39B4782

BIBLIOTHEEK RU GRONINGEN
2129 5650

Smeets Schrijen Boekbinders & Boekrestaurateurs Nieuwstadt

3GE 4782 (1)

De Javaansche Geestenwereld

en de betrekking, die tusschen de Geesten en de zinnelijke wereld bestaat

verduidelijkt door

Petangan's

bij de Javanen en Soendaneezen in gebruik

door

H. A. VAN HIEN

1ste deel

De Geschiedenis der Godsdiensten op Java

Zesde en verbeterde druk

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN BIBLIOTHEEK

G. Kolff & Co., Batavia.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE GRONINGANAE PUBLICA

INHOUD.

		Bladz.
Hoofdstuk I.	De godsdiensten en godsdienstsecten op Java.....	1
Afdeeling A.	De godsdienstbegrippen der Brahmanen en Boeddhisten	5
	De schepping der wereld	9
	De goden	16
	De Brahmaansche godenleer	20
	De Boeddhistische godenleer	124
	De verbanning van de rebelsche engelen naar de aarde	153
	De schepping van de *Brahmapoetra's* en de *Brahmapoetri's* ...	156
	De schepping van het eerste menschenpaar	157
	De oorlog tusschen de goden en de *asoera's*.	161
	Het ontstaan van de duivels	162
	Wonderlijke opteekeningen van de verleden en — ook van de toekomstige — geschiedenis van onzen aardbol	164
	Het vergaan van de wereld	172
	De verbastering van het menschenras	177
	Hoe de Oerang Kalang zijn ontstaan	180
Afdeeling B.	De godsdienstbegrippen der Parsi	184
	„Manik Maija". Het scheppingsverhaal der Parsi.	190
	De godenleer der Parsi	195
Afdeeling C.	De godsdienstbegrippen der Animisten.....	203
	De Ridjaloe='l=Ghahib	206
	Het scheppingsverhaal der Animisten.....	208
	De Natuurgeesten	210
	De duivels	214
	De menschelijke en niet=menschelijke schimmen	230
	De spoken	238
	Het leven hiernamaals	244
	De geesten	249
Afdeeling D.	De godsdienstbegrippen der Mohammedanen ...	257
	De goddelijke en andere wezens der Mohammedanen	262
	De schepping van Adam en Eva	264
Hoofdstuk II.	Het offeren en de verschillende soorten van offers	274
Afdeeling A.	Het inroepen van de gunst van hoogere machten door het aanrichten van offermalen. De *slametan's*	276
	De periodieke *slametan's*	282

Bladz.

Afdeeling B. De middelen tot wering van den invloed van duivels, spoken en kwade geesten. De *penoe=lahan's* 286
Het *ngroewat* 290
De *djampe's* 296
De *radjah's* 299

Afdeeling C. Het brengen van offeranden aan duivels en geesten. De *wadima's* 302

Afdeeling D. De offermalen gebracht tot heil van afgestorvenen en heiligen en tot viering van godsdienstige feesten. De *sedhekah's* 304
De *sedhekah's* in de verschillende maanden 307

Hoofdstuk III. De tijdrekenkunde op Java. De voortijd 310
De eerste volksplanting in Oost=Java 316
De eerste volksplanting in West= en Midden=Java 319
Geologische veranderingen 322
Toekomstige geologische veranderingen op Java 325
De verschillende soorten van tijdrekening 328

Afdeeling A. De Hindoe=Javaansche tijdrekening 330
De telling bij eeuwen 333
De *Woekoe*=kalender 335
De *woekoe's* gedurende twee Javaansch=Mohammedaansche eeuwen of zestien jaren 336
De dagen van de 1=daagsche tot en met de 10=daagsche week van elke *woekoe* 360
De wereldtijd 372
De seizoenen 375
De verdeeling van den dag 377
Aanduiding van jaartallen door spreuken of teekeningen 380

Afdeeling B. De tijdrekening van de Parsi op Java. De seizoenen. 392
De telling bij eeuwen 395
De sterrekundige tijdkringen 396

Afdeeling C. De tijdrekening ven de Animisten op Java. De seizoenen 397
De telling hij eeuwen 400

Afdeeling D. De Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening 401
De Woensdagsche kalender 405
Staat aangevende de dagen en *pasaran's*, waarmede de verschillende maanden in elk jaar van een eeuw aanvangen 408
Staat, aangevende het aantal dagen van iedere maand in de verschillende jaren van een eeuw 408

Bladz.

Staat, ten gebruike bij het zoeken van de dagen en *pasaran's*, waarop de verschillende data van iedere maand in ieder jaar van een eeuw zullen komen te vallen 410
De seizoenen 412
De telling bij eeuwen 415
De verdeeling van den dag 418

Hoofdstuk IV. De berekening van den dag en den *pasarans* naar de Christelijke tijdrekening in de jaren 1801 tot 2000 421
De berekening van den datum der Christelijke tijdrekening, waarop een datum der Hindoe-Javaansche op Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening gevallen is 421

EEN WOORD VOORAF.

Bij den zesden druk.

De eerste druk van dit werk verscheen in één deel, onder den titel van: *„De petangan's der Javanen."* Mijn aanvankelijk doel was, de beschrijving van de Magische geschriften of *Petangan's*, die ontstaan zijn uit de vereering van de hoogere wezens uit den Mohammedaanschen godsdienst, *Primbon's* genaamd, en door Arabieren op Java werden gebracht, daar de Javanen van deze geschriften een druk gebruik maken, om zich te verzekeren van voorspoed en geluk bij hetgeen zij wenschen te ondernemen.

Ik voegde bij deze beschrijving de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening, noodig voor het raadplegen van deze *Petangan's*.

Mijn werk vond vele koopers en spoedig moest een tweede druk er van gemaakt worden.

Intusschen had ik vernomen, dat de Javanen niet alleen *Primbon's*, maar ook de *Petangan's* gebruiken, die ontstaan zijn uit de vereering van goden en andere wezens uit de Boeddhistische en Parsische godsdiensten, alsmede die ontstaan zijn uit de vereering van geesten, duivels en spoken uit den Natuurdienst, welke *Petangan's* bekend zijn onder de namen: *„Pawoekon's"*, *„Ngelmoe's"* en *„Tengeran's"* en door Hindoes, Parsen en Animisten op Java werden gebracht.

Ik nam deze *Petangan's* en de daarbij behoorende tijdrekeningen in mijn werk op en verscheen dit bij den derden druk in vier deelen. Daar de beschrijving van de in de *Petangan's* genoemde tal van goden, engelen, geesten, duivels, spoken en andere wezens een belangrijk deel van het werk bevatte en op mij den indruk maakte, dat de godsdienst op Java alleen bestaat in het vereeren of vreezen van onzichtbare wezens, veranderde ik bij den derden druk den titel in: *„De Javaansche geesten-wereld"*.

Deze titel noodzaakte mij evenwel later het werk geheel te herzien en daarin op te nemen de beschrijving van de vier klassen van bevolking op Java, de godsdiensten, die zij belijden, waaruit de *Petangan's* hun oorsprong hebben en de gebruikelijke offermalen bij godsdienstige en andere feesten, daar de beschrijving alleen van de goden en andere wezens, die in de *Petangan's* genoemd worden, mij onvoldoende voorkwam.

Door een flink debiet van mijn werk aangemoedigd, verscheen de vierde druk in vijf deelen en bevatte de beschrijving van de vier klassen van bevolking op Java, hun godsdiensten, tijdrekenkunde en hun gebruikelijke offermalen bij godsdienstige en andere feesten, een afzonderlijk deel, welk deel bij den vijfden druk, die spoedig noodig was, een groote uitbreiding onderging, door het daarin opnemen van legenden, die betrekking hebben op de beschreven godsdiensten.

Bij deze uitbreiding veranderde ik den bijtitel *„Inleiding"* van het

eerste deel in: *„De geschiedenis der godsdiensten en der tijdrekenkunde op Java"*.

Of ik in de beschrijving van de vier godsdiensten van de bevolking van Java geslaagd ben? Ik moet zelf erkennen van *„neen"*. Ik werd door het aankoopen van het geschrift *„Wali sanga"* wel in de gelegenheid gesteld de *Petangan's* van de vier godsdiensten in vier deelen uitvoerig te beschrijven, doch voor de beschrijving van de godsdiensten zelve heb ik geen voldoende gegevens kunnen verzamelen.

Een nauwkeurig onderzoek ingesteld naar den godsdienst van de Mohammedaansche Javanen, deed mij inzien, dat deze nog Animisten zijn en dat zij bij hun natuurdienst eenige leerstellingen huldigen uit de Boeddhistische, Parsische en Mohammedaansche godsdiensten, zoodat hun geloof, een soort Javanisme, bestaat uit een mengelmoes van de vier godsdiensten, die successievelijk op Java werden ingevoerd. Een uitzondering hierop maken de *Badoewi's*, de *Tiang Tengger*, de *Tiang pasek* en de afstammelingen van Arabieren.

Ik heb mij daarom moeten bepalen tot een beknopte beschrijving van de vier godsdiensten, aangevuld met Javaansche legenden, die op die godsdiensten betrekking hebben.

Voor den zesden druk heb ik de beschrijving van de vier soorten van tijdrekeningen op Java aanmerkelijk uitgebreid met een geschiedenis van den voortijd, door welke uitbreiding de tijdrekenkunde thans een afzonderlijk deel bevat en verschijnt *„De Javaansche Geestenwereld"* bij den zesden druk in drie deelen.

Heil den lezer!

H. A. van Hien.

HOOFDSTUK I.

DE GODSDIENSTEN EN GODSDIENSTSECTEN OP JAVA.

EVENALS alle andere volken in hun barbaarschheid en in de eerste tijden van hun bestaan, moet ook het Javaansche eenmaal een wild natuurvolk zijn geweest, dat een zwervend leven leidde te midden der oerwouden, die zijn land bedekten en van monsters uit het dierenrijk, waarmede het voortdurend te strijden had. Reeds in dien staat van ruwe onbeschaafdheid leerden de Javanen niet alleen den invloed en de gevolgen kennen van hitte en koude, regen en droogte, gewone wind en storm, licht en duisternis, en van al die krachten en machten meer, welke in de natuur voorkomen, maar werden zij zich door den voortdurenden strijd tegen de elementen dier natuur ook hun eigen kracht bewust. Daarbij leerden zij langzamerhand die verschijnselen, krachten en machten, waarmede zij dagelijks te maken hadden, waarnemen, onderscheiden en rangschikken, en daar de werking dier natuur- en andere krachten, vooral die der eerste, geen duidelijk zichtbare en tastbare oorzaken heeft, moest zij door deze onontwikkelde menschen als van zelf worden toegeschreven aan met wil begaafde, ver boven hen staande wezens, die naar gelang, dat hun verrichtingen of uitwerkselen goed of slecht waren, ook als weldadig of vijandig werden beschouwd.

Uit deze opvatting van de werking der verschillende natuurverschijnselen en natuurkrachten werd allengs het geloof geboren, dat elke beweging en werking, die in de natuur waargenomen wordt, van willende denkende wezens uitgaat. Deze beschouwing, die wij met den algemeenen naam van *animisme* bestempelen, d.i. de leer der zielswerkzaamheid, die de ziel als beginsel van elke beweging of verrichting beschouwt, is de grondslag van den Natuurdienst, welks twee hoofddeelen, nl. het *fetischisme* of de aanbidding van zinnelijk waarneembare voorwerpen als bezielde, hoogere wezens, en het *spiritisme* of de vereering van zielen der afgestorvenen en van de onzichtbare andere geesten in de natuur, zijn voortgesproten uit het geloof, 1e dat alles in de natuur bezield is, en 2e dat de zielen in haar bewegingen geheel vrij, en niet aan bepaalde lichamen gebonden zijn — dogmata, die thans nog door den Javaan gehuldigd worden, ofschoon men van den invloed der godsdiensten en der beschaving van de hooger ontwikkelde volken, waarmede hij in den loop der tijden achtereenvolgens in aanraking kwam, geheel andere gevolgen verwacht zou hebben.

Bij een dieperen blik echter, zoowel in het gewoon dagelijksche, als in het geestes- en gemoedsleven van den Javaan, bemerken wij alras, dat hoewel hij bij zijn Natuurdienst en geestenvereering ook de godsdienstbegrippen der Hindoes, Parsi en der Mohammedanen, soms zelfs die der Christenen, min of meer devoot aanhangt, die Natuurdienst en geesten-

vereering toch door geen der later door hem overgenomen godsdiensten geheel is kunnen worden verdrongen.

Van daar dat zijn tegenwoordige eeredienst, die door prof. Veth in navolging van wijlen den heer Harthoorn (vergel. Veth: Java, I, 311 v.v. en Meded. Zend. Gen. IV, 103 v. v.) *Javanisme* wordt genoemd, ons een syncretisme te zien geeft, dat van een verwonderlijke begripsverwarring getuigt en waarin naast de leerstukken van het Mohammedaansche monotheïsme nog allerlei aan het veelgodendom der Hindoes, Parsi en aan den Natuurdienst herinnerende geloofsbegrippen in de bontste mengeling gevonden worden.

De Javaan toch heet de leer van den Medinensischen profeet te belijden, doch de kennis, die hij over het algemeen daarvan heeft, is vrij oppervlakkig en bepaalt zich meestal tot uiterlijkheden, die ten duidelijkste bewijzen, dat, al doet hij ook moeite om zich als geheel daarin doorkneed voor te doen, hij er betrekkelijk heel weinig van afweet, en dat dit weinigje zelfs dikwijls niet eens door hem begrepen of verstaan wordt.

Als Mohammedaan kent hij in zijn *'Allah* een eenigen God en de Koranspreuk: „*La ilaha illa 'Allah, wa Mohammad rasoel 'Allah*" („er is geen God buiten *'Allah*, en Mohammad is zijn gezant"), maar veel verder of dieper gaat zijn kennis gewoonlijk niet van den godsdienst, die hem in het begin der veertiende eeuw achtereenvolgens door de verschillende Mohammedaansche godgeleerden, welke hij thans nog als heilige *wali's* vereert, werd overgebracht. Zelfs de geestelijke onder de Javanen is in den regel verre van op de hoogte van den inhoud en de beteekenis der godsdienstige werken, die hij gebruikt en der gebeden, die hij in het Arabisch opdreunt.

Overigens valt het den opmerkzamen beschouwer van het Javaansche volk niet moeilijk, spoedig gewaar te worden, dat van eenheid van godsdienst en geloofsbegrippen onder de Javanen geen sprake is en men op dit gebied allerlei secten onderscheiden kan, die, zooals wij hiervoren reeds opmerkten, bij het Mohammedaansche geloof, dat zij heeten te belijden, nog velerhande, aan het Brahmaïsme, het Boeddhisme, het Magisme, het Dualisme en aan den Natuurdienst ontleende leerstellingen en geloofsbegrippen zijn blijven aanhangen.

Van al die secten hier een volledige beschrijving te geven, zou ons te ver leiden; voor ons tegenwoordig doel is dit ook niet noodig en wij kunnen ons dus bepalen tot een korte behandeling der vier voornaamste, wier leer- en geloofsbegrippen min of meer verband houden met de in de volgende deelen nader te beschrijven *petangan's*. Deze secten zijn:

a. De Hindoesche Brahmanen en Boeddhisten, die wegens godsdienstgeschillen uit Indië geweken zijn, zich op Java hebben gevestigd en, bij de komst der Mohammedanen, hun geloofsbegrippen hebben verdedigd en behouden en daardoor bij de Arabieren den bijnaam verwierven van *Badawi's*, *Badoewi's* of roovers.

b. Minder vast in hun geloof waren de zoogenaamde *Tiang Tengger*, zijnde uitgeweken Hindoe-*Waisija's*, die aanvankelijk het Brahmaansche geloof beleden, bij de komst der Mohammedanen op Java in de veertiende eeuw hun geloofsbegrippen hebben verdedigd en behouden, doch bij de

komst op Java van uitgeweken Hindoesche Parsi in de zestiende eeuw, tot hun geloof overgingen.

c. Verder kunnen wij de Animisten noemen, de oorspronkelijke bevolking van Java, waarvan vele hun geloofsbegrippen, bij de komst der Mohammedanen op Java, hebben verdedigd en behouden en daardoor bij de Arabieren den bijnaam verwierven van *Tiang pasek* of ongeloovigen.

d. De Mohammedanen, die van elders op Java kwamen, alsmede de belijders van de in sub *a*, *b* en *c* genoemde godsdiensten, die bij de komst der Arabieren op Java tot het Mohammedaansche geloof overgingen of daartoe gedwongen werden en naar de vroeger door hen beleden godsdiensten, welke zij min of meer bleven aanhangen, in vier secten kunnen onderverdeeld worden, welke secten wij in het 5de deel nader zullen beschrijven en aan welke secten wij het best de namen zouden kunnen geven van Mohammedaansche Brahmanen en Boeddhisten, Mohammedaansche Magiërs en Dualisten, Mohammedaansche Animisten en Mohammedaansche Javanen. Tot de laatstgenoemde secte behooren de echte Mohammedanen, afstammelingen van Arabieren, Maleiërs en andere vreemde Mohammedaansche Oosterlingen, die vroeger zich op Java hebben gevestigd, de minderheid der bevolking uitmaken en alleen op kustplaatsen worden aangetroffen. Den naam, dien men aan het geloof van de drie eerstgenoemde Mohammedaansche secten zou kunnen geven, heeft, zoo als wij schreven, prof. Veth bedacht en wel van Javanisme, aangezien men het geloof van deze drie secten, waarvan de belijders de meerderheid der bevolking op Java vormen, moeilijk afzonderlijk zou kunnen beschrijven, daar dit geloof zich bepaalt tot een wonderlijke en grappige dooreenmenging van geloofsbegrippen uit het Brahmaïsme, het Boeddhisme, het Magisme, het Dualisme, den Natuurdienst en het Mohammedaansche geloof. Wij hebben daarom deze drie secten onderscheiden naar de verschillende schrifturen, die bij hen in gebruik zijn.

Uit de vermenging van allerlei godsdienstbegrippen is in de eerste plaats het eigenaardige Javaansche geloof geboren aan de zekere uitkomsten bij het gebruik van de zoogenaamde *petangan's*, in wier bezit en beoefening het geheele godsdienstige leven van den Javaan als het ware besloten ligt, en die zoo innig verbonden zijn niet alleen met het godsbegrip, dat hij heeft, maar zelfs ook met zijn zedelijk en maatschappelijk leven, dat iemand zonder *petangan* voor hem zoo goed als een onbestaanbaar wezen is. Die *petangan* vormt den band tusschen de menschen en de geesten en is het hulpmiddel, waardoor de godheid zich aan het menschdom openbaart en den mensch haar hulp en vertroosting schenkt, ook haar macht bewijst; zij is in het kort de hoogste schat van den Javaan, omvat zijn geheele dogmatiek en moraal. Van deze *petangan's* kent de Javaan vier soorten als:

a. De *Pawoekon's*, in gebruik bij de *Badoewi's*.
b. De *Ngelmoe's*, in gebruik bij de *Tiang Tengger*.
c. De *Tengeran's*, in gebruik bij de *Tiang pasek*.
d. De *Primbon's*, welke in vier soorten onderscheiden en gebruikt worden door de vier secten der Mohammedanen.

Deze *petangan's* zullen wij in even zoo vele deelen behandelen.

In de tweede plaats is als een natuurlijk gevolg van voorbedoeld syncretisme aan te merken het geloof aan het bestaan naast God van allerlei andere goden, goede en kwade geniussen en van geesten, spoken, daemonen, duivels, engelen, enz., wier aantal legio is en wier vereering een eigenaardig licht werpt op al wat met het geestelijke en maatschappelijke leven van den Javaan in verband staat. Van deze aan het Brahmaïsme, het Boeddhisme, het Magisme, het Dualisme, den Natuurdienst, het Mohammedaansche geloof en aan de daaruit voortgesproten andere eerediensten herinnerende hoogere wezens of als zoodanig beschouwde elementen, natuur- en andere verschijnselen en krachten een volledige beschrijving te geven, is ons niet mogelijk.

Daarom zullen wij daarvan alleen de voornaamste en de meest bekende noemen en wel voornamelijk die, met welke wij in de te behandelen *petangan's* te maken zullen hebben of daarmede in verband staan en die wij naar de voorgemelde godsdiensten, waaruit zij ontsproten zijn, gevoeglijk in vier klassen kunnen onderscheiden, als:

a. De oppergoden, goden, godinnen en andere wezens uit het Brahmaïsme en het Boeddhisme, die de Javaan door de Hindoes heeft leeren kennen en op Java voornamelijk vereerd worden door de *Badoewi's* en de Mohammedanen, wier voorouders voorgenoemde godsdiensten beleden.

b. De als goden vereerde hemellichamen en elementen uit het Magisme en het Dualisme, die de Javaan door de Hindoesche Parsi heeft leeren kennen en op Java voornamelijk vereerd worden door de *Tiang Tengger* en de Mohammedaansche afstammelingen der Parsi.

c. De geesten, duivels en spoken, die uit den Natuurdienst zijn voortgesproten en door de *Tiang pasek*, de oorspronkelijke bewoners van Java, alsmede door hun Mohammedaansche afstammelingen vereerd en gevreesd worden.

d. De goddelijke en andere wezens, die in den Koran en andere Mohammedaansche godgeleerde geschriften genoemd worden en door den waren Mohammedaan als wel- of kwaaddoende machten vereerd of gevreesd worden.

Ons doel bepalende tot de bovengemelde vier hoofdsecten, wenschen wij van deze secten in deze inleiding, die het geheele eerste deel bevat, te beschrijven:

I. hun godsdienstige begrippen,
II. hun offeranden,
III. hun tijdrekenkunde,

welke onderwerpen in nauw verband staan tot de in de volgende deelen te behandelen *petangan's*.

AFDEELING A.

DE GODSDIENSTBEGRIPPEN DER BRAHMANEN EN BOEDDHISTEN.

De godsdienstbegrippen der Indiërs bepaalden zich vroeger alleen tot de vereering en aanbidding van goden als de bestuurders der verschillende natuurkrachten, van den hemel, de zon en de aarde; *Indra*, als de god van het hemelgewelf en van den dag, die regen en donder bestuurde, voortdurend strijd voerde met booze daemonen, en met *Witra*, die de regenwolken terughield en daarin werd bijgestaan door *Roedra* met zijn heir stormgoden; *Wishnoe* als de god des lichts; *Agni* als de vuurgod, de ziel en de oorsprong van het heelal, de bemiddelaar tusschen menschen en goden en de heer des gebeds en *Waroena*, oorspronkelijk als de god van den nachtelijken hemel, later als de heerscher over de wateren en in het bijzonder over den Oceaan.

Deze verouderde leerstellingen werden echter verdrongen door die der Brahmanen, welke *Brahma* vereerden als de schepper van het heelal en hem voorstelden met vier hoofden, vier armen en een rood aangezicht, rijdende op de hem geweide *Hansa* of gans. *Brahma* was de god, die den menschen de *Weda's* gaf, de scheppende kracht, de oppermacht, de vergankelijkheid en het stoffelijke, de heer van het noodlot en het geluk en de gebieder over den Dood, terwijl *Indra*, *Witra*, *Roedra*, *Wishnoe*, *Agni* en *Waroena* in hun werkzaamheden aan hem ondergeschikt waren.

Behalve deze veranderde geloofsbegrippen werd toen nog gehuldigd de leer der wedergeboorte, die den *Atma*, den geest des levens, die den mensch bezielde en geacht werd van *Parabrahma*, de opperste Godheid, uit te gaan, na den dood tot Deze moest doen terugkeeren. De *Atma* was als een deel van *Parabrahma* oorspronkelijk vlekkeloos en rein, doch werd door het zinnelijke in den mensch bezoedeld en kon daarom na den dood niet dadelijk tot *Parabrahma* terugkeeren.

Om die vereeniging echter deelachtig te worden, moest hij eerst een zuivering ondergaan in het rijk der hemelen, dan wel boete doen in de hel of het rijk der duisternis, d.i. de onderwereld, en zulks naar gelang van zijn vroegeren levenswandel. Had hij voor het zinnelijke geboet, dan werd de *Atma* opnieuw verbonden met het organisme en wedergeboren in gunstiger of ongunstiger toestand, afhangende van zijn vroeger leven. Van zijn tweeden, soms derden en vierden levensloop, hing het nu af, of hij na zijn dood nogmaals zou worden wedergeboren, of dat de *Atma* tot zijn oorsprong terug zou keeren en met *Parabrahma* in het *Nirwana* voor goed zou vereenigd worden. Deze volkomen verlossing heette „*Moksha*".

Om deze verlossing deelachtig te worden, moest men gedurende het

leven door offeranden en boetedoening het zinnelijke trachten te overwinnen en door een ingetogen en geestelijk leven in afzondering en gebed, dat „*Tapas*" genoemd werd, de banden te breken, die den *Atma* belemmerden tot *Parabrahma* terug te keeren.

Dit terugkeeren tot *Parabrahma* was echter een privilege der heiligen of priesters, verkondigers van bovenbedoelde leerstellingen, terwijl het volk het niet alleen niet deelachtig kon worden, naar zelfs daarvan was uitgesloten.

Omstreeks het jaar 543 voor Chr. ontstond een godsdienstige omwenteling, bewerkt door *Boeddha*, ook genaamd *Siddhartha*, *Gaoethama* of *Sakijamoeni*, naar de volksklasse, waartoe hij behoorde, die naast het Brahmaïsme het Boeddhisme invoerde met mildere bepalingen en godsdienstige gelijkstelling van alle standen, welke geloofsbegrippen grooten aanhang vonden. Ofschoon de wedergeboorte daarbij niet werd ontkend, werd van toen af het geloof gehuldigd, dat een ieder kon trachten door beoefening der deugden, door ingetogenheid, ingenomenheid en verdraagzaamheid na den dood den *Atma* in den hemel of het *Nirwana* te doen overgaan.

Ongeveer 100 jaren vóór Chr. ontstond weder een godsdienstige omwenteling, waarbij het Boeddhisme aan lager wal geraakte en door het Brahmaïsme opnieuw verdrongen werd. Evenwel breidde het Boeddhisme zich buiten Indië door vluchtelingen aanmerkelijk uit en uit dien tijd dateert waarschijnlijk de vestiging van de Hindoesche Brahmanen en Boeddhisten op Java.

Het Boeddhisme werd echter in Indië niet geheel uitgeroeid en bleef naast het Brahmaïsme bestaan. *Boeddha*, die na zijn dood als de zonnegod werd vereerd, moest echter plaats maken voor een meer geliefden volksgod, dien men vond in *Wishnoe* en dien men zich voorstelde als een god met vier handen, waarin hij zijn attributen hield, zijnde de scheltrompet, de radpijl, een knots en een lotosbloem. Tot voertuig diende hem de eindelooze wereldslang *Sesha* of *Ananta* of de zonnevogel *Garoeda*; als de onderhouder en de hersteller van het door *Brahma* geschapene, werd in hem de natuurkracht, de wijsheid en het tegenwoordige vereerd.

Eigenaardig zijn de geloofsbegrippen van den *Wishnoe*-dienst omtrent de leer der *awantara's* of nederdalingen op de aarde, om deze van reuzen en booze daemonen, die haar met ondergang bedreigden, te zuiveren. Tot deze nederdalingen behoorden die in de gestalten van een dwerg, van een visch, van een schildpad, van een ever enz. en om het Boeddhisme meer te huldigen, werd nadien ook *Boeddha* als een *awantara* van *Wishnoe* beschouwd.

Niet alle volken van Indië huldigden echter deze geloofsbegrippen. In de zuidelijke bergstreken onder andere, was het *Roedra*, de dienaar van *Indra*, die tot volksgod verheven werd. Daar de hoogere streken haar vruchtbaarheid niet dankten aan het buiten haar oevers treden der rivieren, doch daar deze afhankelijk waren van regenbuien, kon voor die streken alleen heil verwacht worden, door *Roedra*, den stormgod, op den voorgrond te doen treden. Als stormgod was hij de geweldige, de gevreesde; als regenaanbrenger de weldoener, de vruchtbaar makende. In deze

dubbele kwaliteit werd hij als *Shiwa* vereerd of als *Mahadewa*, de oppergod of de god bij uitnemendheid; als *Maha Iswara*, de machtige heer, de heer der goden of als *Kala* of *Mahakala*, de verwoester, in welke laatste hoedanigheid hij als de bloeddorstige in wilde gedaante werd voorgesteld, gewapend met een drietand en een keten van menschenschedels om den hals dragende, tevens voorzien van een derde oog, dat horizontaal in het voorhoofd stond en zittende op den heiligen stier of *Nandi*.

Uit deze drie godsdiensten, die aanvankelijk vijandig tegenover elkander stonden, werd na hevige twisten eindelijk in de veertiende eeuw de drieeenheid of *Trimoerti* geboren, volgens welke deze drie goden, zijnde *Brahma*, *Wishnoe* en *Shiwa*, als even zoovele vormen van den hoogsten God *Parabrahma*, in zijn scheppende, onderhoudende en vernielende werkzaamheid werden beschouwd. Hierbij werden *Brahma* als de schepper, *Wishnoe* als de onderhouder en *Shiwa* als de verdelger voorgesteld, als vereenigd in één lichaam, waaruit drie hoofden voortkwamen met *Brahma* in het midden, *Wishnoe* aan zijn rechter- en *Shiwa* aan zijn linker zijde.

Ofschoon deze *Trimoerti* toen voorgoed gevestigd was en verder door vijandelijkheden niet meer gestoord werd, werden de drie goden in hun verschillende rijken toch ook afzonderlijk voorgesteld en vereerd en dan met hun gemalinnen vereenigd gedacht; *Brahma* met *Saraswati*, de godin van den vrede, de kunst, de muziek en de wijsheid, afgebeeld met een boek of muziekinstrument in de hand; *Wishnoe* met *Lakshmi* of *Sri*, de godin der liefde, der schoonheid en der vruchtbaarheid; *Shiwa* met *Doerga* of *Kali*, de godin des doods, voorgesteld in een afgrijselijke gedaante, met een schrikwekkend aangezicht, groote tanden en een keten van menschenschedels om den hals. Deze laatste godin werd ook wel eens als *Parwati*, de beschermende of hoogste godin, vereerd en dan vereenigd voorgesteld met *Shiwa* en hun zoon *Ganesa*, den god der wijsheid en van de kunsten, kenbaar aan zijn olifantenkop.

Van den Hindoestam, die het eerst koloniën stichtte in de Residenties Bagelen, Kedoe, Djokdjakarta, Soerakarta, Semarang, Kediri, Pasoeroean, Probolinggo, Soerabaja en in de Soendalanden met een hoofdzetel op het Diëng-gebergte, is niet met zekerheid bekend of hij het Brahmaïsme, dan wel het Boeddhisme beleed; vermoedelijk echter het laatste. De vestiging der Brahmanen op Java is alleen kenbaar in de Residentie Pasoeroean; daar worden op het Tengger-gebergte eenige resten gevonden van beelden, die uitsluitend aan het Brahmaïsme gewijd zijn geweest. Deze beelden zijn afkomstig van uitgeweken Hindoes en wel van den Hindoe-*waisija* of den werklieden- en handelsstand, welke Hindoes op Java komende, aanvankelijk hun geloofsbegrippen behielden, doch in de zestiende eeuw zich met uitgeweken Hindoesche Parsi vermengden, hun godsdienstbegrippen overnamen en sedert dien overgingen tot het Magisme en het Dualisme, d.i. de vereering van de hemellichamen en de

vier elementen. Zij behielden slechts enkele begrippen van de wedergeboorte, beschouwden den *Poeman, Paoeman, Maha Koewasa* of *Maha Tinggi* als hun hoogsten God, *Manik* als de god van het licht en van den dag, *Maija* als de godin van de duisternis en van den nacht, de zon, de maan, de sterren, en de vier elementen als de bestuurders van het heelal, welke godsdienst tot op den huidigen dag gevolgd wordt door de afstammelingen van deze Hindoesche Parsi, die als een afzonderlijke secte der bevolking van Java bekend staan onder den naam van Tenggereezen, *Tiang Tengger* of wel eenvoudig Hindoes.

Wegens de belangrijkheid van deze secte zullen wij aan haar geloofsbegrippen in deze inleiding een afzonderlijke afdeeling wijden, terwijl haar *petangan's*, de *Ngelmoe's*, in een afzonderlijk 3e deel een plaats zullen vinden.

Van de vestiging der Boeddhisten is ook niet veel meer overgebleven dan de Baraboedoer in de afdeeling Kedoe nabij Magelang, benevens eenige hunner *Yoni's* en tempels van den *Linggan*-dienst, die men hier en daar, vooral in Oost- en Midden-Java, verspreid vindt, terwijl de gevonden beelden, voornamelijk die op den Diëng en de Baraboedoer, bewijzen, dat, wat den eeredienst van deze secte betreft, zij aan het Boeddhisme en voornamelijk aan het Shiwaïsme ontleende geloofsbegrippen huldigde.

Van deze secte vindt men op den huidigen dag nog afstammelingen op het Tji Oedjoeng-gebergte. Zij worden door de Javanen nog bestempeld met den naam van *Wong djaman Boeddha*, waarmede echter meer bedoeld wordt, dat zij afstammen van Boeddhisten, of ook *Wong agama Boeddha*, d.w.z. belijders van den godsdienst van *Boeddha*; het meest zijn zij echter bekend onder den naam van *Badawi's* of roovers, welken naam zij verwierven, toen zij hardnekkig weigerden, tot den Islam over te gaan en hun geloofsbegrippen tegen de Arabieren verdedigden.

De *petangan's* van deze secte, de *Pawoekon's*, die ook gebruikt worden door Mohammedanen, wier voorouders den Brahmaanschen of den Boeddhistischen godsdienst beleden, zullen in het 2de deel worden beschreven. Voor een goed begrip der *Pawoekon's* zullen wij trachten met verschillende legenden de godsdienstbegrippen der Brahmanen en Boeddhisten verder toe te lichten.

DE SCHEPPING DER WERELD.

VOLGENS EEN HINDOE-JAVAANSCHE LEGENDE.

Uit het geschrift „*Shatapatha Brahmana*" ontleenen wij de volgende legende van de schepping der wereld, *Poeroesha soekta*, waarvan wij datgene vermelden, hetgeen kan dienen tot verduidelijking van de schepping der nader te noemen oppergoden, goden, godinnen en andere wezens.

Van deze legende bestaan verschillende lezingen; de ondergemelde is een andere, dan die, welke vermeld werd in den vierden druk van dit werk. Dit is ook het geval met de legenden, die verder in dit deel voorkomén.

---

1. Het allereerst bestaande, waarvan geen beeld of beschrijving kan gegeven worden, was het *Nabhas-tala* (Jav. *Sonja-roeri*), d.i. het niet, het ontastbare, het onbewoonbare. Deze ruimte verkeerde in volmaakte rust, had geen begin, geen einde en bevatte slechts het *Nirwana*, d.i. uitstraling en opslorping, het zinnebeeld van de uitdooving van alle zinnelijkheid, alsmede de duisternis *Maija*.

Er was toen noch Zijn, noch Niet-Zijn, geen heelal en geen uitspansel, slechts een bodemlooze afgrond; de duisternis was in duisternis gehuld, alles was een niet te onderscheiden ruimte.

Deze ruimte bevatte de *Akasha*, de kernstof van drievoudige hoedanigheid: een zich zelf dragend beginsel, *Brahm*, een scheppende macht, *Poeroesha*, en een bevruchtende kracht en vermogen, *Prakriti*. De vereeniging van deze kracht, macht en vermogen was *Tad*, de Almacht, en het Wezen, van wien deze kracht, macht en vermogen uitgingen, was de Almachtige *Parabrahma* (Jav. *Tan Hana*).

De Almachtige troonde in het *Nirwana* (Jav. *Sawarega*). Hij was vereenzelvigd met het *Nirwana*, waaruit alles ontstond en tot waar alles terugging. De Almacht uitte zich door krachtige innerlijke beschouwing, *Tapas*, en door de vereeniging van het goddelijk denkvermogen, het oorspronkelijke zaad des geestes, *Manas*, met den geest, de voortbrengende kracht en de kracht der verbeelding, *Atma*, ontstond in de goddelijke gedachte de eerste vormen en het beeld van het heelal, *Swada*, nog niet ontvouwd, als verzonken in duisternis, onmerkbaar, onbepaalbaar, niet te ontdekken door rede en niet ontdekt door openbaring, als geheel in slaap verzonken.

(*Swada* wordt in Hindoesche geschriften als volgt beschreven: De gouden schoot, de mystieke vergaarplaats van alle typen van dingen, het allereerst door *Parabrahma* voortgebracht.)

Toen ontwikkelde de Almacht de *Kama*, d.i. de eerste bewuste, alles omvattende begeerte, het eerste gevoel van oneindig teeder mededogen

en genade, dat ontstond in het bewustzijn van de scheppende Eene Kracht, zoodra als zij tot leven en zijn kwam als een straal uit het Volstrekte; de onnaspeurbare kracht, die het aanzijn gaf aan *Aditi*, de ruimte, den tijd en de substantie, de baarmoeder van het heelal, het vrouwelijk beginsel, uit wier schoot, zoodra deze bevrucht was door den goddelijken geest, voortkwam: *Daksha*, het geestelijk en mannelijk beginsel, de kracht, het inzicht en de werkzaamheid.

(Volgens andere geschriften kwam *Aditi* uit *Daksha* voort. In weder andere geschriften worden van *Aditi* noch van *Daksha* gewag gemaakt en wordt alles geschapen door de kracht van *Tapas*, ijverige beschouwing, vereenigd met *Manas*, goddelijk denkvermogen, en *Atma*, de geest, welke vermogens ook het oerwater schiepen.)

Uit de vereeniging van *Aditi* en *Daksha* ontstond het oerwater (bekend als de zee van *Maija*), alsmede *Ritam*, de wet of wereldorde, *Satijam*, de waarheid of het gevolg, en *Ananta* of *Sesha*, de kracht der instandhouding en steun van het heelal.

2. De Almachtige, de geschepte beelden in zijn gedachte tot zijn wenschende te roepen, sprak: „*Om*" (volgens andere geschriften „*Oem*") d.i. „het zij" („het worde"); door dit geluid ontstonden trillingen, door welke een druppel viel in den schoot van *Maija* (volgens andere geschriften in den schoot van *Aditi*), de eeuwige Goddelijke Wil, de Godin en Moeder van het heelal, welke druppel het *Mahabhoeta*, d.i. het wereldlichaam of het wereldei, deed ontstaan, welk ei door de kracht van den *Atma*, den geest, waarmede het bezield was, zich ontwikkelde en dat na geruimen tijd het aanzijn gaf aan de *Trimoerti*, begaafd met de drie hoedanigheden, de drie vormen en de drie gestalten van *Parabrahma*, namelijk *Brahma*, *Wishnoe* en *Shiwa*. Het Opperwezen schonk hun eigenschappen, waardoor *Brahma* de verpersoonlijking werd van *Rajogoena*, de hoedanigheid van beweging, en van begeerte tot voortbrenging, waardoor het heelal en alles daarin tot bestaan geroepen werd; *Wishnoe* werd de belichaamde *Sattwagoena*, de eigenschap tot behoud, welke oprees uit stilstand en rustig genot, dat het tusschentijdperk kenmerkte tusschen hoogtepunt en het begin van verval, terwijl *Shiwa* de belichaming werd van *Tamogoena*, die de eigenschap was van stilstand en teruggang. Naar deze eigenschappen belastte de Almachtige *Brahma* met de schepping der wereld, van de goden, planten en gewassen, dieren en menschen, met de voortzetting der schepping en naast de Almachtige met het beheer der geschapen dingen; *Wishnoe* belastte Hij met het onderhouden van al het geschapene, en *Shiwa* met de vernielende natuurkrachten.

3. *Brahma*, in wien de *Trimoerti* besloten was, sloeg zijn blikken rondom zich, maar bemerkte met de oogen van zijn vier hoofden niets dan dikke duisternis en het oerwater, waarop hij dreef. Vol verbazing en het geheim van zijn oorsprong niet kunnende doorgronden, bleef hij langen tijd in gepeins verzonken; en terwijl hij reeds wanhoopte aan het oplossen zijner twijfelingen, trof opeens een stem zijn oor, die hem raadde het Opperste Wezen, *Bhagawat* (*Parabrahma*), aan te roepen.

(In de legende wordt geen melding gemaakt van wien de stem was, doch andere geschriften maken melding van *Wisesa* of *Toenggal*, de eerst

geschapen godheid, de gezant en vertrouweling van *Parabrahma*. Hij werd vóór de *Trimoerti* geschapen. In andere scheppingsverhalen wordt gezegd, dat hij het wereldei opving en door de kracht van zijn wil het in tweeën splitste. De eene helft werd de hemel met de hemellichamen, de andere helft werd de aarde en de *Trimoerti*.)

Brahma gehoorzaamde en eensklaps verscheen de Almachtige voor zijn gezicht, onder de gedaante van een mensch met duizend hoofden (*Poeroesha*). Hij viel terstond op de knieën, aanbad den Eeuwige en zong Zijn lof. Over die hulde tevreden, verdreef het ongeschapen Wezen de duisternis en schiep *Manik*, het astrale en hemelsche licht, en terwijl Hij nu aan *Brahma* het schouwtooneel van zijn Wezen toonde, waarin al de vormen en al de levens der schepselen als sluimerende lagen, schonk Hij hem de macht, om die vormen en die levens voort te brengen en te ontwikkelen.

Toen *Parabrahma Manik*, het astrale en hemelsche licht, had geschapen, drong dit door *Maija*, de duisternis; uit die vermenging ontstond een vrouw, *Parashakti* geheeten. *Maija* gaf haar de *Trimoerti* tot gemalin; *Parashakti* daalde neder en verdeelde zich in de *Trimoerti*. Als vrouw van *Brahma* heet zij *Saraswati*; als echtgenoote van *Wishnoe* draagt zij den naam van *Lakshmi*; als gade van *Shiwa* noemt men haar *Parwati*. De Almachtige gaf ook haar een werkkring; als *Saraswati* belastte Hij haar met de bescherming der wetenschappen, der kunsten en van de muziek; als *Lakshmi* droeg Hij haar op, de verdeeling der schoonheid, der liefde, van het fortuin en van de vruchtbaarheid; en als *Parwati* de bescherming der deugd en de uitoefening der wraak en van de gerechtigheid.

4. Nadat *Brahma* over de hem gegeven opdracht der schepping een godenjaar, d.i. drie honderd vijf en zestig zonnejaren, had nagedacht, begaf hij zich aan den arbeid. Door zijn gedachte alleen maakte hij van zijn schedel het uitspansel, *Langit*, en van zijn vleesch de aarde, *Mritloka*. Tusschen deze beiden plaatste hij de dampkring, *Antarikha*, die hij deed ontstaan uit zijn adem; maakte verder van zijn gelaat de zon, *Soerija*; de maan, *Tjandhra*; de sterren, *Sasra*; en den melkweg, *Hagil-agil*; van zijn armen en beenen vormde hij de acht hemelgewesten, die de vier hoofdwindstreken en de vier tusschenstreken bevatten; voorts maakte hij de zeven hemelen, *Swarga's*, en de zeven hellen, *Naraka's*; van zijn hersens maakte hij den eersten hemel; van zijn oogen den tweeden; van zijn mond den derden; van zijn linker oor den vierden; van zijn gehemelte en zijn tong den vijfden; van zijn hart den zesden; en van zijn buik den zevenden hemel; van zijn geslachtsdeelen maakte hij de eerste hel; van zijn linker dij de tweede; van zijn knieën de derde; van zijn hielen de vierde; van de teenen van zijn rechtervoet de vijfde; van zijn linker-voetzool de zesde en van de hem omringende lucht de zevende hel. Van zijn hoofd maakte *Brahma* de *Swargaloka*, zijn verblijfplaats, en de *Bale Martjoekanda*, zijn troon. Toen de schepping tot zoo ver gevorderd was, richtte *Brahma* zijn blik naar boven, om het geschapene te overzien. En de hemel was zichtbaar in zeven kringen en de planeten verschenen met al haar teekens in sterrevorm en de sterren waren door bemiddeling van den Goddelijken Geest verdeeld en gesteld met haar wentelenden loop. De schepping voort-

zettende, voorzag hij het binnenste der aarde van water en vuur, gemaakt van zijn bloed en de oppervlakte der aarde van bergen en steenen, die uit zijn beenderen en tanden voortkwamen en van lucht, *Hawa*, die hij uit zijn navel deed ontstaan. *Brahma* gaf aan het geschapene de volgende bestemmingen.

Het uitspansel zal dienen ten behoeve van de hemellichamen.

De aarde zal strekken tot woonplaats van sterfelijke wezens, *Martjapada*.

De dampkring zal groot in omvang, fijn en glanzend zwart van kleur en in staat zijn, de hemellichamen en de aarde te omhullen.

De zon zal uitstralen een vlammend blauw=wit licht, om de aarde bij dag te verlichten; dat licht zal de kracht hebben, warmte te veroorzaken, alles te doen ontkiemen en bijdragen tot de ontwikkeling van de geheele wereld.

De maan zal uitstralen een zacht gelen glans, welke van den 1sten tot den 15den dag zal toenemen en van den 16den tot den 30sten dag verder zal afnemen. Zij zal schijnen, als de zon gaat rusten.

De sterren zullen hebben een blauw=witten glans en door hun verschij= ning en verdwijning den tijd en de tijdkringen bepalen.

De melkweg zal de brug zijn tusschen de hemelen en de aarde; deze zal steeds in beweging zijn; de braven zullen deze brug kunnen begaan, de slechten zullen er van af vallen en nederkomen in de *Naraka*.

De vier hoofdwindstreken zullen de aarde in vier gelijke deelen ver= deelen; het eerste gedeelte zal wit zijn, het tweede geel, het derde rood en het vierde zwart.

De hemel zal dienen tot verblijfplaats van engelen, hemelingen en de zielen van brave wezens.

De hel zal dienen tot verblijfplaats en tot loutering van slechte wezens.

De *Swargaloka* zal de verblijfplaats van *Brahma* en zijn gemalin zijn en de *Bale Martjoekanda* zal zijn troon zijn.

Het water en het vuur in het binnenste der aarde zullen dienen tot vorming van metalen, zouten en andere stoffen.

De bergen zullen strekken tot bewaarplaatsen van het vuur en het water der aarde.

De rotsen en de steenen zullen bijdragen tot den bouw der aarde, om deze te vormen tot een vast geheel.

De lucht zal zich bevinden in, rondom en boven de aarde, warmte en koude regelen en dienen tot levensvoedsel van wezens, planten en gewas= sen.

Toen de zon aan den hemel werd geplaatst, verspreidde zij haar licht door het heelal. De zonnestralen veroorzaakten een warmte gevende kracht, die langzamerhand de lucht geheel vulde, de aarde deed uitdrogen en ten laatste splijten. Uit de spleten drong het water, dat zich in het binnenste der aarde bevond, naar de oppervlakte en dit was het eerste water, *tirta=prawita*, dat de aarde bevloeide en haar deed afkoelen. Het was lauw en melkachtig van kleur en wies langzamerhand tot een belang= rijke hoogte en begon door de schommelende beweging der aarde, die toen nog niet geheel tot rust was gekomen, te vloeien, totdat het ten laatste

bijna rondom de aarde stroomde. Door de beweging werd het water helder en doorschijnend, *tirta kamadanoe*.

Toen het water gekomen was tot het evenwichtspunt der aarde, kwam het in aanraking met de warmte der zon; door deze aanraking ontstond er een kracht, waardoor de aarde een schok kreeg, in beweging werd gebracht en bleef ronddraaien.

Het water door de warmte tegengehouden, stroomde naar de laag gelegen deelen der aarde en vormde daar de zee, *Sagara*, terwijl het water, dat nog steeds uit de bergen kwam, eveneens naar de laaglanden stroomde, ten laatste in zee uitvloeide en de rivieren, *herwana*, deed ontstaan.

Door de snelheid, waarmede het water naar de laag gelegen deelen der aarde stroomde, ontstond er een kracht genaamd *sindong=bajoe=bodjro*, terwijl de voorgemelde vermenging van het water met de warmte een andere kracht deed ontstaan, genaamd *sindong=haliwawar*.

Deze twee krachten vermengden zich, uit welke vermenging een andere kracht ontstond, genaamd *hangin* of *maroeta*, de wind. Toen de wind door het heelal stroomde, vermengde zij zich met de warmte, uit welke vermenging de kracht der uitdamping ontstond, welke kracht het water overdag deed verdampen en des nachts tot nevel verdikken en daar deze nevel lichter was dan de lucht, steeg hij naar boven en vormde de regenwolken, *dhara*. Toen echter deze regenwolken door den wind bewogen werden, kwamen zij in aanraking met de warmte, waardoor de wolken weder water werden en dit als regen, *dadi*, op de aarde viel.

De sterren, die dezen strijd der elementen hadden aanschouwd en bevreesd waren, dat de aarde door aanhoudende regens weder overstroomd zou worden, stelden de seizoenen in. Zij lieten elken dag de ontstane wolken met de wolkenkar, *djoeloe dhara*, wegvoeren en opbergen en stelden tijden vast, waarin en waar zij weder in regen zouden veranderen.

Door de warmte en den wind ontstond er nog een andere soort uitdamping en wel die van den grond en het slik, die eveneens lichter dan de lucht des nachts ook tot nevel verdikte, naar boven steeg en de onweerswolken, *toedoeh*, vormden. Deze wolken kwamen, bovengekomen, in strijd met de regenwolken, uit welken strijd de bliksem ontstond en door den bliksem het vuur, *agni*.

En zoo streden de elementen, door de kracht, die *Brahma* hun had gegeven, met elkander steeds voort, waardoor de eene kracht uit de andere voortkwam en de verschillende luchtverschijnselen deden ontstaan.

De vallende regens deden de aarde in vruchtbaarheid toenemen, waardoor allereerst de schimmel, de paddenstoelen en het mos ontstonden, uit welke gewassen langzamerhand allerlei planten en boomen voortkwamen.

5. Toen de aarde met planten en boomen begroeid en bewoonbaar was geworden, schiep *Brahma* de dieren en wees elk dier zijn hoedanigheid en bezigheid aan.

6. Toen *Brahma*, zittende op zijn lotos *Lomasha*, het geschapene overzag en den voortdurenden strijd der elementen en die der dieren en planten onderling opmerkte, verviel hij in gepeins en kwam tot het besluit, dat de geschapen dingen heerschers en bestuurders moesten hebben, aan

hem ondergeschikt. *Brahma* nam daarop de gedaante aan van *Rati* (nacht) en nadat hij zijn denkvermogen in zich zelf samengetrokken had en de eigenschap van duisternis zijn aangenomen lichaam doordrongen had, werden de *Asoera's*, of niet=goden, die uit zijn dij voortkwamen, het eerst door hem voortgebracht. De schepping voortzettende nam *Brahma* een anderen vorm aan, die van *Ahan* (dag) en schiep hij uit zijn adem de *Soera's* of goden en begiftigde hen met de eigenschap van lijdelijkheid. In zijn daarop aangenomen lichaam van *Sandhija* (avondschemering) kwamen de *Pitri's* uit zijn zijde voort en zij werden begiftigd met groote lijdelijkheid. De geschapen goden en niet=goden bedroegen 12 *sroren Aditija's*, 8 *sroren Wasoe's*, 11 *sroren Roedra's* en 2 *sroren Asiwi's* of te zamen 33 *koti's* of 330 000 000 wezens.

7. Ten slotte nam Brahma zijn laatsten vorm aan van *Jijotsma* (dage= raad), doordrongen van de eigenschap van onreinheid, en schiep de men= schen. Uit *Param=Atma* of *Maha=Atma*, dat is de groote Geest, de Wereldziel of *Parabrahma*, zelf, haalde *Brahma* verder 60 000 000 000 *Atma's* of geesten voor de menschen, die langzamerhand de aarde zullen bevolken, gaf aan elken *Atma* het geweten, *Roemangsaning hati*; het ik, *Ahankara*; het gevoel, *Manas*; het verstand, *Mahad* of *Boeddhi*; en al wat vatbaar is voor het ontvangen der drie hoedanigheden van goedheid, *sattwa*, van hartstocht, *radjas*, en van duisternis, *tamas*; daarenboven de vijf organen, bestemd tot opening van de uitwendige voorwerpen, te weten: het oog, het oor, den neus, de tong en het vel; de vijf organen der handeling; de stem, de handen, de voeten, de beneden=monding van de ingewandsbuis en de schaamdeelen; eindelijk de samenstellende atomen van de vijf elementen, of den ether, de lucht, het vuur, het water en de aarde, welke, vereenigd en verbonden, hem dienen, om alle lichamen te vormen. Ten behoeve van den mensch schiep *Brahma* verder de *Weda's* of heilige boeken, die uit zijn vier monden kwamen. De schepping vol= bracht hebbende, ging *Brahma* naar de *Swargaloka* en plaatste zich op zijn troon, de *Bale Martjoekanda*.

Volgens de Geheime Leer van Mevrouw H. P. Blavatsky, bladzijde 572, deel I, worden de voorgemelde zeven scheppingen onderscheiden al volgt:

1ste *Mahattatwa*: de Algemeene Ziel, het Oneindig Verstand of het Goddelijk Denkvermogen; 2de *Tanmatra's*, *Bhoeta* of *Bhoetasarga*: de elementale schepping, de eerste differentiatie van de algemeene Onge= scheiden substantie; 3de *Indrija* of *Aindrijaka*: de organische ontwikkeling. Deze drie waren de *Prakriti*=scheppingen, de ontwikkeling der onge= scheiden natuur, vooraf gegaan door het ongescheiden Beginsel; 4de *Moekhija*: de fundamenteele schepping (van waarneembare dingen), die van onbezielde lichamen; 5de *Tairijagijonija* of *Tirijaksrotas*: die der dieren; 6de *Oerdhwasrotas*: die van godheden; 7de *Arwaksrotas*: die van den mensch.

Van de zevende schepping, die van den mensch, bestaan vele afzonder= lijke legenden van verschillende lezingen, van welke wij hierachter twee hebben vermeld.

Het vervolg van de *Shatapatha=Brahmana* bevat de *Djitapsoro* of de geslachtslijst der oppergoden, goden, godinnen, engelen, hemelingen, daemonen en andere wezens, met vermelding van hun werkkring. Daar in deze opsomming de beschrijving van den werkkring der goden en andere wezens en verdere bijzonderheden onvolledig is, zullen wij deze lijst aan=vullen met hetgeen in andere Hindoe=Javaansche geschriften van een en ander gezegd wordt en trachten uit deze geschriften een beknopte Hindoe=Javaansche mythologie samen te stellen, tot verduidelijking der *Pawoekon's*.

DE GODEN.

Daar de beschrijving der *dewa's* of goden in het geschrift „de *Djitap=soro*" te beknopt is, om den lezer een duidelijk denkbeeld te geven van deze en andere onder dezen naam rangschikkende wezenheden, zoo achten wij het beter, hem te verwijzen naar hetgeen C. W. Leadbeater in zijn ;werk „Het astraal gebied" daarvan zegt. Op bladzijde 84 — 92 van genoemd werk komt over de goden het volgende voor.

Het hoogste ontwikkelingsstelsel, dat in verband staat met de aarde, is voor zoover wij weten dat van de wezens, die de Hindoes de *Dewa's* noe=men en waarvan op andere plaatsen is gesproken als van engelen, zonen van God, enzoovoorts. Zij kunnen inderdaad beschouwd worden als een rijk, dat eerstvolgend boven de menschheid ligt, op dezelfde wijze als de menschheid op haar beurt het eerstvolgend boven het dierenrijk ligt, maar met dit belangrijke verschil, dat terwijl er voor een dier geen mogelijkheid van ontwikkeling bestaat door eenig rijk dan het menschenrijk, de mensch, wanneer hij een zeker hoogtepunt bereikt heeft, verscheidene paden van vooruitgang zich voor hem ziet openen, waarvan deze groote *Dewa=* ontwikkeling er slechts één is.

In Oostersche letterkunde wordt het woord „*Dewa*" dikwijls gebruikt, om vaag bijna elke soort niet=menschelijke wezenheden aan te geven, zoodat het dikwijls aan den eenen kant *Dhijan Tjohan's* (hoogste klasse van goden) en aan den anderen natuurgeesten en kunstmatige elementalen (spoken) omvat. Hier zal zijn gebruik evenwel beperkt worden tot de ontwikkeling, die wij nu beschouwen.

Ofschoon de *Dewa's* met deze aarde in verband staan, zijn zij geenszins er toe beperkt, want onze gansche tegenwoordige keten van zeven werelden is voor hen als één wereld en hun ontwikkeling vindt plaats door een grootsch stelsel van zeven ketenen. Hun gelederen zijn tot nog toe hoofd=zakelijk aangevuld uit andere menschheden in het zonnestelsel, waarvan sommige lager en andere hooger dan de onze staan, daar tot nog toe slechts een zeer klein gedeelte van onze eigene de hoogte bereikt heeft, waarop het voor ons mogelijk is, ons bij hen te voegen, maar het schijn, zeker, dat sommige van hun zeer talrijke klassen in hun opwaartschen vooruitgang in het geheel niet door eenige menschheid gegaan zijn, die met de onze vergelijkbaar is. Het is op het oogenblik voor ons niet mogelijk om zeer veel omtrent hen te begrijpen, maar het is duidelijk, dat wat het doel van hun ontwikkeling mag worden genoemd, dit aanmerkelijk hooger is dan dat van ons, dat wil zeggen, terwijl het doel van onze menschelijke ontwik=keling is, om het voorspoedige deel der menschheid aan het eind van de zevende rondte tot een zekere mate van okkulte ontwikkeling te verheffen, is het doel van de *Dewa=*ontwikkeling om haar voorste rangen in overeen=komstige tijdperk tot een veel hooger punt te verheffen. Voor hen ligt zoo=

wel als voor ons een steiler, maar korter pad naar nog verhevener hoogten open voor de ernstige poging, maar wat voor hen die hoogten kunnen zijn, daarnaar kunnen wij slechts gissen.

Natuurlijk behoeven slechts de lagere rangen van deze doorluchtige groep in verband met ons onderwerp te worden genoemd. Haar drie lagere groote afdeelingen — wanneer wij van onderen af beginnen — worden gewoonlijk onderscheidelijk *Kamadewa's*, *Roepadewa's* en *Aroepadewa's* genoemd.

Evenals ons gewone lichaam hier — het laagste voor ons mogelijke lichaam — het stoffelijke is, is het gewone lichaam van een *Kamadewa* het astrale, zoodat hij op ongeveer hetzelfde standpunt staat, als de menschheid doen zal, wanneer zij planeet F bereikt en hij zou, terwijl hij gewoonlijk in een astraal lichaam leeft, naar hoogere gebieden uitgaan in een *Maijawiroepa*, evenals wij zouden kunnen doen in een astraal lichaam, terwijl het voor hem — wanneer hij voldoende ontwikkeld was — geen grootere inspanning zijn zou, om in de *Karana Sharira* te treden, dan het voor ons is, om een *Maijawiroepa* te vormen. Op dezelfde wijze zou het gewone lichaam van den *Roepadewa* het *Maijawiroepa* zijn, daar zijn verblijfplaats op de vier lagere of *roepa*vlakten van dien geestelijken toestand is, dien wij gemeenlijk *Dewakhan* noemen, terwijl de *Aroepadewa* tot de drie hoogere vlakten van dat gebied behoort en geen dichtere benadering van een lichaam bezit, dan de *Karana Sharira*. Maar voor *Roepa*- en *Aroepadewa's* is het een op zijn minst even zeldzame gebeurtenis zich op het astraal gebied te openbaren, als het voor astrale wezenheden is, om zich op dit stoffelijk gebied te verstoffelijken; daarom behoeven wij niet meer te doen, dan ze te noemen.

Wat de laagste afdeeling aangaat, de *Kamadewa's*, zou het ten zeerste een misvatting zijn, hen allen onmetelijk boven ons verheven te denken, daar sommigen in hun rangen zijn getreden uit een menschheid, die in sommige opzichten minder gevorderd was, dan de onze. Natuurlijk is het algemeen gemiddelde onder hen veel hooger dan onder ons; want alles wat daadzakelijk of opzettelijk kwaad is, is reeds lang uit hun rangen uitgeroeid, maar zij verschillen in hooge mate in aanleg en een werkelijk edel, onzelfzuchtig, geestelijk gezind mensch kan zeer goed hooger staan op de trap van ontwikkeling, dan sommigen hunner.

Hun opmerkzaamheid kan worden getrokken door zekere magische bezweringen, maar de eenige menschelijke wil, die den hunne kan beheerschen, is die van zekere hooge klasse van Adepten.

In den regel schijnen zij onzer op ons stoffelijk gebied nauwelijks bewust te zijn, maar nu en dan gebeurt het, dat één hunner de een of andere menschelijke moeilijkheid gewaar wordt, welke zijn medelijden opwekt en dat hij wellicht eenig hulp verleent, evenals eenig onzer zou trachten een dier te helpen, dat wij in moeilijkheid zagen. Maar onder hen weet men zeer goed, dat elke tusschenkomst in menschelijke zaken op het huidig oogenblik naar alle waarschijnlijkheid verreweg meer kwaad dan goed zal doen.

Boven de *Aroepadewa's* zijn vier andere groote afdeelingen en wederom geheel en al boven en verder dan het *Dewa*rijk staan de groote scharen der

oppergoden, maar de beschouwing van zulke verheven Wezens zou in een vertoog over het astraal gebied niet op haar plaats zijn. Zij zijn in staat naar willekeur menschelijke vormen aan te nemen en er worden verscheidene gevallen vermeld, waarin zij dat hebben gedaan.

Al de hoogere natuurgeesten en scharen van kunstmatige elementalen zijn werkzaam als hun bemiddelaars in het verbazende werk, dat zij uitvoeren; toch zijn alle draden in hun handen en de gansche verantwoordelijkheid rust op hen alleen.

Zij openbaren zich niet dikwijls op het astraal gebied, maar wanneer zij dat doen, zijn zij zeer zeker de merkwaardigste van zijn niet-menschelijke bewoners.

Bovenstaande korte schets van de verschillende klassen van goden en andere wezens moesten wij vooraf laten gaan, ten einde den lezer, die met een en ander niet bekend is, de beschrijving der goden van het Brahmaansch pantheon te doen begrijpen.

Volgens de meening van Mevrouw H. P. Blavatsky, uitgedrukt in haar werk „De geheime leer", bestaat er geen mythologie zonder gebeurde feiten, die daartoe aanleiding hebben gegeven, hoewel de toedracht van deze feiten, die van geslacht op geslacht overging en eerst in onzen tijd als overlevering werd opgeteekend, zeer waarschijnlijk verminkt werd.

Deze meening deelen ook wij en veronderstellen, dat vele goden, genoemd in de Hindoesche mythologie, waaraan de Javaansche ontleend is, de eerste koningen en machthebbenden zijn geweest, die van de wereld geordende staten hebben gemaakt. Deze meening kregen wij, door hetgeen in verschillende overleveringen gemeld wordt, dat vroeger de goden samen met de menschen op aarde hadden geleefd, zichtbaar waren en zelfs oorlogen hadden gevoerd; en daar tot heden nog de gewoonte bestaat, overgenomen uit den ouden tijd, dat Oostersche vorsten dikwijls den titel van *Dewa* of god en vorstinnen die van *Dewi* of godin voeren, ook dat vele vorsten en vorstinnen nog in den tegenwoordigen tijd na hun dood als heilig vereerd worden en de Indische volken de meening zijn toegedaan, dat een steen een plant, een plant een dier, een dier een mensch, een mensch een geest en een geest een god wordt, zoo ligt de meening voor de hand, dat vele van de in de mythologie genoemde goden en godinnen gewone menschen zijn geweest.

Dit is echter niet het geval met de goden der hemellichamen, der elementen, der krachten en eigenschappen in de natuur en de vermogens, die den mensch, het dier en de gewassen doen leven, welke krachten en vermogens uitgaan van wezens, ver boven den mensch verheven. Aan het bestaan van deze wezens mag niet getwijfeld worden. De voorgaande schetst berust volgens den schrijver op eigen waarnemingen in trance toestand. Daar dergelijke waarnemingen ook door anderen werden gedaan, kan men, hoe moeilijk het voor den jongen lezer ook is, daaraan geloof te hechten, een en ander als werkelijk bestaande aannemen, daar ook wij in een dergelijken toestand dikwijls het een en ander hebben waargenomen.

De hierin beschreven pantheons hebben wij samengesteld van hetgeen

in verschillende Javaansche geschriften daarvan gezegd wordt, doch daar wij in die geschriften groote verschillen en zelfs tegenstrijdigheden aan= troffen, hebben wij deze gegevens vergeleken en aangevuld met hetgeen daarvan voorkomt in de Hindoesche mythologie en bij verschil de beschrij= ving der goden gevolgd, voorkomende in de voorgenoemde „De geheime Leer", daar bedoeld werk ons voorkomt, als de beste bron te zijn, waaruit een en ander geput kan worden.

DE BRAHMAANSCHE GODENLEER.

Alvorens een begin te maken met de beschrijving der goden, moeten wij in de eerste plaats melding maken van:

PARABRAHMA,

de God der Brahmanen, de Almacht, Die, vereenzelvigd met het *Nirwana*, de oorsprong is van alles, wat bestaat. In de *Weda's* wordt uit eerbied Zijn naam niet genoemd, doch vervangen door:

TAD

of *Tat*, d.i. „Dat" of „Het". Alles wat is, geweest is, of zijn zal, Eeuwige Stof of Substantie, vormloos, geslachtloos, onbegrijpelijk. Hij heeft verder nog 1008 goddelijke namen en aangezichten van de uit Hem gaande krachten, waarvan de voornaamste hieronder genoemd worden.

TAN HANA,

de Verhevene, en Onzichtbare;

WENANG,

of *Weneng*, de Onbegrijpelijke Oppermacht, de eerste Oorsprong;

PRAMESTHI,

de Beschikker des noodlots;

POERBAWISESA,

de Almachtige Opperschepper en Opperheerscher;

AKSHARA,

de Onvernielbare, inner Volmaakte en allerhoogste God;

SAHAMPATI,

de hoogste Macht;

MAHA ATMA,

Paramatma, *Sarwatma*, *Sthiratma* of *Atma=bhoe*, de Groote Geest, de Algemeene Geest, de Wereldgeest, de Zelfbestaande Geest, de Eeuwig verheven Geest;

JIWATMA,

het Leven, de Wereldziel;

MANDOEKAIJA,

de God, die ondenkbaar en onuitsprekelijk is;

SARWAGA,

de Allerhoogste Wereldstof;

SATTA,

Satija, *Asat*, *Is* of *Sat*, de Eene Werkelijkheid;

BHAGAWAT,

de Heer, het Opperste Wezen;

PARAMARTHIKA,

het Eéne en eeuwig Ware Bestaan;

PARAMARTHA,

de Volstrekt Volmaakte;

PARAMARTHASATIJA,

de Volstrekte Waarheid;

AWIJAKTANOEGRAHENA,

het Ongedeelde Beginsel;

ANOETTARA,

de Onovertroffen, Onvergelijkelijke;

ASTA-DASHA.

de Volmaaktste, Allerhoogste Wijsheid;

AWIKARA,

de Onveranderlijke;

PRADHANA,

de oorspronkelijke Stof, de algemeene Ziel;

AWIJAKTA,

de ongeopenbaarde God;

ASHIJOETA,

niet aan verandering onderhevig;

MAHATOWARATA,

grooter, dan de grootste Sferen;

KALA HAMSA,

de God buiten den tijd en de ruimte;

JIJOTISHAM JIJOTI,

het Licht der Lichten;

NIRGOENA,

de onpersoonlijke God;

ASAT,

de Ondoorgrondelijke;

TAD=DIKIJAM,

het heelalsche onkenbare Inwezen;

TATTWAN,

de eeuwig bestaande God;

PARAMAKA,

het Opperste Wezen;

AMRITA,

de hoogste Geest, de eerste Oorzaak, die uit Zichzelf den scheppenden *Brahma* deed uitstralen.

De Goddelijke krachten worden

1 HOTRI'S

genoemd en als volgt beschreven:

2 BRAHM,

het zichzelf dragend Beginsel;

3 POEMAN,

de hoogste scheppende Kracht;

4 ISITWA,

de alomvertegenwoordige Goddelijke kracht, die men wel voelt, maar niet ziet. Zij wordt uitgeoefend door millioenen van engelen en goden;

5 PRAKRITI,

de Natuur in het algemeen, de bevruchtende Kracht als tegenover= gesteld aan

6 POEROESHA,

de oorspronkelijke Geest, de scheppende en voortbrengende Kracht;

7 MOELAPRAKRITI,

de Parabrahmische wortel, het afgetrokken Goddelijk vrouwelijk Beginsel;

8 PASHIJANTI,

verborgen Licht en Geluid; de versplitsing van licht en geluid; het heldere en doordringende Licht; het objectieve Licht; het weerkaatste Licht; het abstracte Licht; het eerste Geluid ook genoemd:

9 ADANARI,

de Goddelijke Vonk;

10 OM,

Oem of *Aoem*, het machtwoord der schepping.

Van het Brahmaansch pantheon dient allereerst melding gemaakt te worden van de oorspronkelijke goden, godinnen, machten, krachten en vermogens, die niet door *Brahma* werden geschapen en aangeduid worden met

11 AJA'S,

dat zijn die krachten, machten en vermogens in het heelal, die bij het vergaan der aarde niet vernietigd worden. Van deze dient in de eerste plaats melding gemaakt te worden van de

12 NABHAS-TALA,

Jav. *Sonja-roeri*. Het niet, het ontastbare, het onbewoonbare, de grenzenlooze ruimte, die geen begin en geen einde heeft. Het is de ruimte, waarin alle hemellichamen zich bewegen.

Het onaanduidbare en moeielijk te beschrijvene is het

13 NIRWANA,

woordelijk vertaald: uitstraling en opslorping en volgens de Brahmaansche leer het zinnebeeld van de uitdooving van alle zinnelijkheid, dat vereenzelvigd gedacht wordt met den hoogsten en verhevensten vorm, aanzijn of aanzicht van *Parabrahma*, namelijk: *Tad*, dat beteekent: Dat of Het. Niet te noemen, niet aan te duiden, niet te denken of niet met iets te vergelijken.

In Hindoesche geschriften wordt van dezen vorm van *Parabrahma* het volgende gezegd: Als men een lichaam alles ontneemt, wat het bezit, gestalte, ruimte, samenhang, zwaarte, warmte, electriciteit, ondoordringbaarheid, traagheid, gevoel, gedachten, begeerten, willen enz., dan is wat er overblijft *Tad*, de zuivere onbezoedelde Geest, vrij van alle hartstochten en zinnelijkheid, in volmaakte en ongestoorde rust. Die hoogste eigenschap is het *Nirwana*.

Een voorname godin is:

14 MIJA

of *Maja*, woordelijk vertaald: begoocheling, de verpersoonlijking van de duisternis en de godin van den nacht. In de *Poerana's* wordt zij aange-

duid als de heelalsche kracht, die het bestaan van verschijnselen en de waarneming er van mogelijk maakt, die, uit de oorspronkelijke Godheid ontsproten, het vrouwelijk beginsel en de voortbrengster is van alle dingen.

Eveneens uit de oorspronkelijke Godheid gesproten, zelfs van Hem een deel uitmakende, is:

15 AKASHA

of *Aksa*, de geest van de stof, de verpersoonlijking van de fijne, bovenzinnelijke, geestelijke kernstof, die de gansche ruimte doordringt; de oorspronkelijke zelfstandigheid, verkeerdelijk met ether vereenzelvigd; maar het is voor ether, wat de geest voor de stof is.

Het vrouwelijk aangezicht van *Akasha* is:

16 ADITI,

Amba, Soerarani, Dewamatri of *Awabodha*, de godin der ruimte. In de *Weda's* wordt zij de Moedergodin genoemd, uit wier schoot, zoodra deze bevrucht is door den goddelijken Geest, stof, leven, kracht en handeling ina anzijn geroepen worden. Als *Prasrija* of *Winaija* wordt zij de voortbrengster van de genegenheid genoemd.

Een voorname godheid is:

17 DAKSHA,

de verpersoonlijking van het geestelijke en mannelijk beginsel, de kracht, het inzicht en de werkzaamheid.

Uit de vereeniging van *Daksha* en *Aditi* kwamen voort:

18 RITAM,

de verpersoonlijking van de wet of wereldorde;

19 SATIJAM,

de verpersoonlijking van de waarheid of het gevolg; en

20 ANANTA,

Ananden, Anantabhoga of *Maha Sesha*, de groote werelddraak met zeven hoofden; de verpersoonlijking van de kracht der instandhouding en een zinnebeeld van het heelal, waarop zij tusschen de dagen van *Brahma* heet te slapen. Zijn zeven koppen — volgens anderen duizend — steunen het heelal. Volgens de legende openbaart deze draak zich eenmaal in duizend dagen, waarschijnlijk duizend *Maha Yoega's* of één dag van *Brahma*.

Volgens de Hindoe-Javaansche mythologie was

21 WISESA

of *Toenggal* de eerste god en de Janus der oudheid. Hij was de gezant en vertrouweling van *Parabrahma*, die het wereldei opving en het door de kracht van zijn wil in tweeën deed splijten. Uit de eene helft deed hij den

hemel en de hemellichamen en uit de andere helft de aarde en de *Trimoerti* voortkomen, waarom hij in sommige geschriften de bouwmeester van het heelal wordt genoemd. Volgens andere geschriften was hij de eerste God=heid door *Brahma* geschapen en de tusschengod tusschen *Brahma* en de goden. Volgens weder andere geschriften *Brahma* zelf.

De oorzaak van het ontstaan van de wereld is:

22 MAHA BHOETA

of *Sarwa=Mandala*, de lichtende mist of etherische stof, waaruit het heelal gevormd werd. De baarmoeder der wereld; de verpersoonlijking van het als goud glanzend ei van *Brahma*.

Een bekende godheid in de Hindoe=Javaansche mythologie is:

23 MANIK,

de verpersoonlijking van het oorspronkelijke, hemelsche of het astrale licht; de god van den dag en volgens andere geschriften ook van het mannelijk beginsel.

De hoogste klasse van goden en godinnen zijn bekend onder de namen van:

24 DEWAJNANA en
25 DAIWAJNA.

Dat zijn de goden en godinnen, die door *Parabrahma* werden geschapen, van welke in de eerste plaats genoemd moet worden de

26 TRIMOERTI,

d.i. de verpersoonlijking van de drie goddelijke krachten, de scheppende, onderhoudende en vernielende, in één lichaam met drie hoofden, voorstellende drie oppergoden genaamd *Brahma*, *Wishnoe* en *Shiwa*. Afgebeeld zit *Brahma* in het midden, *Wishnoe* aan zijn rechter= en *Shiwa* aan zijn linkerzijde.

Van de *Trimoerti* wordt gezegd, dat hij leeft, zonder dat iemand hem het leven heeft gegeven, d.w.z. dat hij een ongeschapen god is. Hij is de *Noertjahja* of lichtglans, de ziel van het geschapene. Deze godheid wordt ook genoemd:

TRIPOEROESHA,

hetgeen beteekent: de drie goddelijke openbaringen, die even sterk zijn, of wel de krachten van drie goddelijke openbaringen; of *Tridandi*, de drievoudig openbaarde God. Beelden op Java gevonden van de *Tripoe=roesha*, stellen het middenhoofd *Brahma*, het rechterhoofd *Shiwa* en het linkerhoofd *Wishnoe* voor.

Als de gemalin van de *Trimoerti* wordt genoemd:

27 PARASHAKTI.

Als de vrouw van *Brahma* heet zij *Saraswati*; als de echtgenoote van

Wishnoe draagt zij den naam van *Lakshmi*; als de gade van *Shiwa* tnoem men haar *Parwati*.

De oppergoden en godinnen van de Hindoesche drie=eenheid worden in de *Poerana's* genoemd als:

28 DEWATA'S en
29 DEWATI'S.

Hoewel ook aan andere goden wegens hun groote macht den titel van *Dewata's* wordt gegeven, komt hij speciaal toe aan de goden van de *Trimoerti*.

De voornaamste god van de *Trimoerti* is:

30 BRAHMA,

de actieve schepper van het heelal, die heer en vader is van al het geschapene. Hij wordt voorgesteld, gezeten op zijn lotos, *Lomasha* genaamd, en als hebbende een roode gelaatskleur, vier hoofden en vier armen en handen, waarin hij de verschillende teekenen zijner macht draagt. Het hem als *wahana* of vervoermiddel gewijde dier is de *Hamsa* of *Hamse*, zwaan of gans. In hem worden de scheppende kracht, de vergankelijkheid en de stof vereerd. Hij is de god, die den menschen de *Weda's* gaf, de natuur naar bepaalde wetten ordent, het noodlot eindt, de schepping onvermoeid voortzet en zoowel over het leven, als over den dood gebiedt. Zijn verblijfplaats, de *Brahmaloka* of *Swargaloka*, wordt door den Javaan het *Soewoeng* of *Sonja*, d.i. het ledige, genoemd, omdat geen ander shcepse er in vertoeven kan en mag dan deze godheid zelf, zijn gemalin en een boom „*Al*" genaamd, die alle vruchten van de wereld draagt en het zinnebeeld is van de scheppende kracht.

Brahma is ongeopenbaard in zich zelf. Hij is eerst dan geopenbaard, als de twee voortkomen uit het eene (de *Trimoerti*) en is alsdan de geest=stof het eene met het tweevoudig aangezicht.

Brahma is drievoudig in zich zelf als waarheid, als kennis en als oneindigheid, of te zamen genomen als het bestaan, als het denken en als het leven en wordt hij als zoodanig genoemd:

SAT=SHIT=ANANDA,

de allerhoogste geopenbaarde godheid:
Sat: zuiver bestaan;
Shit: denkvermogen;
Ananda: Leven;
en in zijn drievoudigheid als:

SATIJAM,

allerhoogste waarheid;

GNIJANAM,

kennis; en

ANANTAM,

eeuwigheid.

Hij is nog onder de volgende namen bekend:

HAMSA WAHANA,

het voertuig van *Kala Hamsa*, d.i. *Parabrahma*;

SANAT,

de eerste godheid;

PADMA IJONI

of *Abja Ijoni*, de lotos=geborene;

BHOETESA,

de heer der wezens of der bestaande levens;

AHAM,

„dag", het lichaam van *Brahma* in wakenden toestand;

SHABDA=BRAHMA,

het abstracte ego in de wereld, het doel van alle ontwikkeling, de eerste openbaring, het woord (de *Weda's*);

PITA,

de vader der menschen;

WIJAKTA,

de geopenbaarde god;

PRAJAPATI,

de heer der schepselen;

SHATOER MOEKHA,

de god, die vier aangezichten heeft;

SAGOENA,

de persoonlijkte god;

PITAMAHA,

de machtige voorvader der menschen;

KA,

de voorbrenger;

POEROESHA NARAIJANA,

het oorspronkelijk mannelijke.

In het schappingsverhaal wordt gezegd, dat de vier *Weda's* of heilige

boeken, die moesten dienen tot onderricht van de menschen, uit de vier monden van *Brahma* voortkwamen; dit is in strijd met hetgeen in de *Poerana's* voorkomt, waarin vermeld wordt, dat

BRAHMAN,

de incarnatie van *Brahma*, de mensch geworden leeraar, de ontwerper is van de vier heilige boeken, de *Weda's*.

De Hindoesche mythologie maakt verder nog melding van andere vleeschwordingen van *Brahma*, die de Allerhoogste hem gelastte als straf voor een misdadige liefde, die hij voor zijn eigen dochter *Oeshas*, de godin van den dageraad, koesterde. Hij gaf gevolg aan die liefde en beging de zonde in de gedaante van een hertebok, terwijl hij zijn dochter de gedaante deed aannemen van een ree. Om de incarnatie van de eerste zonde, door *Brahma* begaan, te vernietigen, schiepen de goden:

BHOETAWAN,

de geest des kwaads.

Toen *Brahma* dit zag, had hij diep berouw en begon de *mantra's*, of reinigingsgebeden, op te zeggen en hij liet in zijn smart een traan op de aarde vallen, waaruit de eerste saffier ontstond. *Brahma* moest tot straf vier malen een vleeschwording ondergaan en wel de eerste in de gedaante van een raaf, genaamd:

KAKA-BHOESONDA,

in welke gedaante hij den oorlog bezong tusschen *Bhawani* (*Parwati*), de echtgenoote van *Bhawa* (*Shiwa*) en de *Asoera's*. De tweede in die van:

WALMIKI,

een ellendigen paria, die reizigers in zijn hut lokte en hen vermoordde. Door priesters over deze verachtelijke levenswijze onderhouden, beterde hij zich, beoefende de *Weda's* en verwierf daardoor weder genade van den Allerhoogsten.

De derde in die van:

WIJASA,

een boeteling en beoefenaar der *Weda's*, waardoor hij zich een onbepaalden roem, wijsheid en heiligheid verwierf. De vierde in die van:

KALIDASA,

een geleerde; uit behoeftige ouders geboren, wist hij zich gedienstig te maken bij zijn vorst, door de verstrooide werken van den geleerden *Walmiki* te verzamelen en voltallig te maken.

Na aldus zijn boetedoening te hebben volvoerd, mocht *Brahma* weder ten hemel stijgen, om weder de plaatsvervanger te worden van den Eeuwige.

Brahma wordt weleens vereenigd voorgesteld met *Wishnoe*; de beide goden dragen dan vereenigd den naam van

APWA,

d.i. „Hij die zich in het water vermaakt", een naam voor beide goden als watergoden, ook van beide als drijvende op den oceaan der wateren.

De gemalin van *Brahma* is:

31 SARASWATI,

Sarahaswati of *Brahmi*, de godin der wetenschap, van de vrede, de kunst, de muziek en de wijsheid, afgebeeld met een boek of muziekinstrument in de hand. Het haar als haar voertuig gewijde dier is de rijstvogel en de pauw; soms wordt zij voorgesteld, rijdende op een *heron* of reiger. Zij is nog bekend onder de volgende namen:

SATA=ROEPA,

de godin van honderd vormen;

SANDHIJA,

de godin der schemering;

WAK,

de welluidende koe, die als melk onderhoudt en water geeft; de mensch voedsel schenkt en onderhoudt; de voedster der natuur en de moeder der wereld;

WAK WIRAJ,

de godin der spraak of des woords; door wie kennis en wijsheid aan de menschen medegedeeld worden;

PARA WAK,

hoogste vrouwelijk aangezicht van *Brahma*;

PASHIJANTI WAK,

de godin van het geluid;

MADHIJAMA WAK,

het licht van den god;

WAIKHARI WAK,

de geheele wereld in haar objectieven vorm;

SAWITRI,

de voortbrengster, de moeder van de goden;

DEWASENA,

de godin der verborgen wijsheid.

Vereenigd voorgesteld met *Brama* heet zij:

NIDRA,

de vrouwelijke vorm van *Brahma*.

De tweede godheid der Hindoesche drie=eenheid is:

32 WISHNOE,

de onderhouder en hersteller van al het geschapene, de groote god, de god van de zon, het licht en de warmte en in wien het water, de onderhouder der natuurkracht, de wijsheid, het tegenwoordige en de ruimte worden vereerd.

Deze godheid wordt nu eens voorgesteld, liggende op de groote slang *Sesha* of *Ananta*, soms rijdende op den hem gewijden mythischen vogel *Garoeda*, dan weder zittende op een lotosbloem, vijgeblad of tijgervel met zijn gemalin, of ook als een schoone jongeling met vier armen en een donkere gelaatskleur, gekleed in de dracht van een oud=Indischen vorst.

Het wapen van *Wishnoe* is de *Tjakra*, een met verstand begaafde schijf, wier scherp getande rand alles doordringt, door middel van een ring geslingerd wordt en na zijn doel bereikt te hebben, in zijn handen terug=keert. *Wishnoe* is getooid met de *Kostroloh*, het goddelijk edelgesteente. Zijn verblijfplaats in den hemel wordt *Wakonta* of *Waikoenthaloka* ge=noemd.

Wishnoe is nog onder de volgende namen bekend:

NARAIJANA,

de heerscher over het water;

IDOPATI,

d.i. hij, die in de diepte verblijft of in de wateren der wijsheid gedompeld is;

WIRATAROEPA,

de huisgod; het hem alsdan als zijn voertuig gewijde dier is het paard, de leeuw, of ander viervoetig dier;

JAGGER NATHA

of *Jagger Nath*, de heer der wereld;

TJAKRAWATI,

de heerscher over de wereld;

HARI,

de vlam des tijds; de vernietiger der wereld bij het intreden der *pralaija*;

ASIJOETA,

niet aan verandering of val onderhevig;

ABHOETA,

het eerste element, waarin de elementen zich bewegen; de onpeilbare;

POENDARIK=AKSHA,

de lotos=oogige, hoogste en onvergankelijke heerlijkheid;

POERWAJA,

de levende geest der natuur;

POEROESHOTTAMA,

de oneindige geest; de hoogste ziel;

KAPILA,

de stichter van de Sankhija=wijsbegeerte;

HARIS,

de heerscher over de zee. Hij wordt alsdan voorgesteld met een donker=blauwe of groene gelaatskleur, naar de kleur der groote zee, die zijn zinne=beeld is;

SAHASRANAMA,

de god met duizend namen.

Van al de godheden uit het Brahmaansch pantheon is *Wishnoe* de popu=lairste en meest bewonderde; vooral in zijn negen verschijningen en nederdalingen, *awantara's*, de eerste in die van:

MATSIJA,

in de gedaante van een gehoornde visch, *Maja* genoemd, om de vier *Weda's* of heilige boeken te redden, die de daemon *Hagagriwa* had inge=slokt, ten einde deze te vernietigen, en daarna zich in zee had gestort. De *Maja* vervolgde echter den daemon, scheurde zijn buik open en kon nog drie *Weda's* redden, daar een der deelen reeds verteerd was; van daar, dat tot op den huidigen dag één deel van deze heilige boeken ontbreekt. De tweede *awantara* was in die van:

KOERMA,

in de gedaante van een schildpad, die in die gedaante den berg *Maha=Meroe* ondersteunde, toen deze door kwade goden in de melkzee werd geworpen en zij voorkwam alzoo het zinken van dien berg, welke sedert dien gelijk met de wereld op den rug van dezen schildpad rust. De derde *awantara* was in die van:

WARAHA,

in de gedaante van een vurig everzwijn, om de aarde uit den afgrond der hel, *Patala*, te rukken, waarin zij door den vreeselijken reus *Herannhi aksana* of *Hiranjakasha*, een vijand der goden, eenmaal verborgen was.

De vierde *awantara* was in die van:

NARASINHA,

in de gedaante van een menschelijken leeuw; als zoodanig streed hij tegen den afvalligen reus, *Hiranjakasipoe* genaamd, die van *Brahma* de grootste macht verkregen had, doch deze macht misbruikte. Daar hij voor de goden onkwetsbaar was, werd hij door *Wishnoe* in voorgemelde gedaante onschadelijk gemaakt. De vijfde *awantara* was in die van:

WAMANA,

in de gedaante van een braminendwerg, waarin hij de wereld bevrijdde van den reusachtigen tiran en god *Bali*, die zich van den hemel en de aarde had meester gemaakt. De zesde *awantara* was in die van:

PARASHOERAMA,

in de gedaante van een krijgsheld, in welke gedaante hij de reuzen *Rakshasa's* en *Rawana's* bestreed, die zich door geweld en overmoed tot goden wilden doen verheffen, en hen overwon. De zevende *awantara* was in die van:

RAMAKANDRA,

in de gedaante van den persoon van *Rhamathandra*, waarin hij een langdurigen en roemrijken oorlog voerde tegen de krijgskaste van den hebzuchtigen koning *Kartawirija*, in welken krijg hij dezen ten onder bracht. De achtste *awantara* was in die van:

KRISHNA,

de blauwe, of *Krishna ratar*, de zwarte, gesproten uit de maagd *Dewanaki*, waarom hij ook *Kanina* wordt genoemd, d.i. de Zoon der maagd; een persoon in de gedaante van den god des vrede en der liefde, die na onderdrukking van het booze, wederom mensch werd, om de goeden tegen boozen en overmoedigen te beschermen; den uit den *Mahabharata* en den *Wajang* bekenden held, gewapend met de *Soedarsana*, de schijf, een vlammend wapen en in deze gedaante den reuzen daemon *Bhoemasser* overwon en daardoor den naam verwierf van *Janarddhana*, de aangebedene van het menschelijk geslacht. De negende *awantara* was in die van:

GAOETAMA BOEDDHA

of *Aradshawardan*, d.i. de koning der olifanten, in de gedaante, aanvankelijk van den persoon van *Arta Sidhi*, later *Gaoetama* genaamd, waarin hij eerst als boeteling en later als prediker optrad, om den godsdienst van *Brahma*, die door priesterlijke willekeur was verminkt, weder te hervormen.

In de tiende *awantara*, die nog aanstaande is en gerekend van af 1901 eerst over 427000 zonnejaren moet plaats hebben, d.i. met het einde van het tegenwoordige tijdperk *Kali Ijoega* genaamd, zal *Wishnoe* op de aarde nederdalen in de gedaante van den vorst:

of *Kalki* genaamd, gezeten op een gevleugeld paard. Volgens deze voorspelling zal zijn heerschappij over de aarde tachtig jaren duren, waarin hij den godsdienst van *Brahma* weder zal vernieuwen.

Verder bestaan van den god *Wishnoe* allerlei legenden en verhalen; ook worden hem allerlei eigenschappen en hoedanigheden toegeschreven, en zijn hem vele zangen en dichtwerken gewijd. In het oog van den Hindoe-Javaan is hij dan ook zoo niet de grootste, dan toch een der grootste goden, wien als beschermer en onderhouder van het bestaande niet genoeg eer kan worden bewezen.

De gemalin van *Wishnoe* is:

33 LAKSHMI

of *Lakmi*, de godin van den voorspoed, van het geluk, der liefde en der schoonheid. Zij wordt nog onder andere namen vereerd als:

SRI,

of *Shri*, de godin der fortuin en der vruchtbaarheid;

MANGOLA DEWATA,

de godin der algemeene gelukzaligheid;

MA

of *Damatri* of *Ada Maija*, de algemeene wereldmoeder;

PADMA;

de lotos; de schoone.

De derde godheid der Hindoesche drie-eenheid is:

34 SHIWA,

de vreeselijke vernietiger en verdelger, in wien het vuur, de verwoestende natuurkracht, de gerechtigheid, de toekomst en de tijd worden vereerd en die meestal wordt voorgesteld met vijf aangezichten en vier armen; in godsdienstige overpeinzingen verdiept, of met zijn gemalin op zijn schoot zittende op den hem gewijden stier *Nandi* of *Andini*, of zittende of staande op een lotosbloem. Ook wordt hem weleens den vorm gegeven van een geweldige vuurzuil, die rechtstandig ten hemel stijgt. Zijn wapen is de *Gheda*, een ontzaggelijken knods, waarmede hij de boozen verplettert. Ook is hij gewapend met de *Trisoela* of drietand. Aan zijn vereering is de *Linggan*-dienst eigen, welks symbool niets anders is, dan een plastische voorstelling van de voortbrengende kracht in de natuur. Zijn verblijfplaats in den hemel wordt *Kailasa* genoemd, dat is: het middelpunt. In zijn verschillende hoedanigheden wordt hij vereerd als:

MAHADEWA,

de groote god, de oppergod der goden. Zijn voertuig is dan een galoppeerende antilope, die hij dan eens in de rechter- dan weder in de linkerhand houdt;

MAHAIJOGI,

de groote asceet (kluizenaar of boeteling), die door volmaakte ontzegging (boetedoening) en overpeinzing de hoogste wijsheid heeft verworven; hij wordt dan voorgesteld op de vaak weinig smakelijke wijze der Indische boetelingen, weinig of niet gekleed en met een zwaren, verwarden haardos Zijn verblijfplaats is dan de goenoeng *Tjakrawala*, d.i. de *pertapan* of de asceete plaats van *Shiwa* als kluizenaar;

BHOEDISHA,

de groote gebieder;

BHAWA,

de verpersoonlijking van de kracht van het leven, de kiem, de geboorte;

ISWARA,

de heer, de machthebbende;

PANKANAMA

of *Pantja=anama*, de god met vijf aangezichten; een toespeling op de vijf rassen sinds de schepping van den mensch;

TRI=LOTJANA,

de drie=oogige;

LOKANATHA

of *Lokapati*, de heer der wereld;

NILAKANTHA,

de blauwhalzige. Naar gezegd wordt, is dit het gevolg van een vergif, dat de god binnen gekregen heeft;

KALA

of *Mahakala*, de tijd, de Dood en de vreeselijke, in welke hoedanigheid hem een zwarte kleur wordt toegeschreven en wordt voorgesteld, staande op de aarde met een hond aan de linker= en rechterzijde, terwijl de rechter= hand de haren vat van een bloedend menschenhoofd. Als *Kala* heeft *Shiwa* een afzonderlijk verblijfplaats, *Kahijangan* of *Kajangan* genoemd;

HARA,

de vernietiger, vaak ontaard in woeste boosaardigheid, wat door verschillende afzichtelijke en vreesaanjagende voorstellingen wordt aangeduid;

MAHAJEKTI,

de heer bij uitnemendheid en vertegenwoordiger van het hoogste gezag en van de gerechtigheid;

GOEROE,

of *Mahagoeroe*, de groote leeraar der goden; de inwijder. In deze hoedanigheid wordt hij afgebeeld met een zwaarlijvige gestalte met baard en knevel en afhangende armen; in de rechterhand houdt hij het bidsnoer, in de linker de waterkruik.

Als *Goeroe* is *Shiwa* nog onder de volgende namen bekend:

HENDHRA NAHTA,

de heer der hemelen en voornamelijk van den hemel der goden, genaamd *Satijaloka* of *Soerinda Boewana*. Als *Goeroe* heeft *Shiwa* een afzonderlijken hemel, genaamd *Soeralaja*. Zijn troon is de *Bale Moro Kotho*;

HENDHRA-BOEMI NATHA,

de heer der wereld;

GIRINATHA,

de verheven godenvorst der bergen;

BHATARA GOEROE,

de mensch geworden leeraar;

MOERBENG PESTHI,

de bedeeler des noodlots;

WINENANG,

die alle machten begrijpt;

JAGGER NATH,

de waker over de aarde;

PRAMESTHI GOEROE,

de verheven en machtige god;

DRESHTI GOEROE,

de meester van het gezicht;

SANGHIJANG GOEROE,

de bovenmachtige leeraar;

MAHARESHI,

de openbaarder en uitlegger der *Weda's*.

De gemalin van *Shiwa* is:

35 PARWATI,

de hoogste godin. Zij wordt nog vereerd onder de namen:

OEMA,

de beschermende godin der aarde; de gezellin van *Shiwa* als *Goeroe*;

DEWI

of *Mahadewi*, de gezellin van *Shiwa* als *Mahadewa*;

DOERGA,

de werkende godin der deugd, die het kwaad in den vorm van een daemon bestrijdt;

KALI

of *Mahakali*, de godin des Doods, de gezellin van *Shiwa* als *Kala* of *Mahakala*, voorgesteld in een afgrijselijke gedaante met een schrikwekkend aangezicht, groote tanden en een keten van menschenschedels om den hals;

BHAWANI,

de gezellin van *Shiwa* als *Bhawa*;

ISANA,

de oppermachtige godin; de gezellin van *Shiwa* als *Iswara*;

JAGGER DHATRI,

de min der wereld; en

GANGA

of *Jahnawi*, de godin van de rivier Ganges, die op het Himalaija-gebergte ontspringt — volgens het geloof der Brahmanen uit de voeten van *Brahma* — haar oorsprong heeft. Zij wordt alsdan voorgesteld onder het beeld eener blanke vrouw, op een zeemonster gezeten. Haar hoofd draagt een diadeem. In de eene hand houdt zij den gewijden lotos, en in de andere een soort van luit.

De naam der vereeniging in één lichaam van *Shiwa* met *Parwati* is:

ARDHANARI,

d.i. half vrouw of *Ardhanarisa*, d.i. de heer, die half vrouw is. De mannelijke helft bevindt zich aan den rechter-, de vrouwelijke aan den linkerkant.

De ondergeschikte goden en godinnen worden in de mythologie aangeduid met de namen:

36 DEWA'S en
37 DEWI'S.

Overgaande tot de beschrijving van de goden der hemellichamen, moeten wij in de eerste plaats noemen:

38 SOERIJA

of *Soerja*, de god van de zon, voorgesteld, zittende op een wagen met twee wielen, getrokken door zeven galoppeerende paarden, volgens anderen één paard met zeven koppen.

De mythe zegt van hem, dat hij met zijn stralen de aarde bevrucht en boomen, planten en gewassen doet ontkiemen en leven. Hij doet het water verdampen, de wolken ontstaan en is de onmisbare god voor de aarde. Hij is de regelaar en vaststeller van het geopenbaard leven. Ook de stoffelijke zon wordt vereerd als:

LOKA SHAKSHOED,

d.i. het oog der wereld of als *Graha rajah*, de koning der gesternte; *Rawi*, de levensdrenker; *Gama Agnishtoma*, hij die brandt. De wagen van *Soerija* wordt gemend door:

39 AROENA.

De vrouw van *Soerija* is:

40 SANDJOEA

of *Sanjna*, de godin van de zon. De mythe zegt van haar, dat zij, om een ascetisch leven te leiden, haar echtgenoot verliet en haar *Shaija*, schaduw of beeld, achterliet. De zeven mystieke stralen van de zon zijn:

41 SOESHOEMNA,
42 HARIKESHA,
43 WISHWAKARMA,
44 WISHWATRIJARTJAS,
45 SANNADDAHA,
46 SARWAWASOE, en
47 SWARAJ.

De eerstgenoemde voorziet de maan van licht en is tevens de zenuw=ether, het leven van mensch, dier, plant, steen en aarde. Van de zes andere stralen wordt in de mythologie niets bijzonders vermeld. De goden van het licht zijn de

48 ABBASWARA'S,

volgens anderen zijn zij ook de goden van het geluid, een afdeeling van goden, vier en zestig in getal. Een geliefde godin is:

49 OESHAS,

Ahana of *Dijotana*, de godin van den dageraad; de geurige, liefelijke en weldadige godin van den morgenstond en meer speciaal de godin van het oogenblik, waarop de zon opkomt. De warmte der zon wordt geregeld door

50 WIWASWAT.

Hij is een van de goden van het licht en de regelaar van de warmte in de verschillende landen, naar behoefte van de sterfelijke wezens en van boomen, planten en gewassen. Zijn vrouw is:

51 IJAMA,

de godin van het zonnelicht en van de warmte.

Als wachters van den dierenriem, de gordel met de twaalf hemel teekens, die de zon jaarlijks schijnbaar doorloopt, de ondergenoemde goden:

WISHNOE (Zie No. 32).

de wachter van den Ram, *Mesha*;

52 SAMBOE,

de wachter van den Stier, *Orisha*;

53 INDRA,

de wachter van de Tweelingen (Jav. Krab), *Mithoena*;

SOERIJA (Zie No. 38)

de wachter van de Kreeft, *Karkata*;

54 HISTRI,

de wachter van den Leeuw, *Singa*;

55 WAROENA,

de wachter van de Maagd, *Kanija*;

56 MISTRI,

de wachter van de Weegschaal, *Toela*;

57 TJANDHRA,

de wachter van de Schorpioen, *Wristshika*;

58 KOERISIA,

de wachter van den Boogschutter, *Dhanoes*;

59 POEROESIA,

de wachter van den Steenbok (Jav. Zeemonster), *Makara*;

60 TABADA,

de wachter van den Waterman (Jav. Waterpot), *Koembha*; en

61 GANA

(een der *Gana's*), de wachter van de Visschen, *Minas*.

Deze wachters voeren het bevel over 360 nimfen genaamd:

62 TITHIS,

welke verdeeld zijn bij dertigen in elk teeken de dierenriems of woning van de zon.

Volgens anderen worden voorgenoemde wachters als volgt opgegeven:

LAKSHMI (Zie No. 33),
de wachteres van den Ram, *Mesha;*

INDRA (Zie No. 53),
de wachter van den Stier, *Mrisha;*

63 BOEDDHA,
de wachter van de Tweelingen (Jav. de Krab), *Mithoena;*

BRAHMA (Zie No. 30),
de wachter van de Kreeft, *Karkata;*

64 PRITHIWI,
de wachteres van den Leeuw, *Singa;*

MAIJA (Zie No. 14),
de wachteres van de Maagd, *Kanija;*

SHIWA (Zie No. 34),
de wachter van de Weegschaal, *Djoela;*

BHAWANI (Zie No. 35),
de wachteres van de Schorpioen, *Writjaka;*

65 GANESA,
de wachter van den Boogschutter, *Danoe;*

66 INDRANI,
de wachteres van den Steenbok (Jav. Zeemonster), *Makara;*

WISHNOE (Zie No. 32),
de wachter van den Waterman (Jav. de Waterpot), *Koemba;*

SARASWATI (Zie No. 31),
de wachteres van de Visschen, *Minah;* terwijl weder anderen deze wachters als volgt wordt opgegeven:

WAROENA (Zie No. 55),
de wachter van den Ram, *Mésha;*

YAMA (Zie No. 51),
de wachter van den Stier, *Writja;*

PAWANA (Zie No. 193),
de wachter van de Tweelingen, *Mithoena*.

SOERIJA (zie No. 38),
de wachter van de Kreeft, *Karkataka*;

SOMA (Zie No. 73),
de wachter van den Leeuw, *Sinha*;

KARTIKEIJA (Zie No. 627),
de wachter van de Maagd, *Kanija*;

KOEWERA (Zie No. 255),
de wachter van de weegschaal, *Toela*;

65A. KAMA,
de wachter van de Schorpioen, *Wrissika*;

GANESHA (Zie No. 65),
de wachter van den Boogschutter, *Dhanoes*;

POELAHA (Zie No. 647),
de wachter van den Steenbok, *Makara*.

INDRA (Zie No. 53),
de wachter van den Waterman, *Koembha*;

AGNI (Zie No. 208),
de wachter van de Visschen, *Minas*.
Verder worden nog genoemd:

67 DITI, en
68 NISTI,
de godinnen van de schemering en meer speciaal de godinnen van het oogenblik, waarop de zon ondergaat. De vader van *Soerija* is:

69 MARISI,
Mariki of *Maritshi*, een der gedachte=geborene zonen van *Brahma*. Hij is het verpersoonlijkte licht. Zijn vrouw is:

70 SAMBHOETI,
van wie niets bijzonders bekend is. Een vijand van de zon is:

71 REMBOETJOELOENG

of *Karawoe*, de veroorzaker der eklipsen, voorgesteld in de gedaante van een groot menschelijk hoofd. Deze daemon werd door *Wishnoe* gedood en het hoofd van het lichaam gescheiden met de pijl *Tjakra*, toen hij trachtte het water des levens *Marta Kamandaloe* te stelen. Daar echter het levenswater zijn lippen reeds had aangeraakt, bleef hij leven. Zijn hoofd steeg tot de zon en hij trachtte uit wraak nu en dan de zon en de maan te verslinden. Zijn lichaam, dat nadien afzonderlijk bleef leven, wordt genoemd:

72 RASI

en voorgesteld, zittende op een vogel. Dit lichaam zweeft steeds door het luchtruim in de nabijheid van de zon of de maan.

De god van de maan is:

73 SOMA.

Hij wordt voorgesteld, zittende in een wagen met drie wielen, getrokken door tien witte paarden, vijf rechts en vijf links van het juk. Zijn verblijfplaats in den hemel is de *Somaloka*. Ook de stoffelijke maan wordt vereerd onder den naam van:

KOEMOEDA PATI (Zie No. 57).

Als volle maan draagt zij den naam van *Anoemati* of *Tjandhra*. Zij is de leidster van de occulte zijde der aardsche natuur. Haar voertuig is een vierwielig rijtuig, *Indoe* genaamd, getrokken door een antilope, soms ook door een waterlelie.

Als de wachters van de 28 verblijfplaatsen of herbergen van de maan worden genoemd:

DAKSHA (Zie No. 17),

zijn 27 dochters en de godin

SARASWATI (Zie No. 31).

Van de 27 dochters van *Daksha* worden in de mythologie slechts 21 bij naam genoemd namelijk:

74 WISHAKA,
OETTARAPHALGOENI,
HASTA,
TSJITRA,
POENNARWASOE,
ASHWINI,
MRIGSHIRSHA,
POERWASHADHA,
SHLESHA,
MOELA,
ARDRA,
SATABHISA,
OETTARABHADRAPADA,

REWATE,
DHANISHTA,
DSJESHTA,
ANOENRADA,
SRAWANA,
ABHIGIT,
OETTARARASHADHA en
ROHIN.

De laatstgenoemde was de lieveling van *Soma*.
Als de bestuurders der planeten van ons zonnestelsel worden genoemd:

75 MANGALA,

van de planeet Mars;

BOEDDHA (Zie No. 63),

van de planeet Mercurius;

76 WRIHASPATI,

van de planeet Jupiter;

77 SHOEKRA,

van de planeet Venus;

78 SHANI,

Asita of *Kroeralotjana*, van de planeet Saturnus.
Als de god der sterren wordt genoemd:

79 KARTIKA

of *Tarang=gana*, van wien de legende figuurlijk zegt, dat hij de sterren op het kleed van den hemel borduurde; terwijl

80 SARANA,

de goddelijke wachter is over de sterren en

81 TEJO,

Tejas of *Taijasi* de god is van den lichtglans, die alle sterren verspreiden.
Een voorname godheid is:

82 SISOEMARA.

Hij is de verpersoonlijking van de geheime kracht in het heelal, de denkbeeldige, wentelende gordel, op welke al de hemellichamen zich bewegen.
Voorname goden zijn de

83 PRAWAHA'S,

de ondergeschikten van *Sisoemara*, de verpersoonlijkingen van de zeven mystieke en occulte krachten, die den stoot geven aan en den loop van de sterren en planeten regelen.
De godinnen van het zevengesternte zijn de

84 KRITTIKA'S.

Zij zijn tevens de dienaressen en de opvoedsters van *Kartikeija*, de god van den oorlog. Zij heeten:

85 AMBA,
86 DOELA,
87 NITATOEI,
88 AMBRAIJANTI,
89 MAGHAIJANTI,
90 WARSHAIJANTI, en
91 KHOEPOENIKA.

Zij oefenen tevens invloed uit op het lot der menschen.

De verblijfplaats van de goden en van de zielen van afgestorvenen, die als mensch braaf geleefd hebben, is:

92 DIJAOES,

de hemel, die door de Javanen beschouwd wordt als een bezield wezen. Hij werd gemaakt van het hoofd van *Brahma* en is de plaats, van waar alle macht en gezag uitgaan. Hij is verdeeld in zeven lagen. De 1ste tot en met den 6den hemel worden *Dewakan's*, en de 7de of hoogste hemel *Sawarega* genoemd. In deze hemelen kunnen de zielen der afgestorvenen, naarmate zij gelouterd zijn, opklimmen, totdat zij met *Parabrahma* vereenigd worden. Volgens de Hindoesche mythologie hebben de hemelen afzonderlijke namen, deze zijn: *Soekhawati*, *Hoektha*, *Tribhoewana*, *Hwarst*, *Parirwana*, *Amitabha* en *Nirwana*. De eerste vier worden de *roepa*=, de laatste drie de *aroepa*=gebieden genoemd. Behalve *Nirwana*, die genoemd wordt als de zevende of hoogste hemel, wordt de volgorde der namen van de *roepa*= en *aroepa*=gebieden niet met een bepaald cijfer aangeduid.

De wakers van de zeven hemelen worden aangeduid met den algemeenen naam van:

93 MOENI'S.

Deze zijn:

SOERIJA (Zie No. 38),

van den eersten hemel, gelegen op de Zon;

SOMA (Zie No. 73),

van den tweeden hemel, gelegen op de Maan;

MANGALA (Zie No. 75),

van den derden hemel, gelegen op de planeet Mars;

BOEDDHA (Zie No. 63),

van den vierden hemel, gelegen op de planeet Mercurius;

WRIHASPATI (Zie No. 76),

van den vijfden hemel, gelegen op de planeet Jupiter;

SHOEKRA (Zie No. 77),

van den zesden hemel, gelegen op de planeet Venus; en

SHANI (Zie No. 78),

van den zevenden hemel, gelegen op de planeet Saturnus. De hoogste god der zeven hemelen is:

94 DIJAOESPITA,

de Vader der hemelen, volgens anderen een naam van *Parabrahma*, de ongeopenbaarde God.

De heer der hemelen is:

95 KASHIJAPA.

Hij was de vader der goden en van alle diersoorten. Hij had twaalf vrouwen, waarvan echter slechts tien met naam genoemd worden, namelijk:

MAIJA (Zie No. 14), en
ADITI (Zie No. 16);

de moeders der goden,

DITI (Zie No. 67),

de moeder der *Maroets*;

96 POELONA, en
97 KALAKA,

de moeders van 30 millioen *Danawa's*;

98 SOE=RASA,

de moeder van een duizendtal veelhoofdige slangen en draken;

99 TAMRA,

bij wie hij *Garoeda* en vele andere kinderen in de gedaante van vogels verwekte;

100 SOERABHI,

bij wie hij kinderen verwekte, in de gedaante van runderen en andere viervoetige dieren;

101 WINATA, en
102 KADROE,

van wie niets anders gezegd wordt, dan dat zij de vrouwen van *Kashijapa* waren.

De aanvoerder der hemelsche legerscharen was

103 ARDJOENA.

Zijn vrouw is:

104 TJITROWATI,

vroeger een *widija=dari*. *Ardjoena* werd bijgestaan door:

105 MITRA.

Als de bevelhebber der hemelsche legerscharen wordt genoemd:

MANGALA (Zie No. 75).

Hij was de aanvoerder van het hoofdkorps van het hemelsche heirleger en wordt voorgesteld met een roode gelaatskleur en met vier armen; in twee zijner handen voert hij een krijgswapen; de beide anderen zijn ledig; hij rijdt op een schaap.

De hemel wordt bewaakt door

106 WIDIJA=DHARA'S en
107 WIDIJA=DHARI'S,

mannelijke en vrouwelijke engelen. Het hoofd van deze engelen is:

108 TJITRANGADA.

De voornaamste mannelijke engelen zijn:

109 SEMAR, en
110 PADIJA.

De voornaamste vrouwelijke engelen zijn:

111 SOEPRABA,
112 WILATAMA,
113 MANDANA,
114 SOEMATAKA,
115 HEMPOENI,
116 PRABASINI,
117 TILOETAMA,
118 WARSIKI,
119 SOERENDRA,
120 GAMARMAIJANG,
121 DERSANAHA,
122 BADJRA,
123 HERAWANA,

124 KAMARATA,
125 WIDHAWATI,
126 RATIH en
127 KAMI=RATI.

De *widija=dhara's* en *widija=dhari's* zijn de sylphen der Indische mytho=logie, aan wie de gedaante van jonge mannen en beeldschoone jonkvrouwen wordt toegeschreven en die algemeen voor goedaardige met wijsheid en welbespraaktheid begaafde wezens worden gehouden. De bovengenoemde engelen zijn de hoofden van heirlegers van engelen die om Gods troon zijn geschaard.

Bijzondere melding maakt de mythologie van de *widhya=dhari*

128 OERWASI.

Zij was zóó mooi, dat zij door haar schoonheid den geheelen hemel in vlam zette. Door de goden gevloekt, daalde zij naar de aarde, om daar den Allerhoogsten te dienen. De toonkunstenaren der hemelen zijn de

129 KIMPOEROESHA'S,
130 KINNARA'S,

en de nader nog te noemen

131 GANDHARWA'S,

een in aantal oneindige, maar in rang zeer verschillende menigte van hoogere wezens; hun roeping is, om voor den troon des Allerhoogsten lofliederen te zingen. Zij bewaken ook de *Soma*plant en haar sap, de *ambrosia*, die in den hemel gedronken wordt en welke alwetendheid schenkt.

Tot de *Moeni's*, de bewakers der hemelen, behoort ook de god

132 SIDDHA.

Hij bewaakt de plaats, gelegen tusschen den eersten hemel en de *Kamaloka*.

Behalve de bovengenoemde hemelen maakt de Hindoesche mythologie nog melding van zeven sferen, verblijfplaatsen van goden van ver=schillende rangen namelijk: *Brahma=Loka*, *Pitri=Loka*, *Soma=Loka*, *Indra=Loka*, *Gandharwa=Loka*, *Rakshasa=Loka* en *IJaksha=Loka*. De eerste drie worden de *aroepa*=sferen en de laatste vier de *roepa*=sferen genoemd en komen overeen met den 7den, 6den, 5den, en den 4den, 3den, 2den, en 1sten, hemel der geesten. Verder wordt er nog melding gemaakt van zeven paradijzen, deze zijn: *Bhoer=Loka*, *Bhoewar=Loka*, *Swar=Loka*, *Mahar=Loka*, *Janar=Loka*, *Tapar=Loka* en *Satija=Loka*. Waarschijnlijk zijn deze paradijzen gelegen binnen de zeven sferen. De mythologie is daar=omtrent onduidelijk.

De hel wordt in de Hindoesche mythologie in twee deelen verdeeld, namelijk de plaats der loutering of *Kamaloka*, alwaar de zielen der afge=

storvenen, alvorens over te gaan naar de hemelgebieden, eerst alle begeerte en lusten afleggen. Deze boven de aarde gedachte hel wordt in zeven deelen onderscheiden, namelijk: *Lokantarika, Mahakala, Ambarisha, Raoerawa, Maharaoerawa, Kalasoetra* en *Andhatamisra.*

De bewaker van de *Kamaloka* is

133 SITRAGOEPTA

of *Tshitra=Goepta.* Hij is tevens de verslaggever uit het groote register genaamd *Agra Sandhani,* waarin gedurende het leven van het menschelijk wezen elke daad en gedachte onuitwisbaar ingedrukt zijn. In overeenstemming met het door dezen god uitgesproken oordeel, blijft de ziel van den of de afgestorvene voor verdere loutering in de *Kamaloka* of daalt neer in de *Naraka.*

De ondergeschikten van dezen god zijn:

134 TOGOK, en
SEMAR (Zie No. 109),

de opwekkers uit den dood met het water *Tirta wilatjat,* waarmede de dooden door wassching in het leven terug worden geroepen en daarna naar de *Kamaloka* worden geleid, d.i. het scheiden van de ziel van het lichaam op den derden dag na het overlijden. Verder de

135 ATHIWAHIKA'S,

de dragers bij den doorgang; goden, die de zielen, die den toestand van „*Moksha*" of „bevrijd van lusten" hebben bereikt, begeleiden naar het oord der gelukzaligheid of *Paramapada,* d.i. den hemel. Deze goden zijn ook bekend onder den naam van *Arshi Aha's.*

De tweede soort hel wordt beneden onze aarde gedacht en *Naraka* genoemd. Deze dient tot bestraffing van den slechten mensch. Zij wordt eveneens in zeven deelen onderscheiden als: *Mahatala, Rasatala, Atala, Soetala, Witala, Talatala* en *Patala.* Volgens anderen is de volgorde als volgt: *Atala, Witala, Soetala, Talatala* of *Karatala, Rasatala, Mahatala* en *Patala,* en zijn zij de menschelijke bewustzijnstoestanden en hun onderverdeelingen.

Andere geschriften maken gewag van 8 koude en 8 heete hellen; weder andere van niet minder dan 136 hellen. De meest voorkomende zijn die boven genoemd.

Als de wachters van de zeven hellen=oorden worden genoemd:

136 YAMADIPATI,
137 SESHANAIJA,
138 BALI,
139 HIRANJAKASHA,
140 MAHA=PRALAIJA,

de zoon van *Shiwa,*

141 KALI=DOERGA,

de dochter van *Shiwa* en de vrouw van *Maha=Pralaija*,

142 KAMA=SALAH,

de zoon van *Shiwa*. Volgens anderen is *Shiwa* zelf een der wachters en hellevorst en is

OEMA (Zie No. 35),

de vrouw van *Shiwa*, de hellevorstin.

De mythologie vermeldt niet in welke hel zij te waken hebben, alleen worden *Bali* en *Hiranjakasha* aangeduid als de bewakers van de *Patala* of zevende en laagste hel, terwijl

143 WASOEKI

of *Basoeki*, de groote slangenvorst, over de *Patala* regeert. Deze *Naga*vorst werd als koord gebruikt voor den *Meroe* of *Mandara* bij het karnen der zee voor het verkrijgen van het *Amrita*, het water der onsterfelijkheid.

De wakers der hel werden tevens opgedragen de *Wot=agil=agil*, d.i. de brug die van de aarde tot de *kamaloka* reikt, steeds in schommelende beweging te houden. De brave kan die begaan, maar de booze stort er van af en valt in de *Naraka*.

Groote macht hebben de goden van de ijle krachten der natuur. Zij worden in de mythologie aangemerkt als „de machtigen". Er zijn zeven krachten; zij worden aangeduid als:

144 TATTWA'S,

en komen in de onderstaande volgorde voor:

145 ADI TATTWA,

de algemeene oerkracht, die bij den aanvang der openbaring of van het scheppingstijdperk uit het eeuwige onveranderlijke *Sat*, den grondslag van het *Al*, voorkomt. Het komt overeen met het aurische omhulsel of het ei van *Brahma*, dat zoowel elken hemelbol als elk mensch, dier en ding omgeeft. Het is het voertuig, dat alles in vermogen bevat — geest en substantie, kracht en stof.

146 ANOEPADAKA TATTWA,

de eerste afwijking op het gebied van het bestaan, — de eerste afwijking is een zinnebeeld — of datgene wat door omzetting uit iets hoogers geboren wordt.

147 AKASHA TATTWA

is de ether of de etherische kracht, het etherische of hemelsche uitspansel, de verdunde lucht of wind.

148 WAJOE TATTWA,

het luchtgebied, waar de stof gasvormig is.

149 TAIJAS TATTWA

of *Tedjas tattwa*, het gebied van onzen dampkring, van *Tejas*, lichtgevend.

150 APAS TATTWA,

de waterachtige of vloeibare substantie of kracht.

151 PRITHIWI TATTWA,

de vaste aardsche stof, de aardsche geest of kracht, de laagste van alle.

Daar elke kracht zevenvoudig is, zijn er in het geheel negen en veertig.

Van de 49 *Tattwa's* wordt nog gezegd, dat het heelal en alles dat zich daarin bevindt, ook de menschen, dieren, planten, metalen en steenen, uit de *Tattwa's* zijn opgebouwd en eerlang weder in de *Tattwa's* zullen worden opgenomen.

Uit de samenwerking der vijf laatstgenoemde *Tattwa's* ontstond

PRANA,

of het levensbeginsel van al wat leven heeft, terwijl door de inwerking dezer *Tattwa's* op het levensbeginsel de tien

WAJOE'S

ontstonden, die aan het lichaam de kracht van leven en beweging geven.

Door de inwerking van de *Tattwa's* op de *Wajoe's* ontstonden weder tal van krachten, machten en vermogens waarvan de voornaamste afzonderlijk zullen beschreven worden.

De heerschers over de vijf laatstgenoemde *Tattwa's* zijn:

SHANA

of *Sahoni* (Saturnus) (Zie No. 78), over *Akasha tattwa*;

WIHASPATI (Jupiter) (Zie No. 75),

over *Wajoe tattwa*;

MANGALA (Mars) (Zie No. 75),

over *Taijas* of *Tedjas tattwa*;

BOEDDHA (Mercurius) (Zie No. 63),

over *Apas tattwa*;

SHOEKRA (Venus) (Zie No. 77),

over *Prithiwi tattwa*.

Verder dient melding gemaakt te worden van de elementen en hun krachten, vermogens en machten. Zooals wij reeds aangegeven hebben, is:

of *Aksa* de verpersoonlijking van de fijne, bovenzinnelijke, geestelijke kernstof, die de gansche ruimte doordringt. Wij kunnen hierbij nog voegen, dat dit element de bron is van alle leven; zij omsluit alle hemellichamen en houdt ze in voortdurende beweging. Uit deze stof kwam voort:

152 BHOETADI,

de kracht, de oorsprong en de kiemende kern der elementen. Volgens anderen een naam van *Wishnoe* en ook van *Shiwa*. Uit *Bhoetadi* ontstond:

153 MOENDAKA,

de verpersoonlijking van de kracht en de samenwerking van de zeven elementen: lucht, vuur, water, aarde en drie geheime elementen. Uit die samenwerking ontstond:

154 ANANDA,

het vermogen om te leven, de kracht om te bestaan, terwijl uit *Ananda* ontstond:

155 ANNAMAIJA KOSHA,

het lichaam, het voelend omhulsel van alles wat leeft.

Van de elementen wordt in de Hindoesche mythologie nog gezegd, dat het water beschouwd werd als het universeele werktuig (werkzame kracht) der scheikunde en der natuurkunde; de aarde als de onveranderlijke grondslag van alle dingen; dat het vuur beschouwd werd als de op zichzelf voldoende oorzaak van alle dingen; dat de zaad-indrukken in het mechanisme van de aarde werden bewaard; dat water, door deze aarde op te lossen en te doen gisten, wat door middel van vuur geschiedt, alles voortbrengt, waaruit oorspronkelijk de dieren-, planten-, en mineralenrijken ontstonden.

Alvorens de goden der elementen te beschrijven, zullen wij eerst melding maken van de krachten, machten en vermogens, die verder in de natuur voorkomen.

156 AWIKARA,

de onveranderlijke natuur, wordt als een godheid vereerd. De natuurkrachten zijn zeven in getal, deze werden eerst duivels, later goden genoemd. De zeven natuurkrachten zijn:

157 DAIWIPRAKRITI,

de verpersoonlijking van de heelalsche electriciteit, de altoos tegenwoordige electrische kracht en eindlooze vernielende en vormende macht. Hij is uit het hoofd van *Brahma* ontsproten en had zes zoon-broeders, die vertegenwoordigen en verpersoonlijken: de electriciteit, het magnetisme, het geluid, het licht, de warmte en de cohesie.

Het inwezen van de onbewegelijke natuur is:

158 SADAIKAROEPA,
ook genaamd *Ekanekaroepa*, d.i. de eene en de vele lichamen of vormen. Zijn dienaren zijn de

159 ADITIJA'S
of *Raditija's*, de bestuurders van de bijzondere natuurkrachten.
De werking der verschillende natuurkrachten wordt toegeschreven aan de

160 OEPADHI'S,
de verpersoonlijkingen van de oorzaak van het ontstaan en bestaan van alle dingen, van wie twee aangezichten zijn, namelijk:

161 NIMITTA,
de uitwerkende, geestelijke oorzaak en

162 OEPADANA,
de stoffelijke oorzaak. In verband met deze staan:

163 KARANA,
de altijd werkende oorzaak en

164 KARANOPADHI,
de grondslag der oorzaak. Een voorname godheid in de natuur is:

165 APAM=NAPAT,
de zoon van den aether, het handelend (mannelijk) vermogen van de *shakti* (vrouwelijk voortbrengende kracht) in de natuur. Als een goddelijke kracht wordt beschouwd:

166 OEAOHOE,
de verpersoonlijking van de kracht, die de wereld beweegt, terwijl

SEMAR (Zie No. 109)
de god is, die de wereld in evenwicht moet houden.
De natuurkrachten, die den mensch, de dieren en de planten doen leven, zijn eveneens zeven in getal en worden genoemd:

167 SHAKTI'S.
Zij zijn de vrouwelijke aangezichten van de zonen van *Daiwiprakriti* en zijn:

168 PARASHAKTI,
de krachten van licht en warmte;

169 JNANASHAKTI,
het begripsvermogen;

170 SHIHSHAKTI,

de wilskracht en begeertekracht, waardoor een willekeurig denkbeeld zich naar buiten zal openbaren, wanneer men er zijn aandacht en wil krachtig op samentrekt;

171 KRIJASHAKTI,

de macht der gedachte, die haar in staat stelt door de in=eigen energie, uiterlijke, waarneembare verschijnselen voort te brengen;

172 KOENDALINISHAKTI,

het vermogen van het leven;

173 MANTRIKASHAKTI,

de kracht of het vermogen van letters, spraak of muziek; en

174 GNANASHAKTI,

de macht der ware kennis. Verder zijn de

175 TANMATRA'S,

de inwezens der vijf grondelementen: vuur, aarde, water, ether en lucht.

Zij verpersoonlijken: gevoel, reuk, smaak, gehoor en gezicht en zijn *Agni=* of *Tejastanmatra*, *Pritiwi=tanmatra*, *Apas=tanmatra*, *Akasha=anmatra* en *Wajoe=tanmatra*, terwijl

176 SAMASHTI PRANA

de verpersoonlijking is van de algemeene levensdragende lucht, de heelal=sche kracht, uit wien vorengenoemde zeven *Shakti's* zijn ontstaan.

De goden der lucht zijn:

INDRA (Zie No. 53),

Endra, *Soeranata* of *Soeki*, de god der bovenlucht of *Akasha*, de heer en beheerder van het firmament; de drager van de *Pankajanja*, de bazuin des hemels, d.i. de heldere lucht, op den rug; die over de wolken en door deze over het onweder en den regen gebiedt. Als zoodanig is hij ook de onder=houder van het bestaande en geschapene. Hij wordt voorgesteld, zittende of rijdende in een voertuig van wolken, soms ook op zijn olifant *Airawata* of *Abbra matanga*, d.i. de olifant der wolken. Volgens anderen wordt hij voorgesteld, zittende op zijn wit paard *Oeshshaiksrawas* of in zijn voertuig, een glanzend gouden wagen, getrokken door twee bruin=gele paarden. De scepter van *Indra* is de *Wajra* of de diamantenknots of donderbeitel. Zijn verblijfplaats in den hemel wordt genoemd: *Amarawati* of *Indraloka*.

Als de aanvoerder der goden in den oorlog tegen de *Asoera's* wordt hij genoemd:

of *Soeradhipa*. Zijn vrouw is:

INDRANI (Zie No. 66),

Aindri, *Aindrija*, *Sasi* of *Satshi*, de godin van de bovenlucht en den regen. Als de koetsier van *Indra* wordt genoemd:

177 MATTALA,

met wien hij dagelijks het luchtruim rondgaat en alsdan alles ziet en regelt. De god, die zinnebeeldig het firmament draagt, is:

178 AIRAWATA,

ook genaamd *Airapoet* of *Abhra matanga*, het voertuig van *Indra*. Als dienaren van *Indra* worden genoemd de

179 GRANDOEWA'S,

een oneindig aantal luchtgoden, de sylphen van de Indische mythologie, en de

180 WASOE'S,

acht goden, de zonen van *Aditi*, de verpersoonlijkte kosmische verschijnselen, zooals hun naam aanduidt. Als helpers van *Indra* worden genoemd:

181 AHI,

de god van het weerlicht.

182 DHAROE

of *Dewa Dharoe*, de god, die den bliksem voortbrengt, zinnebeeldig voorgesteld als een reus, zittende op de wolken en gewapend met een hamer en een driehoekigen vuursteen, waarop hij slaat en den bliksem uit den steen doet voortkomen.

183 SARANIJOE,

de godin der onweerswolken, volgens anderen der wolken.

184 ROEDRA,

de donderaar, de stormgod, de regenaanbrenger. In deze dubbele kwaliteit wordt hij vereerd als de god bij uitnemendheid of gevreesd als de verwoester, in welke laatste hoedanigheid hij als de bloeddorstige in wilde gedaante wordt voorgesteld, gewapend met een drietand, een keten van menschenschedels om den hals dragende en tevens voorzien van een derde oog, dat horizontaal in het voorhoofd staat. Het aan hem gewijde dier is de koe. Volgens anderen is *Roedra* een naam van *Shiwa*. Zijn vrouw is:

185 PRISNI,

de godin van den regen en den storm.

186 BISAWARNA,

de veelkleurige, de vervoerder der regenwolken in zijn kar genaamd *Djoe loedhara*, welke kar en functie hem later werden ontnomen door den daemon

187 RAHWANA

of *Dhasamoeka=Rahwana* de tienhoofdige, broeder van *Bisawarna*.

188 ANTARIKA,

de god van den dampkring, *Swasana*, of de verpersoonlijking van den dampkring. Van hem wordt gezegd, dat hij te fijn is, om met de vingers opgenomen te worden en toch groot genoeg om de wereld in zich op te nemen. Hij is zoo fijn, omdat hij overal moet zijn, zich overal moet verspreiden, zelfs in den steen moet hij zijn. Een gevreesde god is:

189 BAJOE

of *Wajoe*, de god en vorst der harde landwind, doorwien de lucht gereinigd, maar niet zelden ook bezwangerd wordt met allerlei ziektekiemen, die schadelijk werken op de gezondheid van al wat leeft. Van daar, dat hij zoowel goed als kwaad doet en niet zelden ook opgevat wordt als de voornaamste oorzaak der verschillende ziekten, die de menschheid plagen en teisteren. Hij wordt voorgesteld, nu eens zittende op de hem gewijde witte antilope, dan weder rijdende in een wagen van dampen, getrokken door paarden van dezelfde formatie. *Bajoe* is tevens de koning der *Gandharwa's*. Zijn vrouw is:

190 SOEMI,

de godin der harde landwind. Een god, die overal door dringt, is:

191 WATAS,

de god van den gewonen wind. Zeer gevreesde goden zijn de

192 MAROET'S,

of *Maroeta's*, de goden van den storm. Volgens het *Ramaijana* was *Indra* bevreesd, dat eenmaal de zoon, waarvan *Diti*, de vrouw van *Kashijapa*, zwanger ging, hem als den god van het luchtruim zou verdringen. Hij verdeelde daarom met zijn donderkeil de vrucht in zeven deelen en verdeelde daarna elk deel op nieuw in zeven stukken. *Diti* baarde toen negen en veertig zonen, die de *Maroet's* of stormgoden werden. Hun hoofd is:

193 PAWANA,

de god der lucht en wel van de benedenlucht, die alles doordringt en voert. Hij wordt voorgesteld, zittende op een gazelle met een sabel in de hand. Hij is door zijn ondergeschikten de verwoester in enkele oogenblikken, van hetgeen de aarde in jaren heeft voortgebracht en wordt dan ook door den landbouwer zeer gevreesd. Zijn vrouw is:

194 HOENDJOENA

of *Handjani*, de godin der lucht of benedenlucht. Een voorname god voor den mensch is:

195 SWAR.

Deze god, die de verpersoonlijking is van het ongestadige weder, *Hawa*, en de veranderlijke temperatuur, is de bestuurder der koude en verzengende droge winden, wier onregelmatige afwisseling dikwijs zoo nadeelig op de planten werken kan, dat daardoor aan de hoop vooral van den landbouwer onbarmhartig den bodem ingeslagen wordt. Een groote vijand van *Indra* is:

196 WITRA

of *Writra*, de daemon der droogte, met wien *Indra* voortdurend strijd voert. Volgens sommigen werd hij door *Indra* gedood, waarna *Indra* den titel aannam van *Writra-han* of „de dooder van *Writra*."

Tot het gezag van *Indra* behooren ook de goden van het geluid en de klanken. Deze zijn de voorgenoemde

GANDHARWA'S (Zie No. 131).

Zij zijn 6333 in getal. Verder worden nog als goden van het geluid genoemd:

197 SHADJA,
198 RISHABDA,
199 GANDHARA,
200 MADHIJAMA,
201 PANTJAMA,
202 NISHADA, en
203 DHAIWATA,

de zeven inwezens van het geluid, de mystieke „toonladder" en de verpersoonlijkingen van de beginselen van het geluid.

Als de koning der *Gandharwa's* wordt genoemd:

BAJOE (Zie No. 189),

voorgenoemd, terwijl

204 NARADA,

hun aanvoerder is.

De vuurgoden zijn in de mythologie niet alleen goden van het stoffelijke vuur maar ook van het heilige vuur, dat den mensch schept, hem doet leven en hem verstand schenkt. Zij worden als volgt beschreven:

205 PRAMANTHA, en
206 ARANI,

zinnebeeldig het toestel om het heilige vuur, *Nirmathija*, door wrijving voort te brengen; beide namen vertegenwoordigen echter een god en een godin en wel:

207 TWASHTA,

die als *Pramantha* wordt voorgesteld als de vader van het heilige vuur, terwijl

ADITI (Zie No. 16),

als *Arani* wordt voorgesteld als de baarmoeder van het heelal. De vereeniging van dezen god en deze godin is het

SWASTIKA,

d.i. het heilteeken, het zinnebeeldig kruis der wijsheid, de sleutel tot de goddelijke en menschelijke wetenschap; de twee lijnen, die het *Swastika* vormen, beteekenen stof en geest; de vier haken geven de beweging in de wentelende kringen aan; op den mensch toegepast, is het de schakel tusschen hemel en aarde, daar de rechterhand aan het eind voorzien van een horizontalen arm, omhoog geheven is en de linker naar de aarde wijst. Het is het bijzondere merk van alle goden van scheppende kracht en bij de vereeniging van *Twashta* en *Aditi* de voortbrenger van het vuur door wrijving en van de negen en veertig vuren. Uit deze wrijving werd voortgebracht de zoon

208 AGNI,

het hoofd der vuurgoden, voorgesteld als *Akta*, de gezalfde, het heilige vuur, of als *Abimani*, het eerste element van kracht in het heelal. Hij wordt voorgesteld, zittende half op een lotuskussen en half op een met een zadel en teugel voorzienen ram zonder horens, links tegen het kussen aanliggende. Zijn verblijfplaats in de hemelgebieden is de *Agniloka*. Zijn vrouw is:

209 SWAHA,

die door het volk wordt beschouwd als de godin van het haardvuur. Zij schonk aan *Agni* drie zonen, die in de mythologie genoemd worden als de drie verpersoonlijkte vuren; deze zijn:

210 PAWAKA

of *Waidijoeta*, de god van het electrisch vuur;

211 PAWAMANA,

de god van het vuur, dat door wrijving wordt voortgebracht; en

212 SOESI,

de god van het zonnevuur van scheppende begeerte of *Saoera*. De bovengenoemde goden hadden te zamen vijf en veertig zonen, die in de mythologie worden genoemd:

213 AGNI-POETRA'S,

de zonen des vuurs, die met hun drie vaders en hun grootvader *Agni* de verpersoonlijkte negen en veertig vuren worden genoemd. Deze goden zijn bekend onder den algemeenen naam van

214 MELHA'S.

Zij worden ook genoemd „de heeren der vlammen." Verder worden in verschillende geschriften nog genoemd:

215 KAWIJAWAHANA,

de verpersoonlijking van het vuur der *Pitri's*.

216 HAWIJAWAHANA,

de verpersoonlijking van het vuur der *Dewa's* of goden.

217 SAHARAKSHA,

de verpersoonlijking van het vuur der *Asoera's* of niet goden.

Deze vuren zijn de voertuigen of de *Wahana's*, die de goden en andere wezenheden gebruiken, om zich te openbaren, terwijl:

218 MATARISHWAN

wordt genoemd als de schenker van het heilig vuur aan de menschen door tusschenkomst van de *Prajapati's* of *Brahmarshi's*, de schenkers van het leven.

Ten slotte maakt de mythologie nog melding van de ondergenoemde goden, die met het vuur in betrekking staan:

219 POEROERAWA,

een kleinzoon van *Soma*. Hij was de eerste, die vuur door wrijving van twee stukken hout voortbracht; dat was in den ouden tijd, toen de goden samen met de menschen op aarde waren. Hij wordt daarom door het volk beschouwd als de god van het aangemaakte vuur.

220 YOGA SIDDHA,

de vervaardiger van „het vurige wapen" het magische en verpersoonlijkte

221 AGNEIJASTRA,

d.i. het wapen van vuur, dat door

222 BHARADWAJA

werd gegeven aan

223 AGNIWESA,

de kleinzoon van *Agni*, die op zijn beurt dit wapen schonk aan

224 DRONA.

In het *Ramaijana* wordt het *Agneijastra*, de zonen van

225 KRISHASHWA

genoemd en gezegd te zijn het goddelijke wapen van *Brahma*, terwijl de

226 SHASTRA=DEWATA'S

de goden of de ondergeschikten van het *Agneijastra* worden genoemd tevens als de oppergoden der goddelijke wapens. De ondergeschikten van de vuurgoden zijn de

227 SALAMANDALA'S,

der vuur=elementen, oneindig in getal en soorten; zij zijn de Salamanders van de Indische mythologie. Zij zijn ook de dienaren van de goden, die den menschen het verstand schenken.

Het verblijf der vuurgoden in de hemelgebieden wordt genoemd *Tapa=loka*.

Ten slotte dient, wat het heilige vuur betreft, nog aangeteekend te worden, dat de negen en veertig vuren, allen toestanden zijn van *Koenda=linishakti*, — d.i. het vermogen van het leven —, dat in ons door de wrij=ving van de drieëenheid moet worden voortgebracht.

De goden van het water worden als volgt beschreven:
De zee wordt in de mythologie als een godheid vereerd en genoemd als:

228 SAGARA

of *Maha Samoedra*. Zij had een dochter genaamd:

229 SAWARNA,

de moeder van

WAROENA (Zie No. 55),

de god der zee en het hoofd der goden van het water. Het hem als zijn voertuig gewijde dier is de *Makara*, een goddelijk zeemonster met vier pooten. De vrouw van *Waroena* is:

230 KALIKA,

de godin van het water. Door anderen wordt als de vrouw van *Waroena* genoemd:

231 MARISHA.

Zij was de dochter van *Kandoe* of *Kanda* en *Pramloka*. Door anderen wordt als de godin der zee genoemd:

232 GANGA,

met welke godin niet bedoeld wordt *Ganga*, de godin van de rivier Ganges, een naam van de godin *Parwati*, de gemalin van *Shiwa*.

Een voorname god voor den mensch is:

233 TIRTA,

de god van het water en meer speciaal de god van het water, dat uit de aarde komt en van stroomend helder zoet water. Hij wordt om zijn goede eigenschappen hoog geprezen en vereerd. Dergelijke goden zijn ook de

334 KOEMARA'S,

de goden en prinsen der wateren en meer speciaal de goden van het water, dat noodig is voor de levensbehoeften van mensch, dier, planten en gewassen; de zeven verstandgeboren zonen uit de ledematen van *Brahma*. Volgens anderen waren zij de zonen van *Aditi*. Zij verwierven den naam van *Yogi's* (zelfbeheerschers), wegens hun uitdrukkelijke weigering hun soort voort te brengen. Zij bleven rein als het zuivere water, zooals de legende zegt. Volgens anderen zijn zij de goden van de wateren der ruimte. Hun namen zijn:

235 SANAT,
236 SANADA,
237 SANAKA,
238 SANATANA,
239 SANA,
240 KAPILA, en
341 SANATSOEJATA.

De laatstgenoemde was hun hoofd onder den naam van

AMBHAMSI.

Tot de watergoden behooren ook de

242 NARA'S,

de goden van het oorspronkelijke water, het water der diepte of van de heelalsche ruimte, dat de aarde vroeger bedekte. Water is het lichaam der *Nara's*, zegt de legende. Zij werden door *Brahma* geschapen uit het tweevoudig beginsel van water en aarde. Zij zijn de centauren, wezens met paardeledematen en menschelijke lichamen. Dergelijke goden zijn ook de

KINNARA'S (Zie No. 130),

goden van het oorspronkelijke water, eveneens geschapen uit het tweevoudig beginsel van water en aarde, wezens met menschenlichamen en paardekoppen.

Als de dienaren der watergoden worden genoemd de

243 APSARA'S,

de Undinen of Waternimfen, de dienaressen zoowel van *Waroena* als van

Indra en ook van *Kama*, de god der liefde, die als hun hoofd wordt beschouwd. Als de dienaressen van *Kama* worden zij beschouwd als de goden, *Soerangana's* genoemd, volgens anderen de dochters van genot, *Soemat=Atmaja's*. In hun voornaamste werkkring zijn zij de watergodinnen. Zij verschenen met het karnen van den Oceaan. De voornaamste van deze Waternimfen, de hoofden van een ontelbaar aantal van deze wezens zijn:

OERWASI (Zie No. 128), en
244 PRAMLOSHA.

De eerstgenoemde was beroemd door haar buitengewone schoonheid, waardoor zij den hemel in vuur en vlam zette, door de goden vervloekt werd en sedert de Godheid dient op aarde; de laatstgenoemde berucht wegens de verleiding van den *Rishi Kandoe*.

In de Hindoesche mythologie wordt nog als een godheid genoemd:

245 JAHNAWI,

of *Mandakini*, de rivier Ganges, die tot op den huidigen dag in Indië als heilig vereerd wordt.

De stoffelijke aarde

246 BHOEMI

of *Bhoewana*, wordt beschouwd als een bezield wezen en aangebeden. Zinnebeeldig wordt zij genoemd: *Sarpa=Rajni*, d.i. de koningin der slangen, omdat zij evenals de slang bij elke rondte zich vernieuwd of zoogezegd haar huid afwerpt. Als de verblijfplaats der menschen wordt zij genoemd; *Bhoer=Loka* of *Mritaloka*. Haar voertuig is *Akoepara*, de reuzenschildpad. De godin en moeder der aarde is:

247 PRITHIWI,

De god en vader der aarde is:

248 PRITHOE,

ook genaamd:

248*a* RAJA NAGA,

de koningsslang, de vader der aarde.

Hij doet haar alle soorten van boomen, planten en gewassen voortbrengen.

De aarde wordt in de Hindoesche mythologie verdeeld in een keten van zeven bollen van welke alleen onze bol of aarde zichtbaar is. Deze bollen worden genoemd de *Sapta Dwipa's* of *Sapta Loka's*. In sommige geschriften worden deze bollen gordels of zones genoemd. Deze bollen zijn bekend onder de namen: *Jamboe*, onze aarde, *Koesha*, *Plaksha*, *Shalmalia*, *Kra=*

oentsha, *Shaka* en *Poeshkara*. Volgens andere geschriften zijn de zes onzichtbare bollen van onze aarde gelegen boven de aarde en worden zij genoemd *Shashta Loka's*.

De bewakers van deze bollen zijn:

PRITHIWI (Zie No. 247)

De bewaakster van onze aarde, die als eerste aarde wordt genoemd;

249 KOESIKA.

De bewaker der tweede aarde;

250 GANGGANG.

De bewaker der derde aarde;

251 SINDOELA.

De bewaker der vierde aarde;

252 DARAMPALLAM.

De bewaker der vijfde aarde;

253 MANIKHARA.

De bewaker der zesde aarde;

ANANTABHOGA (Zie No. 20).

De bewaker der zevende aarde. Een groote slang, die de zeven bollen geheel omvat.

De aarde wordt bewaakt door bijzondere goden, die

254 LOKAPALA'S

worden genoemd. De *Lokapala's* der aarde hebben als hun *wahana* of voertuig een *matanga* of olifant, soms ook een ander dier. De olifanten worden als mede *Lokapala's* beschouwd. In de vermelding der *Lokapala's* in de verschillende Javaansche geschriften bestaat veel verschil, daarom zullen wij allereerst de *Lokapala's* noemen, die in de geslachtslijst der goden voor de verschillende windstreken zijn opgegeven en daarna vermelden, hoe zij in andere geschriften over de aarde zijn verdeeld.

WISHNOE (Zie No. 32).

Het Noordelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen is:

255 KOEWERA,

de wachter van het Noordelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig een wit paard of den goddelijken olifant:

256 SARWABHAOEMA.

Volgens anderen is deze god zelf de wachter van het Noordelijk gedeelte der aarde.

257 PRIT HANDJALA.

Het Noordoostelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen is:

SOMA (Zie No. 73),

de wachter van het Noordoostelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant.

258 SOEPRATIKA,

die mede de wachter is van het Noordoostelijk gedeelte der aarde. Volgens anderen is:

TJANDHRA (Zie No. 57),

de wachter van het Noordoostelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig een vierwielig rijtuig, getrokken door een antilope. Ook worden nog genoemd als wachters van het Noordoostelijk gedeelte der aarde:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Iswara* met zijn stier *Nandi* als voertuig en vergezeld door zijn gemalin:

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Isana*.

BRAHMA (Zie No. 30).

Het Oostelijk gedeelte der aarde. Volgens anderen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Mahadewa* en volgens weer anderen

INDRA (Zie No. 53),

de wachter van het Oostelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant:

AIRAWATA (Zie No. 178)

of *Abhra matanga*, die mede wachter is van het Oostelijk gedeelte der aarde.

KOEWERA (Zie No. 255).

Het Zuidoostelijk gedeelte der aarde. Volgens anderen is:

AGNI (Zie No. 209),

de wachter van het Zuidoostelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant.

259 POENDARIKA,
die mede wachter is van het Zuidoostelijk gedeelte der aarde.

SAMBOE (Zie No. 52).
Het Zuidelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen wordt hij vergezeld van zijn vrouw:

260 SWAK NJANA
of *Sang-djana*. Volgens anderen is:

JAMA (Zie No. 136),
waarschijnlijk bedoeld *IJamadipati*, wachter van het Zuidelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig een blauwen of zwarten buffel. Volgens anderen heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant

261 WAMANA,
die mede wachter is van het Zuidelijk gedeelte der aarde. *Jama* (*IJamadipati*) is alsdan vergezeld van twee onverzadigbare honden.

SHIWA (Zie No. 34),
in zijn hoedanigheid van *Mahajekti*. Het Zuidwestelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen is:

262 NIRITI,
Nairita of *Niroeti*, de wachter van het Zuidwestelijk gedeelte der aarde en heeft hij als voertuig een krokodil. Volgens anderen is:

SOERIJA (Zie No. 38),
de wachter van het Zuidwestelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant

263 KOEMOEDA,
die mede wachter is van het Zuidwestelijk gedeelte der aarde.

264 KAMADJAJA.
Het Westelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen wordt hij vergezeld van zijn vrouw:

265 PRATEH
of *Pratih*. Volgens anderen is:

WAROENA (Zie No. 55),
met zijn *Makara* of zeemonster met vier pooten, de wachter van het Westelijk gedeelte der aarde. Volgens anderen heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant:

266 ANDJANA,

die mede wachter is van het Westelijk gedeelte der aarde.

267 TJAKRA.

Het Noordwestelijk gedeelte der aarde. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

volgens anderen

268 ISA

en volgens weer anderen

BAJOE (Zie No. 189),

de wachter van het Noordwestelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den goddelijken olifant:

269 POESHPA DANTA,

die mede wachter is van het Noordwestelijk gedeelte der aarde. Volgens weder anderen is:

MAROET (Zie No. 192),

waarschijnlijk een der *Maroet's*, de wachter van het Noordwestelijk gedeelte der aarde en heeft hij dan als zijn voertuig den bovengenoemden goddelijken olifant *Poeshpa Danta*.

BAJOE (Zie No. 189).

Het middengedeelte der aarde. Volgens anderen heeft het middengedeelte der aarde geen wachter. Verder worden nog als wachters genoemd de

270 TOESHITA'S

of *Dewa Loka*. Een klasse van goden oneindig in getal, die aangewezen worden, om zekere plaatsen te bewaken. Als de bewaker der vulkanen wordt genoemd:

271 HEMPOE ROMADHI,

Hij was tevens de wapensmid der goden. Een machtige godheid is:

272 BADRINATH.

Hij is de heer der bergen. De helpers en ondergeschikten van de goden der aarde zijn de

273 IJAKSHA'S, en
274 IJAKSHINI'S,

mannelijke en vrouwelijke aardgeesten of de gnomen der Hindoesche mythologie, hun hoofd is:

275 KSHATI.

Hij is de heerscher over het element aarde, terwijl de

275a BHOE DEWA'S,

de gezagvoerende goden der aarde zijn. Hun verblijfplaats is de *Dewanika* of de berg der goden, volgens de Javaansche mythologie de top van den berg *Maha Meroe* of *Soemeroe*. Behalve voorgenoemde wachters vermeldt de Hindoe-Javaansche mythologie nog heerschers over de acht wereldstreken, deze zijn:

INDRA (Zie No. 53).
IJAMADIPATI (Zie No. 136).
SOMA (Zie No. 73),
AGNI (Zie No. 209),
PAWANA (Zie No. 193),
KOEWERA (Zie No. 255),
WAROENA (Zie No. 55), en
SOERIJA (Zie No. 38).

Zij zitten om de noordpool, van waar zij de aarde beheerschen.

In andere geschriften wordt nog melding gemaakt van de bestuurders van de acht gewesten, deze zijn:

INDRA (Zie No. 53),
AGNI (Zie No. 209),
IJAMADIPATI (Zie No. 136),
NAIRITA (Zie No. 262),
WAROENA (Zie No. 55),
PAWANA (Zie No. 193),
KOEWERA (Zie No. 255), en
ISA (Zie No. 268).

Ofschoon de namen niet dezelfde zijn als voor de heerschers opgegeven, zoo moet verondersteld worden, dat de heerschers over de acht wereldstreken en de bestuurders der acht gewesten denzelfden werkkring hebben. Zelfs is de veronderstelling niet te gewaagd, dat de wachters ook de heerschers en bestuurders zijn.

Als heerschers en bestuurders der aarde worden nog genoemd de

276 PANTJASIJA's,

vijf in getal. Zij zitten in de vier windstreken en een in het midden der aarde en hebben denzelfden werkkring als de *Dhijani-Boeddha's* in het Boeddhistisch pantheon. Zij worden echter niet afzonderlijk bij naam genoemd.

In de Hindoesche mythologie wordt nog als een god beschouwd en vereerd:

277 HIMAWAN,

Himadri of *Himashala*, het Himalaija-gebergte in Indië, de vader van de

rivier en godheid *Ganges*, terwijl in de Javaansche mythologie eveneens als een godheid wordt vereerd:

278 MAHA MEROE,

Mandar, *Djamoer Dhipa* of *Khargakkoera* de berg Smeroe. Volgens de voorgenoemde legende was deze berg, die door de goden werd afgebroken en over de wereld werd verdeeld, voordien zoo hoog, dat zijn top tot in den hemel reikte; daarom werd de cirkelvormige vlakte op den top, die door een rij heuvels is omsloten genoemd *Swargabhoemi* ook *Swargaloka* of de hemel der aarde.

Volgens andere Javaansche geschriften werd de *Maha Meroe*, die voor het middelpunt der wereld werd gehouden, niet over de wereld verdeeld, doch door booze goden in de melkzee *Tiroepakodel* of *Kshira Samoedra* geworpen, doch door *Wishnoe* in de gedaante van een goddelijke schildpad „*Koerma*" genaamd, drijvende gehouden, waardoor het doel van de booze goden, om het levenswater uit de bron *Marta Kamandaloe* te stelen, verhinderd werd. De afvallige godheid *Bali* bracht echter den berg in een draaiende beweging, waardoor ontstonden: de *Amrita*, de bron van het water der eeuwige jeugd; de *Kamdewa* of *Soerabhi*, de zegenrijke koe; *Oeshshaiksrawas*, het modelpaard; de *Apsara's* of waternimfen; het *Kostroloh*, het goddelijk edelgesteente; alsmede vijf boomen, de zinnebeelden van zegen en overvloed. Vóórdat de goden zich van een en ander meester hadden gemaakt, werd de *Kostroloh* door *Wishnoe* genomen, waarmede hij zich tooide, terwijl *Indra* het modelpaard besteeg.

Volgens de zinnebeeldige voorstelling in de legende, wordt deze berg gedragen door acht reuzen *Naga's* en acht olifanten. Deze worden

279 ATSHEKEDJAM'S

genoemd en heeten:

ANANTA (Zie No. 20),
WASOEKI (Zie No. 143),
DAKSHA (Zie No. 17),
280 TAKSHAKA,
281 KARKODAKA,
282 SANGA,
283 KOELIKA,
284 MAHA PADMA,
SARWABHAOEMA, (Zie No. 256),
SOEPRATIKA (Zie No. 258).
AIRAWATA (Zie No. 178),
POENDARIKA (Zie No. 259),
WAMANA (Zie No. 261),
KOEMOEDA (Zie No. 263),
ANDJANA (Zie No. 266), en
POESHPA DANTA (Zie No. 269).

De acht eerstgenoemden zijn *Naga's*, de acht laatstgenoemden olifanten.
De god van de onderwereld is:

KOEWERA (Zie No. 255)

of *Poeroeshawahana*. Hij is tevens de god des rijkdoms. Hij wordt voorgesteld als een zwaarlijvig man, gezeten op een rijk versierd kussen. Zijn wapen is de *Sibika*. Zijn voertuig is een wit paard, volgens anderen een zelf-bewegende kar, *Pashpaka* genaamd, waarin zich een paleis bevindt. Als de god des rijkdoms wordt hij genoemd *Ratna-warshoeha*, juweelen-Regent en meer speciaal de god der negen schatten der aarde, welke verpersoonlijkt zijn en genoemd worden:

285 NIDHI'S.

Elke schat wordt door een daemon bewaakt. De vrouw van *Koewera* is:

286 KAOEWERI

of *Tjarwi*, de godin der onderwereld. Zij wordt voorgesteld met vier armen in zittende houding met een bol of kogel in de linker- en een bidsnoer in de rechterhand. Volgens anderen zijn de

287 KOEMBHANDA'S,

kabouters of aardgeesten, de bewakers van den rijkdom des gronds. Hun hoofd is

288 WAIDOERIJA,

van wien niets anders bekend is.

In nauw verband met de voorbeschreven vier elementen staat de tijd en de tijdverdeeling. Het hoofd der goden van den tijd is:

MAHA SHESHA (Zie No. 20),

de Wereldslang, de eindlooze Tijd, de groote leeraar der sterrekunde. Hij is het, die het opzicht heeft over onzen vooruitgang en ons nationaal wel en wee. Hij brengt oorlogen te weeg en beëindigt die. Hij is de opteekenaar van alle toekomstige sterrekundige en wereldsche gebeurtenissen. Volgens de overleveringen deelde hij zijn kennis mede aan:

289 GARGA,

een sterrekundige, die alles dienaangaande heeft opgeteekend. Een tweede voorname sterrekundige was:

290 ASOERAMAIJA,

de mystieke geleerde, die den duur van alle voorbijgaande geologische en wereldsche perioden en de lengte van alle toekomstige tijdkringen tot aan het einde van het zevende Ras berekend heeft. Een dergelijke geleerde was ook

NARADA (No. 204).

Hij is de geheimzinnige, leidende, verstandelijke kracht, die den stoot geeft aan en den loop regelt van de tijdkringen, *Kalpa's* en universeele gebeurtenissen. Hij is de leider en de zichtbare vereffenaar van *Karma* in het algemeen. Bij de goden staat hij echter slecht aangeteekend en hij wordt door deze dan ook genoemd: *Kali=Karaka* twistzoeker, *Kapi=wak=tra* apengezicht, *Pishoema* spion; anderen noemen hem daarentegen *Dewa=Brahma*, de god van *Brahma* of de rechterhand van *Brahma*. Hij is tevens een groot *Rishi*, geleerde, die immer op aarde rondgaat en goeden raad geeft. Verder is:

291 MAHA PARLO,

de verwoester van het heelal bij het intreden van de *Maha Pralaija*, de groote vernietiging van het heelal, terwijl

292 KALAGNI,

d.i. „het vuur van het lot", de ontbinder is van de wereld, bij het intreden van de *Pralaija* en door zijn verschijning op de aarde, den dag des oordeels, *harikiamat*, zal aankondigen. En

293 WIBHAWASOE

is de verpersoonlijking van het geheimzinnige vuur, dat bij de *Pralaija* het heelal zal doen vergaan.

Verder zijn ondergenoemde goden belast met de regeling van den tijd.

GANADEWA'S (Zie No. 61),

Gana's of *Kalpadhikari's*, de heeren of regelaars van den tijd der *Kalpa's*, d.i. de tijd der wereldontwikkeling.

294 NAGA BOEMI,

de aardslang, de regelaar van tijdperken van een eeuw. Waarschijnlijk wordt hier bedoeld een tijdperk van 54 halve *woekoe*jaren van 210 dagen of 11340 dagen of 60 heele *woekoejaren* van 420 dagen of 25200 dagen.

295 NAGA TAOEN,

de jaarslang, de regelaar van tijdperken van twee jaren. Waarschijnlijk twee halve *woekoe*jaren of één *woekoe*jaar van 420 dagen.

296 NAGA BOELAN,

de maandslang, de regelaar van tijdperken van drie maanden. Waarschijnlijk drie *mangsa*maanden of één moeson.

297 NAGA HARI,

de dagslang, de regelaar van tijdperken van een dag en een nacht.

De vier voorgenoemde *Naga*=goden waren, vóór hun verheffing tot god=

heden, de pati en drie voorname staatsdienaren van den vorst *Watoe=goenoeng*. Zij werden in een krijg tegen de hemelingen door *Wishnoe* gedood en door *Bathara Goeroe* weder opgewekt en herschapen in goden, in de gedaante van groote slangen. Zij werden, als voren gemeld, belast met het regelen van tijdperken van één eeuw, één jaar, een moesson en één dag en nacht.

Verder werden ook de vorst *Watoegoenoeng*, diens beide vrouwen en 27 zonen, die in bovenbedoelden krijg mede door *Wishnoe* waren verslagen en gedood, door *Batara Goeroe* eveneens opgewekt en herschapen in goden en godinnen. Ter gedachtenis aan deze overwinning, waardoor de hemelen van een verwoesting gered werden, stelde *Batara Goeroe* de *woekoe's* of weken in, zijnde 30 tijdperken van zeven dagen, welke tezamen één half *woekoe*jaar vormen. Hij belastte bovenbedoelde goden met de regeling dezer tijdperken en gelastte hun tevens, dat zij om de beurt elk zeven dagen op de aarde moesten vertoeven.

Volgens de meergenoemde legende oefenen deze goden gedurende den tijd, dat zij op de aarde vertoeven, invloed uit op de menschen en wel in zooverre, dat de kinderen, die in één week geboren worden, dezelfde karaktereigenschappen krijgen als de god, die in die week op de aarde is.

De kinderen krijgen, naar gelang van den dag en het oogenblik van hun geboorte, bovendien de hoedanigheden van den god van de 9=daagsche week, die gedurende den dag der geboorte op de aarde is, terwijl de gebo=ren kinderen een gelukkig of ongelukkig lot wachten, afhangende van den god der 10=daagsche week, die op het oogenblik der geboorte op de aarde is, goed of kwaaddoende is.

De 30 goden en godinnen, de regelaars van tijdperken van 7 dagen, worden hieronder genoemd, met vermelding van hun karakter en de week, waarin zij op de aarde vertoeven.

298 SINTA.

De eerste vrouw van den nader te noemen god *Watoegoenoeng*. Zij is goedhartig, zwijgend en droefgeestig van aard en vertoeft de eerste week van elk halfjaar op de aarde.

299 LANDEP.

De tweede vrouw van *Watoegoenoeng*. Zij is gierig en hartvochtig van aard en vertoeft gedurende de tweede week op de aarde.

300 WOEKIR.

De eerste zoon van *Watoegoenoeng*. Wijs en autocraat, doch droefgees=tig van aard. Hij vertoeft gedurende de derde week op de aarde. De 26 andere zonen benevens *Watoegoenoeng* zelf volgen hieronder in de volg=orde der weken, waarin zij op de aarde zijn. Kortheidshalve vermelden wij verder alleen de karaktereigenschappen dezer goden en de week, waarin zij op de aarde moeten vertoeven.

301 KOERANTIL.

Verkwistend. Gedurende de vierde week.

302 TOLOE.

Trotsch en rustderver. Gedurende de vijfde week.

303 GOEMBREG.

Vlug van begrip en goedgevig. Gedurende de zesde week.

304 WARIGALIT.

Twistziek en jaloersch. Gedurende de zevende week.

305 WARIGAGOENG.

Zuinig van aard. Gedurende de achtste week.

306 DJOELOENG=WANGI.

Verstandig, oprecht, nederig en welbespraakt, doch niet spaarzaam. Gedurende de negende week.

307 SOENGSANG.

Matig, werkzaam en wijs, doch leugenachtig en aanbrenger van onheil. Gedurende de tiende week.

308 GALOENGAN.

Dapper, verkwistend, leugenachtig, driftig en twistziek, doch werkzaam van aard. Gedurende de elfde week.

309 KOENINGAN.

Trotsch, stijfhoofdig, zuinig en gierig. Gedurende de twaalfde week.

310 LANGKIR.

Driftig en twistziek. Gedurende de dertiende week.

311 MANDHASIA

of *Mandangsija*. Kundig en zuinig. Gedurende de veertiende week.

312 DJOELOENG=POEDJOET.

Moedig, doch opvliegend. Gedurende de vijftiende week.

313 PAHANG.

Gierig, babbelzuchtig en leugenachtig. Gedurende de zestiende week.

314 KOEROE=WELOET.

Eigenwijs, doch voorzichtig. Gedurende de zeventiende week.

315 MARAKEH.

Traag, huichelachtig en niet onderdanig. Gedurende de achttiende week.

316 TAMBIER.

Afgunstig, leugenachtig en heeft een slechte inborst. Gedurende de negentiende week.

317 MAÐHANGKOENGAN.

Gierig en niet medegaand. Gedurende de twintigste week.

318 MAKTAL

of *Matal*. Goedhartig, schrander en mild. Gedurende de een en twintigste week.

319 WOEJE.

Streng en kundig, doch jaloersch en verkwistend. Gedurende de twee en twintigste week.

320 MANAIL

of *Manahil*. Wrevelig en strijdlustig. Gedurende de drie en twintigste week.

321 PRANG=BAKAT.

Arbeidzaam, oprecht en goedhartig, doch vreesachtig. Gedurende de vier en twintigste week.

322 BALA.

Praatzuchtig, driftig en twistziek, doch zuinig. Gedurende de vijf en twintigste week.

323 WOEGOE.

Hooghartig, leugenachtig, jaloersch, doch zuinig. Gedurende de zes en w intigste week.

324 WAJANG.

Kundig en zuinig. Gedurende de zeven en twintigste week.

325 KOELAWOE.

Gierig, zuinig en waakzaam. Gedurende de acht en twintigste week.

326 DHOEKOET.

Zuinig en spaarzaam. Gedurende de negen en twintigste week.

327 WATOEGOENOENG.

Heeft veel doorzicht en een goed geheugen. Gedurende de dertigste week.

Verder werd door *Batara Goeroe* nog andere tijdperken ingevoerd. De legende zegt daarvan het volgende.

In den beginne der heerschappij van *Batara Goeroe* op aarde, was zijn rijk verdeeld in vijf hoofd= en vier onderdeelen. De vijf hoofddeelen, zijnde het Oosten, Westen, Zuiden, Noorden en Midden, hadden ieder een zekeren dag van oppergebied, van markttijd en van gezag. De vijf dagen vormden een kleine tijdcirkel, die de grondslag werd van grootere van zeven dagen. Later werden nog grootere en kleinere tijdperken inge= voerd, welke eveneens weken werden genoemd en wier duur bepaald werd op 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9 en 10 dagen. Deze tijdperken kregen namen, die op hun ontstaan betrekking hebben. De tijdkring van vijf dagen werd *Pantjawara* genoemd, aanduidende de tegenstelling van de week van zeven dagen. Alle marktdagen en plaatsen regelden zich naar de *Pantja= wara*, die in betrekking daarmede genoemd werd *pakanan*, *sapekan* of *sapasar*. Om de zeven gewone weken en vijf *pasar* weken komen de dagen in dezelfde orde terug (Zie tijdrekenkunde in hoofdstuk III).

Zooals voor de 30 weken 30 goden regelaars zijn, heeft ook elke dag van elke week zijn eigen regelaar; zoo heeft de week van 1 dag een regelaar; de week van 2 dagen twee regelaars enz., zoodat de tien verschillende weken 55 godenregelaars hebben, waarvan elken dag negen of tien goden op de verschillende oogenblikken van den dag en den nacht op de aarde vertoeven. De goden van de 1, 2, 3 en 4 daagsche weken bepalen de gun= stige en ongunstige oogenblikken van de dagen en nachten, in dier voege, dat het oogenblik gunstig of ongunstig is voor een bijzonder doel, naar gelang op dat oogenblik een goed of kwaaddoende godheid de waakbeurt heeft. De godheid van de 1 daagsche week en volgens anderen ook de goden der 2 daagsche week zijn van deze waakbeurten uitgesloten. Wij vonden dit echter van de goden der 2 daagsche week niet bevestigd en dit is waarschijnlijk ook onjuist, daar volgens de legende de dag en ook de nacht verdeeld is in drie oogenblikken of *waktoe's*, zoodat voor de bewa= king van deze oogenblikken ook drie goden noodig zijn. De goden van de 5 en 7 daagsche weken bepalen de goede en slechte dagen voor het algemeen. De goden van de 6 daagsche week bepalen de bijzondere slechte dagen voor den mensch, de viervoetige en andere landdieren, vogels en alles, wat vliegt, visschen en andere dieren, die in het water leven, zaadvruchten en plantgewassen. De goden van de 8 daagsche week bepalen de goede en slechte dagen voor een bijzonder doel, afhangende van het karakter van den god, die over den dag heerscht. De goden van de 9 daagsche week bepalen de toekomstige hoedanigheden van het geboren kind en de betrekking, die het later zal kunnen vervullen. De goden van de 10 daagsche week bepalen het vermoedelijk geluk en het ongeluk, dat het geboren kind later wacht en vermoedelijk ook waardoor het gelukkig of ongelukkig zal worden. Dezs goden worden hieronder genoemd met vermelding tevens van hun karakters of hun hoedanigheden.

De god van de 1 daagsche week is:

Stil, bedaard, rustig; in den zin van een goed oogenblik, waarop geen

gevaar te duchten is. Hij helpt ieder het goede te betrachten en is de beschermer van den mensch tegen booze geesten.

De goden van de 2 daagsche week zijn:

329 MENGA.

Ademhalen; d.i. het leven in het algemeen en de periodieke in= en uitademing. Waarschijnlijk wordt hier bedoeld, op dat oogenblik voor= zichtig te zijn.

330 PEPET.

Bedekt; in den zin van zich bedekt opstellen, zich vrijwaren voor iets. Een ieder zal dus met de hulp van deze godheid zich kunnen vrijwaren voor alles, wat slecht is. Dus een minder goed oogenblik.

De goden van de 3 daagsche week zijn:

331 DORA.

Vogel, leugen; het zinnebeeld van de vlucht, die iemand nemen kan, om tot het grootsche te geraken, waarbij hij moet oppasssen niet te vallen. Het oogenblik is dus onzeker en hangt af, of men voorzichtig is.

332 WAJA.

Oogenblik; het oogenblik, dat telkens voorbij gaat en den mensch herinnert aan zijn bestaan. In den zin om steeds op iets bedacht te zijn.

333 BJANTARA.

De helft van iets. De legende is omtrent deze godheid onduidelijk; waarschijnlijk wordt bedoeld, dat men moet tevreden zijn met hetgeen men heeft, of dat men de helft van hetgeen men bezit, aan den arme dient te geven. De bedoeling zal zijn, dat men op dat oogenblik toegevend moet zijn.

De goden van de 4 daagsche week zijn:

SRI (Zie No. 33).

Het geluk, dat door een ieder kan worden verkregen door een arbeid= zaam, oppassend en godsdienstig leven. Een goed oogenblik.

334 LABA

of *Hla*. Gaan, winst; in de beteekenis, dat een ieder een vrije wil heeft en kan gaan, doen en laten, zooals hij wil, om winst te behalen, mits hij hiernamaals zich kan verantwoorden. Een onzeker oogenblik en geheel afhankelijk van den persoon, die iets onderneemt.

335 DJAJA,

Zege, goede uitslag, gelukkige afloop van iets, dat men onderneemt. Een goed oogenblik.

336 MANDHALA.

Gespleten berg; in de beteekenis van een door eigen toedoen verwoest geluk of bestaan. Dus een zeer slecht oogenblik.

De goden van de 5 daagsche week of de goden, die met die dingen vereenzelvigd worden zijn:

337 LEGI

of *Manis*. Kokosmelk, de witte en de zoete. De marktdag ten Oosten en vereenzelvigd met *Brahma*.

338 PAHING

of *Paing*. Bloed, rood. De marktdag ten Zuiden en vereenzelvigd met *Samboe*.

339 PON

of *Pwan*. Goud, geel. De marktdag ten Westen en vereenzelvigd met *Kamadjaja*.

340 WAGE

of *Wageh*. Zwart of donker blauw. De marktdag ten Noorden en vereenzelvigd met *Wishnoe*.

341 KLIWON

of *Kaliwon*. Gemengd, hitte. De marktdag in het Midden en vereenzelvigd met *Bajoe*.

De goden van de 6 daagsche week zijn:

342 TOENGLE.

Een slechte god voor planten en gewassen, die bladeren krijgen. Men moet op den dag, dat deze god de waakbeurt heeft, planten en gewassen oogsten, doch men mag deze niet aanplanten, daar ze dan mislukken.

343 ARJANG.

Een slechte god voor den mensch. Den dag, waarop deze godheid heerscht, is geschikt om iemand kwaad te doen. Het goed, dat men op dezen dag iemand doet, zal met ondank beloond worden. Men mag op dien dag niet trouwen, geen huizen bouwen of iets planten.

344 WOEROEKOENG

of *Oeroekoeng*. Een slechte god voor viervoetige en alle landdieren. Den dag, waarop deze god heerscht, zal men op jacht gaande, veel wild vangen; met succes dieren kunnen offeren en slachten, doch bijzonder slecht om dieren te koopen. Met het op dien dag gekochte dier, zal men ongelukkig zijn. Ook mag men op dien dag geen bosch ontginnen.

of *Paniron*. Een slechte god voor vogels en alle dieren, die vliegen of vleugels hebben. Op den dag, dat deze god heerscht, zal men met succes vogels kunnen vangen, doch ze niet mogen koopen, om ze er op na te houden, daar de gekochte dieren spoedig zullen sterven. Ook mag men op dien dag geen kooien maken.

346 WAS

of *Oewas*. Een slechte god voor visschen en voor alle dieren, die in het water leven. Op den dag, dat deze god heerscht, zal men met succes kunnen visschen en vischtuig maken, doch men mag op dien dag geen visschen koopen, om ze te kweeken.

347 MAWOELOE

of *Mahoeloe*. Een slechte god voor zaadvruchten. Op den dag, dat deze god heerscht, zal men met succes zaadvruchten kunnen oogsten, doch ze niet mogen aanplanten, daar ze dan mislukken.

De goden van de 7 daagsche week zijn:

348 DITE,

een der *Aditija's*, *Raditija's* of *Raditi's* (Zie No. 159). Machtig, geweldig, grootsch; de dag gewijd aan de zon.

SOMA (Zie No. 73).

Zacht, liefelijk, geheimzinnig; de dag gewijd aan de maan.

349 ANGGARA.

Het zinnebeeld van het verschrikkelijke der menschelijke driften; de dag gewijd aan de planeet Mars. Waarschijnlijk zijn *Mangala* en *Anggara* één godheid (Zie No. 75).

BOEDDHA (Zie No. 63).

De wijze, de vernuftige, de beschaver en de beschermer tegen geweld en overmacht, de dag gewijd aan de planeet Mercurius.

RESPATI (Zie No. 76),

Wrihaspati of *Brihaspati*. De krachtige, de geweldige; de dag gewijd aan de planeet Jupiter.

SHOEKRA (Zie No. 77).

De verleidster, de instandhoudster van het menschdom; de dag gewijd aan de planeet Venus.

SHANI (Zie No. 78)

Toempak of *Sanestjara*. De veranderlijke, de ongestadige, de onzekere; de dag gewijd aan de planeet Saturnus.

De goden van de 8 daagsche week zijn:

SRI (Zie No. 33).

Liefelijk, medelijdend en goedig; een goede godin.

INDRA (Zie No. 53).

Slim; geleerd en welbespraakt. Deze god is noch goed, noch slecht, dus onzeker.

GOEROE (Zie No. 24).

Weet wat hij doet en neemt de verantwoordelijkheid zijner daden op zich; een goede god.

IJAMADIPATI (Zie No. 136).

Ongeduldig, opvliegend en trouweloos; een slechte god.

350 LODRA

of *Loedra*. Heeft een slechte inborst en hij zoekt het ongeluk van menschen; een slechte god.

BRAHMA (Zie No. 30).

Sterk, goedig, maar streng en weet zich te doen gehoorzamen; een goede god.

KALA (Zie No. 34).

Schrikverwekkend, valsch, koppig en onwillig; een zeer slechte god.

OEMA (Zie No. 35).

Zij is moeilijk te voldoen en in zichzelven gekeerd. Deze godin is noch goed, noch slecht, dus onzeker.

De goden van de 9 daagsche week zijn:

351 DANGOE.

Hoedanigheid als een steen. Is stil van aard; te kiezen betrekking: kistenmaker.

352 DJAGOER

of *Djangoer*. Hoedanigheid als een tijger. Is lief van aard en sterk, doch valsch en onrustig. Hij is niet geschikt voor eenig bijzonder werk.

353 GIGIS.

Hoedanigheid als de grond. Is onvoorzichtig, sterk en begrijpelijk; te kiezen betrekking: geldschieter.

354 KERANGAN

of *Erangan*. Hoedanigheid als de zon, die nooit stilstaat. Is beweeglijk van aard, zal niet lang op een plaats blijven, heeft echter een goed en vast karakter; te kiezen betrekking: staatsdienaar.

355 HONAN.

Hoedanigheid als de maan. Is medelijdend, doch ondervindt ondank; te kiezen beroep: handelaar.

356 WOGAN

of *Ogan*. Hoedanigheid als een rups. Is zindelijk van aard en vast van karakter; te kiezen beroep: wapensmid.

357 TOELOES.

Hoedanigheid als water. Heeft veel wil, doch zal weinig krijgen; te kiezen beroep: waterdrager.

358 WOEROENG,

Woeroengan of *Oeroengan*. Hoedanigheid als vuur. Is valsch en onrustig van aard en wordt spoedig boos; te kiezen beroep: landbouwer.

359 DADI.

Hoedanigheid als het hout. Wil voor een ander niet onderdoen; te kiezen beroep: boomkweeker.

De goden van de 10 daagsche week zijn:

360 PANDHITA.

Leeraar. Het geluk of het ongeluk, dat door het onderwijs kan worden verkregen.

361 PATI.

De Dood: Het geluk of het ongeluk, dat door den Dood wordt veroorzaakt.

362 SOEKA.

Het plezier of het genoegen. Het geluk of het ongeluk, dat door het plezier of het genoegen wordt veroorzaakt.

363 DOEKA

of *Doehkha*. Verdriet of smart. Het geluk of ongeluk, dat door verdriet of smart wordt veroorzaakt.

SRI (Zie No. 33).

Het geluk, dat zich in verschillende vormen kan voordoen en soms geen waar geluk is.

364 MANOE.

Medegaandheid. Het geluk, of het ongeluk, dat door medegaandheid wordt verkregen.

365 MANOESJA

of *Manoesa*. De mench. Het geluk, dat door een deugdzaam — of het ongeluk, dat door een slecht mensch wordt veroorzaakt.

366 RADJA.

De vertegenwoordiger van de macht en het gezag. Het geluk, dat door verstandig uitoefenen van de macht en het gezag en het ongeluk, dat door overschrijding van de macht en misbruik van het gezag wordt veroorzaakt.

367 DEWA.

Godheid. Het geluk, dat door goede goden en het ongeluk, dat door kwade goden wordt veroorzaakt. Het oogenblik, waarop deze godheid op de aarde is, is onzeker en hangt af van de godheid, die daarvoor wordt aangewezen en of de aangewezen godheid goed- of kwaad doende is.

368 RAKSHASA.

Het tegenwerken, het verstoren, het vernielen, het plagen en het kwellen en de ongelukken, die daardoor veroorzaakt worden.

Terugkomende op de 5 en 7 daagsche weken moeten wij hierbij nog aanteekenen, dat deze weken behalve hun regelaars, ook hun heerschers hebben, die genoemd worden als de wachters van den tijden de regelaars van de tijdverdeeling. De godenheerschers over de 5 daagsche week zijn:

SAMBOE (Zie No. 52),

over den *pasar*dag *Pahing*.

KAMADJAJA (Zie No. 264),

over den *pasar*dag *Pon*.

WISHNOE (Zie No. 32).

over den *pasar*dag *Wage*.

BAJOE (Zie No. 189),

over den *pasar*dag *Kliwon*.

BRAHMA (Zie No. 30),

over den *pasar*dag *Legi*.

Terwijl als heerschers van de 7 daagsche week worden genoemd de goden:

SAMBOE (Zie No. 52)

over den Zondag.

KAMADJAJA (Zie No. 264).

over den Maandag.

WISHNOE (Zie No. 32).

over den Dinsdag.

BAJOE (Zie No. 189).

over den Woensdag.

BRAHMA (Zie No. 30).

over den Donderdag.

SAMBOE (Zie No. 52)

over den Vrijdag en

KAMADJAJA (Zie No. 264),

over den Zaterdag.

Uit deze opgave blijkt, dat de 5 en 7 daagsche weken dezelfde heerschers hebben, die om de vijf dagen één dag op de aarde vertoeven en dus ook de heerschers zijn over de *woekoe*maanden en over alle *woekoe*tijdkringen, daar de 5 en 7 daagsche weken de grondslagen zijn voor de *woekoe*=tijdre=kening, waarom deze goden in de legende worden genoemd als de wach=ters van den tijd.

Ook de weken hebben behalve hun regelaars voorgenoemd, ook hun godenheerschers, die elk om de beurt een week op de aarde vertoeven en invloed uitoefenen op het geluk en ongeluk van de geboren kinderen, naar gelang zij goed= of kwaaddoende zijn.

Omtrent de wachtbeurten van deze goden bestaat in de Javaansche geschriften verschil. Ook uit den volksmond merkten wij die verschillen op. Wij zullen daarom allereerst die goden en hun volgorde vermelden, die in de legende als beschermgoden genoemd worden en welke opgave en volgorde bevestigd wordt door een boekje „*Pawoekon*" genaamd en daarna ook de namen en volgorde vermelden van goden, die in andere geschriften als beschermgoden worden genoemd.

YAMADIPATI (Zie No. 136),

de heerscher gedurende de eerste week bij den aanvang van een nieuw half *woekoe*=jaar. Volgens anderen is:

INDRA (Zie No. 53),

de heerscher gedurende de eerste week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later geen hunner wenschen vervuld zien.

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Mahadewi*, der heerscheres gedurende de twee=de week. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Mahadewa*, de heerscher. Volgens anderen is:

LAKSHMI (Zie No. 33),

in haar hoedanigheid van *Sri*, de heerscheres en volgens eenigen is:

SOERIJA (Zie No. 38),

de heerscher gedurende de tweede week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later in betrekking zijnde, in aanzien komen.

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Mahajekti*, volgens anderen in zijn hoedanigheid van *Iswara* de heerscher gedurende de derde week. Volgens sommigen is:

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Oema*, de heerscheres en volgens anderen is:

KOEWERA (Zie No. 255),

de heerscher gedurende de derde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later een minnaar van twisten zijn en oneenigheden hebben met voorname personen.

369 LANGSOER,

de heerscher gedurende de vierde week. Volgens sommigen is:

370 KALA BANGSOR

en volgens anderen

371 POEROEHSENGKARA,

de heerscher gedurende de vierde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen gedurende hun levensloop veel moeilijkheden ondervinden en een ongeluk krijgen, veroorzaakt door een wapen.

BAJOE (Zie No. 189),

de heerscher gedurende de vijfde week. Volgens anderen is:

BRAHMA (Zie No. 30),

de heerscher gedurende de vijfde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen sterk van lichaamsgestel zijn, rijk worden door een werkzaam en zelfstandig leven en een hoogen ouderdom bereiken.

TJAKRA (Zie No. 267),

de heerscher gedurende de zesde week. Volgens sommigen is:

ROEDRA (Zie No. 184),

en volgens anderen

TJANDHRA (Zie No. 57),

de heerscher gedurende de zesde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later voorname personen worden, door grooten bemind en vele voorrechten genieten.

372 ASMARA,

de heerscher gedurende de zevende week. Volgens anderen is

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Oema*, de heerscheres gedurende de zevende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later door hun twistziek en jaloersch karakter veel onaangenaamheden ondervinden en weinig vrienden hebben.

GOEROE (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Mahareshi*, de heerscher gedurende de achtste week.

Volgens anderen is:

373 PANTJA RESHI,

de heerscher gedurende de achtste week.

De kinderen in deze week geboren, zullen ongelukkig zijn in den landbouw, doch als werkman door grooten gezocht worden.

SAMBOE (Zie No. 52),

de heerscher gedurende de negende week. Volgens anderen is:

INDRA (Zie No. 53),

de heerscher gedurende negende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later alleen geluk ondervinden in het kweeken van vee en gevogelte en vele vrienden hebben

GANA (Zie No. 61),

een der *Gana's*, de heerscher gedurende de tiende week. Volgens sommigen is:

LAKSHMI (Zie No. 33),

in haar hoedanigheid van *Sri*, de heerscheres; volgens anderen is:

en volgens nog anderen

GANESA (Zie No. 65),

de heerscher gedurende de tiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later hard moeten werken en veel moeite moeten doen, om winst te behalen, wegens hun leugenachtigen aard en lust tot bedriegen.

KAMADJAJA (Zie No. 264),

de heerscher gedurende de elfde week. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Kala* en volgens anderen

375 SAKRI,

de heerscher gedurende de elfde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later een vrouwen- of mannenminnaar worden en daardoor al hun geld verkwisten.

INDRA (Zie No. 53),

de heerscher gedurende de twaalfde week. Volgens sommigen is:

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Oema*, de heerscheres en volgens anderen

ROEDRA (Zie No. 184),

de heerscher gedurende de twaalfde week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later in aanzien komen, doch trotsch zijn jegens hun gelijken.

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Kala*, de heerscher gedurende de dertiende week. Volgens anderen is:

376 DJARNA,

de heerscher gedurende de dertiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later door een twistziek karakter vele vijanden krijgen.

BRAHMA (Zie No. 30),

de heerscher gedurende de veertiende week. Volgens anderen is:

ROEDRA (Zie No. 184),

de heerscher gedurende de veertiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later voorname personen worden en beroemd wegens het geven van goede en juiste bevelen. Zij zullen de beschermers zijn van een aantal personen.

377 GOERETNA

of *Loeretna*, de heerscher gedurende de vijftiende week. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Iswara*; volgens eenigen

INDRA (Zie No. 53)

en volgens anderen

378 PANTJA RESMI,

de heerscher gedurende de vijftiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later een minnaar zijn van uitgaan, ongelukkig zijn in de jacht en zullen gaarne iets van anderen krijgen.

379 TANTRA,

de heerscher gedurende de zestiende week. Volgens sommigen is:

LAKSHMI (Zie No. 33),

in haar hoedanigheid van *Sri*, de heerscheres; volgens eenigen

380 TJITRAGOTRA

of *Tjatra Gatoe* en volgens anderen

GOERETNA (Zie No. 377),

de heerscher gedurende de zestiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later een zeer onaangenamen levensloop hebben, wegens hun leugenachtigen en kwaadsprekenden aard.

WISHNOE (Zie No. 32),

de heerscher gedurende de zeventiende week. Volgens anderen is:

PARWATI (Zie No. 35),

in haar hoedanigheid van *Oema*, de heerscheres gedurende de zeventiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later door eigen begeerten te volgen en den raad van anderen te versmaden, een zwervend leven lijden.

381 SOERENG GANA,

de heerscher gedurende de achttiende week. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Kala* en volgens anderen

GANA (Zie No. 61),

één der *Gana's*, de heerscher gedurende de achttiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later vele vijanden hebben, doordat zij niets voor anderen over hebben, daarentegen veel van anderen verlangen.

SHIWA (Zie No. 34),

de heerscher gedurende de negentiende week. Volgens anderen is:

BRAMA (Zie No. 30),

de heerscher gedurende de negentiende week.

De kinderen in deze week geboren, zullen later door liegen en zich te bemoeien met zaken van anderen, ongelukkig zijn.

BASOEKI (Zie No. 143)

of *Wasoeki*, de heerscher gedurende de twintigste week. Volgens sommigen is:

382 SAKRA,

volgens anderen

ROEDRA (Zie No. 184)

en volgens eenigen

383 HANGAPATI,

de heerscher gedurende de twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later in den handel geluk hebben, maar ook veel verdriet ondervinden.

SAKRI (Zie No. 375),

de heerscher gedurende de een en twintigste week. Volgens sommigen is:

384 TJANDRASA

en volgens anderen

SOMA (Zie No. 73),

de heerscher gedurende de een en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later door grooten bemind worden en in aanzien komen, doch een ongeluk krijgen door een wapen veroorzaakt.

KOEWERA (Zie No. 255),

de heerscher gedurende de twee en twintigste week, Volgens anderen is:

GOEROE (Zie No. 34),

de heerscher gedurende de twee en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later door grooten zendingen worden opgedragen. Door streng en jaloersch te zijn, zullen zij een ongeluk krijgen, veroorzaakt, door een wapen.

TJITRAGOTRA (Zie No. 380)

of *Tjitra=Gatoe*, de heerscher gedurende de drie en twintigste week. Volgens sommigen is:

INDRA (Zie No. 53)

en volgens anderen

ASMARA (Zie No. 372),

de heerscher gedurende de drie en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen, niettegenstaande harden arbeid, nooit rijk worden en door wreveligheid een ongeluk krijgen, door een wapen veroorzaakt.

385 BISMA,

de heerscher gedurende de vier en twintigste week. Volgens sommigen is:

386 DENDA,

de heerscher; volgens anderen

LAKSHMI (Zie No. 33),

in haar hoedanigheid van *Sri*, de heerscheres en volgens eenigen

BAJOE (Zie No. 119),

de heerscher gedurende de vier en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later, niettegenstaande een ruim verdienste, niet rijk worden, doch vele vrienden hebben en door een driftig karakter zich veel leed berokkenen.

PARWATI (Zie No. 35)

in haar hoedanigheid van *Doerga*, de heerscheres gedurende de vijf en twintigste week. Volgens anderen is:

BISMA (Zie No. 385)

de heerscher gedurende de vijf en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zulen later door grooten bemind worden.

387 SINGADJALMA,

de heerscher gedurende de zes en twintigste week. Volgens sommigen is:

SHIWA (Zie No. 34),

in zijn hoedanigheid van *Kala* en volgens anderen

LODRA (Zie No. 350),

de heerscher gedurende de zes en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later een minnaar zijn van liegen en door jaloezie veel leed ondervinden.

LAKSHMI (Zie No. 33),

in haar hoedanigheid van *Sri*, de heerscheres gedurende de zeven en twintigste week. Volgens sommigen is:

BRAHMA (Zie No. 30)

en volgens anderen:

SAKRI (Zie No. 375)

de heerscher gedurende de zeven en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later rijk, beroemd en door grooten bemind worden.

388 SADANA

of *Sedana*, de heerscher gedurende de acht en twintigste week. Volgens sommigen is:

389 SEWANDHANA,

volgens anderen

ROEDRA (Zie No. 184)

en volgens eenigen

390 DEMAREDJA,

de heerscher gedurende de acht en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later door gierigheid een droefgeestig leven lijden.

391 TAROENA,

de heerscher gedurende de negen en twintigste week. Volgens sommigen is:

392 KANEKA,

waarmede waarschijnlijk *Kanéka=poetra* wordt bedoeld; volgens anderen

393 DJANA,

volgens sommigen

SAKRI (Zie No. 375)

en volgens weder anderen

SOERIJA (Zie No. 38),

de heerscher gedurende de negen en twintigste week.

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later rijk worden, door vele goden beschermd en door grooten bemind worden.

De dertigste week heeft een heerscher en een heerscheres namelijk:

ANANTABHOGA (Zie No. 20), en
394 NAGA=GINI.

Volgens anderen heeft de dertigste week slechts één heerscher en wel:

GOEROE (Zie No. 34).

De kinderen gedurende deze week geboren, zullen later priester worden en veel verdriet ondervinden.

Ook de 12 *woekoe*maanden, die elk 35 dagen tellen, hebben hun goden regelaars. Deze goden zijn:

KARTIKA (Zie No. 79)
395 POESHA,
396 MANGASRI of MARGASIRSHA,
397 SETRA,
398 MANGGAKALA,
399 NAJA,
400 PHALGOENA,
401 WISAKA of WAISAKHA,
402 DJITA of DJIJAISHTHA,
403 SRAWANA,
404 IJOEDRAWANA en
405 ASOEDJI.

Volgens anderen zijn hun namen en is hun volgorde als volgt:

WAISAKHA (Zie No. 401),
DJIJAISHTHA (Zie No. 402),
406 ASHADA,
SRAWANA (Zie No. 403),
407 BHADRA,
408 ASWINA,
KARTIKA (Zie No. 79),
MARGASIRSHA (Zie No. 396),

POESHA, (Zie No. 395),
409 MAGHA,
PHALGOENA (Zie No. 400) en
410 TSHAITRA.

De goden der *woekoe*maanden oefenen invloed uit op alles, wat door den mensch ondernomen wordt, afhangende tevens van den god van het aar, waarin de onderneming geschiedt, tellende van het jaar der geboorte van den ondernemer zooveel jaren, als hij oud is. De beteekenis van den naam van het jaar, waarin de ondernemer leeft, in verband met die van de maand, waarin hij iets wenscht te ondernemen, geeft den vermoedelijken uitslag aan van iets, dat hij wenscht te ondernemen.

Verder worden genoemd als regelaars van de 60 *woekoe*jaren van 420 dagen van één *woekoe*eeuw, ook genaamd *windoe penghidoepan* of het levenstijdperk van een mensch, welk tijdperk met een verschil van 2¼ dag gelijk staat met 69 zonnejaren van 365¼ dagen, de ondergenoemde goden:

411 AMBRAMA,
412 BISAWISOE,
413 KALAJOEDI,
414 KALAKANDA,
415 RAHOETRI,
416 DHONDHOEMI,
417 TRIJOEDHARI,
418 TISIMOEKA,
419 DINAKARA,
420 SOEDJARHA,
421 SANDAMOEKA,
422 SANDAKASANDA,
423 DJAGALOEGEMA,
424 KILOKA,
425 PRABAWA,
426 HIWA,
427 TJOELIKA,
428 PRAMADHOEDA,
429 PRASOEPATI,
430 HANGGILA,
431 ISTRIMOEKA,
432 PAWA,
433 HIPA,
434 TADOE,
435 HISWARA,
436 WAKADANIA,
437 PRAMADI,
438 WIKRAMA,
439 WILA,
440 SITRAPANOE,
441 SOEPANOE,

TAROENA of TARANA (Zie No. 391),
442 PARTIPA,
PARWATI (Zie No. 35),
443 SARWASITI,
444 SARWADADI,
445 WIRODI,
446 WIKOERANDI,
447 KAREHA,
448 NANTENA,
449 WIDJAJA,
450 DJAJWAHA,
451 MANMATHA,
452 TONMOEKTI,
453 DJALAMBI,
454 WOELAMBI,
455 WIKARI,
456 SARWARI,
457 PILAPAWA,
458 SOEBAKARTI,
459 SOEBWAKARTI
460 ADJIA,
461 ANANDA,
462 RAKTJAKHA,
463 PINGGALA,
464 RAKMOEKA,
465 PILAWANGGA,
466 SAHOEMIA,
467 SANDAROENA en
468 ROEDRASTRA.

Het jaar *Tarana* begon gelijk met ons jaar 1887.

De godheid *Ambrama* wordt in de legende genoemd als het hoofd van de door *Brahma* verbannen rebelsche goden, terwijl de Mohammedanen deze godheid beschouwen als het hoofd der *Djin's* en *Djim's*. Van de andere bovengenoemde goden en godinnen, met uitzondering van *Taroena* en *Parwati*, wordt ook in andere Javaansche geschriften geen bijzonderheden vermeld.

De goden van deze jaren oefenen invloed uit op het geluk, den voorspoed, het ongeluk en den tegenspoed, die den mensch in zijn leven wacht, afhangende van het jaar zijner geboorte. Om te weten hoe het met iemands levensgeluk in de verschillende jaren zal gesteld zijn, raadpleegt hij vanaf het jaar zijner geboorte de jaren, die hem wachten. Naar de beteekenis van de namen der jaren, zal hij kunnen weten, hetgeen hem vermoedelijk in elk jaar wacht.

Ten slotte hebben wij, wat de tijdverdeeling betreft, nog melding te maken van de regelaars der twaalf *mangsa's* of seizoenen van onregelmatigen duur en die tezamen 365¼ dagen tellen. Hun namen zijn:

469 BHAGA,
470 ANSOE,
471 ARIJAMA,
472 MITRA,
WAROENA (Zie No. 55),
SAWITRI (Zie No. 31),
473 DHATRI,
WIWASWAT (Zie No. 50),
474 TWASHTRI,
POESHA (Zie No. 395),
INDRA (Zie No. 53), en
WISHNOE (Zie No. 32),

De namen van deze goden zijn ook de namen voor de *mangsa's*.

Deze 12 *mangsa's* vormen vier moessons en wel den Westmoesson, de kentering na den Westmoesson, den Oostmoesson en de kentering na den Oostmoesson, terwijl vier moessons het *woekoe*zonnejaar vormen.

Volgens de Hindoesche mythologie wordt een zonnejaar nog verdeeld in drie seizoenen. De eerste bevat vier maanden van warmte; de tweede vier regenmaanden; de derde vier koude maanden. De drie oppergoden der *Trimoerti* besturen dezen tijd en wel:

BRAHMA (Zie No. 30),

den kouden tijd:

WISHNOE (Zie No. 32),

den warmen tijd; en

SHIWA (Zie No. 34),

den vochtigen tijd.

De goden der *mangsa's* en der seizoenen oefenen invloed uit op den groei van boomen, planten en gewassen en alzoo ook op een goeden of slechten oogst. Aan hen en ook aan de aarde wordt daarom ééns in het jaar en wel vóór de beplanting der velden offermalen op de velden aangericht. (Zie hoofdstuk II).

Zooals wij uit de beschrijving van de goden van den tijd reeds gezien hebben, zijn deze goden belast met het geven van hoedanigheden aan het geboren kind en zijn zij de regelaars van het geluk, den voorspoed, het ongeluk en den tegenspoed van den mensch. Thans gaan wij over tot de beschrijving van de verpersoonlijkte machten, krachten en vermogens, die speciaal belast zijn met de vorming van den mensch en het geven van het bewustzijn en leven. De voornaamste van deze is:

475 ATMA

of *Jiwatma*, het scheppend vermogen in den mensch, de voortbrenger, de onderhouder, de verdediger, de beschermer van en de verbeeldingskracht in den mensch.

476 JIWA,
de ziel, het goddelijk beginsel in den mensch, de kosmische stof, de geestelijke aether, de levenskracht.

477 BOEDDHI,
het voertuig van *Atma*.

478 TRIHNA
of *Tanha*, de kracht der begeerte naar gevoelend bestaan.

479 OEPADANA,
de verwezenlijking van die begeerte, het gevoelend bestaan.

480 SAMAN,
het vermogen der levenskracht.

481 MANAS
ook de hoogere *Manas* genaamd, de Denker in de mensch, de rede, het onsterfelijke ikwezen, het werkelijke „ik", dat zich zelf weer en weer overhult in vergankelijke persoonlijkheden en zelf eeuwig bestaat.

482 AHAMKARA
of *Kama-Manas*, de lagere *Manas*, de ikheidszin in den mensch d.i., datgene, wat het eerst uit *Mahat* of het goddelijke Denkvermogen voortvloeit; de eerste schaduwachtige omtrek van zelf-zucht.

483 ANTAHKARANA,
het pad of de brug tusschen het Hoogste en het Laagste *Manas*, het goddelijke Ego en de persoonlijke Ziel van den mensch. Het dient als middel van verbinding tusschen beide, en voert van het Laagste naar het Hoogste Ego al de persoonlijke indrukken en gedachten der menschen, die door hun aard, door de onsterfelijke Wezenheid vereenzelvigd en opgenomen worden en aldus met haar onsterfelijk gemaakt, daar zij de eenige elementen van de voorbijgaande persoonlijkheid zijn, die dood en tijd overleven.

484 PRANA,
de kracht, die den mensch doet leven, de levensadem.

485 KSHETRAJNA,
de kracht der belichaming van den geest, de belichaamde ziel, het reincarneerend beginsel.

486 SOERATMA,
de geestendraad, het onsterfelijke Ik, de Ikwezenheid, welke zich in het eene leven na het andere belichaamt.

487 KAMA ROEPA,

de dierlijke ziel, het begeerte=lichaam of het voertuig der begeerten, lus=ten, hartstochten en aandoeningen.

488 LINGA SHARIRA,

het astrale lichaam, het etherisch lichaam, het fluidisch lichaam, de dub=belganger of etherisch dubbel, de astrale mensch.

489 KARANA SHARIRA

of *Sthoela Sharia*, het oorzakelijk lichaam, de verpersoonlijking van het goddelijke.

490 KARMA,

het zinnebeeld van de hemelsche stem, het onzichtbare prototype buiten ons en den astralen of innerlijken mensch, die maar al te dikwijls de kwade genius is van het belichaamde wezen, mensch genaamd.

491 ISSHA,

de wil of de wilskracht.

492 HOTRI,

een zinnebeeldige naam voor de zeven zinnen, in de *Anoegita* de zeven Priesters genoemd. De zinnen vervullen het vuur van het gemoed (d.i. begeerte) met de offers van uiterlijke genoegens.

493 IRDHI'S,

of *Arishadwarga's*, de vijanden van den wil, de negen okkulte krachten, zijnde: de waarneming, de handeling, de voortbrenging, de begeerte, lusten, hartstochten en aandoeningen, de haat of boosheid, de hebzucht en gierigheid, de onwetendheid, de trots en hoogmoed, de afgunst en naijver. Deze zijn:

494 JNANA=INDRIWAN,

de vijf zinnen, die gebruikt worden voor de waarneming;

495 KARMA=INDRIJAM

of *IJoga*, de vijf zinnen, die gebruikt worden voor de handeling;

496 PANSA=INDRIJANI,

de vijf wortels, die eeuwig het leven voortbrengen;

497 KAMA,

de wil, begeerte, lusten, hartstochten en aandoeningen;

498 KRODHA,
de haat of boosheid;

499 LOBHA,
de hebzucht of gierigheid;

500 MOHA,
de onwetendheid;

501 MADA,
de trots en hoogmoed; en

502 MATKARIJA,
de afgunst en naijver.

503 JNANEMDRIJA,
de vijf kanalen van kennis. Deze zijn:

504 BODHI
of *Sambodhi*, ontvankelijk verstand, in tegenstelling van:

505 BOEDDHI,
het vermogen van het verstand;

506 TSHAKSHOER,
het oog, dat is het gezichtsvermogen;

507 ANAHATA SAKRAM,
de zetel of het rad des levens, het hart; en

508 BODHIJANGA,
het bewustzijn in den mensch, waarvan de onderdeelen zijn:

509 SMRITI,
het geheugen;

510 DHARMA PRAWITSHAIJA,
duidelijk begrip;

511 WIRIJA,
de wilskracht;

512 PRITI,

geestelijke vreugde;

513 PRASRABDHI,

bedaardheid;

514 SAMADHI,

geestvervoerende bespiegeling;

515 OEPEKSHA,

algeheele onverschilligheid;

516 GNIJANA,

geestelijke wijsheid; en

517 SHITTA,

denkvermogen.

Ook het doel van het leven van den mensch wordt in de Hindoesche mythologie zinnebeeldig voorgesteld; het

518 TRIWARGA

is het zinnebeeld van het drievoudig levensdoel van den mensch, verdeeld in drie handelingen en wel:

519 DHARMA,

de handeling der zedeleer en der vroomheid;

520 ARTHA,

alles, wat voordeel, geld en geldswaarde aanbrengt; en

KAMA (Zie No. 497),

alles, wat genot, zelfvoldoening en zinnelust verschaft, meer bijzonder de geslachtelijke liefde en de werking der zinnen, gehoor, gevoel, smaak, gezicht en reuk.

Kama, voorgesteld als de begeerlijkheid en geslachtelijke liefde, bestaat uit:

PRITI (Zie No. 512),

de genegenheid, het behagen in het bewuste voorwerp;

521 SNEHA,

de gehechtheid en

522 SRINGARE,

de geslachtsliefde in haar uitwendige aandoeningen. Voordat de mensch sterft, moet hij trachten zich van *Artha* en *Kama* los te rukken; deze

bevrijding wordt *Moksha* genoemd, d.i. de verlossing van zinnelijke begeerte en van alles, hetgeen den mensch in den weg staat, om het *Nirwana* te bereiken. Daartoe staat hem ten dienste:

523 SHIDAGNIKOENDOEM,

de geheime kracht, die zich bij den mensch elk oogenblik openbaart, hem aanspoort het goede te betrachten en met wier hulp hij alle persoonlijke begeerten kan uitdooven. Daartoe moet hij steeds voor oogen houden:

524 ARIJASATIJANI,

het zinnebeeld van de vier waarheden:

525 DOEKHA,

dat ellende en smart de onvermijdelijke begeleiders van het stoffelijk bestaan zijn;

526 SAMOEDAIJA,

de stelling, dat het lijden versterkt wordt door de menschelijke hartstochten;

527 NIRODHA,

dat het vernietigen en uitdelgen van al dergelijke gevoelens mogelijk zijn voor den mensch „op het pad"; en

528 MARGA,

het pad, dat naar dat gezegende doel leidt.

Ten einde dit doel te kunnen bereiken, dient de mensch steeds voor oogen te houden:

529 DOESKARITRA,

het zinnebeeld van de tien slechte handelingen, namelijk drie handelingen van het lichaam, nl. het leven benemen, diefstal en overspel; vier slechte daden van den mond, nl. liegen, overdrijving in beschuldigingen, laster en ijdele taal; en drie slechte handelingen van het gemoed, nl. wangunst, boosaardigheid of wraak en ongeloof.

Alhoewel de voorgenoemde machten, krachten en vermogens in de Hindoesche mythologie verpersoonlijkt worden, wordt daarin bovendien nog melding gemaakt van goden, die belast zijn, deze machten, krachten en vermogens te besturen, zonder evenwel den vrijen wil aan banden te leggen. Deze goden zijn:

Al heerschers over de eigenschappen van den mensch worden genoemd de:

530 ROEDRA'S,

elf in aantal, namelijk:

531 ADJAIKAPADA,
532 AHIWRADHANA,
533 WIROEPAKSHA,
534 SOERESWARA,
535 DJAIJANTA,
536 WAHOEROEPA,
537 TRIJAMBAKA,
538 APARADJITA,
539 SAWITRA,
530 HARA en
541 DJIWATMA.

Zij heerschen over het verstand, de wil, de gedachte, het karakter, de plicht, de liefde en begeerte, de lusten, aandoeningen en handeling, de hartstochten, de waarheid, het geweten, de goedheid, braafheid en reinheid, de duisternis, onwetendheid, traagheid en onwerkzaamheid.

Ten aanzien van den oorsprong van *Roedra* wordt in de *Poerana's* gezegd, dat zijn geestelijk kroost, door *Brahma* in hem geschapen, niet bepaald is tot elf *Roedra's*, maar oneindig aantal wezens omvat, die, wat persoon en toerusting betreft, overeenkomen met hun maagdelijken vader.

Een god, aan wien veel geofferd wordt, is:

DAKSHA (Zie No. 17),

de god der voortbrengende kracht, ook der geslachtsgemeenschap. Machtige wezens zijn de

542 GNAN DEWA'S,

de goden der kennis, oneindig in aantal, een hooge klasse van goden, voortgebracht uit het verstand van *Brahma*. Kwade goden zijn:

543 LOBHA,

een zoon van *Brahma*, ontsproten in een slecht oogenblik. Hij is de god der begeerte en van het verlangen; en

544 PHALAM,

de god der vergelding, de verpersoonlijking van de vrucht of het gevolg van oorzaken. Onmisbaar is:

545 SPARSA,

de god van het zintuig, van het gevoel. Als ook:

GANESA (Zie No. 65),

de god der wijsheid, de zoon van *Shiwa* en *Parwati*. Hij wordt afgebeeld

als een man met zware logge vormen, met een kop van een olifant, in zittende houding, de beenen, wegens hun logheid en kortheid niet over elkaar geslagen, maar alleen de voetzolen tegen elkaar gebracht. In zijn voorhoofd heeft hij een derde oog. Hij heeft vier armen en wordt als altijd etende voorgesteld. Tot voertuig dient hem een groote rat, genaamd *Ghedjemonga=Soera*.

Als de god van het familieleven, van de vaderlandsliefde, van de samen=woning in het algemeen en dus ook van de liefde en den echt is hij bekend onder den naam van *Pollear*. Ook is hij bekend onder den naam van *Ganapati*, d.i. de heer der

546 GANA'S,

verschillende soorten van mindere goden, die voornamelijk als dienaren van *Shiwa* en *Ganesa* worden beschouwd en onder het bevel van *Ganesa* staan. De *Gana's* zijn ook bekend onder den naam van *Gana Dewa's*. Hun hemel is de *Maharloka*. De *Gana's* zijn 236 in getal. Voor zoover zij de dienaren zijn van den oppergod *Shiwa*, wordt als hun leider genoemd:

547 MAHA RAJIKA,

een met groote macht begaafde godheid. Een eigenaardige godheid is:

KANEKA=POETRA (Zie No. 392),

de god van kunsten, wetenschappen en der schoonheid. Als halfgod geboren, noopte zijn vader hem tot boetedoening, om langs dien weg tot hoogere volmaking te geraken. Hij zette zich neder op den bodem der zee, onthield zich van alle spijs en van slaap. Hij bezat den steen *Retna=dhoe=milah*, die het vermogen bezat, aan alle behoeften en genoegens te voldoen. Hij werd in het water niet nat en nam eindelijk de eigenschappen van een godheid aan. Een bemind wezen is:

DJAJA (Zie No. 335),

een goede god voor den mensch, daar hij deze niet alleen in den oorlog maar ook in den strijd tegen al wat kwaad en slecht is, trouw ter zijde staat en beschermt, en wanneer de mensch wanhopig wordt, hem steeds helpt en tot moedig volharden aanspoort. Gevaarlijk is:

KAMADEWA (Zie No. 264),

Kama, *Kamadjaja*, *Monmatha*, *Kandarpa*, *Makara Ketoe*, de god der begeerte. Hij wordt voorgesteld als een mooie jongeling, rijdende op een papegaai, begeleid door nymfen, waarvan een de drager is van zijn banier. Hij ontsteekt het liefdevuur in de vrouwelijke sexe. Als *Ananga* wordt hij de lichaamlooze genoemd en als *Atmabhoe* de zelfbestaande. Aan hem is gewijd de *Amra*, een schoone boom en het zinnebeeld van den bruide=gom, met een rijke bloemenpracht. Hij wordt steeds begeleid door:

de god van den bloeitijd, die den koker van *Kamadewa* bestendig vult met pijlen, voorzien van punten van bloemen van den *Amra*boom.

De vrouw van *Kamadewa* is:

549 RATIH,

Retti of *Rawe*, de godin der schoonheid, der liefde, der teederheid en van de scherts. Zij ontsteekt het liefdevuur in de mannelijke sexe en wordt bij het sluiten van een huwelijk nimmer vergeten; ook aan wien gedurende de zwangerschap van de echtgenoote wordt geofferd, opdat de vrucht schoon en lief zal zijn en op haar zal gelijken of op:

550 JAMA,

de Indische Cupido en op Java uitsluitend als zoodanig vereerd en onder welken naam niet bedoeld wordt *I Jamadipati*, de heerscher over de zielen der afgestorvenen. De vrouw van *Jama* is:

551 JANI,

de godin der liefde. Als een derde god der liefde wordt genoemd:

ASMARA (Zie No. 372),

van wien overigens weinig meer bekend is. Een gevaarlijke god is:

GIGIS (Zie No. 353),

een verleider van den mensch tot slechte daden en allerlei zondige streken, en daardoor de bewerker van diens ongeluk, wanneer deze geen kracht genoeg bezit, om aan deze verleiding, die hem onder velerlei gedaanten bezoekt, weerstand te bieden. Een andere bewerker van 's menschen tegenspoed of ongeluk is:

LODRA (Zie No. 350)

of *Loedreg*, een god, die er op uit is, de menschen tot allerlei slechts over te halen, door zich tijdelijk in hen te incarneeren, hun goede inborst te wijzigen en hun daden zoodanig te leiden, dat zij zich steeds aan iets verkeerds of slechts schuldig maken en ten laatste daarin verhard raken. Deze god is echter niet in staat zich te incarneeren in een mensch van een goeden en braven levenswandel, daar dergelijke menschen door hoogere goden beschermd worden. Een dergelijke godheid is:

552 PATJEK,

de god der misleiding, die zich onder allerlei gedaanten kan voordoen en den door hem gelokten mensch tot allerlei kwaad kan brengen, dat steeds op zijn ongeluk uitloopt. Van een anderen aard is:

553 BAJA,

wiens grootste genoegen daarin schijnt te bestaan, dat hij den mensch steeds in allerlei lichamelijke gevaren tracht te brengen, waaruit voor dezen ziekte of verwondingen het gevolg zijn. De god der welvarendheid is:

BASOEKI (Zie No. 143)

of *Wasoeki*. Hij is tevens slangenvorst. Een vriend der menschen is:

554 DAMA,

de god van de beteugeling der zinnen. Een dergelijke godheid is:

555 NITI,

de godin der eensgezindheid, voorzichtigheid en zedelijk gedrag. Een goede godin is ook:

556 SAMNATI,

een dochter van *Daksha*, de godin der nederigheid. Minder gewenscht voor den mensch is:

DOEHKHA (Zie No. 363),

de god van leed en smart, terwijl

557 DWESHA

de god van den toorn is. Een voorname godheid is:

558 ARJOENA.

Hij is de god der zelfbeheersching, de vriend der menschen, de stem van het geweten, die waarschuwt om zich te beheerschen. Hij is het hoofd van een heirleger van engelen, die den mensch beschermen en hem helpen, om het goede te doen en het kwaad te laten. Zijn vrouw is:

559 OELOEPI,

een vrouwelijke *Naga* of *Nagi*, dochter van *Kaoerawija*, den koning der *Naga's* van de *Patala*, de onderwereld of zevende hel.

De bewakers van de gedachte en den wil van den mensch zijn de

560 DEWARAJAH'S,

de koningen van een oneindig aantal goden, die voortdurend door het gansche leven heen van den mensch acht geven, om een tegenwicht te geven tegen de veranderingen, die voortdurend in 's menschen toestand worden gebracht door zijn eigen vrijen wil en dien van degenen, die om hem heen zijn, zoodat er geen onrechtvaardigheid moge worden begaan en de gedachte en de vrije wil, zooal niet op de eene wijze, dan toch op de andere zorgvuldig moge worden uitgewerkt. Dergelijke godheden zijn ook de

561 MANASA'S

of *Manaswi's*. Zij, die de menschheid met *Manas* of begripsvermogen begiftigen, de onsterfelijke Ikheden in de menschen. Een zeer voorname godheid is:

562 MAHAT,

Prajna of *Maha Boeddhi*, het groote, het eerste beginsel van heelalsche Verstand en Bewustzijn; het voertuig van den Geest; de eerste oorspronkelijke weerkaatsing van de vormlooze oorzaak. Deze god ontsproot uit het hoofd van *Brahma*. Een god aan wien veel geofferd wordt is:

563 WITTESA,

de god des rijkdoms. Een zeer gewaardeerde god is:

564 KRISHNA,

de god des vredes en der liefde. Men moet indachtig zijn, deze god niet te verwarren met den mensch *Krishna*, de incarnatie van *Wishnoe*. Hoewel dezelfde persoon, wordt *Krishna*, als de god des vredes en der liefde, steeds als een afzonderlijke godheid beschouwd. Het voertuig van *Krishna*, als de god des vredes en der liefde, zijn de

565 GOPIA'S,

negen schoone godinnen. Door kunstmatige schikking vormen zij een olifant, waarop de god rijdt. Het hoofd der *Gopia's* en de lieveling van *Krishna* is:

566 RADDHA,

volgens anderen zijn vrouw. De beschermer van *Krishna* is:

567 KALIGA,

een god in de gedaante van een slang.

De gevaarlijke verleiders der vrouwen zijn:

568 SMARA,
569 AMAJA en
570 WASANTA,

terwijl

571 MANAR

de god der maagden is. Hij wordt voorgesteld, omringd door twaalf maagden en een *Bhoetta*, die deze beschermt.

De beschermer van de *Tiang tapa* of kluizenaars is:

Hij is in de schoot der aarde verborgen als een vrome kluizenaar, die zich geheel en al aan de beschouwing van goddelijke dingen gewijd heeft. Een dergelijke beschermgod is:

NIRITI (Zie No. 262),

Niroeti of *Nairita*, de beschermgod der familie. Hij wordt voor elke bijzondere verrichting aangeroepen en aangebeden. Volgens eenigen is hij, onder den naam van *Niriti*, de god van den ouderdom en wordt hij nu eens mannelijk, dan weder vrouwelijk voorgesteld. Volgens anderen is hij de koning der daemonen, reuzen en titanen en wordt hij alsdan voorgesteld, gedragen op de schouders van een daemon, een sabel in de hand houdende.

Een gevreesde godin is:

573 WARA,

die de begeerte van ieder menschelijk hart bespiedt en iedere breuk van vertrouwen wreekt. Een geliefde godin is

574 LAIJA,

de dochter van *Daksha*. Zij is de godin der bescheidenheid. Nuttig voor velen is:

575 ABHAIJA,

de god der onbeschroomdheid, een zoon van *Dharma*. Een booze godheid is:

756 MARA,

de verzoeker; deze godheid wordt weleens vereenzelvigd met *Kama*, als de macht der begeerte. Een godin, die dikwijls wordt aangeroepen, is:

577 SMIRITI,

de godin van het geheugen, een dochter van *Daksha*. Een algemeen geëerde god is:

BOEDDHA (Zie No. 63).

Hij is de genius der wetenschap. Hij wordt voorgesteld met vier armen; de drie eersten voeren een werpschijf, een zwaard en een knots; de laatste is uitgestrekt, als om te zegenen. Een bekende godheid is

SHOEKRA (Zie No. 77)

of *Oesana*. Deze god wordt dan eens voorgesteld als een man, dan weder als een vrouw. Als god is hij de regent van de planeet Venus en de leeraar van de *Asoera's*, *Danawa's* en *Daitija's* en hij wordt dan voorgesteld als de éénoogige. Als godin waakt zij voor de instandhouding van het menschdom en is zij de symbool der verleiding. Zij wordt alsdan afgebeeld als

een zeer mooie vrouw met prachtige buste, mooie haren en geheel naakt; naast haar staat een mooie hond, die haar overal vergezelt. Een booze godheid is

SHANI (Zie No. 78).

Hij heeft tot attribuut den raaf, het zinnebeeld der zielsverhuizing, alsmede de wrekende slangen, de voorstelling der wroegingen. Men schildert hem af als zwartkleurig, met vier armen en gezeten op een gier. Men schrijft aan zijn verderfelijken invloed al de plagen toe, welke het menschdom teisteren, als zoodanig ontving hij de namen van *Asita* en *Kroeralotjana*, de duistere met het booze oog. Een voorname godheid is:

578 DHARMA,

de verpersoonlijking der goddelijke wet. Zijn vrouw is:

579 TITIKSHA,

de verpersoonlijking van het geduld.

Volgens anderen wordt nog als de vrouw van *Dharma* genoemd:

580 SHRADDHA,

de godin van het geloof. Uit de vereeniging van *Dharma* en *Shraddha* kwam voort *Kama*, de god der liefde.

Een weinig bekende godheid, die echter voor den mensch een zeer voornaam zinnebeeld is, is:

581 KALAWINKAS,

Koerawihaija of *Karandas*, een god in de gedaante van een vogel. Hij wordt in de Hindoesche mythologie genoemd: „de vogel der onsterfelijkheid met de zoete stem". Niet minder verdient genoemd te worden:

582 BHADROEATH,

de god der zuiverheid. Tegenovergesteld aan dezen zijn de

583 IJATOEDHANA'S

of *IJatoe's*, diervormige daemonen, de verpersoonlijking van de menschelijke dierlijke hartstochten. Een dergelijke godheid is:

584 KALIJA,

een vijfhoofdige slang, de verpersoonlijking van de hartstochten van den mensch. Niet minder gevaarlijk is:

585 TARA-DAITIJA,

de witte duivel, de daemon der verschrikking. Goede daemonen zijn de

586 AHI'S,

de slangen der wijsheid. De daemonen hebben een grooten vijand in den god:

LOEWANG (Zie No. 328),

die brave menschen tegen deze monsters beschermt. Dergelijke goden zijn de

587 AWIN'S

of *Aswi's*, tweelinggoden van gelijke namen, de vijanden der booze geesten, die de menschen in nood behulpzaam zijn. In de mythologie worden zij ook genoemd als de artsen der hemelen. Bijzondere vermelding verdient:

588 BHOETAWAN,

de geest des kwaads (Zie *Brahma* No. 30). Ten slotte hebben wij nog te vermelden:

RADSHA (Zie No. 366),

Raja of *Radja*, d.i. niet een godheid maar de macht van een vorst, als de vertegenwoordiger van de godheid op aarde, welke macht in Javaansche geschriften wordt voorgesteld als een godheid. Deze macht bezit de vorst zelf niet, doch is gelegen in de rijkssieraden, die de godheid vertegenwoordigen en welke de vorst bij zijn troonsbestijging van zijn voorganger overneemt. Hij, die deze sieraden bezit, wordt verondersteld met goddelijke macht begaafd te zijn. De rijkssieraden worden als bezielde en met groote macht begaafde wezens vereerd. Het verlies dezer sieraden wordt beschouwd als het verlies der beschermende goden en tengevolge daarvan verlies van onafhankelijkheid.

Thans moeten wij overgaan tot de beschrijving van de goden, die over de mensch heerschen, wat betreft zijn geboorte, ziekte, dood en berechting van den geest voor zijn daden als mensch.

De hoogsten dezer goden zijn de:

589 MAHARAJAH'S,

machtige goden, vier in aantal en wel in elke windstreek één. Zij zijn de hoofden van een groot aantal goden en daemonen, die belast zijn den geest, indien deze weder als mensch moet herboren worden, de moeder aan te wijzen, waaruit hij zal herboren worden. Deze goden plaatsen de geesten, naarmate van hun daden in hun vorig leven, als mensch, in families, waarmede zij in karakter het meest overeenkomen, waardoor de herboren mensch zijn loon krijgt, naar gelang hij in zijn vorig leven goed of slecht geleefd heeft. De *Maharajah's* zijn tevens de straffers met stormen, onweders, overslaan van vuur en aardbevingen en zijn de opleggers van allerlei ziekten en ongemakken, ten einde den mensch te louteren. Deze goden zijn:

590 DHRITARASHTRA.

Zijn plaats is in het oostelijk gedeelte der aarde. De aan hem onder=geschikte goden zijn de

GANDHARWA'S (Zie No. 131).

Zij waren de onderwijzers der menschen in de geheime wetenschappen, beminden de vrouwen der aarde en ontsluierden haar de geheimen der schepping. Zij worden voorgesteld als wezens, van boven mensch en van onderen vogel, met uitgespreiden staart en groote klauwen, zwevende in de lucht. Zij zijn de vijanden der *Naga's* (draken en slangen) en troosten den mensch, wien door den *Naga* een beproeving, straf of ziekte is opge=legd.

591 WIROEDHAKA.

Zijn plaats is in het zuidelijk gedeelte der aarde. De aan hem onder=geschikte goden zijn de

KOEMBHANDA'S (Zie No. 287).

De mythologie maakt van de werkkring van deze goden geen gewag.

592 WIROEPAKSHA.

Zijn plaats is in het westelijk gedeelte der aarde. De aan hem onderge=schikte goden zijn de

593 NAGA'S,

die wegens hun eigenaardigen werkkring en hun helpers, hieronder af=zonderlijk worden beschreven.

594 WAISHRAWANA.

Zijn plaats is in het noordelijk gedeelte der aarde. De aan hem onder=geschikte goden en godinnen zijn de

IJAKSHA'S (Zie No. 273) en
IJAKSHINI'S (Zie No. 274),

mannelijke en vrouwelijke daemonen. De mythologie maakt van de werk=kring van deze goden en godinnen geen gewag.

Terugkomende op de *Naga's*, vinden wij het volgende van deze daemo=nen vermeld. Er zijn vele soorten van *Naga's*, die afzonderlijke werkkrin=gen hebben; eenige van deze hebben wij reeds beschreven. Van de onder=geschikten van den god *Wiroepaksha* wordt het volgende gezegd:

NAGA=BOEMI (Zie No. 294),

de aardslang;

NAGA=TAOEN (Zie No. 295),

de jaarslang;

NAGA=BOELAN (Zie No. 296),

de maandslang; en

NAGA=HARI (Zie No. 297),

de dagslang.

Deze goden worden voorgesteld in de gedaante van gedrochtelijke reuzendraken met armen en beenen.

Met uitzondering van den *Naga=Boemi*, die steeds op één plaats blijft, verplaatsen zich de *Naga=taoen* om de twee halve *woekoe*jaren, de *Naga=boelan* elke moesson, d.i. ongeveer om de drie maanden en de *Naga=hari* om de vier en twintig uren. De drie laatst genoemde *Naga's* ontvingen bij hun verheffing tot godheid de opdracht, die menschen te straffen met besmettelijke ziekten, kwalen, plagen, onreinheden en moeilijkheden, die zich schuldig maken aan zware zonden, misdrijven en ongerechtelijkheden. Den *Naga=boelan* werd echter voor het maken zijner slachtoffers speciale dagen en uren aangewezen. De reden voor deze uitzondering wordt in de legende niet vermeld. De door deze daemonen aangeduide personen, worden door den *Kala* met zijn heirleger van helpers tot slachtoffers gemaakt en dienen, zooals de legende figuurlijk zegt, deze god tot voedsel. Het is dus niet te verwonderen, dat van alle kwade goden de *Kala* en de *Naga's* het meest door de Javanen gevreesd worden.

De voorgenoemde *Naga's* worden steeds vergezeld van de nader te beschrijven volgelingen namelijk: de *Sambangbanger's*, de *Djatingarang's* en de *Ridjal's*, van welke daemonen er vier van elke soort onder de zelfde namen bestaan. De plaats, die deze volgelingen bij het vergezellen van de *Naga's* innemen, is voor ieder hunner bepaald, nl. links voor den *Sambangbanger*, rechts voor den *Djatingarang* en achter of in den rug van de *Naga's* voor den *Ridjal*. De werkkring van deze volgelingen wordt als volgt beschreven: de

595 SAMBANGBANGER'S

zijn aanbrengers van allerlei ziekten en ongemakken. Deze onzichtbare daemonen, die, terwijl de *Naga's* zich in één richting ophouden, steeds ronddwalen en voor deze naar slachtoffers zoeken, zijn de verpersoonlijkingen der ongezonde winden en dampen, die oorzaak zijn van vele ziekten. Als zoodanig worden zij door de Javanen zeer gevreesd, waarom men hen door allerhande offers, door bewierooking, enz., steeds gunstig tracht te stemmen. Gelukt dit, en wordt de smeekbede om beterschap door den *Sambangbanger*, die de ziekte heeft opgelegd, verhoord door het wegnemen der ziekte, dan heet men hem dikwijls, om hem dankbaar te betoonen, *Sambangwangi*, d.i. de geurige, welriekende *Sambang*, terwijl hij anders *Sambangbanger*, d.i. de stinkende, een verpestende reuk verspreidende *Sambang* genoemd wordt. De tweede ongeluk=aanbrengers en trouwe volgelingen der *Naga's* zijn de

596 DJATINGARANG'S,

wie de gedaante van vervaarlijke, met een knots gewapende reuzen wordt toegekend; deze zijn de booze daemonen, die den landbouwer dikwijls in

vertwijfeling brengen, door allerlei ziekten over diens boomen, planten en gewassen te verspreiden en daardoor den oogst soms jaren achtereen te doen mislukken. Hoewel de *Djatingarang's* dus voor den mensch zelf niet direct gevaarlijk zijn, wordt toch ter voorkoming van het kwaad, dat zij doen kunnen, aan hen geofferd. Dergelijke daemonen zijn de

597 RIDJAL'S

of *Weridjal's*, die de gedaante hebben van een centaur, d.i. van een wezen, dat bij het onderlijf van een paard, het bovenlijf van een mensch en derhalve twee armen en vier van hoeven voorziene beenen heeft. Gewoonlijk sleept de *Ridjal*, wanneer hij zich vertoont, een door hem gevangen diergeest aan een zwaren ketting met zich door het luchtruim en het is het gerammel van dien ketting en het gekerm en gesteun van den gevangene dat dan gehoord wordt en den Javaan schrik aanjaagt, want, ofschoon de *Ridjal's*, evenals de *Djatingarang's*, niet direct gevaarlijk zijn voor den mensch, zijn zij voor dezen toch verre van weldoend. De *Ridjal's* namelijk zijn de bewerkers van ziekten der dieren en meer speciaal van alle dieren, die den mensch nuttig zijn. Hun ontmoeting heeft, volgens den Javaan, altijd ziekten en dikwijls den dood ten gevolge van de dieren van den persoon, die ongelukkig zijn weg snijdt en daarom wordt ook aan hen geofferd, opdat zij in dergelijke gevallen zich niet al te kwaad zullen toonen.

Behalve de voorgenoemde *Naga's*, vermeldt de mythologie nog een tal van andere *Naga's* aan den god *Wiroepaksha* ondergeschikt en die hem bijstaan om slechte menschen door een verstandige leiding weder op het pad der deugd te brengen. De legende zegt van deze *Naga's* het volgende: De draken en slangen zijn met wijsheid en met groote macht begiftigde goden, die zich ophouden in de vier streken van het kompas, het midden en de onderwereld en belast zijn met de bijzondere bewaking van den mensch.

Behalve de vier reeds genoemde *Naga's*, die in de verschillende streken verblijven, worden voor het midden nog vier anderen genoemd namelijk:

598 NAGA SEWOE,
599 NAGA ARDDHAWALIKA,
600 NAGA AKWA-SENA en
601 NAGA SIOEN GINA.

Dezen *Naga's* zijn de bijzondere bewaking van den mensch opgedragen. Vele legenden bestaan van deze *Naga's*, waarin zij niet altijd even zachtzinnig worden voorgesteld; integendeel, wegens de vele, door hen gemaakte offers, zelfs onder slecht regeerende vorsten, als erg berucht worden genoemd. Als hun koning wordt genoemd:

602 NAGA SOEBRAMANI-SANI

of *Soebramanija*, de zoon van *Shiwa*, een reuzendraak met zes koppen.

Samen met de *Naga's* worden genoemd de

603 SARPA'S en
604 SEPARNA'S

of slangen. Zij hebben dezelfde werkkring als de *Naga's*, doch zijn met mindere macht begaafd. Volgens de mythologie zijn de *Sarpa's* voortgekomen uit de hoofdharen van *Brahma*. Zij worden echter niet bij naam genoemd. Als de vader der *Sarpa's*, d.i. hun hoofd, wordt genoemd:

604*a* POELASTIJA,

een der zeven uit het denkvermogen geboren zonen van *Brahma*.

De *Naga's* der onderwereld worden genoemd:

605 OERAGA'S

of de adepten, hoogepriesters en ingewijden. Zij worden in de mythologie niet bij naam genoemd. Hun hoofd of koning is:

606 KAOERAWIJA.

Zijn plaats is in de *Patala*, de onderwereld of zevende hel.

De slachtoffers, door voorgenoemde *Naga's* en *Sarpa's* aangewezen, worden afgemaakt door

607 SAPOE-DJAGAD,

d.i. de bezem van het heelal. Hij veegt in figuurlijken zin alle menschen van de aarde, die behept zijn met besmettelijke kwalen, onreinheden en zonden en die schuldig zijn aan misdrijven en ongerechtelijkheden. Deze dienen den *Kala* tot voedsel. Hij is de trouwe volgeling van dezen god en het hoofd van de

608 BADJOE-BARAT'S,

een heirleger van mindere goden, die tot de volgelingen van *Kala* behooren, terwijl de

609 DAKINI'S,

of vrouwelijke daemonen, dezelfde werkkring hebben en behooren tot de volgelingen van *Kali*, de vrouw van *Kala*.

Daarentegen is

610 LOERAH DJAGA-SOERA

het hoofd van een wacht van goden bekend als:

611 DJAGA-SOERA'S

of *Soera's*, een heirleger van goden, die aan beschermgeesten en weldoende goden zijn toegevoegd, om hemel en aarde te bewaken en alle brave menschen te beschermen tegen booze daemonen. Volgens anderen zijn deze goden ook toegevoegd aan:

612 SAWITRI,

de boodschapster van de goede en slechte daden der stervelingen. Haar plaats is op de zon, van waar zij alles overziet. Volgens anderen regelt zij het zonnelicht en is zij de godin der zon.

De godin der ziekten is:

613 MANESA,

en voornamelijk de god van die ziekten, die door beten van slangen worden veroorzaakt, terwijl

614 TSHITALA

of *Mariatta*, die aanvankelijk het toezicht had over de elementen, op last van haar man door haar zoon werd onthoofd, verdacht van ontrouw. Zij werd echter, daar zij onschuldig was, door een machtigen god in het leven teruggeroepen; haar hoofd werd echter bij vergissing geplaatst op den romp van een onthoofde slechte vrouw, waardoor zij ook slecht werd en de wereld rondtrok, overal kwaad stichtende. Daar de goden bang voor haar waren, gaven zij haar, om haar tevreden te stellen, het vermogen om kinderziekten te genezen en werd zij nadien de waker over zieke kinderen. De geest der ziekte is:

615 TJOLO KOETHO,

de bron van het vergiftige water en de verpersoonlijking van de ziekte en de vernietiging van het aardsche omhulsel van den geest, het lichaam, terwijl de

616 MARTA KAMANDALOE

de bron van het water des leven is, hetwelk van *Tan Hana* zijn oorsprong heeft en de verpersoonlijking is van het eeuwige leven; en

617 SANDHI LOTO

de boom des levens is, die aan dooden het leven teruggeeft en de verpersoonlijking is van de opstanding na den dood. Verder worden nog genoemd

618 AMRITA,

de bron van het water der eeuwige jeugd en de verpersoonlijking van de jeugdige kracht.

619 SOMA,

een heilige drank, gemaakt van de *Soma*plant, die groeit op den top van den *Maha Meroe*, het zinnebeeld van de geheime wijsheid. Hij, die daarvan drinkt, wordt daardoor in staat gesteld deel te zijn van den hemelschen koning. Volgens de mythologie is *Soma* een plant, maar tegelijkertijd is zij een engel. Nauw verwant met dezen drank is:

620 SOEDHA,

het mystieke voedsel der goden, dat bovennatuurlijke krachten schenkt, terwijl

621 ASHWATTHA

of *Arasa Maram*, de mystieke boom der kennis is, die de zoete vrucht *Pippala* voortbrengt, waarop geesten, die de wetenschap liefhebben, zich nederzetten en door welke vrucht de goden alle wonderen verrichten. Deze boom moet zinnebeeldig gekapt worden, d.w.z. dat de mensch de kennis, die deze boom schenkt, geheel in zich moet opnemen, alvorens hij van wedergeboorte bevrijd wordt en kan overgaan naar den vijfden hemel, uit welken de mensch niet meer wordt wedergeboren. Verder wordt nog melding gemaakt van

622 KAMDEWA

of *Soerabhi*, de met goddelijke macht begaafde zegenrijke koe, die alle menschen voedt.

Een gevreesde god is:

623 MRITIJOE,

Nerga's of *Jaras* (Jav. *Pati* zie No. 361), de verpersoonlijking van den Dood. Hij wordt voorgesteld als een afgeleefde grijsaard. Hij is de bewerker van den natuurlijken dood, zoowel van menschen als van dieren, op den dag door *Kala* vastgesteld.

De god der geesten is:

IJAMADIPATI (Zie No. 136),

Sraddhadewa, Antaka, Kalantaka of *Kala=Mritijoe*, de zoon van *Soerija* en *Sandjoea*, die bij zijn geboorte door zijn moeder, wegens de groote pijnen, die hij haar veroorzaakte, werd vervloekt en daarom met verschrompelde voeten in de wereld kwam. Hij is de heer van de geesten der afgestorvenen, die recht over hen spreekt en hen naar hun daden beloont of straft. Het rijk van *IJamadipati* wordt genoemd *IJamapoer*. Zijn vrouw is:

624 HOEMA

die hem trouw in zijn werk bijstaat.

De geesten der afgestorvenen worden beoordeeld door de

625 LIPIKA'S,

een groot aantal goden onder den zelfden naam, die de daden van elken mensch wegen en nagaan, uit welke daden zij het karakter bepalen, dat de mensch zal hebben bij een volgende incarnatie. Zij bepalen tevens onder welken god van den tijd de wedergeboorte zal plaats hebben. De vrucht wordt beschermd door:

626 POESHAN,

de voeder van alle hulpelooze wezens. De verpersoonlijking van de kracht, die de ongeboren vrucht voedt. Hij wordt ook de „Akasische min" en de „Vader en Moeder" genoemd.

De god van den oorlog is:

627 KARTTIKEIJA,

Agni=Boewa, Koemaragoeha, Gharma, Manar=Swani of *Skanda*, de zoon van *Shiwa* en *Parwati*. Hij wordt voorgesteld, zittende op de pauw *Para=wani* en gewoonlijk met pijl en boog in de handen. Hij heeft zes hoofden en is rijk gegaafd met kennis en kunde. *Karttikeija* wordt ook *Dwadasha=kara*, de twaalfhandige, *Dwadashaksha*, de twaalfoogige en *Shaktidhara*, de speerdrager, genoemd. Als de leider der *Siddha's* wordt hij *Siddha=Sena* genoemd. Zijn vrouw is:

628 SENA,

ook *Kaoemara* of *Kaoemari* genoemd. Na *Karttikeija* dient melding ge=maakt te worden van de

629 SIDDHA'S,

heiligen en wijzen, die de menschen leiden. Tot deze soort goden behoo=ren ook de

630 WIJASA'S,

geleerden en de vertolkers der waarheid, die in verschillende eeuwen op aarde nederdaalden, om de waarheid te verspreiden. Hun aantal is 28, volgens anderen waren er meer. Volgens sommigen was er slechts één en wel *Wishnoe*. Hij zou in verschillende nederdalingen op de aarde als een *Wijasa*, de schrijver en samensteller zijn van de *Weda's*, het *Mahabharata* en andere godgeleerde Hindoesche werken. Als de stichter van den eere=dienst wordt genoemd:

631 MENOE,

de zoon van *Brahma* en *Saraswati*. Hij was tevens de stichter van de wet=geving, terwijl

632 SONGKO HADHI

wordt genoemd als de samensteller van het schrift en van het eerste alphabet.

Een god, omtrent wiens afkomst men niet zeker is, is:

633 KALIBER,

die een der grootste wijzen en heiligen was. Hij was de kleinzoon van *Brahma*. Volgens anderen wordt hij voor een verlichamelijking van *Wish=noe* gehouden.

Goden, begaafd met groote macht, zijn de

634 RISHI'S,

zeven in aantal, de adepten, de wijzen, de meesters in de wetenschap der innerlijke wijsbegeerte, de scheppers. Deze zijn:

KASIJAPA (Zie No. 95),
635 ATRI,
636 WASISHTHA,
637 WISWAMITRA,
638 GOTAMA,
639 DJAMADAGNI, en
640 BHARADWADJA,

Als het hoofd der *Rishi's* wordt genoemd:

641 DAMAGHOSHA.

Hij is de *Rajarshi* of de koning der *Rishi's*. De legende vermeldt verder, dat *Narada* als *Rishi* aangewezen, weigerde te scheppen. Hij bracht de menschen er toe goden te worden, waarom hij door *Brahma* vervloekt werd, om als mensch geboren te worden. Voorname goden voor den mensch zijn de

642 SHISHTA'S,

de zelfbestaanden, de groote keurbende wijzen, de hemelsche voorvaderen, die na elke kleine *Pralaija* bestemd zijn, om het zaad van de volgende menschheid te zijn; wezens van voorafgaande en toekomende geslachten.

Er zijn drie klassen van deze goden namelijk: de *Prajapati's*, de *Manoe's* en de *Manasapoetra's*. Beginnen wij met de beschrijving van de

643 PRAJAPATI'S

of *Brahmarshi's*, de heeren van het zijn, de goddelijke voortbrengers, de schenkers van leven aan allen op aarde. Deze goden zijn zeven, volgens anderen tien, volgens weder anderen twaalf, zooals hieronder blijkt, in aantal en verdeeld over de geheele wereld. Als de koning en leider der *Prajapati's* wordt genoemd *Brahma*. Hij is zelf de eerste *Prajapati*. Hun namen zijn:

644 ANGIRA,
ATRI (Zie No. 635),
645 KRATOE,
646 BHRIGHOE,
646*a* PRASETAS,
MARITSHI (Zie No. 69),
NARADA (Zie No. 204),
647 POELAHA,
POELASTIJA (Zie No. 604) en
WASISHTHA (Zie No. 636).

Zij zijn de zoons van *Wiraj*, die verzinnebeelden: 1 vuur, 2 de zon, 3 *soma*, die alwetendheid geeft, 4 alle levende wezens, 5 den stoffelijken

ether, 6 den dood, of den adem der vernietiging, 7 de aarde, 8 den hemel, 9 het onstoffelijke vuur, 10 de onstoffelijke, vrouwelijke onzichtbare zon, 11 het verstand en 12 den grooten oneindigen kringloop, „die niet kan worden tegengehouden".

Als het hoofd en tweede der *Prajapati's* wordt genoemd:

DAKSHA (Zie No. 17).

hij kwam het eerst op het idee, om het derde geslacht dat man=vrouwelijk was, te hervormen in mannen en vrouwen. De vijfduizend zonen van *Daksha* waren de

648 HARIJASHWA'S,

die, inplaats van de wereld te bevolken, zooals door hun vader verlangd werd, allen *IJogi's* werden en zich in menschen hebben geïncarneerd.

De tweede groep van deze groote goden zijn de:

649 MANOE'S,

de bewakers van de raskringen, gedurende de wereldontwikkeling, zeven in aantal, terwijl er nog zeven toekomstige *Manoe's* zijn. De eerstbedoelde goden zijn:

650 SWAIJAMBHOEWA,
651 SWAROTSHISHA,
652 OTTOMI,
653 TAMASA,
654 RAIWATA,
655 TSHAKSHOESHA en
656 WAIWASWATA.

De toekomstige *Manoe's* zijn:

657 SOERIJA=SWARNI,
658 DAKSHA=SAWARNI,
659 BRAHMA=SAWARNI,
660 DHARMA=SAWARNI,
661 ROEDRA=SAWARNI,
662 ROETSHEIJA en
663 AGNI=SAWARNI.

Elke Rondte heeft twee *Manoe's*, één Wortel= en een Zaad=*Manoe*. Daar er drie geslachten vernietigd werden en het tegenwoordige geslacht het vierde is, of het vijfde ras, zoo is *Waiwaswata* onze Wortel=*Manoe*.

Volgens de mythologie was bij den laatsten zondvloed *Waiwaswata* alleen overgebleven met enkele dieren, die hij in zijn ark had medegenomen. Uit een offer, na zijn behoud gebracht, ontsproot een dochter genaamd:

664 ILA,

Ida of *Soedijoema*, die *Waiwaswata* als vrouw aannam. Uit *Ila* werd geboren een zoon genaamd:

665 IKSHWAKOE,

de stamvader van het tegenwoordige geslacht.

Tot de derde soort van voorgenoemde goden behooren de

666 MANASAPOETRA'S,

de verstandszonen, de voorvaderen van de *Asoera's*, *Soera's* en menschen. Zij worden in vier klassen verdeeld. Tot de eerste klasse behooren de

667 ASOERA'S,

de zonen van den nacht of de zonen der duisternis of duistere wijsheid, de geniussen van den wil, de voorvaderen van de *Asoera's* of niet-goden. De *Asoera's* worden onderscheiden in zeven klassen, waarvan drie zonder lichaam, *aroepa*, en vier met lichaam, *roepa*. Zij zijn het, die den eersten stoffelijken mensch projecteerden. De tweede klasse *Manasanapoetra's* zijn de

668 AGNISHWATTA'S

twaalf in aantal, namelijk de

669 MANASA DHIJANI'S,

de zonen van den dag of zonen des lichts, de voorvaders der *Soera's* of *Dewa's*, de goden; de

670 AGNI-DHIJANI'S,

zij worden het hart van het lichaam genoemd; de

571 PRANIDHANA-NATH'S,

de heeren van diepe overpeinzing, de heeren van de *IJoga*.

De overige negen *Agnishwatta's* verzuimden te scheppen en werden door *Brahma* gedoemd in elke *Manwantara* tot aan het zevende toe, herhaaldelijk geboren te worden. In de *Poerana's* zijn zij de

TOESHITA'S (Zie No. 270),
672 AJITA'S,
673 SATIJA'S,
674 HARI'S,
675 WAIKOENTHA'S,
676 SAHIJA'S,
ADITIJA'S (Zie No. 159),
677 RAJASA'S of ABHOETARAJASA'S, en
678 WAIRAJA'S.

Van de *Rajasa's* of *Abhoetarajasa's* wordt gezegd, dat zij de verlichters en verstandigen zijn en den menschen van verstand voorzien. De hemel-

sche verblijfplaats der *Agnishwatta's* is de *Wiraja Loka*. Tot de derde klasse van de *Manasapoetra's* behooren de

679 JAIJA'S,

twaalf aan *Brahma* ongehoorzame goden, die gedoemd werden om te worden wedergeboren in elk menschenras tot aan het zevende. De mythologie vermeldt hun namen niet; verder de

KOEMARA'S (Zie No. 234)

of *Sanakadika's*, zeven in aantal, namelijk:

SANAT (Zie No. 235),
SANADA (Zie No. 236),
SANAKA (Zie No. 237),
SANATANA (Zie No. 238),
SANA (Zie No. 239),
KAPILA (Zie No. 240), en
SANATSOEJATA (Zie No. 241),

de zeven prinsen der wateren, reeds vroeger gemeld. Zij zijn de leeraren en leiders der menschen. Hun taak is om te arbeiden voor de ontwikkeling van het menschdom. Zij zijn de goden der waterstof, de komische drieëenheid; deze is de *oepadi* of grondslag van lucht zoowel als van water en is inderdaad vuur, lucht en water één onder drie aangezichten. Zij is het geestelijke vuur, dat van den mensch een goddelijk en volmaakt wezen maakt. De vierde klasse der *Manasapoetra's* zijn de

680 PITRI'S,

de voorvaders of scheppers der menschheid. Zij tellen zeven klassen, terwijl deze zeven klassen elk weder in zeven klassen worden onderverdeeld. Van deze zeven klassen zijn er drie onlichamelijk, *aroepa*, en vier lichamelijk, *roepa*. In de Hindoesche mythologie wordt gezegd, dat zij uit *Brahma's* zijde zijn gesproten. Hun verblijfplaats is de *Maha Loka* of *Pitri Loka*. Deze goden zijn de:

681 PITAR DEWATA'S, en de
682 SOMAPA PITRI'S,

de Maanvoorvaderen van de menschheid; de

683 PITARAH'S,

de voorvaders van de menschelijke rassen; de

684 BARHISHAD'S,

zij, die in het bezit waren van het heilige vuur en vuurofferanden brachten, dat wil zeggen, met scheppingshartstochten bedeeld; de

685 ANGIRASA'S,

de voorvaders der menschen; de

686 DHIJANI-PITARAH'S,

de Vadergoden, de zonen des lichts, die de zonen der aarde — de aarts-vaders — voortgebracht hebben; en de

687 SHITKALA'S,

zij, die het eerst in de menschen van het derde stamras incarneerden, goden, die de gedachten en het verstand van den mensch leiden. Zij beheeren de slechte gedachten van den mensch en ontwikkelen zijn verstand.

Als het hoofd der *Pitri's* wordt genoemd:

688 PITRI-PATI,

de heer of koning der *Pitri's*, terwijl

689 SWADA

de godin is van het offer, zinnebeeldig genoemd als de vrouw der *Agniwatta's*, der *Pitri's* en der *Barhishad's*. Tot de *Manasapoetra's* behooren ook de offergoden, met de reeds genoemde godin *Swada* vijf in aantal.

De god der offervuren is:

690 IJAJNA,

een onzichtbare tegenwoordigheid, te allen tijde zich uitstrekkende van de *Ahawanija's* of offervuren naar den hemel, een brug of ladder vormende, door middel waarvan de offeraar in gemeenschap kan treden met de wereld der *Dewa's* en zelfs nog tijdens zijn leven tot hun woonplaatsen kan opstijgen. Verder is

691 ARGHIJANATH

de heer der plengoffers; en

692 MAHA TJOHAN

de opperheer der offeranden, terwijl

693 HARSHANA

het toezicht heeft over de offers aan de overledenen gebracht. Voorname goden zijn de

SADHIJA'S (Zie No. 676),

goddelijke offeraars, twaalf in aantal. De vijanden van de offers zijn de

694 KRATOEDWISHA'S,

de gezamenlijke Titanen, de *Asoera's*, *Daktijr's*, *Danawa's* en de *Daitija's*

694*a* AIJAMA,

de Dood of als *Prana=Aijama* de uitdoover van de levenskracht. Hij is de helper van *Shiwa* als *Kala* en van *Parwati* als *Kali*.

De opgave en de beschrijving der goden zullen wij hieronder vervolgen met de vermelding van de goden, die in de meergenoemde legende worden genoemd als helpers of ondergeschikten van andere goden. Het eerst verdient genoemd te worden:

WRIHASPATI (Zie No. 76),

Brishaspati of *Brahmanaspati*. Hij is de helper van *Goeroe* en de leermeester der goden. Hij regelt de godsdienstplechtigheden en legt de *Weda's* uit aan de bewoners des hemels. Deze god wordt voorgesteld met een geelkleurige gelaatskleur, met vier handen en zittende op een lotosbloem, het kenteeken van zijn hoogheid als god. Zijn vrouw is:

695 TARA,

Toera of *Rokini*. Zij werd door *Soma* ontvoerd, welke ontvoering aanleiding gaf tot een oorlog tusschen de *Soera's* of *Dewa's*, de goden, en de *Asoera's* of niet=goden. De bijzonderheden van dezen merkwaardigen oorlog zullen wij afzonderlijk vermelden. Een godheid, omtrent wien men het niet eens is, is:

ISA (Zie No. 268).

Men schildert hem, evenals *Shiwa*, wit af, gezeten op een os. Hij heeft vier armen, die allerlei attributen houden. De mythologie levert geen andere bijzondere berichten omtrent dezen god, die met *Shiwa* zelven schijnt ineen te loopen.

Voorname goden zijn verder de

696 TSHOEBDARA'S,

goddelijke werklieden, ondergeschikte goden van *Brahma*, de eerstgeschapenen, die hem bij de samenstelling en den bouw van het heelal behulpzaam waren en die steeds klaar staan de bevelen van hun meester uit te voeren en de schepping voort te zetten. Als hun hoofd wordt genoemd:

697 DEWAWARDHIKA,

de hemelsche bouwmeester. Tot de ondergeschikten van *Shiwa* behooren de

698 BENDOE'S,

tempelwachters; zij behooren tot het geslacht der nader te melden *Rakshasa's*. Verder de

ASOERA'S (Zie No. 667),
699 DAKTIJR'S,
700 DANAWA'S en
701 DAITIJA'S

Ditija's, *Diktja's*, *Ditja's* of *Detija's*, de Titanen der Hindoesche mythologie, die streven, om den goden hun macht te berooven en zich in hun plaats te stellen.

Als het hoofd der *Asoera's* wordt genoemd:

702 MAHASOERA,

de Hindoesche Lucifer, die, naijverig geworden op het schitterende licht, des scheppers, aan het hoofd der *Asoera's* tegen *Brahma* in opstand kwam, waarom *Shiwa* hem in de *Patala*, de zevende hel, wierp. Als het hoofd der *Danawa's* wordt genoemd:

703 WIPRASITTI,

terwijl de *Daktijr's* staan onder het bevel van

704 HRADA

terwijl de gevreesde

TARA-DAITIJA (Zie No. 585),

de witte duivel, het hoofd der *Daitija's* is. Als de koning van de gezamenlijke Titanen wordt genoemd:

RAHWANA (Zie No. 187),

die *Sita*, de vrouw van *Rama* (incarnatie van *Wishnoe*) liet ontvoeren, hetgeen leidde tot den grooten oorlog, in het *Ramaijana* beschreven. Als de schaker van *Sita* wordt genoemd:

705 KOEMBHAKARNA,

de broeder van *Rahwana*. Verder wordt in de mythologie gewag gemaakt van den god

SHOEKRA (Zie No. 77)

of *Oesana*, als de geestelijke gids en leermeester der *Danawa's*, terwijl

HRADA (Zie No. 704),
706 WREKA,
707 SOEKA SRANA,
708 PRAHASTA en
709 DHOEMRAKSA

genoemd worden als de bevelhebbers van de gezamenlijke Titanen in den oorlog *Tarakamaija*, tusschen de goden en niet-goden, ontstaan door de ontvoering van *Tara*, vorengenoemd. Verder zijn de

710 SENKALA'S,

de ongeluksboden van *Shiwa*, als *Kala*. De vertrouweling van *Shiwa* als *Goeroe* is:

711 PANTJARIKAN,

zijn zoon; hij is de geheimschrijver van den *Soeralaja*, terwijl

712 NARADHA,

Nared of *Nareda* de bode van *Goeroe* in den *Soeralaja* is, tevens de vina=speler. Volgens sommigen is *Naradha* een naam van *Kaneka=poetra* en wordt

713 MAHAWARA

genoemd als de bode des hemels. Voorname godinnen zijn verder de

714 MATRI'S,

de goddelijke moeders. Haar aantal is zeven. Zij zijn de vrouwelijke aan=gezichten en vermogens van den goden. Een met groote macht begaafde god is

TWASHTRI (Zie No. 207),

of *Twashta*, de werktuigkundige onder de goden; als *Akta* wordt hij de gezalfde en als *Karoes* de maker genoemd. Een kunstenaar is ook

715 HEMPOE BRAHMA=DEDALI

of *Brahma=Kedali*, de wapensmid. Hij is volgens de legende gevormd van fijn staal en koper en zoo geoefend, dat hij zijn mond als blaasbalg, zijn knie tot aanbeeld, zijn vingers tot nijptang en zijn speeksel tot ijzerver=harding gebruikte. Tot de mindere goden behoort

716 TAMBOEROE,

hij is de helper der goden.

Tot de daemonen, die niet alleen gevaarlijk zijn voor de mensch, maar ook steeds in strijd zijn met de goden, behooren de

RAKSHASA'S (Zie No. 368) en
717 RAKSHASI'S,

mannelijke en vrouwelijke reuzen (dikwijls met de *Daitija's* en *Danawa's* verward) die zich onder allerlei gedaanten kunnen voordoen en steeds er op uit zijn, om al wat goed is, tegen te werken, te verstoren en te vernielen; de menschen en dieren op allerhande wijzen te plagen en te kwellen en die derhalve met de goden en halfgoden in voortdurenden strijd zijn. Tot deze soort wezens behooren ook de

718 BHOETTA'S,

booze geesten voor alles wat leeft, die in de gedaante van gedrochtelijke reuzen met slachttanden ronddwalen, in lijken der afgestorvenen varen en hen schijnbaar doen herleven, maar ook levenden aanvallen en dooden. Erger nog zijn de

719 PHISHATJA'S en
720 PISHATJIS,

de zoogenaamde vampirs, die in holen en kloven huizen en voornamelijk er op uit gaan, om menschen en dieren en al wat leeft kwaad te doen en hun het bloed uit te zuigen. Eenige van deze reuzen, die in de mythologie met naam genoemd worden, zullen wij trachten in het kort te beschrijve n

721 TJARWAKA,

een booze reus, die, als *Brahma* vermomd, den godenhemel binnentrad, doch herkend werd en door het kwade oog der goden tot asch werd ver= teerd.

BALI (Zie No. 138),

aanvankelijk een beruchte luchtgod, in de gedaante van een reuzenaap, die zich van den hemel en de aarde had meester gemaakt, doch door *Wishnoe* bij zijn nederdaling als *Woernama*, in de gedaante van een brami= nendwerg, onschadelijk werd gemaakt en zich daarna moest vergenoegen met het toezicht over de *Patala*, de zevende hel, naarwaar hij verbannen werd.

722 HAGAGRIWA,

een beruchte, ontzaggelijke reus met een groot hoofd, die terwijl *Brahma* rustte de vier *Weda's* of heilige boeken stal, ze inslikte, om ze te vernietigen en zich daarna in zee stortte. *Wishnoe* redde echter drie van deze boeken, door den reus te vervolgen in de gedaante van een groote gehoornde visch, *Maja* genaamd, bij zijn nederdaling als *Matsija*. Zij scheurde den buik van den reus open en kon drie der *Weda's* nog redden; een er van was reeds verteerd, waarom tot op den huidigen dag een dezer boeken ontbreekt.

HERANNHI AKSANA (Zie No. 139)

of *Hiranjakasha*, een vreeselijke reus en vijand der goden, die eens de aarde stal en haar in den afgrond der hel *Patala* verborgen hield. De aarde werd hem echter door *Whisnoe* ontrukt bij zijn nederdaling als *Wara* in de gedaante van een vurig everzwijn.

723 HIRANJAKASIPOE,

een afvallige reus, die door *Brahma* aanvankelijk met groote macht was begaafd, later een tiran der goden werd en door *Whisnoe*, bij zijn neder= daling als *Narasinha*, in de gedaante van een menschelijken leeuw, on= schadelijk werd gemaakt.

724 BHOEMASSAR,

een beruchte reus, die zich er op toelegde menschen, vooral vrouwen, te rooven en ze in gevangenschap te houden. Hij werd echter door *Wishnoe*, bij zijn nederdaling als een krijgsheld, in den persoon van *Krishna*, van zijn macht beroofd en onschadelijk gemaakt.

725 TARAKA,

een booze reus, die zich door bovenmenschelijk gestrenge oefeningen een groote macht verwierf, doch in een strijd met *Karttikeija* door dezen werd gedood.

726 OESHANAS,

de Hindoesche Lucifer, die ijverzuchtig geworden op het schitterend licht van den schepper, aan het hoofd van een legio mindere goden tegen *Brahma* opstond en hem den oorlog verklaarde. Hij werd evenwel door *Shiwa* uit het hemelsche verblijf in de *Patala* of zevende hel geworpen.

Ook de dieren en planten hebben hun heerschers en beschermers. Deze zijn

727 SOEGRIWA en
728 SOEBALI,

de heerschers over de dieren, die op het land leven, terwijl

729 TRIWENI

de heerscher is over de visschen en de dieren, die in het water leven. Hij wordt voorgesteld, zittende op een visch met naar achter opgetrokken beenen. De goden der vogels zijn

730 GAROEDA en
731 SOEPARNA,

in de gedaante van groote vogels. Zij zijn de koningen en heerschers over de vogels en alles wat vliegt. De vrouw van *Garoeda* is:

732 SOEKI.

Zij is de moeder en koningin der papegaaien, uilen en kraaien. Een nuttige godheid is:

733 PARAWANI,

een god in de gedaante van een pauw. Hij is de verdelger van kleine giftige dieren. Dergelijke goden zijn ook

734 BELANG WAIJOENGIAN,

een god in de gedaante van een zwart gestreepten hond, en

735 TJANDRAMAWA,

een god in de gedaante van een wit gestreepte kater. Zij zijn de verdelgers van het schadelijk ongedierte. De koning der paarden is:

736 OESHSHAIKSRAWAS,

het witte modelpaard, bij het karnen van den oceaan te voorschijn gekomen en door den god *Indra* als voertuig aangenomen. De koning der gieren is:

737 JATAIJOE,

een zoon van *Garoeda*. De koning van zwanen en ganzen is:

738 HAMSA,

de goddelijke zwaan en het voertuig van *Brahma*. De koning van het vee en de viervoetige dieren, die den mensch nuttig zijn, is:

739 NANDI

of *Andini*, de heilige stier, het voertuig van *Shiwa*, terwijl

740 AKOEPARA

de mystieke en zinnebeeldige schilpad, waarop de aarde gezegd wordt te rusten, de beschermster der dieren is, die zoowel op het land, als in het water kunnen leven. Een in de mythologie bekende godheid is:

741 HANOEMAN,

de koning der apen, in de gedaante van een aap. In het *Ramaijana* is hij de zoon van *Wajoe* en de trouwe bondgenoot van *Rama* in den strijd tegen den daemonkoning *Rahmana*, die de schoone *Sita*, de gemalin van *Rama*, ontvoerd had, hetgeen tot een oorlog aanleiding gaf. Een godin, aan wie veel geofferd wordt, is:

742 LOEKI,

de godin der graangewassen en meer in het bijzonder de godin, die het *padi*-gewas bewaakt. Men stelt haar voor gekroond met *padi*-aren en door *padi*-gewassen omgeven. Een andere godin der gewassen is:

743 LOEWIH HENDAH,

die als *sawah*slang gestorven, na haar dood veranderde in een schoone godin in schitterend gewaad. Zij is de godin der vruchtbaarheid en de bewaakster der gewassen. De god over boomen en planten is:

744 MENAK-DJINGGO,

een *Rakshasa*. Hij is de god der wildernis, van de boomen en alle planten, die houtig worden, terwijl

745 OESHADDI-PATI

de heer der geneeskrachtige kruiden is. Een voorname godin is:

746 TRISNA=WATI,

die voortkwam uit den steen *Retna Dhoemilah*, nadat het vat *Tjoepoe Ma=nik Hastagina*, waarin deze steen verborgen was, verbrijzeld werd en genoemde steen in de aarde drong. Zij is de godin, heerscheres en be=schermster van alle vruchtdragende boomen, planten en gewassen. Uit het hoofd van deze godin kwam voort de kokospalm, uit haar tanden de maisplant, uit haar handen de banaan= of *pisang*boom en uit het midden= gedeelte van haar lichaam de *padi*plant. De bewaker der *padi* is:

747 DJANTAKA,

zoodra de oogst der *padi* in de *padi*schuren is opgeborgen; als zoodanig heeft hij aandeel in den oogst en wel hetgeen heimelijk van dezen wordt achterwege gehouden; bij het stampen van de *padi*, hetgeen in den stam= blok achterblijft, bij het wassen van de *bras*, hetgeen van den voorraad valt; bij het koken van de *bras*, hetgeen daarvan op den rand van het fornuis valt of daar als offer voor hem gelegd wordt; bij het afkoelen van de rijst hetgeen op het koelblad blijft liggen en bij het eten van de rijst, hetgeen van het blad of van de rijstmand valt.

De kwade geesten van boomen, planten en gewassen zijn:

748 KALA GOEMARANG,

een halfgodin, in de gedaante van een wilde koe;

749 KALA SRENGGI,

een halfgod, in de gedaante van een wilden stier;

750 KALA MOERTI,

een halfgod, in de gedaante van een wilden buffel;

751 MAISSA=DANOE,

een halfgod, in de gedaante van een grooten buffel met groote, als een boog, gebogen hoorns;

752 DJINODHO,

een halfgod, in de gedaante van een groote, witte rat;

753 DHEMALOENG,

een halfgod, in de gedaante van een wild varken;

754 KOETILA,

een halfgod, in de gedaante van een aap;

755 HOEDJOENG,

een halfgod, in de gedaante van een hertebok;

756 RANDI,
een halfgodin, in de gedaante van een hert;

757 PAS
of *Epas*, een halfgod, in de gedaante van een zeeschildpad;

758 GERGES,
een halfgod, in de gedaante van een landschildpad;

759 SEGAWON,
een halfgod, in de gedaante van een wilden hond;

760 SAWOENG=GALING,
een halfgod, in de gedaante van een haan; en

761 KIDANG,
een halfgod, in de gedaante van een reebok.

Zij zijn de plaaggeesten van de boomen, planten en gewassen, tevens de vernielers van onkruid.

Wij hebben zooveel mogelijk getracht van alle goden, godinnen, halfgoden en andere wezens, die in het geschrift „*Djitap Soro*" genoemd worden, een beschrijving te geven van hun werkkring en andere bijzonderheden. Van vele goden en andere wezenheden, die in dit geschrift slechts bij naam voorkomen, kunnen wij echter, niettegenstaande de raadpleging der Hindoesche mythologie en een onderzoek in andere werken en Javaansche geschriften, geen beschrijving geven, waarom hun namen hier ook niet genoemd worden, daar de enkele vermelding der namen geen nut heeft.

Van al de bovennatuurlijke wezens, machten, krachten en vermogens, die verder in voorgaande geslachtslijst der goden genoemd worden, als halfgoden, sylphen, nimfen, gnomen, kobolden en dergelijke wezens, vergoddelijkte dieren, enz. een volledige beschrijving, zoo die naar de gebrekkige gegevens, waarover wij beschikken, al mogelijk is, te geven, zou ons te ver leiden en de grenzen, waarin dit werk besloten moet blijven, verre overschrijden.

Wij wenschen daarom, als slot van het Brahmaansch pantheon, ons nog te bepalen tot de vermelding van eenige legenden, die op het voorgemelde betrekking hebben. Alvorens echter daartoe over te gaan, wenschen wij voor den belangstellenden lezer een beschrijving te geven van de voornaamste oppergoden, goden, godinnen en andere wezens van het Boeddhistisch pantheon, getrokken uit een Hindoe=Javaansche mythologie, waarin de namen der goden, enz. gewijzigd zijn naar de Javaansche schrijfwijze.

DE BOEDDHISTISCHE GODENLEER.

Als een tegenstelling van de schepping van het heelal door *Brahma*, volgens de Brahmaansche leer, leerde *Boeddha*, dat slechts twee dingen *eeuwig* zijn, nl. *Akasha*, de ruimte, en *Nirwana*, de plaats van uitdooving der zinnelijkheid. Alles is uit *Akasha* ontstaan, volgens een hierin aanwezige wet van beweging en na een bepaalde bestaansperiode vergaat het weder. Niets is ooit uit niets ontstaan. Er bestaat geen wonder en alzoo ook geen schepping en geen schepper, die uit niets is te voorschijn gekomen. Niets organisch is eeuwig. Alles bevindt zich in een toestand van bestendig verdwijnen en het ondergaan van veranderingen en hervormingen, onafgebroken, volgens de wetten der ontwikkeling. Alle dingen zijn één van wezen, *Snabhawa*, doch zij verschillen naar den vorm, welke zij onder onderscheidene invloeden aannemen. De materie is slechts een manifestatie van het *Akasha* en de materieele vormen zijn hiervan wisselende veranderingen. De wereld bestaat door oorzakelijkheid; alle dingen bestaan door oorzakelijkheid; alle wezens zijn door oorzakelijkheid verbonden; alles verandert gestadig en moet in den loop der tijden verdwijnen.

Van de komst van *Boeddha* op aarde wordt gezegd, dat hij een zendeling is van *Brahma*, de negende *awantara* of nederdaling van *Whisnoe* als *Aradshawardan*, d.i. de koning der olifanten, in de gedaante aanvankelijk in den persoon van *Arta-Sidhi*, later *Gaoetama* genaamd, waarin hij eerst als boeteling en later als prediker optrad, om de godsdienst van *Brahma*, die door priesterlijke willekeur was verminkt, weder te hervormen.

Aanvankelijk stonden de belijders der Brahmaansche en der Boeddhistische godsdiensten vijandig tegen over elkander; nu eens had de Boeddhistische dan weder de Brahmaansche leer den voorrang, totdat later de beide godsdiensten één werd en de Boeddhistische leer voorgoed werd aangenomen. De Brahmaansche goden werden echter in de nieuwe leer opgenomen, van daar, dat vele Brahmaansche goden onder een anderen naam in de Boeddhistische leer voorkomen en *Parabrahma* als *Adiboeddha* in de Boeddhistische leer als het Opperwezen werd aangenomen, als van het niet verrezen en uit zich zelf ontstaan, in tegenspraak met de leer van *Boeddha*. Volgens deze leer bestaan er geen goden. De in de Boeddhistische leer vermelde goden waren aanvankelijk menschen, die door het bereiken van het *Nirwana* den rang van godheid verworven hebben. Zij die de godheidschap bereikt hebben of dat trachten te bereiken, worden in drie klassen verdeeld, namelijk de *Kamawashara*, d.z. die, welke nog onder de heerschappij der hartstochten staan; de *Roepawashara*, d.z. die nog individueele vormen hebben en *Aroepawashara*, d.z. die den hoogsten graad van reinheid hebben verkregen en vrij van materieele vormen. Het aantal van deze wezens bedraagt 180 millioen. Zij zijn belast met het

besturen van het heelal en heerschen over de menschheid, dieren, planten en gewassen.

Alvorens de goden van het Boeddhistisch pantheon te beschrijven, hebben wij in de eerste plaats te noemen:

1 ADIBOEDDHA,

het door de Boeddhisten aangebeden Opperwezen, Die als de kiem van den kosmos uit zee van het niet is verrezen. Hij wordt voorgesteld, staande op een lotos van zeven lagen, in de gedaante van een man met zeer onvolkomen vormen. De hemel van *Adiboeddha* wordt *Akanishtha* genoemd. In zijn verschillende hoedanigheden wordt Hij vereerd als:

ADIKRIT,

het eerste voortgebrachte of gemaakte; de scheppende kracht, eeuwig en ongeschapen, doch zich bij tijdperken openbarende;

ADI=NIDANA,

de Eerste en Allerhoogste Oorzakelijkheid;

SWABHAWAT,

de Vader=Moeder; het kneedbare Inwezen van de stof; de God van de heelalsche ruimte;

SARWAJNA,

de Alwetende;

ADI=SANAT,

de Eerste of Oer=Oude;

ADI=BOEDDHI,

de Eeuwige *Boeddhi* of Heelalziel;

SWAJAMBHOEWA,

de uit Zich Zelf Ontstane; de ongeopenbaarde Godheid; het hoogste Wezen;

WAIKARIKA,

de Goddelijke Geest, de Goddelijke Vonk;

ADISHWARA,

de Heer, het Opperwezen;

ADINATA,

de eerste Heer.

Verder wordt Hij nog vereenigd voorgesteld met twee andere goden als:

2 BOEDDHA,

de Wijze of de Schepper;

3 DHARMA,

de Wet of de Phaenomenale Wereld; en

4 SANGHA,

de Kerk en de Intelligentie of de alvergarende Dood, als drie goden naast elkander in zittende houding, vereenigd tot één godheid; in het midden neemt *Boeddha* de eerste plaats in; *Dharma*, voorgesteld als een god met vier armen, waarin hij een bidsnoer en gebedenboek houdt, ter linkerzijde van *Boeddha* en *Sangka*, voorgesteld als een god met twee armen, aan de rechterzijde als de

5 TRIRATNA

of de drieëenheid van het Boeddhisme.

De gemalin van *Adiboeddha*, als de geopenbaarde godheid, is:

6 PRADJNJA=PARAMITA

of *Adipradnja*, de godin der wijsheid. Zij wordt voorgesteld in zittende houding met vier armen.

Behalve de hiervoren beschreven godenleer van *Adiboeddha* heeft zich ook het begrip gehandhaafd, dat de *Boeddha's* menschen zijn, die door abnegatie en bespiegeling in een reeks van achtereenvolgende existentiën, zich tot de hoogste volmaking hebben opgewerkt. Het aantal dezer *Boeddha's*, die *Manoeshi=Boeddha's*, d.z. menschelijke *Boeddha's*, genoemd worden, is uit den aard der zaak legio, maar van hen sprekende, bedoelt men gewoonlijk de laatste zeven, die bij naam bekend zijn als:

7 WIPASIJI,
8 SAKHI,
9 WISWABHOE,
10 KRAKOETJANDA,
11 KANAKAMOENI,
12 KASIJAPA en
13 SAKIJA,

ook genaamd *Gaoetama*, gesproten uit de maagd *Awani*, de laatste en meest vereerde van allen. Volgens anderen zijn de *Manoeshi=Boeddha's* de incarnaties en nederdalingen of *awantara's* van *Adiboeddha's*, welk denkbeeld door de meesten wordt gehuldigd. Anderen weder beschouwen

de vier laatst genoemde *Manoeshi=Boeddha's* als emanaties der nader te noemen *Dhijani=Boeddha's* en voegen aan het viertal nog een toe, namelijk:

14 MAITREIJA.

Van de *Manoeshi=Boeddha's* is *Sakija* de eenige, die op Java vereerd wordt. De Javaansche Boeddhisten kennen *Sakija* echter niet anders dan onder den naam van

BOEDDHA (Zie No. 13),

de wijze en als de stichter van den eeredienst. In zijn verschillende hoe=danigheden wordt hij vereerd als:

SAKIJAMOENI,

de *Sakija*=wijze;

SAKIJASINHA,

de *Sakija*=leeuw;

SOEGATA,

de gelukkige;

SATTHA,

de leeraar;

JINA,

de overwinnaar;

BHAGAWAT,

de gezegende, de heer;

MAHAWANSA,

de oppergod der goden;

PRAJAPATI,

de heer der schepselen;

SARWADA,

de alles=opofferende;

AWAIWARTIKA,

hij, die regelrecht naar het *Nirwana* gaat;

AMRITA=BOEDDHA,

de onsterfelijk verlichte;

LOKA=NATHA,

de heer der wereld;

DHARMARADJA

of *Dharma=Dewa*, de koning der waarheid;

TATHAGATA,

het hoogste menschelijk wezen; en

SAMMA SAMBOEDDHA,

de heer van zachtheid en berusting. In sommige geschriften wordt verder

BODHISATTA

als de geest van *Boeddha* genoemd.

Aan *Boeddha* is gewijd de *Nila Oedoembara*; deze soort loto, die eens in de drie duizend jaren bloeit, bloeide op den geboortedag van *Boeddha*.

De gemalin van *Boeddha* was

15 IJASODHARA

of *IJasowati* en wel, vóórdat hij den toestand van *Thathagata* bereikte.

De beschermengel van *Boeddha* was:

16 GHATIKARA,

een Aartsengel, die *Boeddha* voorzag van hetgeen een monnik behoeft. Verder was:

17 KANTHAKA

het mystieke paard van *Boeddha*, dat, toen hij monnik was geworden en na afscheid van *Boeddha* genomen te hebben, stierf en herboren werd als de engel *Kanthaka*. In sommige geschriften wordt nog melding gemaakt van *Maha=Maja* als de moeder van *Gaoetama*, ook genaamd *Maha=Dewi*.

Adiboeddha wordt beschouwd als een geheel abstract wezen, in staat van volmaakte rust verkeerende. Hij openbaart zich dan ook niet rechts= streeks, maar in vijf *Dhijani=Boeddha's*, volgens zijn wil van Hem uitgaande en onder wie het heelal verdeeld is. Deze *Dhijani=Boeddha's* zijn:

18 WAIROTJANA,

Maha Wairotjana of *Wairosana*, voorgesteld met de linkerhand voor de borst met duim en wijsvinger naar boven en den rug naar voren gekeerd; de rechter daarnaast, er tegen aan en half naar voren geopend. Zijn kleur is wit, zijn voertuig of dragers zijn leeuwen, zijn symbool het rad, zijn plaats is in het midden, zijn domein is aarde, gezichtzin en de daarmede waargenomen kleuren en vormen. Zijn gemalin is:

19 WADJRADHATWISWARI,

afgebeeld, zittende op lotossen, links van haar de *tjakra* en rechts een ontbloot zwaard, met de punt naar boven.

20 AKSHOBHIJA,

voorgesteld met de linkerhand naar boven en geopend; de rechter ligt op de knie met den rug naar buiten den vloer rakend. Zijn kleur is blauw, volgens anderen groen, zijn voertuig of dragers zijn olifanten, zijn symbool is de *wadjra* of bliksemschicht, zijn plaats in Oost, zijn domein is water, gehoorzin en geluiden. Zijn gemalin is:

21 LOTJANA,

afgebeeld, zittende op lotossen, op elke lotos een staande *wadjra*.

22 RATNASAMBHAWA,

voorgesteld met de linkerhand in den schoot en naar boven geopend; de rechter op de knie en naar voren geopend. Zijn kleur is geel, zijn voertuig of dragers zijn paarden, zijn symbool is drie staande pauwenveeren, zijn plaats is Zuid, zijn domein is vuur, reukzin en wat daardoor waargenomen wordt. Zijn gemalin is:

23 MAMAKI,

afgebeeld, zittende op lotossen, op elke lotos drie staande pauwenveeren.

24 AMITABHA,

voorgesteld met de linkerhand in den schoot en naar boven geopend; de rechter op dezelfde wijze, zoodanig, dat de toppen der duimen elkaar raken, zijn kleur is rood, zijn voertuig of dragers zijn pauwen, zijn symbool is een open lotosbloem, zijn plaats is West, zijn gebied is de lucht, smaakzin en wat daardoor wordt waargenomen. Zijn gemalin is:

25 PANDARA

of *Pandoera*, afgebeeld, zittende op lotossen, met een bidsnoer op de linker lotos.

26 AMOGHASIDDHA,

voorgesteld met de linker hand in de schoot en naar boven geopend; de rechter voor de borst opgeheven en naar voren gekeerd. Zijn kleur is groen, volgens anderen zwart, zijn voertuig of dragers zijn *Garoeda's*, zijn symbool is twee gekruiste *wadjra's*, zijn plaats is Noord, zijn gebied is ruimte, gevoelzin en daardoor verkregen gewaarwordingen. Zijn gemalin is:

27 TARA,

afgebeeld, zittende op lotossen met twee gekruiste *wadjra's* of bliksemschichten op de linksche bloem. Volgens sommigen wordt als een zesde *Dhijani-Boeddha* genoemd:

28 WADJRASATWA,

voorgesteld met een *wadjra* in de rechterhand en een bel in de linker, als een verpersoonlijking van een zesde element, het domein des geestes, van een zesde zin, het verstand en wat daarmee wordt waargenomen. Zijn gemalin is:

29 WADRASATWATMIKA,

van wie geen afbeeldingen of beschrijvingen bekend zijn.

De *Dhijani=Boeddha's*, wier naam men door Mijmer=*Boeddha's* kan vertalen, worden beschouwd als te hooge, te abstracte wezens, om zich rechtstreeks met de wereld te bemoeien. Daartoe hebben zij ieder een zoon *Dhijani=Bodhisatwa* geschapen, aan wien hun macht wordt opgedragen. Deze *Bodhisarwa's* worden afgebeeld met dezelfde symbolen als hun vaders. In dezelfde volgorde als boven hun vaders genoemd worden, zijn zij de volgende:

30 SAMANTABHADRA,

die behalve de werkkring des vaders, wordt beschouwd als de god der handeling en symbool van het geluk. In deze dubbele kwaliteit heeft hij een olifant als voertuig.

31 WADJRAPANI,

van wien, behalve de werkkring van zijn vader, geen bijzonderheden bekend zijn.

32 RETNAPANI,

van wien eveneens niets bijzonders bekend is.

33 PADMAPANI

of *Awalokiteswara*, d.i. de heer, die van omhoog ziet of *Samantamoeka*, hij, wiens gelaat naar alle kranten gekeerd is; behalve de werkkring van zijn vader is hij de schepper der wereld. Hij wordt voorgesteld met acht armen en acht handen, anderen geven hem twaalf armen en handen. Hij wordt beschouwd als de bouwmeester van den tegenwoordigen kosmos en als zoodanig heeft hij het aanzijn gegeven aan *Brahma*, *Wishnoe* en *Shiwa* en de andere goden van het Brahmaansch pantheon, die op deze wijze in het Boeddhisme zijn opgenomen. Dit verklaart ook, waarom *Brahma* op Java minder eer geniet dan *Wishnoe* en *Shiwa* en *Brahma*, onder den naam van *Brama*, door de Javanen gevreesd wordt als de god van het verdelgend vuur.

34 WISWAPANI,

van wien niets bijzonders bekend is.

De zoon van den zesden *Dhijani=Boeddha* is:

35 GHANTAPANI,

van wien niets bijzonders bekend is.

Als vrouwelijke *Bodhisatwa's* worden door sommigen genoemd:

36 OEDIJANA MARISI,
37 WAGISWARA DEWI,
38 KALA DEWI

of *Lata desa Tarapoera Tara*,

39 TARA DEWI

of *Bhattarika*, die met zekerheid genoemd wordt als de gemalin van *Padmapani*,

40 RI-MATI,

Sri Mati of *Parwati*. Zij is de berggodin en wordt voorgesteld, rijdende op een muildier en

41 TIROEMAGAL

of *Sri*, de godin der schoonheid, van het geluk, van den huiselijken zegen en van den rijkdom, voorgesteld, gedost als Hindoesche vrouw, zittende op een lotosblad, waarover twee olifanten water uitgieten.

Verder dient genoemd te worden de *Tathagata's*, de *Boeddha's* in den hoogsten zin des woords. Zij zijn de verschijningsvormen van den dag- en tijdgod, de verpersoonlijkte jaarkringen, de opperste leeraren. Hun aantal wordt verschillend opgegeven; volgens eenigen zijn er 12, volgens anderen 24 en volgens sommigen zijn er 27 *Tathagata's*. Deze goden zijn:

42 TANHANKARA,
43 MEDHANKARA,
44 SARANANKARA,
45 DIPANKARA,
46 KAOENDHINIJA,
47 MANGALA,
48 SOEMANAS,
49 RAIWATA,
50 SOBHITA,
51 ANAWAMADARSIN,
52 PADMA,
53 NARADA,
54 PADMOTTARA,
55 SOEMEDHA,
56 SOEJATA,
57 PRIJADARSIN,
58 ARTHADARSIN,
59 DHARMADARSIN,
60 SIDDHARTHA,
61 TISHIJA,
62 POESHIJA,
63 WIPASIN,
64 SIKHIN,

65 WESSABHOE,
66 KAKOESANDHA,
67 KONAGAMANA en
68 KASIJAPA.

Volgens anderen zijn er slechts 16 *Tathagata's*, en wel twee in elke windstreek. Deze zijn:

69 AKSHOBHIJA en
70 MEROEKOETA

in het Oosten;

71 SINHAGHOSHA en
72 SINHADHWAJA

in het Zuid=Oosten;

73 AKASAPRATISHTHITA en
74 NITIJAPARIWRTA

in het Zuiden;

75 INDRADHWAJA en
76 BRAHMADHWAJA

in het Zuid=Westen;

77 AMITABHA en
78 SARWALOKADHATOEPADRAWODWEGAPRATIJOETTIRNA

in het Westen;

79 TAMALAPATRAKANDANOGANDHA en
80 MEROEKALPA

in het Noord=Westen;

81 MEGHASWARA en
82 MEGHASWARARAJA

in het Noorden;

83 SARWALOKABHAIJASTAMBHITATWAWIDHWANSANAKA=RA en

84 SAKIJAMOENI,

in het Noord=Oosten. De laatstgenoemde verblijft tevens in het midden van het heelal. Tot de *Boeddha's* behoort ook de

85 PRATIJEKABOEDDHA,

de Antiboeddha; hij openbaart zich uitsluitend in het tijdperk, dat verloopt tusschen het heengaan van den eenen en de opkomst van den volgenden, d.i. tusschen zonsondergang en zonsopgang. Hij tracht voor zich zelf het *Nirwana* te bereiken, zonder zich met de menschen te bemoeien; hij is dus geen leeraar.

Na de *Tathagata's* verdienen genoemd te worden de

86 ARHAT'S,

Arija's of *Moekta's*, de sterren, inzonderheid de zoogenaamde zonneher= bergen en de maanhuizen. Onder de *Arhat's* komen vele vrouwen voor, daar vroeger het Arhatschap ook door vrouwen kon worden bereikt. De zonneherbergen en maanhuizen worden genoemd:

87 NAKSHATRA'S,

sommige heeten ook

88 OEGRA'S.

De *Arhat's* zijn heiligen of *Moekta's*, de verlosten of *Arija's*, de mees= ters en eerwaardigen. Er zijn ook aardsche *Arhat's*, deze worden *Rishi's* en *Goeroe's* genoemd. Zij onderscheiden zich door buitengewone gaven. Verder behooren nog tot de *Arhat's* de

89 WASOE'S,

acht in aantal, zijnde heiligen, die niet dan in naam van de 8 *Widijeswara's* der Shiwaietische monikken verschillen.

Na de *Arhat's* dient genoemd te worden de heiligen, n.l. de

90 MAHATMA'S,

verheven wezens, die na het meesterschap over hun lagere beginsels ver= kregen te hebben, aldus leven zonder belemmerd te worden door den vleeschelijken mensch en in het bezit zijn van kennis en macht geëven= redigd aan den trap, die zij bereikt hebben in hun geestelijke ontwikkeling. Zij worden beschouwd als de weldoeners en beschermer der menschheid tegen alles, wat slecht is. De

91 NIRMANAKIJA'S

zijn volmaakte menschen, die hun stoffelijk lichaam hebben afgelegd, maar hun andere lagere beginselen hebben behouden en in het aardsche gebied blijven, terwille van het vooruithelpen van de ontwikkeling der menschheid. Alhoewel geen regel, hetgeen in sommige Javaansche ge= schriften van deze heiligen gezegd wordt, dat hun lichaam na den dood niet tot ontbinding overgaat en dat dit in een toestand van schijndood blijft en door wassching met lauw water weder opgewekt kan worden, vermelden andere geschriften, dat deze volmaakte menschen bij hun afsterven, dadelijk als een godheid overgaan, begaafd met hooge macht. Verder de

92 SAMBHOGAKAIJA'S en
93 DHARMAKAIJA'S,

volmaakte menschen, zaligen en ingewijden, die het doel bereikt hebben of wat gezegd wordt, de vier paden doorloopen hebben en op het punt staan, het *Nirwana* te bereiken. Zij vormen met de voorgemelde *Nirma= nakaija's* de *Trikaija's* of de drie hoogste eigenschappen, die de mensch kan bereiken. Tot deze heiligen behooren nog de

94 AGNAGAMI

of *Anagam*, een, die niet meer wedergeboren wordt in de wereld van verlangen. Een trede vóór hij een *Arhat* wordt en gereed is voor het *Nirwana* en de

95 SIDDHARTHA'S,

zij, die hun doel bereikt hebben. Tot de heiligen behooren nog de

96 WAIRAJA'S,

de astrale vormen van asceten, bedelaars, kluizenaars en boetelingen, die hun verloop van gestrenge boetedoeningen hebben vervuld en goden zijn geworden. Anderen noemen hen vuurgoden of goden, die den menschen met het heilige vuur begiftigen. De

97 TIRTHANKARA'S

zijn Jaïnas-heiligen en opperhoofden, waarvan er vier en twintig waren. Er wordt beweerd, dat één van hen de geestelijke *goeroe* van *Gaoetama Boeddha* was en wel:

98 MAHAWIRA,

Wardhmana of *Jnatapoetra*, de stichter van het Jaïnisme, dat het Boeddhisme voorafging.

Tot de *Aroepawashara's* behooren verder ook:

99 WADJRADHARA,

de engel voor den troon van *Adiboeddha* en Zijn vertegenwoordiger.

100 DHIJAN TJOHAN'S,

de Aartsengelen en de heerschers over het menschdom. Zij zijn verdeeld in zeven groepen over de zeven planeten en zij zijn de hoofden van de goden, die in betrekking staan tot den mensch. Zij zijn meer in het bijzonder de goden, die de geboorte der kinderen regelen, tevens zijn zij de uitdeelers van straffen.

101 WISHWADEWA'S,

de Algoden, de verpersoonlijkte deelen van het Al, 13 in aantal.

102 WASAWARTIN

of *Matra*, een Aartsengel, die de heerschappij voert over de sfeer der tallooze lichten.

103 MANDJOESRI

of *Mandjoeghosha*, de god der wijsheid. Hij wordt door de Boeddhisten beschouwd als de bouwheer van het heelal, in welke hoedanigheid hij speciaal als de kunstenaar bij uitnemendheid door kunstenaars en hand-

werkers vereerd wordt. Hij is de god, die het land bewoonbaar gemaakt en het Boeddhisme heeft ingevoerd en daarom als de beschermheilige van het land en van geleerdheid, kunsten en handwerk en van hen, die deze beoefenen, wordt beschouwd. Hij wordt afgebeeld met zeer rijke versiering. In de rechterhand houdt hij een opgeheven recht zwaard, dat achter het hoofd loopt en in de linkerhand een boek van *lontar*bladen. Volgens anderen wordt in hem de *Brahma* van het Brahmaansch pantheon vereerd. As zijn gemalin wordt door sommigen genoemd:

104 SARASWATI,

gelijkluidende naam met die van de gemalin van *Brahma*.

105 BHAWA,

de groote natuurkracht, de verpersoonlijking van de kracht van het leven, de kiem en de geboorte, de *Bhawa* van het Brahmaansch pantheon. Zijn gemalin is:

106 BHAWANI,

zij wordt voorgesteld, zittend of staande op een lotosbloem. Zij is de *Bhawani* van het Brahmaansch pantheon.

107 BHAIRAWA,

Aswaghosha, *Kala=Aswaghosha* of *Doerdharsha=Kala*, de god van den tijd, van den Dood en van de verwoesting, voorgesteld, zittende op een lotos=kussen. In hem wordt de *Mahakala* van het Brahmaansch pantheon ver=eerd. Zijn gemalin is:

108 BHAIRAWI,

de godin van den Dood. Zij wordt voorgesteld, zittend op een lotoskus=sen. Zij heeft vier handen, in elke achterhand houdt zij een mannenhoofd, staande met den hals op den wijsvinger en duim en in elke voorhand een vrouwenhoofd, dat zij bij een haarvlecht vasthoudt. In haar wordt de *Mahakali* van het Brahmaansch pantheon vereerd.

109 PARGANIJA,

Padmanaba of *Wedawijasa*, de god van den regen, die over de regenwol=ken gebiedt, en de onderhouder is van al het geschapene. Hij is de god van de zon, van de warmte en de bestuurder der natuurkrachten. Hij is de *Wishnoe* van het Brahmaansch pantheon. Volgens anderen zijn *Par=ganija* en *Padmanaba* twee goden. Door sommigen wordt als zijn gemalin genoemd:

110 SATIJAWANA,

de godin der gewassen, de *Lakshmi* van het Brahmaansch pantheon.

De overige goden kunnen evenals in het Brahmaansch pantheon verdeeld worden in vijf klassen, nl. die in de hemelgebieden, in het luchtruim of op de aarde hun werkkring hebben, de goden van den tijd en de goden, die belast zijn met het beheer en de bescherming van het menschdom. Onder deze goden treft men behalve de *Kamawashara's* en de *Roepawashara's* nog vele *Aroepawashara's* aan, welke goden eigenlijk afzonderlijk verdienen genoemd te worden, daar zij als oppergoden beschouwd worden. Ten einde echter de vijf voorgemelde klassen van goden beter te kunnen onderscheiden, zullen wij deze goden vermelden bij de klasse, waartoe zij behooren.

De hemel- en de helgebieden worden in de Boeddhistische leer op dezelfde wijze beschreven als in de Brahmaansche leer, zoodat wij kortheidshalve die hier niet meer zullen vermelden, alleen kunnen wij hierbij nog opmerken, dat de

111 ANGIRA'S

genoemd worden als de engelen en hemelsche boden, terwijl de

112 POENARWASOE'S

de tweelingbroeders of de *Awin's* van het Brahmaansch pantheon worden genoemd als de geneesheeren der hemelen. Zij heeten:

113 DHARMASENAPATI,

Saradwatipoetra, Oepatishija of *Satripoetra*, en

114 MAOEDGALIJAIJANA,

Kolita of *Moggalano*. In de Boeddhistische leer komen zij ook voor als het sterrebeeld de tweelingen. Verder is:

115 SOEDDHODANA

de heerscher van den nachtelijken hemel.

De goden, die hun werkkring in het luchtruim hebben, zijn:

116 MAHA SOENIJATA,

de god der ruimte of eeuwige wet, het groote ledig of de chaos;

117 SARWESA,

hij is de bestuurder van elke daad en kracht in het heelal.

118 ALAIJA,

de ziel der wereld, de goddelijke kernstof, die alles doordringt, opwekt en bezielt, van het kleinste atoom van stof tot den mensch en den god;

119 HIRANJAGARBHA,
de bouwmeester van het heelal, het beginsel van alle voortbrenging;

120 ADIBHOETAM,
het oorspronkelijke element, het eerste element, waarin al de elementen zich bevinden;

121 ADISESHA
of *Takshaka*, de wereldslang, de groote draak;

122 WISHWAKARMA,
de goddelijke kunstenaar. Hij wordt afgebeeld, verzonken in zijn scheppende overpeinzingen en omgeven van zijn werklieden met hun gereedschappen in hun handen en klaarstaande de bevelen van hun meester uit te voeren. Hij is de zoon van *Bhoewana*, het zelf geschapen lichtende inwezen en van de deugdzame, kuische en lieftallige *IJoga-Siddha*, de maagdelijke godin, de verpersoonlijking van de *IJoga*-kracht, de hemelsche moeder, die de adepten schept. *Wishwakarna* is de groote bouwmeester des heelals, de vader, de verwekker, de beschikker, die aan de goden hun namen geeft. Hij is de verpersoonlijking van de scheppende, geopenbaarde kracht. Hij wordt ook *Wittoba*, het offer, of in de ruimte gekruisigde *Awatara* genoemd.

De hemellichamen van ons zonnestelsel worden in de Boeddhistische leer de

123 GRAHA'S
genoemd, zijnde de zon, de maan, de vijf planeten en *Mahawairasana*, de veroorzaker van de zon- en maaneklipsen. De goden van ons zonnestelsel zijn:

124 WISHWANARA,
Regent van de zon,

125 DEWADATTA
of *Prabhoetaratna*, Regent van de maan,

126 LOHITANGA,
Regent van de planeet Mars,

BOEDDHA (Zie No. 13).
Regent van de planeet Mercurius,

127 BRIHASPATI,
Regent van de planeet Jupiter,

128 OESANA,

Regent van de planeet Venus,

129 SHANA

of *Saniskara*, Regent van de planeet Saturnus, terwijl:

130 MAHAWAIRASANA

de veroorzaker is van de zon- en maaneklipsen.

Als heerschers over de zon, de maan, en de vijf planeten worden eerstgenoemde goden ook genoemd de

131 TJAKRAWARTIN'S.

Zij zijn zeven in aantal en hebben de zelfde werkkring als *Wishnoe* van het Brahmaansch pantheon.

De stoffelijke zon is:

132 GOENADHARA.

Hij is de groote verlosser der wereld en de overwinnaar in het rijk der duisternis. Hij is het lichtende voorbeeld van het menschdom, om alle duisternis, onreinheid en vuilheid, ook des geestes en des gemoeds, te verwijderen. Want licht, wijsheid, zedelijkheid en onschuld zijn voor den Boeddhist één, gelijk duisternis, onzedelijkheid, vuilheid en boosheid het zijn. De god van de zon is:

WISHWANARA (Zie No. 124).

Hij wordt beschreven als *Soerija* van het Brahmaansch pantheon. De godin van de zon is:

133 SAWITRI-DEWI.

Zij wordt voorgesteld, zittende in een wagen, getrokken door tien paarden.

134 MITRA,

de daggod, de morgenzon, de vriend en bondgenoot der aarde.

135 ARIJAMAN,

de middagzon, de gezellin en makker der aarde. Bovengenoemde twee goden moeten worden beschouwd als de twee voornaamste zonnestralen. Verder zijn:

136 OESHAPATI

de heer van den ochtend en van de schemering.

137 HAJAGRIWA,

de god van den lichtstraal, afgebeeld met een assistent. Zijn vrouw is:

138 MARISI

of *Wadjrawarahi*, de godin van den lichtstraal, voorgesteld, zittende op een lotoskussen met neerhangend rechterbeen. Soms wordt zij voorgesteld als driehoofdig en tienarmig, het linker gelaat is dat van een wild varken.

139 ABHASWARA,

de godin van het licht en geluid.

140 BALARAMA,

de stoffelijke maan, de bewaakster der aarde bij nacht.

DEWADATTA (Zie No. 125)

of *Prabhoetaratna*, de god der maan. Zijn vrouw is:

141 ROKINI

een vrouwelijke *Arhat*. Volgens anderen was zij de vrouw van *Indra*.

Het luchtruim wordt in de Boeddhistische leer in vier gebieden verdeeld namelijk: 1. *Mahendra*, het gebied van *Indra*; 2. *Prajapatija Mahat* of *Maha Loka*, des scheppers groot gebied; 3. *Brahma's Jana Loka* en *Tapa Loka*; 4. *Brahma's Satija Loka*, d.i. de waarachtige wereld. Verder in vier *Sakrawala's* of sfeeren, deze zijn: 1. *Lokantarika*, de tusschenwereldsche sfeer; 2. *Kamawashara*, het gebied der zinnelijke begeerten en van den schemer; 3. *Roepawashara*, het gebied der vormen en 4. *Aroepawashara*, het gebied van het vormlooze of onzichtbare. Dit zijn de gebieden of sfeeren, alwaar de verschillende klassen van goden hun verblijf hebben.

De goden des uitspansels zijn:

142 WASANA,

Wastospati of *Poeroehoeta*, de heer des uitspansels en der hemelen, de koning der goede goden en de meester over den bliksem, welke zijn oorlogswapen is. Hij bestuurt den wind en de wolken, zendt de vruchtbare regens op de aarde en doet boom- en veldvruchten rijp worden. Hij is de *Indra* van het Brahmaansch pantheon en wordt op dezelfde wijze afgebeeld. Zijn ondergeschikten zijn:

143 AKANISHTHA'S,

de goden van het onweer, den storm en het weerlicht, de *Maroet's* van het Brahmaansch pantheon.

144 DAKINI'S,

vrouwelijke kobolden, de verpersoonlijkingen der meteoren, voorgesteld, gezeten op nederdalende vossen, wier booze oog, zooals gezegd wordt, vermagering en dood aanbrengt aan kinderen. Het hoofd der *Dakini's* is

145 BOEDDHA=DAKINI,

van wien niets anders bekend is.

146 GAGANESWARA'S,

gevleugelde wezens, die nu eens als vliegende bliksemstralen, dan weer als zonnearenden worden voorgesteld. Zij zijn de *Garoeda's* van het Brahmaansch pantheon.

De goden van den tijd zijn:

ADISESHA (Zie No. 121)

of *Takshaka*, de verpersoonlijking van de eindlooze tijd en het zinnebeeld der eeuwigheid.

147 WEIRAWA,

de zoon van *Bhairawa* en *Bhairawi*. Hij is de god van den tijd en de verwoester. Hij wordt voorgesteld blauw van kleur met vier armen, drie oogen en twee tanden, die hem boogswijze uit zijn mond komen, zijn haren zijn vuurkleurig; een halssnoer, uit menschenhoofden bestaande, hangt tot op zijn borst, zijn gordel is uit slangen gevormd, aan zijn voeten zitten schelletjes en hij berijdt een hond.

KASIJAPA (Zie No. 12)

is de verpersoonlijkte vroegschemering, de grauwe voortijd en wordt als slang voorgesteld.

BRIHASPATI (Zie No. 127),

de heer der tijdperken.

148 MADHOE MADHAWA,

de jaargod en der tijdrekenkunde. Verder zijn de

149 REBHOE'S

de verpersoonlijkte tijdgewrichten van het jaar en den dag.

De goden van de dagen zijn:

MANDJOESRI (Zie No. 103),

heerscher over den Zondag;

150 ABITABHA,

heerscher over den Maandag;

151 BHATISADHSJA TATHAGATA,

heerscher over den Dinsdag;

152 KA=AN=IN,

volgens anderen *Boeddha*, heerscher over den Woensdag;

153 WAISHRAWANA,

Koebera of *Jambhala*, heerscher over den Donderdag;

154 MAHASTHANAPRAPTA,

heerscher over den Vrijdag; en

155 POETOENG,

heerscher over den Zaterdag.

De aarde wordt in de Boeddhistische leer verdeeld in vier werelddeelen of kwartieren, namelijk: 1. *Oettara=Koeroe*, het land ten Noorden; 2. *Bharatawarsha*, het land ten Zuiden; 3. *Godana*, het land ten Westen en 4. *Ketoemala*, het land ten Oosten. Deze kwartieren worden beheerd door:

WAISHRAWANA (Zie No. 153),

het Noorder kwartier;

156 IJAMA,

of *Pitripati* het Zuider kwartier;

157 WAIDOERIJA,

het Wester kwartier; en

WASANA (Zie No. 142),

Wastospati of *Poeroehoeta*, het Ooster kwartier.

De stoffelijke aarde is:

158 BHOEWANA,

volgens anderen het zelf geschapen lichtende inwezen der aarde. Zijn vrouw is:

159 IJOGA SIDDHA,

de maagdelijke godin, de verpersoonlijking van de *IJoga*=kracht, de kuische moeder, die de adepten schept.

De moeder der aarde is:

160 WASOEDA,

voorgesteld, staande op een schildpad. Verder zijn:

161 KALIKA,

d.i. de donkere, de sombere, de vorst der onderwereld. Zijn vrouw is:

162 SAWARNAPRABHASA,

d.i. goudschijn, de godin der onderwereld.

WAISHRAWANA (Zie No. 153),

Koebera of *Jambhala*, de god van den rijkdom des gronds, voorgesteld, rijdende op leeuwen en dragende de overwinningsbanieren. Als *Jambhala* wordt hij voorgesteld met een citroen in de rechter- en een zak, waaruit de schatten ontsnappen, in de linkerhand. Als *Waishrawana* is hij de verpersoonlijking van den roem. Hij is tevens het hoofd der

163 IJAKSHA'S en
164 IJAKSHINI'S,

de aardgeesten en bewakers der schatten, die zich in den grond bevinden. De vrouw van *Waishrawana* is:

165 WASOEDHARA,

de godin van den rijkdom des gronds.

166 AMRAPALIKA,

de godin en beschermster van de bloesems der boomen.

De goden van de natuur zijn:

167 SOEIJAMA,
168 SATOESHITA,
169 SOENIRMITA, en
WASAWARTIN (Zie No. 102).

Zij zijn de heerschers over de natuurkrachten.

170 WAISHWANARA=AGNI

of *Sikhin*, de god van het vuur, de *Agni* van het Brahmaansch pantheon.

171 WAIDIJOETA,

de god van het electrisch vuur, de *Pawaka* van het Brahmaansch pantheon.

172 WAIDHATRA'S,

de goden van het oorspronkelijke water, het water der ruimte; zij zijn zeven in aantal en zijn de *Koemara's* van het Brahmaansch pantheon.

De goden der menschen en wezens zijn:

173 BOETESWARA,

de heer der wezens of bestaande levens. Volgens anderen een naam van *Bhawa* (Zie No. 105).

DHARMA=RADJA (Zie No. 13),

of *Dharma=Dewa*, de godsdienstkoning en koning der waarheid, een naam van *Boeddha*. Hij wordt voorgesteld, staande op een stier, die neerligt op een uitgestrekt lijk en een snoer op de borst dragende. Volgens anderen zijn *Dharma=Radja* en *Dharma=Dewa* twee afzonderlijke goden en wordt *Dharma=Dewa* als de god van den godsdienst genoemd. Zijn gemalin is:

174 DEOBADI,

de vorstin der gerechtigheid. Een naam van *IJasodhara* of *IJasowati*.

DHARMASENAPATI (Zie No. 113),

de hertog des *Dharma's* of de orde, een ondergeschikte van *Dharma=Radja*.

175 DSHAMA,

de goddelijke rechter der *Dshamaloka*. Hij wordt voorgesteld, zittende voor een van zuiver vuur gemaakten spiegel, waarin hij de daden aller menschen ziet en gade slaat. Op een gouden weegschaal, die door zijn dienaren gedragen wordt, weegt hij de zielen der afgestorvenen en beslist, wie de hemel zal deelachtig worden, wie in de *Kamaloka* komt en wie in de hel geworpen wordt. Hij is tevens de beschermgod der rechtvaardigen en wordt op schrikverwekkende wijze afgebeeld.

176 SHINDI,

de vorst der hel.

177 ADHARMA,

de genius der ongerechtigheden.

178 GOEROE PADMA=SAMBHAWA,

de leeraar van de goden en menschen, voorgesteld, zittende op een brullende leeuw.

IJAMA (Zie No. 156)

of *Pitripati*, de heer der schimmen en geesten der afgetorvenen, voorgesteld, staande op een ter aarde gestrekt menschenlijk of op een daemon. Het rijk van *IJama* wordt genoemd *Dwaitawana*, het schimmenrijk. Zijn vrouw is:

179 IJAMARI

of *Rakta IJamari*, voorgesteld, staande op een uitgestrekt lijk, dat ligt op een mede ter aarde geworpen buffel. Zij is de godin der schimmen en geesten van afgestorvenen. De ondergeschikte van *IJama* is:

180 KRISHNA IJAMARI,

de doodmaker en de verpersoonlijking van den natuurlijken Dood, voorgesteld, staande op een menschenlijk, dat ligt op een liggend rund.

131 TJOENDA

of *Koenda*, de verpersoonlijking van de „acht gevaren" voorgesteld, zittende op een lotoskussen in tegenwoordigheid van een olifant en een tijger.

182 SOEBRAMANIJA,

de god van den oorlog, voorgesteld, gezeten op een pauw en vergezeld van een haan. Hij wordt ook afgebeeld met zes hoofden en twaalf armen, soms stelt men hem voor met slechts vier armen, van welke twee gewapend zijn met dolken, de derde een lans voert en de vierde ledig is. Hij is de *Karttikeija* van het Brahmaansch pantheon.

183 WIGHESWRA

de god der familie, van wien hulp en bijstand wordt verwacht en die steeds bij elke bijzondere verrichting wordt aangeroepen en aangebeden.

184 MAHA SRI,

de vorstin der wapens, voorgesteld, rijdende op een muildier.

185 WADJRASRI,

de *Swastika*-leeraar en de vertegenwoordiger der *Tantra*-school.

186 MAHA-DHARMAPALA,

de groote god, de ordebewaarder van het Boeddhisme.

187 AGNISHWATTA'S,

de voorvaderlijke schimmen, de heeren des lichts.

188 IJAMA'S,
189 IJAMI'S

vereenigd afgebeeld, bekend onder den naam van

190 IJAMAS-IJAMI

het zinnebeeld van het tweevoudige *Manas*, voorgesteld in groene kleeren met rood en wonende in een paleis van koper en ijzer.

191 TOESHITA'S,

aardgoden en bewakers der menschen.

192 GANDHARWA'S,

de hen elsche koorzangers en de onderwijzers der menschheid.

193 SHANMOEKA,

een verheven godheid, bij de Boeddhisten, beroemd om zijn bijzondere liefde voor de menschheid.

194 ANATHAPINDHIKA
of *Poenarwasoe=Mitra*, de aalmoesgever aan noodlijdenden en de ontvanger van de offergaven der weezen aan afgestorvenen.

BRIHASPATI (Zie No. 127),
de god der rede en der wijsheid.

195 GOENESA,
de heer der eigenschappen.

196 SAMIDDHI,
de god van den voorspoed.

197 WIRABHADRA,
die voortgekomen uit het zweet van *Bhairawa*, volgens anderen uit zijn adem, de verpersoonlijking is van de moeielijkheid of van een moeilijk leven. Hij wordt voorgesteld als een duizendhoofdig en duizendarmig monster, steeds loopende en aangebeden door een menschelijk gedaante met ramskop.

198 IJAKAS,
een daemon, de god der ziekten en der kwalen.

WADJRADHARA (Zie No. 99),
de god der liefde. Volgens anderen is hij de zesde *Manoeshi=Boeddha* en de emanatie van den zesden *Dhijani=Boeddha* (Zie No. 10 t/m No. 14) en wordt als de god der liefde genoemd:

199 WISWADEWA,
van wien niets bijzonders bekend is.

200 SAMALA DEWI,
de godin der liefde en aanhankelijkheid.

201 NAGA'S.

Zij worden in de Boeddhistische leer genoemd als opleggers van straffen en worden beschreven evenals in het Brahmaansch pantheon. Zij worden afgebeeld als menschen met slangenkronen op het hoofd. Hun hoofden zijn:

202 WAROENA NAGARADJA,
de god der zee, tevens de koning der waterslangen, voorgesteld, rijdende op een waterslang; en

203 TJAKRAWAKA NAGARADJA,

de koning der landslangen, voorgesteld met een vorstelijke gestalte en met vijf slangenkoppen in den nek. Zijn vrouw is:

204 IJAKINI KANDA,

een vrouwelijke *Naga*.

205 MAHARADIJAS,

een machtige god, de verleider van den mensch tot het dierlijke. Dergelijke goden zijn:

206 MARA,

Wasawarthi Mara of *Baladewa*, de god der verzoeking, de verleider. Hij is de *Kama* van het Brahmaansch pantheon. Het voertuig van *Mara* is:

207 GIRIMEKKHALA,

een goddelijke olifant, terwijl

208 TRISHNA,
209 ARATI en
210 RAGA

ondergeschikten zijn van *Mara*, vroeger beeldschoone nimfen, die door hem werden uitgezonden om *Boeddha* te verleiden, voordat hij den toestand van *Tathagata* had bereikt, doch door *Boeddha* werden herschapen in drie leelijke oude vrouwen.

In de Boeddhistische leer wordt ook melding gemaakt van voor den mensch vijandige daemonen en reuzen, waarvan wij de voornaamste hieronder zullen vermelden.

211 SOERA PARPINA,

een reus, die door vele boetedoeningen de onsterfelijkheid en het beheer over de wereld had verworven. Hierdoor hoogmoedig en ondeugend geworden, werd hij in een twist door *Soebramanija*, de god van den oorlog, verslagen en van zijn macht beroofd.

212 ALAWAKA,

aanvankelijk een kwade daemon met groote macht, later de volgeling van *Boeddha* en de verkondiger van zijn leer.

213 ASOERA'S.

Deze wezens worden in de Boeddhistische leer genoemd als voor den mensch vijandige daemonen. Hun opperhoofd is:

214 MAHISHA SOERA,

een daemon in de gedaante van een buffel en de koning der *Asoera's*.

215 RAKSHASA'S en
216 RAKSHASI'S,

reuzen en reuzinnen, bij de Boeddhisten bekend als boosaardige en voor den mensch vijandige geesten. Hun opperhoofd is:

217 RAHWANA,

de daemon der koude en de vorst der reuzen.

Bijzondere melding dient gemaakt te worden van

218 DOERGA POEDJAH,

een goddelijke maagd, even onbeschrijfelijk schoon als moedig en de bestrijdster der booze geesten. Zij overwon den vorst der *Asoera's, Mahisha Soera* voorgenoemd, en wierp hem in de *Patala*, de zevende hel.

In de Boeddhistische leer wordt verder melding gemaakt van twee soorten van beschermers der menschen, namelijk beschermheiligen van groote macht en beschermgoden van mindere macht, als de beschermers tegen de „acht gevaren". Deze goden oefenen tevens invloed uit op het geluk en het ongeluk van den mensch. De beschermheiligen zijn acht in aantal namelijk

AWALOKITESWARA (Zie No. 30),

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; voor hem ligt een muis.

219 KHAGARBHA,

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; links en rechts daarvoor liggen een stier en een tijger.

MANDJOEGHOSHA (Zie No. 103),

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; links daarvan zit een haas.

SAMANTABHADRA (Zie No. 30),

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; links daarvan liggen een draak en een slang.

MAHASTHANAPRAPTA (Zie No. 154),

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; links daarvoor ligt een paard.

MAHA WAIROTJANA (Zie No. 18),

Wairotjana of *Wairosana*, voorgesteld, zittende op een lotoskussen; links en rechts daarvoor liggen een bok en een aap.

220 AKSHARA,

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; rechts daarvoor zit een haan.

221 AMITA,

voorgesteld, zittende op een lotoskussen; rechts daarvoor liggen of staan een zwijn en een hond.

De beschermgoden worden verdeeld in drie klassen namelijk:

222 DHARMAPALA'S,
223 LOKANATA'S en
224 IJIDAM'S.

De beschermgoden zijn vier en twintig in aantal, verdeeld in groepen van acht van elke soort. In de mythologie wordt niet vermeld, tot welke klasse of groep zij behooren. Zij zijn:

225 SHADBAHOENATHA,

de machtige beschermgod, die goede en billijke wenschen, die geuit worden, mag en kan toestaan. Hij wordt voorgesteld, staande op een nedergetrapten boozen daemon of *Gana*.

226 MAHESWARI MARITJI,

het zinnebeeld van de hoogste intelligentie, de voorvechter en beschermgod der *Boeddha*-kerk. Hij wordt voorgesteld met drie hoofden en zes armen. Volgens anderen is hij ook de beschermer in den oorlog.

WIGHESWARA (Zie No. 183),

de zoon van *Bhairawa* en *Bhairawi*. Hij is niet alleen de beschermgod der menschen, maar ook de heerscher over het land. Hij wordt voorgesteld, rijdende op een rat, of heeft een rat, knagende aan een vrucht, rechts van zijn lotoszetel. Hij is de *Ganesa* van het Brahmaansch pantheon.

227 IJAMANTAKA,

voorgesteld, staande met den rechtervoet op vier goden of godinnen, met den linkervoet eveneens op vier goden of godinnen, omgeven door goden en godinnen. Hij wordt aangeduid als een machtige beschermgod.

HAJAGRIWA (Zie No. 137),

voorgesteld, staande, wijdbeens op twee menschenlijken. Ook deze god is begaafd met groote macht.

228 SRIMAHATJAKRA,

de gezworen vijand der *Naga's* en de beschermer der menschen tegen deze draken. Hij wordt voorgesteld, staande met elken voet op een *Naga*.

229 MAHATJAKRA-WADJRAPANI,

voorgesteld, staande met den rechtervoet op *Brahma* en met den linkervoet op *Shiwa*.

GOEROE PADMA SAMBHAWA (Zie No. 178),
voorgesteld, staande wijdbeens op of achter een menschenlijk in donder=wolken.

Met minder macht begaafd, zijn de ondergenoemde beschermgoden:

WADJRAWARAHI (Zie No. 138)
of *Marisi*, voorgesteld met een varkenskop, staande met linker= en rechter=voet op de armen van een ter aarde liggend menschenlijk.

230 WARAHI,
de tweehoofdige, waarvan één een varkenskop, voorgesteld, dansende op een lijk, dat rechtuit ter aarde ligt.

IJAMA (Zie No. 156)
of *Pitripati*, voorgesteld, staande op een ter aarde gestrekt menschenlijk of op een daemon.

IJAMARI (Zie No. 179),
of *Rakta Ijamari*, voorgesteld, staande op een ter aarde gestrekt menschen=lijk, dat ligt op een mede ter aarde gestrekten buffel.

231 BOEDDHAKAPALA,
voorgesteld, staande op een been op een menschenlijk.

232 DAKKIRAJA,
voorgesteld, staande met den linkervoet op den arm en met den rechter=voet op het dijbeen van een zich wringenden daemon.

233 TJANRASIG,
voorgesteld, zittende op goden en daemonen, die op den buik liggen.

234 NILAMBARA=WADJRAPANI,
de beschermer der menschen tegen booze daemonen, over wie hij gezag voert. Hij wordt voorgesteld, staande op den ter aarde geworpen god *Shiwa*.

Als mindere beschermgoden worden nog genoemd:

235 SRIWADJRABHAIRAWA,
voorgesteld, staande met den rechtervoet op een man, een stier, een olifant, een ezel, een kameel, een hond, een schaap en een vos en met den linker=voet op een havik, een uil, een raaf, een papegaai, een valk, een pauw en een zwaan.

236 SAMWARA,
voorgesteld, staande met den rechtervoet op een vooroverliggend lijk en met den linkervoet op een achteroverliggend lijk.

237 HEWADJRA,

voorgesteld, staande met linker- en rechtervoet op afzonderlijke menschenlijken.

238 ATJALA,

voorgesteld, staande op ter aarde getrapte lijken.

239 JINAMITRA

of *Djinamitra*, voorgesteld, staande in dansende houding op een liggenden boozen daemon.

240 SIMHAWAKTRA,

voorgesteld, dansende op een menschenlijk, dat uitgestrekt ligt op een lotoskussen.

241 BRAHMANARAPA,

voorgesteld, knielend op een menschenlijk, dat uitgestrekt ligt op een lotoskussen.

242 ARHAN,

een Boeddistische wijze, voorgesteld met de rechterhand op den kop van een tijger of leeuw.

Ten slotte hebben wij nog melding te maken van de goddelijke vermogens en krachten in den mensch, benevens zijn duivelsche neigingen, waarvan het gevolg is de verkeerde karaktertrekken. De voornaamste zijn de

243 SKHANDHA'S,

de goddelijke vermogens in den mensch, deze zijn:

244 ROEPA,

vorm;

245 WEDANA,

gevoel en aandoening;

246 SANJNA,

besef, gewaarwording en merk;

247 SANSKARAS,

voorstellingen, gewrochten der verbeelding, indrukken en stemmingen; en

248 WIJNANA,
helder besef, onderscheidingsvermogen, oordeel en verstand, de *Atma* van het Brahmansch pantheon. De werking van de vijf *Skhandha's* vormt de

249 NAGASENA,
de persoonlijkheid. Deze vermogens veroorzaken gedurende het leven door

250 JARAMARANAM
of te=kort=koming, ouderdom en dood, dan wel door

251 MAIJA,
de kracht der zonden, een ontijdigen dood, waarbij het lichaam wordt opgeofferd door overwerken, of wordt opgeofferd voor een zaak, dan wel door te worden een

252 PAPA=POEROESHA
of zondemensch, de verpersoonlijking in een menschelijken vorm van elke slechtheid en zonde.

253 SHADAIJATANA'S,
de zes poorten, waardoor de mensch zijn gewaarwordingen ontvangt: aldus op het stoffelijke veld de oogen, neus, ooren, tong, lichaam of gevoel en het verstand; als een voortbrengsel van het physieke brein op het verstandelijke veld: geestelijk gezicht, smaak, gehoor, reuk, gevoel en perceptie. In nauw verband met de *Shadaijatana's* staan de

254 NIDANA'S,
de 12 oorzaken van bestaan of een keten van oorzakelijkheid, een aaneenschakeling van oorzaak en gevolg in de geheele orde van bestaan door 12 schakels, waarvan het begrijpen, het raadsel des levens oplost. Deze 12 schakels zijn de volgende:

255 JATI,
geboorte, overeenkomstig een der vier wijzen, waarop de stroom van leven en wedergeboorte binnengetreden wordt of *Tjatoerijoni*; elke wijze daarvan plaatst den geborene in een der zes *Gati's*;

JARAMARANAM (Zie No. 250),
ouderdom en dood, volgende op de rijpheid der *Skhandha's*;

BHAWA (Zie No. 105),
de Karmische kracht, die elk nieuw zinnelijk wezen, dat geboren moet worden, in deze of een andere wijze van bestaan in het *Trailokijam* en de *Gati's* leidt;

256 OEPADANA,

de scheppende oorzaak van *Bhawa*, welke aldus de oorzaak van *Jati* (geboorte) wordt, die het gevolg is, en deze scheppende oorzaak is de neiging tot leven;

257 TRISHNA,

liefde, hetzij zuiver of onzuiver;

WEDANA (Zie No. 245),

waarneming, gewaarwording door de zinnen; het is de vijfde *Skhandha*;

258 SPARSA,

aanraking, de gevoelzin;

259 KADAIJATANA,

de organen van waarneming;

260 NAMAROEPA,

persoonlijkheid, d.i. een vorm met een naam; het zinnebeeld der onwerkelijkheid van stoffelijk verschijnselen;

261 WI=JNANA,

de volmaakte kennis van elk waarneembaar ding en van alle voorwerpen in hun aaneenschakeling en eenheid;

262 SANSKARA,

handeling op het veld van begoocheling; en

263 AWIDIJA,

gebrek aan juiste waarneming of onwetendheid.

Verder hebben wij nog te noemen de handlangers van *Mara*, de booze, de verleider tot het kwaad, deze zijn de

264 KLESA'S,

of zondige neigingen en verkeerde karaktertrekken, waaruit geboren worden „smart en ellende". Deze verzoekers zijn volgens eenigen 5, volgens anderen 10 in aantal en zijn: 1. onwetendheid of dwaasheid, 2. eigenwaan, 3. begeerlijkheid, 4. haat, 5. eigenwijsheid of ketterij, 6. twijfelzucht, 7. slofheid, 8. opgeblazenheid, 9. schaamteloosheid en 10. onbeschaamdheid. Volgens anderen: 1. dwaasheid, 2. (hartstochtelijke) genegenheid, 3. haat, 4. begeerlijkheid, 5. toorn, 6. koppigheid, 7. kwaadwilligheid, 8. vijandschap, 9. nijd en 10. afgunst.

Als een toelichting van de voorgemelde Brahmaansche en Boeddhistische godenleer volgen verder eenige legenden en uittreksels uit legenden en oude geschriften.

DE VERBANNING VAN DE REBELSCHE ENGELEN NAAR DE AARDE.

In de oudste boeken van elken godsdienst wordt gewag gemaakt van een mislukte schepping van den eersten mensch en de verleiding van de eerste vrouw; de beste overleveringen daaromtrent worden bij de Hindoes gevonden. Er bestaan echter van de schepping van den eersten mensch door *Brahma* of *Wishnoe* verschillende lezingen, waarvan enkele zelfs met elkander in strijd zijn, waarom wij van de vele legenden, die daarover handelen, er twee hebben uitgekozen, waarvan den inhoud, hoewel zeer verschillend, in vele geschriften bevestigd wordt, welke legenden wij hierachter zullen vermelden.

Wij hebben alleen nog datgene daaraan toe te voegen, hetgeen volgens verschillende legenden, waaruit wij het ondervolgende geput hebben, de schepping van den waren mensch voorafging, namelijk: de mislukte eerste scheppingen en de verbanning van eenige rebelsche engelen naar de aarde, die weigerden te scheppen.

In de legende *Shatapatha Brahmana* komt voor, dat *Brahma*, de gedaante aannemende van *Jijotsma* (dageraad) en doordrongen van de eigenschap van onreinheid, de eerste menschen schept. Het aantal menschen, dat *Brahma* toen schiep, wordt in de legenden verschillend opgegeven en wel van zeven paren tot twee *sroren*.

De schepping van het eerste geslacht mislukte, daarvan wordt gezegd, dat de wezens *Shaija's* of schimmen waren, astrale menschen zonder geslacht; zij konden staan, gaan, loopen, liggen en zweven; zij leefden op de aarde zoowel als in het water, in de lucht of in het vuur en waren toegerust met instinct, doch zonder goddelijk verstand. Zij waren reusachtig groot, ongeveer 15 vademen, hadden slachttanden en worden in vele legenden aangeduid met de naam van *Boettha's*.

Als de oorzaak van het mislukken van de eerste schepping wordt gemeld, dat *Brahma* van zijn eigen schepping schrok, daar de geschapen menschen hem wilden aanvallen en verslinden, voordat hij hun het verstand had geschonken. Van den schrik vielen *Brahma's* haren van zijn hoofd en veranderden in *Sarpa's* of slangen.

Deze astrale menschen waren onsterfelijk, doch werden wegens de vijandige houding, die zij tegenover de goden aannamen, door een ramp getroffen, waardoor een verblijf op de aarde voor hen onmogelijk was geworden. Zij verstrooiden zich in de vier windstreken en werden nadien onzichtbare booze geesten, voor alles, wat leeft.

Brahma, een ander menschenras wenschende te scheppen, riep de hoogste engelenschaar bijeen en deelde hun mede, wat hij verlangde, doch zij betwijfelden de wijsheid van deze begeerte en antwoordden: „De mensch zal zijn heerlijkheid niet één nacht behouden."

Brahma, over dit antwoord vertoornd en daarin een weigering en ongehoorzaamheid ziende, verbande de engelen naar de aarde.

Toen riep hij een lagere schare van engelen en droeg hun hetzelfde op. Deze weerspraken echter den schepper en vroegen hem ten slotte: „Waartoe dient de mensch?"

De schepper werd boos en zond deze engelen weg. Toen droeg *Brahma* de schepping van den mensch op aan de laagste orde der engelen, de *Pitri's*. Deze schiepen het tweede menschenras, de *Raoemasa's* of de „zweetgeborenen", niet geslachtelijke wezens en evenals het eerste ras onsterfelijk en zonder verstand. Ook dit ras werd, als onvoldoende en niet bestaanbaar, door een ramp getroffen en van de aarde weggevaagd.

Het derde ras, dat toen geschapen werd, waren de „eigeborenen" man-vrouwelijke wezens, onsterfelijk en zonder verstand, die na eenigen tijd eveneens door een ramp getroffen werden.

De tijd, waarin de menschen van de drie eerste rassen hebben geleefd, wordt *Kadjawatan, Djaman poerwa* of het godentijdperk genoemd. Toen heerschten de goden over de menschen, daar deze astrale lichamen hadden en niet aan dood onderhevig waren. Zij hadden het geestelijk gezicht en konden de goden zien. Wegens hun veel grootere lichaamsbouw dan de goden, werden zij ten laatste hun eigen kracht bewust en zij kwamen herhaaldelijk tegen de goden in opstand, doch werden telkens weder onderworpen. De menschen van het derde ras sloten zich echter aan bij de *Asoera's, Daitija's, Daktijr's* en *Danawa's*, met welke reuzen zij in lichaamsbouw overeenkwamen, en overwonnen toen de goden. Zij werden echter door een ramp getroffen en naar alle windstreken verstrooid.

Volgens andere geschriften kwam het tweede ras uit het eerste, het derde ras uit het tweede en het vierde ras, de menschen in de gedaante zooals ze nu zijn, uit het derde ras voort en werd ook het vierde ras door een ramp, de ons bekende zondvloed, getroffen, zoodat het tegenwoordige ras het vijfde is. Door overblijvenden van de verschillende rampen werd het volgende geslacht gevormd, dat telkens van ras veranderde, met uitzondering van ons vijfde ras, dat alleen kleiner gebouwd is.

Volgens verschillende voorspellingen zal vóór het vergaan der wereld, dat aanvangende 1901 over 427000 jaren zal plaats hebben, de aarde nog twee malen door een ramp getroffen worden en na ons nog twee geslachten volgen, die telkens van lichaamsbouw zullen verschillen. Het zevende geslacht zal dus samen met de aarde vergaan. De legende vervolgt aldus.

Toen *Brahma* zag, dat ook het derde ras geen menschen waren naar zijn evenbeeld, droeg hij de schepping van den mensch op aan *Wishnoe*. Deze begaf zich naar de aarde en schiep, na eenige moeielijkheden onder-vonden te hebben, het eerste menschenpaar, een man *Ad-am* en een vrouw *He-wa* van de gedaante, zooals de menschen op dit oogenblik nog zijn, doch grooter, dan thans de mensch is.

De verbannen engelen, vermeenende in hun rechten als aardbewoners geschaad te zijn, bemoeilijkten het eerste menschenpaar en verleidden ten slotte *He-wa*.

Toen de lagere schare van engelen, die het nut van de schepping van den mensch betwijfeld hadden, dit vernamen, gingen zij naar *Brahma* en zeiden:

„Zie de mensch, die gij gemaakt hebt. Zie hij heeft gezondigd".

Toen antwoordde *Brahma:*

„Als gij onder hen geweest waart zoudt gij slechter geweest zijn". En *Brahma* wierp de weerspannige engelen van hun verheven plaats in den hemel op de aarde neder en zij werden in menschen veranderd en zondigden met de vrouwen der aarde.

En van stonde af aan strafte *Brahma* het menschdom met ziekte, lijden en sterfelijkheid. Hij sprak den vloek over den mensch uit met de schepping der vrouw.

Andere legenden melden, dat het vierde ras door *Brahma* zelf werd geschapen. Hij schiep toen vier menschelijke zonen, *Brahmapoetra's*, en drie menschelijke dochters, *Brahmapoetri's*, uit welke menschen het tegenwoordige menschenras is voortgekomen. In het kort vermeldt de legende daarvan het volgende.

DE SCHEPPING VAN DE BRAHMAPOETRA'S EN DE BRAHMAPOETRI'S.

Na de mislukte scheppingen door de *Pitri's* besloot *Brahma* den mensch zelf te scheppen.

Hij bracht uit zijn lippen een menschelijken zoon voort, *Brahmana* genoemd, dat is priester, aan wien hij de vier *Weda's* schonk, welke de vier woorden zijn van zijn vier monden, met den last om hetgeen in deze goddelijke boeken voorkomt, den menschen te onderwijzen.

Brahmana gaf zich aan het kluizenaarsleven over, doch daar hij blootstond aan de aanvallen der wilde dieren, welke de wouden bevolkten, bad hij zijn vader, hem te hulp te willen komen. Aanstonds schiep *Brahma* uit zijn rechter arm een tweeden zoon, *Kshatrija* genaamd, dat is krijgsman en uit zijn linker arm een vrouw *Kshatrijani*, die hij hem tot vrouw gaf.

Daar echter *Kshatrija* al zijn tijd aan de verdediging zijns broeders moest besteden, verwekte *Brahma* uit zijn rechterdij een derde zoon, *Waisija* en uit zijn linkerdij diens vrouw *Waisijani*, welke beide hij opdroeg zich aan den landbouw, de ambachten en den handel te wijden. En daar de laatsten al het hun opgelegde werk niet konden volbrengen, schiep *Brahma* om zijn werk te voltooien, uit zijn rechter voet een vierden zoon *Soedra* en uit zijn linker voet een dochter *Soedrani*, met welke hij hem verbond, opdat beiden zich met de slaafschen arbeid zouden bezighouden.

Brahmana alleen had geen gezellin ontvangen; hij beklaagde zich bij zijn schepper over deze uitsluiting, die hij voor onbillijk hield. Te vergeefs bracht *Brahma* hem onder het oog, dat hij was voortgebracht voor het onderwijs, het gebed en den eeredienst en dat hij zich alzoo moest vrij houden van alle aardsche banden, welke hem van zijn strenge plichten konden afhouden. *Brahmana* bleef niettemin aanhouden. Over diens tegenstand verbitterd, gaf *Brahma* hem tot straf een dochter van het vervloekte ras der reuzen.

Uit deze vier paren kwamen de vier kasten: de Brahmanen, de Kshatrija's, de Waisija's en de Soedra's voort, welke door haar vermenigvuldiging de aarde bevolkt hebben.

De legende, waarin melding wordt gemaakt, dat *Brahma* de schepping van het eerste menschenpaar opdroeg aan *Wishnoe*, luidt als volgt.

DE SCHEPPING VAN HET EERSTE MENSCHENPAAR.

VOLGENS EEN HINDOE-JAVAANSCHE LEGENDE.

Nadat drie elkander opvolgende menschenrassen onvolkomen geschapen en weder vernietigd waren, droeg *Brahma* de schepping van het vierde ras op aan *Wishnoe*; deze godheid daalde neder op de aarde en kneedde van klei een gedaante naar zijn evenbeeld. Toen hij hiermede gereed was, plaatste hij een der door *Brahma* geschapen geesten (*Soekma*) en haar ziel (*Jiwa*) in het lichaam, om aan dit het leven (*langgeng*) te geven. Hij gelastte den geest plaats te nemen in het lichaam en daar te blijven, totdat dit door den dood weder zou vergaan, waarna de geest bij *Brahma* rekenschap moet geven van zijn doen en laten op de aarde gedurende zijn leven aldaar.

Toen *Wishnoe* den geest in het lichaam plaatste, bleek aan het lichaam nog den adem (*Prana*) te ontbreken, waarom het in stukken op den grond viel. De stukken van dit mislukte schepsel, die reeds door den geest bezield waren, maakten van den duisteren nacht gebruik, zich naar alle windstreken te verspreiden en werden de aan *Brahma* rebelsche geesten.

Wishnoe, die zoo goed mogelijk de opdracht van *Brahma* wenschte uit te voeren, zag in, dat hij aan zijn schepsel, behalve een geest en een ziel, ook verschillende eigenschappen moest geven, zoodat de geest het lichaam kon besturen. Hij kneedde voor de tweede maal een menschelijke gedaante van klei, beter dan de eerste, zoodat, toen hij den geest met de verschillende vereischte eigenschappen aan het lichaam schonk, dit een levend wezen werd. Aan dezen mensch gaf hij den naam van *Adina* (d.i. Adam of begin, Jav. *Poerwaning-djan*).

Wishnoe plaatste Adam in een grooten lusthof en nam zelf plaats bij een groot meer, om over zijn schepping na te denken. In gepeins verzonken, bedacht hij zich, dat het niet genoeg was een man geschapen te hebben, ook moest er een vrouw zijn, die door vermenigvuldiging de aarde kon bevolken. Uit zijn gepeins ontwaakt, zag *Wishnoe* bij het opkomen van de zon een prachtige lotosbloem.

„Ik gaf aan den man, dien ik zooeven schiep", dacht *Wishnoe* in zich zelven, „den mooisten vorm van al de schepsels, doch ik zie nu in, dat de lotosbloem de schoonste is. Hoezeer overtreft zij in schoonheid alle andere schepselen. Hoe prachtig ontsluiten zich haar bladeren voor de stralen der opkomende zon, niets evenaart haar in lieflijkheid en schoonheid".

Wederom geraakte *Wishnoe* in gepeins en opstaande dacht hij: „Ik moet nog een wezen scheppen voor den man, wat de lotos is voor de bloemen, opdat de man zich verblijde in het bezit van een schoone levensgezellin", en *Wishnoe* sprak tot de lotosbloem: „Verander u in een schoone vrouw

en verschijn voor mij." Op dit bevel trilde de watervlakte, de lotosbloem verscheen in de gedaante van een schoone vrouw voor *Wishnoe* en de vrouw was geschapen.

Wishnoe was over zijn schepping verrukt, doch niet voldaan, daar de in een vrouw veranderde lotosbloem onbeweeglijk voor hem stond. Hij zag in, dat ook de vrouw al de eigenschappen van een levend wezen moest hebben. Hij sprak toen tot de geschapen vrouw:

„Gij waart tot nu toe de bloem van het meer, wees van af heden de bloem van het menschelijk geslacht, *Hewa* (d.i. Eva of moeder, Jav. *Kawa* of *Aboe Hawa*) zal uw naam zijn. Gij zult u vermenigvuldigen en gij zult zijn de moeder van uw geslacht. Spreek, schoone bloem, hetgeen gij nog verlangt en het zal u gegeven worden."

En zacht als de ruischende wind sprak Eva: „Heer, gij hebt mij tot een levend wezen gemaakt, welke woning wijst gij mij nu aan? Vergeet niet, dat nu elke windvlaag mij doet beven. Ik vrees thans de stormen, de regens, den bliksem en den donder, zelfs voor de warmte van de zon ben ik nu bang. Ik ben angstig voor de wilde dieren, die mij zullen verslinden. Welke woning bestemt gij voor mij, o, heer."

Wishnoe dacht na en antwoordde: „Wilt gij op den top van een berg wonen?"

„Heer, daar heerscht de koude, die vrees ik."

„Nu, dan zal ik midden in zee een paleis voor u bouwen."

„Het stormt daar en in den oceaan zijn vele slangen en gedrochten, die vrees ik."

„Wilt gij dan een woning in het midden van de woestijn, ver van wilde dieren?"

„Neen heer! ook daar woeden de stormen van zand, waaronder ik bedolven zal worden."

„Nu, waar moet ik dan een woning voor u maken? Wilt gij het binnenste der aarde of het hart der rotsen bewonen, ver van het aardsch gewoel?"

„Het is daar zoo duister, heer."

Wishnoe zette zich neder op een steen en verviel in diep nadenken. Eva bleef wachtende voor hem staan. Inmiddels was de zon reeds opgekomen en schoot haar stralen over de watervlakte en over de boomen, alles prijkte met een glans van kleuren. De vogels zongen hun morgenlied.

Adam, door het morgenrood verrukt, wandelde door den lusthof en zag bij het meer gekomen de vrouw, die door *Wishnoe* was geschapen. Hij was verrukt bij het aanschouwen van de lieve gedaante, die voor hem stond.

Bij het zien van Adam en zijn verwonderde blik, helderde *Wishnoe's* gelaat op en hij sprak tot Eva: „Liefelijk schepsel, nu heb ik een plaats gevonden, die uwer waardig is. Neem uw woning in het hart van den man," en tegelijk gunde *Whisnoe* haar een blik in het hart van Adam.

Nauwelijks had Eva een blik geslagen in het hart van Adam, of zij werd beangst, sidderde en verbleekte. *Whisnoe*, daarover verwonderd, vroeg haar: „Bloem in menschengedaante, vreest gij ook het hart van den man?"

„O! heer", antwoordde Eva, „welk een woonplaats wijst gij mij aan. In dit eene hart ontwaar ik de koude der bergtoppen, de stormen van den

oceaan, de orkanen der woestijn, de duisternis der grotten en de begeerte van het woeste dier en daarom ben ik bang."

Toen sprak de groote en wijze *Wishnoe*: „Vrees niet, bloem in menschengedaante. Zoo er koude is in Adam's hart, zult gij dat door uw adem verwarmen. Vindt gij daarin diepe wateren, zoo wees hun parel. Ziet gij stormen opkomen, zoo verdrijf die door uw liefelijkheid. Aanschouwt gij kale rotsen, zoo zaai daarop de bloemen des geluks en indien gij donkere holen ontdekt, zoo wees dan de zonnestraal, die licht in de duisternis brengt."

En toen Adam zag, dat Eva nog angstig bleef, sprak ook hij tot haar: „Ja, doe dat, liefelijk schepsel, kies voortaan uw plaats in mijn hart en wordt de moeder op de aarde."

Eva, verrukt over de mannelijke gestalte van Adam, bedacht zich nog slechts een oogenblik en gleed toen in zijn armen.

Wishnoe ziende, dat zijn schepping volkomen was gelukt, verliet de aarde, om aan *Brahma* verslag te doen van de ontvangen opdracht. *Brahma* vernemende, dat de eerste schepping van den sterfelijken mensch mislukt was en vreezende, dat de rebelsche geesten zijn schepselen zouden benijden, riep deze tot zich en stelde hen aan tot engelen van den hemel (*Swarga*).

DE OORLOG TUSSCHEN DE GODEN EN DE ASOERA'S.

De oorlog in de hemelen tusschen de goden en de *Asoera's* of niet=goden waartoe behooren de *Asoera's*, *Daitija's* en de *Danawa's*, wordt in de vele legenden, die daarvan gewag maken, verschillend beschreven.

Volgens eenige Hindoe=Javaansche legenden, waaruit wij den hieronder vermelden korten inhoud hebben geput, werd deze oorlog gevoerd in den *Kailasa*, de hemel van *Shiwa*, en duurde 4.320.000.000 godenjaren = × 360 zonnejaren.

Als de aanleiding tot dezen oorlog wordt gemeld, dat *Soma*, de god van de maan, de schoone *Tara*, de vrouw van *Wrihaspati*, de regent van de planeet Jupiter, ontvoerde. Deze schaking veroorzaakte een hevigen twist in den hemel der goden. *Soma* vindt een bondgenoot in *Shoekra*, regent van de planeet Venus, die optrad als de aanvoerder van de *Asoera's*, die in vele legerscharen verdeeld waren en onder de leiding stonden van hun hoofden, welke scharen genoemd worden als de *Oeshana's*. *Hrada* had het bevel over de *Daitija's* en de *Daktijr's*, terwijl de *Danawa's* geleid werden door vier reuzenbevelhebbers, genaamd *Wreka*, *Soeka=Srana*, *Prahasta* en *Dhoemraksa*. De goden werden aangevoerd door *Indra*, in zijn hoedanigheid van *Jishnoe* of *Soeradhipa*, benevens *Roedra*, vergezeld van zijn heirleger van stormgoden, als onderbevelhebber. De hemelsche legerscharen, die zich bij de goden aansloten, werden aangevoerd door *Mangala*, de regent van de planeet Mars en *Ardjoena*, de bewaker der hemelen. Het leger der goden, dat, in vergelijking met de groote scharen der *Asoera's*, zeer onbeduidend was, werden echter gesteund door de op= pergoden *Wishnoe* en *Shiwa*, laatstgenoemde in zijn hoedanigheid van *Shankara* en als de schoonvader van *Wrihaspati*.

Het eerste gevecht, dat *Tarakamaija* wordt genoemd, had plaats voor de schepping van het menschenras, het tweede bij het einde van het derde ras, terwijl het derde en beslissende gevecht plaats had bij het einde van het vierde ras. In het eerste en ook in het tweede gevecht werden de goden verslagen; vermeld wordt, dat *Indra* gedurende den strijd door zijn storm= goden, de *Maroet's*, werd verlaten.

De goden, slechts drie en dertig millioen in aantal, geen kans ziende, de *Asoera's*, die drie honderd millioen telden, te verslaan, te meer daar de *Asoera's* na hun overwinningen de plichten hunner onderscheidene orders (*Warna's*) trouwer dan ooit vervulden, de in de *Weda's* voorge= schreven levensplichten steeds opvolgden en ook de godsdienstige boete= doeningen niet verzuimden en zich daardoor sterk gevoelden, vroegen hulp aan *Wishnoe*, om een list te bedenken, ten einde de *Asoera's* te ver= slaan en uit de hemelen te verdrijven. *Wishnoe* beloofde zulks, daar ook hij, voor het behoud der hemelen, het niet wenschelijk achtte, dat de

Asoera's het gezag voerden over de goden. Hij deed van zijn lichaam een begoochelingsvorm, *Maijamoha*, uitstralen, die in den schijnvorm van een *Digambara* of naakten bedelaar met geschoren hoofd, de *Asoera's* bezocht. Deze werden door zijn listige woorden verleid, de boetedoeningen en andere voorschriften in de *Weda's* te verwaarloozen en zoo bracht deze misleider de groote scharen der *Asoera's* aan het wankelen.

Toen de *Asoera's* het pad der dwaling hadden ingeslagen, vereenigden de goden al hun krachten en trokken tegen hen ten strijde. In een daarop gevolgd gevecht werden de *Asoera's*, die vroeger wegens hun vroomheid door de gerechtigheid beschermd werden, toen geheel verslagen.

De *Asoera's*, die volgens de legende vroeger geestelijke wezens, de *asoe* of de adem van *Brahma* en de boden van de hemelen waren, werden na hun nederlaag door *Brahma* naar de aarde verbannen en bleven nadien de vijanden der goden.

Javaansche legenden vermelden nog, dat de *Asoera's* later de ondergeschikten werden van *Shiwa*, andere legenden vermelden, dat zij aan *Wishnoe* werden toegevoegd, voor de bestiering der bijzondere natuurkrachten.

Het slot van deze legende vermeldt, dat ter voorkoming, dat de hemelen door de *Asoera's* weder verontrust zouden worden, de berg Meroe of Mandar, d.i. de berg der goden, die aanvankelijk zoo hoog was, dat de ouden geloofden, dat de hemelen op zijn top rusten, voor twee derde gedeelte door vulkanisch vuur werd verteerd, waardoor de hemel van de aarde gescheiden werd. Andere legenden vermelden, dat de Meroe door de goden voor drie vierde gedeelte werd geslecht en over de aarde werd verdeeld, waardoor de bergen ontstonden.

Aldus eindigde de groote strijd in den godenhemel met de opperheerschappij van de goddelijke krachten over de lagere aardsche krachten.

HET ONTSTAAN VAN DE DUIVELS.

VOLGENS EEN JAVAANSCHE LEGENDE.

Alle natuurverschijnselen, die wij aan bestaande krachten toeschrijven en onder vaste wetten brengen, worden door den Javaan geacht te zijn voortgebracht door hoogere machten, waaraan hij, zooals wij voren reeds gemeld hebben, een persoonlijk aanzijn toekent en die hij vereert of vreest, al naar gelang dat hun werking voor hem weldadig, dan wel slecht is. De niet weldadige machten en krachten schrijft hij toe aan duivels, wier ontstaan in de ondergemelde legende beschreven wordt. Wegens het eigenaardige van deze legende, ook, omdat zij betrekking heeft op de in de volgende deelen te vermelden *petangan's*, hebben wij gemeend deze in dit werk te moeten vermelden. In de Brahmaansche of Boeddhistische leer wordt echter geen melding gemaakt van een persoonlijken duivel in den zin, zooals de Javanen hem beschrijven, wel dat het kwaad en de straf de bemiddelaars zijn van *Karna* en dat in den zin van volmaakt rechtvaardige vergelding, het kwaad de dienaar is van het goede, terwijl *Kama*, de verzoeker, de duivel, de booze hartstochten van den mensch zelf is.

Toen *Brahma* de goden en menschen had geschapen, een ieder zijn werkkring had aangewezen en de menschen in aantal waren toegenomen, ontstond er onder de goden naijver, en ongehoorzaamheid onder de niet-goden en daemonen. Strijd na strijd werd er gevoerd door de hemelingen tegen deze daemonen, die onafhankelijk wilden zijn en zich de macht der oppergoden wilden toeëigenen. *Brahma*, hierover vertoornd, wees den rebelsche niet-goden en daemonen, nadat zij door de goden verslagen waren, het Oostelijk gedeelte der aarde, waarover hij zelf het beheer voerde, als hun verblijfplaats aan, ten einde hen voortdurend onder eigen controle te houden. Hij ontnam hun hun titel en werkkring en gaf hun den naam van duivel, *setan*. De menschen van het derde ras, die onsterfelijk geschapen waren, astrale lichamen hadden en met de daemonen zich tegen de goden verbonden hadden, werden door een ramp getroffen en werd het vierde geslacht sterfelijk met een aardsch lichaam geschapen.

Het Oostelijk gedeelte der aarde, dat toen nog woest en onbewoond was, werd van toen af bijna uitsluitend door deze duivels bewoond.

Toen dit gedeelte der aarde langzamerhand bevolkt raakte, hadden de menschen voortdurend last van deze kwade duivels en strijd na strijd werd er tusschen de menschen en deze duivels gevoerd. *Brahma* vernemende, hoe zijn schepsels door de duivels bemoeielijkt en dat deze zelfs zeer overmoedig werden, liet de *Maha Meroe*, die vroeger zoo hoog was, dat de ouden vermeenden, dat zijn top tot in den hemel reikte, en

vroeger reeds door vulkanisch vuur voor twee derde gedeelte verteerd was, doch nadien de verblijfplaats bleef der niet=goden en daemonen, afbreken en over de aarde verdeelen. Hij verbood verder den niet=goden en daemonen zich te verstoffelijken en wees hun het luchtruim der aarde als hun verblijfplaats aan. Ook zag hij in, dat het beter zou zijn, deze duivels weder een werkkring te geven, waarom hij hun opdroeg, voortaan het noodlot voor den mensch te zijn.

„Gij zult", sprak *Brahma*, „voortaan weder ondergeschikt zijn aan *Whisnoe* en *Shiwa* en belast worden met het besturen der natuurkrachten en het opleggen van ziekte, kommer en verdriet. Gij zult zijn de plaag en het knagende geweten van den slechten mensch. Gij zult tot uwe slacht= offers kiezen, de menschen, die voor hun medemenschen hinderlijk zijn, die hun naasten onderdrukken, slecht en onrechtvaardig behandelen, die stelen, moorden, bedriegen, in het geheim kwaad stichten en anderen moeilijkheden berokkenen."

Brahma wees toen elken duivel zijn werkkring en zijn plaats aan, die deze zonder vergunning niet mocht verlaten. Verder bepaalde hij de dagen en de uren, waarop de duivels hun slachtoffers mochten treffen en de uren, dagen en maanden, waarop zij van standplaats zouden verwisselen. Alzoo waren de brave menschen van de duivels bevrijd en hadden de slechte menschen het aan hun daden te wijten, indien zij de slachtoffers der duivels werden.

Vernuftige menschen en zij, die de gave bezaten, de duivels te zien, hielden echter aanteekening, op welke dagen en uren en in welke richting de duivels slachtoffers maakten en zoo kwamen zij ten laatste tot de we= tenschap, dat de duivels op geregelde tijden en uren en uit bepaalde wind= streken op de aarde kwamen en dat zij op geregelde tijden van plaats ver= wisselden. Door aanteekeningen, die bewaard bleven en *„petangan's"* werden genoemd, kon nu een ieder door tellingen de komst der duivels en de richting, die zij volgden, berekenen en zoo noodig hen ontwijken.

Langzamerhand nam het aantal der *petangan's* zoo zeer toe, dat men voor elk bijzonder geval, waarbij men met duivels in aanraking kon ko= men, een *petangan* bezat, waarmede men den duivels kon ontloopen. Evenwel bleven velen de duivels vreezen en zij trachtten door het offeren aan hen of het geven van offermalen, hen gunstig te stemmen, indien iets bijzonders werd ondernomen, dan wel tot heil van hun vee en gewassen.

WONDERBAARLIJKE OPTEEKENINGEN VAN DE VERLEDEN — EN OOK VAN DE TOEKOMSTIGE — GESCHIEDENIS VAN ONZEN AARDBOL.

In de Geheime leer van Mevrouw H. P. Blavatsky, bladzijde 39 — 547 van het tweede deel, komen eenige toelichtingen voor op de *Stanza's* uit de boeken van Dzyan, die zij noemt als „Wonderbaarlijke opteekeningen van de verleden — en ook van de toekomstige — geschiedenis van onzen aardbol." Eenige van deze toelichtingen wenschen wij hieronder over te nemen, gerangschikt in een volgorde noodig voor een aaneenschakelend verhaal, ten einde den lezer een blik te gunnen in de geschiedenis van onzen aardbol en van de menschen vóór den zondvloed.

---

1. Gedurende de eerste zeven *srores* (70 millioen jaar) van het *Kalpa* zijn de aarde en haar twee natuurrijken (het mineralen- en het plantenrijk) waarvan het eene reeds zijn zevende kringloop voltooid heeft en het andere ternauwernood begonnen is te ontstaan, lichtgevend en halfetherisch, koud, levenloos en doorschijnend. In het elfde *srore* wordt de moeder (aarde) ondoorschijnend en in het veertiende vinden de weeën van den aankomenden leeftijd plaats. Deze stuiptrekkingen der natuur (geologische veranderingen) duren tot haar twintigste *srore* van jaren onafgebroken voort, waarna zij periodiek en door lange tijdperken van elkander gescheiden worden. De laatste verandering vond nagenoeg twaalf *srores* (120 millioen jaar) geleden plaats. Doch de aarde met al, wat zich op haar oppervlak bevond, was reeds eeuwen vroeger koel, hard en vast geworden.

2. Evenals de menschelijke *Jiwa* (Monade) bij het binnentreden in een nieuwe baarmoeder wederom met een nieuw lichaam onthuld wordt, evenzoo is dit met de *Jiwa* van de aarde het geval; zij krijgt bij elke nieuwe rondte, na wederom uit de baarmoeder der ruimte tot objectiviteit gekomen te zijn, een volmaakter en vaster omhulsel.

3. Nadat de onveranderlijke natuur (*Awikrara*) (Inwezen, *Sadaikaroepa*) ontwaakt was en zich veranderd (gedifferentieerd) had in (een toestand van) oorzakelijkheid (*Awijakta*) en van oorzaak (*Karana*) haar eigen afgescheiden gevolg (*Wijakta*) geworden was, werd zij van onzichtbaar zichtbaar. Het kleinste van het kleine (het meest atomische atoom, of *anijansam anijasam*) werd het eene en het vele (*Ekanekaroepa*); en het heelal voortbrengend, bracht het in den bloemkrans der zeven lotossen mede de vierde *Loka* (onze aarde) voort. Het *Atjijoeta* werd toen het *Tjijoeta*.

4. De bol, voortgedreven door den Geest der aarde en zijn zes helpers, ontvangt door middel van den zeven planetaire *Dhijani's* al zijn levens-

krachten, leven en vermogens van den Geest der zon. Zij zijn diens boodschappers van licht en leven.

Evenals elk der zeven streken der aarde ontvangt elk der zeven eerstgeborenen (de oorspronkelijke menschengroepen) zijn geestelijk licht en leven van zijn eigen bijzonderen *Dhijani* en zijn stoffelijk licht en leven van het paleis (huis, de planeet) van dien *Dhijani*, zoo geschiedt hetzelfde met de zeven groote rassen, welke er op geboren zullen worden. Het eerste wordt geboren onder de zon (*Soerija*), het tweede onder *Brihaspati* (Jupiter), het derde onder *Lohitanga* (Mars, met het vurige lichaam en ook onder Venus of *Shoekra*), het vierde onder *Soma* (de maan, ook onzen bol, daar de vierde bol onder en uit de maan geboren wordt) en *Shani*, Saturnus, den *Kroeralotjana* (met het booze oog) en den *Asita* (den duistere), het vijfde onder *Boeddha* (Mercurius). Zoo ook met den mensch „iederen mensch" (elk beginsel) in den mensch. Ieder krijgt zijn bijzondere eigenschap van zijn oorsprong (den planeetgeest), daarom is ieder mensch een zevenheid (of een verbinding van beginselen, die elk op zichzelf afkomstig zijn van een eigenschap van dien bijzonderen *Dhijani*). Elke actieve macht of kracht der aarde komt van een der zeven heeren tot haar. Het licht komt door *Shoekra* (Venus), die drievoudig voorzien wordt en een derde daarvan aan de aarde geeft. Daarom worden die beide „tweelingzusters" genoemd, doch de geest der aarde is dienstbaar aan den „heer" van *Shoekra*. Onze wijze menschen stellen beide hemellichamen voor door een bol boven en een bol onder het dubbele teeken (de oorspronkelijke *Swastika*, beroofd van hare vier armen, of het kruis †) te plaatsen.

5. Elke wereld heeft haar moederster en zusterplaneet. Zoo is de aarde het aangenomen kind en de jongere broeder van Venus, doch haar bewoners zijn van hun eigen soort ..... Alle gevoelende volledige wezens (volledig zevenvoudige menschen of hoogere wezens) worden bij hun aanvang voorzien van vormen en organismen, die volkomen harmonisch zijn met den aard en den toestand van den bol, die zij bewonen.

De bollen van het Zijn of de middelpunten des levens, die afzonderlijke kernen zijn, welke haar menschen en dieren voortbrengen, zijn talloos; geen enkele harer gelijkt ook maar eenigszins op haar zustergenoot, noch op welke andere van haar eigen bijzonder nageslacht ook.

Zij hebben alle een dubbelen stoffelijken en geestelijken aard.

De binnenkernen zijn eeuwig en altijddurend, de kernen periodiek en eindig. De binnenkernen maken deel uit van het Volstrekte. Zij zijn de schietgaten van die zwarte onneembare vesting, die voor altijd voor den blik van den mensch of zelfs van den *Dhijani* verborgen is. De kernen zijn het daaruit te voorschijn komende licht der eeuwigheid.

Het is dat *Licht*, dat zich tot de vormen van de „Heeren van het Zijn" verdicht — waarvan de eerste en hoogste te zamen genomen *Jiwatma* of *Pratijagatma* zijn (die, naar men in overdrachtelijken zin zegt, uit *Paramatma* voorkomt. Het is de *Logos* van de Grieksche wijsgeeren — die bij den aanvang van elk nieuwe *Manwantara* verschijnt). Uit deze komen benedenwaarts gaande — en gevormd uit de zich immer verdichtende golven van dat Licht, dat op het objectief gebied grove stof wordt — de talrijke hiërarchieën der scheppende Machten voort, sommige vormloos,

andere met een eigen onderscheidenden vorm, wederom andere, de laagste (Elementalen), die geen eigen vorm bezitten, doch overeenkomstig de omringende toestanden elken vorm aannemen.

Er is aldus in den geestelijken zin des woords slechts een Volstrekt *Oepadhi* (grondslag), waaruit, waarop en waarin voor manwantarische doeleinden de tallooze basische middelpunten opgebouwd zijn, waaruit de algemeene cyclische en individueele ontwikkelingen gedurende den tijdkring van werkzaamheid te voorschijn treden.

De bezielende Verstandswezens, die deze verschillende middelpunten van het Zijn belevendigen, worden zonder onderscheid door de menschen aan gene zijde van de groote bergketen de *Manoe's*, de *Rishi's*, de *Pitri's*, de *Prajapati's*, enz. genoemd en aan deze zijde van die keten de *Dhijani-Boeddha's*, de *Tjohan's*, *Melha's* (vuur-goden), *Bodhisattwa's* en nog anderen. De waarlijk onwetenden noemen ze goden, de ontwikkelde oningewijden den Eenen God, en de wijzen, de ingewijden, vereeren in hen slechts de manwantarische openbaringen van *Dat*, hetwelk noch onze scheppers (de *Dhijan Tjohan's*) noch hun schepselen ooit kunnen bespreken of waarvan deze ooit iets kunnen kennen. Het *Volstrekte* kan niet omschreven worden en geen sterveling of onsterfelijke heeft het tijdens de perioden van het bestaan ooit gezien of begrepen. Het veranderlijke kan het Onveranderlijke niet kennen, evenmin kan dat, wat leeft, het Volstrekte Leven waarnemen.

---

6. Bij den eersten aanvang van (menschelijk) leven, bevond het eenige droge land zich aan het rechter uiteinde van den bol, waar hij (de bol) bewegingloos is. De gansche aarde was één groote waterwoestijn en de wateren waren lauw .... Daar werd de mensch geboren op de zeven zones van het onsterfelijke, het onverwoestbare van het *Manwantara*. Daar heerschte eeuwige lente in de duisternis. (Doch) datgene, wat duisternis is voor den mensch van heden, was licht voor den mensch van zijn dageraad. Daar verbleven de goden en heerschte Fohat (*Daiwiprakriti* of *Apam-Napat*) sedert steeds .... Daarom zeggen de wijze vaderen, dat de mensch geboren is in het hoofd zijner moeder (de aarde) en dat haar voeten aan het linker uiteinde de booze winden voortbrachten (verwekten) die uit den mond van den lageren draak waaiden ..... Tusschen het eerste en het tweede (Ras) werd het eeuwige midden (=land) door het water des levens gedeeld.

Het stroomt rond en bezielt haar lichaam (van moeder aarde). Het eene einde ervan komt uit haar hoofd te voorschijn; het wordt onrein bij haar voeten (de zuidpool). Het wordt gereinigd (op zijn terugweg) naar haar hart, dat onder den voet van het heilige *Shambalah* klopt, dat toen (in den aanvang) nog niet geboren was. Want juist in den gordel van 's menschen woonplaats (de aarde) ligt het licht en de gezondheid verborgen van al, wat leeft en ademt. Tijdens het eerste en het tweede (Ras) was de gordel door de groote wateren bedekt. (Doch) de groote moeder verkeerde in barensnood onder de wateren en een nieuw land werd gevoegd bij het eerste, dat onze wijzen het hoofddeksel (de kap) noemen. Zij had zwaarder

weeën te verduren voor het derde (Ras), en haar middel en navel verschenen boven het water. Het was de gordel, de heilige *Himawat*, die zich rondom de wereld uitstrekt. Zij brak in de richting van de ondergaande zon van haar hals benedenwaarts (in Zuidwestelijke richting) in vele landen en eilanden, maar het eeuwige land (de kap) brak niet in stukken. Droge landen bedekten het opperplak der stille wateren naar de vier zijden der wereld. Deze alle gingen (op hun beurt) ten onder. Toen verscheen het verblijf der boozen (Atlantis). Het eeuwige land was thans verborgen, want de wateren werden hard (bevroren) onder den adem harer neusgaten en de booze winden uit den drakenmuil.

7. Eerst komen de Zelfbestaanden op deze aarde. Zij zijn de „geestelijke levens", geprojecteerd door den volstrekten *Wil* en *Wet* bij het dagen van elke wedergeboorte der werelden. Deze levens zijn de goddelijke *Shishta's* (de zaad-*Manoe's*, of de *Prajapati's* en de *Pitri's*).

(Uit deze komen voort):

1. Het eerste Ras, de „Zelfgeborenen", die de (astrale) schaduwen hunner voorouders zijn. Het lichaam was van alle verstand (denkvermogen, verstandelijkheid en wil) ontbloot. Het Innerlijke Wezens (het Hooger Zelf of de Monade), hoewel in het sterfelijke omhulsel, was niet daarmede verbonden. De schakel *Manas* was er nog niet.

2. Uit het eerste ras kwam het tweede voort, de „Zweetgeborenen" en de „Beenderloozen" genaamd. Dit is het tweede wortelras, dat door de behouders (*Rakshasa's*) en de incarneerende goden (de *Asoera's* en *Koemara's*) met de eerste oorspronkelijke en zwakke vonk (de kiem van verstandelijkheid) begiftigd is ....

(En uit hen komt op zijn beurt voort):

3. Het derde Wortelras, de „Tweevoudigen" (Androgynen). De eerste rassen daarvan zijn omhulsels, totdat het laatste „bewoond" (d.w.z. bezield) wordt door de *Dhijani's*.

8. De „zonen van passieve *IJoga*". Zij kwamen uit de tweede *Manoeshija's* (Menschelijk Ras) voort en werden „Eierleggend". De emanaties, die gedurende de voortplantingsgetijden uit hun lichamen kwamen, waren eivormig: de kleine afgeplat-bolvormige kernen ontwikkelden zich tot een groot, zacht, eivormig voertuig, dat geleidelijk hard werd, waarna het na een tijdperk van rijping brak en het jonge menschelijke dier er zonder hulp uit te voorschijn kwam, evenals de jonge vogels in ons Ras.

9. De mensch het eerste en hoogst staande (zoog-) dier was, dat in deze schepping (van deze vierde Rondte) verschenen is. Daarna kwamen nog reusachtiger dieren en ten laatste de stomme mensch, die op vier ledematen loopt. (Want) de *Rakshasa's* (reuzendaemonen) en *Daitija's* (titanen) van het witte *Dwipa* (Werelddeel) bedierven zijn (van den stommen mensch) stamvaders.

10. In het begintijdperk van 's menschen vierde ontwikkeling vertakte het menschenrijk zich in vele verschillende richtingen. De uiterlijke gestalte van de eerste vertegenwoordigers van dat rijk was niet van één vorm, want de voertuigen (de eivormige uitwendige omhulsels, waarin de toekomstige volledig stoffelijke mensch rijpte) werden, voordat zij hard werden, dikwijls beinvloed door reusachtige dieren van thans onbekende soorten, die tot de tastenderwijs voortgebrachte pogingen der natuur be-

hoorden. Het gevolg was, dat er tusschenrassen van monsters ontstonden, half dier, half mensch. Doch daar dit mislukkingen waren, werd hun niet toegestaan lang te ademen en te leven, hoewel de „eigeboren" zonen, daar het psychische vermogen, innerlijk overwegend over den stoffelijken aard, nog zeer zwak en ternauwernood tot stand gekomen was, vele hunner wijfjes als gezellinnen tot zich genomen en andere menschelijke monsters verwekt hadden. Later, toen er geleidelijk evenwicht ontstond tusschen de diersoorten en de menschenrassen, scheidden zij zich en paarden niet meer. De mensch schiep niet meer — hij verwekte. Doch in de oude tijden verwekte hij zoowel dieren als menschen. Daarom hebben de oude wijzen (of wijze menschen) waarheid en wijsheid gesproken, toen zij van mannen spraken, die geen door wil verwekt kroost meer hadden, doch evenals de *Danawa's* (Reuzen) verschillende dieren verwekten bij wijfjes van andere soorten — daar de dieren voor hen zooveel als (op de wijze van) zonen waren en zij (de mannelijke menschen) later weigerden voor de (vermeende) vaders van stomme schepselen gehouden te worden.

Dit (dezen stand van zaken) ziende, plaatsten de Koningen en Heeren van de laatste Rassen (het derde en het vierde Ras) het zegel des verbods op het zondige geslachtelijke verkeer. Het verstoorde *Karma*, het deed nieuw (*Karma*) ontstaan. Zij (de goddelijke koningen) sloegen de schuldigen met onvruchtbaarheid. Zij vernietigden het roode en het blauwe Ras.

11. Zelfs in latere tijden waren er diermenschen met blauwe en met roode aangezichten, niet uit werkelijke vermenging (van mensch en dier) gesproten, maar door afstamming.

12. Roodharige, zwartachtige menschen, die op handen en voeten loopen, die zich krommen en ontspannen (overeind staan en weer op hun handen vallen), die spreken, gelijk hun voorvaderen en op hun handen loopen, als hun reusachtige voormoeders.

13. In die oude tijden van de manvrouwelijken (hermaphrodieten) zijn er vierarmige menschelijke schepselen geweest met één hoofd, maar toch met drie oogen. Zij konden voor zich en achter zich zien. Een *Kalpa* later (na de scheiding der geslachten), toen de menschen in de stof gevallen waren, werd hun geestelijke blik beneveld en begon het derde oog hand aan hand daarmede zijn vermogen te verliezen .... Toen het vierde (Ras) zijn middelbaren leeftijd bereikte, moest het innerlijk gezichtsvermogen gewekt en verworven worden door middel van kunstmatige prikkels, waarvan het verloop aan de oude wijzen bekend was ..... Op dezelfde wijze verdween spoedig het derde oog, dat langzamerhand versteende. Die met twee aangezichten werden die met één aangezicht, het oog werd diep in het hoofd teruggetrokken en is thans onder het haar bedolven. Tijdens de werkzaamheid van den innerlijken mensch (tijdens trancetoestanden en geestelijke visioenen) zwelt het oog en zet het zich uit. De *Arhat* ziet en gevoelt het en regelt zijn werkzaamheid dienovereenkomstig .... De onbevlekte *Ianoe* (leerling *tjela*) behoeft geen gevaar te duchten; hij die zich niet rein houdt (die niet kuisch is) zal geen hulp van het „*Dewa*-oog" ontvangen.

14. De menschen worden eerst tijdens hun derden cyclus (Ras), tegen het begin van hun vierde volledig gemaakt. Zij worden „goden" gemaakt,

ten goede en ten kwade, en zijn eerst toerekenbaar wanneer de twee bogen elkander ontmoeten (na drie en een halve Rondte tegen den aanvang van het vijfde Ras). Zij worden aldus gemaakt door de *Nirmanakaija's* (geestelijke of astrale overblijfselen) van de *Roedra-Koemara's*, „gedoemd om op aarde herboren te worden" (wat beteekent : gedoemd, wanneer het hun beurt is, te incarneeren in den hoogeren opgaanden boog van den aardschen cyclus).

15. De innerlijke mensch van de (het) eerste ..... verandert slechts van tijd tot tijd van lichaam; hij is immer dezelfde, kent noch rust, noch *Nirwana*, versmaadt *Dewakhan* en blijft steeds op aarde ter wille van de verlossing der menschheid ..... Van de zeven maagdelijke menschen (*Koemara's*) hebben vier zich voor de zonden der wereld en het onderricht der onwetenden opgeofferd om tot het eind van het huidige *Manwantara* te blijven. Hoewel ongezien, zijn zij immer tegenwoordig. Wanneer de menschen van een van hen zeggen: „Hij is dood", zie, hij leeft en in een anderen vorm. Deze zijn het hoofd, het hart, de ziel en het zaad der onsterfelijke kennis (*Jnana*). Gij zult over deze grooten (*Maha* ....) nooit tot een groote menigte spreken, o *Ianoe*, door hun namen te noemen. Alleen de wijzen zullen begrijpen.

---

16. Toen het Derde (Ras) zich scheidde en door het verwekken van menschdieren in zonde viel, werden deze (de dieren) wild en de menschen en dieren verdelgden elkander. Tot dusverre was er geen zonde, was er nog geen leven benomen. Na (de scheiding) was het *Satija* (*IJoega*) ten einde. De eeuwige lente werd bestendige veranderlijkheid en de jaargetijden volgden elkander op. De koude noodzaakte de menschen schuilplaatsen te bouwen en kleeding uit te vinden. Toen deed de mensch een beroep op de hoogere Vaderen (de hoogere goden of engelen). De *Nirmanakaija's* van de *Naga's*, de wijze slangen en draken van licht, kwamen, alsook de voorloopers van de verlichten (de *Boeddha's*). Goddelijke Koningen daalden neder en onderwezen den menschen wetenschappen en kunsten, want de mensch kon niet meer in het eerste land (*Adi-Warsha*, het Eden der eerste Rassen) leven, dat in een wit bevroren lijk veranderd was.

17. De koningen des lichts zijn toornig heengegaan. De zonden der menschen zijn zóó zwart geworden, dat de aarde in haar hevigen doodsangst trilt ..... De azuurblauwe zetels blijven ledig. Wie van de bruine, wie van de roode of zelfs van de zwarte (Rassen) kan op de zetels der gezegenden, de zetels van kennis en mededoogen zitten? Wie kan de bloem der macht, de plant met den gouden stengel en de azuurblauwe bloesem in de hand nemen?

18. De as van het wiel (de aarde) ging hellen. De zon en de maan schenen niet meer op de hoofden van dat gedeelte der zweetgeborenen; de menschen leerden sneeuw, ijs en vorst kennen, en menschen, planten en dieren werden van kleineren wasdom. Zij, die niet omkwamen, bleven in gestalte en verstand gelijk aan half volwassen kinderen. Dit was het derde *pralaija* der Rassen.

19. En de „groote koning met het verblindend aangezicht", het hoofd van alle geelkleurigen, was bedroefd bij het zien van de zonden der zwarten. Hij zond zijn luchtschepen (*wimana's*) aan al zijn broederopper-hoofden (hoofden van andere volkeren en stammen) met vrome mannen daarin, om te zeggen:

„Bereidt u voor. Verhef u, gij mannen van de goede wet en trekt over het land terwijl het (nog) droog is."

„De heeren van den storm naderen. Hun wagens naderen het land. Eén nacht en twee dagen slechts zullen de Heeren van het duistere aan-gezicht (de toovenaars) op dit duldende land leven. Het lot van dat land is beslist en zij moeten er mede verzinken. De lagere Heeren der vuren (de gnomen en vuurelementalen) zijn bezig hun magische *agnijastra* (door magie vervaardigde vuurwapens) voor te bereiden. Doch de Heeren van het donkere oog („booze oog") zijn sterker dan zij (de elementalen) en zij zijn de slaven der machtigen. Zij zijn vertrouwd met *astra* (*widya*, de hoogste magische kennis). Komt en gebruikt de uwe (d.w.z. uwe magische vermogens om die van de toovenaars tegen te werken). Dat iedere Heer van het stralende aangezicht (een Adept van de witte magie) het *wimana* van elken Heer van het duistere aangezicht in zijn handen (of zijn bezit) doe komen, opdat geen enkele (der toovenaars) met behulp daarvan aan de wateren ontvliede, aan de roede der vier (Karmische godheden) ont-kome en zijn booze (volgelingen of lieden) redde."

„Dat ieder geelkleurige slaap van zich zende tot (het mesmeriseeren van) iederen zwarte. Mogen zelfs zij (de toovenaars) pijn en lijden ontgaan. Moge ieder mensch, die de zonnegoden getrouw is, elk mensch, die onder de maangoden staat, binden (verlammen), opdat hij niet lijde of aan zijn lot ontkome".

„En ieder geelkleurige offere van zijn levenswater (bloed) aan het sprekende dier van een zwarte, opdat het zijn meester niet wekke."

„Het uur is geslagen, de zwarte nacht is gereed" .....

„Dat hun lot vervuld worde. Wij zijn de dienaren van de groote vier. Moge de koningen des lichts terugkeeren."

De groote koning viel met zijn stralend aangezicht ter aarde en ween-de .....

Toen de koningen zich verzamelden, hadden de wateren zich reeds bewogen.

(Doch) de volkeren waren thans de droge landen overgestoken. Zij waren voorbij het merkpeil der wateren. Hun koningen bereikten hen in hun *wimana's* en voerden hen naar de landen van vuur en metaal (Oost en Noord).

20 Sterren (meteoren) hagelden neer op de landen der zwarten, doch zij sliepen.

De sprekende dieren (de magische wachters) hielden zich stil.

De lagere heeren wachtten op bevelen, doch deze kwamen niet, want hun meesters sliepen.

De wateren stegen en bedekten de dalen van het eene einde der aarde, tot het andere. Hooglanden bleven over, de bodem der aarde (de landen der tegenvoeters) bleef droog. Daar woonden zij, die ontkomen waren: de

menschen met gele huidkleur en met den open blik (de openhartige en oprechte menschen).

Toen de heeren van het duistere aangezicht ontwaakten en aan hun *wimana's* dachten, om aan de rijzende wateren te ontkomen, bleken deze verdwenen te zijn.

21. Het heden is het kind van het verleden, de toekomst, de nakomeling van het heden. En toch, o tegenwoordig oogenblik! weet gij niet, dat gij geen ouders hebt en ook geen kind kunt hebben, dat gij slechts voortdurend uzelf voortbrengt? Voordat gij zelfs maar begonnen zijt te zeggen: „Ik ben de nakomeling van het voorbijgegane oogenblik, het kind van het verleden," zijt gij dat verleden zelf geworden. Zie, voordat gij de laatste lettergreep uitgesproken hebt, zijt gij niet meer het tegenwoordige maar voorwaar die toekomst. Aldus zijn het verleden, het tegenwoordige en de toekomst de immer levende drieënheid in één — de *Mahamaija* van het Volstrekte „Is".

HET VERGAAN VAN DE WERELD.

Omtrent de verwoesting der aarde, *Pralaija*, na elken dag van *Brahma* en de ontbinding van het heelal, *Maha Pralaija*, na elke eeuw van *Brahma*, komt in de Geheime leer van Mevrouw H. P. Blavatsky op bladz. 474-482 Deel I het volgende voor:

Er zijn vele soorten van *Pralaija*, maar de drie voornaamste tijdperken worden in oude Hindoesche boeken in het bijzonder vermeld. Het eerste daarvan wordt, zooals Wilson mededeelt, *Naimittika*, het „toevallige" of „incidenteele", genoemd, veroorzaakt door de tusschen de dagen van *Brahma* gelegen tijden; het is de vernietiging der schepselen, van al, wat leeft en een vorm heeft, maar niet die van de substantie, die tot aan den nieuwen Dageraad na dien Nacht *in statu quo* blijft. Het tweede wordt *Prakritika* genoemd en heeft plaats bij het einde van de Eeuw of het leven van *Brahma*, wanneer alles, wat bestaat, opgelost wordt in het Oorspronkelijke Element, om bij het einde van dien langeren Nacht opnieuw gevormd te worden. Het derde, *Atijantika*, heeft geen betrekking op de werelden of het heelal, doch slechts op de individualiteiten van sommige menschen. Het is derhalve het individueele *Pralaija* of het *Nirwana*; na dit bereikt te hebben, is geen verder bestaan, geen wedergeboorte mogelijk tot na het *Mahapralaija*. Deze laatste Nacht welke 311 040 000 000 000 jaren duurt, met de mogelijkheid nog nagenoeg verdubbeld te worden voor den gelukkigen *Jiwanmoekta*, die *Nirwana* in een vroeg tijdperk van een *Manwantara* bereikt, — is lang genoeg om voor *eeuwig* zoo niet voor oneindig gehouden te worden. Het *Bhagawata Poerana* spreekt van een vierde soort *Pralaija*, het *Nitija*, of de gestadige ontbinding, en legt uit, dat het de verandering is, welke onmerkbaar, zonder ophouden plaats vindt in alle dingen van dit heelal, van den hemelbol af tot het atoom toe. Het is groei en verval — leven en dood.

Van het *Pralaija*, voor welken veertien *Manwantara's* verloopen, waarover evenzooveel *Manoe's* het bestier hebben, en aan welks einde de incidenteele ontbinding of die van *Brahma* plaats vindt, wordt in het *Wishnoe Poerana* — kort samengevat — het navolgende gezegd:

Bij het einde van duizend perioden van vier tijdperken, welke een dag van *Brahma* voltooien, is de aarde nagenoeg uitgeput. De eeuwige *Awijaija* (*Wishnoe*) neemt dan het karakter van *Roedra*, den verdelger (*Shiwa*) aan, en vereenigt alle schepselen wederom in zichzelven. Hij treedt de zeven zonnestralen binnen en drinkt alle wateren van den bol op; hij doet het vocht verdampen en zoodoende de geheele aarde verdrogen. Oceanen en rivieren, stroomen en kleine beekjes, alles wordt verdampt. Aldus overvloediglijk met vochtigheid gevoed, worden de zeven zonnestralen door

uitzetting zeven zonnen en ten slotte steken zij de wereld in brand. *Hari*, de vernietiger van alle dingen, die de vlam des tijds is, *Kalagni*, verslindt ten slotte de aarde. Daarna ademt *Roedra*, die *Janardana* wordt, wolken en regen uit.

Wanneer het *Mahapralaija* aanbreekt, zoeken de bewoners van *Swar=galoka*, de hoogere sfeer, door den brand gestoord, hun toevlucht „bij de *Pitri's*, hun voorvaderen, de *Manoe's*, de zeven *Rishi's*, de verschillende orden van de hemelgeesten en de goden in *Mahar=Loka*". Wanneer ook deze laatste bereikt is, verhuizen alle bovengenoemde wezens op hun beurt van *Mahar=Loka* en begeven zich naar *Jana=loka*, „in hun ijle vor=men, bestemd om met dezelfde vermogens als in hun vroegere lichamen, weder belichaamd te worden, wanneer de wereld bij het begin van het volgende *Kalpa* hernieuwd wordt."

Wolken van machtige grootte en met luiden donder vullen de geheele ruimte (*Nabhas=tala*). Stroomen water nederplassend blusschen deze wolken de verschrikkelijke vuren ..... en dan regenen zij onafgebroken gedurende honderd (goddelijke) jaren en overstroomen zij de geheele wereld (het zonnestelsel). Nederstortend in druppels, zoo groot als dob=belsteenen, overstroomen deze regens de aarde, vullen het middengebied (*Bhoewa=Loka*) en zetten de hemel onder water. De wereld is nu in duis=ternis gehuld, en alle dingen, bezield of onbezield, te gronde gegaan zijnde, gaan de wolken voort haar wateren uit te storten ..... en de Nacht van *Brahma* heerscht oppermachtig over het tooneel van verwoesting.

Wanneer de wateren het gebied der zeven *Rishi's* bereikt hebben en de wereld (ons zonnestelsel) een enkele oceaan is, houden zij op te vloeien. De adem van *Wishnoe* wordt een krachtige wind, die wederom honderd goddelijke jaren waait, tot alle wolken verstrooid zijn. Dan wordt de wind weder opgenomen; en *Dat* — Waaruit alle dingen gemaakt zijn, de Heer, door Wien alle dingen bestaan, Hij die onbegrijpelijk is, zonder begin, het begin van het Heelal, rust, slapende op *Shesha* (de slang der oneindigheid) te midden van de Diepte. De schepper (*Adikrit*) *Hari* slaapt op den Oceaan (der Ruimte) in den vorm van *Brahma* — verheerlijkt door *Sanaka* en de heiligen (*Siddha's*) van *Jana=Loka*, en overpeinsd door de heilige bewo=ners van *Brahma=Loka*, die naar eindelijke bevrijding verlangen — ver=zonken in mystieke sluimering, de hemelsche verpersoonlijking zijner eigene illusies .....

Dit is de ontbinding (*Pratisantjara*), welke incidenteel genoemd wordt, omdat *Hari* haar incidenteele (ideëele) oorzaak is. Wanneer de Algemeene Geest ontwaakt, herleeft de wereld; wanneer hij zijn oogen sluit, vallen alle dingen op het bed van mystieken sluimer. Op dezelfde wijze als dui=zend groote eeuwen een dag van *Brahma* (in het oorspronkelijke is het *Padmaijoni* hetzelfde als *Abjaijoni*, „uit den lotos geboren", niet *Brahma*) vormen, zoo bestaat zijn macht uit hetzelfde tijdperk..... Bij het einde van zijn Nacht ontwakende ..... schept de Ongeborene het heelal op=nieuw.

Dit is de „incidenteele" *Pralaija*; wat is dan de elementale (*Prakritika*) ontbinding? Parashara beschrijft deze aan Maitreija als volgt:

Wanneer alle werelden en *Patala's* (hellen) verdord zijn door onvruchtbaarheid en vuur ..... is de voortgang der elementale ontbinding begonnen. Dan verslinden de wateren eerst de eigenschap der aarde (die het rudiment van den reuk is) en de aarde, van deze eigenschap beroofd, gaat voort naar haar vernietiging ..... en wordt één met het water ..... Wanneer het heelal aldus doordrongen is van de golven van het element water, wordt zijn rudimentaire smaak opgelikt door het element vuur .... en worden de wateren zelve vernietigd ..... en één met het vuur; en het heelal is derhalve geheel gevuld met (etherische) vlam, welke zich geleidelijk over de geheele wereld uitbreidt. Terwijl de ruimte (één) vlam is ..... maakt het element wind zich meester van de rudimentaire eigenschap, of den vorm, welke de oorzaak van het licht, en deze weggenomen zijnde (*pralina*), wordt alles van den aard der lucht. Nadat het rudiment van vorm vernietigd en vuur (*Wibhawasoe*) van zijn rudiment beroofd is, dooft de lucht het vuur uit en verspreidt zich ..... door de ruimte, welke van licht beroofd is, wanneer het vuur in lucht opgaat. Dan strekt de lucht, vergezeld van het geluid, dat de bron van aether is, zich overal door de tien gebieden uit ..... totdat de aether zich meester maakt van aanraking (*Sparsha*, samenhang, tastzin), haar rudimentaire eigenschap, na welker verlies de lucht vernietigd wordt en de aether (*Kha*) ongewijzigd blijft; zonder vorm, smaak, aanraking en reuk, bestaat de aether (on)belichaamd (*moerttimat*) en uitgestrekt, de geheele ruimte doordringend. Alleen aether (*Akasha*), welks kenmerkende eigenschap en rudiment het geluid (het Woord) is, bestaat, de gansche leegte der ruimte vullend (of veeleer den geheelen inhoud der ruimte beslaande). Dan verslindt de oorsprong (het noumenon) der elementen (*Bhoetadi*) het geluid (den collectieven Demiurgos); (en de scharen der *Dhijan Tjohan's*) en alle (bestaande) elementen worden tegelijk in hun oorsprong opgenomen. Dit oorspronkelijke element is bewustzijn, verbonden met de eigenschap van duisternis (*Tamasa* — veeleer geestelijke duisternis) en wordt zelf verslonden (ontbonden) door *Mahat* (het algemeen verstand) welks kenmerkende eigenschap (*Boeddhi*) is, en de aarde en *Mahat* zijn de binnen- en buitengrenzen van het heelal. Op deze wijze treden, evenals (in den beginne) de zeven vormen der natuur (*Prakriti*) van *Mahat* tot de aarde geteld werden, ook ..... *deze zeven* opeenvolgend in elkander terug.

Het ei van *Brahma* (*Sarwa-mandala*) wordt met zijn zeven zones (*dwipa's*), zeven oceanen, zeven landstreken en de bergen daarin, opgelost in de wateren, welke het omringen. Het waterkleed wordt opgedronken door het vuur; (de laag van) het vuur wordt opgeslorpt door (die der) lucht; de lucht vereenigt zich met aether (*Akasha*); het oorspronkelijke element (*Bhoetadi*, de oorsprong, of veeleer de *oorzaak* van het oorspronkelijk element) verslindt den aether en wordt (zelf) vernietigd door het verstand (*Mahat*, het groote, algemeene denkvermogen), dat te zamen met hen alle door de natuur (*Prakriti*) gegrepen wordt en verdwijnt. Deze *Prakriti* is, hetzij gescheiden of ongescheiden, in wezen dezelfde, alleen gaat datgene, wat gescheiden is, verloren in of wordt opgeslorpt door het ongescheidene. Ook de Geest (*Poeman*), die één is, zuiver, onvergankelijk, eeuwig, aldoordringend, is een deel van dien Oppersten Geest, die alle

dingen is. Die Geest (*Sarwesha*), die een andere is dan de (belichaamde) Geest en in wien geen eigenschappen van naam, soort (*naman* en *jati* of *roepa*, daarom veeleer lichaam dan soort) en dergelijke aanwezig zijn .... (blijft) als het (eenige) Bestaan (*Satta*) over. Natuur (*Prakriti*) en geest (*Poeroesha*) lossen zich (ten slotte) beide op in den Oppersten Geest.

Dit is het eind=*Pralaija* — de dood van den Kosmos, waarna zijn geest in *Nirwana* rust of in *Dat*, waarvoor noch dag, noch nacht bestaat. Alle andere *Pralaija's* zijn periodiek en volgen regelmatig op de *Manwantara's*, evenals de nacht volgt op den dag van elk menschelijk schepsel, elk dier en elke plant. De scheppingstijdkring van de levens van den Kosmos is afgeloopen; ook heeft de energie van het geopenbaarde „woord" haar groei, hoogtepunt en verval, evenals dit het geval is met alle tijdelijke dingen, hoe lang hun duur ook moge zijn. De scheppende kracht is als noumenon eeuwig, als een verschijnselopenbaring, in haar aanzichten, heeft zij een begin en moet zij dus een einde hebben. In dien tusschentijd heeft zij haar tijdperken van werkzaamheid en haar tijdperken van rust. En deze zijn de dagen en nachten van *Brahma*. Doch *Brahma*, het nou= menon, rust nooit, daar Het nooit veranderd, maar altijd *is*, hoewel men niet kan zeggen, dat Het ergens is.

Wamadew Modelyar beschrijft den komenden nacht als volgt:

Vreemde geluiden worden gehoord van alle kanten ..... Het zijn de voorboden van den nacht van *Brahma*, schemering rijst aan den gezicht= einder omhoog en de zon gaat schuil achter den dertienden graad van *Makara* (het tiende teeken van den dierenriem) en zal het teeken van het *Mina* (het dierenriemteeken Pisces, of de Visschen) niet meer bereiken. De *goeroe's* der pagoden, wier taak het is het *Rashitjakram* (den dieren= riem) gade te slaan, kunnen thans hun cirkel en hun instrumenten in stukken breken, want deze zijn voortaan nutteloos. Geleidelijk verbleekt het licht, vermindert de warmte, neemt het aantal onbewoonde plekken op de aarde toe; de lucht wordt ijler en ijler, de waterbronnen drogen uit, de groote rivieren zien haar golven opdrogen, de oceaan laat zijn zandigen bodem zien en de planten sterven. Menschen en dieren nemen dagelijks in grootte af. Leven en beweging verliezen hun kracht, planeten kunnen ternauwernood in de ruimte zweven; zij worden een voor een uitgedoofd, gelijk een lamp, welke de hand des *Tjokra's* (dienaars) verzuimt te vullen. *Soerija* (de zon) flikkert en gaat uit, de stof valt der ontbinding (*Pralaija*) ten prooi en *Brahma* gaat wederom op in *Dijaoes*, den ongeopenbaarden God, en daar zijn taak vervuld is, valt hij in slaap. Wederom is een dag voorbijgegaaan, de nacht valt en duurt voort tot aan de toekomstige mor= genschemering.

En nu keeren de kiemen van al wat bestaat wederom terug binnen het gouden ei zijner gedachte, zooals de goddelijke *Manoe* ons leert. Gedu= rende Zijn vredige rust, houden de bezielde wezens, begaafd met het beginsel van werkdadigheid, met hun werking op en alle gevoel (*Manas*) slaapt in. Wanneer zij allen opgenomen zijn in de Opperste Ziel, slaapt

deze Ziel van alle wezens in volkomen rust tot aan den dag, waarop zij haar vorm herneemt, en weer uit haar oorspronkelijke duisternis ontwaakt.

Wij hebben getracht in de vorengemelde geschriften zooveel mogelijk de godsdienstbegrippen van den Hindoe-Javaan te schetsen. Behalve hetgeen wij vermeld hebben, zijn wij door aankoop nog in het bezit gekomen van de „*Wali Sanga*", een zeer uitgebreid Hindoe-Javaansch geschrift, handelende over den mensch en zijn leven op aarde en in het hiernamaals, samengesteld door de negen *wali's* van Java en door ons zooveel mogelijk aangevuld en toegelicht. Daar dit geschrift zeer uitgebreid is en door den Javaan op zeer hoogen prijs wordt gesteld, hebben wij daarvan een afzonderlijke uitgave gemaakt. De aandachtige lezer, die de Hindoe-Javaansche begrippen omtrent het leven hiernamaals wenscht te kennen, verwijzen wij naar deze uitgave getiteld: „*Wali Sanga, De Javaansche geheime leer, samengesteld door de negen Wali's van Java*".

DE VERBASTERING VAN HET MENSCHENRAS.

De bewering, dat de mensch oorspronkelijk een aap zou geweest zijn, wordt door Mevrouw H. P. Blavatsky in haar werk „De Geheime Leer" op wetenschappelijke gronden tegengesproken. Het omgekeerde is veel waarschijnlijker en wordt in oude mythen, uit Indië afkomstig, bevestigd.

Volgens deze overleveringen bestonden er vroeger eenige volksstammen in Indië, bij wie wegens godsdienstige verordeningen, bijzondere soort honden werden afgericht om jonge meisjes, die zij als onrein beschouwden, te ontmaagden. De priesters, die daarbij tegenwoordig moesten zijn, konden niet altijd voorkomen, dat uit deze paringen gedrochtelijke menschen voortkwamen.

Volgens de legenden, die daarvan gewag maken, zijn er uit de vereeniging van vrouwen met honden, twee soorten van wezens voortgekomen; één bleef mensch, hoewel geheel verstandeloos; de andere soort bestond uit wezens met behaarde lichamen, die op handen en voeten liepen, zich in bosschen ophielden en leefden van het verzamelen van hout, dat zij tegen levensmiddelen ruilden. Van de eerste soort bestaan er volgens verschillende schrijvers nog exemplaren in Australië; de tweede soort is langzamerhand verwilderd, door paring met dieren nog meer verbasterd en moeten de tegenwoordige apen hun afstammelingen zijn.

Ook op Java bestaan legenden, die melden, dat uit de vereeniging van een vrouw met een hond de *Oerang Kalang* zijn voortgekomen; deze menschen vormen tot op den huidigen dag een afzonderlijke volksklasse en bewonen in de residentie Pekalongan de *desa's* Ketitang-lor en Ketitangkidoel van het district Pekadjangan. In de residentie Tegal vindt men ze in de *desa's* Kedawoeng-Sirandoe, Ambo, Kelang-wetan, Kelang-tengah, Kelang-koelon, Kelang-lor, Srampadan, Sikaijoe, Lawang, Bedji-Legenoek, Temoe-iring, Kemokollan, Dawoehan en Botekan. In de afdeeling Kendal bewonen zij de *desa* Ploso.

Deze volksklasse wordt in de verschillende streken waar zij wonen *Kalang*, *Pinggir* en *Gadjah-mati* genoemd. Volgens de ouden van dagen hadden de *Oerang Kalang* vroeger staarten en waren hun beenen van af de heup behaard. Door huwelijken met Javaansche vrouwen zijn echter deze zichtbare bewijzen hunner afkomst langzamerhand verdwenen. Er moeten echter onder hen nu nog eenige gevonden worden, die staarten hebben en niet rechtop kunnen zitten.

Wegens de oorzaak van het ontstaan van deze volksklasse, bestaat bij hen nog de gewoonte, dat jonge dochters vóór hun huwelijk door de vader, als vertegenwoordiger van hun stamvader den hond, worden ontmaagd, terwijl de zoons met hun moeder leven, zoodra de vader komt te overlijden. De laatstgenoemde gewoonte is een gevolg van het geloof, dat door die vereeniging geluk en voorspoed bevorderd zouden worden.

Ook van een samenleving van een moeder met haar zoon in den ouden tijd, uit welke vereeniging de *Oerang=Prijangan*, d.z. de Inlanders van de tegenwoordige residentie Preanger Regentschappen, zouden voortgeko= men zijn, bestaan tal van legenden, o.a. de legende van den berg Tankoe= ban prahoe.

De *Oerang Kalang* heeten, volgens de hoofden, Mohammedanen te zijn; zij ontkennen dit echter en zijn er trotsch op, het hondengeloof toe= gedaan te zijn. Zij zijn ten rechte de eenige ware heidenen op Java en hebben geen ander geloof, dan de vereering van houten poppen, honden voorstellende, die zij *„goleh sidjati"* noemen. Elke *Oerang Kalang* bezit zulk een pop, die duizend dagen na zijn of haar dood, wanneer veronder= steld wordt, dat de ziel van den of de overledene met zijn of haar stam= vader vereenigd is, wordt verbrand. Deze stamvader wordt verondersteld begraven te zijn te Pragoenan, nabij Toentang der afdeeling Salatiga, al= waar men een *tjandi* aantreft, dat gezegd wordt het graf van den hond= stamvader te zijn, welk graf bij de *Oerang Kalang* in eerbiedige vereering staat.

Ongeveer ééns in de zeven maanden en wel in de week of *Woekoe Ga= loengan* vieren de *Oerang Kalang* een offerfeest, *„sedekah Galoengan"* ge= heeten, op een Dinsdag=*Wage* of Vrijdag=*Wage*, hun heilige dagen, de eerste als sterfdag van den hond en de tweede van de vrouw. Verder vieren zij eens in het jaar een herdenkingsfeest, dat binnenshuis en met gesloten deuren plaats heeft, waarbij zij op handen en voeren loopen en de gestalte van een dier nabootsen met het hoofd naar beneden gebogen.

Ook in hun gebruiken en plechtigheden bij huwelijk en overlijden ver= schillen de *Oerang Kalang* met andere Javanen. Vóór het sluiten van een huwelijk komen de familieleden acht dagen te voren op een Maandag= of Donderdagavond bijeen. Deze vergadering wordt *„moenggah"* genoemd. De kleeren van de bijeengekomen familieleden worden vereenigd en in het huis van den bruidegom aan het dak opgehangen; deze handeling noemen zij *„aijap=aijap"*. De vloer van het huis wordt schoongeveegd, daarna en met asch bestrooid. De verzamelde familieleden bewaken 's nachts het huis en wordt des morgens onderzocht, of in de asch afdruk= ken van de pooten van een hond zichtbaar zijn, zoo ja, dan nemen de voor= ouders genoegen met het voorgenomen huwelijk en dit wordt dan zeven dagen later gesloten, waarbij een offermaal wordt aangericht, *„slametan saijoet"* genoemd. Vóór deze plechtigheid worden de kleeren, die aan het dak werden opgehangen, weder aangetrokken. Als de eenige ceremonie, dat het huwelijk voltrokken is, worden bruid en bruidegom water uit een *gendi* op het hoofd gestort en drinken beiden water uit dezelfde *gendi*.

Bij overlijden worden de kleeren van den of de overledene drie dagen na zijn of haar dood verbrand, welke verrichting *„lepasan"* wordt genoemd, d.i. dat verondersteld wordt, dat de ziel van het lichaam gescheiden is. Bij die gelegenheid wordt er een offermaal aangericht, *„sedekah droeni"* ge= noemd. Op den zevenden dag na het overlijden wordt een dergelijk offer= maal gebracht en duizend dagen na het overlijden een derde en laatste offermaal, *„sedekah entas=entas"* genoemd, aangericht, bij welke gelegen= heid, behalve de pop van den of de overledene, bovenbedoeld, nog een

andere pop, den of de overledene zelf voorstellende, verbrand wordt. Men veronderstelt, dat na duizend dagen de ziel van den of de overledene met zijn of haar voorouders vereenigd wordt.

Ten slotte moet nog worden aangeteekend, dat de woorden *„moenggah"* en *„aijap=aijap"* voorgemeld, geen Javaansche, doch van Hindoeschen oorsprong zijn, zoodat er verondersteld moet worden, dat de *Oerang Kalang* in de grijze oudheid van elders naar Java zijn gekomen en zeer waarschijnlijk afkomstig zijn van het schiereiland Malakka, alwaar de berg- en boschbewoners *„Oerang Kalang"* worden genoemd. De volgende legende beschrijft het ontstaan van de Oerang Kalang.

HOE DE OERANG KALANG ZIJN ONTSTAAN

VOLGENS EEN HINDOE-JAVAANSCHE LEGENDE.

In den Hindoetijd leefde er in het rijk Doho een beroemd Magiër, Kijahi Ageng Toentang genaamd. Hij was een beoefenaar der okkulte krachten en bracht zijn tijd dikwijls in het bosch door. Hij bezat een groote witte everzeug, Ni Reneh genaamd, die hij zeer jong in het bosch gevangen had en door hem grootgebracht, zeer aan hem gehecht was en hem als een hond overal vergezelde. Zijn genegenheid voor deze zeug was zoo innig, dat hij eens in een oogenblik van opwinding met haar paarde waardoor zij zwanger werd. Na verloop van haar zwangerschap ging zij naar het bosch en bracht een jong ter wereld, dat de gedaante had van een meisje. De zeug maakte een nest voor het kind en overdekte het met takken en bladeren, bewaakte het en zoogde het geregeld.

Eens op een morgen kwam de priester Nakiman, die in het bosch nabij de *desa* Pragoenan een *tapa*-leven leidde, voorbij de plaats, waar het kind lag. Het kind ziende, had hij medelijden, nam het op, bracht het naar zijn huis en legde het neder in een ledige kamer. De zeug volgde op een afstand den priester en wist in de kamer door te dringen, waar de priester het kind gelegd had. De priester begrijpende, dat de zeug de moeder van het kind was, moedigde haar met woorden aan, het verder te zoogen. Zij bleef het kind verder verzorgen en ging alleen naar het bosch om haar voedsel te zoeken. De priester gaf aan het kind den naam van Endang Soedarmi.

Naarmate het meisje groeide, zorgde de priester voor huisraad en andere zaken, zoodat het jonge meisje nimmer den omtrek der woning behoefde te verlaten. Hij leerde haar de taal des lands en toen zij wat ouder was geworden, ook koken, weven en haar eigen kleeren te maken.

Toen het meisje, dat zeer tenger en klein bleef, den huwbaren leeftijd had bereikt, was zij buitengewoon mooi geworden. Daar de priester het met zijn geweten niet overeen kon brengen, langer met het meisje samen te wonen, besloot hij naar zijn klooster terug te keeren. Hij vertelde het meisje haar geschiedenis, hoe hij haar had gevonden, dat Ni Reneh haar moeder was en deelde haar verder mede, dat hij wegens hoogen ouderdom naar zijn klooster wenschte terug te keeren, om daar in vrede te sterven. Hij raadde haar aan te doen evenals hij gedaan had, te leven van boschvruchten, die overvloedig voorhanden waren, voor haar bescherming Gods barmhartigheid in te roepen en de everzeug bij zich te houden.

Toen de priester vertrokken was, was het meisje erg bedroefd, doch spoedig schikte zij zich in haar lot; 's morgens zocht zij vergezeld van de erverzeug voedsel in het bosch en sloot zich daarna in het huis op en bracht haar tijd door met koken, weven en het verrichten van het huiselijk werk.

Toen zij eens aan het weven was, ontglipte haar de weefspoel (*balida*), die door de opening tusschen de *bamboe*=vloer naar beneden viel. Niet gewend het huis in den namiddag te verlaten, riep zij moedeloos: „Wie helpt mij mijn weefspoel te zoeken en terug te brengen; al zou hij een hond zijn, ik zou hem tot echtgenoot nemen." Een groote witte reu van Kijahi Ageng Toentang, genaamd Soekelli, kwam toevallig haar huis voorbij en hoorde dit. Nieuwsgierig te weten, wie daar in de eenzaamheid verbleef, zocht hij de weefspoel op, ging de trap op en daar de deur door het meisje geopend was, om te zien waar de weefspoel gevallen was, trad hij in huis en legde de weefspoel aan de voeten van het meisje neder. Het meisje dankte den hond, zag hem vriendelijk aan en streelde zijn kop. Voldaan over deze liefkoozing, verliet de hond haar woning.

Toen de hond vertrokken was, kon het meisje niet meer weven. Zij dacht aan den hond en de belofte, die zij hem gedaan had, of die gelofte niet te haastig was gedaan en of de priester die zou goedkeuren, indien hij er nog was. Verdrietig dat zij aan niemand raad kon vragen en daar het inmiddels duister was geworden, sloot zij de deur en wilde zich te ruste leggen, toen zij gerucht hoorde aan de deur, alsof een dier met zijn nagels aan de deur krabde. Zij werd bang en zeide: „Ik ben van jongs af in het bosch, nooit trof mij eenig onheil, wie stoort mij nu." De hond, die haar weefspoel had teruggebracht en thans wenschende, dat het meisje haar gelofte zou houden, blafte op het hooren van haar stem. Het meisje daardoor gerustgesteld, opende de deur, de hond trad binnen, waarna zij de deur weder sloot. De hond blijde haar te zien, sprong tegen haar op en likte haar gelaat. Zij begreep, dat de hond verlangde, dat zij haar belofte zou nakomen, waarom zij hoewel zeer angstig en ondanks haar afkeer, ter wille der gedane belofte zich aan den hond overgaf: van af dat oogenblik was Soekeli de echtgenoot van Endang Soedarmi.

Hoewel de everzeug de hond kende, had zij hem toch nimmer een goed hart toegedragen, omdat hij haar dikwijls had nageloopen en spelende haar had gebeten. Toen zij bemerkte dat de hond het huis van het meisje niet meer verliet, maakte zij aan den kant van een riviertje nabij het huis een hol en bleef daar, nu en dan het huis van het meisje beloerende, om te zien of de hond daar nog was. Het meisje werd toen door den hond vergezeld, als zij levensbehoeften ging zoeken.

Na verloop van eenigen tijd baarde Endang Soedarmi een menschelijken zoon, aan wien zij den naam gaf van Soepetak; zij verzorgde hem goed en hield veel van hem. Sedert haar bevalling ging de hond alleen de levensmiddelen zoeken, die zij noodig hadden en hij toonde daarbij zooveel slimheid en gevatheid, dat het huisgezin steeds volop van alles voorzien was en hij bracht ook dikwijls een reebok te huis.

Toen Soepetak een jongeling was geworden, had hij veel van den aard van den hond en hij brandde van verlangen, den hond op zijn rooftochten te vergezellen, doch de moeder, bevreesd, dat hij door wilde dieren verscheurd zou worden, stond dit niet toe, doch toen hij eens den hond was nageloopen en zonder ongelukken den tocht had medegemaakt, mocht hij nadien den hond vergezellen.

Eens toen zij weder op jacht gingen, ontmoetten zij in de nabijheid van

het huis de witte everzeug Ni Reneh. Het dier niet kennende, hitste Soepetak den hond op, het te dooden, doch de hond, het beest kennende, weigerde er op jacht te maken, waarom hij zijn spiets naar het zwijn wierp en het doodde. De jongeling ging toen naar huis en vertelde zijn moeder, dat hij een groote witte everzeug had gedood en verzocht haar het te villen en tot voedsel te bereiden. Toen Soepetak haar dit zeide, was zij erg geschrokken; zij verzocht haar zoon, de plaats aan te wijzen, waar het dier lag. Bij het doode dier gekomen, herkende zij dit als haar moederzeug, waarom zij bedroefd werd en weende. Soepetak vroeg haar, waarom zij weende, waarop zij antwoordde: „Wee mij, deze zeug is mijn moeder, zij heeft mij gebaard en ook gij moet thans weten, dat de hond, die elken dag met je medegaat ter jacht en je beschermt, je vader is." Zij haalde gereedschappen uit haar huis en geholpen door haar zoon en den hond, begroeven zij toen de zeug en stapelden op het graf vele groote steenen, ter voorkoming, dat wilde dieren het lijk zouden opgraven en verslinden.

Toen Soepetak wist, wie zijn vader en grootmoeder waren, schaamde hij zich en vanaf dat oogenblik was hij niet tevreden met zijn lot en hij kreeg een wrok tegen den hond, die hem verwekt had. Eens toen zij weder op jacht waren, doorstak hij den hond met zijn spiets, door welke verwonding de hond stierf. Toen hij te huis kwam, vertelde hij zijn moeder, dat hij bij het werpen van zijn spiets, bij ongeluk den hond getroffen en gedood had. De zachtaardige moeder was hierover zeer bedroefd. Zij verzocht haar zoon, haar de plaats aan te wijzen, waar de hond lag en zij begaven zich, voorzien van gereedschappen, op weg, om den hond te begraven. Zij vonden het lijk van den hond nabij de *desa* Pragoenan. Op de plaats, waar de hond gestorven was, begroeven zij hem en teneinde de plaats te kennen, waar hij begraven was, wentelden zij een grooten steen op het graf van den hond.

Endang Soedarmi, zeer bedroefd over den dood van den hond, ging elken dag voorzien van gereedschappen naar zijn graf en bewerkte den steen, totdat deze een *tjandi* werd. Zij brak met behulp van haar zoon hun huis af en zij brachten dit over naar de *desa* Pragoenan, waar zij in vrede woonden en leefden van de opbrengst der jacht.

Op zekeren dag zeide de moeder tot haar zoon, dat hij nu den leeftijd had bereikt, waarop hij een echtgenoote moest zoeken. Daar hij dit beaamde en gaarne wilde trouwen, gaf de moeder hem den raad naar de naburige stad Salatiga te gaan, om daar een geschikte vrouw te zoeken. Zij gaf hem een ring met den raad, de vrouw te trouwen, wier derde vinger in den ring zou passen, waarna hij op weg toog.

De moeder, die als meisje zeer schoon en lieftallig was, werd mooier, toen zij den middelbaren leeftijd naderde. Toen haar zoon na lang en vergeefs gezocht te hebben naar een geschikte vrouw, wier derde vinger in den ring paste, weder te huis kwam, viel het hem toen op, hoe schoon zijn moeder was. Hij nam den ring en paste dien aan den derden vinger zijner moeder en daar de ring juist paste, zeide hij tot haar, dat hij nergens een vrouw had ontmoet zoo schoon als zijn moeder, waarom hij haar verzocht, zijn vrouw te worden. Hoewel zij eerst daartegen bezwaar had, overwoog zij, dat haar zoon, wegens de afstamming van een zwijn en

een hond, nooit een vrouw zou kunnen krijgen, waarom zij er in toestemde de vrouw van haar zoon te worden, waarna zij trouwden. Overdreven toegenegenheid voor haar zoon bracht haar ten val.

De *desa*=lieden, dit vernemende, waren hen niet gunstig gezind, waarom moeder en zoon besloten naar elders te trekken ver van hun woonplaats. Zij bouwden een vlot en lieten zich de Toentang=rivier afdrijven, totdat zij door den sterken stroom, die hen verhinderde te landen, in zee werden gedreven en na eenige dagen werden opgenomen door een schipper van een *prahoe*, wier bestemming Malaka was. (Volgens een andere lezing Soembawa). Aldaar aangekomen sloten zij zich aan bij de *Oerang Kalang*, die hun bestaan vonden in het kappen van brandhout in de bosschen en zij leefden eenigen tijd gelukkig en tevreden.

Toen de vorst van Malaka vernam, dat er een vreemde èn zeer schoone vrouw in zijn rijk was gekomen, liet hij man en vrouw ontbieden. Nauwelijks had hij Endang Soedarmi gezien of hij raakte verliefd op haar en besloot haar tot zijn bijzit te nemen. Onder voorwendsel, dat zij geen vergunning hadden gevraagd, in het rijk Malaka te wonen, liet hij den man opsluiten en gaf de vrouw een woning in zijn *kraton*. De vrouw, die innig veel hield van haar man, wist des nachts de woning te ontvluchten. Zij bevrijdde haar man en zij gingen naar het strand, ten einde een *prahoe* te vinden, om daarmede te vluchten. Zij vonden echter geen *prahoe* doch ziende, dat juist een groote boomstam de rivier afdreef in de richting der zee, plaatsten zij zich daarop en dreven door den stroom ver van de kusten van Malaka. Na eenigen tijd ontmoetten zij een *prahoe*, wier bestemming Java was en werden uit medelijden door den schipper opgenomen. Zij landden nabij Tegal.

Man en vrouw bleven zich *Oerang Kalang* noemen en verloochenden hun afkomst niet. Ten einde niet gehinderd te worden, bouwden zij in het bosch een woning. De plaats door hen uitgekozen, werd langzamerhand bewoond door hun nakomelingen, die een afzonderlijke *desa* vormden. Hun afstamming van het zwijn en den hond en de genegenheid die Endang Soedarmi nog koesterde voor haar overleden echtgenoot, de hond Soekelli, was oorzaak, dat ook hun nakomelingen den hond vereerden als hun stamvader. Hun nageslacht toonde daarom een vreesachtigen eerbied voor den hond en weigerde varkensvleesch te eten, welke gewoonte sedert door alle Javanen gevolgd werd.

AFDEELING B.

DE GODSDIENSTBEGRIPPEN DER PARSI.

De vereering door de Parsi of Parsen, zijnde de bewoners van het westelijk gedeelte van den Hindoestan, van de vier elementen: vuur, water lucht en aarde als zijnde de vier verschillende vormen, waaronder de stof zich voordoet, het Magisme en van de hemellichamen als de bestuurders der goede en kwade elementen, het Dualisme, is een der oudste godsdiensten en van Perzischen oorsprong.

Het Magisme leert, dat er twee eeuwige hoedanigheden in de natuur zijn: de een actief of mannelijk, de andere passief of vrouwelijk en dat de eerste zuivere fijne Aether of Goddelijke Geest is, de andere op zich zelf geheel werkeloos, totdat zij met het actieve beginsel vereenigd wordt, dat de Goddelijke Geest op de stof inwerkte, vuur, water, aarde en lucht voortbrengt en dat Hij het eenige werkende beginsel is, waardoor de geheele natuur in beweging wordt gebracht. Vuur, water, aarde en lucht zijn de zuiverste zinnebeelden van het Goddelijke Wezen.

Het Dualisme leert twee ongelijksoortige, oorspronkelijke en niet van elkander af te leiden beginselen, een goed en een kwaad beginsel, inzonderheid twee eerste of grondwezens: een goed en een kwaad, waarvan het eene het licht en de oorsprong van het goede, het andere de duisternis en de bron van het kwade is. Het kwaad wordt buiten het Goddelijke bestuur gesteld, daar het een onafhankelijk bestaan buiten God heeft. De tegenwoordige staat der dingen is het voortbrengsel van twee met elkander strijdige beginselen, de uitslag van de vermenging van twee elkaar vijandige machten. De stof van de lichamelijke wereld staat tegenover de Ziel der wereld, die aan het heelal het leven geeft; de vermenging van het Goddelijke element met de stof wordt toegeschreven aan een inbreukmaking van het rijk der duisternis op het rijk des lichts.

De Magiërs waren vroeger bij de Parsi de priesters van den vuurgod. Deze naam was eens een eeretitel, later werden de vuuraanbidders Magiërs genoemd (*Agnika's*).

De Magie werd door den Parsi beschouwd als een goddelijke wetenschap, welke leidde tot deelhebben aan de eigenschappen van de Godheid zelve. Zij ontsluiert de werkingen der natuur en leidt tot het aanschouwen van hemelsche machten.

In latere tijden maakte het misbruik, dat er van gemaakt werd en de ontaarding er van in tooverij, haar tot een voorwerp van algemeene afschuw. Daarom moeten wij haar alleen beschouwen, zooals zij in de oudste tijden was, gedurende de eeuwen, toen elke ware godsdienst gegrond was op kennis van de verborgenheden der natuur.

De Magie werd nadien onderscheiden in goddelijke Magie en de slechte Magie of zwarte kunst. Elk dezer werd weder in twee groepen verdeeld: in praktische en beschouwende; in de laatste tracht de mensch zich in verbinding met de wereld te stellen, om de verborgen dingen te leeren kennen, in de eerstgenoemde tracht hij macht over de geesten te verkrijgen, in de eerste om goede en weldadige handelingen te verrichten, in de laatste om allerlei duivelsche en onnatuurlijke daden te doen.

In het midden van de zevende eeuw deden de Arabische Mohammedanen een inval in Perzië en dwongen een ieder Mohammedaan te worden. De godvruchtigen verlieten echter het land en vermengden zich met de meer verdraagzame Hindoe's, die hun toelieten hun godsdienst te behouden. Sedert hebben de Parsi zich met de Hindoe's vermengd en zij hebben ook hun taal en gewoonten overgenomen. Velen weken echter ook uit naar andere landen, ook naar Java. Dit was ook het geval, toen in de zestiende eeuw de Mohammedanen een inval deden in de Hindoestan.

Het was omstreeks dezen tijd, dat uit den Hindoestan verdreven Parsi naar Java trokken, zich vestigden op het Tengger-gebergte en het eerst den godsdienst der Parsi op Java hebben overgebracht, doch met minder ceremoniën, dan de oorspronkelijke godsdienst door den profeet Zoroaster het eerst in Perzië gesticht. De godenleer komt, overgenomen van hetgeen wijlen den heer F. T. B. Clavel daarvan in het hoofdstuk I van het vierde boek van zijn werk „Geschiedenis der Godsdiensten" daarvan schrijft en aangevuld met hetgeen daarvan op Java geloofd wordt, kort samengevat, op het volgende neer.

De *Parsi* gelooven aan een oppersten God, *Zarvana Akarana*, — op Java *Poeman* of *Paoeman*, *Maha Koewasa* of *Maha Tinggi* — genoemd. Hij is de Schepper en Beschermer van al het goede, de bestendige tegenstelling van alle ondeugd en van al, wat kwaad is. Na de aarde, den hemel, de hemellichamen, het vuur, het water, de lucht en de aarde geschapen te hebben, schiep hij twee wezens, de eerste was *Ormuzd*, op Java *Manik*, de god van het licht; de tweede was *Ahriman*. Ofschoon deze eveneens een god was, trad op Java in zijn plaats *Maja* of *Maija*, de godin der duisternis. *Ormuzd* vertegenwoordigde het goede en *Ahriman* het slechte beginsel. Het goede beginsel regelt den loop der seizoenen en maakt de aarde vruchtbaar. Aan hem dankt men de rijke vangst bij visschen en jagen; hij doet de boomen buigen onder den last hunner vruchten. Het booze beginsel daarentegen beijvert zich, om de menschen kwaad te doen; de bosschen dor en de aarde onvruchtbaar te maken. Hij is de vader der ziekten en kwalen.

De verdere schepping liet *Zarvana Akarana* over aan de door Hem geschapen twee goden. *Ormuzd* schiep zeven *Amschaspand's*, acht en twintig *Ized's* en tien *Gah's*, drie klassen van goden, aan wie hij het beheer over de aarde, het regelen van alles en de bescherming van den door hem geschapen mensch opdroeg, benevens een schaar van *Ferwer's* of de verpersoonlijkingen van de goede beginselen in den mensch. *Ahriman* schiep daarentegen evenveel *Dew's* of goden van het slechte beginsel, als *Ormuzd*

goden voor het goede beginsel had geschapen en evenveel *Darvand's* of de verpersoonlijkingen van de slechte beginselen in den mensch.

Bovengenoemde goden zijn op Java onbekend en zijn vervangen door als goden vereerde hemellichamen, die wij hierachter zullen noemen.

De ondergeschikte goden der beide genoemde oppergoden zijn voortdurend met elkander in strijd, maar eenmaal zal *Ormuzd* zijn vijand overwinnen, en dan zullen de gelukkige dagen van een gouden eeuw volgen.

Het voornaamte voorwerp van hulde van de belijders van dezen godsdienst was de stralende zonneschijf. Zij dachten, dat de zon, die zij *Mithras* of *Mithra* — op Java *Soerija*, *Soerja* of *Matahari* — noemden, als hij beneden den gezichteinder zonk, zich in zee stortte, daarin zijn licht en zijn warmte verloor en beide niet herkreeg, dan na zijn doorgang onder de aarde heen, welke laatste zij op het vlak der wateren plaatsten en die eenmaal, in oude tijden, geheel en al met die vloeistof was overdekt geweest.

De regenboog was de vredebode der zon, het weerlicht, de bliksem en de donder waren de werktuigen zijner gerechtigheid. Al, wat door het vuur des hemels werd getroffen, beschouwde men als vervloekt en werd het voorwerp van een algemeen afgrijzen.

De aarde werd voorgesteld als de vrouw van de zon. Alle dingen zijn voortgesproten uit de samenwerking van de zon en de aarde. De levenswekkende krachten werden aan de zon toegeschreven en de aarde, onbeweeglijk gehecht aan de plaats, die zij inneemt, ontvangt de uitvloeiselen van dit hemellichaam.

De maan bekleedde den tweeden rang in de vereering. Zij noemden haar moeder — maan — op Java *Tjandhra* — en beschouwden haar als de zuster der aarde. Zoodra zij zich niet meer vertoonde, hielden zij haar voor ziek en waren met vrees bevangen, in den waan, dat zij bij haar dood op de aarde zou nederploffen en door haar val een algemeene brand veroorzaken.

Nog andere planeten worden vereerd. Daartoe behooren inzonderheid de twaalfsterrebeelden van den dierenriem en acht en twintig sterrebeelden buiten den dierenriem; de eerstgenoemden bewaken de zon, de laatstgenoemden de maan. Verder wordt de hemel bewaakt door vijf sterren, namelijk: het Oosten door de planeet Mercurius, het Westen door Venus, het Zuiden door Jupiter, het Noorden door Mars, terwijl het middelpunt des hemels wordt bewaakt door Saturnus. De verschijning van kometen voorspelden hun de verschrikkelijkste onheilen.

Behalve de hemellichamen maken nog andere aanspraak op vereering en hulde en wel het oorspronkelijk vuur, bevat is alles, wat bestaat, het water en de wind van onuitdelgbare kracht, en de aarde van onnoemlijke waarde. Ten gevolge van den diepen eerbied, die de elementen hun inboezemde, waren er, ten opzichte van deze, zeer lastige gewoonten in zwang. Nooit deden zij een lamp of een haard uit, dien zij eens hadden ontstoken of aangelegd. Barstte er een brand uit, dan vergenoegden zij zich om den voortgang te stuiten, met het vernielen der omliggende gebouwen, of wel met het smoren der vlammen onder hoopen aarde. Zij wachtten zich wel, om bij die gelegenheid water tot hetzelfde oogmerk aan te wenden. Dit tweede element was even heilig in hun oogen. Zij vermeden zorgvuldig, iets daarin te laten vallen, dat het onzuiver kon maken en wanneer zij een

pot op een komfoor plaatsten, waren zij er op bedacht, hem niet geheel te vullen, opdat het daarin zijnde water geen gevaar mocht loopen, om bij het overkoken, het vuur uit te blusschen, of zijn eigene zuiverheid te bezoedelen, door zich met asch te vermengen. De verwoestingen door den wind gemaakt, beschouwden zij als opgelegde straffen. Aan de aarde werd geen minderen eerbied toegedragen en nooit zetten zij er hun bloote voeten op, uit vrees, dat zij haar mochten ontheiligen. Wegens die vooroordeelen werden de lijken der overledenen niet verbrand, noch in den stroom geworpen, noch aan den schoot der aarde toevertrouwd, doch op houten stellingen gelegd, opgesteld in bosschen of toppen van bergen. Op Java is dit echter sedert lang verboden.

Verder bestond de eeredienst in de aanbidding van hun God bij den opgang der zon, bij haar ondergang en op het oogenblik, dat zij door den meridiaan gaat.

De lezer, die reeds eenigen tijd op Java is, zal zich herinneren een Inlander, gezien te hebben, die aan den kant van den weg, knielende op een matje met zijn gezicht naar de zon gekeerd, zijn gebed doet, nu en dan opstaat, een diepe buiging maakt, tot dat zijn hoofd de mat raakt. Ten onrechte worden deze Inlanders beschouwd als zonaanbidders. De Parsi, noch de afstammelingen van deze op Java, aanbidden de hemellichamen of de elementen. Zij beschouwen de eerste als dienaren, de laatste als Goddelijke vermogens van het Opperwezen. Het opzien naar de zon, is slechts een middel, om gedurende het gebed niet afgeleid te worden.

De zonnestilstanden worden door twee plechtige feesten gevierd, waaraan bijna de geheele bevolking deelneemt; het eerste, dat *Galoengan* genoemd wordt, duurt vijf dagen; het tweede *Koeningan* geheeten, slechts twee dagen; zij hebben op Java plaats ten tijde van het planten en het inzamelen der *padi* in de moessons *Karo* en *Kasadasa*.

Het geloof aan een toekomstig leven en aan een belooning of straf hiernamaals, verschilt niet veel met dat van het Brahmaïsme en komt in het kort op het volgende neer. De Parsi gelooven namelijk, dat de menschelijke ziel uit de Godheid voortgekomen en door de ingevingen der booze geesten bedorven, op de aarde wordt verbannen, om aldaar een harde straf te ondergaan; dat de zielen der brave menschen hopen mogen, na een langer of korter tijdsverloop, tot haar oorsprong weder te keeren, door zich trapsgewijze te zuiveren bij hun achtereenvolgend verblijf op de zeven planeten, totdat ten laatste de hemel der vaste sterren, de zetel der Opperste Godheid, voor hen wordt ontsloten; dat de zielen der ondeugenden integen deel veroordeeld zijn, om voortdurend op de aarde te blijven, zelfs na de ontbinding van het lichaam, dat haar tot hulsel diende.

Uit het geloof in het toekomstig leven vloeiden rechtstreeks de zedelijke voorschriften en de godsdienstige gebruiken voort. Door het in acht nemen van deze voorschriften en gebruiken, houdt de mensch zich staande op het pad des heils of kan daardoor weder op hetzelfde geraken; hij verbindt zich jegens de Godheid tot onderwerping en gehoorzaamheid; hij smeekt Zijn lankmoedigheid af, verwerft zich Zijn gunst en komt des te zekerder tot de eeuwige gelukzaligheid.

Ten slotte wenschen wij nog melding te maken van de theorie der Hindoesche Parsi, van de vernielingen en herschepping der wereld, welke op het volgende neerkomt: Er zijn vier tijdperken, elk van 21600 jaren. In het eerste tijdperk werden verschrikkelijke gevechten tegen de reuzen geleverd. Het toen levend geslacht is door gebrek aan voedsel vernietigd. In het tijdvak des vuurs, dat hierop volgde, werden de menschen door vuur gedood. In het derde tijdperk, dat der winden werd het menschdom door orkanen vernield. In het vierde tijdvak of dat des waters, heeft een groote overstrooming de oppervlakte onzer planeet bedekt en verdronk toen het menschdom. Bij al deze rampen bleven enkele menschenparen gespaard, die de aarde op nieuw bevolkten. Er zal echter een tijd komen, dat een andere ramp al wat leeft, zal doen verdwijnen, de aarde zal dan door een geduchten schok tot stof worden, dan zullen de goeden en boozen tegelijk uit hun rustplaats verrijzen, hun lichamen weder aantrekken, en alles zal weder zijn als op den eersten dag der schepping. *Ahriman* zal in den afgrond der duisternis gestort en door gesmolten metaal verteerd worden. De aarde zal waggelen als een kranke; de bergen zullen zich ontbinden en als vuurstroomen wegvloeien met de metalen, die in hun schoot bevat waren; de zielen zullen door die gloeiende golven henen gaan, om haar laatste smetten door deze laatste en ijselijke zuivering af te spoelen en zich het haar wachtend eindeloos geluk waardig te maken. Het stof der aarde, door den schok veroorzaakt, zal door een hevigen wind gedroogd, zich op nieuw tot een klomp vereenigen van schooner gedaante, dan die, waarin wij thans de aarde kennen. De gansche natuur zal dan herboren worden; de nieuwe aarde, vruchtbaarder dan de eerste, zal de verblijfplaats worden van al de weder levend geworden geslachten; de planten zullen voortdurend hun groei behouden, er zal een immerdurende lente heerschen. De duisternis zal verdwijnen; er zal geen hel en geen pijniging meer bestaan. Het rijk van *Ahriman* zal zijn voorbijgegaan en *Ormuzd* zal de aarde regeeren, en omringd van tallooze legioenen van goede geesten, den Allerhoogsten een offer brengen.

De afstammelingen van de Hindoe-*waisija*, wier voorouders in het jaar 100 voor Chr. op Java kwamen, aanvankelijk den Brahmaanschen godsdienst beleden en bij de komst der Mohammedanen in 1426 op Java hun godsdienstbegrippen hebben verdedigd en ten slotte zich terugtrokken in de ontoegankelijke streken van het Tengger-gebergte, vermengden zich echter in de zestiende eeuw met de naar Java uitgeweken Hindoesche Parsi en namen hun godsdienst over. Van deze Parsi vindt men tot op den huidigen dag nog afstammelingen, die bekend zijn onder den naam van *Tiang Tengger*, van welke klasse van bevolking in het derde deel „de *Ngelmoe's*" nader melding zal worden gemaakt.

Volgens de overleveringen werden de afstammelingen van de Perzische Magiërs, wier voorouders in het midden van de zevende eeuw naar Java zijn uitgeweken en zich hebben gevestigd in de tegenwoordige residentie Kediri, bij de komst der Arabieren op Java gedwongen den Mohammedaanschen godsdienst aan te nemen. Zij bleven echter in hun hart de oude

leer toegedaan, daardoor ontstond er bij het nageslacht een dooreenmen=ging van beide godsdiensten, die treurige gevolgen had. Terwijl vroeger de Magiërs werden gehouden voor eervolle en eerbiedwaardige personen, die kennis en wetenschap beoefenden, zijn de Mohammedaansche Parsi afgedaald tot bedriegers en kwakzalvers, die hun ziel aan den Booze ver=kochten, hun kennis misbruikten en haar gebruikten voor lage, gevaarlijke doeleinden en ontaarden in zwarte toovenaars, zeer ten nadeele van de eens zoo geëerde godsdienst der Parsi en daarbij tevens den Mohamme=daanschen godsdienst verlagende tot een dienst van het sexueel genot.

Wij zullen trachten door de vermelding van het verhaal van de schep=ping der geslachten genaamd „*Manik— Maija*" en van de godenleer der Parsi op Java hun godsdienstbegrippen nader toe te lichten.

„MANIK MAIJA."

HET SCHEPPINGSVERHAAL DER PARSI.

Bij de Tenggerezen, oorspronkelijk de Hindoesche Parsi of Parsen, noteerde ik de volgende legende betreffende de schepping van het heelal en van den mensch; zij is wel de merkwaardigste van de vele scheppingsverhalen, die uit de vermengde en verwarde begrippen van de vier godsdiensten, die op Java bestaan, hun oorsprong hebben.

Van deze legende, die *Manik—Maija* wordt genoemd, bestaan vele lezingen, die alle zeer verschillen. Ook wordt de titel van deze legende wel eens gebruikt voor andere legenden, waarschijnlijk omdat de *Manik—Maija* de oudste en interessantste legende is. Zoo kregen wij eens ter inzage een met Javaansche karakters gedrukte legende uit den Brahmaanschen godsdienst, vermeldende de schepping der wereld en van de goden door *Brahma*, welke legende ook den titel droeg van „*Manik—Maija*" in stede van „*Shatapatha Brahmana*" zooals de naam van die legende is.

De ondervermelde verkorte lezing is volgens mijn zegsman de ware, die in de theogonie der Parsi op Java voorkomt.

***

In den beginne schiep *Poeman*, (ook genaamd *Paoeman*, *Maha Koewasa* of *Maha Tinggi*, de God der Parsi op Java) door de kracht zijner gedachten en van zijn wil de oneindige ruimte, den hemel, den tijd, de etherische stof en het levensbeginsel en voorzag de stof van elementen, krachten, machten en vermogens voor de instandhouding van alles, dat door de stof en het levensbeginsel zou worden voortgebracht. Door vermenging van de stof en het levensbeginsel, ontstond er een ontzaglijke groote en lichtgevende bol, een Middelzon, die het heelal verlichtte.

De middelzon doet de stof in bollen verzamelen en ze bewegen langs in éénpunt samenkomende lijnen en eindelijk elkander naderen en zich samenvoegen. In de ruimte verstrooid zonder orde of stelsel, botsen de Wereldkiemen dikwijls tegen elkander, totdat zij zich ten laatste samenvoegen en Zwervelingen worden. Dan beginnen de gevechten en de worstelingen. De oudere lichamen trekken de jongere aan, terwijl andere ze afstooten. Vele komen om, verslonden door hun sterkere metgezellen. Die welke ontkomen worden werelden.

Poeman bracht toen door Zijn alomtegenwoordige kracht orde in het heelal. Hij verdeelde de bollen in zeven groepen, elke groep bestuurd door één zon en het geheel door de Middelzon, bepaalde de afstand tusschen de groepen en de bollen onderling naar hun groote en gaf aan elke bol de kracht van een geregelde beweging om de Moederzon en elke groep een beweging om de Middelzon.

Toen er orde heerschte in het heelal, schiep *Poeman* één god en één godin, namelijk: *Manik*, de god van het mannelijk beginsel, het licht en de vertegenwoordiger van het goede en *Maija*, de godin van het vrouwelijk beginsel, de duisternis en de vertegenwoordigster van het kwaad. Aan deze twee wezens droeg *Poeman* de verdere schepping op. Verder schiep Hij een derde godheid en wel *Krettika*, aan wie Hij opdroeg de bemiddelaar te zijn tusschen het goede en het kwade beginsel.

Manik zijn taak aanvangende, schiep voor het beheer der hemellichamen en de aarde tal van wezens van het goede beginsel. *Maija* deed hetzelfde en schiep nog meer wezens van het kwade beginsel, als tegenstelling van de wezens door *Manik* geschapen.

Gedurende de wording der aarde hadden in elke groote eeuw van 108000 zonnejaren door den invloed van de zon en de natuurkrachten veranderingen plaats op haar oppervlakte. In de eerste 500 groote eeuwen verkeerde de aarde in een gloeiende, doorschijnende massa; de vorming van mineralen en metalen hadden plaats en door de inwerking van de zon en de stof werd de massa dikker, waardoor er een korst ontstond, welke harder en harder werd en ten laatste begon af te koelen.

Door deze afkoeling werden de dampen, die zich boven de aarde gevormd hadden, vloeibaar en stortten zich als regen op de aarde. Daar de korst der aarde toen nog niet geheel was afgekoeld, verdampten de vallende regens dadelijk, waardoor het bleef regenen en de oppervlakte der aarde met lauw water bedekt werd.

In de volgende 500 groote eeuwen hadden groote beroeringen in de aarde plaats. De aarde, van binnen nog een vloeiende massa, werd beinvloed door het instroomend water, waardoor geweldige gassen werden gevormd, die de oppervlakte der aarde deden scheuren. Uit de spleten ontsnapten geweldige zwaveldampen, die de onweerswolken, den bliksem en den donder deden ontstaan. Een deel der aarde werd door de geweldige uitbarsting, die daarop volgde, in het luchtruim geslingerd en werd de maan.

Door deze beroeringen werd de aarde spoediger afgekoeld, het water, dat haar bedekte, kwam door de uitbarsting in een kokenden toestand, werd langzaam koud en liet een bezinksel achter, dat de korst der aarde overal bedekte. Het water drong door de gevormde spleten in de korst der aarde, waardoor de bronnen ontstonden.

Toen na voorbedoelde duizend groote eeuwen of 108 millioen zonnejaren van voorbereiding de aarde geschikt was geworden voor de bewoning van stoffelijke wezens, schiepen *Manik* en *Maija* allereerst de visschen, daar de aarde nog geheel onder het oerwater bedolven was.

Toen de korst der aarde wat dikker was geworden, deden *Manik* en *Maija* haar door aardbevingen uitzetten, waardoor de bergen ontstonden; de grond kwam bloot, het stroomend water vormde de rivieren en het water, dat zich in de lager gelegen gedeelten der aarde vereenigde, werd de zee. Toen de grond bloot kwam, was deze nog week en slikkerig. Na 100 groote eeuwen aan de lucht te zijn blootgesteld, werd hij vast en geschikt voor den plantengroei. Nadat de aarde door de zon bevrucht was, bracht zij achtereenvolgens de planten, gewassen en boomen voort, waarna *Manik* en *Maja* de landdieren en de vogels schiepen.

De aarde thans geschikt zijnde voor bewoning, droeg *Poeman* aan *Manik* zoowel als aan *Maija* op, den mensch te scheppen. *Manik* had evenwel nog geen begrip van een stoffelijk mensch en schiep slechts geslachtelooze menschen van dertien vademen lang, halfstoffelijke wezens van het goede beginsel. Deze konden staan, gaan, zwemmen en leefden evengoed op de aarde als in de lucht, in het vuur als in het water. De eerste menschen waren schimmen (*Shaija's*).

Maija schiep de zelfde soort wezens, doch van het kwade beginsel. De tegenstrijdige aard van de wezens van *Manik* en *Maija* gaf aanleiding tot verschrikkelijke gevechten, die zonder ophouden voortduurden.

De eerste menschen van het goede beginsel dachten geestelijk en hadden het geestelijk gezicht, waardoor zij in gemeenschap stonden met de hemelingen. Zij konden de besturende engelen van het goede beginsel zien en de wezens van het kwade beginsel vermijden. Daarom wordt van de menschen van het eerste geslacht gezegd, dat zij samen met de goden op de aarde leefden. Zij kenden geen behoeften, noch ramp, kommer, verdriet, ziekte of dood.

Poeman ziende, dat het eerste ras onvoldoende geschapen was, richtte, na het einde van het eerste menschentijdperk, door middel van een algemeene aardbeving een groote verwoesting op de aarde aan, waardoor het eerste ras ten onder ging. Daar het eerste ras echter onsterfelijk geschapen was, verloren de menschen alleen hun halfstoffelijk lichaam en zij werden geesten van het goede en het kwade beginsel. Het eerste menschentijdperk, dat het tijdperk der aarde wordt genoemd, duurde 21600 zonnejaren.

Manik en *Maija* schiepen na de verwoesting van het eerste geslacht andere menschen, van het goede en van het kwade beginsel. Hoewel zij nog onsterfelijk waren en geen ziekte noch dood kenden, waren zij stoffelijker en ook kleiner dan het eerste geslacht. Zij leefden alleen op de aarde en in de lucht en vermenigvuldigden zich, door hun zweetdruppels tot gelijke wezens te doen ontwikkelen. Zij werden de zweetgeborenen (*Raoemasa's*) genoemd. Deze menschen dachten geestelijk, doch handelden natuurlijk. De omgang met de hemelingen en goden bleef bestaan, doch was niet zoo innig meer. Door de afscheiding der zweetdruppels werden de eerste lusten opgewekt, trad het eerste lijden in en kwamen de eerste behoeften.

Poeman, nog niet voldaan over het tweede geslacht, vernielde na het eindigen van het tweede tijdperk de oppervlakte der aarde door vuur, dat uit de kraters der vuurspuwende bergen als regen op de aarde viel, waardoor de lichamen der menschen vernietigd werden. Daar zij echter onsterfelijk geschapen waren, werden zij geesten van het goede en het kwade beginsel. Het tweede tijdperk, dat het tijdperk van het vuur wordt genoemd, duurde 21600 zonnejaren.

Andermaal schiepen *Manik* en *Maija* een derde geslacht, dit was nog stoffelijker en kleiner dan het tweede geslacht doch nog onsterfelijk. De menschen leefden op de aarde en in de lucht, waren tweeslachtig (*Wandoe's*), man-vrouwelijk, bevruchtten zich zelf en legden eieren, die door de zon werden uitgebroed.

De menschen van het derde geslacht waren de laatste, die door hun geestelijk denken en geestelijk gezicht nog omgang hadden met de heme-

lingen en goden. Door hun meerdere lusten kwamen hun handelingen niet meer overeen met die der hemelingen, waardoor zij twist kregen. Tegen het einde van het derde tijdperk verbonden de *Wandoe's* zich met de wezens van het kwade beginsel in een strijd tegen de hemelingen. Nadat zij verslagen waren, werd alle gemeenschap tusschen den hemel en de aarde verbroken.

De voortteeling van het derde geslacht mocht de goedkeuring van den Almachtige niet verwerven, waarom hij dit geslacht bij het eindigen van het derde tijdperk, door hevige stormen te gronde deed gaan. Ook van dit geslacht kwamen voort geesten van het goede en het kwade beginsel. Het derde tijdperk, dat het tijdperk van den wind wordt genoemd, duurde 21600 zonnejaren.

Poeman droeg toen aan *Manik* zoowel als aan *Maija* op, wezens te scheppen naar hun evenbeeld, doch met een geheel stoffelijk lichaam en een onsterfelijken geest, onderhevig aan ziekten en dood, opdat de aarde niet overbevolkt zou worden.

Manik, gehoor gevende aan het verlangen van het Opperwezen, schiep een stoffelijk mensch van het mannelijk geslacht, nog iets grooter dan het tegenwoordige geslacht en van het goede beginsel, die hij den naam gaf van *Adina* (Adam). Hij droeg hem op, zijn geslacht voort te brengen en de aarde te bevolken.

Maija deed hetzelfde; zij schiep een stoffelijk mensch van het vrouwelijk geslacht en van het kwade beginsel, die zij *Hewa* (Eva) noemde en droeg haar op, zich te vermenigvuldigen en de aarde te bevolken.

Uit deze twee eerste sterfelijke menschen kwam voort het vierde geslacht. Man en vrouw bleven echter gescheiden wegens hun verschillend beginsel en zij brachten elk hun geslacht voort, door te paren met dieren, waardoor menschen voortkwamen, die op handen en voeten liepen. Weinig menschen werden geboren, die rechtop liepen en geen staart hadden. Door deze misdadige kruising werden de eerste menschen wit, geel, bruin, rood, zwart, groen en blauw van kleur.

De Almachtige was tevreden over de schepping van het eerste menschenpaar doch bedroefd over hun voortteeling. Zijn bedoeling was geweest, dat de man door bevruchting van de vrouw hun eigen soort zouden voortbrengen, zoodat de aarde slechts bevolkt zou worden door één soort menschen. Hij sloeg hen daarom met onvruchtbaarheid, waardoor de mensch en het dier alleen hun eigen soort konden voortbrengen en vernietigde de groene en blauwe menschen, die erg misvormd waren. Hij droeg aan *Krettika* op, de bemiddelaar te zijn tusschen de menschen van het goede en het kwade beginsel en de menschelijke mannen met de menschelijke vrouwen te vereenigen.

Krettika voldeed aan het verlangen van het Opperwezen; de vrouwen van het kwade beginsel waren wel genegen, zich over te geven aan de mannen van het goede beginsel, maar de mannen van het goede beginsel weigerden de vereeniging met vrouwen van het kwade beginsel. Toen sprak de wijze *Krettika* tot hen:

„Het kwaad en de straf zijn de bemiddelaars van het goede en voor een volmaakt rechtvaardige vergelding is het kwaad de dienaar van het goede,

daarom wordt door den Almachtige den man opgedragen, de vrouw te leiden, opdat het kwaad ten goede zal komen aan het goede".

De mannen van het goede beginsel, den wensch van den Almachtige niet durvende te weerstreven, kozen vrouwen van hun eigen kleur en sedert werden er geen gedrochten meer geboren, doch hun nakomelingen zondigden, wegens de slechte geaardheid van hun moeders. Toen de menschen in aantal toenamen, werden zij naijverig op elkander, wegens de verschillende hoedanigheden der rassen, die door de vijf kleuren der menschen gevormd werden, waardoor ernstige twisten ontstonden. *Poeman*, ziende, hoe zijn schepselen elkander verdelgden, droeg *Krettika* op, nogmaals als bemiddelaar op te treden. Nadat *Krettika* een onderzoek had ingesteld naar de oorzaak der twisten, zond hij het witte ras naar het Westen der aarde; het gele ras liet hij blijven in het Oosten; het bruine ras zond hij naar het midden der aarde; het roode ras naar *Patala* (d.i. tegenvoeters of het tegenwoordige Amerika) en het zwarte ras naar het Zuiden. Toen de verschillende rassen over de aarde verdeeld waren, nam de ontwikkeling der menschen zeer toe, doch met de ontwikkeling namen ook de ondeugden toe.

De Almachtige, bedroefd over de zonden der menschen, teisterde de oppervlakte der aarde bij het eindigen van het vierde tijdperk, met een grooten vloed, waardoor alle menschen van het vierde geslacht verdronken. Slechts één mensch, een vrome priester *Waiwaswatta* genaamd, werd in een droom gewaarschuwd voor de komende ramp. In het midden van den nacht wakker geworden, ontvluchtte hij den vloed, die reeds kwam opzetten, door middel van een luchtschip (*wimana*) en nam de wijk naar den berg Himawan (Himalaya).

Toen het water begon te zakken en *Waiwaswatta* bemerkte, dat hij aan den ramp was ontkomen, bracht hij den Almachtige voor zijn redding een dankoffer, uit welk offer voortkwam een dochter van het goede beginsel, *Ila* genaamd, die hij tot vrouw nam.

Uit *Ila* werd geboren een zoon, die den naam kreeg van *Ikshwakoe*, welke zoon de stamvader werd van het vijfde of het tegenwoordige geslacht.

Het vierde tijdperk, dat het tijdperk van het water wordt genoemd, duurde 21600 zonnejaren. Dit tijdperk was zeer voorspoedig en kenmerkte zich door groote vooruitgang in kennis, wetenschappen en godsdienst, maar zij was ook het tijdperk van ondergang, bederf en van verbastering van het menschenras.

Het vijfde tijdperk, dat de groote eeuw wordt genoemd, daar na afloop van dit tijdperk de groote eeuw van 108000 zonnejaren ten einde zal zijn, zal eveneens 21600 zonnejaren tellen. Bij het einde van dit tijdperk zal de aarde komen op de plaats in het heelal, waar zij voor 108000 jaren geweest is. De natuur der aarde zal langzaam veranderen en bij het einde van het vijfde tijdperk, zal de aarde zijn, zooals zij was bij den aanvang van het eerste tijdperk.

DE GODENLEER DER PARSI.

Alvorens de als goden vereerde hemellichamen te beschrijven, moeten wij allereerst melding maken van het tot dezen eeredienst behoorende Opperwezen en zijn dienaren namelijk:

POEMAN

of *Paoeman*, de God der Parsi, op Java de hoogste scheppende Macht. In Hem wordt het heilige Vuur vereerd van scheppende Kracht. Hij is nog bekend onder de namen:

MAHA KOEWASA,

de Albestuurder, de groote Natuurkracht of als

MAHA TINGGI,

de hoogste Godheid, de oneindige Tijd. Hij besloot het heelal te scheppen en aan het geschapene een duur van vijf godenjaren, elk van 21600 jaren te geven. Verder schiep Hij een god voor het licht, het goede en het mannelijk beginsel en een godin voor de duisternis, het kwade en het vrouwelijk beginsel, namelijk:

2 MANIK,

het licht, de goede geest, het goede en mannelijk beginsel, de stof en de voortbrengende kracht. Hij regelt den loop der seizoenen en maakt de aarde vruchtbaar. Aan hem dankt men een rijken oogst, bestendig welzijn, voorspoed en geluk. De tweede, een godin en tegenstandster van *Manik* is:

3 MAIJA

of *Maja*, de duisternis, de schaduw, die het licht belemmert, de natuurkracht, de kwade geest, het slechte en vrouwelijke beginsel, de verwoestster, die zich beijvert ramp en ellende over het menschdom te brengen.

Aan dezen god en deze godin droeg de *Maha Koewasa* de verdere schepping op en het beheer van het geschapene.

Manik schiep het allereerst:

4 KHAM,

de god van de ruimte of eeuwige wet, het groote ledig of de chaos. Daarna

5 DAIJAOES,

de hemel, de verblijfplaats van de zielen van brave menschen en van de goede goden. Hij verdeelde hem in zeven deelen. De zes beneden hemelen worden *Dewakan's*, de zevende of hoogste hemel *Swarga* genoemd.

Voor de bewaking van den hemel schiep hij vijf goden en wel:

6 RAOEHINEIJA

of Mercurius. De hem aangewezen plaats is het Oosten.

7 AROENDHATI

of Venus, de morgen= en avondster. De hem aangewezen plaats is het Westen.

8 WRIHASPATI

of Jupiter. De hem aangewezen plaats is het Zuiden.

9 ANGARAKA

of Mars, de vuurster. De hem aangewezen plaats is het Noorden.

10 SHANA

of Saturnus. De hem aangewezen plaats is het midden.

Overgaande tot de verdere schepping der hemellichamen schiep *Manik* allereerst:

11 ARKA,

de zon of de god van de zon de levensdrenker, in zijn verschillende hoedanigheden ook genoemd: *Bhaskara*, de lichtgever; *Mata hari*, het oog van *Manik*, de uitdeeler van het licht en *San* of *Sansi*, de schenker van het *Prama* of de levenskracht. Hij bestuurt den loop der sterren met de tonen zijner lier, waarvan de snaren uit zonnestralen bestaan. Hij bevrucht de aarde, bestrijdt de plagen, die haar teisteren, verspreidt over de aarde de zegeningen des hemels. Hij is gebieder over den hemel, over den bliksem en donder. Hij is begaafd met drievoudige kracht, het verlichten, het verwarmen en het bevruchten. Hij wordt bewaakt door den dierenriem, de gordel met de twaalf hemelteekens, die hij jaarlijks schijnbaar doorloopt, welke wachters afzonderlijk zullen worden genoemd.

Na de zon werd geschapen:

12 MEDINI,

de aarde, de echtgenoote der zon en als *Hiboe Pratiwi* de Moeder van de menschen, dieren, planten en gewassen, de voortbrengster van alles, hetgeen de mensch en het dier behoeft. Volgens anderen werd zij na den hemel geschapen. De Parsi verdeelen de aarde in 9 deelen, de 8 kwartieren en het middelland, elk deel staat onder het toezicht en bewaking van 3 sterrebeelden. De wachter der aarde is:

13 DWIJODIPATI,

de maan of als *Tjandhra* d.i. volle maan, ook Moeder=maan genoemd en als de zuster der aarde. Zij is de bewaakster der aarde bij nacht en heeft 28 verblijfplaatsen of herbergen, waarin zij zich overdag ophoudt. Deze sterrebeelden zullen afzonderlijk worden genoemd.

Als de bestuurders der planeten en van de zeven hemelen werden aangewezen:

ARKA (Zie No. 11),
van de zon en van den eersten hemel;

DWIJODIPATI (Zie No. 13),
van de maan en van den tweeden hemel;

ANGARAKA (Zie No. 9),
van de planeet Mars en van den derden hemel;

RAOEHINEIJA (Zie No. 6),
van de planeet Mercurius en van den vierden hemel;

WRIHASPATI (Zie No. 8),
van de planeet Jupiter en van den vijfden hemel;

AROENDHATI (Zie No. 7),
van de planeet Venus en van den zesden hemel;

SHANA (Zie No. 10),
van de planeet Saturnus en van den zevenden hemel.

Van de zeven bovengenoemde planeten dient alsnog het volgende te worden vermeld: De planeten *Shana*, d.i. Saturnus, *Wrihaspati*, d.i. Jupiter en *Angaraka*, d.i. Mars vormen de hemelsche drieëenheid van opperste macht in het stoffelijke geopenbaarde heelal, zooals *Brahma*, *Wishnoe en Shiwa* in het Brahmaansche geloof, terwijl *Arka*, d.i. de zon, *Aroendhati*, d.i. Venus, *Raoehineija*, d.i. Mercurius en *Dwijodipati*, d.i. de maan, het zinnebeeld zijn van de aardsche viereenheid, die over alle natuurlijke en physische wentelingen der jaargetijden, vierde deelen van den dag, hemelstreken en elementen heerschen, terwijl:

14 POEROESHA,
de scheppende en voortbrengende kracht is, tegenovergesteld aan:

15 PRAKRITI,
de natuur, de oorspronkelijke en elementaire stof, de bevruchtende kracht.

De bovengenoemde viereenheid worden bijgestaan door de sterren:

16 SAPI GOEMARANG,
17 TAGIG,
18 LOEMBOENG,
19 DJARAN DHAWOEK,
20 BANJAK ANGREM,
21 GOTONG MAJIT,
22 BISMA SEKTI,
23 WOELANDJAR NGIRIM
24 WOELOEH, en

Zij worden als goden vereerd en zijn de regelaars der twaalf *mangsa's* of seizoenen van onregelmatigen duur, wier verschijning en verdwijning de verschillende seizoenen of moessons bepalen en wel zoodanig, dat de verschijning dezer tien sterren opvolgend het begin der eerste tien *mangsa's* aangeven en de tweede verschijning binnen het *mangsa*jaar der sterren *Loemboeng en Tagih* het begin is der 11de en 12de *mangsa*. Als wachters van de zon worden genoemd de

26 RASHITJAKRA'S

of de sterrebeelden van den dierenriem, twaalf in aantal als:

27 MESARIS,

het sterrebeeld de Ram;

28 MRESABA,

het sterrebeeld de Stier;

29 MRIKAGA,

het sterrebeeld de Krab (de Tweelingen);

30 KALAKATA,

het sterrebeeld de Kreeft;

31 GRIGESON,

het sterrebeeld de Leeuw;

32 KANGEROSO

of *Kanija*, het sterrebeeld de Maagd;

33 TOELOERESSI,

het sterrebeeld de Balans (de Weegschaal);

34 PRIWITORESSI,

het sterrebeeld de Schorpioen;

35 WANOK,

het sterrebeeld de Pijl en Boog (de Schutter);

36 MANGKARA,

Makara of *Jalaroepa*, het sterrebeeld het Zeemonster (de Steenbok);

37 KOEBO,

het sterrebeeld de Waterpot (de Waterman); en

38 MENOH

of *Mina*, het sterrebeeld de Visch (de Visschen).

De Maan wordt bewaakt door de

39 RIKSHA'S,

acht en twintig sterrebeelden. Deze sterrebeelden worden in de Javaansche geschriften niet afzonderlijk bij naam vermeld, bij de Hindoesche Parsi worden zij *Shitrasikhandina's* of de heldergepunte genoemd.

Verder schiep *Manik* nog eenige goden van het goede beginsel, deze zijn:

40 SOERA,
41 SAMSOE,
42 MOESTARI, en
43 NGATARI,

de als goden vereerde sterren, de goede geniussen der menschen en bestuurders van het geluk.

44 AGASTIJA,

de Ster Canopus, de heer van leven en dood, de vorst der elementen en alzoo de schenker van vruchtbaarheid en overvloed.

45 IJAJNA,

een ster van het sterrebeeld *Mriga-Sira* (Hertenkop), vereerd als de zinnebeeldige brug of ladder, door middel waarvan de offeraar in gemeenschap kan treden met de goden. Verder de

46 SAPTARSHAIJA'S,

de zeven *Rishi's* van het sterrebeeld de Groote Beer; de goden der wetenschap, der godsdienst en der wijsbegeerte.

47 DHROEWA,

de Poolster en als *Grah-Adhar*, het aspunt der planeten, een *Rishi*, die door godsdienstige boetedoeningen de eereplaats aan den hemel kreeg. Het werpen van een blik des nachts op *Dhroewa*, de poolster en op den hemelschen:

48 SHISHOEMARA,

het sterrebeeld, de Bruinvisch, vergeeft de overdag begane kleine zonden.

MAKARA (Zie No. 36),

het tiende sterrebeeld van den dierenriem. De draak der wijsheid of *Manas*, de verpersoonlijking van het verstandsvermogen en het verstandelijke beginsel.

De sterren, die de verschillende dagen van de week beheerschen, zijn:

ARKA (Zie No. 11),

den Zon, heerscher over den Zondag,

DWIJODIPATI (Zie No. 13),

de Maan, heerscheres over den Maandag,

ANGARAKA (Zie No. 9),

Mars, heerscher over den Dinsdag,

RAOEHINEIJA (Zie No. 6),

Mercurius, heerscher over den Woensdag,

WRIHASPATI (Zie No. 8),

Jupiter, heerscher over den Donderdag,

AROEMDHATI (Zie No. 7),

Venus, heerscheres over den Vrijdag,

SHANA (Zie No. 10),

Saturnus, heerscher over den Zaterdag.

De sterren, die heerschen over de sterrebeelden van den dierenriem zijn:

ANGARAKA (Zie No. 9),

Mars, heerscher over het sterrebeeld *Mesaris*, de Ram,

AROEMDHATI (Zie No. 7),

Venus, heerscheres over het sterrebeeld *Mresaba*, de Stier,

RAOEHINEIJA (Zie No. 6),

Mercurius, heerscher over het sterrebeeld *Mrikaga*, de Krab,

DWIJODIPATI (Zie No. 13),

de Maan, heerscheres over het sterrebeeld *Malakata*, de Kreeft,

ARKA (Zie No. 11),

de Zon, heerscher over het sterrebeeld *Grigeson*, de Leeuw,

RAOEHINEIJA (Zie No. 6),

Mercurius, heerscher over het sterrebeeld *Kangeroso*, de Maagd,

AROEMDHATI (Zie No. 7),

Venus, heerscheres over het sterrebeeld *Toeloeressi*, de Balans,

ANGARAKA (Zie No. 9),

Mars, heerscher over het sterrebeeld *Priwitoressi*, de Schorpioen,

WRIHASPATI (Zie No. 8),
Jupiter, heerscher over het sterrebeeld *Wanok*, de Pijl en Boog,

SHANA (Zie No. 10),
Saturnus, heerscher over het sterrebeeld *Kaebo*, de Waterpot,

WRISHASPATI (Zie No. 8),
Jupiter, heerscher over het sterrebeeld *Menoh*, de Visch.

Alvorens de sterren van het slechte beginsel te beschrijven, wenschen wij melding te maken van eenige goden, die goed en slecht kunnen zijn. Van deze sterren dient in de eerste plaats melding gemaakt te worden van:

49 KRETTIKA,
de heer van het zevengesternte, de Pleiaden, en de bemiddelaar tusschen de goede en kwade geniussen. Volgens anderen is hij de heer der sterren en van de planeten.

AROENDHATI (Zie No. 7),
die als god en bestuurder der planeet Venus tot de dienaren van *Manik* behoort, en als de godin der liefde onderdanig is aan *Maja*. Zij wordt voorgesteld steeds vergezeld van een hond. Zij waakt voor de instandhouding van het menschdom en is de symbool der verleiding.

ANGARAKA (Zie No. 9),
de heerscher over de planeet Mars, de verpersoonlijking van het verschrikkelijke der menschelijke driften en hevige hartstochten, doch als god van den oorlog, de rechtvaardige berechter van alle geschillen.

50 MATARI SWAN,
de god van het heilige vuur, dat den mensch ten goede komt, doch verkeerd aangewend tot zijn verderf kan strekken.

51 AGNI,
de god van het vuur in het algemeen en als *Abimani*, de god van het vuur, waarvan den oorsprong niet bekend is. In deze beide kwaliteiten wordt hij vereerd als de vernielende of als de scheppende kracht.

52 WAJOE,
of *Bajoe*, de god van de frissche en gezondheid aanbrengende wind of als *Bana*, de god van den storm en de vernielende wind.

53 TIRTA,
de god van het bevruchtende water of als *Herwana*, de god van het vlietend water van vernielende kracht.

54 WAROENA,

de Oceaan of de god van den Oceaan, de geweldige, de god der wateren, maar ook de god der stormen.

De heerschers over de vijf *Tattwa's* of de natuurkrachten zijn:

ANGARAKA of Mars (Zie No. 9),

over het *Tedjas tattwa*,

RAOEHINEIJA of Mercurius (Zie No. 6),

over het *Apas tattwa*,

WRIHASPATI of Jupiter (Zie No. 8),

over het *Wajoe tattwa*,

AROEMDHATI of Venus (Zie No. 7),

over het *Prithiwa tattwa* en

SHANA of Saturnus (Zie No. 10),

over het Akasha tattwa.

De goden van het kwade en slechte beginsel zijn in de Javaansche geschriften niet zoo talrijk als de goede; de meest genoemde zijn:

55 MARE
56 DJOHAR=MANIK, en
57 KAMAR,

de als goden gevreesde sterren, de kwade geniussen der menschen en de bestuurders van het ongeluk.

58 DJOHAR AWAL,

de onzichtbare ster en godheid, de regelaar der *Kalpa's* of de tijd der wereldontwikkeling, die door zijn verschijning den *hari kiamat* d.i. den dag des oordeels en het einde eener *Kalpa* zal aankondigen.

59 RAHOE, en
60 KETOE

of *Kehtti*. Zij veroorzaken de zons- en maansverduistering, doordat zij, volgens den Javaan, trachten deze hemellichamen te verslinden. Zij zijn twee vaste sterren, die kop en staart vormen van het sterrebeeld de Draak.

AFDEELING C.

DE GODSDIENSTBEGRIPPEN DER ANIMISTEN.

Ofschoon de Mohammedaansche godsdienst, die in 1426 op Java werd ingevoerd, sedert de overheerschende is, heeft echter tot heden de oorspronkelijke of natuurdienst op Java nog vele aanhangers.

In hoofdstuk I hebben wij reeds de factoren genoemd, waaruit de natuurdienst of het *animisme* op Java bestaat, namelijk het geloof, dat alles in de natuur bezield is en dat de zielen in haar beweging geheel vrij zijn en niet aan bepaalde lichamen gebonden zijn. Uit deze begrippen heeft zich het geloof gevormd, dat elk door de natuur of de kunst voortgebracht voorwerp, waarvan men door de eene of andere wetenschap of door een toeval tot de overtuiging is gekomen, dat het bezit van dat voorwerp geluk of ongeluk aanbrengt, bezield is door een machtig geluk of ongeluk aanbrengend wezen of dat een voorwerp door het opzeggen van formules, bezield kan worden door een goeden of kwaden geest, aan wien de Animist niet alleen zijn wenschen, maar ook zijn verwenschingen kan opdragen.

Dat dergelijke voorwerpen worden vereerd of gevreesd, behoeft nauwelijks gezegd te worden; de wijze van vereering of het koesteren van vrees is echter verschillend. Soms vereeren zij de ziel van het voorwerp, soms het voorwerp zelf, dan weder vreezen zij het voorwerp als het werktuig van een spook, zoodat het dikwijls moeilijk te bepalen is, of die vereering of vrees spiritisme, dan wel fetischisme is.

Bij de vereering van zinnelijk waarneembare voorwerpen, die niemands bezit uitmaken, is het de ziel van het voorwerp, die vereerd of gevreesd wordt, terwijl bij voorwerpen, die door den bezitter vereerd worden, d vereering feitelijk die voorwerpen zelve geldt.

Bijzondere teekens aan menschen, dieren en voorwerpen beschouwen zij als geluk of ongeluk aanbrengend: bij den mensch voor zich zelf en soms ook voor anderen, bij het dier en het voorwerp voor den bezitter; door deze teekens worden deze menschen, dieren en voorwerpen beschouwd als begaafd met bovennatuurlijke macht en verdienen als zoodanig vereerd of gevreesd te worden.

Verder trachten zij door zekere zaken te verrichten, dan wel zich van andere te onthouden, bovennatuurlijke macht op te wekken en daarmede het geluk te bevorderen of het ongeluk af te wenden, tengevolge waarvan deze zaken wederom een voorwerp van vereering of van vrees worden. Wel een wonderlijke dooreenmenging van het spiritisme en het fetischisme, zoodat men mag aannemen, dat de Animisten bij de beoefening daarvan den middenweg kozen en nu eens het spiritisme dan weder het fetischisme voorop stelden.

Uit de bovenaangehaalde begrippen, die geboren worden uit een gevoel van onmacht tegenover de natuur, door onbekendheid met haar wetten, waardoor alles, wat gebeurt, als een wonder wordt beschouwd en wordt toegeschreven aan geesten, heeft zich het geloof gevormd aan het bestaan van bovennatuurlijke wezens, welke door de Animisten in drie klassen worden onderscheiden en wel:

1ste de natuurgeesten, die volgens den Javaan hem vijandig zijn en beschouwd worden, als opleggers van ziekten en ongemakken en aan welke hij den naam geeft van *Sheitan, Shatan, Setan* of duivel;

2de de wezenheden, die de uitvoerders zijn van zijn wenschen, en verwenschingen of de uitvoerders zijn van zijn wraak, deze noemt hij *Medjim, Memedi, Medi* of spook;

3de de zielen van afgestorven menschen, die op de aarde ronddoolen of in heilige bosschen verblijven en beschouwd worden als beschermgeesten en de vervullers zijner wenschen, ten opzichte van zijn geluk; deze noemt hij *Jiwa, Soekma, Njawa* of geest.

Als de Bestuurder van het heelal en van deze wezens, vereert hij *Ridjaloe='l=Ghahib*, de God der Turken, Arabieren en van vele Oostersche volken vóór de invoering van den Mohammedaanschen godsdienst en Opperwezen zij kortheidshalve *Ghahib* noemen. Zij gelooven, dat zij aan dezen Heilige, Die wij nader zullen beschrijven, niet alleen hun gebeden en formules maar ook hun vloeken en verwenschingen kunnen opdragen. Hoe zij zich den *Ghahib* voorstellen in de uitvoering van des menschen wil, kan blijken uit de hierachter vermelde legende van den *Ghahib*.

Wat betreft een toekomstig leven gelooven de Animisten, dat er oorspronkelijk slechts een geestelijke wereld geschapen was met geestelijke wezens; sommige van deze vielen van de godheid af, daarom werd de zichtbare wereld geschapen, ten einde tot verbanningsplaats te dienen. Het leven op aarde is een tijd van straf en beproeving. De zielen gaan over in verschillende lichamen, minder of meer volmaakt naarmate van zonde of deugd.

Bij elke hoogere volmaking naderen de zielen meer en meer tot de godheid. Hoe zij zich het overgaan in een leven hiernamaals voorstellen, blijkt uit de hierachter vermelde legende.

Zij gelooven verder, dat het lichaam van den mensch is samengesteld uit een soort drieëenheid namelijk: *lelemboetan* en *adji, joeni* en *perwatek, soekma* en *jiwa*. Het eerste is het leven, het innerlijke of het gemoed; het tweede is de wil, sympathie of antipathie, karakter of de geaardheid; het derde is de ziel en de geest. De geest wordt beschouwd één te zijn met den adem en de schaduw en bezielt na den dood de ziel of het astrale lichaam, dat uit het vleesch en bloed voortkomt, met behoud van het karakter.

De zielen van sommige menschen hebben het vermogen in een ander mensch of dier over te gaan, waardoor de wil van dien anderen mensch of van het gekozen dier beheerscht kan worden of de wil van beiden als het ware ineen loopt. Zelfs kan de ziel tijdelijk gebracht worden in een levenloos voorwerp, dienende als middel om iemand te beschermen of wel, om wraak uit te oefenen.

Van hen, die braaf geleefd hebben, verhuist de ziel na den dood naar *Kamaloka* en vervolgens naar een van de *Dewakhan's* of hemelen, die in het luchtruim gedacht worden. Sommige Animisten denken zich een hemel op aarde, gelegen in heilige bosschen op de toppen van de bergen in de nabijheid hunner *desa's* gelegen, alwaar zij met de zielen hunner voorouders vereenigd worden. Anderen weder denken zich een hemel aan het zeestrand; de meesten echter zijn het eerste denkbeeld toegedaan.

Van hen, die slecht geleefd hebben, verhuist de ziel na den dood in de hel, die in de aarde wordt gedacht, alwaar zij zich moet louteren en trachten door boetedoening den hemel te bereiken. Na een voortdurende slechte levenswijze verandert de mensch bij zijn wedergeboorte in een dier of insect, vervolgens in een plant of gewas en ten laatste in steen of erts. Anderen denken, dat de zielen van hen, die slecht geleefd hebben, op de aarde blijven ronddoolen en geen rust kunnen vinden.

Behalve de offeranden, die de Animisten brengen aan den *Ghahib* en de voorgenoemde wezenheden, brengen zij ook hulde aan de schimmen hunner voorouders en aan die der naaste bloedverwanten. Deze geheiligde schimmen waken over de daden en het lot van hun nakomelingschap en zij worden aangeroepen, zoo dikwijls men een belangrijke onderneming begint of door eenig ernstig gevaar bedreigd wordt.

De invloed van Mohammedanen om de belijders van dezen godsdienst te bekeeren, heeft tot op den huidigen dag geen ander resultaat gehad, dan dat de Animisten op Java den naam verwierven van *Tiang pasek* of ongeloovigen.

In de *desa's*, waar deze klasse van bevolking leven, meestal in het gebergte of in de bosschen, wordt zelden gestolen of misdrijf gepleegd, terwijl het scheiden van echtgenooten zelden voorkomt. Zij zijn behulpzaam voor anderen en voelen geen wrok tegen anders denkenden.

Wij zullen trachten door het vermelden van legenden, uittreksels uit oude Javaansche geschriften en de beschrijving van de door de Animisten vereerde en gevreesde duivels, geesten en spoken, hun godsdienstbegrippen nader toe te lichten.

DE RIDJALOE='L=GHAHIB.

De God van de *Tiang pasek*, *Ridjaloe='l=Ghahib* of *Ridjaloe='l=Ghahibi*, op Java eenvoudig *Ghahib* genaamd, wordt vereerd als een onzichtbaar Wezen, Die zich over de geheele aarde en in alle richtingen beweegt, invloed uitoefent op het lot van den mensch en hem straft voor zijn euvel= daden tot in het 4de geslacht, waarom men dien Heilige op Java den bij= naam heeft gegeven van *Hoekoem Ghahib*. Het onverwachte geluk komt echter ook van den *Ghahib*, in welke hoedanigheid hij wordt aangeduid met den naam *Ghahibnja hari*. Naar de verschillende windstreken, waarin Hij zich bevindt, wordt hij ook *Katb*, *Aprad*, *Aoetad* en *Abdal* genoemd.

Wij kwamen vroeger in het bezit van een oud Javaansch geschrift, afkomstig uit de residentie Kediri, handelende over het vervloeken van zijn medemensch en het opdragen van den vloek aan den God *Ghahib*. In dit geschrift komt een legende voor van de ten uitvoerlegging van ver= wenschingen, die geuit waren en waarin de *Ghahib* wordt voorgesteld, als de Uitvoerder van deze verwenschingen.

De legende beschrijft dezen Heilige in Zijn werkzaamheden als volgt:

Zich op weg begevende, vergezeld van een duivel van lagere orde, komt de *Hoekoem Ghahib* voorbij een water, waarin twee broeders zich baden, aanminnige knapen van 9 en 10 jaren oud. De *Hoekoem Ghahib* gelast zijn ondergeschikten duivel de beide kinderen naar de diepte te voeren en hen te verdrinken.

„Heb medelijden, O! groote Geest", antwoordde de dienaar, „zij toch heb= ben nog geen vijanden of benijders, waarom hen het leven te benemen?"

„Doe hetgeen ik je gelast", antwoordde de *Hoekoem Ghahib*, „en vraag niet waarom".

Een oogenblik later was de last uitgevoerd.

Op hun weg ontmoeten zij verder twee vrienden, die vreedzaam naast elkander loopen. De *Hoekoem Ghahib* gelast zijn dienaar, zich te begeven in het lichaam van den oudsten, daarna twist te zoeken en den ander te dooden.

„Groote Geest! zij zijn reeds lang vrienden, waarom hen zoo zwaar bezocht?"

„Vraag niet waarom", zegt de *Hoekoem Ghahib* boos „en doe, hetgeen ik je gelast".

En eenigen tijd later was ook dezen last volbracht.

Hun weg voerde hen door een *gampoeng*, en zij zagen daar een klein kind, spelende bij een put, zonder omheining.

„Werp dat kind in den put", gelast de *Hoekoem Ghahib* en de dienaar voldoet aan den last, zonder te vragen waarom, want de *Hoekoem Ghahib* ziet hem boos aan, hij is bang Hem naar de reden van dezen last te vragen en doet verder zwijgend, hetgeen hem gelast wordt.

En op den dag, dat de *Hoekoem Ghahib* zijn ronde doet, vallen vele ongelukken te betreuren.

Op hun terugweg bestijgen zij een hoogen berg en op den top van den berg gekomen, gelast de *Hoekoem Ghahib* zijn dienaar tegenover hem plaats te nemen en Hij spreekt hem aldus aan:

„Gij hebt onderweg herhaaldelijk gevraagd naar de reden van de ongelukken, die gij den menschen hebt moeten opleggen. Nu onze tocht is afgeloopen, zal ik je zeggen, waarom een en ander zoo moest gebeuren".

„De mensch", zeide de *Hoekoem Ghahib*, „wordt geboren met een vrijen wil, om te doen en te laten, hetgeen hij goed vindt. Het goede, dat hij zijn medemensch doet, wordt hem tienvoudig beloond, terwijl het kwaad, dat hij sticht, ook tienvoudig aan hem gewroken wordt, bij zijn leven of na zijn dood."

„Aan elken wil van den mensch voldoe Ik, hetzij goed of kwaad en vooral den vloek, die door het uitspreken van de formule, door Mij vastgesteld, door den een den ander wordt opgelegd, breng Ik ten uitvoer, tenzij de vloek door een bezwering tijdig wordt ingetrokken".

„Maar Heer, waarom gelastte Gij dan dat kleine kind in den put te verdrinken, dat kind kan toch geen vijanden hebben".

„Het was niet het kind", antwoordde de *Hoekoem Ghahib*, „dat vervloekt was. De vloek lag op de ouders. Door den dood van hun kind en het schuldbesef, dat zij dien door onoplettendheid hebben veroorzaakt, worden zij getroffen. Ik voer slechts den vloek uit, de mensch is verantwoordelijk voor zijn wil".

Tot zoo ver de legende, die wij verkort hebben overgenomen. Uit deze legende blijkt, dat de Javaan gelooft, dat hij zijn medemensch door een vervloeking, die hij den *Hoekoem Ghahib*, door het opzeggen van het daartoe vereischte formule, opdraagt, kan vernietigen of ongelukkig maken.

HET SCHEPPINGSVERHAAL DER ANIMISTEN.

De volgende legende geeft de opvatting weder van de *Tiang pasek* van de schepping van het eerste menschenpaar; zij is waarschijnlijk van Arabischen oorsprong.

Toen *Ridjaloe='l=Ghahib* den hemel, de hemellichamen en ook de aarde had geschapen, besloot Hij, na een geruimen tijd van voorbereiding, voor de bewoning der aarde, den mensch te scheppen.

Hij nam voor dit doel een weinig klei en kneedde deze tot een menschelijke gedaante. Toen nam hij een der door Hem geschapen geesten, om aan dit lichaam levensvatbaarheid te geven en plaatste hem in het hoofd der gedaante. Maar de gedaante van klei was zoo zwaar, dat de geest haar niet kon dragen; zij viel in stukken op den grond en daar de gedaante door den geest reeds bezield was, werd elk brokje levend; zij verspreidden zich over de aarde en werden de gedrochtelijke kwade geesten, die de menschen later duivels noemden.

De Schepper, zich bedenkende, dat Hij vergeten had, aan de gekneedde gedaante de levenskracht te geven, die zij noodig had, om als stoffelijk mensch te kunnen leven, kneedde weder een gedaante van klei, beter dan de eerste en gaf aan die gedaante den mannelijken vorm en de kracht der drieëenheid, namelijk: de *lelemboetan* en de *adji* (d.i. het leven, het innerlijke of het gemoed); de *joeni* en de *perwatek* (d.i. de wil, sympathie of antipathie, het karakter of de geaardheid); de *soekma* en de *jiwa* (d.i. de geest en de ziel). Toen Hij de laatste eigenschappen aan de gedaante schonk, werd deze levend en de man was geschapen.

De Schepper verviel toen in gepeins en dacht: „Ik heb nu den man geschapen, maar alleen zal hij de aarde niet kunnen bevolken. Ik dien hem dus zijn *djodo* (gade) te geven, opdat de man zich kan verblijden in haar bezit".

Toen de Schepper een gedaante wilde maken voor de vrouw, bemerkte Hij, dat al het voorhanden materiaal bij de schepping van den man en de eerste mislukte schepping was verbruikt. Na ernstig nadenken, wist de Schepper zich als volgt te behelpen, om een schoone gade te scheppen.

Hij nam de rondheid van de maan, de golvende beweging der slang, de omhelzende neiging van de slingerplanten, het sidderen van het gras, de slankheid van het riet, de geur der bloemen, de lichtheid en de beweeglijkheid van het blad, den blik van de ree, de vriendelijkheid en de vroolijkheid van een zonnestraal, de vlugheid van den wind, de tranen der wolken, de zachtheid van dons, de schrikachtigheid van een vogel, de zoetheid van honig, de ijdelheid van een pauw, de slankheid der zwaluw, de schoonheid van den diamant en het kirren van een tortelduif. Hij mengde al deze eigenschappen dooreen en vormde van deze samengestelde

elementen een vrouwelijke gedaante, aan welke Hij de voorgemelde drie eigenschappen gaf. Toen zij levend werd, overtrof zij al Zijn schepselen in lieftalligheid en schoonheid. De Schepper verbond deze vrouw met den geschapen man, met last zich te vermenigvuldigen en de aarde te bevolken.

Eenige dagen later kwam de man tot *Ridjaloe='l=Ghahib* en zeide:

„Heer, de vrouw, die Gij mij gegeven hebt, vergiftigt mijn leven. Zij praat zonder ophouden, neemt al mijn tijd in beslag, klaagt zonder de minste oorzaak en is altijd ziek."

Toen nam de Schepper de vrouw tot zich, om haar gade te slaan. Maar een week daarna kwam de man weder tot Hem en zeide:

„Heer, mijn leven is zeer eenzaam sedert Gij de vrouw terugnam. Zij plachт voor mij te zingen en te dansen. Ik denk er steeds aan, hoe aardig zij mij kon aanzien en liefkoozen, hoe zij met mij speelde en zich tegen mij aanvlijde."

Toen gaf de Schepper hem de vrouw terug.

Slechts drie dagen waren voorbijgegaan, toen de man zich weder bij den Schepper kwam beklagen.

„Heer" zeide hij, „ik begrijp de zaak niet, want als ik nadenk, dan voel ik, dat de vrouw mij meer ergernis dan vreugde bereidt. Ik smeek U, mij van haar te bevrijden."

Maar de Schepper zeide tot hem:

„Doe uw best, om in goede verstandhouding met uw vrouw te leven en haar te leiden, dan zal zij u gehoorzamen."

Doch de man zeide hopeloos:

„Ik kan niet met haar samenleven."

„Kunt gij dan zonder haar leven?" vroeg de Schepper.

Toen boog de man bekommerd het hoofd en zeide:

„Wee mij! Ik kan noch met haar, noch zonder haar leven."

DE NATUURGEESTEN.

Naar de onderscheiding door de *Tiang pasek* van de door hen gevreesde of vereerde bewoners van het astrale en het stoffelijke gebied in drie soorten, wenschen wij deze ook afzonderlijk te behandelen en wel voor een duidelijk begrip der *petangan's* die op deze wezenheden betrekking hebben. In dit hoofdstuk wenschen wij ons daarom speciaal te bepalen tot de Natuurgeesten, die, ter onderscheiding van menschelijke geesten, door de *Tiang pasek* duivels worden genoemd.

Zij beschouwen de duivels als de ondergeschikten van hun God *Ghahib* en de uitvoerders van Diens wil, wat betreft de straffen en ziekten, die den menschen worden opgelegd.

Wat den aard en de hoedanigheid der Natuurgeesten betreft, wenschen wij den lezer te verwijzen, naar hetgeen de heer C. W. Leadbeater in zijn werk „Het astraal gebied" over deze wezenheden heeft geschreven. Op bladzijde 78/84 van genoemd werk komt over de Natuurgeesten het volgende voor.

De Natuurgeesten zijn zoo talrijk en zoo verscheiden, dat men om ze eenigszins recht te doen wedervaren, een afzonderlijke verhandeling aan dit onderwerp alleen zou moeten wijden. Enkele kenmerken hebben zij evenwel alle gemeen en het zal voldoende zijn te trachten, daarvan hier een denkbeeld te geven.

De Natuurgeesten zijn noch leden van een menschheid, zooals de onze geweest, noch zullen het ooit zijn; hun ontwikkelingslijn is geheel en al verschillend en hun eenig verband met ons bestaat in onze tijdelijke bezetting van dezelfde planeet. Natuurlijk zijn wij, daar wij voor het oogenblik buren zijn, elkaar buurschappelijke vriendschappelijkheid verschuldigd, wanneer wij elkaar toevallig ontmoeten, maar onze ontwikkelingslijnen verschillen zoo zeer, dat de een slechts weinig voor den ander kan doen.

Vele schrijvers hebben deze geesten onder de elementalen gerangschikt en inderdaad zijn zij de elementalen (of misschien om nauwkeuriger te schrijven de dieren) van een hoogere ontwikkeling. Ofschoon zij veel hooger ontwikkeld zijn dan onze elementale kernstof, hebben zij toch zekere kenmerkende eigenschappen met haar gemeen, bijvoorbeeld zijn ook zij verdeeld in zeven groote klassen, die onderscheidenlijk dezelfde zeven toestanden van stof bewonen en doordrongen worden door de overeenkomstige verscheidenheden van de kernstof. Zoo zijn er, om degene te nemen, die het gemakkelijkst te begrijpen zijn voor ons, geesten van de aarde, het water, de lucht en het vuur, bepaalde verstandelijke astrale wezenheden, die verblijven en werkzaam zijn in elk van deze tusschenstoffen. Men kan vragen, hoe het voor eenig soort wezens mogelijk is, om te wonen in de vaste zelfstandigheid van een rots of van de aardkorst. Het antwoord is, dat daar de natuurgeesten van astrale stof zijn gevormd, de

zelfstandigheid van de rots geen hinderpaal voor hun beweging of gezicht is en verder is stoffelijke stof in haar vasten toestand hun natuurlijke grondstof, de eenige, waaraan zij gewoon zijn en waarin zij zich thuis gevoelen. Hetzelfde is natuurlijk waar van die, welke in het water, de lucht of het vuur leven. In middeleeuwsche letterkunde worden deze aardgeesten dikwijls *gnomen* genoemd, terwijl van de watergeesten gesproken wordt als *undine's*, van de luchtgeesten als *sylfiden* en van de vuurgeesten als *salamanders*. In de volkstaal zijn zij bekend onder vele namen als: nimfen, feeën, elfen, nikkers, trollen, saters, faunen, kobolden, kabouters, aardmannetjes, witte vrouwen, enz. waarvan sommige benamingen slechts worden toegepast op eene verscheidenheid en andere zonder onderscheid op alle.

Hun vormen zijn vele en verscheiden, maar het allermeest menschelijk van omtrek en wat klein van grootte. Evenals bijna alle bewoners van het astraal gebied, zijn zij in staat naar willekeur elk voorkomen aan te nemen, maar zij hebben ongetwijfeld bepaalde eigen vormen, of wellicht zouden wij beter zeggen geliefkoosde vormen, die zij dragen, wanneer zij geen bijzonder doel hebben, om een anderen aan te nemen.

Natuurlijk zijn zij onder gewone omstandigheden in het geheel niet zichtbaar voor het stoffelijk gezicht, maar zij bezitten het vermogen, om zich dat door verstoffelijking te maken, wanneer zij wenschen te worden gezien.

Er is een geweldig aantal onderafdeelingen of rassen onder hen en enkelingen van deze onderafdeelingen verschillen juist zoo in verstand en aanleg als menschelijke wezens. De groote meerderheid hunner verkiest blijkbaar den mensch geheel en al te vermijden, zijn gewoonten en uitstralingen zijn walgelijk voor haar en het voortdurend geweld van astrale stroomen, die te weeg gebracht worden door zijn rustelooze slecht beteugelde begeerten, stoort en verontrust haar. Aan den anderen kant ontbreken er geen voorbeelden, waarin natuurgeesten als het ware vriendschap sloten met menschelijke wezens en hun de hulp boden, die in hun vermogen was, zooals in de welbekende verhalen, die verteld worden van de Schotsche nikkers of van de vuurontstekende feeën, die in spiritistische letterkunde genoemd worden. Deze behulpzame houding is evenwel vergelijkenderwijze zeldzaam en in de meeste gevallen, waarin zij met den mensch in aanraking komen, toonen zij hetzij onverschilligheid of afkeer, of hebben anders een nikkersch genot om hem te bedriegen en hem kinderachtige poetsen te spelen. Menig verhaal, dat deze eigenaardige eigenschap laat zien, kan worden gevonden in de dorpspraatjes van het boerenvolk van bijna elke eenzame bergstreek en ieder, die gewoon geweest is, séances voor stoffelijke verschijnselen bij te wonen, zal zich voorbeelden herinneren van ondeugende poetsen en onnoozele, hoewel gewoonlijk goedaardige, grove scherts, die altijd de tegenwoordigheid aanduiden van enkele der lagere soorten natuurgeesten. Zij worden in hooge mate in hun poetsen geholpen door het wonderbaarlijk vermogen, dat zij bezitten, om een zinsbegoocheling over degenen te werpen, die zich aan hun invloed overgeven, zoodat zulke slachtoffers voor het oogenblik slechts zien en hooren, wat deze feeën op hen indrukken, juist evenals de gemesmeri-

seerde proefpersoon ziet, hoort, voelt en gelooft, wat de magnetiseur wenscht. De natuurgeesten hebben evenwel niet het vermogen van den mesmeriseur, om den menschelijken wil te beheerschen behalve bij lieden van bepaald ongewoon zwakken wil of bij degenen, die zich tot zulk een toestand van hulpelooze schrik laten vervoeren, dat hun wil tijdelijk in gebreke blijft. Zij kunnen niet verder gaan, dan de zinnen te bedriegen, maar in die kunst zijn zij onbetwijfelde meesters en er is geen gebrek aan gevallen, waarin zij een aanmerkelijk aantal menschen te gelijkertijd begoocheld hebben. Het is door hun hulp in te roepen, in de uitoefening van dit eigenaardig vermogen, dat enkele der wonderbaarlijkste verrichtingen van de Indische goochelaars verricht worden; het gansche gehoor wordt inderdaad begoocheld en verbeeldt zich, dat het een gansche reeks gebeurtenissen ziet en hoort, die in werkelijkheid niet hebben plaats gevonden.

Wij zouden de natuurgeesten bijna kunnen beschouwen als een soort astrale menschheid, indien niet geen enkel hunner, zelfs niet de hoogsten, een blijvende reïncarneerende *ik*heid bezat. Blijkbaar is daarom een punt, waarin hun ontwikkelingslijn van de onze verschilt, dat een veel grootere mate van verstandelijkheid ontwikkeld wordt, alvorens blijvend *ik*besef intreedt maar van de trappen, waardoor zij zijn heen gegaan en die waardoor zij nog heengaan moeten, kunnen wij weinig weten. De levenstijdperken van de verschillende onderafdeelingen verschillen in hooge mate, enkele zijn zeer kort, andere veel langer dan onze menschelijke levensduur. We staan zoo geheel en al buiten een leven, als het hunne, dat het onmogelijk voor ons is, om veel van hun omstandigheden te begrijpen, maar het schijnt over het algemeen een eenvoudig, vroolijk, onverantwoordelijk soort bestaan te zijn, vrijwel, zooals een groep gelukkige kinderen zouden kunnen leiden onder een buitengewoon gunstige stoffelijke omgeving.

Ofschoon zij fopperig en ondeugend zijn, zijn zij zelden kwaadaardig, tenzij zij worden uitgelokt door de een of andere onverantwoordelijke indringing of stoornis; maar als een geheel deelen zij ook tot op zekere hoogte in het algemeen wantrouwend gevoel voor den mensch en zij schijnen over het algemeen geneigd om de eerste verschijning van een nieuweling op het astraal gebied wat kwalijk te nemen, zoodat hij gemeenlijk met hen kennis maakt onder den een of anderen onaangenamen of schrikwekkenden vorm. Indien hij zich evenwel door geen hunner poetsen schrik laat aanjagen, nemen zij hem spoedig aan als een noodzakelijk kwaad en slaan verder geen acht meer op hem, terwijl sommigen onder hen na zekeren tijd zelfs vriendschappelijk met hem kunnen worden en vreugde toonen wanneer zij hem ontmoeten.

Sommige onder de vele onderafdeelingen van deze klasse zijn veel minder kinderlijk en waardiger, dan die welke wij beschreven hebben en uit deze groepen zijn de wezenheden getrokken, die soms vereerd zijn onder den naam van boschgoden of plaatselijke dorpsgeesten. Zulke wezenheden zouden alleszins gevoelig zijn voor de vleiërij, die vervat was in de vereering, welke hun betoond werd, zouden er van genieten en zouden ongetwijfeld alleszins bereid zijn, om elken kleinen dienst, die zij konden, terug te bewijzen. (De dorpsgeest is ook dikwijls een kunstmatige wezen-

heid maar die verscheidenheid zal op haar geëigende plaats worden beschouwd.)

De Adept weet, hoe de diensten van de natuurgeesten, wanneer hij ze noodig heeft, ten nutte te maken maar de gewone toovenaar kan hun bijstand slechts verkrijgen, hetzij door de verrichting van aanroeping of van oproeping, dat wil zeggen, hetzij door hun opmerkzaamheid te trekken als een smeekeling en een soort overeenkomst met hen aan te gaan, of door te pogen, invloeden in beweging te brengen, die hun gehoorzaamheid zouden afdwingen. Beide wijzen zijn uiterst onwenschelijk en de laatste is ook bijzonder gevaarlijk, daar de bewerker een besliste vijandigheid zou opwekken, die zou kunnen blijken noodlottig voor hem te zijn. Onnoodig te zeggen, dat het iemand, die het okkultisme onder een bevoegden Meester bestudeert, ooit veroorloofd zou worden in het geheel iets van dien aard te beproeven.

De natuurgeesten bovenbedoeld, worden hierna beschreven, zooals wij hen uit den volksmond hebben hooren beschrijven, aangevuld met gegevens uit Javaansche schrifturen.

DE DUIVELS

(NATUURGEESTEN).

De natuurgeesten, die de Javaan langzamerhand heeft leeren kennen en rangschikken en die hij met namen onderscheidt, zijn de volgende:

1. DE TJINOENOEK

de duivel der bosschen, die in de gedaante van een reusachtig groot en boosaardig dier daarin ronddoolt en aan het geboomte en struikgewas veel schade veroorzaakt, waardoor hij den mensch dikwijls het zoeken naar en het vinden van de voor hem benoodigde boschproducten bemoeilijkt, zoo niet geheel onmogelijk maakt. Ook voor den mensch zelf is deze duivel niet zelden gevaarlijk; vandaar, dat hij gevreesd wordt en men hem door offeranden als anderszins steeds zoo veel doenlijk in een goede luim tracht te houden. Gevaarlijk zijn ook:

2. DE KABO KAMILI'S.

Zij zijn de helpers der dieven en in het algemeen van alle schenders der wetten, ten einde den mensch daardoor in het ongeluk te storten. Zij nemen gewoonlijk de gedaante des buffels aan en dikwijls ook die van gehuwde mannen, met het oogmerk om de vrouwen van deze te misleiden. Tot deze soort duivels behooren ook:

3. DE DADOENG AWOES'S.

Zij zijn tegelijk de patronen der jagers en de beschermers der dieren van het hertengeslacht. In deze dubbele kwaliteit, die bij een jacht op herten onvereenigbaar is, misleiden zij de jagers, door de gedaante van een hert aan te nemen en de jagers te voeren in de tegenovergestelde richting, als waarin de herten zich bevinden of lokken zij de jagers in richtingen, waar zich tijgers ophouden. Hebben de dieren in dezen duivel een beschermer, een vijand van hen is:

4. DE POTO,

d.i. de duivel, die voornamelijk de runderen en buffels, allerlei besmettelijke ziekten, met name het miltvuur en de runderpest bezorgt, en niet zelden den landman en veebezitter wanhopig maakt. Deze duivel, die zich meest in moerassige of drassige gronden ophoudt, vertoont zich in den vorm van dikke langzaam opstijgende dampen, die, wanneer het vee zich daarin beweegt, in hun lichamen dringen en er de kiemen neerleggen van die ziekten, die zij medevoeren. Van daar dat de *Poto* zeer gevreesd wordt, evenals:

5. DE SAWAN en
6. DE SARAP

of *Sarab*, de twee bekende kwelduivels voornamelijk van kleine kinderen en zwakken. Beiden zijn onzichtbaar en hebben geen bepaalden vorm, waardoor het hun zeer gemakkelijk is, in het menschelijk lichaam te dringen, zonder dat hiertegen gewaakt kan worden. De *Sawan* is de bewerker van stuipen bij kleine kinderen en van flauwten bij ouden van dagen, ook van opgeblazenheid; hij overvalt het kind soms zelfs, terwijl het zich nog in den moederschoot bevindt, en is niet zelden ook de oorzaak van zekere huiduitslag bij kleine kinderen, die gelijkt op roos of op den zoogenaamden rooden hond. De *Sarap* uit zich gemeenlijk ook door een soort huidziekte of huiduitslag der kinderen, waarbij zich op het lichaam dikke roode vlekken vertoonen, soms gepaard met opzetting van den buik en met stuipen. Deze duivel bepaalt zich uitsluitend tot het plagen van kleine kinderen, terwijl de *Sawan* dikwijls ook ouderen treft. Beiden kunnen echter gevaarlijk zijn, van daar, dat hun ter eere, evenals voor den bovenbeschreven *Poto*, op bepaalde tijdstippen wierook dient te worden gebrand. Een andere plager der menschheid is:

7. DE DHENGEN,

d.i. de kwelduivel, die in den vorm van schadelijke dampen, uit den grond opstijgt, het menschelijke lichaam doordringt en daarin de kiemen achterlaat van die ziekten, die oorzaak zijn van de zwelling der ledematen, van den buik, enz., zooals bij *beri-beri*, waterzucht, enz. gezien wordt. Ook is hij de bewerker van gewrichtspijnen en van de zoogenaamde knokkelkoorts. Dat hij zeer gevreesd wordt, is begrijpelijk. Ook voor hem wordt op bepaalde tijdstippen wierook gebrand. Nog gevaarlijker dan deze is:

8. DE MADJOESI.

Hij is de verpersoonlijking van het slechte karakter en een verleider van den mensch, door zich in hem tijdelijk te incarneeren, het goede in hem te wijzigen en hem daardoor ongelukkig te maken. Minder gevaarlijk is:

9. DE GENDROEWA,

een soort van bosch- of tuinduivel, die zich onder allerlei gedaanten en zoowel overdag, als des nachts vertoont. Overdag ziet men hem dikwijls in de gedaante van een tijger, een groote slang, een krokodil, een roofvogel of eenig ander roofdier, dat den mensch vrees en angst kan aanjagen, en des avonds of des nachts meestal in de gedaante van een schoonen, jongen man, die alleen loopende vrouwen op eenzame wegen lastig valt en aanvalt. Waar het noodig is, kan de *Gendroewa* zich geheel onzichtbaar maken. Zijn aanwezigheid wordt dan alleen verraden door de vreemde uitwerking van zijn macht. Als duivel is hij niet gevaarlijk en het schijnt zijn doel te zijn, om de menschen te plagen, door bijv. in de eene of andere schrikwekkende gedaante voor hen te verschijnen; steenen en andere voorwerpen op de daken der huizen te werpen; mensch en dier ook voorwerpen met rood *sirih*-kauwsel te bespuwen of te besmeren; aan deuren en vensters te kloppen of te schudden; lichten uit te blazen; enz. Dit neemt

echter de mogelijkheid niet weg, dat de persoon, die hem tegenkomt of door hem aldus geplaagd wordt, van den schrik en angst ziek kan worden, waarom de *Gendroewa* dan ook vooral door kinderen zeer wordt gevreesd. Gevaarlijker dan hij is:

10. DE WEWE,

die algemeen voor zijn lieve wederhelft wordt gehouden, en aan wie de Javaan de gedaante heeft gegeven van een afzichtelijk, verschrompeld, lang en magere, oude vrouw, met tot op den grond als zakken hangende borsten. Deze duivel tracht altijd vooral kinderen te stelen, die zij dan onder haar borsten verborgen medeneemt, om ze ergens in een afgelegen hoekje te verbergen, en bewerkt daardoor niet zelden het ongeluk van de aldus door haar medegevoerde slachtoffers. Daarom wordt zij door veel gevreesd, evenals:

11. DE KOENTHIANAK

of *Poenthianak*, mede een vrouwelijke duivel, doch in de gedaante van een buitengewoon schoone vrouw met prachtig, tot over den grond sleepend haar, maar met het gebrek, dat zij het schaamdeel mist en in de plaats daarvan slechts een cylindervormige opening heeft, die door het geheele lichaam gaat. Aan dit gebrek dankt zij den naam *Soendel=bolong*, waartoe haar voortdurend schril gelach misschien ook niet weinig heeft bijgedragen, daar het luid en onbeschaamd lachen, meest alleen bij publieke vrouwen wordt waargenomen. De ontmoeting van deze verschijning heeft gewoonlijk ziekte ten gevolge, doch kan men de *Koenthianak* bij het lange haar grijpen en vasthouden, dan zal zij trachten zich los te koopen en dan kan men hiervan gebruik maken, om den een of anderen wensch vervuld te zien. Over het algemeen wordt de *Koenthianak* het meest door kinderen en moeders van kleine kinderen gevreesd, maar niet vereerd of aangebeden. Ten einde een kraamvrouw tegen den *Koenthianak* te beschermen, brandt men wierook en legt men onder het bed een scherp wapen. Een andere duivel in menschengedaante is:

12. DE BONTOT,

die steeds, in doodskleederen gekleed, ronddwaalt en zich meestal op eenzame wegen, bij het zien aankomen van eenig levend wezen, dwars over den weg neerlegt, zoodat de onoplettende voorbijganger over hem struikelen moet, en dan van den schrik ziek wordt. Des nachts treedt hij de huizen binnen, maakt de bewoners wakker door aan hun slaapplaatsen te trekken of te schudden, terwijl hij zich, waar hij daartoe de kans schoon ziet, steeds schuldig maakt, aan het uitzuigen van den inhoud van kippen= of andere eieren. Overigens is de *Bontot* niet bijzonder gevaarlijk en wordt hij ook door weinigen gevreesd, althans niet in die mate als:

13. DE BANASPATI,

een schrik= en afschuwwekkend gedrocht, in de gedaante van een vervaarlijken reus, die met de beenen in de lucht op zijn handen loopt en met den gapenden muil in zijn heen en weer slingerenden en als een vuurbol

glinsterenden kop alles opvangt, wat hem tegenkomt; of zich met een vervaarlijken sprong op zijn slachtoffer werpt, dit bij de schouders tegen den grond neerdrukt en dan het bloed uitzuigt. Een dergelijke, alles behalve aangename ontmoeting heeft meestal minstens een zware ziekte, dikwijls zelfs den dood ten gevolge, zoodat het zeer verklaarbaar is, dat de *Banaspati* tot een van de meest geduchte duivels gerekend wordt. Hieronder kan ook worden gerangschikt:

14. DE SETAN OESOES.

die zich soms vertoont als een groote, verwarde massa van in elkander gestrengelde, beweeglijke darmen, en op andere tijdstippen als een zwaar gewonde reus, wien de darmen uit de buik hangen. Deze darmen hebben, bij ontmoeting van eenig levend wezen, de macht zich te ontwarren en zich om den mensch of het dier waarmede zij in aanraking komen, te strengelen. Het slachtoffer wordt daardoor half dood gedrukt en komt er gewoonlijk niet zonder een zware ziekte af. Voorts kent men nog:

15. DEN DJERANGKONG,

die meestal de gedaante heeft van een mageren, uitgeteerden, zwarten hond met een gezwollen, met wit wol of ruig haar bedekten kop. Deze duivel is minder gevaarlijk, dan lastig en schept er genoegen in, den mensch op allerlei wijzen te plagen en te verdrieten. Zoo zal hij bijv. zand in het eten of drinken strooien; potten en pannen omver en door elkander schoppen; door plotseling met een sprong voor iemand te verschijnen, dezen een geweldigen schrik op het lijf jagen; enz., doch bepaald kwaad doet hij niet, wat niet gezegd kan worden van:

16. DEN ANTOE-DARAT,

die, zijn woning meest onder of aan den voet van den een of anderen ouden boom hebbende, dezen meestal in den avond, in de gedaante en de kleeding van een *hadji* verlaat, en de menschen, die hij op zijn weg tegenkomt, zoo laat schrikken, dat zij dikwijls een zware ziekte krijgen, in elk geval langen tijd in zenuwachtige stemming verkeeren. Een andere verschijning is:

17. DE ANTOE-LAOET,

die door zeevarenden vooral gevreesd wordt, omdat hij altijd slecht weder of eenig ongeluk voorspelt. Deze duivel doet zich voor als een vurige bol of vlammende ster, die op den top der mast neerstrijkt en er meestal zoolang op zitten blijft, totdat het zware weder of het ongeluk, dat zijn komst aangekondigd heeft, gekomen is. Een zich ook door zijn vurige gedaante kenmerkende duivel is:

18. DE KEMAMANG,

die zich als een groote, telkens uitgaande en weder opflikkerende vuurbol vertoont en dikwijls, vooral in donkere nachten, op moerassen of in het open veld te zien is. De persoon, op wien deze duivel neerstrijkt, wordt

gewoonlijk van den schrik en angst ziek, vandaar, dat hij gevreesd wordt en men de plaatsen, waar hij wordt waargenomen, zooveel mogelijk ontwijkt. Verder heeft men nog:

19. DEN BISOE.

of *Setan-bisoe*, d.i. de stomme duivel, die naar de voorstelling der Javanen de verpersoonlijking is van de cholera, en wiens ontmoeting altijd gevaarlijk is, daar de persoon, die hem tegenkomt, gewoonlijk door die ziekte, minstens door een zware buikpijn wordt aangetast. Tot deze schrikwekkende verschijningen behoort verder:

20. DE LAMPOR,

een luchtduivel, aan wien door den Javaan de gedaante van een gevleugeld mensch met een stierekop wordt toegedacht, en wiens, door gerommel en gekletter in het luchtruim aangekondigde verschijning, meest gevolgd wordt door zwaar weder, een wolkbreuk en overstrooming. Deze duivel is de bewerker van het een en ander, doordat hij de gewoonte heeft, om wolken op elkander te stapelen, die bij ontlasting, een overstrooming veroorzaken. Ook is hij de bewerker van ontijdige verlossingen en misgeboorten, waarom zwangere vrouwen zich bij zijn nadering schuil houden, door in het een of ander hoekje, zelfs onder haar slaapplaatsen te kruipen, terwijl de overige bewoners der *desa* door het slaan op trommen en allerlei levenmakende instrumenten, hem trachten te verjagen en te dwingen, zijn werk te staken en zijn tocht naar de zee voort te zetten, waarin hij gewoonlijk verdwijnt. Een andere luchtduivel, die nooit den grond betreedt, maar zich meestal in de toppen der boomen ophoudt, is:

21. DE LAHA,

een duivel, in de gedaante van een vliegend viervoetig dier, met den kop van een groote roofvogel, die alleen voor dieren gevaarlijk is, maar den mensch persoonlijk geen kwaad doet, ofschoon hij dezen, door het ziekmaken of dooden van zijn vee, dikwijls groot nadeel berokkent. Voorts zijn er duivels, die bij het kwaad, dat zij den mensch doen, hem ook tijdelijke genietingen bezorgen, doch voor de diensten, die zij hem bewijzen, vergen, dat hij later wederkeerig zich geheel aan hen zal overgeven. De meest bekende van deze duivels is:

22. DE BLORONG,

omtrent wiens geslacht men in onzekerheid schijnt te verkeeren, daar hem nu eens het mannelijke praedicaat *Kijai*, dan weder het vrouwelijke *Nijai* wordt toegekend. Meestal echter wordt de *Blorong* als *Nijai Blorong* aangeroepen en kent men haar de gedaante toe eener schitterend schoone vrouw met mooie busten en armen, doch een slangvormig onderlijf, dat geheel bedekt is met gouden en met allerlei edelgesteenten bezette schubben. De *Nijai Blorong* bewoont paleizen in moerassige streken, die geheel opgebouwd zijn van de lichamen harer slachtoffers en gewoonlijk door de

op dergelijke plekken veel voorkomende *Trateh* of lotusplanten, voor het onbescheiden oog des voorbijgangers verborgen worden. Zij bezorgt dengeen, die zulks verlangt, allerlei rijkdommen, doch eischt voor dien dienst, dat de verzoeker na verloop van den bedongen termijn, gedurende welken hij van de hem aangebrachte rijkdommen en weelde genieten mag, zich geheel aan haar zal overgeven. Bedoelde termijn, die gewoonlijk zeven jaren duurt, kan tweemalen verlengd worden, wanneer telkens een plaatsvervanger voor den zondigen hebzuchtige opgeofferd wordt; doch ten slotte moet deze zelf toch zijn bestemming volgen en wordt hij naar het rijk van *Nijai Blorong* medegevoerd, om er ten eeuwigen dage haar paleis te helpen vormen en dragen en in de grootste ellende, onder het lijden van onduldbare pijnen voor zijn hebzucht te boeten. Ook:

23. DE GOENDHOEL,

of *Setan Goendhoel*, die zich meest in de gedaante van een naaktloopend vier- à vijfjarig jongetje met kaal geschoren schedel voordoet, is een dergelijke rijkdommenbezorger, ofschoon hij ook wel eens aangemerkt wordt, als de dief van alles, wat op geheimzinnige en onverklaarbare wijze verdwijnt. Evenals met de *Blorong* kan men met hem een overeenkomst sluiten, tot het verkrijgen van rijkdommen en allerlei gemakken, die het aardsche leven veraangenamen kunnen, en zulks op dezelfde voorwaarden, althans wat den termijn betreft, als waarop de overeenkomst met *Nijai Blorong* aangegaan wordt. De verzoeker behoeft daarbij echter zijn eigen persoon niet te verbinden, doch kan volstaan met de belofte van een buffel of eenig ander dier of goed te zullen offeren, maar in dit geval zijn de verkregen rijkdommen ook minder overvloedig en moet de contractant den *Goendhoel* elken avond *Katjang idjo* geven en wanneer zijn vrouw een zuigeling heeft, hem ook vergunnen, zich van tijd tot tijd aan de borst dier vrouw te laven. Verbindt de verzoeker zijn persoon, dan wordt hij na verloop van den vastgestelden termijn door den *Goendhoel* naar de onderwereld medegevoerd, om er allerlei helsche pijnen te ondergaan. Deze duivel is, zooals uit het voorgemelde blijkt, niet bepaald gevaarlijk voor den mensch, daar het dezen vrij staat, zich al dan niet geheel aan hem over te leveren. Tot de duivels, die zich zeer zelden vertoonen of die men bij eenig oppassen gemakkelijk ontwijken kan, behoort verder:

24. DE BELIS,

een veldduivel — niet te verwarren met *Eblis*, de duivel der Mohammedanen. Hij houdt zich uitsluitend op de velden op en dringt in het lichaam van den persoon, die vooral na 6 uur 's avonds over de velden gaat. Een plotselinge ongesteldheid, zooals duizeligheid en dergelijke ziekten, schrijven de Javanen toe aan den *Belis*. Zij zeggen dan „*di makan Belis*" of bezeten door den *Belis*. Een dergelijke duivel is:

25. DE SATO.

Deze duivel, die de gedaante heeft van een viervoetig dier, dringt in de lichamen van vee, paarden en huisdieren en veroorzaakt bij deze een opgezette buik. Tot deze soort duivels behoort ook:

26. DE DINKEL,

de plaaggeest en kwelduivel van hoenderen en voornamelijk van kippen. Kortstondige ziekte van deze dieren, gevolgd door een spoedigen dood, wordt aan dezen duivel toegeschreven. Een dergelijke duivel is ook:

27. DE TETELO,

de kippenduivel en de bewerker van de zoogenaamd cholera bij kippen. De kip, die door dezen duivel bezeten wordt, springt in de hoogte en valt dood neer. Het hart van de kip is alsdan erg aangetast, alsof dit verschroeid is; de Javaan zegt dan: „di makan *Tetelo*". Een plaaggeest van kinderen is:

28. DE KITJIWIS,

een duivel, in de gedaante van een groote, witte kat of ander dier, dat zich vertoont gedurende den zonsondergang en menschen, vooral kinderen, op eenzame wegen aanvalt en in de beenen bijt. In de Preanger worden kinderen met dezen duivel bang gemaakt. Een kwelduivel voor dieren is:

29. DE GEBLOEK,

ook genaamd *Sambang Gebloek*, de duivel der viervoetige dieren en voornamelijk van den buffel en de koe, in de gedaante van dunnen, doorschijnend, witten damp, als mist, die uit moerassige plaatsen tusschen het gras of struikgewas opstijgende even boven den grond zich in de lucht verliest. Hij is, even als de *Poto*, de ziekteaanbrenger der runderen en wordt door den veebezitter zeer gevreesd. Minder kwaadaardig is:

30. DE KEBLEK,

een kleine luchtduivel, in de gedaante van een mensch met kleine handen en voeten, doch met een grooten, hangenden buik, die, wanneer hij door het luchtruim gaat, heen en weer klapt en een geluid voorbrengt, overeenkomende met de uitspraak van *Keblek*. Hij is een goede genius, die nooit op de aarde komt en geen mensch kwaad doet. Anderen schrijven hem minder goede hoedanigheden toe, evenals aan:

31. DEN BAOENG,

een groote boschduivel, in de gedaante van een mensch met een hondekop, die, zoodra hij zich aan den mensch vertoont, hem aanblaft en ernstige ziekte veroorzaakt. Meer gevreesd wordt:

32. DE ANDJA=ANDJA,

of bloedduivel in menschengedaante, die slapenden het bloed uit het lichaam zuigt, waarvan ernstige ziekte en blauwe plekken op de huid de gevolgen zijn. Wanneer bij een sterfgeval blauwe plekken zich op het lijk vertoonen, schrijven de Javanen dit toe aan dezen duivel en zeggen: „*dilat Andja=andja*" of gelikt door den *Andja=andja*. Verder zijn:

33. DE BERMANA en
34. DE BERMANI

geesten van een afgestorven paar, man en vrouw, die tot *Djin* en *Djim* zijn overgegaan en duivels werden. Deze duivels zijn de gevaarlijke verleiders van gehuwden, bij wie zij zich weten in te dringen, door de gedaante van een hunner aan te nemen. Door den Javaan worden zij erg gevreesd, gelukkig voor hem, dat er slechts één paar van deze duivels bestaat. Minder gevaarlijk voor den mensch is:

35. DE KANOEN,

een schrikwekkende luchtduivel, een gedrocht, in de gedaante van een reus, die zich ophoudt in het luchtruim en zich voortdurend voedt met 40 andere duivels per dag. Volgens anderen 44. Menschen doet hij geen kwaad. Wanneer de Javaan eenzame wegen bereist, roept hij dezen duivel aan, om die duivels te verslinden, welke op zijn pad zich mochten voordoen en voor hem gevaarlijk zijn. Tot de minder gevaarlijke behooren ook:

36. DE BADJAG-ANGRIK,

kleine woudduivels, in de gedaante van aankomende kinderen, die zich steeds in groepen bij elkander vertoonen. Zien zij menschen, dan trachten zij hen bang te maken door een dreigende houding aan te nemen. Gelukt hun dat niet, dan verdwijnen zij, om eenige mijlen verder zich weder te vertoonen, en zoo voortgaande loopen zij reizigers in de bosschen steeds vooruit, zonder hun kwaad te doen.

Zij worden door den Javaan dan ook niet gevreesd. Een eerzuchtige is:

37. DE HANGA-IGI,

een schrikwekkende duivel, in de gedaante van een reus met lange loshangende haren, een goede genius, die den mensch tegen gevaren beschermt. Wordt zijn hulp ingeroepen voor een naderend gevaar, dan maakt hij den mensch, volgens den Javaan, tijdelijk onzichtbaar en beschermt hem daardoor voor het aankomend gevaar. Wordt hem echter de noodige eer niet bewezen of gedenkt men hem gedurende de reis niet, dan verschijnt hij onverwachts voor den nalatige en doet hem van schrik ziek worden. Tot de plaaggeesten behooren ook:

38. DE DROEBIKSA'S,

onzichtbare huisduivels, goede en kwade geniussen, die den mensch tegen gevaren en ziekte beschermen, maar ook niet zelden geweldig kunnen plagen, door zand in het eten te strooien, potten en pannen omver te werpen, onophoudelijk in huis iets te doen breken, enz., voor welke plagerij de Javaan echter niet bang is. Gevaarlijker is:

39. DE ANTOE-ALAS.

Deze boschduivel vertoont zich alleen des nachts aan personen, die zich in het een of ander bosch ophouden of er passeeren, en wel, als een dikke

wolk of mist, waaruit zich langzamerhand de gedaante van een menschelijk wezen of een gedrocht ontwikkelt. Hij heeft een zware stem en lacht altijd, wanneer hij iemand heeft doen schrikken; ofschoon op zich zelf niet gevaarlijk, kan de schrik, dien zijn verschijning verwekt, toch ziekte ten gevolge hebben. Meer gevreesd is:

40. DE ANTOE=OMAH,

een huisduivel, die uit de vlammen van het haardvuur als rook opstijgt en dan den vorm eener menschelijke gedaante aanneemt. Degeen, die hem ziet, krijgt een opgezwollen buik en lijdt dan hevige pijnen. Zeer gevreesd is:

41. DE WILWA,

een groote luchtduivel, die zich onder allerlei vormen en gedaanten voordoet, maar altijd wit van kleur is. Men zegt, dat hij alleen op de aarde komt, om menschenzielen weg te voeren. Allen, die hij tegemoet treedt en aanraakt, zijn verloren en moeten sterven. Dit geloof is bij den Javaan zoo diep geworteld, dat de uitdrukking: „*Wilwa di djawil di gawa*" d.i. „als men door den *Wilwa* wordt aangeraakt, wordt men ook door hem medegenomen", dikwijls voor een groote verwensching geldt. Een goede helper van den *Wilwa is*:

42. DE TEK=TEK

of *Tek=tek=an*, een dwaalduivel, die altijd met de doodsbeenderen, die hij bij zich draagt, rammelt en daardoor zijn nabijheid verraadt. Hij is voornamelijk voor kraamvrouwen en zuigelingen gevaarlijk, omdat zijn verschijning steeds zware ziekte of stuipen medebrengt. Een bepaalden vorm schijnt hij niet te hebben, daar hij onder allerlei gedaanten wordt waargenomen. Zijn bezoek kan echter worden geweerd, door een mes onder de ligplaats der kraamvrouw te leggen, of het van scherpe doorns voorziene blad van den *pandan ri* voor de huis= of kamerdeur te hangen. Ook zeer gevreesd is:

43. DE POK=POK=AN,

een duivel met een vurige tong, die zich op het menschelijke of dierlijke lichaam vastklemt, en evenals de vampier er het bloed uitzuigt; blauwe vlekken wijzen dan de plaatsen aan, waar hij met zijn tong gewerkt heeft. Tegen dezen duivel verleent het dragen van een *djimat*, door mannen in den hoofddoek, door vrouwen in de *oedet*, voldoende bescherming. Een gevaarlijke duivel voor het schoon geslacht is:

44. DE TARKA

ook wel *Djin* of *Djin lanang ireng* en *Setan sikil djaran* genaamd. Hij heeft de gedaante van een man met donkere of zwarte kleeren en paardenhoeven. Deze duivel is de gevaarlijke verleider van alle gehuwde vrouwen, bij wie hij zich weet in te dringen, door de gedaante harer echtgenooten aan te nemen. Alleen aan de paardenhoeven kan hij niet den vorm van menschelijke voeten geven, zoodat hij daaraan steeds te herkennen is. Zijn wederhelft is:

45. DE PERI

of vrouwelijke *Djim* of *Djim wedhok ireng* en *Setan wedok sikil djaran* genaamd. Zij doet zich voor als een beeldschoone vrouw met paardenhoeven. Op eenzame wegen loopt zij alleen-loopende mannen al schreiend en om hulp roepend na. Nadert men haar, dan verdwijnt zij plotseling, ten gevolge waarvan de persoon, die op haar hulpgeschrei is toegeloopen, niet zelden van schrik ziek wordt. Gevaarlijker is:

46. DE NINI-ANGGA,

een waterduivel, in de gedaante eener oude vrouw, die badende menschen, vooral wanneer de stroom sterk is, in de diepte trekt en medevoert; meestal zijn het kinderen, die zij aldus tot haar slachtoffers maakt. Een helper van verliefden is:

47. DE TJOBLONG,

een kleine duivel in de gedaante van een doosje of *tjoepoe*, die voor den mensch niet gevaarlijk is en zich in boomen ophoudt. Wanneer hij van den eenen boom naar den anderen overspringt of verhuist, doet hij zich als een vuurvlieg of *konang* voor. De hulp van dezen duivel wordt dikwijls door verliefden ingeroepen, om gemakkelijk het voorwerp hunner wenschen in hun bezit te krijgen. Daartoe moeten zij, na de standplaats van den *Tjoblong* te hebben gevonden, aan den voet van den bewoonden boom een offerande brengen en gedurende drie dagen vasten onder het aanroepen van dezen duivel. Wordt die bede verhoord, dan ontvangt de verzoeker op den derden dag een weinig olie, die *Minjak Tjoblong* wordt genoemd en de eigenschap heeft, om het verlangde meisje of de gewenschte vrouw leidzaam en gedwee te maken, wanneer zij met die olie slechts even in aanraking wordt gebracht. In Oost-Java wordt deze duivel ook *Tjoebloeng* genoemd. Tot de niet gevaarlijke duivels behooren ook:

48. DE KOERTJATJI'S en
49. DE KOERTJATJA'S,

of kabouters, in de gedaante van kleine kinderen van beide geslachten. Zij zijn gekleed in lange witte kleeren met witte mutsen op. Bij helderen maneschijn verbergen zij zich achter groote boomen, terwijl zij de voorbijgangers toelachen. Gelukt het iemand, een *Koertjatji* of *Koertjatja* zijn of haar muts af te nemen, dan is zijn fortuin gemaakt. De *Koertjatji*, zoowel als de *Koertjatja* toch kan zonder die muts niet naar zijn of haar rijk terug en is dan gedoemd daarbuiten rond te dwalen, totdat hij of zij die muts weder terug heeft; vandaar dat hij of zij dat hoofddeksel tegen elken prijs tracht terug te krijgen en niets hem of haar te veel is, om zich weder in het bezit van de verloren muts te stellen. Minder goedaardig is:

50. DE WEDON.

Hij ziet er uit als een wit lint en wordt dikwijls op eenzame wegen gezien, liggende dwars over den weg. Voor een groot gezelschap is hij bang, doch alleenloopende personen ontmoeten hem niet zelden en worden wel eens door hem besprongen, tengevolge waarvan zij dan ziek worden. Een bekende plaagduivel is:

51. DE DJOERIG,

een door den Javaan erg gevreesde duivel, die er op uit is, den mensch onheil te berokkenen. Volgens den Javaan houdt hij zich op in tuinen en bij voorkeur in een plant „*Kembang Djoerig*" genaamd. Deze heester, die veel gelijkt op „*kembang ketjoeboeng*", gebruikt de Javaan bij het maken van de paggers zijner *tegal*velden, om tegen diefstal beveiligd te zijn, daar de Javaan nooit door een dergelijke pagger zal gaan, bang zijnde, met den *Djoerig* in aanraking te komen. Een eigenaardige duivel is:

52. DE ADEN=ADEN,

een duivel in de gedaante van een oude vrouw, die in een *slendang* een groot pak bij zich draagt. Zij houdt dit voor iedereen verborgen en wil den inhoud tot geen prijs verkoopen. En geen wonder; dat pak bevat haar toovergewaad, dat zij aantrekt, om in een tijger te kunnen overgaan. Evenals de *Gendroewa* weleens dient, om stoute kinderen er mede bang te maken, gebruikt men ook de zeer te vreezen *Aden=aden*. Volgens anderen is de *Aden=Aden* de geest van een oude vrouw, die duivel is geworden en de macht heeft, zich in een tijger te veranderen. Een evenzeer gevreesde duivel is:

53. DE AOEL,

in de gedaante van een boschmensch of aap. Hij houdt zich op in het dichte woud. Met opgetrokken beenen loopt het gedrocht op handen en voeten snel heen en weer, steeds om zich heen spuwende, onder het uitgillen van den kreet: Oel! Oel! Oel! Het is natuurlijk door den eenzamen woudlooper zeer te ontzien. Tot de gevaarlijkste van zijn soort mag wel gerekend worden:

54. DE DJOELIG,

ook genaamd *Djahil*, *Hijanat* of *Kitman*, de duivel van de luimen en drif= ten van een mensch. Hij dringt zich in het hart van den persoon, dien hij voor zijn doel heeft uitgekozen, om hem tegen een ander tot twisten aan te zetten. Deze duivel, die in de Javaansche maatschappij een groote rol speelt, is niet alleen op Java gevreesd, maar ook in Arabië en in den In= dischen Archipel onder bovengemelde namen bekend. De persoon, die door hem bezeten is, wordt „*mataglap*" genoemd. Tot de duivels, die den mensch tijdelijke genietingen bezorgen, behoort ook:

55. DE KEDJIT,

een duivel in de gedaante van een kind. Volgens de vereerders van dezen duivel houdt hij zich op in den *Soemoer Koentjoer*, gelegen nabij de *gam= poeng* Bajat afdeeling Klaten der residentie Soerakarta. De persoon, die rijkdommen begeert, begeeft zich naar bedoelden put en doet daar de belofte de *Kedjit* te onderhouden en voor hem op bepaalde tijden *menjan* of *doepa* te branden en bloemen aan hem te offeren. Deze belofte, alsmede het verzoek om rijkdom aan dezen duivel, noemt de Javaan „*Ngetjit*", d.i. het dienen van de *Kedjit*. Deze duivel bezorgt zijn gunsteling door telkens zeer kleine bedragen te geven een groot fortuin. Volgens het zeggen

van den Javaan neemt hij, waar geld op ongunstige tijden wordt geteld— d.i. gedurende het ondergaan der zon — ongemerkt er iets van af en legt dat geld in de kist van zijn gunsteling, die voor deze genieting na zijn dood kwellingen moet ondergaan. Een dergelijke duivel is:

56. IPRI,

die voorgesteld wordt als de geest van een slang, in de gedaante van een schoone, jonge vrouw. Zij houdt zich op, op den top van den *goenoeng* Boentar gelegen in de afdeeling Tjitjalengka der residentie Preanger Regentschappen. Men doet haar op genoemde plaats de belofte van trouw, zooals men die doet bij het aangaan van een huwelijk en belooft haar tevens voor haar *menjan* of *doepa* te branden en bloemen te offeren. Het aanzoek bij de *Ipri*, alsmede de gedane belofte heet „*Ngipri*" of het dienen van de *Ipri*. Deze vrouwelijke duivel, die voor haar gunsteling zichtbaar is, bezorgt hem op dezelfde wijze, als de *Kedjit*, door telkens kleine bedragen te geven een groot fortuin. Het is echter niet bekend, dat lieden, die van haar tijdelijke genietingen hebben ontvangen, na hun dood of binnen zeker tijd moeten sterven, om haar in het hiernamaals te dienen. Volgens de meening echter van een Javaan, aan wien wij daaromtrent inlichtingen vroegen, moet dit wel het geval zijn, want zeide hij ons: „Een duivel doet niets voor niets". Een zeer gevaarlijke boschduivel is:

57. DE DJANGITAN,

die alle gedaanten van viervoetige en kruipende dieren, zoowel als die van vogels kan aannemen, om de *tiang tapa* te plagen, jagers of zij, die door de bosschen komen, te misleiden, te doen verdwalen en hen in de nabijheid te lokken van verscheurende dieren. Een tuinduivel en minder gevaarlijk is:

58. DE KEBLAK,

die steeds over den grond kruipt en alleen de menschen schrik aanjaagt door het geluid, dat hij maakt, veel overeenkomende met den klap, dien men hoort, indien men met de platte hand op den grond slaat, naar welk geluid hij genoemd wordt. Volgens den Javaan voedt hij zich met kippendrek en ander dierlijk vuil en houdt zich steeds op in de onmiddellijke nabijheid van het huis. Een plaagduivel is:

59. DE PITENAH,

die op eenzame wegen zich ophoudt en vooral alleen loopende vrouwen aanvalt of onverwachts als een harde wind langs iemand heen strijkt. De persoon, die door den *Pitenah* is aangeraakt, wordt meestal van schrik ziek. Tot deze soort duivels behoort ook:

60. DE GODA,

mede een plaagduivel, die echter niet alleen op wegen maar ook op erven zich ophoudt en alleen schijnt te bestaan, om den mensch door het berokkenen van allerlei onaangenaamheden, te plagen.

Tot de duivels, die de toovenaars en goochelaars in hun soms wonderlijke verrichtingen behulpzaam zijn en door middel van formules worden opgeroepen, behooren:

61. DE MADAM'S.

Zij zijn zeer bedreven in het brengen der omstanders in een begoocheling, waardoor deze alles zien, hooren en voelen, hetgeen de toovenaar of goochelaar zegt. De eigenlijk gezegde *Madam's* zijn zeer onontwikkelde duivels, die de gedaante van een koe hebben. Zij worden door kwaadaardige toovenaars en *doekoen's* gebezigd tot het uitvoeren van wraakplannen. De *Madam's* echter, die gehoorzamen aan de elementale kernstof en de toovenaars en goochelaars behulpzaam zijn in hunne verrichtingen, hebben de gedaanten van menschen doch kunnen elke gewilde gedaante aannemen en worden onderscheiden in vier soorten namelijk:

62. DE SHOEDALA-MADAM'S

of vuurduivels, die den toovenaars en goochelaars behulpzaam zijn in alle verrichtingen, waarbij met vuur gewerkt wordt. Zij hebben de macht het eene ding in het andere te veranderen door middel van begoocheling.

63. SHOELA-MADAM'S

of aardduivels; de zoogenaamde pottenbakkers. Zij zijn zeer gesteld op eerbewijs en zijn den toovenaars en goochelaars behulpzaam om een pit in weinig tijd te doen ontkiemen tot een vruchtendragend boompje en in alle zaken waarbij met aarde gewerkt wordt.

64. DE KOEMIL-MADAM'S

of waterduivels. Zij zijn vroolijk en goedig van aard en hebben de gewoonte zich op te blazen evenals een luchtbal. Zij zijn den toovenaars behulpzaam in alles, waarbij water te pas komt en zijn zeer bedreven in het kunstje om het te doen regenen, waarbij zij zelf schik hebben in de verwonderde gezichten der omstanders. Zij kunnen door middel van water en door de tusschenkomst van den toovenaar of goochelaar de toekomst voorspellen.

65. DE POROETHOE-MADAM'S

of luchtduivels met geweldige kracht. Zij zijn den toovenaars en goochelaars behulpzaam in alles, waarbij kracht vereischt wordt en in de lucht gewerkt wordt, zooals het opheffen van de zwaarste voorwerpen. Zij houden ook wilde en verscheurende dieren, ook slangen, in bedwang, waardoor deze zonder gevaar voor den toovenaar of goochelaar alles doen hetgeen deze beveelt. Tot deze soort duivels behoort ook:

66. DE KOETTI-SETAN,

een aardduiveltje in de gedaante van een kind; het zoogenaamde goochelduiveltje, dat den goochelaar behulpzaam is, om de wonderbaarste verrichtingen te weeg te brengen.

De ziekten in boomen, planten en gewassen schrijft de Javaan toe aan:

67. DE AMA'S,

Deze duivels doen zich onder allerlei vormen en gedaanten voor en zijn meestal min of meer gevaarlijke vijanden van het gewas, dat wanneer het door hen bezocht wordt, niet zelden geheel mislukt of aan het kwijnen raakt. Naar gelang van de gedaante of den vorm, waarin hij zich vertoont, of van zijn aard, draagt iedere *Ama* een bijzonderen naam en wordt hij ook meer of minder gevreesd. De *sarat's* of voorbehoedmiddelen en de zoogenaamde *djamoe's* of medicijnen, die tegen de ziekten van het gewas worden aangewend, zijn eigenlijk ook niets dan *wadima's* of offers, die den *Ama* worden aangeboden, om hem tevreden te stellen en te doen weggaan. De bekende *Ama's* zijn:

68. DE MENTHEK,

wien de gedaante van een naakt loopend vier= à vijfjarig kind wordt toegeschreven, is een vijand, voornamelijk van het *padi*gewas, dat wanneer hij er over heen loopt, ziek wordt, en geen of weinig vruchten geeft, soms zelfs geheel uitsterft. Deze duivel is ook voor vruchtdragende boomen gevaarlijk. Men tracht hem, door hem zooveel doenlijk trouw te vereeren en offers aan te bieden, gunstig te stemmen. Een zeer gevaarlijke *Ama* is:

69. DE LADA,

waarvan de *sarat=Lada* of voorbehoedmiddel tegen de *Lada* getuigt, die voornamelijk in Midden=Java bij het beplanten der velden wordt aange= boden. Deze duivel tast het *padi*plantje aan, wanneer het pas geplant is en doet uitsterven. Hij is echter ook gevaarlijk voor alle planten en gewassen. Even gevaarlijk is ook:

70. DE BALANG,

die echter zeldzamer zich voordoet. Deze duivel is gevaarlijk voor alle gewassen, maar inzonderheid voor het *padi*gewas, dat, indien het door hem wordt aangeraakt, wegkwijnt en sterft. De offeranden voor den *Balang* worden dikwijls gelijk met die voor den *Lada* aangeboden. Tot de gevaar= lijkste van de *Ama*soorten behoort:

71. DE BOESOENG,

die niet alleen gewassen doet uitsterven, maar ook den landbouwer gedu= rende het bewerken der velden of gedurende het planten aanvalt en bij zijn slachtoffer opgezette buik veroorzaakt. Ook:

72. DE TELODOH

of *Teloeh* brengt niet alleen ziekte in de gewassen, maar valt ook den land= bouwer aan en maakt hem ziek. Minder gevaarlijk is:

73. DE LODOK,

die alleen de ontkiemende zaad*padi* aantast en de wortels verteert, zooals de Javaan zegt: opeet. Een dergelijke duivel is ook:

74. DE SOENDEP,

die het pas geplante *padi*plantje aantast en zijn ontwikkeling belemmert. Gevaarlijker is:

75. DE BELOEK,

die de *padi*aren aantast en deze geheel doet verteeren en hol worden. Deze duivel dwaalt, of doet zijn werk alleen bij nacht. Even gevaarlijk voor de *padi* is:

76. DE TEPAK,

die zich voordoet als een scherpe wind, die de *padi*bloem doet verdrogen en soms ook de geheele plant doet uitsterven of de steel knakt. Een dergelijke *Ama* is ook:

77. DE WALANG SANGIT,

een kleine, zeer onaangenaam ruikende sprinkhaan, die door den Javaan voor een duivel wordt gehouden, omdat hij de *padi*aren geheel of gedeeltelijk opeet, zonder de schil der aren te beschadigen. Een dergelijke duivel is ook:

78. DE LEMBING,

een worm, die door den Javaan als een duivel wordt beschouwd, en evenals de *Walang sangit* de *padi*aren aantast. Een eigenaardige *Ama* is:

79. DE POETIH,

die ziekte in het *padi*gewas veroorzaakt, dit doet verbleeken en wit van kleur worden. Een dergelijke ziekmaker is ook:

80. DE ABANG,

die eveneens ziekte in het *padi*gewas veroorzaakt, deze doet uitsterven en rood worden. Een lastige *Ama* is:

81. DE OELER PADI,

een kleine rups, die door den Javaan voor een duivel wordt gehouden en ziekte in het *padi*gewas veroorzaakt. Minder gevaarlijk zijn:

82. DE DEDEK,
83. DE BLEDOEG,
84. DE BAMBANG,
85. DE MENDANG en
86. DE TJERE.

De ziekteaanbrengers in het jonge *padi*gewas, waardoor dit gewas zijn frissche, groene kleur verliest, min of meer geel-groen van kleur wordt en den groei voor eenigen tijd belemmert. Tot deze soort behoort ook:

87. DE BRAMBANG,

een *Ama*, die ziekte in het *padi*gewas veroorzaakt. De *Brambang*ziekte is kenbaar aan de licht=rood=bruine kleur van de blaadjes der jonge plant. Deze ziekte heeft echter niet het afsterven van de plant ten gevolge. Deze kwijnt eenige dagen, de oude bladeren sterven af en het plantje krijgt weder nieuwe bladeren, even frisch als te voren. Deze *Ama* doet zich voor, indien het dikwijls 's morgens regent. Een zeer gevaarlijke *Ama* is:

88. DE DOEDOEK,

een klein, rond beestje met zwarte vlekken, die door den Javaan als een duivel gevreesd wordt. Het nestelt zich in het loof der gekweekte groenten. Indien het dier zich eenmaal in het loof gezet heeft, worden de stengels spoedig wit en de plant sterft kort daarop. Een even gevreesde duivel is:

89. DE WAWERENG

of *Waweri*, die gedurende het geheele jaar en voor alle gewassen gevaarlijk is. Deze duivel verlaat, volgens den Javaan, de velden niet; hij stelt zich echter tevreden met enkele plekken in een aanplant te vernielen. Minder gevaarlijk is:

90. DE GAGADINGAN,

die geen ziekte in de gewassen veroorzaakt, doch deze doet vallen of ombuigen, waardoor vooral het *padi*gewas bedorven wordt. Tot dergelijke soort duivels behooren ook:

91. DE POESER,

die eveneens ziekte in de gewassen veroorzaakt en van andere plaagduivels zich onderscheidt, doordat hij de steel nabij de vrucht doet verdrogen, waardoor de vrucht afvalt. Deze ziekte tast dikwijls vruchtboomen, doch zelden gewassen aan, en:

92. DE WERNONG

of *Werneng*, die de halmen van het *padi*gewas van binnen aantast, de vrucht doet verdrogen en deze waardeloos maakt. Tot de weinige duivels, die vereerd worden, behoort:

93. DE SEMRANI

of *Djaran* (*Kapal*)= ook *Koedha Sembrani*, genaamd, het gevleugelde paard, dat eigenlijk meer speciaal de trouwe voerder en geleider is van de machtigen en grooten der aarde en voor den kleinen man onbereikbaar en ongenaakbaar is. Dit paard wordt verondersteld zijn verblijf te houden op den Lawoe en den Wilis, waar hij zich beurtelings vertoont, en het schijnt de verpersoonlijking te zijn van dat hooge streven, waarvan iedere groote bezield moet zijn, niet alleen om tot hoogere en grootere wereldlijke macht te geraken, maar ook en vooral om eenmaal dat standpunt van wijsheid en zedelijke kracht te bereiken, waardoor de mensch de grens der volmaking hier op aarde nadert.

DE MENSCHELIJKE= EN NIET=MENSCHELIJKE SCHIMMEN.

Tot de tweede categorie van de door de *Tiang pasek* vereerde of ge=vreesde wezenheden, behooren de spoken, die in twee soorten onderschei=den worden, namelijk: de menschelijke en de niet=menschelijke.

De menschelijke spoken kunnen weder in vier klassen onderverdeeld worden namelijk: 1 de schillen; 2 de schimmen; 3 de elementaren en 4 de zwarte toovenaars.

1. De schil is het eerste wezen, dat na den dood uit het lichaam straalt; het is het zoogenaamd astraal lijk, dat aan het stoffelijke lijk gebonden blijft en zich langzaam oplost, weleens zichtbaar is op begraafplaatsen en daarom kerkhofspook wordt genoemd. De schil, die geheel verstandeloos is, kan evenwel door formules worden opgewekt tot een kwaaddoende spook.

2. Den derden dag na het overlijden, verlaat het lijk, na het afwerpen van de schil, het astraal lichaam, dat begaafd is met verstand en behebt is met lusten, driften en begeerten, evenals het stoffelijk lichaam. Nadat door louteringde lusten, driften en begeerten te niet zijn gedaan, gaat het astraal lichaam over naar het geestelijk gebied. Deze overgang gaat gepaard met een tweeden dood, waarbij een tweede astraal lijk achterblijft, dat „schim" wordt genoemd. Deze schim is verstandeloos, doch behebt met de lusten, driften en begeerten, die door het astraal lichaam werden afgelegd. Deze schim blijft in de lucht zweven, totdat zij zich geheel heeft opgelost, doch kan ook bezield worden door het opzeggen van formules of door de nader te noemen elementalen en zij wordt alsdan een goed= of kwaaddoen=de spook.

3. Tot de derde soort behoort de elementaar, het zielloze astraal lichaam van een mensch, die zeer slecht geleefd heeft en zooals men figuur=lijk zegt, zijn ziel verloren heeft. Hij heeft zijn lusten, driften en begeerten niet kunnen beteugelen, kan daarom niet naar het astraal gebied overgaan en is gedwongen op de aarde te blijven ronddoolen. Tot deze soort spoken behoort ook het astraal lichaam van den zelfmoordenaar, van den terecht=gestelde of van den persoon, die vóór zijn tijd een gewelddadigen of plot=selingen dood stierf en als mensch slecht geleefd heeft. De astrale lichamen van dergelijke menschen blijven aan de lijken verbonden, tot het oogenblik voor hun dood is bepaald.

Het is de elementaar en vooral de eerstgenoemde, die door het uitspreken van een formule of verwensching tot een kwaadaardige spook opgewekt kan worden en gebruikt wordt voor de uitoefening van wraak of plagerij, zooals steenenwerpen, *soeroe*spuwen, aanhoudend kloppen aan deuren en vensters, het ziekmaken of dooden van iemand, door het plaatsen van een *toembal*, het verliefd maken van iemand door *goena=goena* en meerdere dergelijke zaken, die in het vierde deel zullen behandeld worden.

Verder moeten wij melding maken van een wezen, dat eigenlijk niet tot de spoken behoort, doch door zijn langer verblijf op de aarde dan noodig is en zijn macht om zich te verstoffelijken, door den *Tiang pasek* daartoe gerekend wordt. Het is de geest van een mensch, die braaf geleefd heeft en zijn verblijf op aarde na zijn dood verlengt, ter wille van de bescherming van achtergelaten familieleden of voor het bereiken van een zeker doel, reeds bij zijn leven opgevat. Een dergelijke verschijning behoort dan ook tot de goedaardige spoken.

4. Tot de vierde soort behoort de zwarte toovenaar, die door middel van een formule zich tijdelijk en slechts voor korten tijd verandert in een onzichtbaar menschelijk wezen of zichtbaar dier of in een anderen vorm, dan wel vóór zijn dood door het opzeggen van een formule, nadien in een gewenschten vorm overgaat, welke vorm echter niet langer kan duren dan tot veertig dagen na den dood.

Ook deze soort spook behoort tot de kwaadstichtende, daar de vorm=verandering alleen met dat doel geschiedt.

Tot de niet=menschelijke spoken behoort de elementaal, die door de goede of slechte gedachten, die men van iemand heeft of de goede en slechte wenschen, die men iemand toedenkt, gevormd of geschapen wordt.

Deze elementaal vormt, zoodra zij zich vereenigt met een schim, een onzichtbaar spook, dat den mensch krachtig kan steunen en beschermen, maar hem ook zeer vijandig kan zijn en hem zelfs kan ziek maken en doo=den. Ook door formules kan een dergelijke spook worden geschapen.

De Javaan geeft aan beide soorten, menschelijke en niet=menschelijke spoken, den naam van *Medi* of spook.

Daar de spoken in de Javaansche maatschappij een groote rol spelen, zoo dient de lezer ze in hun werkkring als stille of geheime kracht nauw=keurig te kennen, ten einde de *petangan's*, die met deze wezens verband houden, te kunnen begrijpen. Alvorens dus over te gaan tot de beschrijving der spoken, wenschen wij den lezer een denkbeeld te geven van de men=schelijke spoken en wij verwijzen hem naar hetgeen de heer C. W. Lead=beater van hen heeft geschreven. Op bladzijde 45—60 van zijn werk „Het astraal gebied" lezen wij:

Wanneer na den dood van den mensch, de scheiding der beginselen volledig is, is het *Kamaloka*leven van den mensch voorbij en gaat hij over tot den dewakhanischen toestand. Maar evenals hij, wanneer hij voor dit gebied sterft, zijn stoffelijk lichaam achterlaat, laat hij ook, wanneer hij sterft voor het astraal gebied, zijn *Kamaroepa* achter.

Zoo komt de soort wezenheid in leven, die de „Schim" genoemd wordt, een wezenheid, zij opgemerkt, die in geen enkel opzicht het werke=lijke *ik*wezen is (want dit is overgegaan naar *Dewakhan*), maar die niette=min zijn nauwkeurig persoonlijk voorkomen heeft, maar ook zijn geheugen en al zijn kleine eigenaardigheden bezit.

Door haar aard zelf is zij uiterst vatbaar om door alle soorten kwade invloeden bewogen te worden en daar zij gescheiden is van haar hooger *Ik*, heeft zij niets in haar samenstel, dat in staat is te beantwoorden aan goede invloeden. Zij leent zich daarom gereedelijk tot verscheidene kleine doel=einden van enkele der lagere soort zwarte toovenaars.

De „schil" is volstrekt het louter astrale lijk in staat van ontbinding, elk deeltje van den lageren *Manas* heeft het verlaten. Zij is geheel en al zonder eenig bewustzijn of verstandelijkheid en wordt lijdelijk rondgevoerd op de astrale stroomen, evenals een wolk in elke mogelijke richting zou kunnen worden gedreven door een tijdelijke bries. Deze etherische schil komt men evenwel niet doelloos ronddrijvend tegen, zooals de schim. Integendeel, zij blijft binnen enkele weinige meters van het ontbindende stoffelijke lichaam en daar zij gemakkelijk zichtbaar is voor ieder, die zelfs maar lichtelijk gevoelig is, is zij verantwoordelijk voor veel van de gemeenlijk verspreide verhalen van kerkhofspoken. Een psychisch ontwikkeld mensch, die een kerkhof voorbijkomt, zal deze blauwachtig witte, nevelachtige vormen zien, die zweven over de graven, waar de stoffelijke omkleedsels zijn neergelegd, die zij pas hebben verlaten, en daar zij evenals hun lager evenbeeld in verschillende toestanden van ontbinding verkeeren, is het gezicht geenszins aangenaam. Deze soort schil is evenals de schim geheel en al ontbloot van bewustzijn en verstandelijkheid en ofschoon zij onder zekere omstandigheden gegalvaniseerd kan worden tot een allerafschuwelijksten vorm van tijdelijk leven, is dit slechts mogelijk door sommige van allerwalgelijkste plechtigheden van een der slechtste vormen van zwarte tooverij; hoe minder hierover gezegd wordt des te beter. Men zal dus zien, dat de mensch op de opeenvolgende trappen van zijn voortgang van aardleven naar *Dewakhan* niet minder dan drie lijken afwerpt en tot langzame ontbinding achterlaat; 1e het stoffelijk lichaam, 2e het etherisch dubbel en 3e het *Kamaroepa*, die alle trapsgewijze opgelost worden in hun samenstellende bestanddeelen en opnieuw op hun onderscheidene gebieden benuttigd worden door de bewonderenswaardige scheikunde der natuur.

De belevendigde schil moest nauwkeurig beschreven, eigenlijk niet onder het hoofd „menschelijke" worden gerangschikt, daar zij alleen zijn uiterlijk gewaad is, de lijdelijke, zinnelooze schil, die eens een aanhangsel van de menschheid is geweest. Alle leven, verstand, begeerte en wil, die zij bezitten moge, zijn die van den kunstmatigen elementaal, die haar bezielt en die is, ofschoon hij in verschrikkelijke waarheid een schepping van des menschen slecht denken is, zelf niet menschelijk. Evenals de schim wordt zij dikwijls gebruikt om de verschrikkelijke doeleinden van de *Voedoe*- en *Obeah*-vormen van tooverij te bevorderen (op Java de *toembal* en de *goena-goena*).

Er blijven twee zelfs nog vreeselijker, maar gelukkig zeer zeldzame mogelijkheden over om te worden genoemd, namelijk de Vampier en de Weerwolf.

Alle lezers van Theosofische letterkunde zijn bekend met het denkbeeld, dat het voor iemand mogelijk is, om zulk een volstrekt laag en zelfzuchtig, zoo volslagen slecht en dierlijk leven te leiden, dat zijn gansche lagere *Manas* geheel en al verstrikt kan worden in *Kama* en eindelijk gescheiden van zijn geestelijken oorsprong in het hooger *Ik*. Enkele bestudeerders schijnen zelfs te denken, dat zulk een voorval heel gewoon is en dat wij elken dag van ons leven aantalen van zulke „zielloze menschen", zooals ze genoemd zijn, op straat kunnen ontmoeten, maar dit is gelukkig onwaar.

Maar hoe vergelijkenderwijze weinig er zijn, toch bestaan zij en uit hun rangen is het, dat de nog zeldzamere vampier getrokken wordt.

De verloren wezenheid zou zeer spoedig na den dood bemerken, dat hij niet in staat was, in *Kamaloka* te blijven en zou onweerstaanbaar in volkomen bewustzijn getrokken worden naar „zijn eigen plaats", om daar langzaam te ontbinden, na ervaringen, die wij het best onbeschreven laten. Indien hij evenwel door zelfmoord of plotselingen dood omkomt, kan hij zich onder zekere omstandigheden, vooral als hij iets weet van zwarte kunst, (die kunst bestaat op Java in het opzeggen van formules, om na het overlijden of zelfs nog gedurende het leven te veranderen in een menschelijken vampier, *andjing adjak* — de wolf op Java —, tijger, krokodil, slang, of ander dier, of door toedoen van anderen in een zwijn of paard), door een dood in het leven, die ternauwernood minder vreeselijk is, van dat vreeselijke lot terug houden door het ijzingwekkende bestaan van den vampier. Daar de sfeer waar hij te huis hoort hem niet opeischen kan tot na den dood van het lichaam, bewaart hij het in een soort kataleptischen trancetoestand, door het afschuwelijke toevluchtsmiddel om er bloed in over te gieten, dat door zijn half verstoffelijkt *Kamaroepa* uit andere menschelijke wezens getrokken wordt en stelt zoo zijn eindelijke bestemming uit, door het begaan van moord op groote schaal. Zooals het volks „bijgeloof" wederom terecht veronderstelt, is in zulk een geval het gemakkelijkste en krachtdadigste geneesmiddel, om het lichaam op te graven en te verbranden en het schepsel zoo van zijn steunpunt te berooven. Wanneer het graf geopend wordt, schijnt het lichaam gewoonlijk geheel frisch en gezond en de doodkist is niet zelden met bloed gevuld. Natuurlijk is in landen, waar lijkverbranding de gewoonte is, vampierisme van deze soort onmogelijk.

De Weerwolf is, ofschoon hij in gelijke mate afschuwwekkend is, de uitkomst van een ietwat verschillend *Karma* en behoorde inderdaad wellicht een plaats te hebben gevonden onder de eerste, in plaats van onder de tweede afdeeling van de menschelijke bewoners van *Kamaloka*, daar het altijd gedurende het leven van den mensch is, dat hij zich het eerst onder dezen vorm openbaart. Hij sluit altijd eenige kennis van tooverkunsten in, in allen geval genoeg om het astraal lichaam uit te werpen. Wanneer een volmaakt wreed en dierlijk mensch dit doet, bestaan er zekere omstandigheden, waaronder andere astrale wezenheden zich van het lichaam kunnen meester maken en dit verstoffelijkt kan worden, niet in den menschelijken vorm, maar in dien van het een of ander wilde beest, gewoonlijk den wolf, en in dezen toestand zal het over het omringende land zwerven en andere dieren dooden en zelfs menschelijke wezens en zoo niet alleen aan zijn eigen dorst naar bloed voldoen, maar ook aan dien van de duivelsche machten, die het voortdrijven. In dit geval zal, zooals zoo dikwijls bij het gewone astraal lichaam elke wond, die toegebracht wordt op de dierlijke verstoffelijking, weder te voorschijn komen op het menschelijke stoffelijke lichaam, door het buitengewoon verschijnsel van terugslag, ofschoon het *Kamaroepa*, dat na den dood van dat stoffelijke lichaam waarschijnlijk voort zal gaan in den zelfden vorm te verschijnen, minder kwetsbaar zal zijn. Het zal dan even-

wel ook minder gevaarlijk zijn, daar het niet in staat zal zijn, zich volledig te verstoffelijken.

Het is de gewoonte geweest van deze eeuw, om te schimpen op wat het dwaze bijgeloof van het onwetende boerenvolk wordt genoemd, maar de beoefenaar van het okkultisme zal evenals in bovengenoemde gevallen ook in vele andere na nauwkeurige beschouwing vinden, dat duistere of vergeten waarheden der natuur ten grondslag liggen aan wat op het eerste gezicht louter onzin schijnt en hij leert voorzichtig te zijn in het verwerpen, zoowel als voorzichtig in het aannemen.

Wat betreft de niet-menschelijke spoken wenschen wij den lezer te verwijzen naar hetgeen Annie Besant in haar werk „Karma" van de elementalen heeft geschreven. Van bladzijde 1—76 lezen wij hier en daar:

Elke gedachte des menschen gaat na ontwikkeld te zijn over tot de innerlijke wereld en wordt een werkdadige wezenheid door zich te verbinden, samen te vloeien, zouden wij het kunnen noemen, met een elementaal — dat wil zeggen met een van de halfverstandelijke krachten der natuurrijken. Zij blijft als een werkdadig verstandswezen — een schepsel door het denkvermogen geteeld — gedurende een langer of korter tijdperk in verhouding tot de oorspronkelijke kracht van de hersenwerking, die haar voortbracht. Zoo wordt een goede gedachte bestendigd als een werkdadige, weldoende kracht, een slechte als een boosaardige daemon. En zoo bevolkt de mensch voortdurend zijn stroom in de ruimte met een eigen wereld, wemelend van het kroost zijner grillen, begeerten, aandriften en hartstochten; een stroom, die op elk gevoelige of zenuwachtige bewerktuiging, die er mede in aanraking komt, terugwerkt in verhouding tot zijn stroomsterkte. De Boeddhist noemt het zijn „*Skandha*"; de Hindoe geeft het den naam „*Karma*". De Adept ontwikkelt deze vormen bewust; andere menschen werpen ze onbewust af.

Degenen, die het verleden hebben bestudeerd, herinneren zich wellicht nu en dan gemaakte duistere toespelingen op een kleurentaal; zij kunnen zich het feit in herinnering brengen, dat in het oude Egypte heilige handschriften in kleuren werden geschreven, en dat in het overschrijven gemaakte vergissingen met den dood werden gestraft. Maar ik moet dit verleidelijke zijpad niet ten einde toe volgen. Voor ons is enkel het feit van belang, dat elementalen kunnen worden toegesproken door kleuren en dat kleurwoorden voor hen even begrijpelijk zijn, als gesproken woorden voor menschen.

De tint van de zangkleur hangt af van den aard der beweegreden, die den verwekker van den gedachtevorm bezielt. Indien de beweegreden zuiver, liefderijk, weldadig van aard is, zal de voortgebrachte kleur een elementaal tot den gedachtevorm oproepen, die de kenmerkende eigenschappen aan zal nemen, die op den vorm door de beweegreden zijn ingedrukt, en werken in de zoo aangegeven richting; deze elementaal treedt in den gedachtevorm, waarvoor zij de rol van een ziel vervult en zoo wordt in de astrale wereld een onafhankelijke wezenheid gemaakt, een wezenheid van een

weldadigen aard. Indien aan den anderen kant de beweegreden onzuiver, haatdragend, kwaadaardig van aard is, zal de voortgebrachte kleur een elementaal tot den gedachtevorm oproepen, die op gelijke wijze de kenmerkende eigenschappen aan zal nemen, die op den vorm door de beweegreden zijn ingedrukt en werken in de zoo aangegeven richting; ook in dit geval treedt de elementaal in den gedachtevorm, waarvoor zij de rol van een ziel vervult, en maakt zoo een onafhankelijke wezenheid in de astrale wereld, een wezenheid van een kwaadaardigen aard.

Een toornige gedachte bijvoorbeeld zal een roode flikkering veroorzaken; de gedachtevorm zóó trillen, dat hij rood voortbrengt; die flikkering van rood is een oproep tot de elementalen en zij schieten toe in de richting van hem, die ze oproept en een hunner treedt in den gedachtevorm, hetgeen hem een onafhankelijke werkzaamheid geeft van een vernielende, ontbindende soort. De menschen spreken voortdurend geheel en al onbewust in deze kleurentaal en roepen zoo deze zwermen van elementalen om zich, die hun intrek nemen in de verschillende verschafte gedachtevormen; zoo is het, dat de mensch zijn stroom in de ruimte met een eigen wereld, wemelend van het kroost zijner grillen, begeerten, aandriften en hartstochten bevolkt. Engelen en duivels door ons zelf geschapen, verdringen zich aan alle zijden om ons, makers van wel of wee voor anderen, brengers van wel of wee voor onszelf—waarlijk een karmische schare.

Helderzienden kunnen voortdurend veranderende kleurflikkeringen zien in de aura, die iedereen omringt: elke gedachte, elk gevoel zet zich zoo om in de astrale wereld, zichtbaar voor het astraal gezicht. Degenen, die ietwat meer ontwikkeld zijn dan de gewone helderziende, kunnen ook de gedachtevormen zien en kunnen de gevolgen zien, die door de kleurflikkeringen te midden van de horden van elementalen worden teweeggebracht.

Het levenstijdperk van deze bezielde gedachtevormen hangt af ten eerste van hun aanvankelijke hevigheid van kracht, die er door hun menschelijken verwekker op is uitgestort; en ten tweede van het voedsel, dat hun na hun verwekking wordt verstrekt, door de herhaling van de gedachte, hetzij door hem of door anderen. Hun leven kan voortdurend door deze herhaling versterkt worden en een gedachte, die bepeinsd wordt, die het onderwerp van herhaalde overpeinzing vormt, verwerft groote stevigheid van vorm op het psychisch gebied. Zoo worden ook gedachtevormen van gelijken aard tot elkander getrokken en versterken zij elkander wederkeerig; zij maken een vorm van groote kracht en hevigheid, werkzaam in deze astrale wereld.

Gedachtevormen kunnen ook door hun voortbrenger op bijzondere personen gericht worden, die door hen kunnen worden geholpen of geschaad naarmate van den aard van den bezielenden elementaal; het is niet slechts dichterlijke verbeelding, dat goede wenschen, gebeden en liefdevolle gedachten van waarde zijn voor degenen, tot wie ze gezonden worden; zij vormen een beschermende schaar, die den geliefde omringt en menigen slechten invloed en menig gevaar afwendt.

Niet slechts verwekt iemand zijn eigen gedachtevormen en zendt hij ze uit, maar hij doet ook dienst als een magneet, om gedachtevormen van

anderen tot zich te trekken van het astraal gebied rondom hem, van de klassen, waartoe zijn eigen bezielde gedachtevormen behooren. Hij kan aldus groote krachtsversterkingen van buiten af tot zich trekken en het ligt aan hemzelf of deze krachten, die hij uit de uiterlijke wereld tot zijn eigen wezen trekt, van een goed of van een slecht soort zullen zijn. Indien iemands gedachten zuiver en edel zijn, zal hij scharen weldadige wezens om zich heen trekken en kan zich soms afvragen, waarvandaan tot hem die macht tot verrichten komt, die—en zeer terecht—zooveel boven zijn eigene schijnt te zijn.

Op gelijke wijze trekt iemand van slechte en lage gedachten scharen kwaadaardige wezenheden tot zich en begaat door deze toegevoegde kracht ten kwade misdaden, die hem bij het terugblikken verbazen. „Een duivel moet mij bezocht hebben", zal hij uitroepen; en waarlijk voegen deze duivelsche krachten, die door zijn eigen slechtheid tot hem zijn geroepen er van buiten af kracht aan toe. De elementalen, die gedachtevormen bezielen, hetzij deze goed of kwaad zijn, schakelen zich aan de elementalen in des menschen begeertelichaam en aan die welke zijn eigen gedachtevormen bezielen en werken zoo in hem, ofschoon zij van buiten komen. Maar hiervoor moeten zij wezenheden van hun eigen soort vinden, om zich aan vast te schakelen, anders kunnen zij geen invloed uitoefenen. En verder zullen elementalen in een tegengestelde soort gedachtevormen hen afstooten en de goede mensch zal door zijn dampkring zelf, zijn aura, al wat slecht en wreed is terugdrijven. Zij omringt hem als een beschermende muur en houdt het kwaad van hem weg.

De invloed van deze opeengehoopte elementalen is niet beperkt tot die welke zij door hun begeertelichamen over de menschen uitoefenen.

Wanneer deze gezamenlijke wezenheid, zooals ik haar genoemd heb, gevormd is uit gedachtevormen van een vernietigende soort, zijn de elementalen, die deze bezielen, werkzaam als een vaneenrukkende kracht en zij brengen dikwijls veel verwoesting te weeg op het stoffelijke gebied. Als een dwarrelwind van ontbindende krachten zijn zij de vruchtbare oorsprong van „ongelukken", van schokken in de natuur, van stormen, cyklonen, orkanen, aardbevingen en overstroomingen.

Het schijnt, dat, wanneer de menschen een groot aantal kwaadaardige gedachtevormen van een vernietigenden aard verwekken en wanneer deze in reusachtige hoopen op het astraal gebied samenkomen, hun kracht kan en wordt neergeslagen op het stoffelijk gebied en oorlogen, omwentelingen en maatschappelijke verstoringen en beroeringen van allerlei soort verwekken, als gezamenlijk *Karma* op hun voortbrengers neerkomen en wijdverbreid verderf teweegbrengen. Zoo is de mensch dan ook als een samenheid de meester van zijn lot en zijn wereld wordt gevormd door zijn scheppende werking.

Epidemieën van misdaad en ziekte, tijdkringen van ongelukken, hebben een gelijke verklaring. Gedachtevormen van toorn helpen in het begaan van moord; deze elementalen worden door de misdaad gevoed en de gevolgen van de misdaad — de haat en wraakzuchtige gedachten van degenen, die het slachtoffer liefhadden, de heftige wraakgierigheid van den misdadiger, zijn ijdele woede, wanneer hij met geweld uit de wereld ge-

zonden wordt — versterken hun schaar nog verder met vele boosaardige vormen; en deze dwingen wederom van het astraal gebied een slecht mensch tot nieuwe misdaad en wederom wordt de kringloop van nieuwe aandriften volstreden en men heeft een epidemie van gewelddaden. Ziekten verspreiden, en de gedachten van vrees, die hun voortgang volgen, werken onmiddellijk als versterkers van de kracht der ziekte; magnetische verstoringen worden teweeggebracht en voortgeplant en werken terug op de magnetische omtrekken van menschen binnen de besmette streek. In elke richting, op eindelooze wijzen brengen de slechte gedachten der menschen verwoesting en hij die een goddelijk medebouwer in het heelal had moeten zijn, gebruikt zijn scheppende kracht tot vernietigen.

Daar de *Tiang pasek* de werking der door hen met formules geschepte gedachtevormen en elementalen niet kennen, schrijven zij de resultaten hunner wenschen of verwenschingen toe aan de *Ghahib*, die de vrije wil van den mensch doet uitvoeren en naar gelang die goed of slecht is, hem beloont of straft.

DE SPOKEN.

Tot de menschelijke spoken behooren:

1 DE WETALA'S,

de uit de lijken stralende schillen of kerkhofspoken, die op begraafplaatsen ronddwalen en pas begraven lijken soms bezielen en voor een oogenblik kunnen doen herleven. Deze spoken worden ook gebruikt om macht over iemand te verkrijgen. Zij worden dan door middel van een formule *Wetala Siddhi* genaamd opgeroepen, zich in het slachtoffer te nestelen en dit naar willekeur alles te doen verrichten, hetgeen de bewerker in zijn gedachten verlangt.

Brave menschen, die omringd worden door beschermende elementalen, kunnen zij echter geen kwaad doen. Andere soort spoken zijn:

2 DE TJAJAL'S,

afgeleid van het Arabische woord *chajal*, verschijning, d.z. de schimmen of astrale lijken, die de geesten bij hun overgang naar de hemelgebieden achterlaten. Deze schimmen kunnen door het opzeggen van een daartoe vereischte formule opgewekt en bezield worden of zich vereenigen met goede of slechte gedachtevormen van menschen of met geuite gelukwenschen of verwenschingen en gemaakt worden tot goedaardige of kwaadaardige spoken. Tot deze soort spoken behooren ook:

3 DE PRETA'S

of schimmen van hebzuchtige en zelfzuchtige menschen, die na hun dood overgaande naar de hemelgebieden, deze ondeugden achterlaten in hun astraal lijk. Deze schimmen of spoken worden steeds aangetrokken door menschen, met de zelfde ondeugden behebt, welke zij trachten tot erger aan te sporen. Tot de elementalen behooren:

4 DE MARKAJANGAN'S

of geesten van menschen, die slecht geleefd hebben, niet naar de hemelgebieden kunnen overgaan en gedwongen zijn als spoken rond te dwalen. Aan deze soort spoken draagt de *Tiang pasek* zijn plagerij en het uitoefenen van zijn wraak op, door het opzeggen van het daartoe vereischte formule, voor het werpen met steenen op iemands huis; het spuwen van *soeroe*; het aanhoudend kloppen op deuren en vensters of het verplaatsen van voorwerpen in huis. Deze geheime of stille kracht, die op Java zich dikwijls voordoet, is een giftig middel voor wraak. Het opzeggen van de daartoe strekkende formule noemt de Javaan „*Watek adji*" d.i. het verkrijgen

van de kracht, om in het geheim kwaad te stichten. De *doekoen*'s, die deze geheime kracht kunnen opwekken, worden door den Javaan zeer gevreesd. Een zeer gevaarlijke spook is:

5 DE ROGO SOEKMA.

Dezen naam woordelijk vertaald, beteekent een geest met een stoffelijk lichaam of vrij vertaald, een geest, die willekeurig zijn astraal lichaam kan verstoffelijken. Deze soort spoken zijn de zoogenaamde vampiers, d.z. de geesten van mannen, die door een zeer slecht leven als het ware hun ziel hebben verloren en hun bestaan nog slechts kunnen rekken, door de kracht en het bloed den menschen in hun slaap te ontnemen en ten eigen bate aan te wenden. Door een formule voor hun dood opgezegd, verkrijgen zij na hun overlijden de macht, het astraal lichaam naar willekeur te verstoffelijken en richten zij in dien toestand veel kwaad aan.

De vampier voelt zich alleen aangetrokken tot menschen van een slechten levenswandel of tot hen, die slechte of wellustige gedachten koesteren. Brave menschen, die door goede gedachten beschermende elementalen om zich heen hebben geschept, kan de vampier geen kwaad doen, hen zelfs niet naderen.

De vampier kan zich ook in verbinding stellen met menschen, voor het uitvoeren van kwaadaardige verwenschingen, vervloekingen of wellustige begeerten, uitgedrukt in formules en opgezegd bij het plaatsen van een *toembal* of bij verrichtingen ten behoeve van *goena-goena*. Volgens aanteekeningen in Javaansche geschriften, gaat het lijk van iemand, die voor zijn dood door het opzeggen van een formule, nadien als vampier overgaat, niet tot ontbinding over en blijft in een toestand, als dat van een schijndoode. Tot de gevaarlijkste spoken behooren:

6 DE ASRA-PAS

of vrouwelijke vampiers, die des avonds zich verstoffelijken en de gevaarlijke verleidsters zijn van mannen, die zij naar eenzame plaatsen lokken. De vereeniging met een vrouwelijke vampier, heeft steeds zware ziekte ten gevolge. Vele Javaansche verhalen bestaan er over vrouwelijke vampiers en het kwaad, dat zij gesticht hebben. De man, die een vrouwelijke vampier ontmoet en door haar verleid wordt, kan niet vermoeden, dat hij met een vampier verkeert. Volgens deze verhalen kan aan het bestaan van een vampier een einde worden gemaakt, door het verbranden van het lijk.

In den ouden tijd kwam het dan ook dikwijls voor, dat het lijk van iemand, die als vampier was overgegaan, werd opgegraven en verbrand. De geest is dan genoodzaakt het lichaam te verlaten.

Hetgeen gezegd werd van den mannelijken vampier, geldt ook voor de vrouwelijke vampier.

Tot de meest gevaarlijke vampiers behooren:

7. DE SHADIM'S

of geesten van menschen, die de zwarte kunst beoefend hebben en na hun dood hun stoffelijk bestaan verlengen, door vóór hun dood formules

op te zeggen, die na hun dood hun astraal lichaam in staat stellen als vampier te leven.

Tot de gevaarlijke spoken, die menschen aansporen tot hartstochten en lusten en daarvoor tijdelijk bezit nemen van iemands lichaam, behooren:

8 DE PALIT'S,

of *Tjoetna's*, spoken van mannen, en

9 PITJALPAHI,

vrouwelijke spoken, de geesten van menschen die overdreven hartstochtelijk of wellustig zijn geweest, een plotselinge dood sterven en na hun dood ronddolen, om aan die hartstochten of lusten te voldoen. Zij nemen soms bezit van iemands lichaam en sporen den persoon aan tot het begaan van die ondeugden, die hen zoo noodlottig zijn geweest. Zij kunnen evenwel door *poerohita's* of geestenbezweerders, door *mantram's* of formules uit het lichaam verdreven worden. Tot deze soort spoken behooren ook:

10 DE KANNI'S,

of slechte maagden, die onkuisch gestorven zijn en door hun lusten geen rust kunnen vinden. Ook deze vrouwen werden plotseling uit het leven weggerukt, waarom zij gedoemd zijn rond te dolen op de aarde tot den dag, die voor hun dood bepaald was. Door onbedrevenheid doen zij echter weinig kwaad.

Gevaarlijker zijn:

11 DE POETTAM'S,
12 DE PEIJ'S en
13 DE PISHAKA'S

of geesten van menschen, die een plotselingen dood stierven en als spook op de aarde ronddolen. Zij zijn de gevaarlijke verleiders van menschen tot ondeugden, die hun ten val brachten.

Tot de schrikwekkende spoken behooren:

14 DE ASIRA'S,

dat zijn spoken, in de gedaante van een mensch zonder hoofd, geesten van overledenen, die als mensch onthoofd werden en niet naar de *Kamaloka* kunnen overgaan, voordat de tijd, voor hun dood bepaald, gekomen is en gedoemd zijn tot zoo lang op de aarde rond te dolen. Zij kunnen zich verstoffelijken doch zijn niet gevaarlijk. Hun verschijning is echter voldoende om iemand van den schrik ziek te maken. Gevaarlijker zijn:

15 DE AWITJI'S

of geesten van menschen, die zeer slecht geleefd hebben en na hun dood tijdelijk hun ziel is ontnomen, waardoor hun geest als een elementaar zonder verstand ronddwaalt en in die gedaante veel kwaad doet. Zij worden aangetrokken door slechte menschen, in wie zij zich tijdelijk incarneeren, om hen tot kwaaddoen aan te sporen. Even gevaarlijk voor den mensch zijn:

16. DE NGLALOE'S, en
17. DE KASASAR'S,

de geesten van zelfmoordenaars en de slachtoffers van plotselingen dood, die als mensch slecht geleefd hebben en wiens begeerten en lusten bij hun leven tot het hoogste peil werden opgevoerd. Na hun dood kunnen zij niet meer aan die begeerten voldoen, dan door de tusschenkomst van elk gevoelig mensch, van wiens lichaam zij bezit nemen en zij verheugen er zich met duivelsche vreugde in, om alle kunstgrepen van begoocheling, die het astraal gebied binnen hun bereik stelt, te gebruiken, om anderen tot dergelijke uitspattingen te voeren, die voor henzelve zoo noodlottig zijn gebleken. Deze spoken zijn de daemonen van dorst en gulzigheid, van wellust en gierigheid, slechtheid en wreedheid, die hun slachtoffers tot afschuwelijke misdaden uitlokken en zwelgen in haar verrichting, maar hun macht faalt volslagen tegenover reinheid van gemoed en doel; zij kunnen geen mensch kwaad doen, tenzij de persoon eerst in zich de on= deugden heeft aangemoedigd, waarin zij trachten hem of haar te storten.

Tot slot van de elementalen maken wij melding van een soort goede spoken namelijk:

18. DE OERANG ALOES,

geesten van overledenen, of schijndooden, die braaf geleefd hebben en ter wille van hen, die zij willen beschermen, of voor een ander goed doel niet overgaan naar de hemelgebieden en op de aarde verblijven, totdat hun taak is vervuld. Zij weren alle slechte invloeden van hun beschermelingen af en hebben het vermogen zich naar willekeur te verstoffelijken, waarom de Javaan hen tot de spoken rekent. Het zijn goede wezens, bij wie het stoffelijke en onstoffelijke is vermengd en die deel hebben aan de natuur der menschelijke schepsels en aan die der geesten. Om dezen toestand te bereiken, is niet alleen een zeer braaf leven in afzondering noodig, zoodat het geschikt=zijn voor de hemelgebieden, reeds als mensch bereikt wordt, maar ook een geheime verrichting, welke slechts aan zeer weinigen bekend is. Het in staat zijn, om een dergelijke verrichting te doen, wordt alleen verkregen door een strenge beoefening der *Ijoga*kracht, waardoor de macht wordt verkregen, het ademhalen willekeurig te kunnen nalaten en het lichaam zonder voedsel geruimen tijd in een toestand van stilstand van leven en bewustzijn te houden, waardoor de ziel in staat is, het lichaam een geruimen tijd te verlaten; dus een willekeurige, tijdelijke dood en gedurende welken tijd de ziel dan in staat is, onderzoekingen op het astraal gebied of in de natuur te doen. Het zijn deze adepten, die ons in staat hebben gesteld, van het okkultisme en van de natuur meer te weten, dan waartoe de mensch vóór zijn dood anders in staat zou zijn. De lichamen van dergelijke menschen gaan na hun tijdelijken dood niet tot ontbinding over en blijven volgens Javaansche geschriften in een toestand van schijn= dood. Zulke schijndooden kunnen door wassching met lauw water, weder tot bewustzijn gebracht worden. Indien dit niet gebeurt, kunnen zij vele jaren in een toestand van schijndood blijven. In een dergelijken toestand lag vroeger *kijai Langkir* te Toeloeng=Agoeng. Volgens die geschriften

oefenen deze geesten een merkbaren invloed uit op de streek, waar zij vroeger geleefd hebben, ook nadat zij werkelijk gestorven zijn.

De vijanden van deze heiligen zijn de zwarte toovenaars, die door het opzeggen van formules, hun geest in verschillende gedaanten het lichaam, kan doen verlaten. Hoe wonderlijk dit ook voorkomt voor den Europeaan, die pas op Java komt, zou het hem zeer weinig moeite doch wat geld kosten, om met eigen oogen zich daarvan te overtuigen. Tot de meest gevreesde spoken van deze soort behooren:

19. DE MATJAN'S GADHOENGAN

of *Sima's gadhoengan*; dat zijn spoken, in de gedaante van een tijger, waarvan twee soorten bestaan, namelijk de mensch, die door het opzeggen van een formule, het stoffelijk lichaam kan doen veranderen in de gedaante van een tijger, en de mensch, die door het opzeggen van een formule vóór zijn afsterven, nadien de ziel het lichaam in de gedaante van een tijger verlaat en welke tijgerziel zich willekeurig kan verstoffelijken. Beiden hebben met deze gedaanteverwisseling het doel, om hen, die hun vijandig zijn of waren, straffeloos te verslinden of door hen te doen schrikken, ernstig ziek te maken. De toestand van tijgerspook duurt volgens den Javaan, indien de mensch leeft, telkens slecht één nacht en indien hij reeds gestorven is veertig dagen. Volgens het geloof van den Javaan kan niet een ieder, door het opzeggen van een formule, bij zijn leven of na zijn dood in een tijger veranderen en gelukt dit alleen aan menschen, wier lippen onder den neus rond loopen en geen scheiding hebben tusschen de linker en rechter bovenlip; anderen daartoe in staat, zijn te herkennen aan hun voeten, waaraan de hielen ontbreken en deze met de voetzolen één rechte lijn vormen; weder anderen, die voor een dergelijke gedaanteverwisseling geschikt zijn, hebben een kenteeken onder een der nagels van handen of voeten, dat bij het groeien van den nagel niet verdwijnt. Deze soort menschen worden door den Javaan erg gevreesd, als de uitvoerders van des menschen slechten wil, daar men eenig wraak aan hen kan opdragen. De beste formules voor die gedaanteverwisseling kan men krijgen in de *desa* Gadhoengan, district Lodaja van de afdeeling Blitar. Tot deze soort spoken behooren ook:

20. DE BLAWONG'S

of weerwolven, menschen, die onder dezelfde voorwaarden als voor de *Matjan's gadhoengan* hun lichaam veranderen in de gedaante van een *andjing adjak* of Javaanschen wolf en met deze gedaanteverwisseling ook gelijke bedoelingen hebben. Tot de gevaarlijkste van deze soort spoken behooren:

21. DE TIANG MALEH ROEPA

of *Manglih's*. Deze naam beteekent woordelijk vertaald: menschen, die een andere gedaante aannemen. Deze gedaanteverwisseling, geschiedt door het opzeggen van een formule, waarna het lichaam verandert in een krokodil, giftige slang, giftige tor of ander soort dier, dat den mensch kan verslinden of door een beet kan dooden. De Javanen, die zich tot een der-

gelijke wraakneming leenen, zijn *doekoen's, Oerang Teloeh* of *Neloh* genaamd. Dit verfoeielijk bedrijf is evenwel niet zonder gevaar. Indien het dier, wiens gedaante de *doekoen* heeft aangenomen, gewond of gedood wordt, zal ook de *doekoen* gewond of gedood worden en vertoont zich de wond op dezelfde plaats van het lichaam van den *doekoen*, als waar het dier getroffen werd. Sterft het dier, dan verandert zijn lichaam weder in dat van den doekoen, dat dan eveneens dood is; dit is ook het geval met elke andere gedaanteverwisseling van een mensch in een dier, vandaar, dat de Javaan tijgers, krokodillen, wilde honden en slangen nimmer doodt.

Vroeger bestonden er nog formules, om iemand, op wien men wraak wilde nemen, te doen veranderen in een paard of zwijn; deze formules schijnen door den tijd verloren te zijn gegaan, daar wij dergelijke formules nergens meer hebben aangetroffen. Eigenaardige spoken zijn:

22. DE PRAPTI'S,

of geesten van levende menschen. Het lichaam wordt door het opzeggen van een formule tijdelijk onzichtbaar gemaakt; de geest verplaatst zich dan naar elders en kan zich daar weder verstoffelijken. Dit geschiedt gewoonlijk niet met goede bedoelingen. Volgens anderen blijft het lichaam zichtbaar achter, in een bewusteloozen toestand en mag dit gedurende de afwezigheid van den geest niet gestoord worden, daar de minste aanraking van het lichaam, den dood van den toovenaar kan veroorzaken. Tot de niet=menschelijke spoken behooren:

23. DE SHAIJA'S,

onzichtbare spoken, de verpersoonlijkingen van de goede gedachten en der gebeden der menschen. Deze gedachten en gebeden worden eerst dan wezens, wanneer zij samenvloeien met niet=verstandelijke schillen of schimmen der natuurrijken. Zij vormen dan elementalen, die den mensch goed gezind zijn, hem omringen en hem behoeden voor slechte gedachten of daden. Daarentegen zijn:

24. DE BHOET'S

de verpersoonlijkingen van de slechte gedachten, verwenschingen of vervloekingen, die aangetrokken en samengevloeid met niet=verstandelijke schillen of schimmen der natuurrijken, zich vormen tot onzichtbare, booze en den mensch vijandig gezinde spoken. Zij trachten voortdurend den mensch tot die slechte gedachten te brengen, die oorzaak zijn, dat iemand iets doet of een slechte daad begaat, die als het ware niet het gevolg is van zijn eigen vrijen wil en over welke daad de bedrijver zelf verwonderd staat. Zij, die tot dit besef komen, zijn nog niet geheel verloren en dit is het bewijs, dat de slechte elementalen voor een oogenblik bij hem of haar de overhand hadden.

HET LEVEN HIERNAMAALS.

Alvorens de geesten te beschrijven, is het noodig een voorafgaande, korte schets te geven van het begrip der *Tiang pasek* van het bestaan van een leven hiernamaals, welke schets is getrokken uit het geschrift „*Kadilangoe*" en aangevuld met gegevens uit andere Javaansche geschriften.

Volgens de bovengenoemde geschriften is de *Atma*, de kracht, die samen met *Kama*, de wil en met *Prana*, den adem, het stoffelijk lichaam doet leven. Behalve deze eigenschappen ontvangt het nog de *Manas*, d.i. de denkende geest of de geest vereenigd met *Manasa*, het verstand en de *Jiwa* of ziel, het astraal lichaam, in welken toestand het menschelijk lichaam wordt genoemd *Kama roepa*, d.i. het begeertelichaam.

Volgens andere geschriften heeft ook de aarde, *Boemi*, en hebben ook de dieren, boomen, planten, gewassen, erts van metalen, steenen en van vader op zoon overgegane wapens en stokken, *poesaka*, een geest en een ziel.

Een dag na het afsterven van het lichaam en wel nadat het lijk in een toestand van een begin van ontbinding is overgegaan, verlaat de *Wetala* d.i. de schil, het lijk, in een gedaante als het lichaam, doch geheel wil- en verstandeloos, welke schil echter door oproeping kan gemaakt worden tot een astraal wezen; verder houdt de *Prana* op te bestaan, doch de *Atma*, de *Kama* en de *Manas* vereenigd met *Manasa* en de *Jiwa* verlaten den derden dag na het overlijden het lichaam in een omhulsel geheel gelijk aan en van dezelfde gedaante als het stoffelijk lichaam, doch van fijnere gehalte, *Linga Sharira* genaamd, d.i. het astraal lichaam, nog behept met alle begeerten en lusten van het stoffelijk lichaam. De geest wordt door een engel geleid naar de *Kamaloka*, de plaats, alwaar de geest zich voorbereidt voor zijn overgang naar den eersten *Dewakhan* of hoogere verblijfplaats en hemel der geesten. Op zijn weg naar de *Kamaloka* komt de *Linga Sharira* den zevenden dag aan de grens van deze plaats. De *Linga Sharira* kan echter de poort van de *Kamaloka* niet ingaan, alvorens een bijna onzichtbare brug over te gaan, genaamd *Sirat'al moestakim*, onder welke brug in een diep ravijn de *Naraka* of hel is gelegen. De brugliggers van deze brug zijn gemaakt van haren eener vrouw, in zeven gespleten en aan elkander geknoopt. De geest, wiens astraal lichaam, door een slecht leven als mensch, nog te veel behept is met ondeugden, lusten en begeerten, is te zwaar om deze brug te betreden en valt in de *Naraka* en kan deze plaats niet verlaten, dan nadat zijn astraal lichaam door boetedoening ijler is geworden en de *Linga Sharira* door opstijging de *Naraka* kan verlaten.

Is het astraal lichaam bij de komst aan genoemde brug reeds voldoende ijl, dan zweeft deze als het ware over de brug heen en komt zonder hindernissen in de *Kamaloka*, alwaar de *Linga Sharira* blijft tot den 40sten dag na het overlijden, ten einde zich voor den overgang naar den eersten hemel voor te bereiden.

De *Kamaloka* wordt door vijf natuurgeesten, die ook de aarde bewaken, om de beurt bewaakt. De *Linga Sharira* is echter vrij en is aan deze plaats niet gebonden, doch bij zijn gaan of terugkomen, moet hij de gevaarlijke brug overgaan en hij wordt telkens opnieuw op de proef gesteld. De *Naraka* wordt bewaakt door een afzonderlijken natuurgeest.

Gedurende den tijd, die de *Linga Sharira* doorbrengt in de *Kamaloka*, kan hij door verdikking van het astraal lichaam, zich voor het menschelijk oog zichtbaar maken. Hoemeer de *Linga Sharira* hecht aan zijn astraal lichaam en zijn begeerten nog niet geheel heeft beheerscht, hoe gemakkelijker het voor hem is, zich zichtbaar te maken voor den mensch.

Indien de mensch reeds bij zijn leven zich er op heeft toegelegd, zijn lusten en begeerten te bedwingen, gaat de overgang naar den eersten *Dewakhan* geleidelijk en wordt de geest den 40sten dag, nadat hij het aardsche lichaam verliet, van de *Linga Sharira* verlost; het astraal lichaam sterft dan nogmaals en blijft zijn *Tjajal* of schim achter als tweede lijk, dat geest- en verstandeloos is, doch behebt met de ondeugden, die de *Linga Sharira* heeft afgelegd, welke schim echter weder bezield kan worden door oproeping. De schimmen der ouders en voorouders worden genoemd *Leloehoer*, die van bloedverwanten *Sedoeloer* en die van andere geesten *Lelemboet*. Deze schimmen kiezen, volgens deze legende, bij voorkeur het huis, waar zij stierven, tot woonplaats en zijn niet alleen beschermgeesten van huis en erf maar ook bestemd als nieuwe geesten voor de kinderen der familie, die geboren worden, van daar dat kinderen dikwijls op overleden grootouders of bloedverwanten gelijken en de zelfde karaktereigenschappen hebben.

Nadat de geest bevrijd is van het begeertelichaam, welke bevrijding *Moksha* wordt genoemd, gaat de geest over naar den eersten *Dewakhan*, alwaar hij zich voorbereid voor zijn opname in den 2den hemel en zoo vervolgens, totdat hij in den 7den hemel of *Swarga* komt.

De 1ste, 2de en 6de hemel worden bewaakt door natuurgeesten en de 3de, 4de en 5de hemel door bijzondere engelen. De poort van de *Swarga*, alwaar de *Ghahib* troont, wordt mede door een engel bewaakt.

Het verblijf van den geest in den 1sten *Dewakhan* duurt minstens tot den 100sten dag na het afsterven van het stoffelijk lichaam, terwijl het verblijf in den 2den *Dewakhan* duurt minstens tot den 1000sten dag na bedoeld afsterven. De overgang naar den 3den, 4den, 5den, 6den *Dewakhan* en naar den *Swarga*, heeft in het gunstigste geval plaats respectievelijk na het 4de, 5de, 6de, 7de en 8ste jaar na het afsterven van het stoffelijk lichaam.

Volgens andere geschriften is de overgang naar den 5den en 6den *Dewakhan* en naar den *Swarga* zeer moeilijk en heeft eerst plaats na tal van incarnaties, waarbij de geest telkens weder de verschillende *Dewakhan's* moet doorloopen, om na geheel gelouterd te zijn, den overgang naar den *Swarga* deelachtig te worden.

De 6de *Dewakhan* wordt ook genoemd *Soeralaja*. Hij is de verblijfplaats van de besturende goede natuurgeesten, die nu en dan op de aarde komen om den mensch voor te lichten, te beschermen of te waarschuwen voor naderend onheil of om zendingen op de aarde te vervullen, die hun door

den *Ghahib* worden opgedragen. Deze natuurgeesten en engelen moeten daarom door het geven van offers, gunstig worden gestemd voor een doel, dat men beoogt of iets, dat men wenscht te ondernemen.

Volgens bovenbedoelde geschriften begint de mensch gedurende zijn eerste leven als een woest en zeer laag staand wezen, om vervolgens na herhaalde malen te zijn herboren en naar mate zijn wetenschap en kunde toenemen en hij de verschillende rangen en standen in de maatschappij heeft doorloopen, ten laatste herboren te worden als een in alle opzichten ontwikkeld mensch. Na deze incarnaties, komt het nu voornamelijk er op aan, den overgang naar den 5den *Dewakhan* deelachtig te worden. Is de geest eenmaal daar gekomen, dan geniet hij het geestelijk leven met volle teugen en is hij ontslagen van verdere incarnaties, tenzij de Allerhoogste dat gebiedt, tot onderricht en leiding van het menschelijk geslacht, als wanneer de geest 40 dagen, nadat deze het stoffelijk lichaam verlaten heeft, naar den hemel terugkeert, om den Allerhoogsten rekenschap te doen van de ontvangen opdracht.

Het geschrift *Kadilangoe* vervolgt aldus:

De geest, wien het niet gelukt door boetedoening zich van zijn begeerte-lichaam te verlossen, blijft in de *Naraka* of in de *Kamaloka*. Zij, die in de *Kamaloka* zijn en deze plaats nog kunnen verlaten, trachten in hun ongelukkigen toestand zich op den mensch te wreken, door dezen op allerlei manieren te plagen en te doen schrikken. Indien de lusten en begeerten van het astraal lichaam toenemen, komt de geest van zelf in de *Naraka*, indien hij naar de *Kamaloka* wenscht terug te keeren. Vele geesten daarvoor bevreesd, blijven op de aarde ronddolen, tot dat zij ten laatste door berouw gedreven, toch in de *Naraka* komen of zich nog bijtijds beteren.

Verbetert de geest zich in de *Naraka* niet, dan gaat hij bij zijn wedergeboorte over als dier en verandert in een tijger, krokodil, roofvogel of ander roofdier, in welken toestand hij zijn menschelijken geest behoudt en daarvan bewust is, opdat hij, na het afsterven van zijn dierlijk lichaam, zal trachten door boetedoening zich te louteren voor zijn opname in den 1sten *Dewakhan*. Mislukt hem dit opnieuw, dan gaat zijn geest bij een volgende incarnatie over in een boom, plant of gewas, vervolgens in erts van metaal en ten laatste in steen, doch telkens wordt hij na elk leven, dat hoe langer en langer wordt, in de gelegenheid gesteld zich te beteren. Gelukt hem dat, dan moet hij echter in omgekeerde volgorde leven, totdat hij weder als mensch wordt herboren.

Volgens dit geschrift bestaan er niet alleen zeven hemelen, waarin de geest, naarmate hij gelouterd is, opklimt, maar ook zeven onderwerelden of *Naraka's*, in genoemd geschrift aangeduid met de namen:

1 *Naraka*,
2 *Boemi ka ping kalih*,
3 *Boemi ka ping tiga*,
4 *Boemi ka ping sekawan*,
5 *Boemi ka ping gangsal*,
6 *Boemi ka ping nem*,
7 *Patala*,

waarin de geest, naarmate van een slechter leven, afdaalt en boete doet.

Indien het den geest in de *Naraka* niet gelukt zich te louteren, om in den 1sten *Dewakhan* over te gaan, wordt hij herboren als dier. Sterft hij als dier, dan komt de geest in de 2de onderwereld, alwaar hij weder in de gelegenheid wordt gesteld zich te beteren; doet hij dat niet, dan wordt hij herboren als gewas. Sterft hij als gewas, dan komt de geest in de 3de onderwereld, uit welke hij als plant wordt herboren. Na zijn sterven als plant, komt de geest in de 4de onderwereld, uit welke hij als boom wordt herboren. Sterft hij als boom, dan komt de geest in de 5de onderwereld, uit welke hij herboren wordt als erts van metaal. Sterft hij als erts van metaal, dan komt de geest in de 6de onderwereld, uit welke hij wordt herboren als steen. Sterft hij als steen, zonder zich gebeterd te hebben, dan komt de geest in de 7de onderwereld of *Patala*, waarin de geest gedurende één *Kalpa*, dat is de tijdkring der wereldontwikkeling, die vele duizende jaren duurt, blijft. Gedurende dien tijd verliest hij het bewustzijn als mensch of in welken toestand ook, geleefd te hebben. Bij het intreden van een nieuwe *Kalpa*, wordt hij weder als mensch herboren en in de gelegenheid gesteld een nieuw leven te beginnen.

Volgens andere Javaansche geschriften, en ook uit den volksmond, vernamen wij dat de slechte mensch alleen als dier wordt herboren en zijn geest komt dan bij een gedurig slechter levenswandel in de zeven voorgenoemde onderwerelden, waaruit hij, naarmate hij slechter wordt, uit de *Naraka* als viervoetig dier en uit de verschillende daarop volgende onderwerelden als vogel, visch, kruipend dier, vliegend, dan wel kruipend insect en ten laatste als worm wordt herboren, waarna de geest eveneens in de *Patala* komt, om daar te blijven tot den aanvang van een nieuwe *Kalpa*. In elke onderwereld wordt de geest echter in de gelegenheid gesteld, zich te beteren en weder op te klimmen, totdat hij weder als mensch wordt herboren en dan na zijn dood in de gelegenheid is, naar de verschillende *Dewakhan's* op te klimmen.

De laatste voorstelling van de reïncarnatie van den slechten mensch, komt meer overeen met hetgeen daaromtrent in de Hindoesche leer voorkomt.

Weder andere legenden maken geen gewag van een hel en moet deze gezocht worden op de aarde en in toestanden, waarin men na den dood geraakt en welke men door eigen toedoen schept.

Volgens de leer in deze geschriften is de menschelijke ziel slechts tot straf, die zij in vroeger bestaan verbeurd heeft, in het aardsche lichaam geplaatst, daar geen slechte daad ongestraft en geen goede daad onbeloond blijft. Door zijn leven schept de mensch zich den toestand, waarin hij na zijn dood zal verkeeren. Aan dezen regel kan hij zich niet onttrekken, daarom moet hij trachten, gedurende zijn leven zijn hartstochten te beheeren, om de zaligheid na zijn dood deelachtig te worden.

Verzuimt de mensch het goede te betrachten en geeft hij toe aan zijn hartstochten, dan zinkt hij door verwijdering van zijn *God* waarvan hij een deel is steeds dieper en zijn ziel gaat, wanneer zij het versleten kleed, haar lichaam, heeft afgelegd in een lager georganiseerd wezen, zelfs in een dier, over; vandaar het geloof van den Javaan, dat in dieren zielen van menschen huisvesten, zij deze niet mogen dooden of kwellen en geen vleesch mogen gebruiken, behalve van offers.

Volgens weder andere geschriften zal hij, die goed leefde gedurende zijn bepaalden tijd, terugkeeren om *zijn ster* te bewonen, en daar een gezegend en voor hem passend verblijf hebben. Maar indien hij dit in de tweede generatie niet bereikt, zal hij in een vrouw overgaan, en hulpeloos en zwak worden als een vrouw; en als hij in dien toestand niet afhoudt van het kwade, zal hij in het een of ander dier veranderen, dat in zijn slechte eigenschappen op hem gelijkt en hij zal dan niet van zijn rampen en gedaanteverwisselingen worden verlost, voor dat hij het oorspronkelijke beginsel van eenzelvigheid en gelijkheid in zich zelf volgt, en met behulp van de rede de latere afscheidingen van oproerige en verkeerde elementalen, samengesteld uit vuur, lucht, water en aarde, zal hebben overwonnen en tot den vorm van zijn eerste en betere natuur zal zijn teruggekeerd.

Volgens andere Javaansche geschriften blijven de zielen van zelfmoordenaars of die een plotselingen dood stierven en te voren slecht geleefd hebben, en de zielen van afgestorvenen, die onthoofd werden of andere doodstraffen ondergingen voor bedreven kwaad of misdrijf, alsmede die van gierigaards en vooral de zielen van hen, die in het geheim kwaad stichtten en anderen ongelukkig hebben gemaakt, lang op de aarde voordat het hun gelukt, naar een van de *Dewakhan's* op te klimmen. Bang zijnde op den weg naar de *Kamaloka*, in de *Naraka* te komen, zoeken zij in huizen of op erven een verblijfplaats, en het zijn deze soort geesten, die den mensch plagen, langzamerhand bekend en berucht werden en door de Javanen erg worden gevreesd.

Vele Javaansche geschriften, die wij raadpleegden, maken echter ook gewag van een hemel, die gedacht wordt op de toppen van de bergen, nabij de *desa* gelegen en van een hel, gelegen in het binnenste der kraters of in de Zuidzee, welke plaatsen 40 en 7 dagen na het overlijden bereikt worden. De geesten van overleden voorouders beschermen hun familie en ook de plaats, waar zij vroeger geleefd hebben en kiezen soms hun verblijfplaats in of nabij de *desa*. Volgens weder andere geschriften zijn het de schimmen van overledenen, d.w.z. bezielde schimmen of elementalen, die de menschen bewaken en beschermen. Deze verschillende opvattingen vinden hun grond, in het koesteren van geloofsbegrippen van andere godsdiensten, zoodat deze verwarring van geloofsbegrippen ons niet behoeft te verwonderen.

Wij zullen trachten deze soort geesten te beschrijven naar de voorstelling, die de Javanen zich van hen maken.

DE GEESTEN.

Tot de derde categorie van de door de *Tiang pasek* vereerde of gevreesde wezens behooren de geesten van afgestorven menschen; van deze dient in de eerste plaats vermeld te worden:

1. DE DHANJANG DESA,

ook *Dhanhiang* of *Baoereksa* genaamd, d.i. de eerste ontginner der *desa*, de onzichtbare geest of genius, die verondersteld of gezegd wordt, reeds vóór het ontstaan der *desa* ter plaatse of in de onmiddellijke nabijheid daarvan zijn verblijf te hebben gehouden en uit voorliefde voor de plek, waar hij zetelt, ook de *desa* die er later gesticht werd, te beschermen en te bewaken. Hieraan dankt hij den naam *Baoereksa* d.i. behoeder, beschermer, waaronder men soms abusievelijk een anderen genius meent te moeten verstaan.

Van den *Dhanjang* komen al de zegeningen, al het geluk, waarin de *desa* zich verheugt, doch niet zelden ook de beproevingen en ongelukken, die haar treffen en dan beschouwd worden als zoovele teekenen van de ontevredenheid en het misnoegen van den geest, wanneer verzuim in zijn vereering door de bewoners zijner *desa* zijn toorn heeft opgewekt. Van hem daalt alle zegen en voorspoed op de *desa* neer; zonder zijn hulp en bescherming of tusschenkomst gelukt niets, en wanneer hij in zijn kwade luim zich verplaatst en zijn oude woonplaats verlaat, dan moet de *desa*, die daardoor haar beschermgeest verliest, onverbiddelijk te gronde gaan. Daarom wordt aan den *Dhanjang* veel eer en hulde bewezen en men tracht hem steeds door allerlei offers en door voortdurende en geregelde aanbidding en vereering gunstig te stemmen voor de *desa* en haar bewoners, die niet zelden ook binnenshuis een soort van altaartje, in elk geval een afzonderlijk heilig hoekje hebben, waar zij op geregelde tijdstippen den *Dhanjang* aanbidden en wierook ter zijner eere branden. De gewone zetel van den *Dhanjang* is de een of andere groote boom in of nabij de *desa*, doch soms ook groote rotsblokken, steenklompen, zelfs *sawah's*, begraafplaatsen, enz. Bij dergelijke plekken, wordt veel geofferd en wierook gebrand, waarbij tevens de voet van den boom, de steen of het daarbij door de vereerders van den *Dhanjang* geplaatste, ruwe altaartje met *boreh* wordt ingesmeerd of met bloemen wordt bestrooid. Niet zelden ziet men dergelijke plekken, die voor *angker*, d.i. niet ongestraft betreedbaar of heilig, worden gehouden, door een laag hekje afgesloten, zelfs van een dak voorzien.

Uit een en ander blijkt, dat de *Dhanjang* geheel als een godheid wordt vereerd en ofschoon de *Tiang pasek* ook hun *Ghahib* kennen, de *Dhanjang* toch meer dan Deze door hen gehuldigd en aangebeden wordt. Geen wonder trouwens, want volgens de geloofsbegrippen van de *Tiang pasek*

is het de *Dhanjang*, die zich meer met hun *desa* en met hen als bewoners daarvan bemoeit, hen in den droom onder allerlei vormen en gedaanten verschijnt, om hen voor een naderend gevaar of ongeluk te waarschuwen, dan wel van goeden raad te dienen; in het kort zich overal en ten allen tijde hun getrouwe en zorgzame schutspatroon of beschermengel betoont, tenzij door het een of ander verzuim diens misnoegen is opgewekt. Zoo zal de Javaan, die voortdurend welzijn voor zijn huis en huisgezin wenscht af te smeeken, niet nalaten elken Donderdagavond of *Malem Djoemoeah* den *Dhanjang* zijner *desa* wierook te offeren en daarbij op bepaalde wijze aan te roepen.

Moet hij op reis, ook dan vergeet hij niet, eerst den zegen des *Dhanjang's* af te bidden door dezen onder het branden van wierook eerbiedig aan te spreken.

Is hij verliefd, doch wordt zijn liefde niet beantwoord, dan wordt mede de hulp van den *Dhanjang* ingeroepen en een hiertoe dienend formule onder het opstijgen der wierookdampen eerbiedig opgezegd.

Zoo wordt, zooals men uit het vorenstaande kan opmaken, de *Dhanjang* bijna voor elk bijzonder geval in het leven aangeroepen en wel telkens door het driemaal opzeggen van de voor het geval voorgeschreven formule. Dat uit den aard der zaak een meer dan groote massa van deze formules bestaan moet, behoeft nauwelijks betoog, doch verreweg de meeste Javanen kennen de oorpronkelijke, zoo zij werkelijk bestaan hebben, niet meer en maken er, wanneer zij zulks noodig achten, naar hun eigen inzichten en in eigen bewoordingen eenvoudig nieuwe.

Voorts is het bij het overgroote aantal *Dhanjang's* niet meer dan natuurlijk, dat de macht dezer verschillende beschermgeesten niet even groot is en onder hen machtige en minder machtige gevonden worden. De machtigste *Dhanjang* nu in elk complex van vier of vijf bij elkander liggende *desa's* wordt de *Dhanjang toewa*, d.i. de oudste, de voornaamste *Dhanjang* genoemd en nevens den *Dhanjang* der eigen *desa* hoog vereerd, vooral bij het sluiten van huwelijken wordt hij niet vergeten, alsmede bij het feest *baresih desa*, d.i. schoonmaak der *desa*, dat algemeen gevierd wordt soms vóór dat men aan de bewerking der bouwgronden begint, maar meestal nadat men den oogst heeft binnengehaald en waaraan niet alleen de bewoners der betrokken *desa* zelf, maar dikwijls ook die der *mantja's* of omliggende *desa's* deelnemen. Bij dergelijke feestelijke gelegenheden, die altijd ten huize van het betrokken *desa*-hoofd plaats hebben, neemt de oudste man uit de feestvierende *desa*bewoners het woord, om de verzamelde gasten en feestvierenden aan te spreken en hun het doel der feestelijke bijeenkomst mede te deelen. Gewoonlijk doet hij dit ongeveer in de volgende bewoordingen:

„Broeders, zoowel ouden als jongen, die hier ten huize van ons *desa*-hoofd vereenigd zijn! Mijn zoon, het *desa*hoofd, en al mijn kinderen en kleinkinderen in deze *desa* woonachtig, zijn voornemens hulde te brengen aan den eersten ontginner dezer *desa*; aan de beschermgeesten van het complex onzer bij elkander liggende *desa's* en aan den *Dhanjang toewa*. Ook breng ik hulde aan vader *Adam* en moeder *Eva* en smeek hun om zegen en heil voor mijn kinderen en kleinkinderen in deze *desa*. Verder

bied ik deze hulde den zeven *empoe's* aan, die de lans, de *keris*, het zwaard en den schop hebben uitgevonden. Ook den negen *wali's*, de *Soenan's* van Oedoeng, Benang, Ngampel, Koedoes, Kali Djaga, Bintoro, Goenoeng Djati, Tjerebon en Giri, die ons ten vraagbaak strekken en op Java's bodem rusten, breng ik die hulde, terwijl ik ook hun zegen afsmeek voor al mijn kinderen en kleinkinderen in deze *desa*. Voorts betuig ik hulde aan de Godheid; de profeten; de volgelingen en de opvolgers der profeten; aan den dag en den nacht; aan de goden der zeven dagen der gewone week en aan die der vijf *pasar*dagen; aan de zon, de maan en de sterren; aan het vuur en het water; aan het hout en de bladeren; aan de aarde en den steen; aan den wind en den storm; aan al, wat onder den hemel en boven de aarde is en voorts aan al het verdere, dat verdient door ons vereerd en aangebeden te worden. Ik roep hierbij hun zegen in over hetgeen in huis is en over hetgeen daarbuiten is, over onze kippen en eenden, buffels, koeien, paarden, schapen en geiten en over de veldvruchten van al mijn kinderen en kleinkinderen in deze *desa*, opdat zij allen gezegend mogen zijn zoowel in de opgaande als in de nederdalende liniën! Ik heb gezegd."

Kan de voorgemelde toespraak en aanroeping als een merkwaardig staaltje gelden van de natuur- en geestenvereering van de *Tiang pasek* en de vermenging daarvan met andere godsdienstbegrippen, duidelijk blijkt daaruit ook, dat de *Dhanjang* zoo niet de voornaamste, dan toch minstens een der voornaamste plaatsen inneemt in de rij der hoogere wezens, die zij ter wille van hun gunsten meenen te moeten aanbidden.

De *Dhanjang* is meer bepaaldelijk de beschermgeest eener *desa*; grootere plaatsen hebben een anderen genius, dien wij nader zullen leeren kennen. Iedere *desa*, hoe onbeteekenend ook, heeft haar *Dhanjang*, eerste ontginner of eerste bewoner, met wien het dikwerf gevaarlijk is den gek te steken, omdat elke beleediging van dezen beschermgeest onheil over de *desa* brengen kan en derhalve niet zelden door de betrokken bevolking zeer kwalijk wordt opgenomen.

Nevens den *Dhanjang* wordt nog als weldoener en beschermer der *desa* vereerd:

2. DE TJIKAL-BAKAL,

d.i. de eerste stichter, de grondlegger der *desa*, wiens geest verondersteld wordt, een wakend oog te houden op al wat de door hem gestichte *desa* en haar bewoners betreft, en deze laatsten, zoowel in den droom, als door andere teekenen te waarschuwen voor naderende gevaren en al wat ten nadeele der *desa* strekken kan. Hij is de in alle opzichten weldadige beschermer der *desa*, die slechts haar welzijn, haar voorspoed en haar welvaart zoekt te bevorderen en de haar dreigende onheilen naar zijn vermogen tracht te keeren. Ook hij heeft geen bepaalden vorm of bepaalde gedaante, en is onzichtbaar. Bij huwelijken en alle groote gebeurtenissen in het leven van de *Tiang pasek* wordt evenzeer aan hem geofferd en zijn zegen ingeroepen. De derde in de rij is:

3. DE DHEMIT,

ook *ratoe Dhemit*, de mede onzichtbare geest, die voor de groote plaatsen en steden, *nagara's* of *koetha's*, is, wat de *Dhanjang* is voor de *desa*, en

slechts hierin van den *Dhanjang* verschilt, dat hij naar het algemeen geloof, ofschoon men hem ook geen bepaalden vorm of bepaalde gedaante toekent, machtiger is dan deze. Ook hij heeft zijn vaste woonplaats, van waaruit hij de *nagara* of *koetha* bewaakt, en zijn goede en kwade eigenschappen al naar gelang, dat hem de noodige eer bewezen of onthouden wordt. Zijn vereering geschiedt op dezelfde wijze als die van den *Dhanjang*. Voorts kennen en aanbidden de *Tiang pasek*:

4. DE BEGEDJIL,

een tuingeest, die zich ophoudt in de op het erf staande boomen. Hij vertegenwoordigt den *Dhanjang* en beschermt den tuin en het erf, waar hij vroeger en bij zijn leven zijn verblijfplaats had. Hij is echter zeer gesteld op den verschuldigden eerbied, dien men hem betoonen moet, en op de offeranden, die de bewoners van het erf hem voor zijn bescherming elken Donderdagavond moeten aanbieden; vergeet men dit slechts één keer, dan toont hij zijn ongenoegen door het omverwerpen van voorwerpen en andere plagerij.

5. DE BERKASAKAN'S,

zijn woudgeesten of *Dhemit's* van onbewoonde plaatsen, in de gedaante van menschen. Ofschoon beschermgeesten van onbewoonde plaatsen en bosschen, worden zij door de *Tiang pasek* gevreesd, daar hun verschijning aan den mensch, voor dezen ziekte ten gevolge heeft. Deze *Berkasakan's* zijn menigvuldig en bij de *Tiang pasek* onder verschillende namen bekend naar de plaatsen, waar zij verblijven, en de gedaante en hoedanigheid, die men hun toekent.

6. DE BANDHOE,

is mede een woudgeest, in de gedaante van een mensch en behoort tot de *Dhemit's* van onbewoonde plaatsen. Ofschoon niet rechtstreeks kwaad doende, wordt hij door de *Tiang pasek* gevreesd, daar zijn verschijning aan den mensch, dikwijls voor dezen ziekte ten gevolge heeft. De *Bandhoe* is de beschermgeest van onbewoonde plaatsen.

7. DE MERIJEM,

is ook een woudgeest, in de gedaante van een mensch en behoort eveneens tot de *Dhemit's*, welke onbewoonde plaatsen beschermen. Door de *Tiang pasek* wordt hij gevreesd als de knokkelkoorts aanbrengende geest. Gelukkig vertoont hij zich zelden aan den mensch. Verder zijn:

8. DE KAKI LEGONDHA,
9. DE NINI LEGONDHA,
10. DE KAKI DAROENO,
11. DE NINI DAROENI,
12. DE JAMARADJA en
13. DE JAMARANI,

geesten, in de gedaante van menschen van het mannelijk en vrouwelijk geslacht. Zij behooren, tot de *Dhemit's* van onbewoonde plaatsen en voornamelijk van bosschen.

14. DE PRAJANGAN en
15. DE PRIJANGAN

zijn geesten, in de gedaante van menschen van het mannelijk en vrouwelijk geslacht. Zij behooren tot de *Dhemit's*, welke geesten zij bijstaan en dienen, waarom zij geen vaste verblijfplaatsen hebben en zich ophouden, waar zij dienstig kunnen zijn. Ofschoon niet gevaarlijk heeft hun verschijning aan den mensch, voor dezen, dikwijls ziekte ten gevolge, waarom zij gevreesd worden.

16. DE SILOEMAN,

is de onzichtbare geest van een afgestorvene, die door een vroom leven in afzondering (*tapa*), volgens de *Tiang pasek* zonder te sterven, tot *Dhemit* is overgegaan en nadien de plaats beschermt, waar hij vroeger zijn *tapa*leven leidde. Tot de beschermers van menschen en dieren behooren nog de ondergenoemde geesten.

17. DE LELOEHOER,

dat zijn de geesten der afgestorven ouders en voorouders, en de

18. SEDOELOER

of *Sederek sepoeh*, dat zijn de geesten van afgestorven familieleden en meer bepaaldelijk die der naaste bloedverwanten, hoewel onder *Sedoeloer* ook verstaan worden de bloedverwanten van ouders en oudere aanverwanten. Verder de

19. DE LELEMBOET,

dat zijn alle andere geesten der afgestorvenen, die onzichtbaar in de natuur voorkomen en den *Dhanjang* en den *Dhemit* in hun dikwijls lastige taak bijstaan en zich nu eens weldadig, dan weder kwaad betoonen. Hebben de *Leloehoer* en de *Sedoeloer* uit den aard der zaak altijd zekere voorliefde of meerdere genegenheid voor hun nog levende familiebetrekkingen, de *Lelemboet's* daarentegen zijn in zooverre onpartijdig, dat zij alle menschen en dieren gelijkstellen en zoowel bij het bewijzen hunner gunsten als het uitdeelen hunner straffen, niet met vroeger bestaan hebbende betrekkingen rekening houden. Ook deze geesten zijn, evenals de *Dhanjang* en de *Dhemit*, met zwakheden en groote gevoeligheid voor eerbiedsbetuigingen behept, zoodat zij zich nu eens als zeer mild, dan weder als nadeelaanbrengend doen kennen, al naar gelang, dat men in hun vereering te kort is geschoten of niet. Tot deze soort geesten behooren ook:

20. DE TIANG=ANOM,

onder welken naam door de *Tiang pasek* alle onzichtbare geesten worden aangeduid, die alhoewel zij niet bij name bekend zijn of een speciale werkkring hebben, toch gerangschikt kunnen worden onder de beschermers van menschen en dieren.

Verder kennen de *Tiang pasek*:

21. DE TJITJIR,

een onzichtbare tuingeest, die steeds met alleen loopende personen gaat of zich tusschen menschen beweegt, waar hij zijn tegenwoordigheid aankondigt door een geluid evenals van een sprinkhaan. Hij houdt zich op in boomen, in de onmiddellijke nabijheid van een huis.

22. DE KAKI POESPAKAKI en
23. DE NINI POESPAKAKI,

zijn de bestuurders van den wil en het geweten van den mensch. Ofschoon zij onzichtbaar zijn, schrijft men hun een mannelijk en vrouwelijk geslacht toe en stelt men zich deze geesten voor, als hebbende de gedaante van oude lieden. In moeilijkheden of wanneer de Javaan in twijfel verkeert, wordt aan hen geofferd en worden zij in het gebed aangeroepen met de namen van Grootvader en Grootmoeder.

24. DE KAKI AMONG en
25. DE NINI AMONG

of *Nini Momong* zijn de beschermgeesten der kinderen van hun prilste jeugd af tot het tijdstip, waarop zij in het huwelijk treden. Ofschoon onzichtbaar wordt hun de gedaante toegedacht van een ouden man en een oude vrouw. Wanneer Javanen met kleine kinderen op reis gaan, roepen zij voor deze de bescherming van deze geesten in. Het is voornamelijk ter hunner eere, dat de verschillende offermalen gedurende het eerste levensjaar en ook later bij de besnijdenis, enz. gegeven worden.

26. DE TJANDRA=BIRAWA,

is een oorlogsgeest, in de gedaante van een kind, die vroeger door vorsten er op na gehouden werd en door een *Boedjanga*, die daarmede bekend was, door een tooverformule *„adji"* kon worden opgeroepen, om den vorst in den oorlog, indien deze een rechtvaardige zaak gold, te vergezellen en den vijand te verslaan. Van dezen geest is bij den Javaan van den tegenwoordigen tijd nog slechts de herinnering gebleven. Hij wordt soms door vechtenden nog aangeroepen om bijstand.

27. DE NIJAI TAWA

of *Nijai Towong*, is de beschermgeest der keukens. Deze geest vertoont zich in de gedaante eener oude vrouw met een breed, doch goedig gezicht. Onder het koken roept de Javaansche vrouw steeds haar hulp in, opdat de spijzen niet zullen aanbranden en het brandhout behoorlijk vuur zal vatten. Op elken *„malem Djoemoeah"* moet dezen geest echter hulde worden bewezen, door het aanbieden van bloemen en het besmeren van het keukengereedschap met *boreh*.

Eens per jaar wordt ter eere van *Nijai Towong* een offermaal aangericht, waarbij zij voorgesteld wordt door een van een steel of handvat voorzienen klapperdop, waarop met *wedak* oogen, neus, mond en ooren aangegeven zijn.

Deze pop wordt eenigen tijd onder het aanroepen van den naam *Nijai Towong* heen en weder bewogen, waarna met het offermaal wordt begonnen, waaraan deze geest verondersteld wordt deel te nemen.

Tot de geesten van afgestorvenen, wier leven door bijzondere daden werd gekenmerkt, waardoor zij na hun dood zich hebben vertoond en waardoor zij bij de *Tiang pasek* langzamerhand bekend of berucht werden, behooren:

28. DE ILOE-ILOE,

de geest van een afgestorvene, die gedurende zijn leven een losbandig leven leidde; hij heeft de gedaante van een mensch en vertoont zich steeds huilende, in de houding van een boetvaardige. Ofschoon niet gevaarlijk, heeft zijn verschijning aan den mensch, voor dezen dikwijls ziekte ten gevolge. Volgens anderen is hij de aanbrenger van allerlei kwalen en veroorzaken zijn tranen, wanneer men daarmede in aanraking komt, een besmettelijke ziekte. Volgens sommigen behoort hij tot de *Dhemit's* zonder vaste verblijfplaats.

29. DE GLONDHONG

of *Endas-glondhong*, heeft de gedaante van een groot menschenhoofd, dat van het lichaam gescheiden is, maar de macht der beweeglijkheid behouden heeft. Deze geest heeft ook de macht om zich te verstoffelijken, en hij maakt hiervan gebruik, door zich op eenzame wegen te vertoonen, in de gedaante van een in een van kokosbladeren gevlochte mand, gevangen kip of haan, zoodat de argelooze voorbijganger allicht tot de gedachte komt, dat de een of ander, die vóór hem ter plaatse kwam, bedoelde mand verloren moet hebben. Zoodra hij echter de mand opgenomen heeft, verandert alles in een menschenhoofd met uitpuilende oogen, dat hem aanspreekt en hem doet schrikken, waardoor hij ziek wordt. Aldus wreekt zich deze geest voor de straf van onthoofding, die hij als mensch, volgens sommigen onrechtvaardig, onderging. Geen wonder dat de *Glondhong* gevreesd wordt.

30. RARA WOEDOE,

ook *Ratoe Lara Kidoel* of *Nijai-gede Segara Kidoel*, de schoone prinses en dochter van den Vorst Praboe Moending Wangi, heerscher van het rijk Padjadjaran, die weigerde in het huwelijk te treden en daarom door haar vader werd gevloekt en verbannen naar de Zuidkust van Java op het gebergte Koembang. Daar werd zij aangetast door een kwaal en op haar verzoek om hulp, werd zij door booze geesten in den oceaan geworpen en na haar dood volgens de Javaansche fabelleer tot Koningin der Zuidzee gekozen. Zij stichtte op den bodem des oceaans een paleis, bewaakt door een heirleger van geesten, die de kust bewaken. Zij wordt voorgesteld als een jonge vrouw, die zich ten volle bewust van en trotsch op de onovertroffen schoonheid harer onberispelijke vormen, deze ook vrijmoedig geheel onbedekt ten toon spreidt en zich het hoofd niet breekt met allerlei kleedingstukken, ofschoon het haar daaraan geenszins ontbreekt. Zij wil echter toch niet door een menschelijk wezen bespied of gezien

worden en wordt de ongelukkige, die haar toevallig te zien krijgt of ontmoet, steeds door haar met zware ziekte gestraft, terwijl hij daarbij tevens verplicht wordt, zekere overeenkomst met haar te sluiten, waarbij zij aanneemt, hem gedurende een bepaalden tijd rijk te maken en op allerlei wijzen te begunstigen, doch hij op zijn beurt haar beloven moet, dat hij haar na zijn dood naar haar paleis volgen en verder dienen zal, tenzij dat een andere hoogere macht hem uit dezen ellendigen staat verlost.

Zij is de machtige beschermster der zich in de spleten en grotten langs Noesakambangan, Karang=bollong, Goenoeng=Kidoel, Loedojo en Karang=tritis, ook Parang=wedang genoemd, genesteld hebbende zee=zwaluwen of *Salanganen*. In laatstgenoemde grot verhoort zij degenen, die haar aanroepen om raadgeving in gewichtige gevallen en wel in den droom dergenen, die in de grot overnachten. Te Karang=bollong bevindt zich in een daarvoor gebouwde loods een praalbed, waarop een in zijde gekleed beeld van *Ratoe Lara Kidoel* ligt. Daar wordt aan haar geofferd en haar veel eer bewezen door kustvaarders en hen, die het gevaarlijke bedrijf uitoefenen van het zoeken naar de bekende vogelnesten. Als het hoofd van de door *Ratoe Lara Kidoel* gemaakte slachtoffers wordt genoemd:

31. KOEMBALAGENI,

die door de begunstigden van *Ratoe Lara Kidoel* gevreesd wordt als de geest, die na den dood van den gunsteling, zijn ziel voor zijn meesteres komt opeischen.

Verder is:

32. DE NET=NET

de geest eener vrouw van slecht levensgedrag, die na haar dood geen rust kan vinden en zich voordoet als een witte kat, doch bij nadering al grooter en grooter wordt, totdat zij zich in haar vorige menschengedaante vertoont. Zij doet niemand kwaad, ofschoon men door haar verschijning kan schrik=ken. Zij roept voortdurend *Net=net*.

33. HAROEN

is de geest van een reeds lang overleden, vroeger beroemd en zeer rijk man, die in Arabië geleefd en gestorven is, doch volgens anderen begraven ligt op den *goenoeng Koromoeng*, gelegen in de residentie Tjerebon. Deze geest schenkt rijkdom aan hen, die zich verbinden, hem dikwijls te aan=bidden, voor hem *menjan* of *doepa* te branden en hem op bepaalde tijden bloemen te offeren, aanhoudend aan hem te denken, en na hun dood dezen geest verder te dienen. De belofte hem op deze wijze te dienen, als=mede, het verzoek om rijkdom heet de Javaan „*Ngaroen*", d.i. het dienen van den *Haroen*. De gunsteling van dezen geest ontvangt ongemerkt het geld, dat hij wenscht.

34. DE DOKAN

is de geest eens gierigaards, die gedurende zijn leven nooit iets van den door hem bijeengeschraapten rijkdom, zelfs voor de beste doeleinden heeft willen missen en daarover berouw heeft. Deze geest dwaalt 's nachts rond en verschijnt alleen voor vrekken, zonder hen echter kwaad te doen.

AFDEELING D.

DE GODSDIENSTBEGRIPPEN DER MOHAMMEDANEN.

Wijlen den heer F. T. B. Clavel beschrijft deze begrippen in het 2de deel van zijn werk „Geschiedenis der godsdiensten" bladz. 303 — 308 als volgt.

De eenheid van God is de grondslag van de Mohammedaansche godsdienst; Mohammad is slechts een sterfelijk wezen, dat *Allah* door een bijzondere genade heeft uitgekozen om de nieuwe leer te verkondigen. Van daar de beide geloofsartikelen, die de gansche Mohammedaansche leer bevat: „Er is geen god dan God"; en „Mohammad is de profeet van God". God nu regeert onverdeeld; doch Hij laat zich in het bestuur des heelals bijstaan door tallooze dienaren, die Hij met bepaalde bedieningen heeft bekleed en die altijd gereed zijn, om de bevelen uit te voeren, welke het Hem behaagt hun te geven. Deze dienaren zijn de engelen, wier lichamen van vuur gevormd zijn. De engelen hebben deel aan de onsterfelijkheid van God. Sommigen van hen blijven onophoudelijk geknield voor Zijn troon; anderen bezingen voortdurend Zijn lof. Deze zijn bezig met het opteekenen van de daden der menschen; gene zijn de voorspraak van de ongelukkigen of van de berouwhebbende zondaars. Eindelijk zijn er, die de wereld rondtrekken, zich gedurende één dag, paarsgewijs, aan den persoon van één mensch verbinden, hem bewaken, gadeslaan, aanteekening houden van al zijn daden en den volgenden dag door twee anderen worden afgelost. Verder vijf engelen als de gezanten van God en bij Hem in bijzondere gunst staan. Behalve de engelen en godsgezanten, zijn er goede en kwade geniussen. Deze wezens, mede van vuur gevormd, verschillen daarin van de engelen, dat zij hun geslacht voorttelen en onderworpen zijn aan honger, dorst en dood. Deze wezens zijn in vele klassen verdeeld.

Wat de mensch aangaat, bekleedt hij, ondanks zijn onvolmaakte en vergankelijke natuur, in de hiërarchie der geschapene wezens een plaats hooger zelfs, dan die der engelen. De ziel van den mensch ontvangt in een andere wereld de belooning of de straf voor de werken, die zij in deze heeft verricht. Wanneer het oogenblik daar is, scheidt een engel haar van het lichaam en zij komt dadelijk in den staat, dien men *al berzakh*, de tusschenruimte van dood en opstanding, noemt. De zielen der geloovigen zijn van drie onderscheidene rangen; de zielen der profeten, die onmiddellijk in het bezit der hemelsche gelukzaligheid worden gesteld; de zielen der martelaars, die den krop van zekere groene vogels gaan bewonen, welke gevoed worden met de vruchten van het paradijs en gedrenkt met het water der stroomen, die deze plaats van genot besproeien; en de zielen de overige geloovigen, omtrent welker lot, tusschen den dood en de opstanding, de muzelmansche geleerden het niet eens zijn. Volgens sommigen dwalen die

gewone zielen onrustig en als gejaagd in de nabijheid der graven; volgens anderen bewonen zij den laagsten hemel. De eersten veronderstellen, dat zielen der uitverkorenen in den put *Zemzem*, gelegen in den tempel van Mekka, ten Oosten van de *Kaäba*, huizen, en dat die der doemelingen hun verblijf hebben in den put *Borhoet*, gelegen in de provincie Hadramaut; de laatsten zeggen, dat de zielen zeven dagen lang bij het graf blijven, waarin hun lichaam rust, maar dat het hun onbekend is, wat er verder van haar wordt. Velen denken, dat zij zich gaan nestelen in de holte der bazuin van den engel Israfil, op welker geluid de dooden zullen opstaan. Eenigen verzekeren, dat de zielen der goddeloozen te niet gaan, en dat die der braven bij den troon Gods blijven in de gedaante van witte vogels. Eindelijk zijn er, die leeren, dat twee engelen de geloovige ziel tegemoet gaan, zich van haar meester maken en haar naar de plaats voeren, die zij in de oorden der zaligheid moet bewonen, welke leer de meeste aanhangers telt.

Wat de zielen der verdoemden betreft, beurtelings, als zijnde vuil en stinkend, uit de aarde en uit den hemel verworpen, worden deze in de zevende aarde verbannen en opgesloten in een kerker, *Sadjin* genaamd, die boven een groene rots verrijst; of wel volgens een andere overlevering worden zij geworpen tusschen de kaken van de kwaden genius *Eblis*, en dan onophoudelijk gekneusd en gekauwd tot op den grooten dag der opstanding.

Na den dood gaat het lichaam niet geheel en al te niet; het been *al ajib* (het stuitbeen) geheeten, wederstaat de ontbindende werking des tijds. Er zal een tijd komen, dat er veertig dagen lang op de aarde een regen zal vallen, die haar tot op een hoogte van twaalf ellen zal bedekken; deze regen zal de beenderen *al ajib*, die in den grond bedolven liggen, evenals planten doen ontkiemen en uitloopen, en zal de dooden der verloopene eeuwen weder ten leven roepen. Het oogenblik, waarop de opstanding zal plaats hebben, is alleen bij *Allah* bekend, Die er zelfs tegen den profeet een geheim van gemaakt heeft. Evenwel zal men de nadering daarvan kunnen bemerken uit zekere teekenen, die zich in de wereld zullen voordoen. Om alleen van de voornaamste dier teekens te gewagen, zal de zon in het Westen opgaan; er zal een monsterachtig dier uit de aarde of uit den berg *Safa* of uit den tempel van Mekka te voorschijn komen; de *Masihal Dadjadja*, de valsche Christus, zal onder de menschen verschijnen, en zal weldra gevolgd worden door Jezus van Nazareth; de Ethiopiërs zullen de *Kaäba* omverwerpen; de dieren en alle gevoellooze wezens zullen de gave der spraak bekomen; eindelijk zal de engel Israfil achtereen drie schelle tonen van zijn geduchte bazuin doen hooren. De eerste zal genaamd worden de voorloopige toon; de tweede de toon der ontsteltenis; de derde de toon der opstanding. Op het geluid van den tweeden toon zullen al de schepselen, die nog den hemel en de aarde bewonen, plotseling met den dood getroffen worden, behalve die, welke het God zal behagen van dit algemeen lot te verschoonen. Dan zal er niets blijven bestaan, dan God, het paradijs en de hel, met hun bevolkingen van heilige en onderworpen zielen. Veertig jaren na die groote omkeering zal Israfil, weder ten leven geroepen met de engelen Gabriël en Michaël, den derden toon doen schallen. Da-

delijk zullen dan al de zielen, met die van Mohammad aan het hoofd, uit de heilige bazuin te voorschijn komen en terugkeeren in de lichamen, die zij eertijds bewoonden.

Al de schepselen, engelen, geniussen, feeën en reuzen zullen vervolgens moeten verschijnen voor den rechterstoel van God, Die op de aarde Zijn geduchte zittingen zal houden, welke vijftig duizend jaren zullen duren. Dit oordeel zal echter niet onmiddellijk na de opstanding, maar eerst veertig jaren later plaats hebben. Tot zoo lang zal ieder mensch in de rijen der tallooze vergadering de plaats houden, die hem door de engelen zal zijn aangewezen, en meer of minder zware kwellingen lijden, naar den graad van strafbaarheid zijner vorige werken. Op het bepaalde tijdstip zal God in al zijn heerlijkheid verschijnen voor de blikken van de bevende en verblinde wezens, en zal zich dan ten oordeel zetten. Adam, Noach, Abraham en Jezus zullen weigeren de schuldigen te verdedigen; maar Mohammad zal zich met deze taak van liefde en barmhartigheid belasten. Ieder schepsel zal verplicht zijn rekenschap te geven van zijn tijd en van het daarvan gemaakt gebruik; van zijn rijkdommen, en van de middelen, waardoor hij die heeft verkregen, en van het gebruik, dat hij er van gemaakt heeft; van zijn lichaam en de wijze, waarop hij er zich van heeft bediend; van zijn kunde en bekwaamheden en de wijze, waarop hij die heeft toegepast. Terwijl dit geschiedt, zal de engel Gabriël alle dingen wegen in de balans des oordeels, welker schalen zoo groot zijn, dat er de hemel en de aarde zouden kunnen inleggen, opgehangen zullen worden, de een op het paradijs en de andere op de hel. Als het onderzoek is afgeloopen, zullen de zielen, die bestemd zijn, om het paradijs te bewonen, den weg ter rechterzijde nemen; de zielen, welke tot de straffen der hel zijn veroordeeld, zullen linksom slaan. Doch eerst zullen allen over de brug *Sirat al moestakim*, die boven de hel is gebouwd, moeten trekken. Deze brug is smaller dan een hoofdhaar, scherper dan een geslepen zwaard, en omzet met doornen en distelen. Met behulp van Mohammad en zijn geloovige muzelmannen zullen de deugdzamen er gemakkelijk overkomen, doch de goddeloozen, aan zich=zelven overgelaten, zullen met het hoofd vooruit nederploffen in den onder hun voeten gapenden afgrond.

De hel is verdeeld in zeven boven elkander geplaatste verdiepingen, waarvan elk is ingericht ter ontvangst van een bijzondere klasse van doemelingen. De eerste verdieping, van boven af gerekend, *Gehennam* geheeten, zal, evenals de hel der joden, het voorloopig verblijf zijn van de Mohammedaansche zondaars, die van daar tot het paradijs zullen overgaan, zoodra zij een straf, geëvenredigd aan hun fouten, zullen ondergaan hebben. De tweede verdieping, *Ladha* genaamd, zal in het bijzonder voor de joden bestemd wezen. *Al Hotama*, de derde verdieping, zal den Christenen tot woning dienen. De Sabeeërs zullen *Al Sair*, de vierde verdieping, betrekken. De vijfde *Sakar* zal het verblijf der Parsi zijn. De afgodendienaars zullen wonen in *Al Djakim*, de zesde. Eindelijk, de huichelaars van alle godsdiensten zullen opgesloten worden in *Hawijat*, de laagste en vreeselijkste hel van allen. Elke verdieping zal een wacht hebben, bestaande uit negentien engelen. Nadat de muzelmannen hun zonden gedurende den bepaalden tijd en op de voorgeschreven wijze zullen geboet hebben,

zullen zij uit de hel verlost en in de oorden der zaligheid opgenomen worden; maar de zondaars van de andere godsdiensten, de ongeloovigen, zullen eeuwigdurende straffen lijden.

Een ontzaggelijk groote muur, *Al Orf*, — anderen zeggen vele muren *Al Araf* —, scheidt de hel van *Al Djannat*, den tuin van het paradijs. De Mohammedanen noemen dezen tuin nog *Djannat Eden*, tuin van Eden, *Djannat al jerdaws*, tuin van het paradijs; *Djannat al mawa*, tuin der afzondering of *Djannat al naïm*, tuin des vermaaks.

Zoodra de rechtvaardigen de brug *Sirat 'al moestakim* zijn overgetrokken, zullen zij hun dorst lesschen in den vijver van den profeet, die zijn water ontvangt van *Al Kawthar*, een der rivieren van het paradijs, welker heerlijke wateren witter zijn dan melk en geuriger dan muskus. De uitverkorenen zullen vervolgens vervoerd worden naar den zevenden hemel, die zich onmiddellijk bevindt onder den troon van God, alwaar het paradijs is gelegen. De grond van dit verblijf is samengesteld uit de fijnste bloem van meel; de steenen, die men er vindt, zijn zoovele paarlen en hyacinthen; de stammen der boomen zijn van goud, en onder al die boomen is de merkwaardigste van allen de *Toeba* of de boom des geluks. De wortels van dezen boom zijn de bronnen van rivieren van melk, honig en wijn, die in alle richtingen door de aanvallige velden van het paradijs kronkelen. Bij hun komst in deze gelukkige oorden zullen de uitverkorenen tot een maaltijd worden genoodigd. Men zal hun de uitgelezenste vruchten, de saprijkste en lekkerste vleeschspijzen voordienen, inzonderheid het vleesch van den os *Balam* en van den visch *Noen*, wiens lever alleen toereikend zou zijn om zeventigduizend menschen te voeden. Bij het verlaten van den maaltijd, zal elk der zaligen geleid worden in de voor hem bestemde woning. De minstbegunstigde van allen zal tachtigduizen dienaren onder zijn bevelen hebben. Behalve de vrouwen, die hij op aarde had, en die hem, zoo hij zulks verkiest, zullen teruggegeven worden, zal hij nog twee en zeventig vrouwen krijgen, gekozen uit die verrukkelijke zwartoogige meisjes, *hoer al ojoem* geheeten. Deze meisjes zijn vrij van alle onzuiverheden, van alle gebreken en van alle andere haar sekse eigen ongemakken. De harems, waarin zij wonen, zijn tenten, gemaakt van holle paarlen, die zoo ontzaggelijk groot zijn, dat een enkele de plaats zou kunnen vullen, die door zestig steden wordt beslagen. De uitverkorene zal aan tafel bediend worden door drie honderd dienstboden. Men zal hem de spijzen in gouden schotels, de dranken in bekers van hetzelfde metaal voorzetten. Hij zal uitmuntende wijnen drinken en dit zelfs met overmaat kunnen doen, zonder gevaar voor zijn rede, want de wijnen van het paradijs bedwelmen niet gelijk die van deze wereld. Hij zal gekleed wezen in zijde en brocade, en getooid met gouden en zilveren armbanden. De verschillende voorwerpen, die zijn huisraad uitmaken, de bedden, kussens en tapijten, zullen met goud geborduurd en met edelgesteenten ingelegd zijn. Geheel gezadelde en getoomde paarden, bedekt met rijke tuigen, zullen steeds gereed staan, om hem te brengen, verwaarts zijn luim hem henen drijft. Zijn gestalte zal die van Adam evenaren, welke niet minder dan zestig ellen was; een eeuwige jeugd zal zijn deel zijn; en zoo het hem behaagt

vader te worden, zal één uur genoeg wezen voor de ontvangenis, de geboorte en den wasdom zijner kinderen.

Ook de vrouwen zullen in een ander leven de straf voor haar slechte daden, het loon voor haar goede werken ontvangen, want, volgens den Alkoran, maakt God omtrent dit punt geenerlei onderscheid tusschen de beide kunnen. Nochtans zullen de vrouwen, met uitzondering van die, welke de uitverkorenen in *Al Djannat* verlangen bij zich te hebben, na haar oordeel, in afzonderlijke plaatsen komen, alwaar zij, naar gelang van haar schuld of deugd, straffen zullen lijden of genoegens smaken, overeenkomstig de kastijdingen en vermaken, die God voor de mannen heeft weggelegd.

Ofschoon de mensch, gelijk men gezien heeft, voor het volbrachte goede beloond, voor het begane kwade gestraft wordt, heeft hij toch geen vrijen wil, en zijn daden, zijn neigingen, ja zelfs zijn gedachten hebben hun grond buiten hem. Inderdaad, het is voor den muzelman een geloofsartikel, dat al wat er in deze wereld is voorgevallen en al wat er nog op voorvallen zal in de toekomst, alleen uit den wil der Godheid voortvloeit, en onherroepelijk bepaald is en van alle eeuwigheid geboekt staat op de bewaarde tafel. Volgens deze leer heeft God in het geheim niet alleen het tijdelijk geluk of ongeluk van ieder mensch in het bijzonder, zelfs in de onbeduidendste kleinigheden, maar ook zijn geloof of ongeloof, zijn gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid, zijn eeuwig geluk of ongeluk vastgesteld, en geene voorzorg noch wijsheid kan hem dat noodlot doen ontgaan.

Gaven wij reeds in Hoofdstuk I een korte verhandeling, hoe de Javanen den godsdienst door Mohammad gesticht opvatten en belijden, in het 5de deel zal men zien, hoe de Mohammedaansche godsdienst op Java voor velen slechts schijn is en met uitzondering van het Mohammedaansche begrip van een toekomstig leven, in werkelijkheid de oude godsdiensten tot op den huidigen dag beleden worden. Wij zullen voorgemelde godsdienstbegrippen, voor zoover die door de ware Mohammedanen op Java gehuldigd worden, door vermelding van een legende en de beschrijving van de door hen vereerde of gevreesde goddelijke en andere wezens, trachten toe te lichten.

DE GODDELIJKE EN ANDERE WEZENS DER MOHAMMEDANEN.

Alvorens de wezens van den Mohammedaanschen godsdienst te beschrijven moeten wij eerst melding maken van:

1. ALLAH

of *Abdi*, de god der Mohammedanen, de Almacht, door Wien alles ontstaat, bestaat en vergaat; de Heer der schepping, die over leven en dood gebiedt, en Wiens bevelen in den *Koran* en andere heilige openbaringen het menschdom zijn medegedeeld. Zijn verblijfplaats is het *Gennah* of het Paradijs, Zijn troon wordt *Areh* of *Arsh Adhim* genoemd. Tegenover Dezen staat:

2. IDJADJIL

of *Idjadjillanat* ook *Djadjallanat*, de Lucifer der Mohammedanen, de hellevorst, die ons soms als de Antichrist wordt voorgesteld. Deze is de kwade geest bij uitnemendheid, die slechts het verderf der menschen zoekt en ze tot allerlei kwaad tracht te verleiden, waarin hij trouw geholpen wordt door:

3. EBLIS,

Iblis of *Satan*, als engel genaamd *Asasil*, de duivel, den rebelschen boozen geest, die weigerde Adam te aanbidden, toen *Allah* hem hiertoe gelastte, en dikwijls, vooral bij donker, regenachtig weder, gezien wordt in de gedaante van een zwarten hond, die plotseling te voorschijn treedt en even geheimzinnig verdwijnt. Deze duivel is de onvermoeide plager en verleider der menschen, aan wien het dikwerf maar al te goed gelukt hun zijn slechte hoedanigheden en eigenschappen te doen aannemen. Voorts kennen de Mohammedanen:

4. De DJIN'S en
5. De DJIM'S,

zijnde geniussen van beide geslachten, die men zich voorstelt als de gedaante te hebbende van menschen, wier beenen voorzien zijn van paardenhoeven en waaronder zoowel goede als kwade gevonden worden, of liever behept zoowel met goede als met kwade hoedanigheden en eigenschappen; zij zijn de lotsbedeelers der menschen. Tot deze soort geesten behooren ook:

6. DE TAKWIN'S.

Ook zij behooren tot de lotsbedeelers der menschen en zijn belast met het opleggen van ziekten, kwalen en ongemakken. Zij worden voorgesteld als schoone jonge mannen, wier beenen voorzien zijn van paardenhoeven. Zij zijn de gevaarlijke verleiders der gehuwde vrouwen. Dergelijke geesten zijn ook:

7. De PERI'S

of de feeën, die nu eens voorgesteld worden als jonge en schoone vrouwen, wier beenen voorzien zijn van paardenhoeven, dan weder als leelijke in lompen gehulde oude vrouwen, voorzien van een tooverroede, waarmede zij haar bovennatuurlijke macht uitoefenen. Zij zijn de lotsbedeelers der menschen en de gevaarlijke verleiders der mannen. Tot een geheel andere soort wezens behooren:

8. De DIR'S,

kwade geniussen, de reuzen, van welker ongemeene bedrijven en van welker kracht, vermogen, gezag, ruwheid en onmenschelijkheid honderden vertellingen bestaan. Zij woonden op hooge bergen en in de dichtste wouden of in holen aan het zeestrand. Zij worden voorgesteld als reuzengewrochten, die onverbiddelijk den mensch verslinden, die het ongeluk heeft, in hun nabijheid te komen. De dienaressen van de hemelingen zijn:

9. De HOERI'S

of eeuwig maagdelijke, die den zaligen in den hemel een onafgebroken, eeuwig geluk bereiden. Er zijn vier klassen van deze maagden, de roode, groene, gele en witte.

De engelen worden onderscheiden in bestuursengelen en beschermengelen. De eerstgenoemden zijn belast met het bestuur der aarde, der natuurkrachten en met het beheer der menschen, de laatstgenoemden beschermen den mensch en zijn steeds in zijn nabijheid. De eerstgenoemde soort zijn:

10. De MALAEKAT'S,

Malakim's of *Malikats*; zij zijn de bestuursengelen van *Allah* en brengen Diens bevelen ten uitvoer, terwijl

11. De MOAKKIBAL'S

de beschermengelen der menschen zijn en over hun welzijn waken.

Ten einde den lezer een juist denkbeeld te geven van de werkkring der *Malaekats* en der *Moakkibals*, vermelden wij hieronder een legende, waarin de voornaamste hoofden van beide genoemden engelensoorten beschreven worden.

DE SCHEPPING VAN ADAM EN EVA

VOLGENS EEN JAVAANSCH-MOHAMMEDAANSCHE LEGENDE.

Toen de mensch nog niet geschapen was, zetelde *Allah* in een *Sawarega* (verkorte uitspraak *Swarga*, zevende hemel) en was daar omringd door een heirleger van *Djin's* en *Djim's*, zijnde mannelijke en vrouwelijke engelen of *Djanbanoedjan's*. De hoofden van deze waren *Eblis* (als gezant genaamd *Asasil*) en *Djabarail*, tevens gezanten van *Allah*, terwijl *Idjadjil* (ook genaamd *Idjadjillanat* of *Djadjallanat*) gebieder was in de *Naraka* (hel), alsmede ook gezant van *Allah*.

Iederen morgen moesten deze gezanten en engelen den *Allah* in den *Swarga* hulde komen bewijzen. Deze bijeenkomst werd alsdan tevens benut, om ieders werkkring voor den dag en den nacht aan te wijzen.

Eblis was de rechterhand van *Allah* en bij den Almachtige in groote gunst.

Eens op een morgen, toen alle gezanten en engelen bij *Allah* vergaderd waren, zeide *Allah* tot *Eblis*: „Ga naar de aarde en vertel mij bij uw terugkomst, wat gij daar gezien hebt."

Des namiddags kwam *Eblis* terug en zeide tot *Allah:* „Ik heb de aarde gezien, het is er mooi; ik heb daar bergen, zee, boomen en ook stroomend water gevonden."

„Ik geef je dat alles", zeide *Allah*. „Voortaan zult gij naast Mij de gebieder zijn op de aarde."

Eblis meende, dat hij nu onafhankelijk was geworden en kwam van af dien dag niet meer hulde bewijzen aan *Allah*. Toen *Allah* dit bemerkte, zond hij *Djabarail*, om *Eblis* te vragen, waarom hij niet meer in den *Swarga* kwam.

Eblis antwoordde: „*Allah* is gebieder in den *Swarga* en ik ben gebieder op de aarde; ieder zijn eigen werkkring."

Allah, die tot heden noch ongehoorzaamheid, noch ondankbaarheid kende, werd bedroefd over *Eblis*, als de eerste aardbewoner. Hij ontnam *Eblis* de aarde en besloot voor den bewoner der aarde een aardmensch te scheppen naar zijn evenbeeld. Hij schiep toen Adam. (Adam beteekent aardmensch of een wezen gemaakt van stof, dus een vergankelijk wezen.) Adam was de eerste mensch op de aarde.

Allah plaatste Adam in een mooien tuin onder de schaduw van een boom en nam zich voor, nu en dan eens naar hem te komen zien.

Eenigen tijd later herinnerde *Allah* zich zijn schepsel. Hij ging naar de aarde en zag den man, dien hij geschapen had, nog steeds onder den boom zitten. *Allah* begreep toen, dat Adam alleen zijnde, zich zeer moest vervelen en zag ook in, dat één mensch voor de aarde niet voldoende was. Hij schiep toen een vrouw, aan welke hij opdroeg, de aarde door vermenigvuldiging

te bevolken. Aan deze vrouw gaf hij den naam van Eva of moeder, en bracht haar bij Adam.

Eblis had intusschen vernomen, dat de aarde aan sterfelijke wezens was afgestaan en besloot, niettegenstaande het verbod van *Allah* om niet meer op de aarde te komen, deze aardbewoners een bezoek te brengen en hen te dooden.

Op de aarde afgedaald zijnde, vond hij Adam slapende en nog altijd onder denzelfden boom, waaronder *Allah* hem geplaatst had. Hij vergat zijn voornemen, om Adam te dooden en liet hem rustig slapen. Nu zag hij ook Eva, die levendiger dan Adam, bezig was bloemen te plukken en vlinders na te loopen. *Eblis* werd bekoord door de lieftalligheid van Eva en nam een menschelijke gedaante aan. Hij riep een groote slang, gaf haar een gouden appel in den bek, klom op haar rug en stelde zich zoo aan Eva voor.

„Gij zijt een mooie sterveling," zeide hij tot Eva, „doch nog te dom om als aardbewoner te leven. Ga met mij mede en ik zal u onderwijs geven en u leeren, u te vermenigvuldigen".

Eva, die zich doodelijk verveelde bij den steeds slapenden Adam en zich herinnerde, dat *Allah* haar bevolen had zich te vermenigvuldigen, welk bevel zij niet begrepen had, liet zich spoedig overhalen, met *Eblis* mede te gaan. Met kinderlijke vreugde nam zij den gouden appel aan, haar door de slang aangeboden en besteeg de slang achter *Eblis*. De slang voerde hen naar een van de bergen. Eva bleef daar een geruimen tijd bij *Eblis*, het mingenot smakende, dat zij nog niet kende. Zij begon echter langzamerhand zich onbehaaglijk te gevoelen, ten gevolge van den toestand, waarin zij verkeerde, daar zij moeder zou worden. Daarbij bemoeide *Eblis* zich hoe langer hoe minder met haar, waardoor zij berouw gevoelde den goeden Adam verlaten te hebben en zij maakte van een zekeren dag, dat *Eblis* afwezig was, gebruik, om naar Adam terug te keeren. Zij vond Adam nog steeds onder den boom zitten. Zij zette zich ook daar neder en baarde een zoon, aan welken zij den naam gaf van Kain.

Eva leerde nu ook aan Adam de tafel van vermenigvuldiging en eenigen tijd later baarde zij weder een zoon, aan welken zij den naam gaf van Abel. Hoe het zij, of Eva in den goedhartigen Adam meer behagen vond dan wel, dat zij berouw had Adam verlaten te hebben, zij bleef hem verder trouw en sloeg de voorstellen van *Eblis*, om nog eens een bezoek aan de bergen te brengen, af. *Eblis* werd over deze weigering zeer verbitterd en haalde zijn zoon Kain over, om Abel, den zoon van Adam, te dooden. Kain voldeed aan het verlangen van *Eblis* en sloeg Abel dood. Toen de geest van Abel zich bij *Allah* aanmeldde en verklaarde door Kain gedood te zijn, werd *Allah* ernstig boos. Hij daalde neder op de aarde, onderzocht het gebeurde en joeg Adam, Eva en Kain uit den mooien tuin en veroordeelde hen, om voortaan voor hun kost te werken.

Adam, die van geen schuld bewust was, gevoelde, sedert hij begrepen had, dat Kain geen zoon van hem was, een wrok tegen *Eblis*. Hij beklaagde zich bij *Allah* en zeide den Almachtige, dat *Eblis* de schuld droeg van het gebeurde. Eva ondervraagd, bekende door *Eblis* verleid te zijn. *Allah* liet *Eblis* ontbieden en gelastte hem Adam om vergiffenis te bidden, doch

Eblis weigerde Adam te aanbidden, zeggende, dat hij van vuur gemaakt en Adam van aarde, hooger stond dan Adam, waarop *Allah* tot *Eblis* zeide:

„Van af dit oogenblik zult gij voor straf in een hond veranderen; gij zult u voeden met de uitwerpselen van den mensch; achter den mensch zult gij loopen, hem volgen en gehoorzamen."

Toen de Almachtige dezen vloek had uitgesproken, veranderde *Eblis* in een zwarten hond. *Allah* was echter nog niet tevreden, dat de handelingen van *Eblis* niet ter zijner kennis waren gekomen en dat zijn schepselen niet door zijn engelen beschermd waren geworden. In den *Swarga* teruggekeerd, vond Hij zijn gezanten en engelen allen vereenigd. Hij sprak hen aldus aan:

„Gij allen hebt ernstig gezondigd door uw plichten te vergeten. Van af heden zult gij boete doen op de aarde en daar rondzwerven. Gij *Idjadjil* zult veranderen in een menschelijk gedrocht, opdat gij geen vrouwen zult kunnen verleiden en gij *Djin's* en *Djim's*, uwe voeten zullen veranderen in paardenhoeven, opdat de mensch u zal kennen en daar gij door plichtverzuim den mensch hebt doen zondigen, geef Ik den menschen het recht u te steenigen, indien gij u aan hen vertoont."

Toen *Allah* zijn engelen gestraft had, joeg Hij ze uit den *Swarga*. Als een wederwraak werden de menschen op de aarde sedert door de ontslagen gezanten en engelen, die nu duivels waren geworden, geplaagd en gekweld. *Djabarail*, die door *Allah* was uitgezonden en gedurende het gebeurde afwezig was geweest, bleef de trouwe dienaar van *Allah*. In de plaats van de ontslagen gezanten en engelen schiep *Allah* andere gezanten en engelen, die Hij den naam gaf van *Malaekat* of *Malaikat* en *Nabi Djabarail*, zijn trouwen dienaar alsmede *Mikail*, *Asrael* en *Israpil* stelde Hij aan tot zijn gezanten. *Allah* droeg deze engelen en gezanten verschillende werkzaamheden op, die hieronder vermeld worden.

In de eerste plaats dient genoemd te worden de *Malaekat*:

1. DJABARAIL.

Hij is de engel der openbaring, de zendeling van *Allah* voor speciale opdrachten; het hoofd van alle godsdiensten en van de *Nabi's* die deze godsdiensten op de aarde verkondigen en hebben verkondigd. Hij is de overbrenger van de bevelen van *Allah* aan deze *Nabi's* en omgekeerd van de rapporten van deze aan *Allah*. Behalve deze werkzaamheden is hij heerscher over het vuur, behalve over den bliksem.

Als het voertuig van dezen aartsengel dient hem het zilver-witte paard *Alborak*, dat zoo snel is als een gedachte. Mohammed deed op dit paard een reis van Mekka naar Jeruzalem door alle zeven hemelen; bij zijn afreis stiet hij een kruik met water om, die nog niet geheel ledig geloopen was, toen de profeet terug kwam. Over den bliksem heerscht de *Malaekat*:

2. MIKAIL,

die mede gebiedt over het onweder, den wind, den regen, de wolken en alle natuurverschijnselen. Hij is de heer van het luchtruim, die de moessons

regelt, met afwisselend regen en droogte, warmte en koude. Hij heerscht over de zeeën en de stormen en regelt licht en duisternis. Hij is het hoofd der beschermengelen, terwijl:

3. ISRAPIL

de engel der opstanding is en de uitvoerder van den wil van *Allah*, op den dag des oordeels, *hari kiamat* en de verwoester der werelden, indien hem dat door *Allah* wordt opgedragen en de *Malaekat*:

4. IDJRAIL,

ook genaamd *Ngidjrail*, die aanteekening houdt van den levensduur van den mensch en het dier, die bij de geboorte door *Allah* wordt bepaald. Is de tijd verstreken dan snijdt hij den levensdraad af. Hij is dus de gevreesde en de onverbiddelijke Dood. Aan hem is ondergeschikt en hij wordt bijgestaan door den *Malaekat*:

5. MALAKAL MAOET,

die de bevelen, hem door *Idjrail* gegeven, opvolgt, eigenlijk belast is, met het doen ophouden van de levensgeesten en als zoodanig bij den vromen Muzelman zeer is gevreesd. *Malakal Maoet* beteekent volgens andere Mohammedaansche geschriften: *Malakal* = *maker* en *Maoet* = Dood of doodmaker en moet onder dezen naam worden verstaan de titel van *Idjrail* en niet een afzonderlijken *Malaekat*, die dezen naam draagt en is:

6. ASRAEL,

de engel des Doods. Zoodra de overledene begraven is, komt onmiddellijk bij hem of haar in het graf de *Malaekat*:

7. ROEMAN,

die hem of haar herinnert aan zijn of haar godsdienst en zijn of haar goede en slechte daden gedurende zijn of haar leven, omdat hij of zij zich die zal herinneren, wanneer andere *Malaekat's* hem of haar daarnaar komen vragen. Is dat bezoek afgeloopen, dan wordt deze *Malaekat* vervangen door de *Malaekat's*:

8. MOENKAR en
9. NAKIR,

naar de werkzaamheden, waarmede zij belast zijn, ook genaamd *Moenkaroen* en *Nakiroen*. Zij vragen aan den of de overledene zijn of haar geloofsbelijdenis en deelen aan *Allah* hun bevinding mede; vandaar de gewoonte der Mohammedanen om bij het begraven van een overledene, alvorens het graf te sluiten, hem of haar nog eens de geloofsbelijdenis in het oor te fluisteren, opdat hij of zij de vragen die hem of haar door bovengenoemde *Malaekat's* zullen worden gedaan, behoorlijk zal kunnen beantwoorden. Ten onrechte wordt door den Javaan de *Malaekat Nakir* of *Nakiroen*, ook genoemd *Wannakiroen*, uit onwetendheid met de Arabische taal, omdat de *Malaekat's Moenkaroen* en *Nakiroen* steeds tezamen

worden genoemd en alsdan beide namen worden verbonden door het woord „*wan*", dat een Arabisch aaneenschakelend voegwoord is en „*en*" beteekent, welk woord alsdan samen met den naam *Nakiroen*, dus als *Wannakiroen*, wordt uitgesproken. Zoodra dit bezoek is afgeloopen komt de *Malaekat*:

10. RAKIB,

ook genaamd *Kiraman* of *Katabah*, die den of de overledene vraagt naar de redenen van zijn of haar goede daden, gedurende zijn of haar leven en wel het doel van die daden, voornamelijk of deze met daden nevenbedoelingen werden beoogd, dan wel, dat zij voortvloeiden uit een zuiver en goed hart. Deze daden, die te voren reeds genoteerd waren, worden aangevuld met de reden, die daartoe hebben geleid, den *Allah* ter berechting van den of de overledene aangeboden. Ook de *Malaekat*:

11. ATID

ook genaamd *Katibin* of *Katabah*, brengt den of de overledene een bezoek. Hij vraagt echter naar de redenen van de slechte daden en zonden van den of de overledene, die te voren reeds door hem werden opgeteekend. Ook hij dient zijn rapport bij *Allah* in. Zoodra *Allah* de goede en slechte daden van den of de overledene heeft overwogen, geeft Hij Zijn beslissing te kennen aan de *Malaekat's*:

12. RIDWAN en
13. MALIK,

aan eerstgenoemde als de bewaker van den ingang van den *Swarga* of hemel, aan laatstgenoemde als de bewaker van den ingang van de *Naraka* of hel, in welke van de beide plaatsen de geest van den of de overledene moet worden gebracht, dan wel of het noodig is, dat de geest van den of de overledene, alvorens in den *Swarga* te worden opgenomen, zich nog zal moeten louteren in een van de benedenhemelen, ten einde langzamerhand een opname in den *Swarga* deelachtig te worden.

Een van deze *Malaekat's* komt den derden dag na het afsterven bij den of de overledene, scheidt den geest van het lichaam en neemt den geest mede.

Nog verdient vermelding, dat volgens deze legende, de geest van een afgestorvene, die de hand aan zich zelf sloeg en een einde aan zijn of haar leven maakte, niet van het lichaam wordt gescheiden, doch aan het lichaam verbonden blijft, tot den dag, die voor zijn of haar afsterven bepaald is. Op dien dag komt *Idjrail* bij hem of haar om hem of haar te waarschuwen, dat hij of zij, indien hij of zij zich niet te kort had gedaan, zou moeten sterven. Alsdan volgen de gewone bezoeken, als hiervoren is beschreven. Het verbonden blijven in dit geval van den geest aan het lichaam is dus een vaste straf.

De geest van hen, die geheel vrij van zonden zijn, en goed, eerlijk en braaf hebben geleefd, worden door *Ridwan* geleid naar den *Swarga*, alwaar de geest van den mensch voor zijn goede daden, zonder nevenbedoelingen, tienvoudig wordt beloond. De geest van hen, die voor hun opname

in den *Swarga* zich nog moeten louteren, worden door genoemden *Malaekat* gebracht in een van de zes benedenhemelen, door *Allah* aangewezen, terwijl de geest van hen, die gestraft moeten worden op bedoelden dag door *Malik* worden afgehaald en gebracht naar de *Naraka*, alwaar de geest van den slechten mensch moet boeten voor het kwaad, dat hij of zij gedurende zijn of haar leven op de aarde heeft gedaan. De geesten der afgestorvenen worden ontvangen in den *Swarga* door den *Malaekat*:

ASRAEL (zie No. 6),

die belast is met de bewaking van de hemelen, terwijl de *Malaekat*:

14. SABANIJAH

de bewaker is van de hellen, en de *Malaekat*:

15. SAMAEL

de vorst der zeven hellen is. Verder zijn:

MIKAIL (zie No. 2),
DJABARAIL (zie No. 1),
16. RAPHAIL en
17. ORIPIEL

de vier *Malaekat's*, die met het geweten van den mensch in verband staan en naar dit geweten de wedergeboorte van den mensch regelen in een familie, waarin hij, naar zijn daden in het vorig leven, thuis hoort. Zij zijn tevens de straffers en opleggers van ziekten en ongemakken, ten einde den mensch te louteren. Een goede genius is:

18. KASIM,

de *Malaekat* van het geluk. Hij brengt den mensch het geluk en den voorspoed hem door *Allah* geschonken; hetzij dit geluk slechts tijdelijk is, om den mensch op de proef te stellen, hetzij dit geluk den mensch reeds bij zijn of haar leven door *Allah* wordt gegeven als een belooning voor zijn of haar goede daden. Ook met de uitdeeling van de behoeften van den mensch is deze *Malaekat* belast. Hij schenkt den mensch zijn dagelijksch brood, overvloedig of schraal, naar de wijze beschikking van *Allah*.

Ook voor het ongeluk is er een *Malaekat* en wel:

19. HAPADAL.

Hij waakt over kinderen, over onschuldigen, over onwetenden en behoedt hen voor ongeluk, maar legt den mensch ook het ongeluk op als een beproeving of brengt hem of haar het ongeluk door *Allah* bevolen, als een straf reeds bij zijn of haar leven opgelegd, voor begane zonden, ten einde hem of haar te louteren en terug te brengen op het pad der deugd. Heeft *Allah* gezorgd voor een *Malaekat* voor het ongeluk, ook heeft Hij gedacht aan een trooster der ongelukkigen en wel de *Malaekat*:

20. MOELHIM.

Hij voorkomt zooveel mogelijk de slechte daden, door den mensch terug te brengen van zijn of haar slechte voornemens en gedachten, moedigt hem of haar aan tot het goede, indien het kwaad hem of haar te veel aanlokt en waarschuwt den mensch in den droom voor het ongeluk, dat hem of haar bedreigt. Hij is de verpersoonlijking van de deugd, de goede genius en de gebieder over het goede. De *Malaekat*:

21. MALAKOEL ARHAM

is een goede genius. Hij is de kindervriend en waakt over de vrucht van af de zwangerschap tot de geboorte. Hij geeft het kind den geest door *Allah* aangewezen en beschermt ook de moeder ter wille van de vrucht. Verder is:

22. ISMAIL

de bewaker van den eersten hemel alsmede van de geesten der afgestorvenen, die zich nog moeten louteren, ten einde successievelijk het verblijf in den zevenden hemel of *Swarga* deelachtig te worden. Ook de geesten, die in de *Naraka* vertoefd hebben en door *Allah* begenadigd werden, om hen in de gelegenheid te stellen, zich te louteren en successievelijk naar den *Swarga* op te klimmen, bevinden zich in den eersten hemel. De *Malaekat*:

23. RAOEBAIL

is de bewaker van den tweeden hemel, alsmede van de geesten der afgestorvenen, die zich voldoende gelouterd hebben, om van den eersten naar den tweeden hemel te kunnen overgaan, dat door *Allah* wordt bepaald. De *Malaekat*:

24. THAOETHAIL

is de bewaker van den zesden hemel en van de geesten der afgestorvenen, die zich bijna geheel gelouterd hebben en wachten op een overgang naar een *Swarga* dan wel, dat *Allah* over hen beschikt, om herboren te worden. De bewaking van den derden, vierden en vijfden hemel is opgedragen aan *Nabi's* terwijl de zevende hemel door *Allah* zelf wordt bewaakt. In dezen hemel is het *Gennah* gelegen.

De zon, de maan en de vijf planeten van ons zonnestelsel worden bewaakt door zeven *Malaekat's*, die tevens den tijd regelen en de heerschers zijn over de zeven dagen der week. Deze *Malaekat's* zijn:

MIKAIL (zie No. 2),

de bewaker van de zon.

DJABARAIL (zie No. 1),

de bewaker van de maan.

SAMAEL (zie No. 15),
de bewaker van de planeet Mars.

25. ANAIL,
de bewaker van de planeet Venus.

RAPHAIL (zie No. 16),
de bewaker van de planeet Mercurius.

26. SAHARIEL,
de bewaker van de planeet Jupiter en

ORIPIEL (zie No. 17),
de bewaker van de planeet Saturnus. Van *Mikail* wordt nog gezegd, dat hij de engel van *Allah's* troon is en de vertegenwoordiger van zijn Meester.

Verder zijn een groot aantal *Malaekat's* belast met het besturen van de verschillende natuurkrachten. Deze engelen worden niet bij naam genoemd. De heerschers en bestuurders van de vijf *sahat's* of wachten, waarin de dag en de nacht verdeeld worden, zijn:

27. AHMAD,
DJABARAIL (zie No. 1),
28. IBRAHIM,
29. JOESOEP, en
IDJRAIL of *Ngidjrail* (zie No. 4).

De engelen *Ismail* (zie No. 22), *Ahmad* (zie No. 27), *Ibrahim* (zie No. 28) en *Joesoep* (zie No. 29) zijn *Nabi's* of profeten.

Behalve voorgenoemde *Malaekat's* schiep *Allah* nog een groot aantal andere *Malaekat's* en ook *Nabi's*, ten einde alom vertegenwoordigd te zijn. Hij belastte hen met de vorming en bescherming van den mensch, opdat Hij elk oogenblik van den dag of den nacht zou bekend zijn met de gedachten van den mensch, zijn gebeden, zijn voornemens, zijn wenschen, zijn gevoelens, zijn vloeken, enz. opdat Hem niets zou kunnen ontgaan en Hem zelfs elken zucht van den mensch zou worden overgebracht.

De *Malaekat's*- en *Nabi's*-beschermengelen beheeren de gedachte van den mensch en doen hem berouw gevoelen over het kwaad, dat hij deed en trachten hem tot *Allah* terug te brengen. Zij bewaken den mensch en zijn huis, beschermen hem tegen gevaren en ongelukken en waarschuwen hem in den droom.

De *Malaekat's*-beschermengelen zijn ondergeschikt aan de engelen *Kasim* (zie No. 18) en *Hapadal* (zie No. 19), terwijl de *Nabi's*-beschermgeesten ondergeschikt zijn aan den engel *Moelhim* (zie No. 20).

Elk mensch heeft één *Malaekat* en één *Nabi* voor zijn vorming en bescherming. De *Malaekat* is zijn beproever, zijn slechte gedachte, waarom deze heilige, die dit met een goed doel doet, door den Javaan weleens den naam van duivel wordt gegeven. De *Nabi* is belast met zijn vorming. Hij is de goede gedachte van den mensch.

De beschermengelen worden aangewezen door den engel *Mikail* (zie No. 2), afhangende van de ster, waaronder de mensch geboren wordt, terwijl de engelen *Djabarail* (zie No. 1), *Mikail* (zie No. 2), *Raphail* (zie No. 16) en *Oripiel* (zie No. 17) bepalen, onder welke ster de mensch zal worden herboren, afhangende van de daden in zijn vorig leven.

Van de *Malaekat's*- en *Nabi's*-beschermengelen zijn er slechts twaalf met naam bekend; deze vertegenwoordigen echter millioenen van deze engelen onder gelijke namen. Zij trekken de wereld rond en verbinden zich gedurende één dag paarsgewijze aan den persoon van één mensch. Zij bewaken hem dan, slaan hem gade, stellen hem op de proef, houden aanteekening van al zijn daden en worden den volgenden dag door twee anderen afgelost; men noemt hen om die reden *Moakkibal*, d.w.z. engelen, die elkander opvolgen.

Elke maand heeft zijn bijzondere ster. De menschen onder dezelfde ster geboren hebben ook gelijknamige beschermengelen. De namen der sterren, alsmede die de beschermengelen, die gedurende het schijnen van deze sterren, den geboren mensch als beschermers worden toegevoegd, zijn:

Sterren:	*Nabi's*:	*Malaekat's*:
1. *Hamal.*	30. *Adam.*	38. *Amla.*
2. *Soewari.*	31. *Noeh.*	39. *Bardjidin.*
3. *Joes.*	32. *Edris.*	40. *Djin.*
4. *Sorton.*	33. *Hidir.*	41. *Rila.*
5. *Laksana.*	34. *Dawoet.*	42. *Arib.*
6. *Samila.*	*Joesoep* (zie No. 29).	43. *Samoed.*
7. *Midjan.*	*Ahmad* (zie No. 27).	44. *Sahri.*
8. *Akrab.*	*Ismail* (zie No. 22).	25. *Ratjit.*
9. *Koes.*	35. *Elias.*	46. *Krendi.*
10. *Aljit.*	36. *Moesa.*	47. *Sabri.*
11. *Delo.*	37. *Isa.*	48. *Asma.*
12. *Haoet.*	*Joesoep* (zie No. 29)	49. *Tika.*

Tot opheldering wordt hier aangeteekend, dat de onder No. 33 genoemde *Hidir* geen *Nabi*, doch een *Malaekat* is, daar slechts vijf en twintig *Nabi's* met naam bekend zijn.

In de legende wordt verder melding gemaakt, dat elk mensch bij zijn geboorte, afhangende van de ster zijner geboorte, ook een viervoetig dier, een vogel en een boom tot attributen krijgt en naar de eigenschappen van deze zijn karakter, geluk en ongeluk bepaald zijn, benevens een hem vijandige ster, en hij moet trachten niet in aanraking te komen met menschen, die onder zijn vijandige ster werden geboren, daar zij hem ook vijandig moeten zijn. Vooral heeft dit betrekking op het huwelijk en den chef, onder wien men dient. Trouwt men b.v. iemand of heeft men een chef, die onder zijn vijandige ster is geboren, dan krijgt men met hen zonder twijfel groote onaangenaamheden. Zelfs kinderen, die onder de vijandige ster van den vader of van de moeder worden geboren, groeien op als vijanden van deze. De legende is op dit punt zoo uitvoerig, dat de overname daarvan een te groote uitgebreidheid aan dit hoofdstuk zou geven, waarom wij ons bepaald hebben tot de vermelding der beschermengelen, welke

vermelding wij in Mohammedaansche godgeleerde werken bevestigd vonden. In het vijfde deel zal evenwel in eenige *primbon's* van een en ander melding worden gemaakt.

Ten behoeve van het onderricht van een mensch schiep *Allah* nog andere *Nabi's*; deze zijn:

50. HOED,
51. SALEH,
    IBRAHIM (zie No. 28),
52. LOED,
53. JAKOEB,
54. ISKAH of *Ishak*,
55. AJOEB,
56. SOEHEB,
57. HAROEN,
58. JASA,
59. DOELKIPRI,
60. SOELAEMAN,
61. JOENOES,
62. DJAKARIJA,
63. JAHJA.

Het hoofd van deze *Nabi's* is de engel *Djabarail*.

Het slot van deze legende vermeldt, dat *Allah* in verschillende tijden tot twee honderd vier en twintig duizend profeten op de aarde heeft gezonden, onder welke drie honderd en dertien bepaaldelijk met de apostelzaak werden belast, om de menschen aan het ongeloof en bijgeloof, waarin zij gedompeld waren, te ontrukken. Zes van deze profeten hebben nieuwe wetten ingesteld. Deze zijn: *Adam*, *Noeh* d.i. Noach, *Ibrahim* d.i. Abraham, *Moesa* d.i. Mozes, *Isa* d.i. Jezus en *Ahmad* d.i. Mohammad.

De *Malaekat's* en *Nabi's*, vooral de laatstgenoemden, worden door de Mohammedanen zeer vereerd en in moeilijkheden aangeroepen en aangebeden, terwijl van de verschillende *Nabi's* of profeten *Ahmad* als de voornaamste nooit vergeten wordt en een bijna goddelijke eer geniet. In deze gunst deelen ook de *Sahabat-Nabi's*, de ondergeschikten of volgelingen van den profeet *Ahmad*, vier in aantal en wel: *Aboebakar*, *Oemar*, *Oesman* en *Ali*, terwijl *Abdoellah* en *Aminah*, de vader en moeder van den profeet *Ahmad*, als *Dewa* en *Dewi* vereerd worden.

Ter eere van de *Nabi's* en *Sahabat-Nabi's* — met uitzondering van *Ahmad*, die afzonderlijk vereerd wordt — 28 in aantal, worden gedurende zeven maanden van het jaar elke week op totaal 28 *sedhekah's* of offermalen gebracht, waarbij door sommige *santri's* elken *Nabi* of *Sahabat-Nabi* afzonderlijk, door anderen allen telkens tegelijk herdacht worden.

Ook de negen *Wali's* of eerste verkondigers van den Islam op Java, n.l. de *Soenan's* van Oedoeng, Bonang, Ngampel, Koedoes, Kali Djaga, Bintoro, Goenoeng Djati, Tjerebon en Giri, worden bij gelegenheden aangeroepen en aangebeden en eens in het jaar herdacht bij de *slametan Boemi*.

HOOFDSTUK II.

HET OFFEREN EN DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN OFFERS.

Zooals uit de hiervoren gegeven beknopte, verre van volledige schets der godsdiensten op Java en van de door den Javaan vereerde wezens blijkt, heeft hij met een meer dan groot aantal machten rekening te houden, en behoeft het ons geenszins te verwonderen, wanneer hij in de uiting van zijn geloof alles dooreenhaspelt en een cyncretisme toont, dat andersdenkenden en anders opgevoeden minstens vreemd moet schijnen.

Geen wonder ook, dat uit de aanneming van het bestaan dier verschillende goden, godsgezanten, engelen, verpersoonlijkte machten, krachten en vermogens, duivels, spoken, geesten, enz. en het geloof aan hun macht, langzamerhand zich bij den Javaan die dwaling des geloofs ontwikkeld heeft, die het natuurlijke met het bovennatuurlijke vermengt en verwart, zoodat hij nu eens van natuurlijke oorzaken bovennatuurlijke gevolgen verwacht, dat weder natuurlijke gevolgen van bovennatuurlijke oorzaken afleidt. Dit wan- of bijgeloof, dat, uit een psychologisch standpunt beschouwd, niet anders is, dan een voornamelijk door vrees en eigenbaat gesteund gevolg óf van een zich ver uitstrekkende verbeeldingskracht, die bedriegelijke voorstellingen vormt en deze tot een bron maakt van allerlei verschijnselen, óf van een zwak verstand, dat, niet in staat om heldere, duidelijke begrippen te scheppen, tot valsche oordeelvellingen en besluiten gebracht wordt en zonder nader onderzoek alles aanneemt, wat anderen zeggen, is bij den Javaan zoowel van godsdienstigen als van natuurkundigen aard en kan daarbij ook zoowel theoretisch als practisch heeten, daar het zich niet alleen bepaalt tot de voorstellingen, die de Javaan zich vormt, maar ook op zijn daden invloed heeft. Uit een godsdienstig oogpunt beschouwd, is dit bijgeloof de bron van afgoderij, theosophie, werkheiligheid, vereering van spoken en dergelijke verschijningen, enz. en bepaalt het zich dus tot de *geestenwereld* en *de betrekking, die tusschen de geesten en de zinnelijke wereld bestaat*. Het natuurkundig bijgeloof, dat waarde hecht aan de werking van verborgen natuurkrachten en geheimzinnige teekens, is de grondslag der sterrewichelarij, kaartleggerij en van allerlei waarzeggerijen, voorspellingen enz. Beide soorten vindt men bij den Javaan terug en zijn de basis, waarop de, in de volgende deelen te behandelen tellingen, en wat daarmede in verband staat, alsmede de daaruit af te leiden waarzeggingen, voorspellingen enz., berusten.

Een voornaam factor van dit bijgeloof is het offeren aan voorbeschreven goden, godsgezanten, engelen, verpersoonlijkte machten, krachten en vermogens, duivels, spoken, geesten, enz., dat als behoorende bij deze inleiding, vermelding verdient.

Alhoewel de offers onderscheiden kunnen worden in vier soorten naar de voorbeschreven klasse van bevolking, die ze brengen, worden door de eene klasse van bevolking dikwijls soorten van offers gebracht, die bij een andere gebruikelijk zijn, zoodat zeer moeilijk is uit te maken, welke speciale offers door elke klasse van bevolking worden gebracht. Naar het doel echter, waarvoor geofferd wordt, zijn de offers in vier soorten te onderscheiden namelijk:

a. De offermalen gebracht aan goden, godsgezanten, engelen, verpersoonlijkte machten, krachten en vermogens, duivels, spoken, geesten enz., om deze gunstig te stemmen voor een beoogd doel en die *„slametan's"* worden genoemd.

b. De middelen tot wering van den invloed van duivels, spoken en kwade geesten en die *„penoelahan's"* worden genoemd.

c. De periodiek gebrachte offeranden aan bekende en invloed uitoefenende goden, verpersoonlijkte machten, krachten en vermogens, goede geesten enz. voor het heil van menschen, dieren en planten en die *„wadima's"* genoemd worden.

d. De offermalen gebracht aan godsgezanten, engelen en profeten tot heil van de zielen van afgestorvenen en tot heil van den gever, diens bloedverwanten en hetgeen zij bezit en die *„sedhekah's"* worden genoemd.

De in sub *a* en *d* bedoelde offers bestaan uit aangerichte malen, die in sub *c* bedoeld uit bloemen en koekjes hier en daar nedergelegd of op een vlotje op het water geplaatst; terwijl de in sub *b* bedoelde middelen bestaan in het branden van *menjan* of *doepa* en het daarbij opzeggen van formules of gebeden tot wering van den invloed van duivels, spoken en kwade geesten, zooals wij uit de volgende hoofdstukken zullen zien.

AFDEELING A.

HET INROEPEN VAN DE GUNST VAN HOOGERE MACHTEN. DOOR HET AANRICHTEN VAN OFFERMALEN. DE SLAMETAN'S.

De *slametan's* of offermalen worden gebracht aan hoogere machten, om deze gunstig te stemmen voor een beoogd doel. De gebruikelijke gebeden en gerechten verschillen zeer en zijn afhankelijk van het doel, hetwelk men er mede beoogt.

Den avond vóór het sluiten van een huwelijk of op den dag dat de *sasrahan* of huwelijksgift wordt gegeven, wordt er een offermaal gebracht voor het geluk van bruid en bruidegom, genaamd „*ngroewah*" of „*ngroewat*". Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het „*donga Rasoel*", gevolgd door het „*donga Slamet*". Bij dit offermaal, evenals bij de verder genoemde offermalen, het huwelijk of de geboorte betreffende, wordt hulde gebracht aan *Kamadjaja* en *Rati*, zijnde de god en godin der liefde, den *Dhanjang* of de beschermer der *desa*, de *Widijadari's* of hemelnimfen en aan de *Leloehoer* en *Lelemboet* of de geesten der voorouders, bloedverwanten en overledenen. Gegoeden brengen aan de *Widijadari's* een afzonderlijk offermaal op den avond voor het sluiten van het huwelijk, genaamd „*Widijadareni*". De gerechten voor voorgemelde *slametan's* zijn niet voorgeschreven, de hoeveelheid en de soorten hangen geheel af van de welgesteldheid van den gever.

Den avond na het sluiten van het huwelijk wordt er weder een offermaal gebracht genaamd „*slamet penganten*" of „*madjemoek*". Het voor dit offermaal gebruikelijke gebed is het „*donga Koenoet*". De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uit *bras koening*, d.i. rijst vermengd met het sap van de *koenir*, kip in *santen* gekookt en toespijzen naar keuze. Gegoede Mohammedanen geven 3 à 4 dagen na de huwelijksvoltrekking een soort van nafeestje genaamd „*ngoendoeh mantoe*", dat een godsdienstig karakter draagt en dient ter verkrijging van den zegen van *Allah* en *Mohammad*.

Zoodra door de *doekoen* of inlandsche *vroedvrouw* geconstateerd is, dat de echtgenoote zwanger is, wordt er voor het heil van deze en de nog ongeboren vrucht een offermaal gebracht, genaamd „*ngebor-ebori*". Bij dit offermaal moet een *ebor* of schepper worden gebruikt voor de toediening der spijzen, omdat het gerecht bestaat uit een pap, gekookt van rijst en kokosmelk, waarin vierkante stukjes jonge kokosnoot worden gedaan en „*djenang ebor-ebor*" wordt genoemd. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het „*donga Rasoel*".

Zoodra de echtgenoote drie maanden zwanger is en de vrucht een menschelijken vorm heeft gekregen, wordt er weder een offermaal gebracht,

die *„neloni"* of *„wiloedjengan nigani"* wordt genoemd, voor het heil van de jonge vrucht, opdat deze tot behoorlijke ontwikkeling zal komen en ter voorkoming van een miskraam. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uit *sekoel panar* of geel gekleurde rijst met *santen* en eenige vleeschgerechten naar keuze. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Rasoel"*.

De zevende maand der zwangerschap wordt er weder een offermaal gebracht, *„mitoni"*, *„tingkep"* of *„mandangsemaja"* geheeten, voor een voorspoedige baring na de negende maand en opdat de vrucht niet eerder zal worden geboren. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Rasoel"*. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uit zeven *toempang's* of kegels witte rijst, zeven soorten van vleesch= gerechten, zeven soorten van *roedjak tjrobo* en zeven soorten van *djenang* of andere soort van gebakken.

Hierbij kan nog worden aangeteekend, dat gedurende dit offermaal de zwangere vrouw met zeven soorten van *boreh* of smeersels wordt ingewre= ven, als *sarat* of voorbehoedmiddel tegen booze machten en om de goede gunstig te stemmen voor de zwangere vrouw en de vrucht. Deze smeer= sels worden op zeven plaatsen van het lichaam ingesmeerd en wel: het gelaat, de borst, de rug, de beide armen en de beide beenen.

Het offermaal, dat voor de negende maand der zwangerschap wordt gebracht, is eenvoudiger en heet *„memoeloe sedoeler"* en dient voor het heil der naaste bloedverwanten, de broeders en zusters van het verwacht wordende kind, als een zinnebeeld, dat de *banjoe kawah* of het water van de vrucht wordt beschouwd als de oudere broeder en de *ari=ari* of de na= geboorte als de jongere zuster van het verwacht wordende kind. Het ge= bruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Slamet"*. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uitsluitend uit drie soorten gebak.

Na afloop eener gunstige bevalling wordt er weder een offermaal ge= bracht, die *„brokohan"* heet en aldus genoemd naar de *brokoh's* of mand= jes van ooren voorzien, waarin de voor dit offermaal bestemde gerechten worden voorgediend, bestaande uit gekookte witte rijst met *djangan menir*, een soort *sajoer* of soep, benevens *petjel ajam* of gekruide kip, *trantjan* of salade, *timoen, krahi* of komkommer, benevens *katjang dawa* of gebak= ken *katjang kedele*. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Tawil"*, gevolgd door het *„donga Slamet"*. Dit offermaal wordt gebracht voor het heil van het pasgeboren kind, opdat het zonder onge= lukken zal opgroeien.

Indien de navelstreng afvalt, wordt er een offermaal gebracht, die *„poepoet poeser"* wordt genoemd, voor het heil van het kind. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uit *sego oedoek*, rijst ge= kookt in *santen* of kokosmelk met vleeschgerechten en toespijs naar keuze.

Op den 3den geboortedag van het kind wordt er een gelijk offermaal gebracht als boven omschreven, die *„neloeng dina"* wordt genoemd. In= dien de navelstreng op den 3den dag afvalt, worden deze offermalen tege= lijk gebracht. De gebruikelijke gebeden voor deze offermalen zijn het *„donga Rasoel"*, gevolgd door het *„donga Slamet."*

Is het kind vijf dagen oud, d.i. een *pasaran* of week van vijf dagen, wordt er weder een offermaal gebracht, „*njepasari*" geheeten, aan welk offermaal veel waarde wordt gehecht voor het heil van het kind. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uit *sego boetjeng* of *sego toempeng*, gekookte witte rijst, zooals deze uit de *koekoesan* komt, dus de vorm van een kegel, benevens rijst gekookt in van kokosbladeren gevlochten kleine zakjes of *ketoepat*, vleeschgerechten en toespijzen naar verkiezing, *lempar* of broodjes van *ketan* gemaakt en waarin gekruid en gehakt vleesch wordt gedaan, *iwel=iwel* of *embel=embel*, dat zijn zakjes van *pisang*bladeren gemaakt, waarin *ketan* wordt gaar gestoomd en waarin javaansche suiker wordt gedaan. Het overschot van dit offermaal moet door kinderen worden gegeten of onder kinderen worden verdeeld. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het „*donga Rasoel*". Gedurende dit offermaal wordt het kind een naam gegeven, welke naam veel afhangt van de maand, de week, en dag en vooral het uur der geboorte of den godsdienstzin der ouders of grootouders. Ook wordt op dezen dag het hoofdhaar van het kind geschoren.

Welgestelde Javanen brengen nog op den 7den en den 9den dag na de geboorte van het kind offermalen, die „*mitoeng dina*" en „*njangang dina*" worden genoemd. De gebruikelijke gebeden, alsmede de gerechten, die bij deze offermalen worden voorgediend, zijn dezelfde als die voor het offermaal van den 5den dag is bepaald. Ook het doel van deze offermalen is hetzelfde, namelijk de viering van de eerste week van 7 dagen en de eerste week van 9 dagen. Het offermaal voor de viering van de eerste week van 9 dagen wordt zelden gebracht, aangezien er weken zijn van 1 tot 10 dagen en tot den 10den dag alsdan elken dag een offermaal zou gebracht moeten worden; de getallen 3, 5, 7 en 9 spelen echter in de Javaansche maatschappij een groote rol en niets mag ontbreken tot heil van het pasgeboren kind.

Zoodra het kind 35 dagen oud is, welke dag „*weton*" wordt genoemd, d.i. de dag en de *pasaran*, waarop het kind werd geboren, welke dag eens in de 35 dagen voorkomt, wordt ook deze dag herdacht, door het brengen van een offermaal voor het heil van het kind en „*njelapani*" wordt genoemd. Het gebruikelijke gebed alsmede de gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, zijn dezelfde als voor het offermaal van den 5den dag bepaald met dit onderscheid echter dat er slechts één groote rijstkegel wordt voorgediend. Indien het hoofdhaar om een of ander reden niet op den 5den of op den 7den dag werd geschoren, moet het op dezen dag geschieden en mag het niet worden nagelaten.

Den 40sten dag na de bevalling wordt er nogmaals een offermaal gebracht doch ditmaal speciaal voor de echtgenoote, die gewasschen en in nieuwe kleeren gestoken, bij dit offermaal komt, dat „*mahinoem*" wordt genoemd en mede ten doel heeft dank te betuigen aan de *doekoen*, die moeder en kind gedurende 40 dagen heeft opgepast en op dezen dag de vrouw aan den man terug geeft. Het gebruikelijke gebed en de gerechten voor dit offermaal zijn dezelfde, als die voor het offermaal van den 35sten dag bepaald.

Gegoeden brengen wanneer het kind 3, 5 en 7 *lapani* telt, d.i. wanneer het kind 3, 5 en 7 × 35 dagen oud is geworden en soms ook wanneer

het den ouderdom heeft bereikt van 9 × 35 dagen, offermalen die „*neloeng lapani*", „*nglimang lapani*", „*mitoeng lapani*" en „*njangang lapani*" worden genoemd. De gebruikelijke gebeden en de gerechten, die bij deze offermalen worden voorgediend, zijn dezelfde, als voor het offermaal van den 35sten dag is bepaald.

Indien het kind tandjes krijgt, begint te loopen, deze gevaarlijke periode achter den rug heeft en ongeveer een jaar oud is, wordt er telkens van offermaal gebracht. Eerstbedoelde offermaal wordt genoemd „*anggraoeli*" of „*gawoelan*", de tweede „*tedah siti*" en laatstbedoelde „*njetaoeni*". De gerechten, die bij deze offermalen worden voorgediend, bestaan uitsluitend uit rijstepap met Javaansche suiker, terwijl het gebruikelijke gebed is het „*donga Rasoel*".

Voor meisjes wordt op hun 5den jaardag of zoodra zij besef krijgen van het schaamtegevoel, een offermaal gebracht, genaamd „*netepken djalan*", tot heil van het jonge meisje. Bij dit offermaal krijgt het meisje voor het eerst een *oto* of borstlapje, dat de borst bedekt. De gerechten, die bij dit offermaal wordt voorgediend, zijn naar keuze van den brenger, doch bestaan meestal uit gebak. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het „*donga Slamet*".

Op een leeftijd van 7 jaar voor meisjes en 9 jaar voor jongens wordt er een offermaal gebracht genaamd „*pasa*", „*pangoer*" of „*goesaran*", gedurende welk offermaal de tanden van het kind worden geslepen. Het doel van het tandenslijpen is verschillend. De een beschouwt het als iets wat zoo behoort; een ander als een middel, om de schoonheid van het gelaat te verhoogen. Indien, om de een of andere reden, de tanden van het kind niet kunnen worden geslepen, worden deze met een zilver geldstuk gewreven, welke bewerking „*tanda goesar*" wordt genoemd en het tandenslijpen geheel vervangt. Uit dit „*tanda goesar*" zou men kunnen opmaken, dat het tandenslijpen meer uit een godsdienstig oogpunt geschiedt. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uitsluitend uit gebak en vruchten, waarbij de *delima* of granaatappel niet mag ontbreken, aangezien na het slijpen der tanden de schil van deze vrucht wordt gebezigd, om de tanden te polijsten of *sisik*. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het „*donga Rasoel*".

Gegoeden, meestal *hadji's*, brengen nog een offermaal voor het welzijn van het kind, indien het de *pesantren* verlaat, dat „*ngatamaken*" wordt genoemd. De gerechten voor dit offermaal zijn naar keuze van den brenger. Het gebruikelijk gebed is het „*donga Rasoel*".

Op een leeftijd van 9 jaar voor meisjes en 14 tot 16 jaar voor jongens, al naar gelang van het ontwikkeling, wordt het kind besneden en in het Mohammedaansche geloof opgenomen. Het besnijden van een kind wordt „*soenat*" of „*tekes*" en het besnijden van een jongen meer speciaal „*tetak*" of „*soepit*" genoemd. Den avond vóór de besnijdenis wordt het offermaal „*ngroewah=ngrasoelaken*" en op den avond van de besnijdenis het offermaal „*djenang abang*" of „*sega golong*" gebracht. De gerechten voor het eerstgenoemde offermaal zijn naar keuze van den brenger en bestaan voor laatstgenoemde offermaal speciaal uit roode *djenang* dan wel uit rijst in gekneede ronde ballen als eenig gerecht. De gebruikelijke gebeden voor

beide offermalen is het *„donga Rasoel"*, gevolgd door het *„donga Slamet"*. Voor een jongen is het offermaal *„djenang=abang"* de laatste voor hem als kind gebracht, vanaf dien tijd wordt hij als volwassenen beschouwd en met mannen gelijk gesteld.

Voor het meisje wordt het laatste offermaal gebracht, zoodra het menstrueeren voor het eerst plaats heeft en *„gelwilada"* wordt genoemd. De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, bestaan uitsluitend uit eenige soorten van *djenang*. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Slamet"*. Bij deze gelegenheid krijgt het meisje voetbanden als een teeken, dat zij *prawan* of huwbaar meisje is. Ofschoon niet algemeen, worden meestal bij deze gelegenheid de ooren van het meisje doorgestoken, *tindik*. Aan deze bewerking is veel bijgeloof verbonden. Onder meer was het vroeger de gewoonte, het meisje gedurende deze bewerking te leggen op een rustbank, die op een *kerbo* werd gebonden. Het hiermede beoogde doel is, dat het meisje, wanneer zij eenmaal getrouwd is, veel kinderen zal krijgen.

Bijzondere beteekenis wordt verder gehecht aan een offermaal, dat voor het ontginnen van een stuk grond door den aspirant=ontginner wordt aangericht voor zijn gezin en zijn helpers of gezamenlijk wordt aangericht door ontginners, die voor gezamenlijke rekening een stuk grond wenschen te ontginnen en die later verdeelen. Dit offermaal wordt aangericht op den te ontginnen grond. Het doel daarvan is een offer te brengen aan moeder aarde en aan de mogelijk op dien grond huizende natuurgeesten of duivels, ten einde hen gunstig te stemmen voor de ontginning en tevens ter afwering van mogelijke ongelukken, die den ontginners kunnen treffen. Een dergelijk offermaal wordt genoemd *„babad"*. Bijzondere gerechten zijn voor dit offermaal niet voorgeschreven en hangen af van de gegoedheid van den ontginner. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet."*

Eigenaardig is de *„istika"*, een offermaal, dat door de gezamenlijke landbouwers van een *desa* aan huis van het desahoofd wordt aangericht na langdurige droogte, ter verkrijging van regen. Dit offermaal wordt aangeboden aan *Indra*, de god der lucht en aan alle andere luchtgoden. Ieder draagt daartoe iets bij. Nadat een gebed om regen is opgezegd, wordt door kinderen in een plechtigen optocht een kat, die bij het offermaal tegenwoordig is geweest, naar de rivier gebracht en gebaad en in plechtigen optocht weder teruggebracht. En ..... dan regent het werkelijk, zegt de Javaan.

Bij het heerschen van ziekten en epidemieën of andere rampen wordt door de gezamenlijke bewoners der *desa* een offermaal aangericht voor het inroepen van de genade van den *Dhanjang desa*, den *Dhanjang toewa*, de *Loeloehoer* en de *Lelemboet*, ten einde de ziekte of de ramp te doen ophouden. De hoeveelheid en de aard der gerechten voor een dergelijk offermaal zijn niet voorgeschreven, een ieder draagt daartoe wat bij. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Indien een gezin voortdurend sukkelt of dikwijls door een ongeluk getroffen wordt, wordt door het hoofd van het gezin een dergelijk offermaal aangericht voor het gezin en de familieleden.

Ook voor het heil van het dier worden er bijzondere offermalen gebracht aan de goden, die over deze heerschen. Bij de geboorte van een veulen, buffel= of runderkalf worden er kleine offermalen aangericht voor het huisgezin. Deze offermalen heeten *„brokoh"*, *„ketan"* en *„dawet"*. De hoeveelheid en de aard der gerechten zijn niet voorgeschreven en zeer eenvoudig. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Behalve de voorgenoemde offermalen, worden nog offermalen aange= richt bij den aanvang van een bouw van een huis, een brug of ander groot werk, ook indien het houten geraamte van een huis is opgezet, bij het maken van een put of diepe uitgravingen, vóór het verhuizen of bij het betrekken van een nieuw huis en bij elke bijzondere gelegenheid, wanneer de Javaan iets wenscht te ondernemen, waarbij voorspoed en geluk wenschelijk is. Dergelijke gelegenheidsoffermalen heeten *„ngroewah ngrasoelken"* en worden gebracht aan goden, geesten en heiligen, om deze gunstig te stemmen voor het beoogde doel. De hoeveelheid en de aard der gerechten zijn niet voorgeschreven. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*. Voor het aanrichten van een offermaal voor den bouw van een huis of groot werk wordt meestal een stuk vee geslacht; de kop en de onderpooten worden gedurende het offermaal in den grond be= graven op de plaats, waar het gebouw of het werk zal komen te staan, als een offer aan moeder aarde. Bij den bouw van een groot werk voor alge= meen nut werd vroeger zelfs een menschelijk offer gebracht.

Uit het bovenbeschrevene ziet men, hoe de Javaan elke bijzonderheid in het leven aangrijpt om uit vrees aan de goden, geesten, heiligen en dui= vels een offermaal te brengen. Hij leeft als het ware in en door offermalen. Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat bij een offermaal de aanwe= zigen netjes gekleed moeten zijn, waarom het voor den Javaan zeer moei= lijk is, om te sparen, zelfs al deze gebruikelijke offermalen te brengen. Het is daarom toe te juichen, dat vele offermalen thans in onbruik zijn geraakt en deze hoe langer hoe zeldzamer worden en alleen nog worden gebracht door zeer gegoeden en inlandsche grooten.

DE PERIODIEKE SLAMETAN'S.

Tot de periodieke *slametan's* behooren die offermalen, die op bepaalde tijden van elk jaar voor hetzelfde doel worden gebracht. Deze periodieke offermalen zijn tegenwoordig in onbruik geraakt en worden nog slechts zelden gebracht. Het kan echter voor een landhuurder nuttig zijn, deze te kennen, waarom zij hier vermeld worden.

De hoeveelheid en de aard der gerechten voor deze offermalen zijn niet voorgeschreven en hangen geheel af van de welgesteldheid van den offeraar.

Vóór het opnieuw bewerken van den grond na een oogst wordt er een offermaal gebracht aan den grond, *„laboehan"* genaamd naar den tijd van het jaar, waarin dit gebracht wordt en wel in den kentering en het wordt aangericht op het veld door den grondbezitter voor zijn huisgezin en familieleden, die behulpzaam zullen zijn bij de bewerking van den grond.

Na de bewerking van den grond wordt ten behoeve van het vee, dat daaraan geholpen heeft, een offermaal in de woning aangericht, welk *„lebar gawe"* of einde der werkzaamheden wordt genoemd. Het gebruikelijke gebed voor deze offermalen is het *„donga Slamet"*.

Indien het bewerken van den grond is afgeloopen en de landbouwer het benoodigde water voor de beplanting op zijn grond wil hebben, brengt hij een offermaal genaamd *„banjoe"* of *„noeroet banjoe"*, dat aangericht wordt op het veld voor het huisgezin, waarna een begin wordt gemaakt met een waterleiding te maken, of een oude waterleiding in orde te brengen.

Vóór het onderwaterzetten van den bewerkten grond wordt er weder een offermaal op het veld aangericht, dat *„angler"* wordt genoemd. Beide offermalen worden aan het water gebracht. Het gebruikelijke gebed voor beide offermalen is het *„donga Slamet"*.

Het gebeurt dikwijls en vooral bij *sawah*bewerking, dat men eerst begint met het in orde brengen der waterleiding, waarna de te bewerken grond onder water wordt gezet. In dat geval worden de beide offermalen voor het water eerder gebracht dan die voor den grond en wordt dan het offermaal voor het vee het laatste aangericht en wel na afloop der werkzaamheden.

Zoodra de kweekbedden gereed zijn, wordt bij het uitzaaien van de zaad*padi* een offermaal gebracht aan de zon en de aarde voor het doen ontkiemen van de zaadpadi. Dit offermaal heet *„njebar"*. Het zaad wordt gedurende het opzeggen van het *„donga Slamet"* uitgezaaid.

Vóór het uitplanten van de jonge *padi*plantjes wordt er weder een offermaal gebracht aan *Dewi Sri* en aan alle goden en heiligen, die over de planten heerschen, om hen geluk en voorspoed af te smeken voor de ontwikkeling van het jonge *padi*plantje, genaamd *„nandoer"*, *„nembe"* of

„oendoer=oendoer". Dit offermaal wordt aangericht op het veld voor alle vrouwen, die bij het planten behulpzaam zullen zijn. Het gebruikelijk gebed is het *„donga Slamet"*.

Zoodra het planten is afgeloopen, wordt er aan voorgenoemde goden weder een offermaal gebracht, genaamd *„toelak Ama"*, d.i. afweren van de *Ama's* of ziekten in het *padi*gewas. Zooals wij vermeld hebben, worden de *Ama's* door den Javaan voor duivels gehouden. Dit offermaal wordt aangericht op het veld voor alle vrouwen, die geholpen hebben bij het planten. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Toelak=bilahi"*.

Zoodra al de *sawah's* der *desa* beplant zijn, wordt door de gezamenlijke eigenaren der *sawah's* een offermaal aangericht in de woning van het *desa*hoofd, waartoe een ieder eetwaren of het kostende daarvoor bijdraagt. Het doel van dit offermaal is het inroepen van de gunst der goden voor=genoemd voor de bescherming van het *padigewas* tegen rupsen, wormen en insecten, die schade aan het *padi*gewas kunnen toebrengen. Dit offer=maal heet *„ngoeler=oeleri"*, *„ngentas=entasi"*, *„djemenking"* of *„gemadoeng"*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Zoodra het *padi*gewas bloeit en de *padi*aren zich beginnen te zetten of zooals de Javaan zich uitdrukt: het *padi*gewas zwanger is, wordt door den landbouwer nabij zijn *sawah* een offermaal aangericht, genaamd *„wawra=tan"*. Het doel van dit offermaal is, om voor de jonge vrucht van de voor=genoemde goden bescherming af te smeken, tevens tot afwering van alle plagen en ziekten, die de vruchtzetting zouden kunnen bemoeilijken. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Wanneer de aren van het *padi*gewas beginnen uit te schieten en de korrels zich gezet hebben, wordt er weder een offermaal nabij de *sawah* aangericht, genaamd *„ngisen=iseni"*. Met dit offermaal wordt evenals met de vooraf=gaande de hulp der goden ingeroepen, om de jonge vrucht te beschermen tegen de *Ama's*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Zoodra de *padi*aren rijp zijn en geel worden, wordt er een algemeen offermaal op de *sawah*velden of aan huis van het *desa*hoofd aangericht, waartoe door elken landbouwer wordt bijgedragen. Dit offermaal wordt gebracht ter vereering van de zon, de aarde, de maan, de sterren, het jaar, de maanden en de dagen en tot zegening van het landbouwgereed=schap, waarna de *padi*, voorzoover zij rijp wordt, geoogst mag worden. Dit offermaal wordt *„njadran"* genoemd. Het gebruikelijk gebed is het *„donga Slamet"*.

Vóór het oogsten der *padi* richt elke landbouwer nabij zijn *sawah* een offermaal aan voor zijn helpers. Dit offermaal heet *„metik"* of *„panen"*. Het doel daarvan is ter verkrijging van een rijken oogst en wordt gebracht aan *Dewi Sri*. Na afloop van dit offermaal wordt er een begin gemaakt, met het snijden der *padi*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet."*

Gedurende het binden in bossen van de op het veld opgestapelde *padi*, wordt voor de vrouwen, die aan het binden deelnemen, een offermaal aangericht op de sawah, genaamd *„goegoer toempoekan"*. Het doel van dit offermaal is een dankoffer te brengen aan de *Dewi Sri*, de beschermgodin der *padi* voor den verkregen oogst. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Zoodra de *padi* geheel droog is, wordt er, voordat zij naar de schuren wordt vervoerd, een klein offermaal aangericht ter plaatse waar de *padi*-schuur staat, genaamd „*moenggah loemboeng*", voor de huisgenooten en de vervoerders der *padi*. Dit offermaal heeft ten doel om den god *Djantaka*, de bewaker der *padi* in de *padi*schuren, een offer te brengen en zijn hulp voor de bewaking der *padi* in de roepen. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Ten slotte wordt het laatste offermaal voor de *padi* aangericht, zoodra de *padi*schuur voor den eersten keer geopend wordt, om er *padi* voor het gebruik er uit te nemen, genaamd „*moedoen loemboeng*" en heeft ten doel een offer te brengen aan den god *Djantaka*. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Verder worden er bij het stampen der *padi*, bij het wasschen en koken der rijst en gedurende het eten formaliteiten in acht genomen, die bij de beschrijving van den god *Djantaka* reeds vermeld zijn. Deze formaliteiten en de offermalen, die bij de beplanting, den groei en den oogst der *padi* worden aangericht, zijn een duidelijk bewijs, hoe de *padi* vroeger als een deel van de godin *Sri* door den Javaan vereerd werd.

Tot de periodieke *slametan's* behoort ook het offermaal „*Boemi*", dat eens in het jaar in de maand *Sela* ten huize van het *desa*hoofd door de gezamenlijke bewoners der *desa* en gewoonlijk na den *padi*oogst wordt aangericht. Een dergelijk offermaal wordt ook „*beresih desa*" genoemd, omdat dit offermaal gewoonlijk gebracht wordt na de schoonmaak der *desa*. Het doel van dit offermaal is, om hulde te brengen aan den eersten stichter der *desa*, de *Tjakal-Bakal*, aan de beschermgeesten der *desa* zijnde de *Dhanjang desa*, de *Dhanjang toewa*, de *Loeloehoer* en de *Lelemboet*, verder aan vader Adam en moeder Eva, aan de zeven *empoe's* en de negen *wali's*, aan de volgelingen of ondergeschikten en opvolgers der profeten, aan den dag en den nacht, aan de zeven dagen der week en de vijf *pasar*-dagen, aan de goden en geesten, aan de zon, de maan en de sterren, aan het vuur, het water, de aarde en den wind, aan het hout, de bladeren, den steen en al wat onder den hemel en boven de aarde is; voorts aan al het verdere, dat verdient vereerd en aangebeden te worden. Verder wordt de zegen van de Godheid ingeroepen over hetgeen in huis is en over hetgeen daarbuiten is, over de kippen, eenden, buffels, koeien, paarden, schapen en geiten, over de veldvruchten en al de bewoners der *desa*, opdat zij allen gezegend mogen zijn zoowel in de opgaande als in de nederdalende liniën. Dit offermaal is het voornaamste, dat in de *desa* wordt aangericht en dit wordt tot op den huidigen dag eens in het jaar door elke *desa* gebracht en door elken *desa*bewoner er aan deel genomen. De kosten worden gezamenlijk gedragen en bedragen over bijna geheel Java een halven gulden voor elk huisgezin. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Ratjoekan*".

Tot de offermalen, die tegenwoordig nog gebracht worden, behoort ook die aan *Njaji Tawa* of *Njaji Towong*, de beschermgeest der keukens. Dit offermaal wordt naar haar genoemd en eens in het jaar, gewoonlijk na een *padi*oogst, door de gezamenlijke bewoners der *desa* gebracht aan huis van het *desa*hoofd of op een open plek in de *desa*. *Njai Towong* wordt dan voorgesteld door een van een steel of handvat voorzienen klapperdop,

waarop met *wedak* oogen, neus, mond en ooren aangegeven zijn. Deze pop wordt eenigen tijd onder het aanroepen van den naam *Njai Towong* heen en weder bewogen, waarna een begin met het offermaal wordt gemaakt, waaraan deze geest verondersteld wordt deel te nemen. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet."*

Ook *Nini Among* wordt eens in het jaar door het brengen van een offermaal, waaraan de bewoners der *desa* deelnemen, gunstig gestemd voor de bewaking der nog kleine kinderen in de *desa*, welk offermaal naar haar wordt genoemd en op dezelfde wijze gebracht wordt als die voor *Njai Towong*.

Door de bewoners der kusten van de Zuidzee wordt eveneens ééns in het jaar en wel vóór den oogst der zeezwaluwnesten een offermaal gebracht aan *Njai gede Segara Kidoel*, de Prinses der Zuidzee. Het doel van dit offermaal is, om genoemde geest gunstig te stemmen voor den oogst der zeezwaluwnesten en ter afwending van de ongelukken, die bij den oogst kunnen plaats hebben, daar het uit de grotten halen van deze nesten zeer gevaarlijk is. Dit offermaal wordt naar genoemde prinses genoemd, door den pachter der grotten gebracht en aangericht voor de lieden, die de nesten uit de grotten halen. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

De viering van den *weton*, dat is de dag en *pasaran*, waarop het hoofd van het gezin geboren werd en die eens in de 35 dagen voorkomt, met een offermaal, was vroeger algemeen, tegenwoordig wordt die dag nog herdacht door de vorsten en Inlandsche grooten te Soerakarta en Jogjakarta, op welke dagen zij tevens receptie geven met *gamelan*spel en *wajang*vertooning. Een dergelijk offermaal heet *„lahiran"* of *„pendak dina"*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Verder bestaat nog de gewoonte om na afloop van een offermaal, dat gebracht werd tot heil van den brenger en diens huisgenooten, alsmede die gebracht werden bij gelegenheid van een huwelijk, geboorte, besnijdenis, enz. aan de deelnemers een *berkah* of *berkat* mede te geven, bestaande uit een zakje, gemaakt van *pisang*bladeren, gevuld met gekookte rijst, gesneden *lombok* en een stukje vleesch. De *berkat* is een *Wadima* of offerande gebracht aan den deelnemer van het offermaal, opdat hij instemme met den zegen en den voorspoed, die met het offermaal werd ingeroepen en ter afwering van het onheil, dat een vijandige deelnemer mocht koesteren. Het aannemen van de *berkat* beteekent dan ook het uitspreken van een zegen of het zegenen van den persoon, voor wien het offermaal gebracht werd, waarom aan de *berkat* een groote waarde wordt toegekend. De *berkat* wordt soms ook toegezonden aan kennissen, die verhinderd waren, het offermaal bij te wonen; een dergelijke *berkat* wordt *tjarikan* genoemd. Met de toezending der *tjarikan* wordt hetzelfde doel beoogd, als met het geven der *berkat*.

Verder bestaat op vele plaatsen de gewoonte om vóór het aanrichten van een offermaal een *soembang* te geven aan elk huisgezin der *desa*, bestaande uit een stuk vleesch van het dier, dat ten behoeve van het offermaal geslacht werd. Met het geven van de *soembang* wordt aan de ontvanger het verzoek gedaan, een bijdrage te geven voor het offermaal. Het bedrag der bijdrage is gewoonlijk 50 cents of de dubbele waarde van het ontvangen vleesch.

AFDEELING B.

DE MIDDELEN TOT WERING VAN DEN INVLOED VAN DUIVELS, SPOKEN EN KWADE GEESTEN.

DE PENOELAHAN'S.

De Javaan kent middelen tot wering van den invloed van duivels, spoken en kwade geesten en ook gebeden, om de gunst en medewerking van deze of van goede geesten in te roepen. Deze middelen bestaan meestal in korte formules, die onderweg vlug worden gepreveld of te huis onder het branden van *menjan* drie malen worden opgezegd. Zij worden onderscheiden in drie soorten, namelijk: de *panoelahan's* of *paneloehan's*, d.w.z. afweringsformules voor den invloed van duivels, spoken en kwade geesten of het inroepen van den invloed van goede geesten; *djampe's* of *doea's* d.z. bezweringsformules voor menschen, dieren, planten en gewassen, regen, wind, enz. en *radjah's* of gebeden, gericht aan overleden koningen en vorsten, die vooral in de Soendalanden opgezegd worden, vóórdat een *pantoen* wordt verhaald en wel ter afwering van het onheil, dat door het bekend maken van het verhaal kan voortvloeien. Van de eerstgenoemde formules zullen wij de voornaamste hieronder vermelden.

Om den *Dhanjang desa* gunstig voor zich te stemmen, wordt op Donderdagavond onder het branden van *menjan* drie malen de onderstaande formule opgezegd.

„Boetarata loenggoeh ing sela, boetarati loenggoeh ing boemi koenwajakoen, koen Dhanjang, Gendroewa, oeloen ing boemi djaja srenggara; ratoening Dhanjang, Dhanjang toewa, kan beboejoet!"

Wanneer iemand op reis gaat, roept hij de bescherming in van den *Dhanjang desa* met de ondervolgende formule, dat drie malen onder het branden van *menjan* opgezegd wordt, vóórdat hij zijn reis aanvaardt.

„Allah hoemma, Gendroewa, olehne Dhanjang ngela dasar ing boemi, boemi toewa boejoete Dhanjang desa .....; Dhanjang desa. ..... ingsoen ewangana moedji; apa soen poedji? ..... Loepoeta lara, loepoeta pantja baja, loepoeta bilahi kabeh; ingsoen oerip, warasna sabab berkate kijai Dhanjang!"

Ter verkrijging van wederliefde van de zijde der aangebedene, luidt de formule aan den *Dhanjang desa*, onder het branden van *menjan* drie malen opgezegd, als volgt:

„Soen awatek adji gana=sela patjek, tengah meripatkoe koemala, idepkoe mas satjengkang, aliskoe mas goemoeloeng; lairkoe si kombang, alialikoe si soeta olehe demen marang akoe, lali kembene lan tapihe; ija akoe Djanaka!"

De formules om verlost te worden van ziekten door den *Sambang=banger* opgelegd, worden opgezegd met in achtneming der plaats, waar ziekte zich in het lichaam van een bezochte heeft genesteld. Zoo moeten de formules tegen ziekten van de verschillende deelen van het lichaam worden opgezegd op:

Zaterdag: Rechter oor, knieën en beenderenstelsel.
Donderdag: Linker oor, dijen, voeten en slagaderensysteen.
Dinsdag: Voorhoofd en neus, schedel, geslachtsdeelen en spierstelsel.
Zondag: Rechter oog, hart en levensmiddelpunten.
Vrijdag: Kin en wangen, nek, lendenen en het aderlijk stelsel.
Woensdag: Mond, handen, buikingewanden en zenuwstelsel.
Maandag: Borsten, linker oog, vochten, speeksel, lymphe, enz.

En wel door het drie malen opzeggen van de ondervolgende formule.

„Si ketek, doenoengmoe ana ing lo dojong!"

Waarbij *menjan* moet worden gebrand en de patiënt of degeen, die de formule voor hem uitspreekt, ook een *pinang*noot in de hand moet hou=den, waartegen de formule moet worden opgezegd. De daarna wegge=worpen noot wordt dan verondersteld de ziekte mede te nemen.

Voor rheumatisme, gewrichtspijnen enz. wordt eveneens aan den *Sam=bangbanger*, op Maandag onder het branden van *menjan* op dezelfde wijze als boven gemeld, drie malen ondervolgende formule opgezegd.

„Banjoe apa penganamoe? Banjoe poetih! Balik=a, tak=djoer, dadi ban=joe adem, arep katiban idoe poetih!"

Voor slangebeten wordt zoo spoedig mogelijk na den beet de onder=volgende formule aan den *Sambangbanger* onder het branden van *menjan* drie malen opgezegd.

„Sangsara wingwang alaki dewa. Karo banjoe apa sang Naga wasesa idoemoe tan mandi? Sioengmoe ora mandi, isih mandi idoekoe poetih!"

Voor het afsmeeken van voorspoed dient onderstaande formule, te richten aan den god, wiens tusschenkomst men wenscht in te roepen.

„Sribat=sribet, tan=ana katon, padang tan=ana weroeh, la ilaha illa Allah, sang gilang=gilang temoe sanking gentong kantjana alinggih masigit tanpa tjantel, adoes banjoe rabani kampoehe dhodhot rah hani la ilaha illa Allah!"

Voor droefheid of een bedruk hart dient tot verlichting de ondervol=gende formule, gericht aan den *Kaki Poespakati* en de *Nini Poespakati*:

„Kaki Poespakati, Nini Poespakati, akoe djaloek padang ati, dinar koe=rang tjemantel ana poeloeng ati bijar padang, lap ilang, boemi sapitoe, isih padang atikoe, ja hoe la ilaha illa Allah!"

De volgende formule wordt gericht aan den kwaden geest, bewoner van het erf, vóórdat men zich baadt of zijn behoefte doet, of aan de *Nini Angga*, vóórdat men terzake zich naar de rivier begeeft.

„Tjoermaina soenat mahina, banjoe soengi boemi soeka moelia badan sampoerna!"

Ondervolgende formule is gericht aan den *Kanoen*, om bescherming tegen kwade geesten gedurende een reis.

„Wonten Kanoen sanking Wetan, tinoelak bali mengetan, si Kanoen panganamoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Prijangan, Gendroewa, lalabane

sikang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen.

Wonten Kanoen sanking Kidoel, tinoelak bali mengidoel, si Kanoen panganamoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Prijangan, Gendroewa, lalabane sikang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen.

Wonten Kanoen sanking Koelon tinoelak bali mengoelon, si Kanoen panganamoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Prijangan, Gendroewa, lalabane si kang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen.

Wonten Kanoen sanking Lor, tinoelak bali mengalor, si Kanoen panga= namoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Prijangan, Gendroewa, lalabane sikang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen.

Wonten Kanoen sanking doewoer, tinoelak bali mendoewoer, si Kanoen panganamoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Prijangan, Gendroewa, lalabane sikang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen.

Wonten Kanoen sangking ngisor, tinoelak bali mengisor, si Kanoen panganamoe apa? Djim, Pri, Prajangan, Gendroewa, lalabane sikang Kanoen neda nginoem=nginoem shrang sambangi koerang setan loewih Kanoen!"

Formule dat men drie malen opzegt, vóórdat men een berg beklimt of een andere plaats betreedt, die er voor bekend staat, dat zich daar kwade geesten of duivels ophouden.

„Wa hassalam, soen awatek adjikoe sisatit lemah ireng lemah abang ja akoe goemelang soen panding dadi awe, ija akoe la ilaha illa Allah wa Mohammad rasoel Allah!"

Formule om duivels en kwade geesten te verjagen.

„Bismillahi arrahmani arrahim Allahoe akbar! Gentala soekmane Gen= droewa, gentiling soekmane Djim lentang broewang towering sapa ikoe siketoe!"

Vóór het huwelijk wordt, ter verzekering van geluk en voorspoed, onder= staande formule drie malen opgezegd, onder het branden van *menjan*.

„Wa assado la ilaha illa Allah, wa assado anna Mohammadan rasoel Allah; niat ingsoen anekseni satoehoene; oranana Pangeran naming Allah kang sinembah, lan kandjeng nabi Mohammad ikoe oetoesan in Allah; la ilaha illa Allah wa Mohammad rasoel Allah!"

Bij de geboorte van een kind wordt door den vader of diens plaatsver= vanger, om het te beschermen tegen de *Koentianak*, den *Gendroewa* en de *Wewe*, de volgende formule aan het linker oor van het kind ingefluis= terd, genaamd „*Kamat*", d.i. het begin van een gebed als:

„Bismillahi arrahmani arrahim! Allahoe akbar!"

Aan het rechter oor wordt ingefluisterd de „*Adam*" d.i. de formule der aankondiging van het bid=uur als:

„Allahoe akbar 4; assado an la ilaha illa Allah 2; assado anna Mohamma= dan rasoel Allah 2; haija allakkalat 2; haija' ala 'l=pallah 3; Allahoe akbar 2; la ilaha illa Allah!"

De cijfers achter de zin geven aan hoeveel malen ze uitgesproken moeten worden. Verder aan beide ooren de „*Sadat*" d.i. een geloofsbelijdenis als:

„La ilaha illa Allah wa Mohammad rasoel Allah!"

In verschillende streken van Java voegt men hierbij nog de „*adji wedi*" en „*adji kaget*", d.i. niet bang zijn, niet schrikken voor de *Koentianak*, die dikwijls de bewerkster is van de *Sawan* of stuipen bij het kind. Aan het voeteneind der slaapplaats van het kind worden papieren wapens, vlaggetjes, zonneschermen, enz., alsmede een bezem „*Sada*", waaraan allerlei specerijen gestoken zijn, als „*lombok*" „*dringo*", „*bangle*", enz. en die tezamen „*toembak sewoe*" of de duizend pieken genoemd worden, neergelegd als afweringsmiddelen tegen ziekte of onheilen aanbrengende andere booze geesten. Ter bescherming van de moeder tegen den *Tek-tekan* legt men naast haar gedurende 40 dagen een klein krom mes of „*pangot*" en de bladeren van den „*pandan doeri*". Bij aanzienlijken bestaat bovendien nog de gewoonte, het pas geboren kind te beschermen tegen den invloed van booze geesten door de woorden: „*In naam van Mohammad, den profeet en zijn neef Ali*!" door de vroedvrouw in de ooren van het kind te doen fluisteren, terwijl op den zevenden dag door de vroedvrouw een mengsel van zout en bloemen wordt gestrooid over de vloer en rondom het kind, onder den uitroep: „*Het zout kome in de oogen van hem, die niet gelooft in den profeet!*" om het kind te beschermen tegen kwade invloeden van den mensch.

Ter afwering van ongelukken van duivels te wachten, kent de Javaan de ondervolgende formule:

„Allah hoemma inna nasaloeka slametan ono sengkala teko Wetan, tinoelak bali mengetan, radja Iman slamet; ono sengkala teko Lor, tinoelak bali mengalor, radja Iman slamet; ono sengkala teko Kidoel, tinoelak bali mengidoel, radja Iman slamet; ono sengkala teko Koelon, tinoelak bali mengoelon radja Iman slamet; ono sengkala teko doewoer, tinoelak bali mendoewoer, radja Iman slamet; ono sengkala teko ngisoer, tinoelak bali mengisor, radja Iman slamet!"

Bij het geven van een *slametan* voor de aarde, tracht men haar gunstig te stemmen door het opzeggen van de ondervolgende formule.

„Allah hoemma asmoro boemi, Dhanjang kambina sang bethara ratoe, sang Dhanjang kene, hodjo konhen oeroek soedi agawe, marang anak poetoene nabi Adam, Soeleman, lamoen sira angganggoe, nganti sira tak krawoet, birahmatika ija arkomar rokimin!"

De formule, die voor een overledene bij zijn graf wordt opgezegd, om de ziel een gunstigen weg te verzekeren naar den *Swarga*, luidt als volgt:

„Allahoe akbar 4; assado an la ilaha illa Allah 2; assado anna Mohammae rasoel Allah; haija'alakkalat 2; haija'ala-'l-pallah 2; Allahoe akbar 2; la ilaha illa Allah 2!"

De cijfers achter de zinnen geven aan hoeveel malen ze uitgesproken moeten worden. Verder kent de Javaan nog formules voor verschillende doeleinden waarop wij in het derde deel nader zullen terugkomen.

HET NGROEWAT.

Tot de *penoelahan's* behoort ook het *Ngroewat*, d.i. iemand verlossen van den hem bezeten duivel. Volgens het begrip van den Javaan mag niet iedereen van den duivel verlost worden, dat de *Kala* het recht heeft gekregen, tot zijn voedsel te gebruiken alle menschen behept met aanstekelijke ziekten, plagen, kwalen, onreinheden, zonden en die een of ander misdrijf op hun geweten hebben of zij die ongerechtelijkheden hebben begaan. Dergelijke menschen mogen daarom alleen dan van den duivel verlost worden, indien zij begrepen zijn onder de hieronder genoemde categorie van personen:

1. anak boengkoes;	een kind, dat met een helm is geboren;
2. anak ontang=anting;	een eenigst kind;
3. anak pantjoeran pangiring sendhang;	indien het oudste kind een zoon is en de anderen meisjes;
4. anak sendhang pangiring pantjoeran;	wanneer het oudste kind een meisje is en de volgenden allen jongens zijn;
5. anak kedhana=kedhini;	twee eenige kinderen, meisje en jongen, geen tweelingen;
6. anak kembang sapasang;	twee zoons of twee dochters, geen tweelingen;
7. anak kembar;	tweelingen;
8. anak pantjoeran kapit sendhang;	drie eenige kinderen, waarvan het middelste een jongen is;
9. anak sendhang kapit pantjoeran;	drie eenige kinderen, waarvan het middelste een meisje is;
13. anak oeger=oeger lawang;	vier kinderen, waaronder slechts één jongen;
11. anak oepit=oepit;	vier kinderen, waaronder slechts één meisje;
12. anak sarombe;	vier zoons;
13. anak sarimpi;	vier dochters;
14. anak pandhawa=lima;	vijf kinderen, allen jongens;
15. anak pandhawa=padangan;	vijf kinderen, allen meisjes;

16. personen, die het ongeluk hebben gehad, een *pipisan* of den *gandhik* daarvan te breken, dan wel een *dandang* om te werpen.

Het *Ngroewat* heeft plaats onder aanbieding van ondergenoemde *sadjeng's* of offeranden aan de *Kala*, dan *Sapoe=djagad* en de *Badjoebarat's*, laatstgenoemden het hoofd der volgelingen en volgelingen van den *Kala*.

a. Voor den *Kala*:

1. toempeng nganggo iwak panggang;	een kegel gekookte rijst met geroosterd vleesch of visch of beide;
2. sega=golong karo iwak loh;	ballen gekookte rijst met bereide zoetwatervisch;
3. iwak lele 2 oerip, winadhahan tjoewo, banjoene banjoe kali tempoeran;	twee levende visschen (*lele's*) in een kom met water; het water gehaald ter plaatse, waar twee rivieren in elkander vloeien;
4. getjok=bakal;	een gerecht van rauw vleesch;
5. lading=panjoenatan;	een mesje, dat gebruikt wordt bij een besnijdenis;
6. koepat;	gaar gekookte rijst in kleine vierkantige zakjes van gevlochten klapperbladeren gemaakt;
7. tjlorot, legondho, lempit;	drie soorten van gebak;
8. oewi, gembili;	twee soorten van aardvruchten;
9. kembar=majang;	twee *majang's* (één paar), waaraan snoeren van allerlei bloemen gehangen worden;
10. roedjak=tjrobo;	*roedjak* van jonge vruchten;
11. kemiri=gepak, kemiri=djendoel;	*kemiri*noten met harde schaal;
12. tjikal 2;	twee uitgeloopen kokosnoten, geschikt om te planten;
13. bekakak=oewong;	gebak, voorstellende menschelijke figuren;
14. djenang=katoel;	een dikke brij van rijstzemelen gemaakt;
15. pala=kasimpar;	vruchten van kruipplanten, zooals komkommers, enz.;
16. toempeng=robjong;	een kegel gekookte rijst, versierd met bloemen;

b. Voor den *Sapoe=djagad*:

1. sapoe=kawat;	een borsteltje van koper= of ijzerdraad.

c. Voor den *Badjoe=barat's*:

1. sega=golong karo iwak loh;	ballen gekookte rijst met bereide zoetwatervisch;
2. pala=kapendhem 7;	zeven soorten van knolgewassen;
3. djenang=ketan 7;	zeven soorten van brij, gemaakt van *ketan*meel;
4. toekon pasar;	op de markt gekochte snoeperijen;
5. iwak lele 2 oerip, winadhahan tjoewo, banjoene banjoe kali tempoeran;	twee levende visschen (*lele's*) in een kom met water; het water gehaald ter plaatse, waar twee rivieren samenvloeien;

6.	koepat;	gaar gekookte rijst in vierkantige zakjes, van gevlochten klaperbladeren gemaakt;
7.	roedjak=tjrobo;	*roedjak* van jonge vruchten;
8.	ketjik=sawo;	pitten van de *sawo*vrucht;
9.	ketjik tandjoeng;	pitten van de *tandjoeng*vrucht;
10.	bendha;	pitten van de *banda*vrucht;
11.	kemiri=gepak;	*kemiri*noten met harde schaal.
12.	ejenang=katoel;	een brij van rijstzemelen gemaakt;
13.	pala=kasimpar;	vruchten van kruipplanten, zooals komkommers enz.;
14.	toempeng=robjong.	een kegel gekookte rijst, versierd met bloemen.

Nadat bovengemelde *sadjeng's* zijn aangeboden, neemt de persoon, die *gengroewat* moet worden, plaats voor den doekoen, die alsdan de voor het *ngroewat* vereischte 23 bezweringsformules opzegt.

Deze formules zijn:

1. „Poenika pawenang wenang, kaloewoeng toentang; ingsoen amoerba sarining wenang, den wenang dening soekma!"

2. „Ong, poerwa janti, jogija janti; kaget hijang Mandhalagiri; den soerak para djawata, amidjilaken kasakten; ana banjoe teka wetan poetih, mili mangoelon, ngileni Bathari Sri; — warda, wardi, dadi!"

3. Ong, poerwa janti, jogija janti; kaget hijang Mandhalagiri; den soerak para djawata, amidjilaken kasekten, ana banjoe teka kidoel abang, mili mangalor, ngileni Bathari Sri; — warda, wardi, dadi!"

4. „Ong, poerwa janti, jogija janti; kaget hijang Mandhalagiri; den soerak para djawata amidjilaken, kasekten; ana banjoe teka koelon koening, mili mangetan, ngileni Bathari Sri; — warda, wardi, dadi!"

5. „Ong, poerwa janti, jogija janti; kaget hijang Mandhalagiri; den soerak para djawata, amidjilaken kasekten; ana banjoe teka lor iring, mili mangidoel, ngileni Bathari Sri; — warda, wardi, dadi!"

6. „Ong, soen ngroewat palawadja; palawidja, pala=kapendhem, pala kasimpar; jogija karoewat in denekkoe!"

7. „Ong, soen ngroewat setra, wates kajangane boeta, randhoe, kepoeh, waringing ageng; karoewat, dadi dalan; dalan dadi pasaban; pasaban dadi pomahan; ginaroe rata; rata ginapoera, tinanem sarwa koesoema!"

8. „Ong, soen ngroewat lemah panas, lemah mendhak, pakiponing=merak, pagoepakaning=warak, songing=anaklandhak, oendoeng=oendoeng, alas agoeng siloeloeng, watoe tinoempoek liman, watoe redjeng, padas ageng, ara=ara amba, manoekingwang, dhandhang, bango, kokolik lan toehoe; anoetjoeka raga, soepata lan panglara; soepatane wong atoewa, soepatane maratoewa, soepatane sanak toewa; doedoek teloeh; tarak njana; leboer, adjoer, ilang, moesna ilanga; karoewat in denekkoe!"

9. „Ong, ri=ari; ja'na gada nedha boeta mati; dewa tapa kaget; sang Gana roemangkang kaget; sang boeta ngolangaling kaget; lah, loengaha, bok kesampar, bok kesandhoeng, bok ka=oejoehan, ka=idonan; Kala, lah loengaha, kae sasak teka!"

10. „Oentoe, oentoe, kapioentoe; omahkoe tabela wesi; pagerkoe pepeting baja; brekoethoekkoe adoes wedang; adja'na marga, weleh, anjekel 'ndhasing boedisrani, anjekel 'ndhasing Lelemboet; anjekel 'ndhasing Kala; Kala, patioerip=ira wis katjekel dening denekkoe!"

11. „Ong, mala, trimala; soen ngroewat trimalane si djabangbaji; wiring koening; soesah=moenah; ana lara medheng sapendeleng; soen pandheng; sirna, ilang; ilang saking adjikoe si Koendjajakarna; ili=ili, katoet ing banjoe mili, katoeting barat gedhe, katoet ing lesoes; sagoeng jogija karoewat dening denekkoe!"

12. „Ong, bjang, bjang, bjoes; bjang, bjang, njoes! moestikaning majomaja, dadi daging sangka mala; kang angoedang nora katon, kan kinoedang moendoer, katon; pan akoe dewa tan katon; akoe Sanghijang; kowe Kala; kowe Kala, akoe Shanghijang; Kala, lah, loengaha; soen oelihaken aejal kamoelanira!"

13. „Ong, angasihasih; si Kala romba=rambe, si Kala woja=waje; golong, golong, goemlondhong; giling, giling, goemlindhing; satoes depa pangetankoe; satoes depa pangidoelkoe; satoes depa pangoelonkoe; satoes depa pangalorkoe; djabangbaji ana tengah, pinageran, sinaradja, rinadjegan radjeg wesi, reneksa sakehing djawata, pinajoengan kalatjakra; akoe Sanghijang, kowe Kala; Kala, lah, loengaha; soen oelihaken adjal kamoelanira!"

14. „Jamaradja djaroemaja; Jamarani rinoemaja; joedjani nijoedaja; janidora radameja; adjiadji djadjija; asia kepala sia; joedajoeda dajoedaja; setan kaetang ing sore soekma kaetang ing wengi, djanma kaetang rahina!"

15. „Ngatha bagama, njaja djadhapa, lawa satada, kara tjanaha!"

16. „Ong, boewana langgeng pan sarirakoe; randhoe, kepoeh pangadegkoe; bahoe omjang, koewoeng=koewoeng; Goeroe sira kang pinodja doedoe sira kang pinoedji; anakira, kang woes ngadeg ing dinirmala, woes ngadeg in mahapada, anaring toja tan nedija kandhohaning boeta; kandhohaning boeta mengkija oeni weh sang boeta Kala; moeng gendroewa, loengaha; angsang teka, angsang amboe; leboer, adjoer, moesna, ilang; ilanga sangking denekkoe; ili, ili, katoet ing banjoe mili, katoet ing barat gedhe, katoet ing lesoes; sagoeng in jogija karoewat in denekkoe!"

17. „Ong, ilaheng, soen ngroewat soekertane sidjabang baji; sirahkoe sang watoe ireng; ramboetkoe sang koeramejan; oenjeng=oenjengakoe sang lemah lesoes; bathoekkoe sela tjendani; rahikoe sang lempengan; netrakoe sotijaning manik; idepkoe sang radjeg wesi; iroengkoe sang lenging angin; telakkoe mertjoe andaroe; ilatkoe sang lemah melet; oentoekoe sang parang redjeng; lambekoe sela tinangkeb; tjangkemkoe sang goewaning wong; djanggoetkoe sang watoe soemangga; goeloekoe sang lemah miroeda; pendhakkoe sanggaboewana; salangkoe sang naga ngelak; tjangklakanakoe sang lemah lempitan; babahoekoe sang pedhang=kamkam; epek=epekkoe sendjata tjakra; djempolkoe pasopati; goenoeng gempal ing dhadhakoe; goenoeng kembar ing soesoekoe; atikoe sang loengka=loengka; wetengkoe si lemah mendhak; poeserkoe tjarat ing lemah; oejoehkoe toja panas; medikoe sarining lemah; wangkongkoe sang poepoe toegel; wentiskoe lemah badjagan; bokongkoe mega belah; dlamakanakoe lemah setra; tindakkoe lindhoe prahara; gloedhoeg minangka segoekoe; tjalareret

minangka kedhepkoe; barat minangka napaskoe; awedija sang boeta Kala; awedija sang boeta dhengen; jogija karoewat denekkoe!"

18. „Ong, watoe item 'ndhaskoe; getihkoe minangka antjah; moeroeb, moebjar, sedhekala abra; moeroeb, ana pawon, arankoe sang radja taloe= wah; ana lara teka ngalas, arankoe sang geni jaksa; ana lara teka kajoe, arankoe sang reksa djati; ana lara teka ngagaran, arankoe wregana djati; ana lara teka setra, arankoe sang radja pandoelak; ana lara teka loeroeng, arankoe Kala=gandroeng; ana lara teka sawat, arankoe Kala=nadhah; ana lara teka patoeron, arankoe sang Kala=ngalih; ana lara teka djogan, aran= koe sang Kala=djanggol; ana lara teka nglatar, arankoe sang Kala=kendjer; ana lara teka lawang, arankoe sang Kala=ngadhang; pandhengenan, ba= bandjoeran, kasilir ing lemah watesan kajangane boeta kabeh, jogija ka= roewat ing denekkoe!"

19. „Ong, boewana langgeng sarirakoe; randoe, kepoeh pengadegkoe; Jamaradja linggihkoe; Jamaradja djangkenkoe; Jamaradja ingadegkoe; Jamaradja pangoetjapkoe; Jamaradja ingenengkoe; Jamaraeja adjikoe!"

20. „Kaboedhiki, kaboadhika, kaboedhihijang, hijang boedhikoe!"

21. „Ong, ilaheng; manira nedha pawenang; soen angandoeng si banjak dhalang; loenga menjang mendhala; mendhalane sang mengoeroe; sepi, samoen dhoekoehe, woeloeng kenjar, bale anjar tapa galar, sawoer boeroet tampa kantjing; lanehejan kajoe terwoelan, kinantjingan mataning maling; timbane kapala toembar; taline oesoesing maling mati loewaran; boedjanggane menek kembang; ana prawan liwat, woes diakoe rabi; adoeh, biang Sambarana, doedoe sanake lanang; anggelara klasa anjar; amboe= wanga djambe wangi, soeroeh wangi; anontona patine si mendjangan abang; anontona laroeng, keli pipitoe kae; nglaroeng soemoere bandhoeng= binandhoeng; ana dhandhang teka sabrang, arane si tjoetjoek=wadja; arsa noetjoek laroenge si banjak=dhalang; tjoetjoeken laroenge sing manggap, wajang, laroenge kang padha nonton; gawanen ngalor=ngetan; boewangen marang segara; adja sira gawa bali; lamoen sira bali maning, 'nggawaha sri Sedana, tibakna pangkone kang ngidoeng, banjak=dhalang kang amatja, banjak=dhalang dosa sengkala sirna, moelia asih padha teka, noer, noer, merang; angroewat sabarang poerba, angroewat sabarang wasesa; angroe= wat ing rama soepaja sira ponah, ingsoen, ponah, pinonah dening djawata; manik telaga ening; joejoeh dedhere koening; angleboer sakehing dosa; angleboer soepata, angleboer sakehing mala; mala goeroening mala; leboer adjoer, moesna, ilang; ili, katoet ing banjoe mili, katoet ing barat gedhe; katoet ing lesoes; sagoenging jogija karoewat ing denekkoe!"

22. „Ong, pasang tabe, manira nedha pawenang; soen ngroewat si banjak dhalang, sang radja koemitir=kitir, anggoepit tanana wangsa; am= boenjang sang soerja lambang, amertengsi tragnjana; gendere pinatoet boeroeng dhandhang kenja ing prasetija doeroeng tinoet ing ngiring soengsang; kaki Legondha, nini Legondha lah, sira age tangia, ametjoka ampel gadhing, toegelen, gawanen sigar=sigar; sanggar=sanggar pangroe= watan; pangroewatan dosa mala; angroewat oedjar ala; angroewat impen ala, soepata lan sengara; soepatane wong toewa, soepatane maratoewa, soepatane sadoeloer toewa; boedhoeg, edan, ajan, boejan, ngeloe, beser geragasan, toedoeh teloeh, taraknjana; leboer, adjoer, moesna, ilang; ilang

sanking tanana; ili, katoet ing banjoe mili, katoet ing barat gedhe, katoet ing lesoes; sagoeng ing jogija karoewat ing denekkoe!"

23. „Onggrong agni, anggrang agni; toja dipa Mendhala; tojagni; agni mati; Boeta mara, Boeta mati; setan mara, setan mati; Sambang mara, Sambang mati; Dhengen mara, Dhengen mati; Antoe mara, Antoe mati; Kala mara, Kala mati; Doerga singgah, Kala singgah; padha soeminggah di adoh; katiban adjikoe, si Koembanlageni; ja akoe titah ing soekma!"

Gegoede Javanen geven bij het *ngroewat* een *wajang*partij, waarbij de persoon die g*engroewat* moet worden, plaats neemt tegenover den *dhalang*, die, nadat hij de *lakon „Moerwa=Kala"* uit de *Wajang=poerwa* heeft vertoond, de 23 bezweringsformules opzegt, waarna verondersteld wordt, dat de belanghebbende van den duivel verlost is.

Aangezien de *Kala*, d.i. *Shiwa*, de eenigste god is in de Brahmaansche godsdienst, die zoowel over den natuurlijken, als over den geweldadigen dood gebiedt en de *Naga's* met hun drie volgelingen namelijk: de *Sambangbanger's*, de *Djatingarang's* en de *Ridjal's* slechts belast zijn met het opleggen van ziekten en moeilijkheden bij wijze van straf, zoo zijn alle andere goden en machten, die den mensch vijandig zijn, ondergeschikt aan den *Kala*, zooals wij uit het Brahmaansch Pantheon gezien hebben. De bezweringsformules zijn dan ook, zooals uit den inhoud blijkt, uitsluitend tegen den *Kala* gericht. Het *ngroewat* wordt dan ook alleen toegepast op zware zieken, die weinig kans hebben nog te kunnen genezen en eerst dan, nadat de formules tegen ziekten door den *Sambangbanger* opgelegd, zijn toegepast en deze geen succes hebben gehad.

DE DJAMPE'S.

De *djampe's* zijn formules, die opgezegd worden, om een beoogd doel te bereiken, zooals het bezweren van personen, b.v. voor het bezit van de begeerde vrouw of man; van dieren, b.v. om een wild paard tam te maken, een krokodil te vangen enz.; van planten en gewassen, b.v. voor den goeden groei of om deze te beschermen tegen dieren of diefstal; van den wind of den storm, om die te doen bedaren of om het te doen regenen, enz.

Het toepassen van een *djampe* wordt *ngadjampe* genoemd, waarbij natuurlijk *menjan* of *doepa* wordt gebrand, voordien een offerande wordt gebracht of een offermaal wordt aangericht.

Het aantal *djampe's* is zeer groot, waarvan enkele om personen te betooveren zeer gevaarlijk zijn. Om die reden zullen wij de meest gevaarlijke hier niet vermelden; ook de daarbij noodige verrichtingen laten wij liever onvermeld. Zij, die daarin belang stellen, kunnen een en ander vernemen van elken *doekoen=djampe*.

De Soendaneesche *djampe* om in het bezit te komen van de verlangde vrouw of man is als volgt:

„Sir aing pamoekat pamikat hatinja, lamoen djaoeh, toetoerken aing, lamoen deket, samperken aing, kapepeh bajoena, kakoendang atmana, atma sia engges ajah di aing, teka welas teka asih hatinja, kabadan awaking!"

Opdat de verlangde vrouw uit eigen beweging zich naar den man begeeft of dat de man naar de vrouw gaat, dient de ondervermelde *djampe*.

„Bismillahi arrahmani arrahim! Allahoe akbar! Ketoeg linoe akma ratoe oengkoet tjaringin di boeroewan tekatoehoe akma ratoe tekentja akma dewata toeh njai toeh njai. Hajoe njai orang lempang koeroengan engges tihela soekma ngadago di djalan los katjai ngadon tjerih njele oeroet koering mandi los kadarat ngadon mi dangdani nje eng oeroet koering lempang tjai asa toewak bari kedjo asa tjatang bobo mangka welas mangka asih ja asih maring awaking!"

Opdat de vrouw veel van den man zal houden of de man veel van de vrouw, dient de ondervolgende *djampe*.

„Bismillahi, arrahmani arrahim! Allahoe Akbar! Asihan aing si leket serep si soekma simawa loempah ja herang asaleng banjoe ja boetak noe djadi darah, darah noe mawa amarah, koeroengan noe melang tawan, tawan soekma temirasa; ah leij, ah leij!"

Opdat de vrouw den man of de man de vrouw niet meer zal liefhebben en tot echtscheiding zal overgaan, dient de ondervolgende *djampe*.

„Alhamdoelila hirobil alamin malik=malik=malik!"

Om een naald zonder pijn of bloedverlies in het lichaam te kunnen steken, dient de ondervolgende *djampe*, genaamd „*isim*".

„Bismillahi arrahmani arrahim! Allahoe akbar! Berkat kaboel, berkat rasoel Allah, berkat la ilaha illa Hoe. Kotta tami sama sama itoe ka dalem batang toeboeh akoe heh moetoe kablahan moeti bisi karalohhi!"

Om de naald zonder pijn of bloedverlies weder uit het lichaam te kunnen halen en opdat de wond, door het steken veroorzaakt, dadelijk geneest, dient de ondervolgende *djampe* eveneens „*isim*" genaamd.

„Bismillahi arrahmani arrahim! Allahoe akbar! Koentjang. Kantjing. Kantjing koelit dinah tjingkoer panabi di toetoep koe bagenda Ali kinantjing andenni Allah. La ilaha illa Allah!"

Wegens de verschillende verrichtingen, die bij deze *djampe* en ook bij andere *djampe's* in acht genomen moeten worden, raden wij niemand aan, een proef met deze of andere formules te nemen, daar die proeven weleens ten nadeele van den proefnemer kunnen uitvallen. Indien men een nauwkeurig onderzoek naar dergelijke zaken heeft ingesteld, leert men ook met de formules voorzichtig te zijn, daar deze over het algemeen voor den onvoorzichtige niet onschadelijk zullen blijken te zijn. Om die reden laten wij de *djampe's* voor het verdrijven van verschillende ziekten onvermeld.

Om iemand te betooveren, dient de ondervolgende *djampe*.

„Pedang, pedoeng, pedong! kapalang tjat badong sija ti hela Pangbingoesken soengoetna, panglampatken matana, pangnjotjokanken tjelina, bebet oewang kantjing wesi karoewang koe tali rante, pangnjokotken bajoena, mangka rempoeng poetjoesna, rempag bajahna, pegatken tali rantoenan angenna; nja aing ratoe teloeh ti Pakoewan Padjadjaran, panglelewahanken si anoe .....!"

Om deze betoovering weder op te heffen, dient de ondervermelde *djampe*.

„Radjah aing radjah gede, radjah gede ti Pakoewan, menangna ti Padjadjaran; emboeng kapipiran kabandingan, kalalaran kaliwatan, kasoesoepan koe eko sasaka domas segor ka boewana Pantjatengah; tihis ti peting, waras ti berang, istan, istan, mokahana!"

Een tweede *djampe* om iemand te betooveren, luidt als volgt:

„Ratoe teloeh ti Galoenggoeng sang ratoe tjeda tjawal; nja aing sang ratoe tjawal. Toeh singsijenan si anoe .....!"

De *djampe* tot opheffing van deze betoovering, is als volgt:

„Ratoe teloeh te Galoenggoeng, sang ratoe tjeda tjawal boewah rembaj. Sang ratoe gereleng, herang, baja, baja, tankoebaja. Nja sija noe bajatamah hoerip koe nabi, waras koe kersa Allah!"

Tegen schadelijke viervoetige dieren wordt de volgende *djampe* gericht, genaamd „*panjinglar*."

„Lamoen njaba, sija oelah arek hajang; hajang oelah boga pikir; boga pikir oelah njaba. Lamoen njaba, oelah hajang; lamoen asoep, sija pasti, adjoer radjah iman, awak sija djadi tjai!"

Een tweede *djampe* „*panjinglar*" van dezelfde strekking, luidt als volgt:

„Ong! Tjala tjali kemma, kama mani kama lingkemma; sama mani sama mingkemma; kena sasawan, ret boengkem mingkem biwir. Sang mingkemkemma te kaboengkem soengoet sira, toetoep sihoeng lan biwir, koe sanggatem ret moesna, tjeli, iroeng djeng mata; sanggatem ingkang noetoeppi; kama mingkem atisira kabeh adjaden tangi!"

De *djampe „panjinglar"*, die gebruikt wordt bij de cultuur der *padi*, om aanhoudend vallende regens of veel wind, die schadelijk zijn voor den groei der *padi*, te verdrijven, luidt als volgt:

„Mimitina nji Poehatji Sanghijang Sri, djangkar ing sahadat iman; godong=godong kang adadi hoerip; akar iman wit ing pangawasa, tjahaja mataholang reh, kawasa Poehatji ikoe; Sri eling marang wit djangdji, eling=ken sari ing iman; tjat, djadi rahoejoe, badan hoerip rendjeng njawa, djadi hoerip sampoerna njawa ing hoerip, waras dadi waloeja!"

Een tweede *djampe „panjinglar"* van dezelfde strekking, luidt als volgt:

„Herang lenggang noe ngalenggang matak nangtoeng Sri, noe matak tihis, rasa noe ngahoerip bajoe, ngahoeripan Nji Poehatji!"

DE RADJAH'S.

Tot de derde soort formules behooren de *radjah's*, die eigenlijk gewone gebeden zijn, gericht aan de koning of vorst, wiens geschiedenis door den *toekang pantoen* in een feestelijke bijeenkomst zal verhaald worden en wel ter afwending van het onheil, dat uit het bekend maken van de geschiedenis kan voortvloeien.

De *pantoen* is in de Soendalanden al even populair als de *wajang* in Oost- en Midden-Java. Voordat een begin wordt gemaakt met de *pantoen*, wordt er *menjan* gebrand, terwijl voor den *toekang pantoen* worden geplaatst verschillende soorten van *roedjak* en *doewegan* — jonge kokosnoot — bij wijze van aangeboden offeranden, waarna een der ondergemelde *radjah's* en wel die bij de *pantoen* behoort, wordt opgezegd. Het opzeggen van een *radjah* wordt *ngaradjah* genoemd.

De *radjah „Pinggoet"* luidt als volgt:

„Soerat koening soerat Pinggoet Raden Soetra Kandoeroewan Toemenggoeng Rangga Waroeling, ngakalan njerat hing powe Kemis boelan Moeloed, moelane mimintoen soerat ka poetrane in Toendjoeng bang noe tjalik di Lemahpoetih koesoemah di noesa Jawa; ratoe soeloek adji Mekah menak noe ti Padjadjaran Nawatoe oendjoek hilap — ing gigilang kilapi, angga angoetjap. La ilaha illa Allah!"

De ondervermelde *radjah „Asih"* wordt ook *radjah „Paboewaran"* genoemd.

„Toembak binang te kabilang pake noembakan tjeleng, titis toelis ti noe letik, tapak tangan ti Dewata, Dewata noe bisa olah sapakem sapoeloeh peting, sapanganang sapanginang noe bisa njoesoek Tjihaliwoeng pake mengkong Tjisadane, Tjisadane noendjang ngaler, Tjihaliwoeng noendjang ngidoel, tjai ninggang ka Salapa koedjang, tjai te kiroeh ti hilir, tjai te kiroeh ti girang, ti tengah tjanembrang herang, pangroembajan ramboet pandjang. Pangeran Koeda pangana koeda ngolah ti Pakoewan. Tikoekoer ti lijoeng goenoeng, goenoeng ti lijoeng tikoekoer di poentjak Simaliangoe. Pinangkasih noe ngadjadi, Pinang rarang noe ngajoegaken, da hade benang noe rampes mandina di Dermawangi, Pasir tjongkrang pamojanan, toempak gadjah panglanahan, gadjahna ti Tjintapoera ti moeara Kandang haoer, lambitna ti Soelambitan, tjingtjin simalejana, ear senggak ti Tjihea, toeloej mandjak ka goenoeng Haroeman nejang landeh ka goenoeng Kaledong, toeloej ka nagara Bandoeng bari ngoekoer-ngoekoer kampoeh, sindang ka Parakan moentjang toeloej, mande-mande saoer, moendoet sangoe ti Maroejoeng, lalabna ti Tjintapoera ti moeara Kandanghaoer. Toemilis njawisken boemi, noe mapang poetra Koemambang, tjoetjoe moelja djadi djeneng, djenengna di Timbanganten. Panembong moelane kosong, boeroeng naek ka Tjiwoelan, naekna ka Tjipantajan, diboeboengkang dibebengkong kaheles koe tjadas nektek

tjaning paraj Tondjonglaja, toeloej angkat ngagarangsaj, angkat naratas Tjibentang, toeloej indit njisir langit nginditkeun oerang Tjiawi, nitahan oerang Mananggang; ari nandjoeng oerang Paroeng, marak di Parakan tiga, noe marak oerang Tjidamar djeng oerang Pasir nagara, mihitek miroe= was boengbas, miroeha mikoendang damar, njoektroek lewi nejangan tjai, tjeleng loentjat nejangan ker mentas; nja ngedjo njorendang tjongtjotna dahar mipoetra pinggan, koempoelan pada Apsara koempoelan pada Apsari koempoelan dilintoeng maoeng, los ka wangoen koendang pajoeng, babaring tepi ka pati, djadjaga tepi ka mangsa; naoen pibaloekarennana? koempoel noe satigang poeloeh tiloe, benggawan sawieaklima, noe lima djadi embanan serek let serek let atjina badagna lemboetna sarina redjeng boektina!"

De voorgemelde *radjah „Asih"* of *radjah „Paboewaran"* wordt, volgens een aanteekening onder genoemde *radjah*, opgezegd als de *lalakon* „Ma= langsari" zal verhaald worden. Uit deze aanteekening zou men kunnen opmaken, dat voor de andere *lalakon's* het er niet op aankomt, welke *radjah* men opzegt, dan wel dat de vier andere *radjah's* alle tegelijk voor één *lalakon* kunnen gepreveld worden.

De *radjah „Pamoenah"* luidt als volgt:

„Hina herang hina lenggang, boemi langit tatjan djadi, manoesa te atjan aja, kakara Allah ta Allah. Boejoet gahoeng ratoe gahoeng, noe ngawindoe di boewana inih, noe nerej atjina inih radjah Pamoenah. Diri sagombongan manik, datang manik Astagina, toengkeb herang toengkeb lenggang toengkeb wisesa, noe disesa di boewana Pantjantengah!"

De *radjah „Pramoehoen"* luidt als volgt:

„Ahoeng dei ahoeng dei, moewat ahoeng toedjoeh kali; langkojang karang Sindoelang, botjah oerang Oedjoeng koelon, rep peting ngimpi di djoenti, di djoenti dipasang miri, dipasang di awang=awang, noe nagih endjer=endjeran, paranene hante naoer, aja naoer soesoengkoenan, koedoe goentoer Tjihaliwoeng. Tjihaliwoeng noendjang ngidoel, teka tjahak noendjang ngaler, tjongtjot andjing bilang tawe, pati hajam berem=koe= ning njoesoekna ti mangoeloewoek, mabakan ti Djamboe dipa, koeda molet samagoe, limaren limar sandana, sok sadjong elis bahe, tjokotan dei, tjo= kotan dei, iroeng=iroeng ngaroenkajang. Tikoekoer ti lijoeng goenoeng, goenoeng ti lijoeng tikoekoer, basa ker nangtoeng di Bandoeng, toeloei ka Soemedang rangrang. Panembong manana kosong tjalikna di Kandang= wesi, noe sa'oerang Soekapoera, noe sa'oerang Soekakerta; Tjisantjang aramis teing, Tjiamis ngadi dadane, tjektjokna di Pakomotan, mandina di Dermawangi, disoesoendoek sisir penjoe; bral angkat lempang tihela, ngepatken bokor salaka, simongkona kamina datangna ka Sang Praboe Siliwangi Sangoewangi sapoeloekanen!"

Ten slotte de *radjah „Pakoewan"* die luidt als volgt:

„Ka Pangeran Rangga Waloeling powe Kemis boelan Moeloed powe Djoemahah oetoesan poetra Oendjoenan, embak larang kadaton ing Le= mahpoetih; adji Mekah, kang kawasa di noesa Jawa, Djakatra noe nanggej inja noe nanggej atjina Nji Pajoeng ageng noe ngagegeh di Goenoeng Halimoen, boejoet erer boejoet ender boejoet ti bang laki larang Prahoe radjah Pakoewan. Ahoeng dei, ahoeng dei, moewat ahoeng tiloe kali, dita=

gih djoerig saketi, ditejang balad salaksa. Maoeng koeroe soesoemboelan, badak galak dedepahan, kasemaran kesemoeran, kasemaran nabi Adam, kasemoeran nabi Dawoed, nektek hideng ratna goemilang, moen ngalapoek djadi halimoen, moen ngajapak djadi sagara, notogna ka goenoeng Koromong enggalna ka goenoeng Padang, neda tjahang neda padang, tjahang sadjeroning ati!"

De formules, die in Afdeeling B voorkomen en die nader in het vierde deel zullen vermeld worden, zijn onveranderd uit oude Javaansche en Soendaneesche sagen overgenomen.

AFDEELING C.

HET BRENGEN VAN OFFERANDEN AAN DUIVELS EN GEESTEN.

DE WADIMA'S.

De *wadima's* zijn offeranden gebracht aan bekende en invloed uitoefenende duivels en geesten, om deze gunstig te stemmen en tot afwering van ongelukken, die van hen te vreezen zijn, tevens tot heil van mensch, dier of plant. Deze offeranden bestaan binnenshuis in het strooien van bloemen en het branden van *menjan*, buitenshuis op de gevaarlijkste plaatsen van het erf, zooals bij den put, de badplaats, de keuken, den uitgang, de veekraal, enz., in het neerleggen van een tot een bakje gevormd *pisang*blad, waarin men bloemen en koekjes legt; een dergelijk offer wordt ook gelegd op de nabij het huis gelegen kruiswegen, gevaarlijke plaatsen en daar waar duivels, spoken en geesten hun verblijfplaats gekozen hebben; en op de velden uit *djamoe*, medicijnen en eieren, die tusschen de gewassen worden gelegd.

In ee eerste plaats moeten verder genoemd worden de offeranden gebracht aan den *Dhanjang desa*, die een Javaan nooit zal vergeten op Donderdagavond (*malem Djoemahat*) te brengen. Op dezen avond wordt door de meesten ook geofferd aan den *Dhanjang toewa*, den *Tjakal-bakal* en den *Dhemit* alsmede aan de *Lelemboet* en *Leloehoer* of geesten van afgestorven voorouders.

Op Donderdagavond wordt er mede hulde gebracht aan *Nijaji Tawa*, de beschermster der keukens, door het besmeren van het kookgereedschap met *boreh* en bij aanwezigheid van kleine kinderen wordt *Nini Among*, de beschermster der kinderen, mede met een offerande bedacht.

Bij voorspoedige groei der *padi* wordt op genoemden avond hulde gebracht aan *Dewi Sri*, de beschermster der *padi*, bestaande in het branden op het veld van een bosje *padi*stroo waarin *menjan* is gedaan. Bij slechte groei der *padi* wordt *djamoe* en medicijnen en bij het bloeien der *padi* eieren geofferd.

Door de zuidkustbewoners worden er op Donderdagavond offeranden gebracht aan het beeld van *Nijai-gede Segara Kidoel*, dat zich bevindt in een loods te Karangbolong ten einde haar gunstig te stemmen voor de vischvangst en het verzamelen van zeezwaluwnesten.

Offeranden voor bijzondere doeleinden worden verder gebracht op Maandag- en Donderdagavond:

Aan den *Ridjal* en den *Poto* bij de veekraal der buffels en koeien, om deze ziekten aanbrengende geesten gunstig voor het vee te stemmen.

Aan den *Sambangbanger*, den *Pati*, den *Dhengen*, den *Baja* en den *Bajoe* voor volwassenen en aan den *Sawan* en den *Sarap* bij ziekte van kinderen.

Aan den *Tek=tek=an* door kraamvrouwen, om dezen geest gunstig te stemmen voor het kind. Voor pasgeboren kinderen worden deze offers, totdat het kind zeven dagen oud is, elken dag gebracht.

Aan den *Tjoblong* door verliefden, om het voorwerp hunner liefde machtig te worden.

Aan de *Blorong*, den *Goendhoel* en ook aan *Nijai=gede Segara Kidoel*, door hen die spoedig rijk wenschen te worden.

Verder wordt nog op gelijke wijze en mede op Donderdagavond geofferd op plaatsen, die men veronderstelt bewoond te zijn door een kwaden geest.

Aan vergoddelijkte menschen, dieren, boomen, steenen, graven, erfelijke wapens, *djimat's* en andere heilige voorwerpen wordt op elken Donderdagavond door de naastbij wonenden of bezitters geofferd, door het aanbieden van bloemen.

De dag van *Djoemahat=Legi* is de algemeene en groote offerdag. Op dien dag wordt geofferd aan alle kwade en goede geesten en aan de geesten van afgestorven familieleden.

De dag van *Djoemahat=Kliwon* of heiligendag wordt algemeen besteed in het brengen van offeranden aan graven van overledenen, die als heilig vereerd worden, terwijl op den dag van *Selasa=Kliwon* of *Anggara Kasih*, d.i. geestendag of de begunstigde of de meest geliefde dag, waarop door geesten gunsten geschonken worden, voornamelijk in den vooravond van *Senen=Wage* of *malem Selasa=Kliwon* in huis en op het erf geofferd wordt aan alle onzichtbare huisgeesten, zijnde de *Lelemboet* en de *Leloehoer*, die gerekend worden onder de voornaamste beschermers van huis en erf.

De dag van *Djoemahat=Paing* is de algemeene offerdag voor het heil van een buffel en *Djoemahat=Wage* voor het heil van de koe en den stier, deze dagen noemt de Javaan „*Goembregan*". Op deze dagen wordt geofferd aan alle goden, geesten en duivels, waarmede deze dieren iets te maken hebben, terwijl het tevens voor hen rustdag is en zij niet voor de diensten op den velden of elders gebruikt mogen worden.

AFDEELING D.

DE OFFERMALEN GEBRACHT TOT HEIL VAN AFGESTORVENEN EN HEILIGEN EN TOT VIERING VAN GODSDIENSTIGE FEESTEN.

DE SEDHEKAH'S.

Voor een goed begrip van het doel der *sedhekah's*, verwijzen wij den lezer naar de voorvermelde legende betreffende het leven hiernamaals.

Het geven van *sedhekah's* is een gebruik, overgehouden uit de vereering van de zielen der afgestorvenen en van kwade geesten in het luchtruim en naar de tegenwoordige begrippen gewijzigd. Ofschoon het Mohammedaansche geloof de *sedhekah's* niet voorschrijft, zijn die na de invoering van den Islam op Java naast den nieuwen godsdienst behouden en door de hoofden als iets godsdienstigs in de hand gewerkt; ook omdat na de invoering van den Islam op Java de vroegere vereering van geesten niet geheel werd afgeschaft, deze zelfs naast den Islam als aanhangsel daarvan werd behouden, waarom deze mengelmoes van godsdiensten weleens *Javanisme* wordt genoemd en ten gevolge van welke vermenging de *sedhekah's* naast den Islam op Java het burgerrecht hebben gekregen en geen Javaan iets gewichtigs zal ondernemen, voordat hij een *sedhekah* heeft gegeven, waarbij hij door het roepen van een *modin* als voorbidder en door het doen opzeggen van Islamsche gebeden, daaraan een godsdienstig karakter heeft gegeven, ten einde voorspoed af te smeeken voor hetgeen hij wenscht te ondernemen. Eigenaardig is het echter, dat vooral in Midden-Java de gebeden uit den veelgodendienst bij de *sedhekah's* behouden zijn gebleven en meestal ook door een *modin* op echt Islamsche wijze worden opgezegd.

De *sedhekah's* worden gegeven uitsluitend voor het heil van den geest van een afgestorven bloedverwant en vereerde heiligen, tot heil van den brenger, diens bloedverwanten, van hetgeen hij bezit of wenscht te ondernemen en tot viering van godsdienstige feesten.

De dood is voor den Javaan niets anders dan een overgaan naar een ander leven, alwaar hij zijn familie in groote gelukzaligheid hoopt weder te vinden. De dood is dus voor hem geen verschrikking. De voor het heil van de ziel en de geest van een overledene gegeven *sedhekah's* vloeien dus voort uit een geloof aan het bestaan van een leven na dit leven.

Den dag van overlijden van een bloedverwant en nadat deze op de gebruikelijke wijze is ter aarde besteld, wordt er een offermaal gebracht *„ngesoer tanah"* of *„soertanah"* genoemd, tot heil van den geest van den

of de overledene, opdat deze geen moeilijkheden zal ondervinden bij het onderzoek naar zijn of haar geloofsbelijdenis en goede en slechte daden door de verschillende *Malaekat's* of engelen *Roeman, Moenkar, Nakir, Rakib*, ook genaamd *Kiraman* of *Katabah* en *Atid*, ook genaamd *Katibin* of *Katabah*, en de *nabi Ahmad* of Mohammad gunstig te stemmen voor den of de overledene.

De *Malaekat Roeman* komt namelijk den dag van overlijden en wel dadelijk na de begrafenis bij den geest van den of de overledene, om hem of haar te herinneren aan zijn of haar goede zoowel als slechte daden, opdat de geest zich die zal herinneren.

De *Malaekat's Moenkar* en *Nakir* komen den 2den dag bij den geest van den of de overledene en vragen hem of haar naar zijn of haar geloofsbelijdenis, ten einde deze aan *Allah* te kunnen mededeelen.

De *Malaekat's Rakib* en *Atid* komen den 2den dag na bovengemeld bezoek bij den geest van een of de overledene. De eerste vraagt hem of haar naar de reden van zijn of haar goede daden, terwijl de tweede vraagt naar de redenen van zijn of haar slechte daden, ten einde deze aan *Allah* mede te deelen.

Het gebruikelijke gebed voor deze *sedhekah* is het *„donga Rasoel"* gevolgd door het *„donga Slamet"*.

De gerechten, die bij dit offermaal worden voorgediend, alsmede die voor de volgende offermalen, zijn niet bepaald voorgeschreven. De hoeveelheid der voorgediende gerechten hangt dan ook geheel af van de welgesteldheid van den offeraar.

Den 3den dag na het overlijden wordt er een offermaal gebracht, die *„teloenan"* of *„neloeng dina"* wordt genoemd. Het doel van dit offermaal is, om de scheiding van een geest van het lichaam op dezen dag gemakkelijk te maken, tevens om de *Malaekat's Ridwan* en *Malik* gunstig te stemmen, daar een van deze engelen na de opstanding van den geest, dezen geleidt naar den *Swarga* of *Naraka*.

Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is het *„donga Rasoel"*, alsmede voor alle volgende offermalen, daar men geen zekerheid heeft, dat het den geest van den of de overledene gelukt is, de brug *Sirat' al moestakim* over te komen en de geest evengoed in de *Naraka* als in een van de hemelen kan zijn, daar de overgang binnen de bepaalde tijdperken slechts in de gunstigste gevallen plaats heeft.

Op den 7den dag na het overlijden wordt er een offermaal gebracht, genaamd *„iman padang"* of *„mitoeng dina"*, tot heil van den geest van een of de overledene, opdat het hem of haar zal gelukken, de brug *Sirat' al moestakim* zonder hindernissen over te komen.

Den 40sten dag na het overlijden wordt er een offermaal gebracht, genaamd *„matang poeloeh dina"*, tot heil van den geest van den of de overledene, opdat hem of haar den 43sten dag na het afsterven of den 40sten dag na de opstanding van den geest, de overgang naar de 1sten hemel moge deelachtig worden.

De beslissing of de geest naar de 1sten hemel overgaat of niet, wordt den 40sten dag na het afsterven door *Allah* genomen, vandaar dat het offermaal ook op dezen dag wordt gebracht, tevens om de *nabi's* en engelen

namelijk *Ahmad*, *Djabarail*, *Joesoep*, *Ngidjrail* en *Ibrahim*, die om de beurt de aarde bewaken, en de *Malaekat's Ridwan* en *Malik* als de bewakers van den *Swarga* en de *Naraka*, gunstig te stemmen voor den geest van den of de overledene, aangezien deze engelen een gunstig rapport bij *Allah* moeten inbrengen, alvorens Hij vergunning geeft, dat de overledene naar den 1sten hemel mag overgaan.

De overgang naar genoemde plaats hangt echter geheel af van den of de overledene zelve, aangezien deze overgang niet kan plaats hebben, dan nadat door boetedoening het astraal lichaam zoo ijl is geworden, dat de geest zich daarvan door een tweeden dood kan ontdoen.

Den 100sten dag na het eerste afsterven wordt er voor den of de overledene weder een offermaal gebracht, genaamd „*njatoes*". Dit offermaal heeft ten doel *Allah* gunstig te stemmen voor den overgang naar den 2den hemel. Voor dezen overgang wordt de *Malaekat Ismail*, als de bewaker van een 1sten hemel, niet vergeten.

Op een eersten en ook op den tweeden jaardag van het overlijden wordt er telkens een offermaal gebracht, genaamd „*pendak sa pisan*" en „*pendak ping pindo*", als herdenkingsoffermalen van het afsterven, terwijl den 1000sten dag na het eerste afsterven weder een offermaal wordt gebracht, genaamd „*njewoe*", om *Allah* gunstig te stemmen voor een overgang van den of de overledene naar den 3den hemel. Bij dit offermaal wordt mede hulde gebracht aan den *Malaekat Raoebail*, als de bewaker van den 2den hemel, op wiens gunstig rapport deze overgang kan plaats hebben.

Den 3den en den 4den jaardag van het overlijden wordt er telkens een herdenkingsoffermaal gebracht, genaamd „*kaping teloe*" en „*kaping pat*", terwijl den 5den, 6den, 7den en 8sten jaardag, de laatste een *windoe* of eeuw van 8 jaren na het overlijden, telkens een offermaal wordt gebracht, genaamd „*kaping lima*", „*kaping nem*", „*kaping pitoe*" en „*kaping woloe*", om *Allah* gunstig te stemmen voor den overgang naar den 4den, 5den en 6den hemel en naar den *Swarga*, waarbij tevens hulde wordt gebracht aan de *Malaekat's* en *Nabi's* die deze hemelen bewaken.

Volgens voorgemelde legende is de *Malaekat Thaoethail* de bewaker van den 6den hemel, terwijl er *Nabi's* zijn aangewezen als de bewakers van den 3den, 4den en 5den hemel. In andere geschriften wordt dit niet bevestigd, terwijl naar de verhalen, die door oude Javanen worden gedaan, de 3de, 4de en 5de hemel geen vaste bewakers hebben en die door *Allah* worden aangewezen.

Indien een kind sterft, dan wel een bloedverwant buiten de *desa* komt te overlijden, worden de voorgeschreven offermalen alle in eens gebracht. Zulk een offermaal wordt genoemd „*ngesah*" of afdoeningsoffermaal, aangezien een kind nog geen zonden heeft en voor den in een andere *desa* gestorven bloedverwant, door anderen de voorgeschreven offermalen worden gebracht.

DE SEDHEKAH'S IN DE VERSCHILLENDE MAANDEN.

De hieronder vermelde *sedhekah's* hebben met uitzondering van enkele betrekking op het geloof en worden aangericht door *hadji's* en *santri's* als hoofd van het gezin binnen de woning voor het gezin en de inwonende familieleden en bij gelegenheden ook voor kennissen en genoodigden. De gebruikelijke gerechten, die bij deze offermalen worden voorgediend, zijn niet voorgeschreven en hangen af van de gegoedheid van den persoon, die het offermaal aanricht. Zij worden hieronder in volgorde en zeer beknopt vermeld.

Den 1sten van de maand *Soera* wordt er een offermaal aangericht, genaamd *„garebeg Besar"*, tot viering van het Javaansche nieuwjaar. Dit offermaal wordt alleen aangericht door inlandsche hoofden en gegoeden, ofschoon in den laatsten tijd ook door handelaren meer aandacht aan dit feest wordt geschonken. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*. Gedurende dit offermaal worden de afgestorven familieleden herdacht.

Op elken Vrijdag in de maand *Soera* wordt er door de *santri's* een offermaal aangericht ter eere van de *Nabi's* of profeten en van de *Sahabat Nabi's* of de ondergeschikten van den profeet Mohammad. Deze offermalen worden *„Soeran"* genoemd. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Den 10den van de maand *Soera* wordt er een offermaal aangericht, genaamd *„Soeran"*, ter herdenking van den dood van *Mosain*, Mohammad's kleinzoon, die in den slag bij Karbala sneuvelde in het jaar 680 n. Chr. Dit offermaal wordt alleen door *Santri's* aangericht. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Of elken Woensdag in de maand *Sapar* wordt er door de *santri's* een offermaal aangericht ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's*, *„Saparan"* genoemd. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Op den laatsten Woensdag in de maand *Sapar*, volgens anderen op den Woensdag *Kliwon*, die samenvalt met den 26sten dier maand, wordt er door *santri's*, *hadji's* en gegoeden een offermaal aangericht, genaamd *„dina wekasan"*, d.i. de laatste Woensdag of laatste dag voor de offermalen, die in de maand *Sapar* aangericht worden ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's*, welk offermaal tevens dient tot heil van het huisgezin. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet."*

Den 12den van de maand *Rabingoel=awal* wordt er door *santri's*, *hadji's* en gegoeden ter herdenking van Mohammad's geboortedag een offermaal aangericht, genaamd *„Moeloet"* of *„Moeloedan"*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Rasoel"*.

Op elken Dinsdag in de maand *Rabingoel=akir* wordt er door de *santri's* een offermaal aangericht ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's*, genaamd *„Bakda=Moeloed"* of *„Bakda=Moeloedan"*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Op elken Zondag in de maand *Djoemadil=awal* wordt er door de *santri's* ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's* een offermaal aangericht, genaamd „*Djoemadil=awal*". Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Op elken Zaterdag in de maand *Djoemadil=akir* wordt er door de *santri's* ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's* een offermaal aangericht, genaamd „*Djoemadil=akir*". Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Op den 9den van de maand „*Djoemadil=akir*" wordt er door de *santri's* een offermaal aangericht genaamd „*Djoemadil=akir*". Het doel van dit offermaal wordt verschillend opgegeven en schijnt weinig bekend te zijn. Hetgeen wij er van vernamen, dient dit offermaal ter afwending van alle gevaren en onreinheden, die de hond kan aanrichten, daar op dien dag door *Allah* de hond werd geschapen en wel op het oogenblik dat Hij *Eblis* voor straf in de gedaante van een hond veranderde. Daar *Eblis* wordt beschouwd als de duivel, zoo is het eigenlijke doel van dit offermaal ter afwending van de onheilen, die door den duivel veroorzaakt worden. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Op elken Donderdag in de maand *Redjeb* wordt er door de *santri's* een offermaal aangericht ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's*, genaamd „*Redjeb*". Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Op den 27sten van de maand *Redjeb* wordt er door de *santri's*, hadji's, en gegoeden een offermaal aangericht, genaamd „*mihrad*" of „*mikrad*", ter herdenking van de hemelvaart van Mohammad. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet*".

Den 15den van de maand *Roewah* wordt er 's avonds door *santri's*, *hadji's* en gegoeden een offermaal aangericht, genaamd „*lahilat al=barahat*", om *Allah's* gunst te verwerven, aangezien in den nacht van den 15den *Roewah* door *Allah* wordt bepaald, wie gedurende één jaar zullen sterven of blijven leven. Het gebruikelijke gebed is het „*donga Slamet.*"

Den 1sten van de maand *Roewah*, volgens eenigen tusschen den 15den en den laatsten dag van de maand *Roewah* en volgens anderen op den 1sten van de maand *Poeasa*, dat is de dag van het begin der vasten, wordt door het hoofd van elk huisgezin, dat afgestorven familieleden te gedenken heeft, een offermaal aangericht, voor het heil van de zielen dier afgestorvenen, genaamd „*Roewah*". Er wordt verondersteld, dat de afgestorven familieleden daarbij tegenwoordig zijn, daar deze voor de viering der *Poeasa* tijdelijk op de aarde terugkeeren. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is niet voorgeschreven. Gewoonlijk wordt er een gebed gedaan voor het heil van de zielen der afgestorvenen. Voordat dit offermaal wordt aangericht, worden de graven van de afgestorven familieleden schoongemaakt en daarop een *wadima* of offerande, bestaande in bloemen, gebracht.

In de maand *Poeasa* is het verboden vóór den 21sten een *sedhekah* aan te richten. Ook is het gedurende de geheele maand verboden om muziek te maken. Op den 21sten, 23sten, 25sten, 27sten en 29sten wordt er telken 's avonds door *santri's*, *hadji's* en gegoeden een offermaal aangericht, genaamd „*maleman*" om de gunst af te smeeken van de vijf *Nabi's*, die het beheer hebben over of de bestuurders zijn der vijf *sahat's* of wachten, waarin de dag en de nacht van ieder etmaal verdeeld wordt. Deze *Nabi's*

zijn: *Ahmad* d.i. Mohammad, *Djabarail* d.i. Gabriël, *Ibrahim* d.i. Abraham, *Joesoep* d.i. Jozef en *Idjrail* of *Ngidjrail* d.i. Israël. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Traweh"*.

In den avond van den laatsten dag van de maand *Poeasa*, als wanneer de 1ste van de maand *Sawal* begint, wordt door elk hoofd van het gezin, dat overleden familieleden te gedenken heeft, een offermaal aangericht, genaamd *„oedhoen-oedhoenan"* voor het heil van de zielen dezer afgestorvenen, na te voren 's morgens hun graven te hebben schoongemaakt en daarop een *wadima* of offerande, bestaande in bloemen, te hebben gebracht. Het gebruikelijke gebed voor dit offermaal is niet voorgeschreven. Het hoofd van het gezin doet een gebed of spreekt een wensch uit tot heil van de zielen van de afgestorven familieleden.

In den morgen van den 1sten van de maand *Sawal* wordt er door *santri's, hadji's* en gegoeden een offermaal met *djagongan* of receptie aangericht, genaamd *„lebaran Poeasa"* of *„garebeg Poeasa"*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Op den 8sten van de maand *Sawal* wordt door Inlandsche ambtenaren en hoofden een offermaal aangericht voor de viering van het einde van de kleine vasten, die van den 2den tot en met den 7den duren, *„bakda Sawal"* genaamd, doch bij den kleinen man meer bekend onder den naam van *„bakda koepat"* of *„lebaran ketoepat"*, omdat bij dit offermaal gewoonlijk alleen *koepat* of *ketoepat*, d.z. zakjes gemaakt van *klapa*bladeren, waarin rijst wordt gaar gestoomd, met de daarbij behoorende gerechten, wordt voorgediend. De *lebaran ketoepat* is voor den kleinen man een groot feest. De *desa-* en Inlandsche hoofden en *prijaji's* of ambtenaren, die op den dag van het einde der groote vasten naar de *koeta* of afdeelingshoofdplaats gaan, om den Regent met dien dag geluk te wenschen, houden op den 8sten een *djagongan* of receptie met *wajang*vertooning of *tajoeban*partij, welke partij besloten wordt met een *tandak* of dans, waarbij het zeer vroolijk toegaat. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Op elken Maandag van de maand *Sela* sordt er door *santri's* een offermaal aangericht, genaamd *„Sela"* ter eere van de *Nabi's* en van de *Sahabat Nabi's*. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Op den 10den van de maand *Besar* wordt er door *hadji's* een offermaal aangericht in eigen woning en voor hun gezin, genaamd *„garebeg Besar"* of *„garebeg hadji"* ter herdenking van de bedevaart naar Mekka. Het gebruikelijke gebed is het *„donga Slamet"*.

Terugkomende op de *Nabi's* en *Sahabat-Nabi's* wordt hier nog aangeteekend, dat met uitzondering van *Ahmad* of Mohammad er 24 *Nabi's* en 4 *Sahabat-Nabi's* zijn. Zooals wij gezien hebben, wordt er in zeven maanden van het jaar en vier malen per maand offermalen gebracht of totaal 28. Aangezien nu voor Mohammad afzonderlijke dagen voor het geven van offermalen zijn bepaald, wordt door eenigen elken *Nabi* en *Sahabat-Nabi* afzonderlijk, terwijl door anderen ze telkens allen tegelijk worden herdacht. De vrome *santri*, die eenigszins gegoed is, herdenkt ze evenwel afzonderlijk in de volgorde zooals deze heiligen in de Mohammedaansche godgeleerde werken genoemd worden.

HOOFDSTUK III.

DE TIJDREKENKUNDE OP JAVA.

DE VOORTIJD.

De weinige Javaansche geschriften, die handelen over de tijdrekenkunde, beginnen met de vermelding van een en ander van af de komst van Adji Saka op Java. Ook de verschillende lezingen van de *Babad tanah Djawi* vangen aan met de stichting van het rijk Mendang, toen Java bijna vijf eeuwen bewoond was. De geschiedenis van deze vijf eeuwen is weinig bekend en men vindt haar slechts bij stukjes en brokjes hier en daar vermeld, waar die vermelding toevallig te pas komt.

De beste gegevens voor de geologie van Java vonden wij in een oud Hindoesch geschrift, waarin vermeld wordt, dat Noesa Kendang, zooals Java vroeger genoemd werd, een deel uitmaakte van Indië. Tijdens den ons bekenden zondvloed, waarbij geheel Atlantis verzonk, aanvangende 1901 elf duizend negen honderd jaren geleden, werd het land, thans de Indische Archipel genoemd, dat toen met het vaste land van Azië en Australië verbonden was, verbrokkeld en van het tegenwoordige schiereiland Malakka en Australië gescheiden en in vele eilanden verdeeld, waardoor de Indische Archipel ontstond. Het gebied van Java stekte zich toen uit over negen eilanden. Door vulkanische uitbarstingen en aardbevingen werden deze negen eilanden tot één eiland vereenigd.

De *Babad tanah Djawi* vermeldt de latere gebeurtenissen en wel dat in het jaar 296 na Chr. Java door vulkanische uitbarstingen en zware aardbevingen getroffen werd, waardoor vele bergen ontstonden en andere bergen verdwenen. In het jaar 444 na Chr. werd door een aardbeving Noesa Baroeng en Noesa Kambangan, toen Tembini genoemd, van Java gescheiden. Door de zelfde oorzaak werd successievelijk in 1208 na Chr. Sumatra, in 1254 Madoera, dat toen Hantara heette, en in het jaar 1293 na Chr. Bali van Java gescheiden.

De geschiedenis van den voortijd wordt mede zeer vaag in enkele legenden vermeld; zoo vonden wij in een oud Hindoe-Javaansch geschrift aangeteekend, dat Ardjoena, vorst van Astina, een rijk gelegen in Kling, Koromandel, een eerste volksplanting naar Java geleidde toen dit eiland nog onbewoond was en aldaar een rijk stichtte. Waar dit rijk gelegen was, wordt in dat geschrift niet vermeld, vermoedelijk echter te Banten, gelegen nabij Serang. Deze eerste volksplanting had echter zooveel te lijden van wilde dieren, dat de meeste menschen naar hun vaderland terugkeerden of omkwamen. Dit geschiedde omstreeks het jaar 450 voor Chr. De eerste volksplanting beleed den Shiwaïstischen godsdienst.

Een duidelijker geschiedenis van den voortijd vonden wij in een, zoover wij kunnen nagaan nog onuitgegeven geschrift, waarop vermeld staat „*Serat asal kraton Malang*" waarin vermeld wordt dat de Radja Roem, d.i. de Soeltan van Turkije, doch volgens andere legenden de vorst van Dekhan, omstreeks het jaar 350 voor Chr. onder bevel van Adji Keler een tweede volksplanting naar Java zond, bestaande uit 20.000 mannen en 20.000 vrouwen, afkomstig van de kust van Koromandel.

Adji Keler vond de hooglanden bedekt met ondoordringbare bosschen, bevolkt met een groot aantal wilde dieren, terwijl de laaglanden begroeid waren met een gewas genaamd „*Djawi*". Daar dit gewas overal voorkwam, gaf bij aan zijn landingsplaats den naam van Djawi, welke naam later voor geheel Java gold, zoodat niet met zekerheid gezegd kan worden, waar de tweede volksplanting zich vestigde; men vermoedt echter, dat dit geweest is te Semampier, gelegen nabij het tegenwoordige Soerabaia. De menschen van deze tweede volksplanting waren Animisten.

Na verloop van eenigen tijd zond de vorst van Dekhan zijn *Pati* naar Java om een onderzoek in te stellen naar het welvaren van deze volksplanting en naar de geaardheid van den bodem. De *Pati* van Dekhan vond van de volksplanting nog een overschot van slechts veertig paren. Vele menschen waren gevlucht, anderen door wilde dieren verslonden of door ziekte omgekomen. Bij zijn terugkomst deelde de *Pati* den vorst zijn bevinding mede. Deze gelastte den *Pati* wegens den vruchtbaren bodem van Java nog een volksplanting daarheen te zenden, beter toegerust dan de vorige, bestaande uit 20.000 mannen en 20.000 vrouwen, voorzien van landbouwgereedschappen en levensmiddelen voor zes maanden. Tevens deed hij maatregelen nemen, om het vluchten te voorkomen en stelde hij als hoofd van deze volksplanting een vorst aan, genaamd Kanna.

Bij aankomst van deze derde volksplanting op Java werd allereerst maatregelen genomen tegen de wilde dieren. Op verschillende plaatsen aan de kusten van de tegenwoordige residentie Soerabaja alsmede op het eiland Madoera werden verder *desa's* gebouwd, genaamd Ngawoe, Hawoe langit, Dewarawati, Mandaraka, Ngamarta en Madoera en hoofden voor deze *desa's* aangesteld. De genomen maatregelen kwamen deze volksplanting ten goede; zij breidde zich langzamerhand uit naar de open plaatsen in het binnenland. De menschen van deze volksplanting waren Animisten.

Omstreeks 100 jaren voor Chr. kwam er een vierde volksplanting op Java, bestaande uit Hindoesche *waisija's*, landbouwers en handelaren, die wegens godsdienstgeschillen uit Indië geweken waren. Deze volksplanting vestigde zich aan de kusten van de tegenwoordige residenties Pasoeroean en Probolinggo. Van deze volksplanting vinden wij aangeteekend, dat zij langzamerhand koloniën stichtte langs de zuidkust van Java met een hoofdzetel te Singosari, later te Kedi (Kediri). Van hun vorst vinden wij geen melding gemaakt. Eenige oude geschriften maken evenwel gewag van een vorstin, genaamd Nijai Kedi, die haar hoofdzetel had te Kediri. In het jaar 900 na Chr. werden de volksplantingen van de Hindoesche *waisija's* ingelijfd bij het rijk van Mendang, bijgenaamd Kamoelan, toen Ngastina of Gadja hoeija geheeten. De toen regeerende vorst van dit rijk heette Djaijabaija. Hij verlegde zijn zetel naar Kediri en gaf aan zijn

nieuw rijk den naam van Doho. De vorst Djaijabaija was niet alleen koning maar ook een geleerde en profeet. De bekende voorspellingen van Djaijabaija, van hetgeen tot het jaar 2074 der Javaansche tijdrekening eerlang op Java zal gebeuren en die bijna alle bewaarheid werden, staan bij de Javanen in eerbiedige vereering. Uit eenige oud-Javaansche geschriften, die van Adji Saka zoowel als van Djaijabaija melding maken, zou men kunnen opmaken, dat met beide namen één persoon wordt bedoeld. Dit is een dwaling en moet worden toegeschreven aan den naam Praboe Djaija Baija, die Adji Saka aannam, toen hij vorst werd van Mendang, alsmede dat Adji Saka ook voorspellingen heeft gedaan. Deze voorspellingen betreffen echter den voortijd en het rijk Astina.

Hoewel wij in dit hoofdstuk uitsluitend de gebeurtenissen van den voortijd wenschen te vermelden en daarvan voornamelijk de volksplantingen, die successievelijk op Java kwamen, omdat een en ander in verband staat met de te vermelden tijdrekeningen, hebben wij wat betroffen de vierde volksplanting en Djaijabaija daarvan met opzet afgeweken, omdat de meerdere vermelding den lezer in het vervolg van nut zal zijn.

De menschen van de vierde volksplanting beleden het Brahmaïsme.

In het midden van de zevende eeuw na Chr. werd het rijk van Doho versterkt door een volksplanting Magiërs en Dualisten, die bij een inval van de Arabieren in Perzië naar Java waren uitgeweken. Zij vestigden zich in de tegenwoordige residentie Kediri.

In de zestiende eeuw werd genoemd rijk, dat toen geheel Mohammedaansch was geworden, andermaal versterkt door een volksplanting Hindoesche Parsi, die bij een inval van de Arabieren in den Hindoestan, naar Java waren uitgeweken. Daar zij hun geloofsbegrippen wenschten te behouden, vestigden zij zich op het Tenggergebergte, waar zij zich vermengden met de afstammelingen van de Hindoesche *waisija's*, die tot dien tijd den Brahmaanschen godsdienst hadden beleden, doch bij de komst der Hindoesche Parsi tot hun geloof overgingen.

De vijfde volksplanting Hindoesche Shiwaïsten kwam omstreeks het jaar 50 na Chr. op Java. Zij vestigde zich aan de kusten van de tegenwoordige residentie Bantam, toen Banten geheeten, vermoedelijk desa Banten. Deze volksplanting werd begeleid door een vorst, vermoedelijk genaamd Baswarat; als zijn vrouw wordt genoemd Bramani wati. Hun eerste kind was een zoon genaamd Tritroestha, volgens andere geschriften Tritresta. Deze zoon ging als jongeling naar Dekhan, om daar den eeredienst van *Boeddha*, ook *Saka* genaamd, te leeren en zich verder te ontwikkelen. Dit geschiedde tijdens de regeering van den vorst Saliwahana over Dekhan. Deze jongeling kwam als man onder den titel van Adji Saka met een zesde volksplanting van Hindoesche Boeddhisten naar Java terug en landde den 14en Maart van het jaar 78 na Chr. — volgens andere legenden omstreeks het jaar 125 na Chr. — en stichtte met genoemde volksplanting, ter plaatse thans Blora genaamd, het rijk van Mendang, welks zetel later werd overgebracht naar de plaats thans Poerwadadi (Grobogan) genaamd. Hij voerde van af den dag zijner komst de destijds in Indië in gebruik zijnde tijdrekening op Java in, thans nog op Bali in gebruik, alsmede het Javaansche alphabet. Als vorst van Mendang nam hij den naam aan van Praboe Djaijabaija.

Volgens een andere lezing van deze legende zou Adji Saka een staatsdienaar zijn geweest van Praboe Djaijabaija, een afstammeling van Hardjoena voornoemd, vorst van Astina en door dezen zijn uitgezonden voor een ontdekkingstocht in den Indischen Archipel. Adji Saka landde op de Noord-Oostkust van Java, toen Noesa Kendang genaamd. Dit geschiedde in het jaar 78 na Chr. Hij veroverde het rijk Mendang en verjoeg de vorst van dit rijk, genaamd Dewata Tjengkar, doch werd op zijn beurt door Daniswara, zoon van Dewata Tjengkar, verslagen en verjaagd. Hij vluchtte en keerde met zijn lieden terug naar Astina.

Na het overlijden van vorst Praboe Djaijabaija in het jaar 125 na Chr. kwam Adji Saka, die reeds bejaard was, met een beter uitgeruste Boeddhistische volksplanting terug op Java, veroverde toen het rijk Mendang en verlegde de hoofdzetel van dit rijk van Blora naar Poerwadadi.

Volgens een weder andere lezing van deze legende, kwam Adji Saka op Java vergezeld van slechts twee volgelingen, die zijn schip bestuurden, schijnbaar om den vorst van Mendang te dienen, doch ten rechte om hem door een list te verstooten of te dooden. Dit geschiedde in het jaar 78 na Chr. Toen hij bij den vorst van Mendang als staatsdienaar in dienst trad, vroeg hij tot belooning behalve een verblijf, voeding en kleeding, een plekje grond ter grootte van zijn hoofddoek, dat hem werd toegestaan. Waar dit stukje grond gelegen was, werd echter met bepaald. Kort daarop vermoordde hij door een list den vorst van Mendang, zonder dat iemand hem van den moord kon beschuldigen. Adji Saka vorderde toen den hem toegezegden grond en koos die op de plaats waar de troon van den vorst van Mendang stond — en eischte van den *Pati*, dat hij hem tot vorst van Mendang zou uitroepen. De *Pati* zag in Adji Saka zijn meerdere in ontwikkeling en slimheid, waarom hij aan zijn eisch voldeed.

Laatstvermelde lezing geeft aan sommige schrijvers het recht te veronderstellen, dat Adji Saka een roover was. De meeste Javaansche geschiedschrijvers veronderstellen echter, dat de beide laatste lezingen fabels zijn en dat de hiervoren vermelde lezing de ware geschiedenis is.

Welke van deze drie legenden de ware is, doet hier niets ter zake. Uit alle drie blijkt, dat Adji Saka in het jaar 78 of 125 na Chr. op Java kwam en vorst werd van het rijk Mendang, terwijl uit vele andere legenden blijkt dat hij bij zijne komst op Java het Javaansche alphabet en een tijdrekening heeft ingevoord.

Uit de *Babad's* blijkt verder, dat de volksplanting van Adji Saka aanmerkelijk versterkt werd door Boeddhistische landverhuizers en wel het eerst in het jaar 134 na Chr., die zich vestigden aan de Zuidkust van Java, genaamd Baroeng en Tembini, welke kuststrooken in het jaar 444 na Chr. door een aardbeving van Java werden gescheiden en thans twee eilandjes vormen, gelegen nabij Poeger Koelon, thans nog Baroeng genaamd en nabij Tjilatjap, thans Kambangan genaamd. In genoemd jaar werd ook het eiland Bawean door Boeddhistische landverhuizers bezet.

Verder kwamen Boeddhistische landverhuizers op Java:

In het jaar 157 na Chr., die het tegenwoordige Japara bezetten; in het jaar 163 na Chr., die het tegenwoordige Tegal en Banjoemas bezetten; in het jaar 174 na Chr., die het Tenggergebergte bezetten; in het jaar 193

na Chr., die de tegenwoordige afdeeling Kedoe bezetten; in het jaar 216 na Chr., die het tegenwoordig Madioen bezetten; in het jaar 252 na Chr., die het tegenwoordige Djokjakarta bezetten; in het jaar 272 na Chr., die het tegenwoordige Kediri bezetten; in het jaar 295 na Chr., die het tegenwoordige Nawi en Bodjonegoro bezetten; in het jaar 312 na Chr., die het tegenwoordige Koedoes bezetten; in het jaar 314 na Chr., die het tegenwoordige Modjokerto bezetten; in het jaar 424 na Chr., die het tegenwoordige Soerakarta bezetten. Verder wordt er in de *Babad's* nog melding gemaakt van vele volksverhuizingen, die plaats hadden in de vijfde, zesde en zevende eeuw uit Indië naar Java om godsdienstige vervolgingen te ontgaan, die in die eeuwen tusschen de aanhangers van den leer van *Brahma* en *Boeddha* plaats hadden.

Verder maakt een legende melding van een zevende volksplanting, die omstreeks het jaar 450 na Chr. op Java kwam en een strook grond bezette, begrensd door de Tji Dani ter eene en de Tji Taroem ter andere zijde, een gebied dus overeenkomende met dat gedeelte van West-Java hetwelk heden de residentie Batavia vormt en welk gebied in het jaar 1619 na Chr. door de Hollanders werd veroverd. In genaamd jaar stond deze strook grond bekend als het vorstendom Jakatra. Deze Hindoe-kolonisten waren aanhangers van het Wishnoeïsme; zij kozen zich een vorst genaamd Poernawarman, die van genoemd gebied een afzonderlijk vorstendom maakte. Van dezen vorst, die door zijn heldendaden beroemd werd, vinden wij melding gemaakt, dat hij de zevende vorst op Java was en de zes andere vorstendommen beoorlogd heeft voor het oppergezag op Java, dat hem slechts gedeeltelijk gelukte van een gebied later „Soenda" genaamd.

Een achtste volksplanting had plaats in het jaar 634 na Chr., van welke wij het volgende vermeld vinden. De vorst van Astina, Praboe Djaijabaija, die in het jaar 125 na Chr. overleed en hiervoren reeds genoemd is, had vele afstammelingen en opvolgers, waaronder ook Koesoema Tjitra de voetstappen van zijn ondernemenden voorvader volgde. Hij veranderde den naam van zijn rijk Astina in dien van Goedjrat of Koedjrat, omrede hem voorspeld was, dat dit vorstendom in Kling zou te niet gaan. Denkende hiermede het ongeluk niet te kunnen voorkomen, wenschte hij zijn rijk naar Java over te brengen. Hij zond daarvoor onder aanvoering van zijn zoon Awap eene volksplanting Boeddhisten naar het Noord-Oostelijk gedeelte van Java, bestaande uit 5000 lieden van de geslachten *Djalma tani, Djalma oendagi, Djalma oedjam doedoekan, Djalma pangiarik* en *Djalma pradjoerit*. Zij landden het eerst in het Westelijk deel van Java, doch wegens de woestheid en ongezondheid van dat deel van Java gingen zij weder scheeps en voeren naar het Oosten, alwaar geland werd. De aanvoerder Awap stichtte een nieuw rijk Mendang en gaf dat den naam van Mendang Kamoelan. Hij liet zich tot vorst van Oost-Java uitroepen en nam den naam aan van Brawidjaija Sewala Tjala.

Een negende volksplanting had plaats in het jaar 644 na Chr. toen Hangling dherma, ook Djaija hamidjaija en Hanling dhrija genaamd, een nazaat van den vorst van Astina voornoemd, met een volksplanting Brahmanen van 3000 huis gezinnen landde op de Zuidkust van Java, aan welke

landingsplaats hij den naam gaf van Ngamerto. Hij stichtte aldaar het rijk Penging, ook Milawa Pati genaamd.

Wat betreft de eerste komst der Chineezen op Java, werd de pelgrim Shi Fa Hian in het jaar 400 na Chr. op zijn terugreis naar China door stormen op de kust van Java geworpen. Hij vertoefde vijf maanden op Java, waarna hij gelegenheid vond naar China terug te keeren, alwaar hij behouden aankwam. In een werk, genaamd Toe Kioek Kie, heeft hij Java, dat door hem Ja va wordt genoemd, beschreven. Ten gevolge van een en ander zond de Keizer van China gezantschappen naar Java, die een levendigen handel op Java hebben geopend. Het was echter eerst in 1021 na Chr., dat een volksverhuizing van Chineezen naar Java kwam. Evenwel was hun komst speciaal om handel te drijven en hebben zij nooit ernstig getracht een bezitting op Java te krijgen.

Verder vermeldt een koperen plaat op Java gevonden, dat in het jaar 860 na Chr. Java een levendig verkeer had met andere landen en dat toen Klingaleezen, Kanareezen, Negers en Papoeas voor het eerst zich op Java hebben gevestigd om handel te drijven.

De Arabieren kwamen volgens de oudste berichten in het jaar 900 na Chr. op Java. Hun komst betrof speciaal den handel. Zij bekeerden de Animisten, zijnde de tweede en derde volksplanting, die zich in Oost=Java vestigde, tot hun godsdienst van de aanbidding van één Opperwezen genaamd Ridjaloe='l=Ghahib, welke godsdienst toen door de meeste Oostersche volken, ook door de Turken, beleden werd.

In de jaren 1337, 1398 en 1399 na Chr. werden de kustplaatsen van Java als het ware door Arabieren overstroomd, die tot het jaar 1426 na Chr. den Islam op Java meestal door geweld hebben ingevoerd. De afstammelin=gen van deze Arabieren vormen tot op den huidigen dag de ware Moham=medaansche bevolking van Java en bleven ook de kustplaatsen bewonen, terwijl de afstammelingen der zoogenaamde bekeerde Javanen min of meer hun oude godsdienst bleven aanhangen, zelfs zich in ontoegankelijke bergen terugtrokken, om hun godsdienst ongestoord te kunnen belijden, waardoor tot op den huidigen dag belijders van de vier godsdiensten, die successievelijk op Java werden ingevoerd, nog gevonden worden.

De verdere geschiedenis van Java vindt men vermeld in verschillende *Babad's* over Java verspreid, die de voornaamste gebeurtenissen van de verschillende vorstendommen vermelden, van welke *Babad's* of *Sadjarah's* zooals die geschiedboeken in West=Java heeten, geen aaneengeschakelde geschiedenis van Java is bijeen te brengen, daar in deze geschriften ga=pingen voorkomen, die niet aangevuld kunnen worden, terwijl de daarin vermelde geschiedenis ook niet door het aanhalen van historische feiten bewezen is. Wel zijn uit eenige op Java gevonden inscripties enkele be=wijzen te putten, doch deze zijn zoo vaag, dat zij slechts enkele gebeurde feiten kunnen staven, zoodat de geschiedenis van Java, van af de komst van Adji Saka tot de verovering van het rijk Jakatra en de stichting van Batavia door de Hollanders in het jaar 1619 na Chr., vrijwel duister is.

Voor den aandachtigen lezer vermelden wij hierachter de legenden van de volksplantingen onder Adji Keler, Radja Kanna en Adji Saka.

DE EERSTE VOLKSPLANTING IN OOST=JAVA.

Aan een onuitgegeven geschrift, waarop vermeld staat: *„Serat asal kraton Malang"*, ontleenen wij het volgende oud=Javaansch verhaal.

In overoude tijden, toen Java nog een groot eiland en nog niet van Soematra gescheiden was, regeerde in het rijk Roem een vorst (d.i. de Soeltan van Turkije, volgens anderen en meer waarschijnlijker de vorst van Dekhan), die zeer machtig was. Hij koesterde de begeerte, om al de ongewoonde eilanden, die dicht bij zijn rijk gelegen waren, te doen bevolken en bij zijn rijk te voegen.

Op een zekeren dag sprak hij tot zijn Rijksbestuurder, zeggende: „Waar zijn op het oogenblik nog onbewoonde eilanden?"

De Rijksbestuurder antwoordde: „Waarlijk, o vorst! ik weet het niet!"

„Ga er dan spoedig onderzoek naar doen; vraag het aan de kooplieden en aan de vreemdelingen, die in mijn rijk wonen, en deel mij dan mede, wat deze zeggen." gelastte de vorst.

De Rijksbestuurder keerde hierop naar zijn huis terug en gaf last aan den Pati, om al de kooplieden en vreemdelingen uit het rijk te doen oproepen en op een bepaalden dag op het marktplein te verzamelen.

Toen allen verzameld waren, koos hij de zeevarenden uit hun midden en vroeg hen: „Hebt gij op uwe reizen eilanden aangetroffen, die niet bewoond zijn?" De zeevarenden antwoordden: „Ja heer, wij hebben op onze reizen niet ver van dit rijk een groot eiland gezien, dat nog woest en onbewoond is; het heet Noesa Kendang (de vroegere naam van Java). Als men het wil omzeilen, duurt de reis wel veertig dagen, zoo groot is het! Ook vindt men er vele groote en kleine bergen en rivieren."

Nadat de Rijksbestuurder nog andere gegevens had verzameld betreffende andere onbewoonde eilanden, begaf hij zich naar den vorst en deelde hem de verkregen berichten mede.

De vorst antwoordde toen: „Wel, Rijksbestuurder, als dat zoo is, haast u dan twintig duizend mannen en twintig duizend vrouwen van het noodige te voorzien en hen door een aanvoerder naar Noesa Kendang te zenden, daar het mijn verlangen is, dat eiland aan mijn rijk toe te voegen."

De Rijksbestuurder liet toen een geleerde ontbieden, genaamd Adji Keler, die veel gevaren had en droeg hem op twintig duizend mannen te verzamelen, die geen grond bezaten en deze met hun vrouwen en kinderen naar het eiland Kendang te brengen en daar zich te vestigen.

De toebereidselen voor de reis en de uitrusting der prauwen was in twee maanden gereed, men voer af van de kust van Koromandel en zette koers naar Noesa Kendang.

Zij kwamen aan in het Oostelijk gedeelte van Noesa Kendang op een kust, waar veel Djawi groeide, warom zij aan die plaats den naam gaven van Djawi.

Adji Keler, een onderzoek wenschende in te stellen waar geland kon worden, voer een groote rivier op, aan welke hij den naam gaf van Se Mampir (d.i. vertaald : de plaats waar men het eerst aankomt; deze rivier stroomt voorbij het tegenwoordige Soerabaja) en vond een open plek waar gland werd en waar men verbleef.

Na verloop van twee maanden waren bijna allen echter verdelgd door reuzen, monsters en duivels, die zich op het eiland bevonden ; slechts veertig menschen bleven over.

Zoo spoedig zij konden, keerden zij naar Roem terug en deelden den vorst hun wedervaren mede, zeggende : „Ja, groote heer, al de anderen zijn door monsters verdelgd."

Toen beval de vorst alle geleerde priesters in zijn rijk te doen oproepen. Toen allen vergaderd waren, sprak de vorst : „Wel, gij allen geleerden! wat denkt gij toch van dat Djawi ? Het is enkel door monsters en duivels bewoond, die mijn veertig duizend menschen op veertig na hebben verdelgd."

En de priesters spraken : „Als het den vorst van Roem behaagt, zullen wij toovermiddelen aanwenden, om die reuzen, monsters en duivels te verdrijven". Waarop de vorst antwoordde : „Dat is goed ! Haast u de krachtigste toovermiddelen aan te wenden."

Nu verlieten de geleerde priesters het paleis van den vorst om de toovermiddelen gereed te maken, zooals de vorst hun bevolen had. Toen alles klaar was lieten zij ze naar Djawi brengen. Nauwelijks waren de toovermiddelen aangewend, of het eiland begon te schudden en de zee te bruisen; de bergen bewogen zich, alsof zij zouden instorten.

De reuzen, monsters en duivels stonden verbaasd te kijken, werden bang, begonnen te huilen van vrees en gingen op de vlucht. Er waren er die in de holen der bergen een schuilplaats zochten, anderen storten zich in zee en weer anderen stegen de lucht in.

Toen de reuzen en monsters gevlucht en de duivels in het luchtruim verdwenen waren, stelden de priesters een onderzoek in naar de geaardheid van den bodem en bevonden, dat Djawi zeer vruchtbaar was en geschikt tot bewoning. De priesters aanvaardden den terugtocht naar Roem en deelden den vorst hun bevinding mede.

Toen de vorst van Roem vernam hoe de reuzen, monsters en duivels verdwenen waren door de groote kracht der toovermiddelen, liet hij den Rijksbestuurder roepen. Toen deze gekomen was, sprak de vorst tot hem zeggende : „Wel, Rijksbestuurder! hebt gij gehoord van het gebeurde op Djawi ?"

„Ja heer," antwoordde de Rijksbestuurder. „Welnu dan," hernam de vorst, „laat door den Pati weder twintig duizend mannen en twintig duizend vrouwen met hun gezin zoeken en brengt hen met alles, wat zij hebben naar Djawi, behoorlijk uitgerust en voorzien van zes maanden levensmiddelen."

Toen deze menschen verzameld waren, werden zij onder aanvoering van den Rijksbestuurder naar Djawi gebracht.

Daar aangekomen nam hij allereerst maatregelen tegen de wilde dieren. Op verschillende plaatsen werden *desa's* gebouwd, die door sterke afslui-

tingen beveiligd werden. Deze *desa's* werden genoemd : Ngawoe, Hawoe langit, Dewarawati, Mandaraka, Ngamarta en Madoera en er werden hoofden voor deze *desa's* aangewezen, terwijl een geleerde genaamd Kanno als hoofd over alle *desa's* werd aangesteld. Verder nam de Rijksbestuurder maatregelen tegen het vluchten, door alle gebruikte vaartuigen mede terug te nemen naar Roem.

De genomen maatregelen kwamen deze volksplanting ten goede ; zij breidde zich langzamerhand uit naar de open plaatsen in het binnenland.

De bovengemelde geschiedenis gebeurde ongeveer in het jaar 350 vóór Chr.

DE EERSTE VOLKSPLANTING IN WEST- EN MIDDEN-JAVA.

Aan een oud Hindoe-Javaansch geschrift ontleenen wij de gegevens voor het volgend verhaal, dat vermoedelijk plaats vond in de jaren 450 vóór en 50 en 78 jaren na Chr.

Reeds zeer lang geleden leefde er in het rijk Astina, d.i. Kling, Koromandel, een vorst genaamd Ardjoena, die de wensch koesterde zijn rijk uit te breiden, door de naburige onbewoonde eilanden te doen bevolken en aan zijn rijk toe te voegen.

Het grootste eiland, dat daarvoor het eerst in aanmerking kwam, was Java, toen Noesa Kendang genaamd. Daartoe bracht hij een groote volksplanting bijeen, scheepte zich met deze in en deed koers zetten naar Java. Hij deed landen in het Westelijk gedeelte van Java (vermoedelijk ter plaatse waar thans de *desa* Banten nabij Serang gelegen is).

De eerste bewoners van West-Java hadden echter zooveel last van gedrochtelijke wezens genaamd : *Gandaroewa*, *Tetekan*, *Tjitjer*, *Behamboeran*, *Bahoeng* en *Banaspati*, die Java toen bewoonden, daarbij veel te lijden van verscheurende dieren en groote gedrochtelijke slangen en te kampen tegen ziekte, dat de meeste hunner omkwamen en de rest naar hun vaderland terugkeerden.

Een telg uit vorengemeld vorstenhuis, de veertiende opvolger van Ardjoena, Beswara genaamd (volgens andere legenden Astina en volgens weder andere legenden werd Astina door den vorst Baswara als hoofd der volksplanting aangesteld), rustte 500 jaren later een dergelijke volksplanting uit en bracht deze naar West-Java. Deze landde op de zelfde plaats waar vroeger de eerste volksplanting geland had (*desa* Banten).

De vorst Baswara bleef bij deze volksplanting, liet op verschillende plaatsen *desa's* bouwen en deze tegen wilde dieren beveiligen. Daar de gedrochtelijke wezens, die de eerste volksplanting bevochten hadden, er niet meer waren en de vorst maatregelen nam tegen ontvluchten, gelukte deze volksplanting volkomen en breide zich naar de binnenlanden uit.

De vrouw van den vorst van deze volksplanting, welke later de bevolking werd van het rijk Padjadjaran, heette Bramani wati. Uit haar werd geboren een zoon, genaamd Tritroestha (volgens andere legenden Tritrestha). Deze zoon ging als jongeling naar Dekhan (kust van Koromandel) om daar den vorst Saliwahana te dienen en den eeredienst van *Boeddha*, ook *Saka* genaamd, te leeren en zich de geheimen van dezen godsdienst eigen te maken.

Toen hij gewijd was als priester van den eeredienst van *Boeddha* nam hij den naam aan van Adji (Hadji) Saka (d.i. priester van den eeredienst of *Saka* van *Boeddha*). Hij vroeg en verkreeg van zijn vorst vergunning, om met een volksplanting naar Java te gaan, om daar den godsdienst van Boeddha te vestigen.

Als punt van vestiging koos hij het midden van Java en landde met zijn lieden aan de Noordkust bij de monding van een riviertje, waar later de *desa* Waroe, gelegen nabij de *koeta* Rembang, gesticht werd.

(De landing had plaats op den 14en Maart van het jaar 78 na Chr.)

Hier liet hij een klein gedeelte zijner volksplanting achter, om de *sampang's* te bewaken. Vóór zijn vertrek van de landingsplaats, voerde Adji Saka de tijdrekening in, die destijds in Dekhan in gebruik was, en beschouwde den dag zijner landing op Java als den eersten dag van het eerste jaar der door hem ingevoerde tijdrekening. Ook voerde hij de wettelijke bepalingen, die in Dekhan van kracht waren, op Java in, en veranderde den naam van het eiland Kendang in Djawi (later werd deze naam door de Portugeezen veranderd in Java, afkomstig van het woord Djawi).

Met de overige menschen zijner volksplanting begaf hij zich allereerst naar een nabij gelegen berg, later Goenoeng Kendeng genaamd, om den omtrek te verkennen. Alles was toen nog woest en begroeid met zwaar bosch ; in de verte ontwaarde Adji Saka een open plek. Hij nam zich voor, daarheen te trekken, doch vreezende met veel moeilijkheden te kampen te hebben, liet hij zijn medegebrachte goederen op den Goenoeng Kendeng achter, onder bewaking van zijn trouwen bediende, genaamd Sembodo. Ter zijner verdediging tegen wilde dieren, gaf Adji Saka hem zijn eigen wapen, met last, dat aan niemand af te staan en het aan hemzelf terug te geven.

Na de windstreek bepaald te hebben, waarin de open plek gelegen was, ging hij met zijn volksplanting, een weg kappende, in de richting van de open plek. Ter plaatse aangekomen, liet Adji Saka een *desa* bouwen, aan welke hij den naam gaf van Blora. Na alles geregeld te hebben, stichtte hij het rijk Mendang en liet zich uitroepen als vorst van Mendang onder den naam van Praboe Djaijabaija.

Later verplaatste hij de hoofdplaats van het rijk van Mendang naar een plaats, door hem Poerwadadi (Grobogan) genoemd, gelegen niet ver van de *desa* Blora.

Eenige dagen na zijn aankomst ter plaatse, thans Blora genaamd, herinnerde Adji Saka zich, dat hij zijn bediende Sembodo op den Goenoeng Kendeng had achtergelaten, om op zijn medegebrachte goederen te passen. Daar hij deze goederen nog niet noodig had, daarentegen zijn wapen, dat hij aan Sembodo voor diens verdediging had gegeven, erg miste, omdat hij aan dat wapen zeer gehecht was, gaf hij aan zijn tweeden bediende, Doro genaamd, een ander wapen, met last dat aan Sembodo te geven en zijn eigen wapen terug te brengen.

Toen Doro op de plaats kwam, waar Sembodo nog steeds wachtte, weigerde deze het wapen van Adji Saka af te geven en zeide aan Doro, dat zijn meester hem uitdrukkelijk gelast had, zijn wapen alleen aan hemzelf terug te geven. Doro antwoordde, dat Adji Saka hem gelast had aan Sembodo een ander wapen te geven en zijn wapen aan hem terug te brengen. Sembodo stelde toen aan Doro voor, hem als waker te vervangen, opdat hij aan den last van zijn meester kon voldoen, door zelf het wapen te brengen. Doro weigerde echter, daar dit in strijd zou zijn met den last

door hem ontvangen en daar beiden wenschten te voldoen aan de hun gegeven opdracht, kregen zij twist en begonnen om het bezit van het wapen te vechten. Daar zij even moedig en even sterk waren, verwondden zij elkaar doodelijk.

Daar de Goenoeng Kendeng slechts eenige uren gaans van Blora is gelegen en Doro binnen den tijd, dat hij terug kon zijn, nog niet was terug=gekeerd, herinnerde Adji Saka zich den last aan Sembodo gegeven, om zijn wapen onder geen voorwendsel aan een ander af te geven. De trouw van beide bedienden kennende, spoedde hij zich naar den Goenoeng Kendeng, om een twist tusschen hen te voorkomen. Aangekomen op de plaats, waar hij Sembodo had achtergelaten, vond hij zijn beide bedienden badende in hun bloed op den grond liggen. Nadat hij de reden van hun twist van beiden vernomen had, stierven zij.

Adji Saka had diep berouw, aan beide bedienden tegenstrijdige bevelen te hebben gegeven. Bedroefd zat hij neder bij de lijken en verviel in gepeins.

Ter herinnering aan zijn eerste bevel als vorst, dat zulke noodlottige gevolgen had gehad, sneed hij in den bast van den boom, waaronder de lijken lagen, in het kort de geschiedenis van het gebeurde als volgt: *Hana tjaraka, data sawala, padha djajanja, maga bathanga* (Er waren gezanten, deze kregen twist, gelijk was hun moed, ten slotte werden zij lijken).

Toen Adji Saka klaar was, herlas hij zijn inscriptie en het viel hem toen op, dat alle klanken daarin vertegenwoordigd waren. Om zich daarvan te overtuigen, sprak hij luid elke lettergreep van elken zin afzonderlijk uit als : *ha, na, tja, ra, ka, da, ta, sa, wa, la, pa, dha, dja, ja, nja, ma, ga, ba, tha, nga.*

Na eenig nadenken, nam hij zich voor, deze lettergrepen te bezigen voor het alphabet van de Javaansche taal, als een herinnering aan zijn trouwe gezanten.

GEOLOGISCHE VERANDERINGEN.

In de eerste bladzijde van dit hoofdstuk hebben wij melding gemaakt — overgenomen uit oud=Hindoesche geschriften — van veranderingen, die plaats grepen gedurenden den zondvloed, waarbij o.m. geheel Atlantis verzonk, welke vloed ook oorzaak was van geologische veranderingen op Java.

In het werk van A. P. Sinnett, vertaald door W. de F., vonden wij op bladzijde 54, 55, 56, 58 en 59 eenige gegevens omtrent het verzinken van Atlantis, welke wij hebben overgenomen voorzoover deze betreft de geologische veranderingen en hieronder laten volgen.

Ik heb reeds aangetoond, dat oude overleveringen gewag maken van bewoond land, dat ergens bestond, waar nu de Oceaan met zijne groote watermassa's het verleden als met een ondoordringbaren sluier bedekt; dat diepzeepeilingen deze verleveringen schijnen te bevestigen; dat de aangenomen grondbeginselen der geologie er mede in overeenstemming zijn; en dat oudheidkundige ontdekkingen in Mexico ze tot eene bepaalde zekerheid verheven hebben.

Laat mij er zelf nog een klein stuk getuigenis aan toevoegen uit de ondervindingen van een vriend, die heel wat in Mexico gereisd heeft.

Op verschillende plaatsen in dat land, in wouden en oorspronkelijke wildernissen, zijn sporen gevonden van een ouden weg — een stevig ge= gemaakten steenen heirweg — die van de eene of andere plaats in het bin= nenland naar de kust op het uiteinde van het schiereiland Yucatan bleek te loopen. Dicht bij de kust liggen verschillende eilanden waarop eveneens sporen van dien ouden weg zijn gevonden, evenals in de ondiepe heldere wateren tusschen de kust en het vasteland.

Die weg is een even overtuigend bewijs als wanneer het in de geschied= kundige annalen zou zijn opgeteekend, dat er in vervlogen tijden eene bevolkte en beschaafde landstreek lag in de richting, waarheen de weg leidt. Die streek is thans onder water, maar eens was er een tijd, dat zij voor de geheele wereld was, wat Europa thans is, nl. het brandpunt van de grootste beschaving van het tijdperk.

Het aanzicht der aardoppervlakte te dien tijde was zóó, dat zich een onafgebroken vastland uitstrekte van waar thans Mexico is tot Schotland. Zuidwaarts omvatte het 't grootste deel van het tegenwoordig Brazilië en strekte zich uit tot het huidige Afrika, dat toen, behalve 't Noordelijkste deel, zee was.

Van dit Noordelijke deel strekte zich een landtong, waarvan de tegen= woordige Canarische eilanden de bergtoppen waren, naar 't groote Atlantische vasteland uit. Een smalle zeestraat tusschen het uiteinde van dien landtong en de kust van Atlantis was dus 't eenige water, dat men over moest steken voor eene reis van China naar Peru.

De grootste hoofdstad van dit uitgestrekte vasteland, dat natuurlijk vele volkeren en vele groote steden omvatte, was daar gelegen, waar thans het midden van den Oceaan is, tusschen de Kaap Verdische eilanden en West=Indië. De staat van zaken evenwel, waarover ik thans spreek, is niet die, waar Plato's overlevering gewag van maakt. Reusachtige veranderingen wijzigden het tooneel, alvorens het uitgestrekte vasteland teruggebracht was tot de grootte van het eiland Atlantis, dat ongeveer 11500 jaar geleden bestond. Australië bijv. was ongeveer drie of vier keer grooter dan nu en was een oneindig veel ouder land dan Atlantis ; want als wij een millioen jaren teruggaan, had 's werelds aardoppervlakte een geheel ander aanzicht dan in het Atlantische tijdperk. Maar nergens, behalve op het vasteland van Atlantis, was eenige beschaving.

Uitgestrekte overstroomingen en aardbevingen begonnen het groote vasteland te ondermijnen en omstreeks 800.000 jaren geleden begonnen er veranderingen, waardoor het ten slotte in tweeën werd gesplitst en gescheiden van wat toen langzamerhand begon aan te groeien tot het hedendaagsche Amerika, en losgescheurd van het Noord=Oostelijke deel. Dit werd mettertijd vereenigd met nieuw land, dat gevormd werd door de opheffing van Skandinavië en Westelijk Duitschland, zoodat wij na deze groote veranderingen een groot stuk land vinden, dat zich uitstrekte van Noordkaap tot Spanje en natuurlijk de streek insloot, die nu Groot=Britannië en Ierland vormen. Eerst zeer veel later werden dit eilanden.

Tot zoover de beschrijving door A. P. Sinnett gegeven aan de verzinking van Atlantis ; wij kunnen daaraan het volgende toevoegen, ontleend aan en waar zulks te pas kwam vermeld in oude Hindoe=Javaansche overleveringen.

De Hindoesche Parsi's hebben een sterrekundige tijdrekening, berustende op de conjunctie van de Zon en de Maan om de 60 jaren, welke nader zal worden verklaard en die voornamelijk dient, om toekomstige gebeurtenissen met onze Aarde te voorspellen.

Volgens deze tijdrekening moet de zondvloed gerekend tot en met het jaar 1900, 11900 jaren geleden hebben plaats gehad.

Volgens een overlevering der Indiërs werd Christus in het jaar 3102 na den zondvloed geboren, tellen wij de sedert verloopen 1900 jaren er bij, dan zou de zondvloed 5002 jaren geleden hebben plaats gehad.

Volgens nog een andere overlevering moet dit getal niet 5002 doch 5000 zijn.

Volgens de Hindoesche overlevering was het jaar 1900 na Chr. het jaar 1955886587 gerekend van de cosmische ontwikkeling der Aarde en van ons zonnestelsel, berustende op psychometrische gegevens.

Volgens een der *Brahmanas* heeft de zondvloed 10.000 jaren vóór de geboorte van Christus plaats gehad ; tellen wij hierbij de sedert verloopen 1900 jaren, dan krijgen wij 11900 jaren, overeenkomende met de Hindoe=Parsische sterrekundige tijdrekening, zoodat het ons voorkomt, dat deze telling de betrouwbaarste is.

In de overlevering vermeld in Afdeeling *A*, hoofdstuk „Wonderbaarlijke opteekeningen van de verleden en — ook van de toekomstige geschiedenis van onzen aardbol", werd melding gemaakt, dat de Atlantiërs

door voorteekenen van de plaats te grijpen ramp gewaarschuwd, Alantis verlieten voordat de ramp plaatsgreep. Zij trokken naar het ten Oosten en Noorden gelegen land. Of zij daar veilig zijn aangekomen en het nieuwe land bewoond hebben, waardoor het bewezen zou zijn, dat de zondvloed zich uitsluitend bepaald heeft tot Atlantis, vermeldt de overlevering niet. Eerder moet worden aangenomen, dat dit niet het geval is geweest, want volgens onze bijbelsche geschiedenis werd *Noach* door God gewaarschuwd voor de komende zondvloed *over de Aarde* en bevolen een ark van gofez-hout te bouwen van bepaalde afmetingen en inrichting en daarin plaats te nemen met zijn vrouw, kinderen en aangehuwde kinderen en daarin tevens op te nemen een mannetje en wijfje van zijn vee en alle andere dieren, ten einde deze in het leven te houden.

De Hindoesche geschiedenis van *Noach*, in Azië *Waiwaswata* genaamd, een ongehuwde priester, luidt geheel anders, doch komt wat betreft het doel overeen met de Christelijke lezing, namelijk : maatregelen te nemen ten einde aan den komenden vloed te ontkomen.

Volgens den *Mahabharata* luidt deze geschiedenis in het kort als volgt :

Terwijl *Waiwaswata* aan den rivieroever zijn godsdienstige plichten vervult, roept een visch zijn bescherming in tegen een grooteren visch. Hij redt hem en plaatst hem in een kruik, alwaar hij grooter en grooter wordend, hem het nieuws van den komenden vloed mededeelt. Deze visch is de welbekende *Matsija Awatara*, de eerste *Awatara* van *Wishnoe*. Deze beveelt hem een schip te bouwen, waarin *Waiwaswata* gered wordt, omdat hij bestemd is als *Manoe* het toekomstige geslacht voort te brengen. Toen het schip voltooid was, laat *Moelil* de wateren voor den vloed uit den hemel op de aarde vallen. Toen het schip begint te drijven plaatst een reusachtige met een hoorn gewapende visch zich aan het hoofd van het schip. *Waiwaswata* bevestigt overkomstig de ontvangen bevelen een kabel aan dezen hoorn en de visch voert het schip veilig door de woedende elementen. Toen de elementen tot kalmte waren gekomen, deed de visch het schip landen op den top der Himalaya.

Uit een offer na zijn behoud door *Waiwaswata* gebracht, ontsproot een dochter, genaamd *Ila*, ook genaamd *Ida* of *Soedijoema*, welke *Waiwaswata* als vrouw aannam. Uit *Ila* werd geboren een zoon genaamd *Ikshwakoe*, de stamvader van het tegenwoordige of zevende geslacht, dat na de verschillende rampen, die de Aarde getroffen heeft, telkens opnieuw gevormd werd. (Het wordt ook het vierde geslacht genoemd.)

De eerstvolgende ramp, die de Aarde zal treffen door het verplaatsen van haar as, zal plaats hebben, gerekend van 1900 over 9100 jaren, of 21000 jaren na den zondvloed.

TOEKOMSTIGE GEOLOGISCHE VERANDERINGEN OP JAVA.

Het kan aan velen niet onbekend zijn, dat de voorspellingen van Djojobojo — volgens andere geschriften geschreven Djoijoboijo, soms ook Djojohoebojo —, die tot nog toe alle bewaarheid werden, bij den Javaan in eerbiedige vereering staan, alsmede een vast geloof aan de twee laatste voorspellingen, waarvoor de tijd nog niet gekomen is.

Djojobojo leefde in de negende eeuw der Javaansche tijdrekening, was vorst van het rijk van Doho en had zijn zetel te Kediri, toen Kedi genaamd. Hij was niet alleen een goed vorst maar ook een bekwaam sterrekundige en hij voorspelde met zijn astronomischen spiegel, gezeten op den berg Willis, hetgeen tot en met het jaar 2074 van de Javaansche tijdrekening op Java zal gebeuren.

Van deze voorspellingen vindt men op Java duizende lezingen en geen *Boedjanga* is zoo dom of hij heeft de ware. De beide laatste voorspellingen, voor welke de tijd nog niet gekomen is, zijn van hoogst belangrijken aard.

Een van deze voorspellingen zegt, dat er eerlang op Java een groote *prang sabil* zal gestreden worden, eindigende met de onafhankelijkheid van den Javaan, doch slechts van korten duur, waarna hij weder afhankelijk zal worden van een vorst van het gele ras. Te oordeelen naar de redactie van deze voorspelling, zal die strijd niet alleen tegen Javanen maar ook tegen Chineezen gevoerd worden en zal de opstand nabij Ambarawa uitbreken.

De tijd van den aanvang van den *prang sabil* is in deze voorspelling niet met cijfers aangegeven, doch door een teekening, die met den *tjandhra senkala* of het chronogram in cijfers omgezet kan worden. Een dergelijke teekening wordt zoodanig gekozen, dat de benaming van hetgeen daarin te zien is, woorden zijn, die ieder een bepaald getal vertegenwoordigen en met den *tjandhra senkala* in een jaartal omgezet kunnen worden.

De lezing van deze voorspelling is als volgt :

„Zoodra er een draad om de aarde zal gespannen zijn," waarschijnlijk wordt hiermede bedoeld: zoodra men rondom de aarde zal kunnen telegrafeeren,

„Zoodra men met elkander zal kunnen praten op grooten afstand". waarschijnlijk de telephoon.

„Zoodra de wagens zullen loopen zonder paarden", waarschijnlijk worden de automobielen hiermede bedoeld.

„Zoodra er geen afstanden meer zullen zijn", hiermede wordt waarschijnlijk bedoeld het snellere verkeer per spoor of per luchtschip, waardoor de afstanden aanmerkelijk worden bekort in vergelijking met vroeger, doch er kan ook iets anders mede bedoeld zijn, hetgeen men thans nog niet weet of nog zal worden uitgevonden.

„Zal er op Java een groote *prang sabil* worden gevoerd tegen het witte ras ; de *tjaping's* zullen de rivier afdrijven en de Toentang-rivier zal met

bloed geverfd worden. De Javanen zullen dan nog eenmaal het zelfbestuur krijgen doch slechts voor korten tijd, want een koning van het gele ras zal daarna over Java heerschen.

Het woord „*tjaping's*", dat in deze voorspelling voorkomt, wijst volgens het algemeen gevoelen van de Javanen op de Chineezen, terwijl de streek, waar de Toetang=rivier stroomt, het beginpunt van den *prang sabil* zal zijn of de plaats, waar een beslissend gevecht zal plaats hebben.

Boven deze voorspelling staat een teekening voorstellende een onbe=groeide berg in het nachtelijk duister; een ster staat boven den berg; op den top van den berg staan negen potten met brandende wierook, vier in de hoofdwindstreken, vier in de tusschenwindstreken en een in het mid=den. Rondom den berg zijn voorzoover het gezicht reikt, krijgslieden verzameld, terwijl het luchtruim in deze teekening duidelijk uitkomt.

Om het jaartal te weten, dat met deze teekening bedoeld wordt, moeten wij wijzen op de namen der dingen, zooals die opvolgend van rechts naar links in de teekening te zien zijn :

1. De ster boven den berg.
2. De negen potten brandende wierook, die op den berg staan.
3. De onbegroeide berg.
4. Het luchtruim, dat rondom de teekening te zien is.

Het woord krijgsman komt als codewoord in den *tjandhra senkala* niet voor, zoodat wij veronderstellen dat met de verzamelde krijgslieden, te meer daar deze niet te tellen zijn, het eigenlijke doel van de teekening wordt aangeduid, namelijk het begin van den opstand.

Indien men nu de namen der vier genoemde dingen, waaruit de teeke=ning bestaat, in den *tjandhra senkala* opzoekt, zal men zien, dat uit deze teekening het jaartal 1970 der Javaansche tijdrekening is te lezen, zooals hieronder blijkt.

Kawi :	Gegana.	Bitsoe.	Naja.	Sasra.
Javaansch :	Awan= awan.	Goenoeng kapadang.	Sanga.	Bintang.
Neder= landsch :	Luchtruim. (Het lucht= ruim en het vergezicht, dat van den berg te zien is).	Onbegroei= de berg, (rondom welken de krijgslie= den verza= meld zijn).	Negen. (De negen pot= ten met wierook, die op den top van den berg staan).	Ster. (De ster, die boven den berg te zien is).
	0	7	9	1

De tweede teekening aan het slot van de voorspelling stelt voor een postloods, die zeer in verval en bouwvallig is, waarschijnlijk door de in de nabijheid geleverde gevechten. In het dak ziet men een groot gat en in den stal onder dit gat een plas regenwater. In den stal, waarvan men negen stijlen kan zien, staat een mager paard met den kop naar beneden. Hij kijkt naar den plas regenwater.

In deze teekening, waaromheen een lijst is getrokken, vallen voornamelijk in het oog :

1. De lijst, die rondom de teekening is getrokken.
2. De negen stijlen van den stal.
3. Het paard, dat in den stal staat.
4. De plas regenwater in den stal.

De woorden loods, gebouw, stalling en gat in een dak komen als codewoorden in den *tjandhra senkala* niet voor, zoodat deze dingen waarschijnlijk het algemeen verval na den strijd moeten aanduiden. Uit de bovengemelde genummerde namen van de andere dingen in de teekening voorkomende, kan men het jaartal 1974 lezen, zooals hieronder blijkt. Wij moeten den lezer echter nog opmerkzaam maken op den plas regenwater in den stal, welke behalve als codewoord „plas regenwater" nog den tijd aanduidt, waarop de strijd zal eindigen, namelijk in den westmoesson, tusschen 21 December en 18 April of indien men de kenteringen, waarin het ook regent, medetelt van 12 October tot 21 Juni.

Kawi:	Wah.	Koeda.	Naja.	Toenggal.
Javaansch:	Banjoe oedan oewis tiba.	Djaran.	Sanga.	Koempoel.
Nederlandsch:	Plas regenwater (dat door het gat in het dak in den stal is gevallen).	Paard (dat in den stal staat).	Negen. (De negen stijlen van den stal, die te zien zijn).	Geheel. (De lijst, die rondom de teekening is getrokken en het geheel omvat).
	4	7	9	1

De beide genoemde jaartallen kunnen niet zijn die van de Christelijke tijdrekening, daar de voorspellingen beginnen met het jaar 1000 der Javaansche tijdrekening en Djojobojo geleefd heeft in de negende eeuw der Javaansche tijdrekening, zoodat de jaartallen, die in zijn voorspelingen door teekeningen zijn aangeduid, ongetwijfeld die der Javaansche tijdrekening moeten zijn.

De laatste voorspelling van Djojobojo luidt als volgt :

„Honderd jaren *na* den *prang sabil*", dus in het jaar 2074 der Javaansche tijdrekening," zal Java door vulkanische uitbarstingen verwoest worden, gedeeltelijk in zee verzinken en teruggebracht worden tot zijn oorspronkelijke gedaante, namelijk met Madoera medegerekend negen eilanden. De dag des oordeels (*hari kiamat*) zal voor duizenden aanbreken. Door middel van vuur en water zal worden rechtgesproken, de schuldigen zullen worden gestraft en de onschuldigen zullen gewroken worden.

Onder deze voorspelling is een kaart geteekend, waarop de negen eilanden zijn aangegeven. De teekening beteekent hier blijkbaar geen jaartal en geeft alleen den vorm aan, die Java in het jaar 2074 zal krijgen, en waaruit tevens te zien is het land, dat in zee zal wegzinken.

DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN TIJDREKENING.

De eerste bewoners van Java, de Animisten, die bij de komst der Mohammedanen hun geloof verdedigden en daardoor den naam van *Tiang pasek* of ongeloovigen verwierven, hadden geen andere tijdrekening dan de verdeeling van het zonnejaar in vier hoofd= en twaalf tusschen= *mangsa's* of jaargetijden van ongelijken duur, waarnaar inzonderheid de werkzaamheden van den landbouw geregeld werden.

Het begin van elke nieuwe *mangsa* en de daarin te verrichten werkzaam= heden werden aan de bevolking door priesters aangekondigd, die de veranderingen der *mangsa's* waarnamen door het meten van de lengte der schaduw, hetzij van een staand mensch, gemeten door zijn eigen voeten, hetzij van een paal, die loodrecht op een horizontaal vlak geplaatst is, op welk vlak dan de lijn der middagschaduwen aangeteekend en in zes deelen van gelijke lengte verdeeld is, die natuurlijk twee maal 's jaars eens van Noord naar Zuid en eens van Zuid naar Noord, door de middagschaduw doorloopen worden, en zoo de verdeeling van het jaar in twaalf *mangsa's* aangeven.

Deze waarneming werd vergemakkelijkt bij de komst van de Hindoe= *Waisija's* op Java, in het jaar 100 voor Chr., die aanvankelijk den Brah= maanschen godsdienst beleden, doch bij de komst op Java van de Hindoe= sche Parsi of Parsen in de zestiende eeuw tot hun geloof overgingen. Van deze Parsi vindt men nog afstammelingen op het Tengger=gebergte, die *Tiang Tengger* worden genoemd.

Ook zij kenden aanvankelijk geen andere tijdrekening, dan die der *mangsa's*, doch met een berekening van den duur, die gemakkelijker is. Zij leerden de Animisten den duur der *mangsa's* te bepalen naar de verschijning en verdwijning van tien sterren, in dier voege, dat de ver= schijning der tien sterren opvolgend het begin der eerste tien *mangsa's* aangeeft en de tweede verschijning binnen het *mangsa*jaar van de sterren, die het begin der 3de en 2de *mangsa* aangeven, het begin is der 11de en 12de *mangsa*.

De eerste werkelijke tijdrekening werd op Java ingevoerd bij de komst der Hindoesche Shiwaïsten, in het jaar 50 na Chr., die bij de komst der Mohammedanen hun geloof hardnekkig hebben verdedigd, zich ten laatste terugtrokken op het Tji Oedjoeng gebergte en den naam verwierven van *Badoewi's* of roovers. Zij brachten bij hun komst op Java de *Woekoe*= of wekentijdrekening in gebruik, welke tijdrekening tot op heden door hen en ook in de Vorstenlanden nog gevolgd wordt.

In het jaar 78 na Chr. voerde *Adji Saka*, bij zijn komst op Java met een volksplanting Boeddhisten, een nieuwe tijdrekening in. Deze tijdrekening was de Indische luni=solaire, thans nog op Bali in gebruik, bestaande uit maan=jaren, die ongeveer als de Joodsche en Chineesche, door invoering

van schrikkelmaanden, zoo na mogelijk met den loop der zon in overeenstemming gehouden wordt.

Bij de invoering van den Islam op Java, kwam ook de Arabische tijdrekening in gebruik, doch hield daarnevens de door *Adji Saka* ingevoerde stand, totdat waarschijnlijk in het jaar 1555 der *Adji Saka* tijdrekening en 1043 van de Arabische jaartellingen (AD 1633) uit beider vermenging een nieuwe tijdrekening ontstond, die thans bij de Mohammedanen over geheel Java algemeen gebruikelijk is en de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening kan genoemd worden. Zij is zuiver lunair evenals de Arabische, maar met afwijkingen, wier oorsprong nog niet opgehelderd is, en met behoud van de jaartelling van *Adji Saka*, in dier voege, dat het eerste dier nieuwe maanjaren, gelijktijdig met het Arabische jaar 1043 aanvangende op Vrijdag 8 Juli 1633 N.S., het jaartal 1555 bleef voeren en vervolgens voortgeteld werd 1556 enz., alsof de tijdrekening onveranderd gebleven was. Daar het nieuwe zuiver lunair jaar echter door elkander 10 à 11 dagen korter is dan het zonnejaar, komt het Javaansche jaartal nu ongeveer met elke eeuw een drietal jaren nader aan het onze en verschilt in 1910 nog 70 jaren.

De vier hiervoren genoemde tijdrekeningen, die op Java naast elkander nog in gebruik zijn, zullen wij hierachter zoo nauwkeurig mogelijk beschrijven naar schrifturen bij de verschillende secten in gebruik.

AFDEELING A.

DE HINDOE-JAVAANSCHE TIJDREKENING.

Vóór de invoering van een nieuwe tijdrekening door *Adji Saka* in het jaar 78 na Chr., was op Java in gebruik de *Woekoe*-tijdrekening, welke bij de komst der Hindoesche Brahmanen in het jaar 50 na Chr. op Java werd ingevoerd en tot op den huidigen dag en voornamelijk nog bij de *Badoewi's* in gebruik is.

Deze tijdrekening bestaat voornamelijk uit *woekoe's* of weken van 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, en 10 dagen, die respectievelijk :

1. *Ekawara,*
2. *Dwiwara,*
3. *Triwara,*
4. *Tjatoerwara,*
5. *Pantjawara,*
6. *Sadwara* of *Paringkelan,*
7. *Saptawara* of *Minggon,*
8. *Astawara* of *Padewan,*
9. *Sangawara* of *Padangon,*
10. *Dasawara*

heeten en waarvan de 5-, 6- en 7-daagsche de voornaamste en meest gebruikelijke zijn, ofschoon de rekening naar de overige weken niet zelden ook bij waarzeggingen of voorspellingen enz. wordt gebezigd.

De namen der dagen dezer verschillende weken zijn respectievelijk :

Eendaagsche : *Loewang.*

Tweedaagsche : 1 *Menga,* 2 *Pepet.*

Driedaagsche : 1 *Dora,* 2 *Waja,* 3 *Bjantara.*

Vierdaagsche : 1 *Sri,* 2 *Laba* of *Hla,* 3 *Djaja,* 4 *Mandhala.*

Vijfdaagsche : 1 *Paing* of *Pahing,* 2 *Pon* of *Pwan,* 3 *Wage* of *Wageh,* 4 *Kliwon* of *Kaliwon,* 5 *Legi* of *Manis.*

Zesdaagsche : 1 *Toengle,* 2 *Arjang,* 3 *Woeroekoeng* of *Oeroekoeng,* 4 *Paniron* of *Paningron,* 5 *Was* of *Oewas,* 6 *Mawoeloe* of *Mahoeloe.*

Zevendaagsche : 1 *Dite, Radite, Raditi, Raditija* of *Aditija,* 2 *Soma,* 3 *Anggara,* 4 *Boedha,* 5 *Respati* of *Wrihaspati,* 6 *Shoekra,* 7 *Sanestjara* of *Toempak.*

Achtdaagsche : 1 *Sri,* 2 *Indra,* 3 *Goeroe,* 4 *IJamadipati,* 5 *Loedra* of *Lodra,* 6 *Brahma,* 7 *Kala,* 8 *Oema.*

Negendaagsche : (volgens sommigen) 1 *Dangoe,* 2 *Djagoer* of *Djangoer,* 3 *Gigis,* 4 *Nohan,* 5 *Wogan* of *Ogan,* 6 *Kerangan* of *Erangan,* 7 *Woeroeng, Woeroengan* of *Oeroengan,* 8 *Toeloes,* 9 *Dadi.*

Negendaagsche : (volgens anderen) 1 *Dangoe,* 2 *Djangoer* of *Djangoer,* 3 *Gigis,* 4 *Kerangan* of *Erangan,* 5 *Nohan,* 6 *Wogan,* 7 *Toeloes,* 8 *Woeroeng, Woeroengan* of *Oeroengan,* 9 *Dadi.*

Tiendaagsche : (volgens sommigen) 1 *Pandhita,* 2 *Pati,* 3 *Soeka,* 4 *Dhoeka,* 5 *Sri,* 6 *Manoe,* 7 *Manoesja* of *Manoesa,* 8 *Radja,* 9 *Dewa,* 10 *Rakshasa.*

Tiendaagsche : (volgens anderen) 1 *Sri,* 2 *Manoe,* 3 *Manoesja* of *Manoesa,* 4 *Radja,* 5 *Detija,* 6 *Rakshasa,* 7 *Damoedja,* 8 *Pisatja,* 9 *Dewa,* 10 *Jaksa.*

De hierbijgevoegde rangcijfers duiden de volgorde aan, welke de dagen van elke week in den *woekoe*=cyclus innemen, die namelijk met No. 1 van al die weken begint. Bij de eendaagsche week moet dit cijfer ontbreken, omdat de dag van deze week slechts nu en dan, dus onregelmatig, aange= duid wordt of voorkomt. De vier=, acht= en negendaagsche weken, niet juist in den *woekoe*=cyclus van 210 dagen deelbaar zijnde, worden daarmede vereffend, door ze eenige dagen te laten stilstaan. Van de vier= en de achtdaagsche week worden namelijk in *woekoe* 11 (*Galoengan*), *Djaja* en *Kala* (op dezelfde dagen) driemaal achtereen geteld en dit geschiedt vier= maal met *Dangoe* van de negendaagsche week in *woekoe* 1 (Sinta).

Voorts dient nog gemeld te worden, dat de namen der verschillende dagen der weken zijn ontleend aan de namen der goden, die op die dagen over de aarde heerschen.

Zooals hiervoren reeds is gezegd, zijn de 5=, 6= en 7=daagsche weken de voornaamste en hiervan zijn weder de 7= en 5=daagsche de meest gevolgde en gewone.

De 7 daagsche week, die als tijdmaat op zich zelf geen bijzondere bena= ming heeft en gewoonlijk door de uitdrukking *pitoeng dina* of *dinten* (*toedjoe hari* = zeven dagen) of *minggoe* of *minggon* = een zondagsver= loop wordt aangeduid, heet *woekoe* en vormt als zoodanig het dertigste deel van een tijdkring van 30 weken bij de *woekoe*=tijdrekening het halve *woekoe*=jaar van 210 dagen genoemd.

Deze 30 *woekoe's* hebben afzonderlijke namen, die hieronder in volgorde worden vermeld :

1. *Sinta*,
2. *Landep*,
3. *Woekir* of *Oekir*
4. *Koerantil*,
5. *Toloe*,
6. *Goembreg* of *Goemreg*,
7. *Warigalit* of *Wariga*,
8. *Warigagoeng* of *Warigadijan*,
9. *Djoeloeng=wangi*,
10. *Soengsang*,
11. *Galoengan* of *Dhoengoelan*,
12. *Koeningan*,
13. *Langkir*,
14. *Mandhasia* of *Mandangsija*,
15. *Djoeloeng=poedjoet*,
16. *Pahang*,
17. *Koeroe=weloet* of *Kroeloet*,
18. *Marakeh* of *Mrakih*,
19. *Tambir*,
20. *Madhangkoengan*,
21. *Maktal* of *Matal*,
22. *Woeje* of *Oeje*,
23. *Manahil*,
24. *Prang=bakat*,
25. *Bala*,
26. *Woegoe* of *Oegoe*,
27. *Wajang*,
28. *Koelawoe*,
29. *Dhoekoet* en
30. *Watoegoenoeng*,

zijnde de namen van den vorst van *Gilingwesi*, *Watoegoenoeng* of *Selapar= wata*, zijn twee vrouwen *Dewi Sinta* en *Dewi Landep* en zijn 27 bij *Dewi Sinta* verwekte zonen, ter wier eere en herinnering volgens de bekende legende betreffende den ondergang van dit vorstengeslacht door *Bathara Goeroe* deze cyclus werd ingesteld.

Nauw verband met deze rekening houdt de zoogenaamde *pasaran* of *pekenan*, d.i. de 5=daagsche week, die oorspronkelijk niets anders is geweest dan een gewone marktweek, waarvan beurtelings op vijf, samen een buurt of wijk vormende, bij elkander gelegen plaatsen (waarvan één in het mid= den en de 4 overige daaromheen), markt (*pasar* of *peken*) gehouden werd.

Zooals wij hiervoren opgaven, is de gewone volgorde der dagen dezer week : *Paing*, *Pon*, *Wage*, *Kliwon* en *Legi* en zulks wijl de cyclus van 30

woekoe's en bijgevolg ook de 6 onderverdeelingen daarvan 5 *woekoe's* of 7 *pasaran's* (35 dagen) altijd met *Paing* aanvangen. Evenwel ziet men dikwijls *Legi* of een der andere dagen als den eersten dag dezer week gebruiken, want geen dezer dagen schijnt bepaaldelijk als de eerste beschouwd te worden, ofschoon de volgorde en de verschillende namen overal dezelfde zijn.

De onderverdeeling in 35 dagen (*selapan dina* of *dinten* ook *lapanan*) berust op de 35 combinaties, die door de samenvalling der dagen van de 7= en 5=daagsche weken gevormd worden, en die ieder om de 35 dagen terugkomen. Ook vormen deze tijdrekeningen van 5 *woekoe's* of 7 *pasaran's* de *woekoe*=maanden, waarvan er 12 in een jaar zijn, zoodat het *woekoe*=jaar dus 420 dagen telt. Deze *woekoe*=maanden worden aangeduid door de volgende namen :

1. *Kartika,*
2. *Poesha,*
3. *Mangasri,*
4. *Setra,*
5. *Manggakala,*
6. *Naja,*
7. *Phalgoena,*
8. *Wisaka,*
9. *Djita,*
10. *Srawana,*
11. *IJoedrawana en*
12. *Asoedji.*

De namen van deze *woekoe*=maanden zijn, evenals die der weken en dagen, ontleend aan namen van goden, die gedurende deze tijdkringen heerschen.

Volgens Hindoe=Javaansche geschriften zijn de namen der *woekoe*=maanden en hun volgorde als volgt :

1. *Waisakha,*
2. *Dijaishtha,*
3. *Ashada,*
4. *Srawana,*
5. *Bhadra,*
6. *Aswina,*
7. *Kartika,*
8. *Marhasirsha,*
9. *Poesha,*
10. *Magha,*
11. *Phalgoena,*
12. *Tshaitra.*

De Hindoe=Javaan onderscheidt verder 60 *woekoe*=jaren van 420 dagen, die hun namen ontleend hebben aan de goden, die over deze tijdperken heerschen, welke goden invloed uitoefenen op gelukkige of ongelukkige tijdperken in het leven.

Deze jaren zijn :

1. *Ambrama,*
2. *Bisawisoe,*
3. *Kalajoedi,*
4. *Kalakanda.*
5. *Rahoetri,*
6. *Dhondhoemi,*
7. *Trijoedhari,*
8. *Tisimoeka,*
9. *Dinakara,*
10. *Soedjarha,*
11. *Sandamoeka,*
12. *Sandakasanda,*
13. *Djagaloegema,*
14. *Kiloka,*
15. *Prabawa,*
16. *Hiwa,*
17. *Tjoelika,*
18. *Pramadhoeda,*
19. *Prasoepati,*
20. *Hanggila,*
21. *Istrimoeka,*
22. *Pawa,*
23. *Hipa,*
24. *Tadoe,*
25. *Hiswara,*
26. *Wakadania,*
27. *Pramadi,*
28. *Wikrama,*
29. *Wila,*
30. *Sitrapanoe,*
31. *Soepanoe,*
32. *Taroena,*
33. *Partipa,*
34. *Parwati,*
35. *Sarwasiti,*
36. *Sarwadadi,*
37. *Wirodi,*
38. *Wikoerandi,*
39. *Kareha,*
40. *Nantena,*
41. *Widjaja,*
42. *Djajwaha,*
43. *Manmata,*
44. *Tonmoekti,*
45. *Djiwalambi,*
46. *Woelambi,*
47. *Wikari,*
48. *Sarwari,*
49. *Pilapawa,*
50. *Soebakarti,*
51. *Soebwakarti,*
52. *Adjia,*
53. *Ananda,*
54. *Raktjakha,*
55. *Pinggala,*
56. *Rakmoeka,*
57. *Pilawangga,*
58. *Sahoemia,*
59. *Sandaroena,*
60. *Roedrasta.*

DE TELLING BIJ EEUWEN.

De Hindoe=Javaan kent vier eeuwen, elk van 27 jaren; deze heeten 1 *Santjara*, 2 *Hadi*, 3 *Koenthara* en 4 *Sangara*, van welke de eerste en derde naar de *woekoe* waarin zij beginnen, ook *windoe Kalawoe*, de tweede en vierde *windoe Langkir* genoemd worden. Het is zeer merkwaardig, dat het aantal dagen van elke Hindoe=Javaansche eeuw van 27 jaren van 420 dagen of 11340 dagen overeenkomt met het aantal dagen van vier Javaansch=Mohammedaansche eeuwen van 2835 dagen of 11340 dagen. Telt men uitsluitend bij 30 Hindoe=Javaansche weken of *woekoe's*, zooals thans op Java het geval is, dan komen toevallig ook 27 halve *woekoe*=jaren van 210 dagen of 5670 dagen overeen met twee Javaansch=Mohammedaansche eeuwen van 2835 of 5670 dagen. Deze toevallige overeenkomst levert het voordeel op, dat zoolang er in de Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening geen vereffening plaats heeft, om de 32 Javaansch=Mohammedaansche of 27 Hindoe=Javaansche jaren, de jaren, maanden en weken van beide tijdrekeningen altijd met dezelfde dagen aanvangen. Het zelfde heeft ook plaats met 16 Javaansch=Mohammedaansche jaren en 13½ Hindoe=Javaansche jaren.

Ten einde naar den Javaansch=Mohammedaanschen kalender te kunnen nagaan, welke *woekoe* men heeft, volgt hier achter een uitgewerkte *woekoe*=kalender van 16 jaren, die na elke 16 jaren opnieuw kan gebruikt worden.

De tijd van bovengemelde 4 eeuwen van 8 jaren of 32 jaren is op Java ook in gebruik voor het bepalen van den ouderdom en wordt elke tijdkring van 32 jaren een levenstijdperk of *panggesangan* (Jav.) of *penghidoepan* (Mal.) genoemd.

De Javaan kent voor den duur van het leven vier van dergelijke tijdperken, die tezamen genomen een tijdkring van 128 jaren vormen.

Het eerste tijdperk duurt van af de geboorte tot na het huwelijk het eerste kind geboren wordt en de echtelieden zich *Bapa* en *Embok* of vader en moeder noemen, dan wel tot en met een leeftijd van 32 jaren.

Het tweede tijdperk duurt van af de geboorte van het eerste kind tot de geboorte van het eerste kleinkind en het eerste geslacht den naam krijgt van *Kaki* en *Nini* of grootvader en grootmoeder, dan wel van het 33ste tot en met het 64ste jaar.

Het derde tijdperk vangt aan met de geboorte van het kleinkind tot de geboorte van het eerste achterkleinkind en het eerste geslacht den naam krijgt van *Tjanga* en *Embah Tjanga* of overgrootvader en overgrootmoeder, of van het 65ste tot en met het 96ste jaar.

Het vierde tijdperk vangt aan met de geboorte van het eerste achterkleinkind tot de geboorte van het eerste achter=achterkleinkind en het

eerste geslacht den naam krijgt van *Kijai* en *Nijai* of betovergrootvader en betovergrootmoeder of van het 97ste jaar tot den ouderdom van 128 jaren.

Inlanders, die hun vierde levenstijdperk zijn ingetreden en hun 96ste jaar hebben bereikt, zijn op Java niet zeldzaam, doch zij die het vierde levenstijdperk geheel beleven, zullen zeker wel tot de uitzonderingen behooren.

DE WOEKOE=KALENDER.

Indien men van een gegeven datum van de Christelijke tijdrekening in de *woekoe*=kalender de *woekoe* wenscht op te zoeken, raadpleegt men eerst een Nederlandsch=Indische almanak, waarin gewoonlijk naast de Christelijke, ook de Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening voorkomt. Indien men het jaartal, de maand en den datum van de Javaansch=Moham=medaansche tijdrekening, die overeenkomt met den gegeven datum der Christelijke tijdrekening, gevonden heeft, zoekt men allereerst het gevon=den jaartal aan het hoofd van een der staten van den *woekoe*=kalender op. Heeft men den staat waarin het jaartal vermeld is gevonden, dan zoekt men daarin de maand en vervolgens den datum op, waarachter de *woekoe* vermeld staat. Om nu te weten welke dagen van de 1=daagsche tot en met de 10=daagsche week overeenkomen met den te raadplegen datum, zoekt men de gevonden *woekoe* op in den tweeden staat en vervolgens den dag in die *woekoe*, die overeenkomt met den dag der te raadplegen datum ; op de lijn van dezen dag vindt men dan alle dagen van de 1=daagsche tot en en met de 10=daagsche week, die met den te raadplegen datum en dag der Christelijke tijdrekening overeenkomen.

Wij zullen dit met een voorbeeld duidelijk maken. Men wenscht b.v. de *woekoe* te weten van Zondag 1 Februari 1903. Na een almanak geraad=pleegd te hebben, ziet men, dat 3 *Sela* van het jaar 1832 van de Javaansch=Mohamedaansche tijdrekening overeenkomt met den opgegeven datum. Het jaartal 1832 zoekt men nu op in de bladen van den eersten staat van den *woekoe*=kalender en men zal die vinden in den staat van het jaar *Bé*. Van dit jaar raadpleegt men den 3den van de maand *Sela* en men zal zien, dat de *woekoe Prang=bakat* op den 3den begonnen is. Daar den 1sten Februari 1903 op een Zondag viel, zoekt men verder in den tweeden staat — zijnde een kalender der *woekoe*dagen — de *woekoe Prang=bakat* op en van deze *woekoe* den Zondag. Op de lijn, waarop de Zondag (*Dite*) vermeld is, vindt men alle dagen van de 1=daagsche tot en met de 10=daagsche week van de *woekoe*tijdrekening, die met den te raadplegen dag en datum over=eenkomen als : *Loewang Pepet, Bjantara, Mandala, Pon, Mawoloe, Dite, Oema, Wogan* en *Pati*. De bijzonderheden van deze dagen vindt men in het Brahmaansch Pantheon en uitvoeriger in het 2de deel.

DE WOEKOE'S GEDURENDE TWEE JAVAANSCH-MOHAMMEDAANSCHE EEUWEN OF ZESTIEN JAREN.

HET JAAR DALIP.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1779, 1795, 1811, 1827, 1843, enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 1 tot 4 Koelawoe.	van 5 tot 11 Dhoekoet.	van 12 tot 18 Watoegoenoeng.
Sapar.	van 1 tot 2 Landep.	van 3 tot 9 Woekir.	van 10 tot 16 Koerantil.
Rabingoel-awal.	1 Goembreg.	van 2 tot 8 Warigalit.	van 9 tot 15 Warigagoeng.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 6 Galoengan.	van 7 tot 13 Koeningan.	van 14 tot 20 Langkir.
Djoemadil-awal.	van 1 tot 5 Djoeloeng-poedjoet.	van 6 tot 12 Pahang.	van 13 tot 19 Koeroe-weloet.
Djoemadil-akir.	van 1 tot 3 Tambir.	van 4 tot 10 Madhang-koengan.	van 11 tot 17 Maktal.
Redjeb.	van 1 tot 2 Manahil.	van 3 tot 9 Prang-bakat.	van 10 tot 16 Bala.
Roewah.	van 1 tot 7 Koelawoe.	van 8 tot 14 Dhoekoet.	van 15 tot 21 Watoegoenoeng.
Poeasa.	van 1 tot 6 Landep.	van 7 tot 13 Woekir.	van 14 tot 20 Koerantil.
Sawal.	van 1 tot 4 Goembreg.	van 5 tot 11 Warigalit.	van 12 tot 18 Warigagoeng.
Sela.	van 1 tot 3 Soengsang.	van 4 tot 10 Galoengan.	van 11 tot 17 Koeningan.
Besar.	1 Mandhasia.	van 2 tot 8 Djoeloeng-poedjoet.	van 9 tot 15 Pahang.

Indien de data der *Woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR HE.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1780, 1796, 1812, 1828, 1844, enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 7 Tambir.	van 8 tot 14 Madhang-koengan.	van 15 tot 21 Maktal.
Sapar.	van 1 tot 5 Manahil.	van 6 tot 12 Prang-bakat.	van 13 tot 19 Bala.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 4 Wajang.	van 5 tot 11 Koelawoe.	van 12 tot 18 Dhoekoet.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 2 Landep.	van 3 tot 9 Woekir.	van 10 tot 16 Koerantil.
Djoemadil-awal.	1 Goembreg.	van 2 tot 8 Warigalit.	van 9 tot 15 Warigagoeng.
Djoemadil-akir.	van 1 tot 6 Galoengan.	van 7 tot 13 Koeningan.	van 14 tot 20 Langkir.
Redjeb.	van 1 tot 5 Djoeloeng-poedjoet.	van 6 tot 12 Pahang.	van 13 tot 19 Koeroe-weloet.
Roewah.	van 1 tot 3 Tambir.	van 4 tot 10 Madhang-koengan.	van 11 tot 17 Maktal.
Poeasa.	van 1 tot 2 Manahil.	van 3 tot 9 Prang-bakat.	van 10 tot 16 Bala.
Sawal.	van 1 tot 7 Koelawoe.	van 8 tot 14 Dhoekoet.	van 15 tot 21 Watoegoenoeng.
Sela.	van 1 tot 6 Landep.	van 7 tot 13 Woekir.	van 14 tot 20 Koerantil.
Besar.	van 1 tot 4 Goembreg.	van 5 tot 11 Warigalit.	van 12 tot 18 Warigagoeng.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 19 tot 25 Sinta.	van 26 tot 30 Landep.	
Sapar.	van 17 tot 23 Toloe.	van 24 tot 29 Goembreg.	
Rabingoel-awal.	van 16 tot 22 Djoeloeng-wangi.	van 23 tot 29 Soengsang.	30 Galoengan.
Rabingoel-akir.	van 21 tot 27 Mandhasia.	van 28 tot 29 Djoeloeng-poedjoet.	
Djoemadil-awal.	van 20 tot 26 Marakeh.	van 27 tot 30 Tambir.	
Djoemadil-akir.	van 18 tot 24 Woeje.	van 25 tot 29 Manahil.	
Redjeb.	van 17 tot 23 Woegoe.	van 24 tot 30 Wajang.	
Roewah.	van 22 tot 28 Sinta.	29 Landep.	
Poeasa.	van 21 tot 27 Toloe.	van 28 tot 30 Goembreg.	
Sawal.	van 19 tot 25 Djoeloeng-wangi.	van 26 tot 29 Soengsang.	
Sela.	van 18 tot 24 Langkir.	van 25 tot 30 Mandhasia.	
Besar.	van 16 tot 22 Koeroe-weloet.	van 23 tot 29 Marakeh.	

Soera.	van 22 tot 28 Woeje.	van 29 tot 30 Manahil.	
Sapar.	van 20 tot 26 Woegoe.	van 27 tot 29 Wajang.	
Rabingoel-awal.	van 19 tot 25 Watoegoe-noeng.	van 26 tot 30 Sinta.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Rabingoel=akir.	van 1 tot 2 Sinta.	van 3 tot 9 Landep.	van 10 tot 16 Woekir.
Djoemadil=awal.	1 Toloe.	van 2 tot 8 Goembreg.	van 9 tot 15 Warigalit.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 6 Soengsang.	van 7 tot 13 Galoengan.	van 14 tot 20 Koeningan.
Redjeb.	van 1 tot 5 Mandhasia.	van 6 tot 12 Djoeloeng= poedjoet.	van 13 tot 19 Pahang.
Roewah.	van 1 tot 3 Marakeh.	van 4 tot 10 Tambir.	van 11 tot 17 Madhang= koengan.
Poeasa.	van 1 tot 2 Woeje.	van 3 tot 9 Manahil.	van 10 tot 16 Prang=bakat.
Sawal.	van 1 tot 7 Wajang.	van 8 tot 14 Koelawoe.	van 15 tot 21 Dhoekoet.
Sela.	van 1 tot 6 Sinta.	van 7 tot 13 Landep.	van 14 tot 20 Woekir.
Besar.	van 1 tot 4 Toloe.	van 5 tot 11 Goembreg.	van 12 tot 18 Warigalit.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven vaot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 onderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAARIMAWAL.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche 1781, 1797, 1813, 1829, 1845 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 2 Djoeloeng= wangi.	van 3 tot 9 Soengsang.	van 10 tot 16 Galoengan.
Sapar.	van 1 tot 7 Mandhasia.	van 8 tot 14 Djoeloeng= poedjoet.	van 15 tot 21 Pahang.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 6 Marakeh.	van 7 tot 13 Tambir.	van 14 tot 20 Madhang= koengan.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 4 Woeje.	van 5 tot 11 Manahil.	van 12 tot 18 Prang=bakat.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 3 Woegoe.	van 4 tot 10 Wajang.	van 11 tot 17 Koelawoe.
Djoemadil=akir.	1 Watoe= goenoeng.	van 2 tot 8 Sinta.	van 9 tot 15 Landep.
Redjeb.	van 1 tot 7 Toloe.	van 8 tot 14 Goembreg.	van 15 tot 21 Warigalit.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Rabingoel=akir.	van 17 tot 23 Koerantil.	van 24 tot 29 Toloe.	
Djoemadil=awal.	van 16 tot 22 Warigagoeng.	van 23 tot 29 Djoeloeng= wangi.	30 Soengsang.
Djoemadil=akir.	van 21 tot 27 Langkir.	van 28 tot 29 Mandhasia.	
Redjeb.	van 20 tot 26 Koeroe=weloet.	van 27 tot 30 Marakeh.	
Roewah.	van 18 tot 24 Maktal.	van 25 tot 29 Woeje.	
Poeasa.	van 17 tot 23 Bala.	van 24 tot 30 Woegoe.	
Sawal.	van 22 tot 28 Watoegoenoeng.	29 Sinta.	
Sela.	van 21 tot 27 Koerantil.	van 28 tot 30 Toloe.	
Besar.	van 19 tot 25 Warigagoeng.	van 26 tot 30 Djoeloeng= wangi.	

Soera.	van 17 tot 23 Koeningan.	van 24 tot 30 Langkir.	
Sapar.	van 22 tot 28 Koeroe= weloet.	29 Marakeh.	
Rabingoel=awal.	van 21 tot 27 Maktal.	van 28 tot 30 Woeje.	
Rabingoel=akir.	van 19 tot 25 Bala.	van 26 tot 29 Woegoe.	
Djoemadil=awal.	van 18 tot 24 Dhoekoet.	van 25 tot 30 Watoegoe= noeng.	
Djoemadil=akir.	van 16 tot 22 Woekir.	van 23 tot 29 Koerantil.	
Redjeb.	van 22 tot 28 Warigagoeng.	van 29 tot 30 Djoeloeng= wangi.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Roewah.	van 1 tot 5 Djoeloeng=wangi.	van 6 tot 12 Soengsang.	van 13 tot 19 Galoengan.
Poeasa.	van 1 tot 4 Langkir.	van 5 tot 11 Mandhasia.	van 12 tot 18 Djoeloeng=poedjoet.
Sawal.	van 1 tot 2 Koeroe=weloet.	van 3 tot 9 Marakeh.	van 10 tot 16 Tambir.
Sela.	1 Maktal.	van 2 tot 8 Woeje.	van 9 tot 15 Manahil.
Besar.	van 1 tot 6 Woegoe.	van 7 tot 13 Wajang.	van 14 tot 20 Koelawoe.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1782, 1798, 1814, 1830, 1846 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 5 Watoegoenoeng.	van 6 tot 12 Sinta.	van 13 tot 19 Landep.
Sapar.	van 1 tot 3 Koerantil.	van 4 tot 10 Toloe.	van 11 tot 17 Goembreg.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 2 Warigagoeng.	van 3 tot 9 Djoeloengwangi.	van 10 tot 16 Soengsang.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 7 Langkir.	van 8 tot 14 Mandhasia.	van 15 tot 21 Djoeloeng=poedjoet.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 6 Koeroe=weloet.	van 7 tot 13 Marakeh.	van 14 tot 20 Tambir.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 4 Maktal.	van 5 tot 11 Woeje.	van 12 tot 18 Manahil.
Redjeb.	van 1 tot 3 Bala.	van 4 tot 10 Woegoe.	van 11 tot 17 Wajang.
Roewah.	1 Dhoekoet.	van 2 tot 8 Watoegoenoeng.	van 9 tot 15 Sinta.
Poeasa.	van 1 tot 7 Koerantil.	van 8 tot 14 Toloe.	van 15 tot 21 Goembreg.
Sawal.	van 1 tot 5 Warigagoeng.	van 6 tot 12 Djoeloengwangi.	van 13 tot 19 Soengsang.
Sela.	van 1 tot 4 Koeningan.	van 5 tot 11 Langkir.	van 12 tot 18 Mandhasia.
Besar.	van 1 tot 2 Pahang.	van 3 tot 9 Koeroe=weloet.	van 10 tot 16 Marakeh.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

Maanden.	Data met hun woekoe's		
Roewah.	van 20 tot 26 Koeningan.	van 27 tot 29 Langkir.	
Poeasa.	van 19 tot 25 Pahang.	van 26 tot 30 Koeroe=weloet.	
Sawal.	van 17 tot 23 Madhang=koengan.	van 24 tot 29 Maktal.	
Sela.	van 16 tot 22 Prang=bakat.	van 23 tot 29 Bala.	30 Woegoe.
Besar.	van 21 tot 27 Dhoekoet.	van 28 tot 29 Watoegoe=noeng.	

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1782, 1798, 1814, 1830, 1846 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 20 tot 26 Woekir.	van 27 tot 30 Koerantil.	
Sapar.	van 18 tot 24 Warigalit.	van 25 tot 29 Warigagoeng.	
Rabingoel=awal.	van 17 tot 23 Galoengan.	van 24 tot 30 Koeningan.	
Rabingoel=akir.	van 22 tot 28 Pahang.	29 Koeroe=weloet.	
Djoemadil=awal.	van 21 tot 27 Madhangkoengan.	van 28 tot 30 Maktal.	
Djoemadil=akir.	van 19 tot 25 Prang=bakat.	van 26 tot 29 Bala.	
Redjeb.	van 18 tot 24 Koelawoe.	van 25 tot 30 Dhoekoet.	
Roewah.	van 16 tot 22 Landep.	van 23 tot 29 Woekir.	
Poeasa.	van 22 tot 28 Warigalit.	van 26 tot 30 Warigagoeng.	
Sawal.	van 20 tot 26 Galoengan.	van 27 tot 29 Koeningan.	
Sela.	van 19 tot 25 Djoeloeng=poedjoet.	van 26 tot 30 Pahang.	
Besar.	van 17 tot 23 Tambir.	van 24 tot 29 Madhangkoengan.	

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAARGETIJ.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1783, 1799, 1815, 1831, 1847 enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	1 Madhang-koengan.	van 2 tot 8 Maktal.	van 9 tot 15 Woeje.
Sapar.	van 1 tot 6 Bala.	van 7 tot 13 Woegoe.	van 14 tot 20 Wajang.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 5 Dhoekoet.	van 6 tot 12 Watoegoenoeng.	van 13 tot 19 Sinta.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 3 Woekir.	van 4 tot 10 Koerantil.	van 11 tot 17 Toloe.
Djoemadil-awal.	van 1 tot 2 Warigalit.	van 3 tot 9 Warigagoeng.	van 10 tot 16 Djoeloeng-wangi.
Djoemadil-akir.	van 1 tot 7 Koeningan.	van 8 tot 14 Langkir.	van 15 tot 21 Mandhasia.
Redjeb.	van 1 tot 6 Pahang.	van 7 tot 13 Koeroe-weloet.	van 14 tot 20 Marakeh.
Roewah.	van 1 tot 4 Madhang-koengan.	van 5 tot 11 Maktal.	van 12 tot 18 Woeje.
Poeasa.	van 1 tot 3 Prang-bakat.	van 4 tot 10 Bala.	van 11 tot 17 Woegoe.
Sawal.	1 Koelawoe.	van 2 tot 8 Dhoekoet.	van 9 tot 15 Watoegoenoeng.
Sela.	van 1 tot 7 Woekir.	van 8 tot 14 Koerantil.	van 15 tot 21 Toloe.
Besar.	van 1 tot 5 Warigalit.	van 6 tot 12 Warigagoeng.	van 13 tot 19 Djoeloeng-wangi.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAARGETIJ.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1784, 1800, 1816, 1832, 1848 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 3 Galoengan.	van 4 tot 10 Koeningan.	van 11 tot 17 Langkir.
Sapar.	1 Djoeloeng-poetjoet.	van 2 tot 8 Pahang.	van 9 tot 15 Koeroe-weloet.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 7 Madhang-koengan.	van 8 tot 14 Maktal.	van 15 tot 21 Woeje.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 16 tot 22 Manahil.	van 23 tot 29 Prang-bakat.	30 Bala.
Sapar.	van 21 tot 27 Koelawoe.	van 28 tot 29 Dhoekoet.	
Rabingoel-awal.	van 20 tot 26 Landep.	van 27 tot 30 Woekir.	
Rabingoel-akir.	van 18 tot 24 Goembreg.	van 25 tot 29 Warigalit.	
Djoemadil-awal.	van 17 tot 23 Soengsang.	van 24 tot 30 Galoengan.	
Djoemadil-akir.	van 22 tot 28 Djoeloeng-poedjoet.	29 Pahang.	
Redjeb.	van 21 tot 27 Tambir.	van 28 tot 30 Madhang-koengan.	
Roewah.	van 19 tot 25 Manahil.	van 26 tot 29 Prang-bakat.	
Poeasa.	van 18 tot 24 Wajang.	van 25 tot 30 Koelawoe.	
Sawal.	van 16 tot 22 Sinta.	van 23 tot 29 Landep.	
Sela.	van 22 tot 28 Goembreg.	van 29 tot 30 Warigalit.	
Besar.	van 20 tot 26 Soengsang.	van 27 tot 30 Galoengan.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Rabingoel=akir.	van 1 tot 5 Prang=bakat.	van 6 tot 12 Bala.	van 13 tot 19 Woegoe.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 4 Koelawoe.	van 5 tot 11 Dhoekoet.	van 12 tot 18 Watoegoenoeng.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 2 Landep.	van 3 tot 9 Woekir.	van 10 tot 16 Koerantil.
Redjeb.	1 Goembreg.	van 2 tot 8 Warigalit.	van 9 tot 15 Warigagoeng.
Roewah.	van 1 tot 6 Galoengan.	van 7 tot 13 Koeningan.	van 14 tot 20 Langkir.
Poeasa.	van 1 tot 5 Djoeloeng= poedjoet.	van 6 tot 12 Pahang.	van 13 tot 19 Koeroe=weloet.
Sawal.	van 1 tot 3 Tambir.	van 4 tot 10 Madhang= koengan.	van 11 tot 17 Maktal.
Sela.	van 1 tot 2 Manahil.	van 3 tot 9 Prang=bakat.	van 10 tot 16 Bala.
Besar.	van 1 tot 7 Koelawoe.	van 8 tot 14 Dhoekoet.	van 15 tot 21 Watoegoenoeng.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAARAWOE.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche 1785, 1801, 1817, 1833, 1849 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 6 Landep.	van 7 tot 13 Woekir.	van 14 tot 20 Koerantil.
Sapar.	van 1 tot 4 Goembreg.	van 5 tot 11 Warigalit.	van 12 tot 18 Warigagoeng.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 3 Soengsang.	van 4 tot 10 Galoengan.	van 11 tot 17 Koeningan.
Rabingoel=akir.	1 Mandhasia.	van 2 tot 8 Djoeloeng= poedjoet.	van 9 tot 15 Pahang.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 7 Tambir.	van 8 tot 14 Madhang= koengan.	van 15 tot 21 Maktal.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 5 Manahil.	van 6 tot 12 Prang=bakat.	van 13 tot 19 Bala.
Redjeb.	van 1 tot 4 Wajang.	van 5 tot 11 Koelawoe.	van 12 tot 18 Dhoekoet.
Roewah.	van 1 tot 2 Sinta.	van 3 tot 9 Landep.	van 10 tot 16 Woekir.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Rabingoel=akir.	van 20 tot 26 Wajang.	van 27 tot 29 Koelawoe.	
Djoemadil=awal.	van 19 tot 25 Sinta.	van 26 tot 30 Landep.	
Djoemakil=akir.	van 17 tot 23 Toloe.	van 24 tot 29 Goembreg.	
Redjeb.	van 16 tot 22 Djoeloeng= wangi.	van 23 tot 29 Soengsang.	30 Galoengan.
Roewah.	van 21 tot 27 Mandhasia.	van 28 tot 29 Djoeloeng= poedjoet.	
Poeasa.	van 20 tot 26 Marakeh.	van 27 tot 30 Tambir.	
Sawal.	van 18 tot 24 Woeje.	van 25 tot 29 Manahil.	
Sela.	van 17 tot 23 Woegoe.	van 24 tot 30 Wajang.	
Besar.	van 22 tot 28 Sinta.	29 Landep.	

Soera.	van 21 tot 27 Toloe.	van 28 tot 30 Goembreg.	
Sapar.	van 19 tot 25 Djoeloeng= wangi.	van 26 tot 29 Soengsang.	
Rabingoel=awal.	van 18 tot 24 Langkir.	van 25 tot 30 Mandhasia.	
Rabingoel=akir.	van 16 tot 22 Koeroe=weloet.	van 23 tot 29 Marakeh.	
Djoemadil=awal.	van 22 tot 28 Woeje.	van 29 tot 30 Manahil.	
Djoemadil=akir.	van 20 tot 26 Woegoe.	van 27 tot 29 Wajang.	
Redjeb.	van 19 tot 25 Watoegoe= noeng.	van 26 tot 30 Sinta.	
Roewah.	van 17 tot 23 Koerantil.	van 24 tot 29 Toloe.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Poeasa.	1 Toeloe.	van 2 tot 8 Goembreg.	van 9 tot 15 Warigalit.
Sawal.	van 1 tot 6 Soengsang.	van 7 tot 13 Galoengan.	van 14 tot 20 Koeningan.
Sela.	van 1 tot 5 Mandhasia.	van 6 tot 12 Djoeloeng=poetjoet.	van 13 tot 19 Pahang.
Besar.	van 1 tot 3 Marakeh.	van 4 tot 10 Tambir.	van 11 tot 17 Madhang=koengan.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven v[an 1] tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 [op] Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR DJIMAKIR.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1786, 1802, 1818, 1834, 1850 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 2 Woeje.	van 3 tot 9 Manahil.	van 10 tot 16 Prang=bakat
Sapar.	van 1 tot 7 Wajang.	van 8 tot 14 Koelawoe.	van 15 tot 21 Dhoekoet.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 6 Sinta.	van 7 tot 13 Landep.	van 14 tot 20 Woekir.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 4 Toloe.	van 5 tot 11 Goembreg.	van 12 tot 18 Warigalit.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 3 Djoeloengwangi.	van 4 tot 10 Soengsang.	van 11 tot 17 Galoengan.
Djoemadil=akir.	1 Langkir	van 2 tot 8 Mandhasia.	van 9 tot 15 Djoeloeng=poedjoet.
Redjeb.	van 1 tot 7 Marakeh.	van 8 tot 14 Tambir.	van 15 tot 21 Madhang=koengan.
Roewah.	van 1 tot 5 Woeje.	van 6 tot 12 Manahil.	van 13 tot 19 Prang=bakat.
Poeasa.	van 1 tot 4 Woegoe.	van 5 tot 11 Wajang.	van 12 tot 18 Koelawoe.
Sawal.	van 1 tot 2 Watoegoenoeng.	van 3 tot 9 Sinta.	van 10 tot 16 Landep.
Sela.	1 Koerantil.	van 2 tot 8 Toloe.	van 9 tot 15 Goembreg.
Besar	van 1 tot 6 Djoeloengwangi.	van 7 tot 13 Soengsang.	van 14 tot 20 Galoengan.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven v[an 1] tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 [op] Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Poeasa.	van 16 tot 22 Warigagoeng.	van 23 tot 29 Djoeloeng=wangi.	30 Soengsang.
Sawal.	van 21 tot 27 Langkir.	van 28 tot 29 Mandhasia.	
Sela.	van 20 tot 26 Koeroe=weloet.	van 27 tot 30 Marakeh.	
Besar.	van 18 tot 24 Maktal.	van 25 tot 29 Woeje.	

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven v[an 1] tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 [op] Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR DJIMAKIR.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1786, 1802, 1818, 1834, 1850 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 17 tot 23 Bala.	van 24 tot 30 Woegoe.	
Sapar.	van 22 tot 28 Watoegoenoeng.	29 Sinta.	
Rabingoel=awal.	van 21 tot 27 Koerantil.	van 28 tot 30 Toloe.	
Rabingoel=akir.	van 19 tot 25 Warigagoeng.	van 26 tot 29 Djoeloeng. wangi.	
Djoemadil=awal.	van 18 tot 24 Koeningan.	van 25 tot 30 Langkir.	
Djoemadil=akir.	van 16 tot 22 Pahang.	van 23 tot 29 Koeroe=weloet.	
Redjeb.	van 22 tot 28 Maktal.	van 29 tot 30 Woeje.	
Roewah.	van 20 tot 26 Bala.	van 27 tot 29 Woegoe.	
Poeasa.	van 19 tot 25 Dhoekoet.	van 26 tot 30 Watoegoe=noeng.	
Sawal.	van 17 tot 23 Woekir.	van 24 tot 29 Koerantil.	
Sela.	van 16 tot 22 Warigalit.	van 23 tot 29 Warigagoeng.	30 Djoeloeng=wangi.
Besar	van 21 tot 27 Koeningan.	van 28 tot 30 Langkir.	

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven v[an 1] tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 [op] Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR ALIP.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansch

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 1 tot 4 Langkir.	van 5 tot 11 Mandhasia.	van 12 tot 18 Djoeloeng-poedjoet.
Sapar.	van 1 tot 2 Koeroe-weloet.	van 3 tot 9 Marakeh.	van 10 tot 16 Tambir.
Rabingoel-awal.	1 Maktal.	van 2 tot 8 Woeje.	van 9 tot 15 Manahil.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 6 Woegoe.	van 7 tot 23 Wajang.	van 14 tot 20 Koelawoe.
Djoemadil-awal.	van 1 tot 5 Watoegoenoeng.	van 6 tot 12 Sinta.	van 13 tot 19 Landep.
Djoemadil-akir.	van 1 tot 3 Koerantil.	van 4 tot 10 Toloe.	van 11 tot 17 Goembreg.
Redjeb.	van 1 tot 2 Warigagoeng.	van 3 tot 9 Djoeloeng-wangi.	van 10 tot 16 Soengsang.
Roewah.	van 1 tot 7 Langkir.	van 8 tot 14 Mandhasia.	van 15 tot 21 Djoeloeng-poedjoet.
Poeasa.	van 1 tot 6 Koeroe-weloet.	van 7 tot 13 Marakeh.	van 14 tot 20 Tambir.
Sawal.	van 1 tot 4 Maktal.	van 5 tot 11 Woeje.	van 12 tot 18 Manahil.
Sela.	van 1 tot 3 Bala.	van 4 tot 10 Woegoe.	van 11 tot 17 Wajang.
Besar.	1 Dhoekoet.	van 2 tot 8 Watoegoenoeng.	van 9 tot 15 Sinta.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansch

Soera.	van 1 tot 7 Koerantil.	van 8 tot 14 Toloe.	van 15 tot 21 Goembreg.
Sapar.	van 1 tot 5 Warigagoeng.	van 6 tot 12 Djoeloengwangi.	van 13 tot 19 Soengsang.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 4 Koeningan.	van 5 tot 11 Langkir.	van 12 tot 18 Mandhasia.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 2 Pahang.	van 3 tot 9 Koeroe-weloet.	van 10 tot 16 Marakeh.

HET JAAR ALIP.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansch jaren 1787, 1803, 1819, 1835, 1851 enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 19 tot 25 Pahang.	van 26 tot 30 Koeroe-weloet.	
Sapar.	van 17 tot 23 Madhang-koengan.	van 24 tot 29 Maktal.	
Rabingoel-awal.	van 16 tot 22 Prang-bakat.	van 23 tot 29 Bala.	30 Woegoe.
Rabingoel-akir.	van 21 tot 27 Dhoekoet.	van 28 tot 29 Watoegoenoeng.	
Djoemadil-awal.	van 20 tot 26 Woekir.	van 27 tot 30 Koerantil.	
Djoemadil-akir.	van 18 tot 24 Warigalit.	van 25 tot 29 Warigagoeng.	
Redjeb.	van 17 tot 23 Galoengan.	van 24 tot 30 Koeningan.	
Roewah.	van 22 tot 28 Pahang.	29 Koeroe-weloet.	
Poeasa.	van 21 tot 27 Madhang-koengan.	van 28 tot 30 Maktal.	
Sawal.	van 19 tot 25 Prang-bakat.	van 26 tot 29 Bala.	
Sela.	van 18 tot 24 Koelawoe.	van 25 tot 30 Dhoekoet.	
Besar.	van 16 tot 22 Landep.	van 23 tot 29 Woekir.	

HET JAAR

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansch jaren 1788, 1804, 1820, 1836, 1852 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 22 tot 28 Warigalit.	van 29 tot 30 Warigagoeng.
Sapar.	van 20 tot 26 Galoengan.	van 27 tot 29 Koeningan.
Rabingoel-awal.	van 19 tot 25 Djoeloengpoetjoet.	van 26 tot 30 Pahang.
Rabingoel-akir.	van 17 tot 23 Tambir.	van 24 tot 29 Madhangkoengan.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Djoemadil=awal.	1 Madhang=koengan.	van 2 tot 8 Maktal.	van 9 tot 15 Woeje.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 6 Bala.	van 7 tot 13 Woegoe.	van 14 tot 20 Wajang.
Redjeb.	van 1 tot 5 Dhoekoet.	van 6 tot 12 Watoegoenoeng.	van 13 tot 19 Sinta.
Roewah.	van 1 tot 3 Woekir.	van 4 tot 10 Koerantil.	van 11 tot 17 Toloe.
Poeasa.	van 1 tot 2 Warigalit.	van 3 tot 9 Warigagoeng.	van 10 tot 16 Djoeloeng=wangi.
Sawal.	van 1 tot 7 Koeningan.	van 8 tot 14 Langkir.	van 15 tot 21 Mandhasia.
Sela.	van 1 tot 6 Pahang.	van 7 tot 13 Koeroe=weloet.	van 14 tot 20 Marakeh.
Besar.	van 1 tot 4 Madhang=koengan.	van 5 tot 11 Maktal.	van 12 tot 18 Woeje.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven van 1 tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR IMAWAL.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1789, 1805, 1821, 1837, 1853 enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 1 tot 2 Prang=bakat.	van 3 tot 9 Bala.	van 10 tot 16 Woegoe.
Sapar.	van 1 tot 7 Dhoekoet.	van 8 tot 14 Watoegoenoeng.	van 15 tot 21 Sinta.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 6 Woekir.	van 7 tot 13 Koerantil.	van 14 tot 20 Toloe.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 4 Warigalit.	van 5 tot 11 Warigagoeng.	van 12 tot 18 Djoeloeng=wangi.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 3 Galoengan.	van 4 tot 10 Koeningan.	van 11 tot 17 Langkir.
Djoemadil=akir.	1 Djoeloeng=poedjoet.	van 2 tot 8 Pahang.	van 9 tot 15 Koeroe=weloet.
Redjeb.	van 1 tot 7 Madhang=koengan.	van 8 tot 14 Maktal.	van 15 tot 21 Woeje.
Roewah.	van 1 tot 5 Prang=bakat.	van 6 tot 12 Bala.	van 13 tot 19 Woegoe.
Poeasa.	van 1 tot 4 Koelawoe.	van 5 tot 11 Dhoekoet.	van 12 tot 18 Watoegoenoeng.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Djoemadil=awal.	van 16 tot 22 Manahil.	van 23 tot 29 Prang=bakat.	30 Bala.
Djoemadil=akir.	van 21 tot 27 Koelawoe.	van 28 tot 29 Dhoekoet.	
Redjeb.	van 20 tot 26 Landep.	van 27 tot 30 Woekir.	
Roewah.	van 28 tot 24 Goembreg.	van 25 tot 29 Warigalit.	
Poeasa.	van 17 tot 23 Soengsang.	van 24 tot 30 Galoengan.	
Sawal.	van 22 tot 28 Djoeloeng=poedjoet.	29 Pahang.	
Sela.	van 21 tot 27 Tambir.	van 28 tot 30 Madhang=koengan.	
Besar.	van 19 tot 25 Manahil.	van 26 tot 30 Prang=bakat.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 17 tot 23 Wajang.	van 24 tot 30 Koelawoe.	
Sapar.	van 22 tot 28 Landep.	29 Woekir.	
Rabingoel=awal.	van 21 tot 27 Goembreg.	van 28 tot 30 Warigalit.	
Rabingoel=akir.	van 19 tot 25 Soengsang.	van 26 tot 29 Galoengan.	
Djoemadil=awal.	van 18 tot 24 Mandhasia.	van 25 tot 30 Djoeloeng=poedjoet.	
Djoemadil=akir.	van 16 tot 22 Marakeh.	van 23 tot 29 Tambir.	
Redjeb.	van 22 tot 28 Manahil.	van 29 tot 30 Prang=bakat.	
Roewah.	van 20 tot 26 Wajang.	van 27 tot 29 Koelawoe.	
Poeasa.	van 19 tot 25 Sinta.	van 26 tot 30 Landep.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Sawal.	van 1 tot 2 Landep.	van 3 tot 9 Woekir.	van 10 tot 16 Koerantil.
Sela.	1 Goembreg.	van 2 tot 8 Warigalit.	van 9 tot 15 Warigagoeng.
Besar.	van 1 tot 6 Galoengan.	van 7 tot 13 Koeningan.	van 14 tot 20 Langkir.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1790, 1806, 1822, 1838, 1854 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 5 Djoeloeng= poedjoet.	van 6 tot 12 Pahang.	van 13 tot 19 Koeroe=weloet.
Sapar.	van 1 tot 3 Tambir.	van 4 tot 10 Madhang= koengan.	van 11 tot 17 Maktal.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 2 Manahil.	van 3 tot 9 Prang=bakat.	van 10 tot 16 Bala.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 7 Koelawoe.	van 8 tot 14 Dhoekoet.	van 15 tot 21 Watoegoenoeng.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 6 Landep.	van 7 tot 13 Woekir.	van14 tot 20 Koerantil.
Djoemadil=akir.	van 1 tot 4 Goembreg.	van 5 tot 11 Warigalit.	van 12 tot 18 Warigagoeng.
Redjeb.	van 1 tot 3 Soengsang.	van 4 tot 10 Galoengan.	van 11 tot 17 Koeningan.
Roewah.	1 Mandhasia.	van 2 tot 8 Djoeloeng= poedjoet.	van 9 tot 15 Pahang.
Poeasa.	van 1 tot 7 Tambir.	van 8 tot 14 Madhang= koengan.	van 15 tot 21 Maktal.
Sawal.	van 1 tot 5 Manahil.	van 6 tot 12 Prang=bakat.	van 13 tot 19 Bala.
Sela.	van 1 tot 4 Wajang.	van 5 tot 11 Koelawoe.	van 12 tot 18 Dhoekoet.
Besar.	van 1 tot 2 Sinta.	van 3 tot 9 Landep.	van 10 tot 16 Woekir.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Sawal.	van 17 tot 23 Toloe.	van 24 tot 29 Goembreg.	
Sela	van 16 tot 22 Djoeloengwangi.	van 23 tot 29 Soengsang.	30 Galoengan.
Besar.	van 21 tot 27 Mandhasia.	van 28 tot 29 Djoeloeng= poedjoet.	

Soera.	van 20 tot 26 Marakeh.	van 27 tot 30 Tambir.	
Sapar.	van 18 tot 24 Woeje.	van 25 tot 29 Manahil.	
Ragingoel=awal.	van 17 tot 23 Woegoe.	van 24 tot 30 Wajang.	
Rabingoel=akir.	van 22 tot 28 Sinta.	29 Landep.	
Djoemadil=awal.	van 21 tot 27 Toloe.	van 28 tot 30 Goembreg.	
Djoemadil=akir.	van 19 tot 25 Djoeloeng= wangi.	van 26 tot 29 Soengsang.	
Redjeb.	van 18 tot 24 Langkir.	van 25 tot 30 Mandhasia.	
Roewah.	van 16 tot 22 Koeroe= weloet.	van 23 tot 29 Marakeh.	
Poeasa.	van 22 tot 28 Woeje.	van 29 tot 30 Manahil.	
Sawal.	van 20 tot 26 Woegoe.	van 27 tot 29 Wajang.	
Sela.	van 19 tot 25 Watoegoe= noeng.	van 26 tot 30 Sinta.	
Besar.	van 27 tot 23 Koerantil.	van 24 tot 29 Toloe.	

HET JAAR.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1791, 1807, 1823, 1839, 1855 enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	1 Toloe.	van 2 tot 8 Goembreg.	van 9 tot 15 Warigalit.
Sapar.	van 1 tot 6 Soengsang.	van 7 tot 13 Galoengan.	van 14 tot 20 Koeningan.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 5 Mandhasia.	van 6 tot 12 Djoeloeng-poedjoet.	van 13 tot 19 Pahang.
Rabingoel-akir.	van 1 tot 3 Marakeh.	van 4 tot 10 Tambir.	van 11 tot 17 Madhang-koengan.
Djoemadil-awal.	van 1 tot 2 Woeje.	van 3 tot 9 Manahil.	van 10 tot 16 Prang-bakat.
Djoemadil-akir.	van 1 tot 7 Wajang.	van 8 tot 14 Koelawoe.	van 15 tot 21 Dhoekoet.
Redjeb.	van 1 tot 6 Sinta.	van 7 tot 13 Landep.	van 14 tot 20 Woekir.
Roewah.	van 1 tot 4 Toloe.	van 5 tot 11 Goembreg.	van 12 tot 18 Warigalit.
Poeasa.	van 1 tot 3 Djoeloeng-wangi.	van 4 tot 10 Soengsang.	van 11 tot 17 Galoengan.
Sawal.	1 Langkir.	van 2 tot 8 Mandhasia.	van 9 tot 15 Djoeloeng-poedjoet.
Sela.	van 1 tot 7 Marakeh.	van 8 tot 14 Tambir.	van 15 tot 21 Madhang-koengan.
Besar.	van 1 tot 5 Woeje.	van 6 tot 12 Manahil.	van 13 tot 19 Prang-bakat.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

HET JAAR.

Voor het gebruik in de Javaansch-Mohammedaansche jaren 1776, 1792, 1808, 1824, 1840 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 1 tot 3 Woegoe.	van 4 tot 10 Wajang.	van 11 tot 17 Koelawoe.
Sapar.	1 Watoegoenoeng.	van 2 tot 8 Sinta.	van 9 tot 15 Landep.
Rabingoel-awal.	van 1 tot 7 Toloe.	van 8 tot 14 Goembreg.	van 15 tot 21 Warigalit.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Soera.	van 16 tot 22 Warigagoeng.	van 23 tot 29 Djoeloeng-wangi.	30 Soengsang.
Sapar.	van 21 tot 27 Langkir.	van 28 tot 29 Mandhasia.	
Rabingoel-awal.	van 20 tot 26 Koeroe-weloet.	van 27 tot 30 Marakeh.	
Rabingoel-akir.	van 18 tot 24 Maktal.	van 25 tot 29 Woeje.	
Djoemadil-awal.	van 17 tot 23 Bala.	van 24 tot 30 Woegoe.	
Djoemadil-akir.	van 22 tot 28 Watoegoe-noeng.	29 Sinta.	
Redjeb.	van 21 tot 27 Koerantil.	van 28 tot 30 Toloe.	
Roewah.	van 19 tot 25 Warigagoeng.	van 26 tot 29 Djoeloeng-wangi.	
Poeasa.	van 18 tot 24 Koeningan.	van 25 tot 30 Langkir.	
Sawal.	van 16 tot 22 Pahang.	van 23 tot 29 Koeroe-weloet.	
Sela.	van 22 tot 28 Maktal.	van 29 tot 30 Woeje.	
Besar.	van 20 tot 26 Bala.	van 27 tot 30 Woegoe.	

Soera.	van 18 tot 24 Dhoekoet.	van 25 tot 30 Watoegoenoeng.	
Sapar.	van 16 tot 22 Woekir.	van 23 tot 29 Koerantil.	
Rabingoel-awal.	van 22 tot 28 Warigagoeng.	van 29 tot 30 Djoeloengwangi.	

Maanden	Data met hun woekoe's				
Rabingoel=akir.	van 1 tot 5 Djoeloeng=wangi.	van 6 tot 12 Soengsang.	van 13 tot 19 Galoengan.		
Djoemadil=awal.	van 1 tot 4 Langkir.	van 5 tot 11 Mandhasia.	van 12 tot 18 Djoeloeng=poedjoet.		
Djoemadil=akir.	van 1 tot 2 Koeroe=weloet.	van 3 tot 9 Marakeh.	van 10 tot 16 Tambir.		
Redjeb.	1 Maktal.	van 2 tot 8 Woeje.	van 9 tot 15 Manahil.		
Roewah.	van 1 tot 6 Woegoe.	van 7 tot 13 Wajang.	van 14 tot 20 Koelawoe.		
Poeasa.	van 1 tot 5 Watoegoenoeng.	van 6 tot 12 Sinta.	van 13 tot 19 Landep.		
Sawal.	van 1 tot 3 Koerantil.	van 4 tot 10 Toloe.	van 11 tot 17 Goembreg.		
Sela.	van 1 tot 2 Warigagoeng.	van 3 tot 9 Djoeloeng=wangi.	van 10 tot 16 Soengsang.		
Besar.	van 1 tot 7 Langkir.	van 8 tot 14 Mandhasia.	van 15 tot 21 Djoeloeng=poedjoet.		
Soera.	van 1 tot 6 Koeroe=weloet.	van 7 tot 13 Marakeh.	van 14 tot 20 Tambir.		
Sapar.	van 1 tot 4 Maktal.	van 5 tot 11 Woeje.	van 12 tot 18 Manahil.		
Rabingoel=awal.	van 1 tot 3 Bala.	van 4 tot 10 Woegoe.	van 11 tot 17 Wajang.		
Rabingoel=akir.	1 Dhoekoet.	van 2 tot 8 Watoegoe=noeng.	van 9 tot 15 Sinta.		
Djoemadil=awal.	van 1 tot 7 Koerantil.	van 8 tot 14 Toloe.	van 15 tot 21 Goembreg.		
Djoemadil=akir.	van 1 tot 5 Warigagoeng.	van 6 tot 12 Djoeloeng=wangi.	van 13 tot 19 Soengsang.		
Redjeb.	van 1 tot 4 Koeningan.	van 5 tot 11 Langkir.	van 12 tot 18 Mandhasia.		

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 3 op Donderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaansche jaren 1777, 1793, 1809, 1825, 1841 enz. om de zestien jaren.

Maanden	Data met hun woekoe's		
Rabingoel=akir.	van 20 tot 26 Koeningan.	van 27 tot 29 Langkir.	
Djoemadil=awal.	van 19 tot 25 Pahang.	van 26 tot 30 Koeroe=weloet.	
Djoemadil=akir.	van 17 tot 23 Madhang=koengan.	van 24 tot 29 Maktal.	
Redjeb.	van 16 tot 22 Prang=bakat.	van 23 tot 29 Bala.	30 Woegoe.
Roewah.	van 21 tot 27 Dhoekoet.	van 28 tot 29 Watoegoe=noeng.	
Poeasa.	van 20 tot 26 Woekir.	van 27 tot 30 Koerantil.	
Sawal.	van 18 tot 24 Warigalit.	van 25 tot 29 Wariga=goeng.	
Sela.	van 17 tot 23 Galoengan.	van 24 tot 30 Koeningan.	
Besar.	van 22 tot 28 Pahang.	29 Koeroe=weloet.	
Soera.	van 21 tot 27 Madhangkoengan.	van 28 tot 30 Maktal.	
Sapar.	van 19 tot 25 Prang=bakat.	van 26 tot 29 Bala.	
Rabingoel=awal.	van 18 tot 24 Koelawoe.	van 25 tot 30 Dhoekoet.	
Rabingoel=akir.	van 16 tot 22 Landep.	van 23 tot 29 Woekir.	
Djoemadil=awal.	van 22 tot 28 Warigalit.	van 29 tot 30 Warigagoeng.	
Djoemadil=akir.	van 20 tot 26 Galoengan.	van 27 tot 29 Koeningan.	
Redjeb.	van 19 tot 25 Djoeloeng=poedjoet.	van 26 tot 30 Pahang.	

Maanden	Data met hun woekoe's		
Roewah.	van 1 tot 2 Pahang.	van 3 tot 9 Koeroe=weloet.	van 10 tot 16 Marakeh.
Poeasa.	1 Madhang=koengan.	van 2 tot 8 Maktal.	van 9 tot 15 Woeje.
Sawal.	van 1 tot 6 Bala.	van 7 tot 13 Woegoe.	van 14 tot 20 Wajang.
Sela.	van 1 tot 5 Dhoekoet.	van 6 tot 12 Watoegoe=noeng.	van 13 tot 19 Sinta.
Besar.	van 1 tot 3 Woekir.	van 4 tot 10 Koerantil.	van 11 tot 17 Toloe.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven v
Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot 5

HET JA

Voor het gebruik in de Javaansch=Mohammedaans

Soera.	van 1 tot 2 Warigalit.	van 3 tot 9 Warigagoeng.	van 10 tot 16 Djoeloengwangi.
Sapar.	van 1 tot 7 Koeningan.	van 8 tot 14 Langkir.	van 15 tot 21 Mandhasia.
Rabingoel=awal.	van 1 tot 6 Pahang.	van 7 tot 13 Koeroe=weloet.	van 14 tot 20 Marakeh.
Rabingoel=akir.	van 1 tot 4 Madhang=	van 5 tot 11 Maktal.	van 12 tot 18 Woeje.
Djoemadil=awal.	van 1 tot 3 Prang=bakat.	van 4 tot 10 Bala.	van 11 tot 17 Woegoe.
Djoemadil=akir.	1 Koelawoe.	van 2 tot 8 Dhoekoet.	van 9 tot 15 Watoegoenoeng.
Redjeb.	van 1 tot 7 Woekir.	van 8 tot 14 Koerantil.	van 15 tot 21 Toloe.
Roewah.	van 1 tot 5 Warigalit.	van 6 tot 12 Warigagoeng.	van 13 tot 19 Djoeloengwangi.
Poeasa.	van 1 tot 4 Galoengan.	van 5 tot 11 Koeningan.	van 12 tot 18 Langkir.
Sawal.	van 1 tot 2 Djoeloeng=poedjoet.	van 3 tot 9 Pahang.	van 10 tot 16 Koeroe=weloet.
Sela.	1 Tambir.	van 2 tot 8 Madhang=koengan.	van 9 tot 15 Maktal.
Besar.	van 1 tot 6 Prang=bakat.	van 7 tot 13 Bala.	van 14 tot 20 Woegoe.

Indien de data der *woekoe's* in de tweede kolom zijn opgegeven
Maandag; van 1 tot 5 op Dinsdag; van 1 tot 4 op Woensdag; van 1 tot

Maanden	Data met hun woekoe's		
Roewah.	van 17 tot 23 Tambir.	van 24 tot 29 Madhang=koengan.	
Poeasa.	van 16 tot 22 Manahil.	van 23 tot 29 Prang=bakat.	30 Bala.
Sawal.	van 21 tot 27 Koelawoe.	van 28 tot 29 Dhoekoet.	
Sela.	van 20 tot 26 Landep.	van 27 tot 30 Woekir.	
Besar.	van 18 tot 24 Goembreg.	van 25 tot 29 Warigalit.	

tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op
onderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

JIMAKIR.

ren 1778, 1794, 1810, 1826, 1842 enz. om de zestien jaren.

Soera.	van 17 tot 23 Soengsang.	van 24 tot 30 Galoengan.	
Sapar.	van 22 tot 28 Djoeloeng=poedjoet.	29 Pahang.	
Rabingoel=awal.	van 21 tot 27 Tambir.	van 28 tot 30 Madhangkoengan.	
Rabingoel=akir.	van 19 tot 25 Manahil.	van 26 tot 29 Prang=bakat.	
Djoemadil=awal.	van 18 tot 24 Wajang.	van 25 tot 30 Koelawoe.	
Djoemadil=akir.	van 16 tot 22 Sinta.	van 23 tot 29 Landep.	
Redjeb.	van 22 tot 28 Goembreg.	van 29 tot 30 Warigalit.	
Roewah.	van 20 tot 26 Soengsang.	van 27 tot 29 Galoengan.	
Poeasa.	van 19 tot 25 Mandhasia.	van 26 tot 30 Djoeloeng=poedjoet.	
Sawal.	van 17 tot 23 Marakeh.	van 24 tot 29 Tambir.	
Sela.	van 16 tot 22 Woeje.	van 23 tot 29 Manahil.	30 Prang=bakat.
Besar.	van 21 tot 27 Wajang.	van 28 tot 30 Koelawoe.	

tot 7 dan is de 1ste der maand begonnen op Zondag; van 1 tot 6 op
onderdag; van 1 tot 2 op Vrijdag en 1 op Zaterdag.

DE DAGEN VAN DE 1=DAAGSCHE TOT EN MET DE 5=DAAGSCHE WEEK VAN ELKE WOEKOE.

Maanden Kartika en 7 Phalgoena.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoer=wara.	Pantjawara.
					WOEKOE
1	Loewang.	Menga.	Dora.	Sri.	Pahing.
2		Pepet.	Waja.	Laba.	Pon.
3		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Wage.
4		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Kliwon.
5		Menga.	Waja.	Sri.	Legi.
6		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pahing.
7		Menga.	Dora.	Djaja.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Pepet.	Waja.	Mandhala.	Wage.
9		Menga.	Bjantara.	Sri.	Kliwon.
10		Pepet.	Dora.	Laba.	Legi.
11		Menga.	Waja.	Djaja.	Pahing.
12		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pon.
13		Menga.	Dora.	Sri.	Wage.
14		Pepet.	Waja.	Laba.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Menga.	Bjantara.	Djaja.	Legi.
16		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pahing.
17		Menga.	Waja.	Sri.	Pon.
18		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Wage.
19		Menga.	Dora.	Djaja.	Kliwon.
20		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Legi.
21		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Pepet.	Dora.	Laba.	Pon.
23		Menga.	Waja.	Djaja.	Wage.
24		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Kliwon.
25		Menga.	Dora.	Sri.	Legi.
26		Pepet.	Waja.	Laba.	Pahing.
27		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Pon.
28		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Menga.	Waja.	Sri.	Kliwon.
30		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Legi.
31		Menga.	Dora.	Djaja.	Pahing.
32		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pon.
33		Menga.	Bjantara.	Sri.	Wage.
34		Pepet.	Dora.	Laba.	Kliwon.
35		Menga.	Waja.	Djaja.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
1 SINTA.					
1	Toengle.	Dite.	Sri.	Dangoe.	Pandhita.
2	Arjang.	Soma.	Indra.	Dangoe.	Pati.
3	Woeroekoeng.	Anggara.	Goeroe.	Dangoe.	Soeka.
4	Paniron.	Boeddha.	IJamadipati.	Dangoe.	Dhoeka.
5	Oewas.	Respati.	Lodra.	Djagoer.	Sri.
6	Mawoeloe.	Shoekra.	Brahma.	Gigis.	Manoe.
7	Toengle.	Sanestjara.	Kala.	Kerangan.	Manoesa.
2 LANDEP.					
8	Arjang.	Dite.	Oema.	Nohan.	Radja.
9	Woeroekoeng.	Soma.	Sri.	Wogan.	Dewa.
10	Paniron.	Anggara.	Indra.	Toeloes.	Rakshasa.
11	Oewas.	Boeddha.	Goeroe.	Woeroeng.	Pandhita.
12	Mawoeloe.	Respati.	IJamadipati.	Dadi.	Pati.
13	Toengle.	Shoekra.	Lodra.	Dangoe.	Soeka.
14	Arjang.	Sanestjara.	Brahma.	Djagoer.	Dhoeka.
3 WOEKIR.					
15	Woeroekoeng.	Dite.	Kala.	Gigis.	Sri.
16	Paniron.	Soma	Oema.	Kerangan.	Manoe.
17	Oewas.	Anggara.	Sri.	Nohan.	Manoesa.
18	Mawoeloe.	Boeddha.	Indra.	Wogan.	Radja.
19	Toengle.	Respati.	Goeroe.	Toeloes.	Dewa.
20	Arjang.	Shoekra.	IJamadipati.	Woeroeng.	Rakshasa.
21	Woeroekoeng.	Sanestjara.	Lodra.	Dadi.	Pandhit..
4 KOERANTIL.					
22	Paniron.	Dite.	Brahma.	Dangoe.	Pati.
23	Oewas.	Soma.	Kala.	Djagoer.	Soeka.
24	Mawoeloe.	Anggara.	Oema.	Gigis.	Dhoeka.
25	Toengle.	Boeddha.	Sri.	Kerangan.	Sri.
26	Arjang.	Respati.	Indra.	Nohan.	Manoe.
27	Woeroekoeng.	Shoekra.	Goeroe.	Wogan.	Manoesa.
28	Paniron.	Sanestjara.	IJamadipati.	Toeloes.	Radja.
5 TOLOE.					
29	Oewas.	Dite.	Dite.	Woeroeng.	Dewa.
30	Mawoeloe.	Soma.	Brahma.	Dadi.	Rakshasa.
31	Toengle.	Anggara.	Kala.	Dangoe.	Pandhita.
32	Arjang.	Boeddha.	Oema.	Djagoer.	Pati.
33	Woeroekoeng.	Respati.	Sri.	Gigis.	Soeka.
34	Paniron.	Shoekra.	Indra.	Kerangan.	Dhoeka.
35	Oewas.	Sanestjara.	Goeroe.	Nohan.	Sri.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoer=wara.	Pantjawara.
					WOEKOE
1	Loewang.	Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pahing.
2		Menga.	Dora.	Sri.	Pon.
3		Pepet.	Waja.	Laba.	Wage.
4		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Kliwon.
5		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Legi.
6		Menga.	Waja.	Sri.	Pahing.
7		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Menga.	Dora.	Djaja.	Wage.
9		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Kliwon.
10		Menga.	Bjantara.	Sri.	Legi.
11		Pepet.	Dora.	Laba.	Pahing.
12		Menga.	Waja.	Djaja.	Pon.
13		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Wage.
14		Menga.	Dora.	Sri.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Pepet.	Waja.	Laba.	Legi.
16		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Pahing.
17		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pon.
18		Menga.	Waja.	Sri.	Wage.
19		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Kliwon.
20		Menga.	Dora.	Djaja.	Legi.
21		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Menga.	Bjantara.	Sri.	Pon.
23		Pepet.	Dora.	Laba.	Wage.
24		Menga.	Waja.	Djaja.	Kliwon.
25		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Legi.
26		Menga.	Dora.	Sri.	Pahing.
27		Pepet.	Waja.	Laba.	Pon.
28		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Pepet.	Dora.	Mandhala.	Kliwon.
30		Menga.	Waja.	Sri.	Legi.
31		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pahing.
32		Menga.	Dora.	Djaja.	Pon.
33		Waja.	Waja.	Mandhala.	Wage.
34		Menga.	Bjantara.	Sri.	Kliwon.
35		Pepet.	Dora.	Laba.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
6 GOEMBREG.					
1	Mawoeloe.	Dite.	IJamadipati.	Wogan.	Manoe.
2	Toengle.	Soma.	Lodra.	Toeloes.	Manoesa.
3	Arjang.	Anggara.	Brahma.	Woeroeng.	Radja.
4	Woeroekoeng.	Boeddha.	Kala.	Dadi.	Dewa.
5	Paniron.	Respati.	Oema.	Dangoe.	Rakshasa.
6	Oewas.	Shoekra.	Sri.	Djagoer.	Pandhita.
7	Mawoeloe.	Sanestjara.	Indra.	Gigis.	Pati.
7 WARIGALIT.					
8	Toengle.	Dite.	Goeroe.	Kerangan.	Soeka.
9	Arjang.	Soma.	IJamadipati.	Nohan.	Dhoeka.
10	Woeroekoeng.	Anggara.	Lodra.	Wogan.	Sri.
11	Paniron.	Boeddha.	Brahma.	Toeloes.	Manoe.
12	Oewas.	Respati.	Kala.	Woeroeng.	Manoesa.
13	Mawoeloe.	Shoekra.	Oema.	Dadi.	Radja.
14	Toengle.	Sanestjara.	Sri.	Dangoe.	Dewa.
8 WARIGAGOENG.					
15	Arjang.	Dite.	Indra.	Djagoer.	Rakshasa.
16	Woeroekoeng.	Soma.	Goeroe.	Gigis.	Pandhita.
17	Paniron.	Anggara.	IJamadipati.	Kerangan.	Pati.
18	Oewas.	Boeddha.	Lodra.	Nohan.	Soeka.
19	Mawoeloe.	Respati.	Brahma.	Wogan.	Dhoeka.
20	Toengle.	Shoekra.	Kala.	Toeloes.	Sri.
21	Arjang.	Sanestjara.	Oema.	Woeroeng.	Manoe.
9 DJOELOENG=WANGI.					
22	Woeroekoeng.	Dite.	Sri.	Dadi.	Manoesa.
23	Paniron.	Soma.	Indra.	Dangoe.	Radja.
24	Oewas.	Anggara.	Goeroe.	Djagoer.	Dewa.
25	Mawoeloe.	Boeddha.	IJamadipati.	Gigis.	Rakshasa.
26	Toengle.	Respati.	Lodra.	Kerangan.	Pandhita.
27	Arjang.	Shoekra.	Brahma.	Nohan.	Pati.
28	Woeroekoeng.	Sanestjara.	Kala.	Wogan.	Soeka.
10 SOENGSANG.					
29	Paniron.	Dite.	Oema.	Toeloes.	Dhoeka.
30	Oewas.	Soma.	Sri.	Woeroeng.	Sri.
31	Mawoeloe.	Anggara.	Indra.	Dadi.	Manoe.
32	Toengle.	Boeddha.	Goeroe.	Dangoe.	Manoesa.
33	Arjang.	Respati.	IJamadipati.	Djagoer.	Radja.
34	Woeroekoeng.	Shoekra.	Lodra.	Gigis.	Dewa.
35	Paniron.	Sanestjara.	Brahma.	Kerangan.	Rakshasa.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoer=wara.	Pantjawara.
					WOEKOE
1	Loewang.	Menga.	Waja.	Djaja.	Pahing.
2		Pepet.	Bjantara.	Djaja.	Pon.
3		Menga.	Dora.	Djaja.	Wage.
4		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Kliwon.
5		Menga.	Bjantara.	Sri.	Legi.
6		Pepet.	Dora.	Laba.	Pahing.
7		Menga.	Waja.	Djaja.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Wage.
9		Menga.	Dora.	Sri.	Kliwon.
10		Pepet.	Waja.	Laba.	Legi.
11		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Pahing.
12		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pon.
13		Menga.	Waja.	Sri.	Wage.
14		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Menga.	Dora.	Djaja.	Legi.
16		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pahing.
17		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pon.
18		Pepet.	Dora.	Laba.	Wage.
19		Menga.	Waja.	Djaja.	Kliwon.
20		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Legi.
21		Menga.	Dora.	Sri.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Pepet.	Waja.	Laba.	Pon.
23		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Wage.
24		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Kliwon.
25		Menga.	Waja.	Sri.	Legi.
26		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pahing.
27		Menga.	Dora.	Djaja.	Pon.
28		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Menga.	Bjantara.	Sri.	Kliwon.
30		Pepet.	Dora.	Laba.	Legi.
31		Menga.	Waja.	Djaja.	Pahing.
32		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pon.
33		Menga.	Dora.	Sri.	Wage.
34		Pepet.	Waja.	Laba.	Kliwon.
35		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
11	GALOENGAN.				
1	Oewas.	Dite.	Kala.	Nohan.	Pandhita.
2	Mawoeloe.	Soma.	Kala.	Wogan.	Pati.
3	Toengle.	Anggara.	Kala.	Toeloes.	Soeka.
4	Arjang.	Boeddha.	Oema.	Woeroeng.	Dhoeka.
5	Woeroekoeng.	Respati.	Sri.	Dadi.	Sri.
6	Paniron.	Shoekra.	Indra.	Dangoe.	Manoe.
7	Oewas.	Sanestjara.	Goeroe.	Djagoer.	Manoesa.
12	KOENINGAN.				
8	Mawoeloe.	Dite.	IJamadipati.	Gigis.	Radja.
9	Toengle.	Soma.	Lodra.	Kerangan.	Dewa.
10	Arjang.	Anggara.	Brahma.	Nohan.	Rakshasa.
11	Woeroekoeng.	Boeddha.	Kala.	Wogan.	Pandhita.
12	Paniron.	Respati.	Oema.	Toeloes.	Pati.
13	Oewas.	Shoekra.	Sri.	Woeroeng.	Soeka.
14	Mawoeloe.	Sanestjara.	Indra.	Dadi.	Dhoeka.
13	LANGKIR.				
15	Toengle.	Dite.	Goeroe.	Dangoe.	Sri.
16	Arjang.	Soma.	IJamadipati.	Djagoer.	Manoe.
17	Woeroekoeng.	Anggara.	Lodra.	Gigis.	Manoesa.
18	Paniron.	Boeddha.	Brahma.	Kerangan.	Radja.
19	Oewas.	Respati.	Kala.	Nohan.	Dewa.
20	Mawoeloe.	Shoekra.	Oema.	Wogan.	Rakshasa.
21	Toengle.	Sanestjara.	Sri.	Toeloes.	Pandhita.
14	MANDHASIA.				
22	Arjang.	Dite.	Indra.	Woeroeng.	Pati.
23	Woeroekoeng.	Soma.	Goeroe.	Dadi.	Soeka.
24	Paniron.	Anggara.	IJamadipati.	Dangoe.	Dhoeka.
25	Oewas.	Boeddha.	Lodra.	Djagoer.	Sri.
26	Mawoeloe.	Respati.	Brahma.	Gigis.	Manoe.
27	Toengle.	Shoekra.	Kala.	Kerangan.	Manoesa.
28	Arjang.	Sanestjara.	Oema.	Nohan.	Radja.
15	DJOELOENG=POEDJOET.				
29	Woeroekoeng.	Dite.	Sri.	Wogan.	Dewa.
30	Paniron.	Soma.	Indra.	Toeloes.	Rakshasa.
31	Oewas.	Anggara.	Goeroe.	Woeroeng.	Pandhita.
31	Mawoeloe.	Boeddha.	IJamadipati.	Dadi.	Pati.
33	Toengle.	Respati.	Lodra.	Dangoe.	Soeka.
34	Arjang.	Shoekra.	Brahma.	Djagoer.	Dhoeka.
35	Woeroekoeng.	Sanestjara.	Kala.	Gigis.	Sri.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoer=wara.	Pantjawara.
					WOEKOE
1	Loewang.	Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pahing.
2		Menga.	Waja.	Sri.	Pon.
3		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Wage.
4		Menga.	Dora.	Djaja.	Kliwon.
5		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Legi.
6		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pahing.
7		Pepet.	Dora.	Laba.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Menga.	Waja.	Djaja.	Wage.
9		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Kliwon.
10		Menga.	Dora.	Sri.	Legi.
11		Pepet.	Waja.	Laba.	Pahing.
12		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Pon.
13		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Wage.
14		Menga.	Waja.	Sri.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Pepet.	Bjantara.	Laba.	Legi.
16		Menga.	Dora.	Djaja.	Pahing.
17		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pon.
18		Menga.	Bjantara.	Sri.	Wage.
19		Pepet.	Dora.	Laba.	Kliwon.
20		Menga.	Waja.	Djaja.	Legi.
21		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Menga.	Dora.	Sri.	Pon.
23		Pepet.	Waja.	Laba.	Wage.
24		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Kliwon.
25		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Legi.
26		Menga.	Waja.	Sri.	Pahing.
27		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pon.
28		Menga.	Dora.	Djaja.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Pepet.	Waja.	Mandhala.	Kliwon.
30		Menga.	Bjantara.	Sri.	Legi.
31		Pepet.	Dora.	Laba.	Pahing.
32		Menga.	Waja.	Djaja.	Pon.
33		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Wage.
34		Menga.	Dora.	Sri.	Kliwon.
35		Pepet.	Waja.	Laba.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
16 PAHANG.					
1	Paniron.	Dite.	Oema.	Kerangan.	Manoe.
2	Oewas.	Soma.	Sri.	Nohan.	Manoesa.
3	Mawoeloe.	Anggara.	Indra.	Wogan.	Radja.
4	Toengle.	Boeddha.	Goeroe.	Toeloes.	Dewa.
5	Arjang.	Respati.	IJamadipati.	Woeroeng.	Rakshasa.
6	Woeroekoeng.	Shoekra.	Lodra.	Dadi.	Pandhita.
7	Paniron	Sanestjara.	Brahma.	Dangoe.	Pati.
17 KOEROE=WELOET.					
8	Oewas.	Dite.	Kala.	Djagoer.	Soeka.
9	Mawoeloe.	Soma.	Oema.	Gigis.	Dhoeka
10	Toengle.	Anggara.	Sri.	Kerangan.	Sri.
11	Arjang.	Boeddha.	Indra.	Nohan.	Manoe.
12	Woeroekoeng.	Respati.	Goeroe.	Wogan.	Manoesa.
13	Paniron.	Shoekra.	IJamadipati.	Toeloes.	Radja.
14	Oewas.	Sanestjara.	Lodra.	Woeroeng.	Dewa.
18 MARAKEH.					
15	Mawoeloe.	Dite.	Brahma.	Dadi.	Rakshasa.
16	Toengle.	Soma.	Kala.	Dangoe.	Pandhita.
17	Arjang.	Anggara.	Oema.	Djagoer.	Pati.
18	Woeroekoeng.	Boeddha.	Sri.	Gigis.	Soeka.
19	Paniron.	Respati.	Indra.	Kerangan.	Dhoeka.
20	Oewas.	Shoekra.	Goeroe.	Nohan.	Sri.
21	Mawoeloe.	Sanestjara.	IJamadipati.	Wogan.	Manoe.
19 TAMBIR.					
22	Toengle.	Dite.	Lodra.	Toeloes.	Manoesa.
23	Arjang.	Soma.	Brahma.	Woeroeng.	Radja.
24	Woeroekoeng.	Anggara.	Kala.	Dadi.	Dewa.
25	Paniron.	Boeddha.	Oema.	Dangoe.	Rakshasa.
26	Oewas.	Respati.	Sri.	Djagoer.	Pandhita.
27	Mawoeloe.	Shoekra.	Indra.	Gigis.	Pati.
28	Toengle.	Sanestjara.	Goeroe.	Kerangan.	Soeka.
20 MADHANGKOENGAN.					
29	Arjang.	Dite.	IJamadipati.	Nohan.	Dhoeka.
30	Woeroekoeng.	Soma.	Lodra.	Wogan.	Sri.
31	Paniron.	Anggara.	Brahma.	Toeloes.	Manoe.
32	Oewas.	Boeddha.	Kala.	Woeroeng.	Manoesa.
33	Mawoeloe.	Respati.	Oema.	Dadi.	Radja.
34	Toengle.	Shoekra.	Sri.	Dangoe.	Dewa.
35	Arjang.	Sanestjara.	Indra.	Djagoer.	Rakshasa.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoerwara.	Pantjawara.
					WOEKOE
1	Loewang.	Menga.	Bjantara.	Daja.	Pahing.
2		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pon.
3		Menga.	Waja.	Sri.	Wage.
4		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Kliwon.
5		Menga.	Dora.	Djaja.	Legi.
6		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pahing.
7		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Pept.	Dora.	Laba.	Wage.
9		Menga.	Waja.	Djaja.	Kliwon.
10		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Legi.
11		Menga.	Dora.	Sri.	Pahing.
12		Pepet.	Waja.	Laba.	Pon.
13		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Wage.
14		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Menga.	Waja.	Sri.	Legi.
16		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pahing.
17		Menga.	Dora.	Djaja.	Pon.
18		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Wage.
19		Menga.	Bjantara.	Sri.	Kliwon.
20		Pepet.	Dora.	Laba.	Legi.
21		Menga.	Waja.	Djaja.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pon.
23		Menga.	Dora.	Sri.	Wage.
24		Pepet.	Waja.	Laba.	Kliwon.
25		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Legi.
26		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pahing.
27		Menga.	Waja.	Sri.	Pon.
28		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Menga.	Dora.	Djaja.	Kliwon.
30		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Legi.
31		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pahing.
32		Pepet.	Dora.	Laba.	Pon.
33		Menga.	Waja.	Djaja.	Wage.
34		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Kliwon.
35		Menga.	Dora.	Sri.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
21 MAKTAL.					
1	Woeroekoeng.	Dite.	Goeroe.	Gigis.	Pandhita.
2	Paniron.	Soma.	IJamadipati.	Kerangan.	Pati.
3	Oewas.	Anggara.	Lodra.	Nohan.	Soeka.
4	Mawoeloe.	Boeddha.	Brahma.	Wogan.	Dhoeka.
5	Toengle.	Respati.	Kala.	Toeloes.	Sri.
6	Arjang.	Shoekra.	Oema.	Woeroeng.	Manoe.
7	Woeroekoeng.	Sanestjara.	Sri.	Dadi.	Manoesa.
22 WOEJE.					
8	Paniron.	Dite.	Indra.	Dangoe.	Radja.
9	Oewas.	Soma.	Goeroe.	Djagoer.	Dewa.
10	Mawoeloe.	Anggara.	IJamadipati.	Gigis.	Rakshasa.
11	Toengle.	Boedha.	Lodra.	Kerangan.	Pandhita.
12	Arjang.	Respati.	Brahma.	Nohan.	Pati.
13	Woeroekoeng.	Shoekra.	Kala.	Wogan.	Soeka.
14	Paniron.	Sanestjara.	Oema.	Toeloes.	Dhoeka.
23 MANAHIL.					
15	Oewas.	Dite.	Sri.	Woeroeng.	Sri.
16	Mawoeloe.	Soma.	Indra.	Dadi.	Manoe.
17	Toengle.	Anggara.	Goeroe.	Dangoe.	Manoesa.
18	Arjang.	Boeddha.	IJamadipati.	Djagoer.	Radja.
19	Woeroekoeng.	Respati.	Lodra.	Gigis.	Dewa.
20	Paniron.	Shoekra.	Brahma.	Kerangan.	Rakshasa.
21	Oewas.	Sanestjara.	Kala.	Nohan.	Pandhita.
24 PRANG=BAKAT.					
22	Mawoeloe.	Dite.	Oema.	Wogan.	Pati.
23	Toengle.	Soma.	Sri.	Toeloes.	Soeka.
24	Arjang.	Anggara.	Indra.	Woeroeng.	Dhoeka.
25	Woeroekoeng.	Boeddha.	Goeroe.	Dadi.	Sri.
26	Paniron.	Respati.	IJamadipati.	Dangoe.	Manoe.
27	Oewas.	Shoekra.	Lodra.	Djagoer.	Manoesa.
28	Mawoeloe.	Snestjara.	Brahma.	Gigis.	Radja.
25 BALA.					
29	Toengle.	Dite.	Kala.	Kerangan.	Dewa.
30	Arjang.	Soma.	Oema.	Nohan.	Rakshasa.
31	Woeroekoeng.	Anggara.	Sri.	Wogan.	Pandhita.
32	Paniron.	Boeddha.	Indra.	Toeloes.	Pati.
33	Oewas.	Respati.	Goeroe.	Woeroeng.	Soeka.
34	Mawoeloe.	Shoekra.	IJamadipati.	Dadi.	Dhoeka.
35	Toengle.	Sanestjara.	Lodra.	Dangoe.	Sri.

Datum.	Ekawara.	Dwiwara.	Triwara.	Tjatoer=wara.	Pantjawara
					WOEKOE
1	Loewang.	Pepet.	Waja.	Laba.	Pahing.
2		Menga.	Bjantara.	Djaja.	Pon.
3		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Wage.
4		Menga.	Waja.	Sri.	Kliwon.
5		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Legi.
6		Menga.	Dora.	Djaja.	Pahing.
7		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pon.
					WOEKOE
8	Loewang.	Loewang.	Bjantara.	Sri.	Wage.
9		Pepet.	Dora.	Laba.	Kliwon.
10		Menga.	Waja.	Djaja.	Legi.
11		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Pahing.
12		Menga.	Dora.	Sri.	Pon.
13		Pepet.	Waja.	Laba.	Wage.
14		Menga,	Bjantara.	Djaja.	Kliwon.
					WOEKOE
15	Loewang.	Pepet.	Dora.	Mandhala.	Legi.
16		Menga.	Waja.	Sri.	Pahing.
17		Pepet.	Bjantara.	Laba.	Pon.
18		Menga.	Dora.	Djaja.	Wage.
19		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Kliwon.
20		Menga.	Bjantara.	Sri.	Legi.
21		Pepet.	Dora.	Laba.	Pahing.
					WOEKOE
22	Loewang.	Menga.	Waja.	Djaja.	Pon.
23		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Wage.
24		Menga.	Dora.	Sri.	Kliwon.
25		Pepet.	Waja.	Laba.	Legi.
26		Menga.	Bajantara.	Djaja.	Pahing.
27		Pepet.	Dora.	Mandhala.	Pon.
28		Menga.	Waja.	Sri.	Wage.
					WOEKOE
29	Loewang.	Pepet.	Bjantara.	Laba.	Kliwon.
30		Menga.	Dora.	Djaja.	Legi.
31		Pepet.	Waja.	Mandhala.	Pahing.
32		Menga.	Bjantara.	Sri.	Pon.
33		Pepet.	Dora.	Laba.	Wage.
34		Menga.	Waja.	Djaja.	Kliwon.
35		Pepet.	Bjantara.	Mandhala.	Legi.

Datum.	Sadwara.	Saptawara.	Astawara.	Sangawara.	Dasawara.
26 WOEGOE.					
1	Arjang.	Dite.	Brahma.	Djagoer.	Manoe.
2	Woeroekoeng.	Soma.	Kala.	Gigis.	Manoesa.
3	Paniron.	Anggara.	Oema.	Kerangan.	Radja.
4	Oewas.	Boeddha.	Sri.	Nohan.	Dewa.
5	Mawoeloe.	Respati.	Indra.	Wogan.	Rakshasa.
6	Toengle.	Shoekra.	Goeroe.	Toeloes.	Pandhita.
7	Arjang.	Sanestjara.	IJamadipati.	Woeroeng.	Pati.
27 WAJANG.					
8	Woeroekoeng.	Dite.	Lodra.	Dadi.	Soeka.
9	Paniron.	Soma.	Brahma.	Dangoe.	Dhoeka.
10	Oewas.	Anggara.	Kala.	Djagoer.	Sri.
11	Mawoeloe.	Boeddha.	Oema.	Gigis.	Manoe.
12	Toengle.	Respati.	Sri.	Kerangan.	Manoesa.
13	Arjang.	Shoekra.	Indra.	Nohan.	Radja.
14	Woeroekoeng.	Sanestjara.	Goeroe.	Wogan.	Dewa.
28 KOELAWOE.					
15	Paniron.	Dite.	IJamadipati.	Toeloes.	Rakshasa.
16	Oewas.	Soma.	Lodra.	Woeroeng.	Pandhita.
17	Mawoeloe.	Anggara.	Brahma.	Dadi.	Pati.
18	Toengle.	Boeddha.	Kala.	Dangoe.	Soeka.
19	Arjang.	Respati.	Oema.	Djagoer.	Dhoeka.
20	Woeroekoeng.	Shoekra.	Sri.	Gigis.	Sri.
21	Paniron.	Sanestjara.	Indra.	Kerangan.	Manoe.
29 DHOEKOET.					
22	Oewas.	Dite.	Goeroe.	Nohan.	Manoesa.
23	Mawoeloe.	Soma.	IJamadipati.	Wogan.	Radja.
24	Toengle.	Anggara.	Lodra.	Toeloes.	Dewa.
25	Arjang.	Boeddha.	Brahma.	Woeroeng.	Rakshasa.
26	Woeroekoeng.	Respati.	Kala.	Dadi.	Pandhita.
27	Paniron.	Shoekra.	Oema.	Dangoe.	Pati.
28	Oewas.	Sanestjara.	Sri.	Djagoer.	Soeka.
30 WATOEGOENOENG.					
29	Mawoeloe.	Dite.	Indra.	Gigis.	Dhoeka.
30	Toengle.	Soma.	Goeroe.	Kerangan.	Sri.
31	Arjang.	Anggara.	IJamadipati.	Nohan.	Manoe.
32	Woeroekoeng.	Boeddha.	Lodra.	Wogan.	Manoesa.
33	Paniron.	Respati.	Brahma.	Toeloes.	Radja.
34	Oewas.	Shoekra.	Kala.	Woeroeng.	Dewa.
35	Mawoeloe.	Sanestjara.	Oema.	Dadi.	Rakshasa.

DE WERELDTIJD.

Wanneer de Hindoe-Javaan spreekt van den ouderdom der aarde, verdeelt hij haar bestaan in vier tijdperken, die hij *Maha IJoeg*, *Sadir IJoeg* of *Sardir IJoega*, Jav. *Alam* of *Djaman* noemt, waarin de aarde verandering onderging, door water of vuur geteisterd werd of waarin het menschdom al dan niet gelukkig was; deze tijdperken tellen tezamen 12000 godenjaren.

In voorgenoemde legende wordt melding gemaakt van het eerste tijdperk genaam *Krita IJoeg* of *IJoeg*; dit tijdperk duurde 4000 godenjaren met een *sandhija* of de tijd van den overgang van dag en nacht, de morgen- en avondschemering van 800 zulke jaren of uitgedrukt in onze tijdrekening 1 728 000 zonnejaren. Het eerste tijdperk, dat met het begin van de wording der wereld een aanvang nam, was het godentijdperk. De goden leefden met de menschen samen op de aarde en regeerden de wereld. De menschen waren toen nog *Shaija's* of shimmen, astrale wezens zonder geslacht. Zij konden staan, gaan, loopen, liggen en zweven, op de aarde, in het water, in het vuur als in de lucht leven. Het was het tijdperk, waarin men noch ramp, noch kommer, noch gebrek, noch behoefte, kende. Er bestond nog geen Dood, noch ziekte, en de menschen leefden gedurende het geheele eerste tijdperk. Bij het einde van dit tijdperk werd de aarde door vuur verwoest en de menschen, die onsterfelijk waren, werden nadien onzichtbaar.

Het tweede tijdperk, genaamd *Treta IJoega*, telde 3000 godenjaren met een *sandhija* van 600 godenjaren of tezamen 1 296 000 zonnejaren. Het was het gouden tijdperk, de menschen waren nog onsterfelijk en kenden geen ziekten of Dood. Zij waren de *Raoemasa's* of de zweetgeborenen, niet geslachtelijke menschen, die zich voortplantten door de ontwikkeling van hun zweetdroppels. De aarde werd na het eindigen van dit tijdperk door stormen verwoest en de *Raoemasa's* bleven als onzichtbare geesten bestaan.

Het derde tijdperk, *Dwapara IJoega* genaamd, telde 2000 godenjaren met een *sandhija* van 400 godenjaren of tezamen 864 000 zonnejaren. Het was het zilveren tijdperk van bloei en welvaart. Het derde menschenras, dat toen geschapen werd, waren de eigeborenen, man-vrouwelijke, onsterfelijke wezens *Wandoe's* genaamd. De aarde werd bij het einde van dit tijdperk door water verwoest, de bekende zondvloed. De menschen verdwenen en bleven als onzichtbare geesten bestaan.

Het vierde tijdperk, *Kali IJoega* genaamd, waarin wij thans leven, zal 1000 godenjaren duren, met een *sandhija* van 200 godenjaren eindigen en 432 000 zonnejaren tellen. Bij het begin van dit tijdperk werd het eerste menschenpaar *Adina* en *Hewa* Adam en Eva geschapen, man- en vrouwelijk, zooals het geslacht thans nog is. Dit tijdperk wordt het koperen

genoemd. Het menschdom werd wegens de ondeugden van het derde geslacht sterfelijk geschapen en vatbaar voor ziekte, kommer, verdriet en Dood. Dit tijdperk was de voorspoedige maar ook tevens het tijdperk van ondergang en verderf, zooals de dubbelzinnige naam het aanduidt.

Daar een godenjaar uit 360 gewone jaren bestaat, krijgen wij voor de vier genoemde tijdperken een tijd van 4 320 000 zonnejaren, dat *Maha IJoega* wordt genoemd, na welk tijdperk niet de oppervlakte der aarde wordt verwoest, zooals in de tusschentijdperken, doch nadien treedt alsdan de *Pralaija* in en wordt de aarde geheel en al verwoest. Wel is waar is het *Kali IJoega*, waarmede onze tijdrekening begonnen is, het korste der vier *IJoega's*, maar daar dit ons tijdperk eerst met het jaar 3101 voor Chr. begonnen is, zoo hebben wij voor den ondergang der wereld nog zoo spoedig niet te vreezen, daar wij einde 1900 eerst 5000 jaren achter ons hadden en de aarde in haar tegenwoordigen toestand aanvangende met 1901 nog 427 000 jaren moet voortduren, alvorens door het oplossen der aarde geheel te vergaan.

Er zijn 2000 dier *Maha IJoega's* noodig om één dag en nacht van *Brahma* te vormen d.i. 8 640 000 000 zonnejaren ; uit 360 zulke ontzaggelijke dagen en nachten bestaat één zijner jaren of 3 110 400 000 000 zonnejaren en uit 100 zulke jaren bestaat de leeftijd van dien god d.i. 311 040 000 000 000 zonnejaren. Nog veel ouder wordt *Wishnoe*, maar *Shiwa* is volgens de leer zijner aanhangers onsterfelijk.

Ter verduidelijking van het bovenstaande volgt hieronder voor den aandachtigen lezer een kort uittreksel uit de tijdverdeeling der goden, herleid in onderdeelen van onze tijdrekening.

1	*Troetis*	= 1/150	Seconde.
16⅔	*Troetis*	= 1	*Nimesha*.
1	*Nimesha*	= 8/45	*Seconde*.
18	*Nimesha's*	= 1	*Kashtha*.
1	*Kashtha*	= 3 1/5	*Seconden*.
1	*Kashtha*	= 8	*Wipala's*
1	*Wipala*	= 2/5	*Seconde*.
30	*Kashtha's*	= 1	*Kala*.
1	*Kala*	= 1 3/5	*Minuten*.
1	*Kala*	= 4	*Palas*.
30	*Kala's*	= 1	*Mahoertha*.
1	*Mahoertha*	= 2	*Ghari's*.
1	*Ghari*	= 24	*Minuten*.
30	*Mahoertha's*	= 1	Dag en nacht of 24 uren.
24	Uren	= 60	*Ghari's*.
30	Dagen en nachten	=	1 *Pitrija* of een dag en nacht der goden.
12	Maanden	= 1	*Dewa*dag en nacht.
1	*Dewa*dag en nacht	=	360 dagen.
360	*Dewa*dagen en nachten	=	1 *Dewa*jaar.
1	*Dewa*jaar	= 360	zonnejaren.
4800	*Dewa*jaren	= 1	*Satija IJoega*.
1	*Satija=IJoega*	= 1 728 000	zonnejaren.
3600	*Dewa*jaren	= 1	*Treta IJoega*.

1	*Treta I Joega*	=	1 296 000 zonnejaren.
2400	*Dewa*jaren	=	1 *Dwapara=I Joega.*
1	*Dwapara=I Joega*	=	864 000 zonnejaren.
1200	*Dewa*jaren	=	1 *Kali=I Joega.*
1	*Kali=I Joega*	=	432.000 zonnejaren.
12000	*Dewa*jaren	=	1 *Maha=I Joega.*
1	*Maha=I Joega*	=	4 320 000 zonnejaren.

71 *Maha=I Joega's* tellen 306 720 000 zonnejaren en daarbij gevoegd een *Sandhija* of de tijd van den overgang van dag en nacht, de morgen= en avondschemering, gelijk aan een *Satija=I Joega* of 1 728 000 zonnejaren, maakt een *Manwantara* van 308 448 000 zonnejaren ; 14 *Manwantara's* of 4 318 272 000 zonnejaren, waarbij men dan nog een *sandhija* van 1 728 000 jaren moet voegen, om den *Kalpa* te beginnen, die dan den *Kalpa* of het grootste tijdperk van 4 320 000 000 zonnejaren uitmaken.

DE SEIZOENEN.

De Hindoe=Javaan kent ook het zonnejaar van 365 ¼ dagen en verdeelt een dergelijk jaar in 12 *mangsa's* of seizoenen van ongelijken duur, waarin de landbouwwerkzaamheden geregeld worden. De namen van deze *mangsa's* zijn :

1	*Bhaga,*	van 41	dagen.
2	*Ansoe,*	„ 25	„
3	*Arijama,*	„ 24	„
4	*Mitra,*	„ 24	„
5	*Waroena,*	„ 26	„
6	*Sawitri,*	„ 41	„
7	*Dhatri,*	„ 41	„
8	*Wiwaswat,*	„ 26 of 27	dagen
9	*Twashtri,*	„ 25	dagen
10	*Poesha,*	„ 25	„
11	*Indra,*	„ 26	„
12	*Wishnoe,*	„ 41	„
	Totaal	365 of 366	dagen.

Om de vier jaren telt *Wiwaswat* 27 dagen.

Deze 12 *mangsa's* vormen vier moessons en wel de Westmoesson, de kentering na den Westmoesson, de Oostmoesson en de kentering na de Oostmoesson. De 12 *mangsa's* vormen tezamen het zonnejaar.

Verder kent de Hindoe=Javaan nog een verdeeling van het zonnejaar in drie hoofdseizoenen. De eerste bevat vier maanden van warmte; de tweede vier regenmaanden ; de derde vier koude maanden. De namen van deze moessons zijn : *Brahma,* van den kouden tijd; *Wishnoe,* van den warmen tijd; *Shiwa,* van den vochtigen tijd.

De kenmerken der voorgenoemde *mangsa's* zijn :

Namen der mangsa's			Kenmerken
1	Bhaga.	Ka=asa.	Begin van den drogen tijd, waarin de op de *sawah's* staan gebleven *padi*stroo wordt verbrand en een begin wordt gemaakt met de ontginning van den grond en de beplan=ting der velden met tweede gewassen.
2	Ansoe.	Kara.	De tijd, waarin de tweede gewassen be=ginnen te ontkiemen.
3	Arijama.	Katedja.	De tijd, waarin men vruchtdragende slingerplanten en heesters op de *sawah's* geplant ziet en andere tweede gewassen ook vruchten dragen.

Namen der mangsa's.			Kenmerken.
4	Mitra.	Ka=opat.	De tijd, waarin men gebrek aan water begint te ondervinden, de velden braak liggen en de grond door groote hitte en droogte scheurt.
5	Waroena.	Kalima.	De tijd van veranderlijke weersgesteldheid, waarin de eerste regens beginnen te vallen en de landbouwer een begin maakt, met het in orde brengen der slootjes en dijkjes langs en om de *sawah's*.
6	Sawitri.	Ka=anam.	De tijd, waarin de landbouwer een begin maakt met de bewerking der *sawah's* en het uitzaaien van zaad*padi*.
7	Dhatri.	Kapitoe.	Begin van den natten tijd, waarin de rijstplantjes uit de kweekbeddingen in de *sawah's* worden overgeplant.
8	Wiwaswat	Kadelapan	De tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te groeien en de *sawah's* er groen uitzien.
9	Twashtri.	Kaselapan.	De tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te bloeien en vruchten te dragen.
10	Poesha.	Hapit sepoeloe.	De tijd, waarin de rijstaren tot rijpheid komen en de rijstaanplant er geel begint uit te zien.
11	Indra.	Hapit lama.	De tijd van veranderlijke weersgesteldheid, waarin de regens langzamerhand ophouden en waarin de *padi* geoogst en op de velden gedroogd wordt.
12	Wishnoe.	Hapit Kaijoe.	De tijd, waarin de *padi* in de schuren wordt opgeborgen en waarin het *padi*stroo op de *sawah's* staat.

DE VERDEELING VAN DEN DAG.

Het etmaal van den Hindoe=Javaan begint met zonsondergang en duurt tot den volgenden zonsondergang, zoodat hij, in tegenstelling van onze bepaling van dag en nacht, den nacht aan een dag doet voorafgaan en b.v. van *malem Septoe* (Zaterdagavond, of liever den avond vóór of van den Zaterdag) spreekt, wanneer wij Vrijdagavond, d.i. de avond volgende op den Vrijdag, tellen.

Den dag noemt hij in het algemeen als tijdmaat *dina* (*dinten*), maar den tijd, gedurende welken de zon schijnt, meer bepaaldelijk *rahina* (*rahinten*), *awan* of *siang* (mal. *hari* en *siang*) en den nacht *wengi* of *bengi* of *daloe* (mal. *malem*). Dit is de natuurlijke verdeeling van het etmaal in twee tijdperken, waarin de zon schijnt en niet schijnt.

Behalve deze verdeeling kent de Javaan er nog andere, welke deels naar de verschillende dagelijksche verrichtingen, anderdeels naar den stand der hemellichamen genoemd zijn, en *wajah*'s (*wantji's*) heeten, als :

1. *Wajah* (*wantji*) *bangoen*, d.i. het einde van den nacht, de vroegste ochtendschemering, ± 5 uur 's ochtends.
2. " " *bjar* of *ebjar*, d.i. het gloren van den dageraad, ± 5½ uur 's ochtends.
2. " " *oetoek=oetoek*, d.i. ± 6 uur, even voordat de zon zichtbaar wordt.
4. " " *wetoening* (*wedaling*) of *plethek=ing srengenge* (*soerja*), d.i. 6 uur, wanneer de zon opkomt, ook *esoek*, (*endjing*), d.i. de ochtendstond genoemd.
5. " " *kebo* (*maesa*) *giring*, d.i. 6½ à 7 uur, wanneer de buffels naar de weide of naar het werk worden ge=dreven.
6. " " *wisan gawe nom* (*damel nem*), d.i. ± 8½ à 9 uur, wanneer aan de werkdieren eenige rust wordt gegund of deze door andere vervangen worden.
7. " " *wisan gawe toewa* (*damel sepoeh*), d.i. ± 10 uur, wanneer de veldarbeid der dieren gestaakt wordt.
8. " " *remangsang* of *roemangsang*, d.i. ongeveer 10½ uur, wanneer de zon erg begint te branden.
9. " " *pasar* (*peken*) *toemawon*, d.i. tegen 11 uur, wanneer het op de markten het drukst is of toegaat.
10. " " *lingsir wetan*, d.i. 11 uur, wanneer de zon uit haar oostelijken stand in een meer loodrechten begint te komen.
11. " " *tengange*, d.i. 11½ à 11¾ uur, wanneer de zon den middagstond nadert, ook *wajah (wantji) botjah (lare) ngiring awan (siang)* of *kebo (maesa) oetjoel* geheeten,

d.i. het tijdstip, waarop de buffels naar de rust=plaatsen worden teruggedreven of in de schaduw der wildernis worden losgelaten.

12. *Wajah (wantji)* *bedhoeg* of *mandjer*, d.i. 12 uur, de volle middag.
13. „ „ *lingsir koelon (kilen)* of *goemlewang*, d.i. ± 1 uur 's namiddags, wanneer de zon naar het westen begint te neigen.
14. „ „ *loehoer* of *lohor*, ook *botjah oetjoel*, d.i. ± 2 uur, wanneer de dieren weder naar de weiden worden gedreven.
15. „ „ *asar dhoewoer (inggil)*, d.i. ± 3 uur.
16. „ „ *asar*, d.i. 3½ à 4 uur.
17. „ „ *asar endek (andap)*, d.i. 4½ à 5 uur.
18. „ „ *sore (sonten)*, d.i. 5 à 5¼ uur.
19. „ „ *toenggang goenoeng (toempak redi)*, d.i. ± 5½ uur, wanneer de zon achter de toppen der bergen begint te dalen.
20. „ „ *soeroep (serap)*, d.i. 6 uur, wanneer de zon onder de westerkim duikt.
21. „ „ *magrip* of *remeng=remeng sore (sonten)*, d.i. de tijd der avondschemering, ± 6¼ à 6½ uur.
22. „ „ *sirep botjah (lare)*, d.i. 7 à 9 uur, het tijdstip, waarop de kinderen naar bed gaan.
23. „ „ *sirep wong (tiang)*, d.i. ± 10 uur, waarop ouderen zich ter ruste begeven.
24. „ „ *wengi* of *bengi (daloe)*, d.i. de voornacht, ± 11 uur.
25. „ „ *bedhoeg wengi (daloe)* of *tengah wengi (daloe)*, d.i. middernacht, 12 uur.
26. „ „ *lingsir wengi (daloe)*, d.i. 1 à 1½ uur.
27. „ „ *djago (sawoeng) kaloeroek sapisan (sapindhah)*, d.i. ± 2½ à 3 uur.
28. „ „ *djago (sawoeng) kaloeroek kapindho (kaping kalih)*, d.i. ± 3 à 3½ uur.
29. „ „ *djago (sawoeng) kaloeroek ping teloe (kaping tiga)*, d.i. ± 4 à 4½ uur, welke drie laatste tijdstippen zoo genoemd zijn naar de uren, waarop de hanen hun eerste, tweede en derde nachtelijk gekraai doen hoo=ren.
30. „ „ *remeng=remeng (repet=repet)*, *esoek (endjing)*, d.i. ± 4¾ uur, wanneer het nachtelijk duister begint te wijken en de ochtendschemering nadert.

Gewoonlijk echter worden deze verschillende *wajah's (wantji's)* samen=gevat tot drie *waktoe's* zoowel voor den dag als voor den nacht, en spreekt de Javaan dan van :

1. *Waktoe (wektoe)* *esoek (endjing* of *endjang)*, d.i. de ochtend, van 6 tot 10 uur.
2. „ „ *awan (siang)*, d.i. de middag, van 10 tot 2 uur.

3. *Waktoe* (*wektoe*) *sore* (*sonten*), d.i. de namiddag, van 2 tot 6 uur.
4. „ „ *wengi* (*daloe*), d.i. de voornacht, van 6 uur of zonsondergang tot 10 uur.
5. „ „ *tengah wengi* (*daloe*), *bedhoeg wengi* (*daloe*) of *bedhoeg dawa* (*pandjang*), d.i. middernacht en de nanacht, tusschen 10 uur en 2 uur.
6. „ „ *bangoen esoek* (*endjing*), d.i. de aankomende ochtend, van 2 tot 6 uur, welke *waktoe's* (*wektoe's*) onder de hoede staan van de goden van de 2, 3, en 4 daagsche weken, die om de beurt de aarde bewaken.

AANDUIDING VAN JAARTALLEN DOOR SPREUKEN OF TEEKENINGEN.

De Hindoe=Javaan kent alsnog het chronogram of den *tjandhra=sengkala*, namelijk de uitdrukking van jaar= en andere getallen door woorden, die ieder een bepaalde waarde vertegenwoordigen en die in hun samenstelling meestal aan de eene of andere, in het daardoor uitgedrukte jaar plaats gehad hebbende gebeurtenis, enz. herinneren. Dergelijke chronogrammen worden dikwijls ook door schrijvers gebezigd, om het jaartal aan te geven, waarin zij hun geschriften hebben begonnen of beëindigd.

Soms worden hiertoe in plaats van woorden ook hiëroglyphische teekens of uitgewerkte teekeningen gebruikt, b.v. :

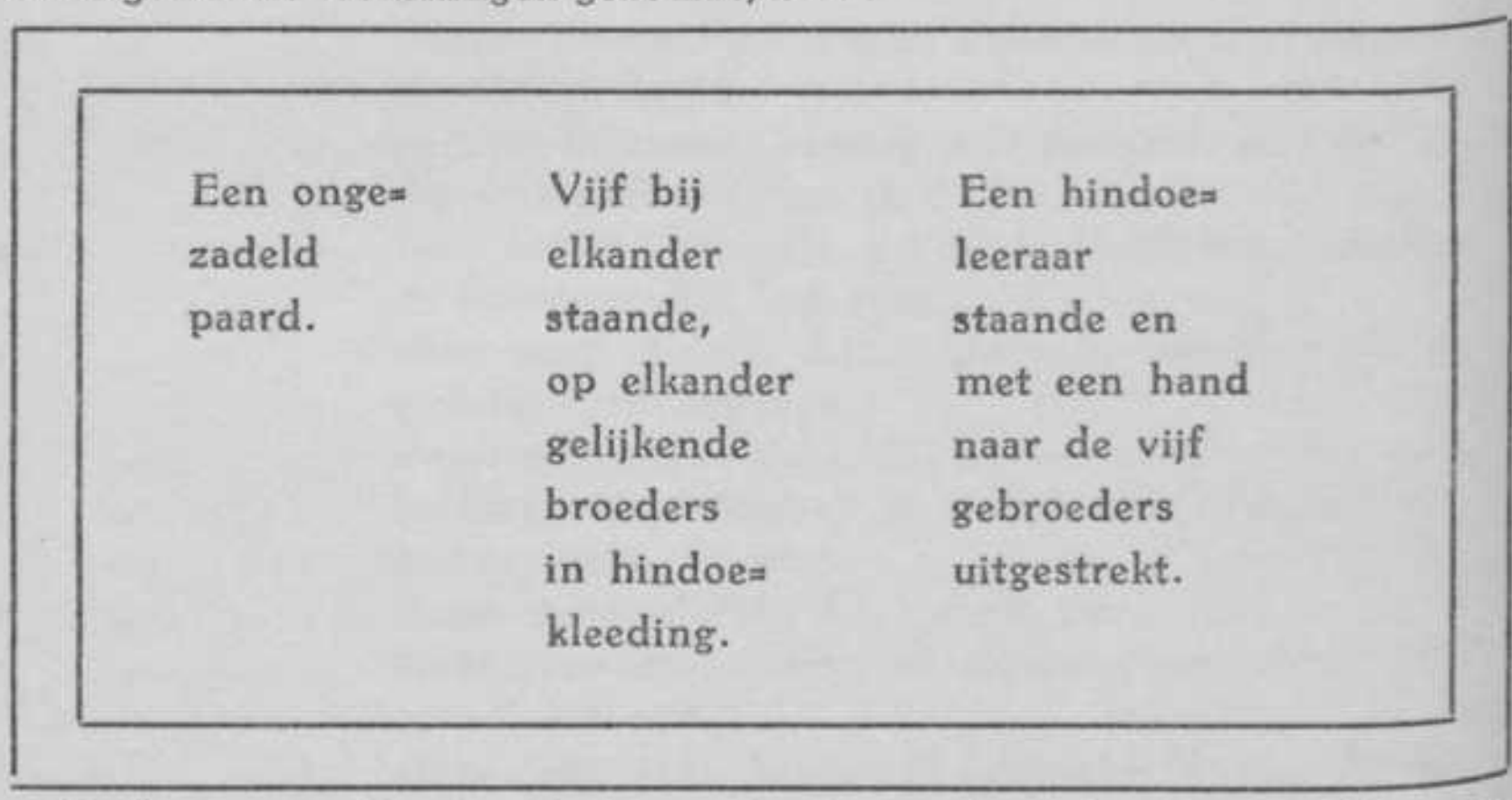

De lezing van het hierdoor uitgedrukte getal geschiedt van rechts naar links, dus in een omgekeerde orde, als waarin de cijfers daarvan door de woorden of teekens aangegeven worden. Zoo geeft bovenstaande teekening ons te lezen :

wikoe — pandhawa — koedha — toenggal
leeraar — vijf gebroeders — paard — een voor (het) geheel ;
7 5 7 1

d. i. het jaartal 1757 der Javaansche aera. Andere voorbeelden van Javaansche chronogrammen zijn :

sirna — hilang — kertaning — boemi
verdwenen, verloren, (de) voorspoed (van het) land
0 0 4 1

kadeling — sirna — warnaning — boemi
gezien weg (de) vorm (gedaante) (van het) land
0 0 4 1

d.i. het jaar 1400, waarin het rijk van Madjapait te gronde ging ;

goewa — menga — hobah — siti
(als een) grot (en) (gapend) bewogen (de) grond
9 9 6 1

voor het jaar 1699;

nir — haboe — tampo — djanma
Geen stof noch mensch
0 0 0 1

voor het jaar 1 en dergelijke meer.

Voor de ontcijfering van dergelijke chronogrammen heeft de Javaan een codex, waarin voor iedere waarde van 0 tot en met 9 meest zoodanige woorden zijn gekozen, die niet alleen door hun beteekenis eigenaardig bij elkander behooren, maar ook bepaalde rubrieken of categorieën van voorwerpen, namen of toestanden, enz. aangeven, welke onderling veel overeenkomst vertoonen, en zich ook onder zoovele vormen of gedaanten voordoen, als het daardoor beteekende getal aanduidt.

Zoo zijn genomen voor:

1. De deelen, waarvan slechts de eenheid bestaat en alles hetgeen met het getal 1 in verband staat.
2. Die, waarvan het tweeledige aanwezig is en alles hetgeen met het getal 2 in verband staat.
3. Het vuur in de onderscheidene toestanden, amphibieën, drieledige voorwerpen en alles hetgeen met het getal 3 in verband staat.
4. Het water, allerlei vochtdeelen en alles hetgeen met het getal 4 in verband staat.
5. De wind, de kracht, de sterkte en alles hetgeen met het getal 5 in verband staat.
6. De zintuigen, het geheimzinnige, de getijden, het gebogene, het hout en alles hetgeen met het getal 6 in verband staat.
7. De bergen, het verhevene, het grootsche en alles hetgeen met het getal 7 in verband staat.
8. De grootste en kleinste dieren, de tijd, het strijdige en alles hetgeen met het getal 8 in verband staat.
9. Gaten, openingen, ingangen, holen, grotten, duisternis en alles hetgeen met het getal 9 in verband staat.
0. Het niet, het ontastbare, het ledige, het eindelooze, het onbevattelijke, de eeuwigheid, de vernietiging.

Deze *tjandhra=sengkala* is als volgt:

Voor 1. De deelen, waarvan slechts de eenheid bestaat en alles hetgeen met het getal 1 in verband staat.

Boeda.	Mannelijke roede. Mannelijkheid.	Boeta.	Blind.
Boedha.	Oudheid. Voortijd. Oorspronkelijk.	Basoeki of Wasoeki.	Naam van een slangenvorst.

Boemi.	Aarde. Wereld. Land.	Midi.	Aarsgat.
Dara.	Vrouwelijkheid.	Nabi.	Navel.
Dharoe.	Meteoor. Bliksem. Donder.	Naja.	Gelaat.
		Njata.	Klaarblijkelijk. Vast. Zeker.
Dhara.	Regenwolken. Buik.		
Djaler.	Mannetje van een dier.	Nolo.	Hart.
Djalma.	Menschdom.	Padaran.	Maag. Buik.
Djanma.	Mensch.	Pawado=nan.	Vrouwelijk verblijf=plaats. Harem.
Djana.	Man.		
Grana.	Neus.	Poernama of Noro.	Volle maan.
Haloeran.	Het geheele geslacht. Familie in het algemeen.	Radja.	Vorst.
		Rahajoe.	Schoon. Bekoorlijk.
Hardja.	Volkrijk. Welvarend.	Ratoe.	Vorstin.
Hawa.	Lucht. Klimaat.	Roekoem.	Voorschrift.
Hawani.	Dapperheid. Moed. Wil.	Roepa.	Voorkomen. Gedaante.
Hawa=ning.	Weersgesteldheid.	Ron.	Blad van een boom.
		Salira. Sa=rira.	Lichaam.
Heka.	Een. 1.		
Hestri.	Vrouw.	Sasi.	Maand. Nieuwe maan.
Hikoe of Hekoe.	Staart. Het einde van iets.	Sasra, Sasa of Sastra.	Ster.
Jakta, Ka=wik of Kawit.	Begin.	Sadji. Sa=djeng.	Soort van offerande.
		Sirah.	Hoofd.
Jakti.	Vriend. Kameraad.	Siti.	Grond. Zwarte grond.
Jata.	Waarheid. Dan. Voor=weten.	Soeta.	Kind.
		Soerja.	Zon.
Jatatoeng=gal.	Alles tot één geheel vereenigd.	Tjandhra.	Maan. De 15de dag van het licht.
Jenwoela=na.	De maan, wanneer zij niet meer te zien is ; de 30ste en 1ste van het licht.	Toedoeh.	Onweerswolken.
		Toenggal.	Het geheel. De een=heid.
		Wak.	Spraak.
Kapisan of Sapisan.	De eerste.	Warna=ning.	Vorm. Gedaante van iets.
Kertaning.	Voorspoed.	Wedana.	Plaats of holte tus=schen de borsten.
Kilat.	Tong.		
Lawan.	Durven.	Woekoe=lan.	Bolrond.
Lesan.	Mond.		
Lintang ke=moekoes.	Staartster.	Woelana.	Afnemende maan. De maan na den 15den van het licht.
Medhi.	Schrikwekkend.		
Meshi.	Achterste.	Woeroek.	Onder·wijs.

Voor 2. De deelen, waarvan het tweeledige aanwezig is en alles hetgeen met het getal 2 in verband staat.

Boedja.	Schouders.	Manemba.	Eerbewijs met beide handen.
Delamakan.	Voetzolen.		
Dhwoe, Dwi.	Twee. 2.	Mata.	Oogen.
		Meksa.	Iemand dwingen.
Djaksoe of Tjaksoe.	Hoeken der oogen. Traankanalen.	Meripat.	Binnenste gedeelte der oogen.
Djengkoel.	Knieën.	Metra, Manik.	Het orgaan van het gezicht.
Dresthi.	Wenkbrouwen.	Najana.	Oogopslag.
Gandoe.	Knieschijven.	Netra.	Oogleden.
Giwang.	Kakebeenen.	Paksa.	Gedwongen worden.
Godog.	Oorlellen. Plaats der oorringen.	Paningal.	Het zien met beide oogen.
Hama.	Oogappels.		
Hamaloe.	Neusvleugels.	Paroengon.	Het gehoor met beide ooren.
Hanembah.	Handpalmen.		
Hasta.	Armen.	Pembajoen.	Borsten.
Hepek=hepek.	Vleeschige kussens in de binnenhanden.	Pepasa of Pepasoe.	Bovenste gedeelte der neusvleugels.
Jenangana.	Polsen der handen.	Poepoe.	Bovenbeenen.
Kapindho.	De tweede.	Raksa.	Iemand beschermen.
Karo.	Dubbel.	Reksa.	Op iemand wachten.
Karna of Kerna.	Ooren.	Sampejan.	Beenen.
		Sikil, Soeko.	Voeten.
Kara.	Evenwicht.		
Karni.	Oorgaten.	Sikara.	Middelste gedeelte der binnenhanden.
Kembar.	Tweelingen van één geslacht.	Soegnoe of Lamboe.	De hoorns van een koe of stier.
Kembar selen.	Tweelingen van beide geslachten.	Soetanaja.	Beiden. Twee kinderen.
Kempol.	Kuiten.	Talengngan.	Oorlappen.
Lambong.	Jukbeenen.		
Lantangono.	Met beide handen.	Tangan.	Handen.
		Tjana.	Lippen.
Lar.	Oorvleugels.	Tjarana.	Hoofdslapen.
Lotjana.	In zicht hebben.		
Legra.	Neusgaten.		

Voor 3. Het vuur in de onderscheidene toestanden, amphibieën, drieledige voorwerpen en alles hetgeen met het getal 3 in verband staat.

Baja.	Krokodil in het algemeen.	Bata.	Vlam.
		Boedjalana. of Boeroela.	Aal.
Bajalana.	Krokodil van het mannelijk geslacht.		
Bahning of Bahni.	Smederijvuur.	Brama.	Hemelvuur. Bliksem.
		Dahana.	Lamplicht.

Djata.	Vuurtong.
Goena of Koena.	Vuur, dat door wrijving ontstaat.
Gota.	Vuurhaard met drie openingen.
Hagni.	Vuur in het algemeen. Aangemaakt vuur.
Hahi.	Weerlicht.
Hanala.	Vonk. Schicht.
Hanahoeti.	Houtskolenvuur met kruiden vermengd, speciaal om iets te roosteren. Aardworm.
Hapija.	Vuur uit vuurslag.
Hoedjal of Hoedjel.	Rookerig vuur van padistroo om een paling of visch te rooken.
Hoedjeldjata.	Paling.
Hoeta.	Houtskolenvuur, gebruikt om te batiken.
Hoetawaha.	Bloedzuiger.
Hoetawaka.	Groot vuur.
Hoeti.	Worm in het algemeen.
Hoeningnga of Hoeninga.	Fakel.
Kaja, Koje, Kaije of Keja.	Smeulend vuur.
Kaping tiga.	De derde.
Katiga.	Overgaand vuur.
Lahagni.	Vuur, dat uit den grond komt.
Latoe.	Spattend vuur.
Lena.	Vuur, waarvan de oorsprong niet bekend is.
Nalama of Nalagni.	Hartwarmte. Vuur der hartstochten.
Pantjaka.	Vuur op den top van een berg.
Pawaka.	Vulkanisch vuur.
Poedeng.	Vuur, verkregen door verbranding van vuil.
Poejeng.	Vuur, verkregen door verbranding van zaagsel of van afval van padi bij het stampen.
Poetjika of Poetjijika.	Smeulend aschvuur.
Poejek.	Vuur of warmte ontstaan door broeiïng.
Rana.	Vuur op het slagveld.
Siking.	Lontvuur.
Singking.	Vuur, dat door een goudsmid geblazen wordtom te soldeeren.
Tiga.	Brandend bosch.
Toeminga of Hoeminga.	Licht verspreidende vlam.
Tri.	Drie. 3.
Trimetra.	Drie oogen. Drieoogige.
Trining rana.	Fornuisvuur. Werkvuur.
Trirana.	Een schutsel van drie bladen. Met zijn drieën gaan.
Trisoelo.	Driepuntige pijl.
Trisirah.	Driehoofdige.
Weda.	Keukenvuur van hout voor het bereiden van eten.
Wena.	Brandend kolenvuur.
Weroeh.	Vergift dat brandt of iets uur doet verteeren.

Voor 4. Het water, allerlei vochtdeelen en alles hetgeen met het getal 4 in verband staat.

Dadi.	Regenwater.
Dhadih.	Waschwater.
Dhik.	Urine.
Dik of Nik.	Sap dat zich in wortels bevindt.
Diwahana.	Gemengd water.
Djala.	Sajoer. Groentensoep.
Djaladi.	Sawawater.
Djala nidhi.	Lijkwater. Water, dat uit een lijk vloeit.

Djala nadhi.	Rivierwater.
Djaladri.	Rawawater.
Djelangir.	Stilstaand water in het algemeen.
Gaber.	Slijm uit den mond.
Hadi.	Kristalhelder water.
Hadji.	Bronwater.
Hardjoena of Hertjoena.	Stilstaand helder water in een steen.
Hektasi.	Sap uit eetbare wortels
Herna of Hernama.	Tamarindewater.
Hernawa.	Vlietend water.
Herwana.	Stilstaand water in een bosch.
Hetoeh.	Zog van een mensch.
Hoedaka.	Bewaard water in zeker voorwerp.
Hoembel.	Snot.
Joek.	Zweet.
Kamil.	Onvermengd kokosmelk.
Kaping sekawan.	De vierde.
Karta.	Vruchtbaar.
Karti, Kerti of Kartwi.	Putwater.
Ketig.	Bloed.
Leri.	Wit water. Water, waarin rijst is gewasschen.
Lonaka.	Drupwater uit een steen.
Loedah.	Speeksel.
Loeh.	Tranen.
Moentoek.	Schuim.
Narmadha.	Groote rivier.
Nedi.	Bergwelwater.
Ngewahana.	Stilstaand helder water.
Niti.	Afdruipend water.
Pataka.	Vuil water. Ongezond water.
Rantjaka.	Water door een dam tegengehouden.
Ratjaka herna.	Water uit een goot. Water, dat geleid wordt.
Sagara.	Zeewater.
Samadhra.	Meerwater.
Samoedra.	Troebel water.
Sindoe.	Melk van dieren.
Sindoe oepaka.	Drinkbaar melk van dieren.
Soetji.	Water in een bak.
Tasik.	Zoet water aan zeestrand.
Tatjin.	Water, waarin rijst is gekookt.
Teloetoeh.	Vocht uit den bast van een boom of uit de schil van een vrucht of knol door den Javaan „*Ketah*" genoemd.
Tirta.	Water in het algemeen.
Tjatoer, Wak.	Vier. 4.
Tjatoer jogi.	Onderwijs van 4 leeraren. Vier leeraren.
Tjeladri.	Stroom in zee.
Toja of Toija.	Water, dat lang bewaard is.
Tojadi.	Koud water.
Toijadhi.	Kleine rivier. Beek.
Toedhadih.	Water boven op een heuvel.
Wah.	Plas regenwater.
Wahana.	Opgevangen regenwater.
Wahoe.	Drank uit een palm getapt.
Wahoedadih.	Sap uit een boom getapt.
Warih.	Water uit een kokosnoot.
Warna.	Water, dat glinstert in de verte.
Warnatoja.	Kleurig water voor het verven van goederen.
Warni.	Zout water.
We.	Drinkbaar warm water.

Weh. Wedhang.	Waterval. Bergstroom. Gekookt water, pas van het vuur opgenomen.	Wirna. Woeloesan.	Water van iets verkregen. Nevel tot water overgegaan.

Voor 5. De wind, de kracht, de sterkte en alles hetgeen met het getal 5 in verband staat.

Bajoe.	Storm.	Pawana.	Harde wind in een bosch.
Bana.	Orkaan.		
Boetha.	Een mensch met slagtanden.	Rakshasi of Reseksi.	Reuzin.
Djeksa, Jeksa, of Jaksa.	Kracht. De Kracht van een sterk mensch of reus.	Rakshasa of Resekasa.	Reus.
Gana.	Harde wind.	Samari.	Koele wind.
Gati.	Wind, die uit den mond wordt geblazen.	Sara.	Piepende wind.
		Saramaroe.	Snerpende lucht. Luchttrilling.
Goelingan.	Wind in een besloten vak.	Samirana.	Menschelijke uitwaseming.
Hastra.	Wind, veroorzaakt door zwaaien.	Tata.	Adem.
		Tatagati.	Wind, die uit de neusgaten wordt geblazen.
Hendri.	Verfrisschende wind.		
Hindri.	Windhoos.	Warajang.	Aarswind. Vuile wind.
Kalima.	De vijfde.	Wastra.	Afgeschoten pijl.
Lesoe.	Wervelwind.	Wisaja.	Wind, die door een blaasblag wordt veroorzaakt.
Marga.	Zachte zeewind.		
Margana.	Zeilwind. Koerswind.		
Margi.	Zachte landwind.	Wisikan.	Geluidmakende wind.
Maroeta.	Wind in het algemeen. Gewone wind.	Wisikhan.	Zachte wind, die des nacht waait.
Pantja.	Vijf. 5.	Wirwajang.	Het schot. De kracht van het schot.
Pandhawa.	Vijf broeders.		
Pantjabaja.	Vijf krachten.	Wrajang.	De wind, die het schot veroorzaakt.

Voor 6. De zintuigen, het geheimzinnige, de getijden, het hout, het gebogene en alles hetgeen met het getal 6 in verband staat.

Boedia.	Verstand.	Gita.	Schrik.
Boedi.	Het innerlijke van den mensch.	Goenem.	In het geheim beraadslagen.
Boedija.	Genegenheid.	Gondho.	Reuk.
Boengker.	Mislukt.	Hagas.	Droogstaand hout.
Dhana.	Zoute smaak.	Hagannem	Smaak onderscheiden. Proeven.
Doeta.	Voorteeken.		
Gana.	Geurige smaak.	Hajak.	Alles wat beweegt.
Gardjita.	Gevoel in het hart.	Hambar.	Smakeloos.
Ginem.	Geheim.		

Hamboengker.	Mislukt door toedoen van iemand.	Sadrasa.	De zes onderscheidene smaken: zoet, zuur, bitter, zout, geurig en brandig.
Hanamani.	Wonderlijke smaak.		
Hanggas.	Zoete smaak.		
Hangana.	Toekomst. Iets waarvan men nog verre is.	Sajak.	Veranderlijke smaak.
		Sajag.	Vermoeid.
		Sanda.	Merk. Teeken des tijd. Lichtschijnsel.
Hobah.	Bewogen. Veranderd.		
Jogja.	Lekker.	Sadhi.	Geheimzinnige slechte voornemens.
Kanenem.	De zesde.		
Karengio.	Hooren.	Sang wenajang.	De smaak, die de Javaan *„goerih"* noemt.
Karenga.	Onrijp afgevallen.		
Karengkarna.	Geluiden, die men hoort.	Sakara.	De rinschzoete smaak van honig.
Kwisa.	De smaak van olie.		
Lana.	Prikkelende smaak.	Tahen.	Wildhout. Kreupelhout.
Lindoe.	Aardbeving.		
Mangsa.	Jaargetijde. Seizoen.	Tikto.	Bittere smaak.
Mela.	Zure smaak.	Wajang.	Voorbeeld nemen aan iets. Tooneelspel.
Moeni.	Geluiden van metalen.		
		Watak.	Hoedanigheid van een dier.
Moenisan.	Het hinniken van een paard.		
		Wedih.	Angst.
Namaning.	Smaak in het algemeen.	Winanjang of Winajang	Heete, scherpe of brandige smaak.
Prabatang.	Omgevallen hout.	Wirasat.	Hoedanigheid van een mensch.
Poekret.	Groote angst.		
Renga.	Gevoel.	Woewoes.	Spraakgeluid. Zacht voelen.
Reta.	Gemengde smaak.		
Retoe.	Wrange smaak.	Woewoesen.	Zuivere uitpraak.
Sad.	Zes. 6.		
Sadpada.	Zespootige dieren.	Wreksa.	Omgekapt hout.

Voor 7. De bergen, het verhevene, het grootsche en alles hetgeen met het getal 7 in verband staat.

Bantjala.	Berg met boeteplaats.	Hageng swara.	Grof geluid.
Bekoe.	Berg, waaruit water vloeit.		
Beksoeko.	Koe. Wilde koe.	Haksa.	Uitstekende hoek van een berg.
Bitsoe.	Onbegroeide berg.		
Giri.	Berg met krater. Bijzondere berg.	Haldaka.	Berg in de nabijheid van een bewoonde plaats.
Goera.	Donder.		
Goeroe.	Leeraar.	Handaka.	Twee bergen naast elkander.
Goenoeng.	Berg in het algemeen.		
Gora.	Heilige. Boeteling op een berg.	Handaswara.	Beruchte berg. Groot gebied.

Hardi.	Zeeberg. Berg aan zeestrand. Kruin van een berg.
Hasa, Hangsa.	Gans.
Hasalika.	Berg, waarover wordt gesproken.
Hemawan.	Bergspits. Berg, die van verre te zien is. Rookende berg.
Hendra.	Hooge berg.
Hindra.	Godheid.
Himawan.	De Himalaja. Berg, die zoo hoog is, dat hij steeds door wolken omringd is.
Jamoeni.	Serenade.
Kapitoe.	De zevende.
Koedha.	Ongezadeld paard.
Mandhala.	Berg, die gescheurd of gespleten is.
Moeni of Moenji.	Geluid geven.
Pandhita.	Geleerde. Wijsgeer.
Prawata.	Heuvel.
Parwata.	Groote berg.
Pertala of Patala.	Zevende onderwereld.
Prawata.	Bergreeks.
Ragoetjatha.	Buffelstier.
Rangoetjala.	Buffelkoe.
Redija.	Groote berg in omvang.
Redi.	Bergrug.
Resi of Risi.	Godsgeleerde. Priester.
Sapta, Sabna.	Zeven. 7.
Saptadita.	Hermitage-gebergte. Berg, die tot verblijfplaats strekt van een kluizenaar.
Swara.	Gerommel. Vuurspuwende berg.
Tjala.	Voet van een berg. Geisoleerde berg.
Toempakan.	Opklimming.
Toenggangan.	Bergpaard. Middelste gedeelte van een berg.
Toerangga.	Bereden paard. Bergrug.
Wanawasa.	Berg met bosch. Berg, waar gejaagd wordt.
Wikoe.	Kluizenaar.
Wisoe.	Veel.
Woekir.	Berg met lusthof of lustoord.

Voor 8. De grootste en kleinste dieren, het strijdige, de tijd en alles hetgeen met het getal 8 in verband staat.

Baksoe.	Boomgekko.
Basoe.	Huisgekko.
Bermana.	Mannelijke hommelbij.
Bermani.	Vrouwelijke hommelbij.
Bermara.	Kleine zwarte bij.
Boedjangga.	Groote en lange slang.
Dipa.	Groote olifant.
Dipangga.	Gezadelde olifant.
Dirada.	Vertoornde olifant.
Gadjah.	Olifant in het algemeen.
Goendjara, Koendjara.	Olifant aan een ketting. Olifant in een hok.
Hasta.	Acht. 8.
Hastha.	Mannelijke olifant.
Hesthi.	Vrouwelijke olifant.
Hoelo.	Groote en dikke slang.
Kadi.	Klein soort olifant.
Kala.	De tijd.
Kari.	Verleden tijd.
Kawoloe.	De achtste.
Lakarija.	Olifant met groote slagtanden.
Liman.	Olifant, die in het wild loopt.
Liman waloe.	Losgebroken wilde olifant.
Manggala.	Uitgedoschte olifant.

Matangga.	Zwaar gebouwde olifant.	Samadija of Samadjoe.	Olifant, die in den oorlog wordt gevoerd.
Meta.	Woedende olifant.	Sawar.	Kleine en dunne slang. Slang in het algemeen.
Moerti.	Hagedis.		
Naga.	Draak.		
Nanggala.	Gewapende olifant.	Selira, Salira.	Leguaan.
Ngiradha.	Goedige olifant.		
Panagan.	Verblijfplaats van een draak.	Tanoe.	Kamelion.
		Tekek.	Gekko in het algemeen.
Sajat.	Olifant, voor den oorlog gedresseerd.	Was.	Schorpioen.

Voor 9. Gaten, openingen, ingangen, holen, grotten, duisternis en alles hetgeen met het getal 9 in verband staat.

Babahan.	Gat door een dief gemaakt.	Hongso.	Gat uit de verte te zien.
Boetoelan.	Achterdeur. Achteruitgang.	Kasanga.	De negende.
		Lawang.	Deur in het algemeen.
Dihara.	Poort eener vesting.	Leng.	Klein gat in het algemeen.
Djoesara of Djoewa.	Een klein gaatje door iets heen, dat nauwelijks te zien is.	Leng katal.	Gat door een aardspin gemaakt.
Djoesara rananda, Djoewa rananda, Ngara of Joetoe.	Oog van een naald.	Leng dhong.	Gat door een visch, „*lele*" genaamd, gemaakt.
		Leng gendon.	Gat door een hout- of rotanworm gemaakt.
		Leng semoet.	Mierengat.
Dora.	Verborgen ingang.		
Drona, Doerna of Doenra.	Poort des ongeluks.	Lesong.	Gat in een blok, waarin padi wordt gestampt.
Dwara.	Poort in het algemeen.	Mandra, Nodro of Lodra.	Holte in het slijk, waarin een buffel zich heeft gewenteld.
Gapoera.	Poort van een paleis of vorstelijk huis.		
Gatra.	Gat door een gansir gemaakt.	Menga.	Geopend. Openstaan.
		Nakdho.	Kikvorschgat.
Gegenep.	Doos.	Nawa, Sanga.	Negen. 9.
Goewa.	Grot in het algemeen.		
Graha.	Gat door een krab of kreeft gemaakt.	Rago.	Gat, dat onzichtbaar is.
Growong.	Gat door een vogel in een boom gemaakt.	Roga.	Hol, door beesten bebewoond.
Herong.	Gat door een slang gemaakt.	Roedra.	Moerassig hol.
		Rong.	Onderaarsch gewelf. Gat, dat hoe dieper hoe breeder wordt.
Hesong.	Gat door een stekelvarken gemaakt.		

Sadra.	Slijkerig gat. Gat dat met slijk is opgevuld.	Wedana.	Front eener deur.
Song.	Weg onder den grond. Tunnel.	Westhi.	Opening eener blaaspijp.
Teroes.	Door. Iets door en door.	Wilatjita.	Holte van slijk door een wesp gemaakt.
Tjeleng.	De opening van een spaarpot.	Wilasita.	Gat in het hout door een hommelbij gemaakt. Langwerpige deur.
Troestha.	Holte in een bamboe. Ondiep gat.		
Troethi.	Gat door een krekel gemaakt.	Wilesita.	Eerepoort.
Troesing.	Door iets heen gaan.	Wiwara.	Ingang van een grot. Groote ingang.
Wadra.	De zon door wolken verduisterd.	Wraksa.	Holte in een boom. Holle boom.

Voor o. Het niet, het ontastbare, het ledige, het eindelooze, het onbevattelijke, de eewigheid, de vernietiging.

Barakan.	Zich onzichtbaar maken.	Hawoek.	Grijze of grauwe kleur der lucht.
Barakanda.	Verlies van bewustzijn.	Hawanghawang.	Lucht. Temperatuur.
Bema.	Hooi. Drooggemaakt gras.	Hengetna.	Vergeten.
Boema, Boma.	Dood gras.	Henget.	Niet vergeten.
		Henir.	Niet medegeteld.
Delahan.	Eeuwigheid.	Hilang.	Te zoek. Te loor. Verliezen.
Dhadasga.	Toekomst. Hetgeen zal gebeuren.	Jati, Jate.	Geboorte.
Dhestha.	Wording. Geworden.	Kadeling.	Gezien. Gezien worden.
Dhesthi.	Godheid.		
Dhohi.	Verloren.	Kadi-kadi of Kajakaja.	Iets onzeker. Niet te herinneren.
Djawi.	Het ontastbare. Het ledige.		
Dik.	Ruimte. Leegte.	Kasa.	Luchtruim.
Gagana.	Hemel.	Kasija.	Veel.
Gegana.	Eindelooze ruimte der lucht.	Kawidik.	Geest. Iets dat onzichtbaar is.
Haboe.	Stof. Asch.	Kinidih.	Bedekt.
Hadoh.	Veraf.	Langit.	Het onaantastbaar zwerk.
Haksa.	Uitspansel. Het lucht-ledig ruim.	Loemakoe.	Gaan en niet meer te zien.
Hana windoe.	Tijd, die niet te tellen is.	Malawija.	Grootsch.
Hanimbangi.	Evenwicht zoeken.	Malesat.	Uiteenspatten.
		Maletik.	Afbrokkelen.
Haneng gegana, of Swasana.	Dampkring.	Malahijewa.	Wegloopen.
		Moesna.	Verdwijnen.

Nara.	Uit het gezicht ver= dwijnen.
Ngambara.	Vliegen in het lucht= ruim.
Ngatekna.	Onbestaanbaar.
Ngidik.	Vernietigen. Vernielen.
Nir.	Nul. o. Niets. Geen.
Poengkret.	Iets, dat niet groeien kan.
Pralena.	Doodgaan.
Raga.	Ziel. Zielloos lichaam.
Rona.	Afgevallen blad.
Sakata.	Wagenspoor.
Serna.	Vergaan.
Sirna.	Oplossen in niets. Ver= dwenen.
Soenja, So= nja.	Eenzaam. Ledig.
Sonja roe= ri.	De ruimte, waarin alle hemellichamen zich bewegen.
Tampo.	Noch. Zonder.
Tan ka= roehan.	Verborgen. Niet te vinden.
Tan ka= ton.	Niet te zien.
Tan ke= toen.	Te vergeefs.
Wengik.	Verwonden.
Wedik= wedikan.	Ontastbaar. Iets, dat men voelt of hoort maar niet ziet.
Widik= widik.	Nauwelijks te zien. Nu eens te zien dan weer niet.
Wijat.	Opstijgen, totdat men niet meer te zien is.
Windoe.	Eeuw. Tijdkring. Tijdcirkel.
Windoe saja.	Telling bij eeuwen of tijdkringen.
Woek.	Vermolmd.
Woesdadi.	Ontstaan. Gescha= pen.

De legende, waaruit wij de *tjandhra sengkala* geput hebben, zegt, dat de hier opgegeven woorden, de meest gebruikelijke zijn, echter is het gebruik van andere woorden niet verboden, mits zij voldoen aan de eischen van het cijfer, waarvoor zij gebruikt worden ; b.v. de woorden *hanak sarimpi*, d.i. vier dochters of *hanak sarombe*, d.i. vier zoons, worden hoewel dochter en zoon onder no. 1 gerangschikt moeten worden, gerekend te behooren onder no. 4, aangezien dit cijfer hier erg op den voorgrond treedt. Daaren= tegen zal men *trihna*, d.i. de kracht der begeerte en *hissha*, d.i. wilskracht, niet mogen beschouwen als de „krachten" bedoeld onder no. 5, doch wel als zintuigen bedoeld onder no. 6. Verder dient men bij het samenstellen van een spreuk die woorden te vermijden, die twee beteekenissen hebben en waarvan de eene beteekenis onder een ander cijfer moet gebracht wor= den dan de andere, waardoor zij verwarring zouden kunnen veroorzaken.

AFDEELING B.

DE TIJDREKENING VAN DE PARSI OP JAVA.

DE SEIZOENEN.

Hoewel de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening over bijna geheel Java gebruikt wordt, hebben de afstammelingen der Parsi, de *Tiang Tengger*, tot 21 Juni 1855 zich hardnekkig gehouden aan de tijdrekening, die bepaald wordt door de verschijning en verdwijning van tien sterren, die zij als goden vereeren, terwijl de bij hen in gebruik zijnde eeuwtelling van twaalf eeuwen dezelfde is, als die bij de Hindoesche Parsi in gebruik.

Het zonnejaar wordt verdeeld in twaalf seizoenen van ongelijken duur. De verschijning en verdwijning van de in den onderstaanden staat genoemde eerste tien sterren, geven opvolgend het begin der eerste tien *mangsa's* aan, terwijl de tweede verschijning en verdwijning binnen het *mangsa*jaar van de sterren *Loemboeng* en *Tagig*, het begin is van de 11de en 12de *mangsa*.

De twaalf *mangsa's* vormen het zonnejaar van 360 dagen.

De opgaven van den duur der verschillende *mangsa's* vindt men in den ondervolgenden staat.

Sterren.		Seizoenen.	Duur der seizoenen.
1	Sapi-goemarang.	Kasa.	30 dagen.
2	Tagig.	Karo.	30 ,,
3	Loemboeng.	Katiga.	30 ,,
4	Djaran-dhawoek.	Ka›at.	30 ,,
5	Banjak-angrem.	Kalima.	30 ,,
6	Gotong-majit.	Kanem.	30 ,,
7	Bisma-sekti.	Kapitoe.	30 ,,
8	Woelandjar-ngirim.	Kawoloe.	30 ,,
9	Woeloeh.	Kasanga.	30 ,,
10	Waloekoe.	Kasadasa.	30 ,,
11	Loemboeng.	Desta.	30 ,,
12	Tagig.	Sadha.	30 ,,
		Totaal	360 dagen.

De *mangsa's Kasa, Karo, Katiga* en *Kapat* vormen den Oostmoesson; *Kalima* en *Kanem* de kentering na den Oostmoesson; *Kapitoe, Kawoloe, Kasanga* en *Kasadasa* den Westmoesson en *Desta* en *Sadha* de kentering na den Westmoesson.

Deze moessons vormen tezamen weder twee hoofdmoessons, namelijk de droge en de natte tijd.

De kenmerken der verschillende seizoenen alsmede de in die seizoenen te verrichten werkzaamheden, vindt men in den onderstaanden staat.

	Sterren.	Seizoenen.	Kenmerken der seizoenen.
1	Sapi=goe=marang.	Kasa.	*Ketiga*, d.i. droge tijd. *Marga*, d.i. zachte geregelde wind, van Oost naar West. Het is de tijd, waarin het *padi*stroo op de *sawah's* verbrand wordt en men een begin maakt met de ontginning der velden, voor de beplanting met tweede gewassen en het uitzaaien van het zaad.
2	Tagig.	Karo.	*Ketiga*, d.i. droge tijd. *Margana*, d.i. koerswind van Oost naar West. Het is de tijd, waarin de tweede gewassen beginnen te ontkiemen.
3	Loem=boeng.	Katiga.	*Ketiga*, d.i. droge tijd. *Hendri*, d.i. koele wind, van Noord=oost naar Zuid=west. Het is de tijd, waarin de tweede gewassen beginnen te bloeien en vruchten te dragen.
4	Djaran dha=woek.	Kapat.	*Ketiga*, d.i. droge tijd. *Margi*, d.i. zachte wind, van Noord=oost naar Zuid=west. Het is de tijd, waarin de tweede gewassen geoogst worden, de velden braak liggen en groote hitte, droogte en gebrek aan water heerscht en er vele zieken zijn.
5	Banjak=angrem.	Kalima.	*Laboeh*, d.i. kentering na den drogen tijd. *Gana*, d.i. harde wind, van Noord naar Zuid met veranderlijke weersgesteldheid. Het is de tijd, waarin de eerste regens beginnen te vallen en de landbouwer een begin maakt met het in orde brengen van slootjes en dijkjes zijner gronden.
6	Gotong=majit.	Kanem.	*Laboeh*, d.i. kentering na den drogen tijd. *Bajoe*, d.i. storm of harde wind, van Noord=west naar Zuid=oost. Het is de tijd, waarin de landbouwer zijn *sawah's* begint te ontginnen en zaad*padi* uitzaait.
7	Bisma=Sekti.	Kapitoe.	*Rendeng*, d.i. natte tijd. *Bana*, d.i. orkaan of harde rukwinden, van West naar Oost. Het is de regentijd, waarin de rijstplantjes uit de kweekbeddingen in de bewerkte *sawah's* worden overgeplant.

Sterren.		Seizoenen.	Kenmerken der seizoenen.
8	Woelandjar ngirim.	Kawoloe.	*Rendeng*, d.i. natte tijd. *Pawana*, d.i. harde wind of windvlagen, van West naar Oost, gepaard met regen. Het is de tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te groeien en de *sawah's* er groen uitzien.
9	Woeloeh.	Kasanga.	*Rendeng*, d.i. natte tijd. *Saramaroe*, d.i. harde, snelde wind, die een snerpend geluid veroorzaakt, van Zuid=west naar Noord=oost. Het is de tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te bloeien en vruchten te dragen.
10	Waloekoe.	Kasadasa.	*Rendeng*, d.i. natte tijd. *Sara* d.i. harde, snelle wind, die een piepend geluid veroorzaakt, van Zuid=west naar Noord=oost. Het is de tijd, waarin de rijstaren beginnen te rijpen en het *padi*gewas een geel aanzien begint te krijgen.
11	Loemboeng.	Desta.	*Trentjeng*, d.i. de kentering na den natten tijd. *Samari*, d.i. koele wind, van Zuid naar Noord. De tijd, waarin de *padi* geoogst, op de velden gedroogd wordt en men een begin maakt, den oogst naar de schuren te brengen.
12	Tagig.	Sadha.	*Trentjeng*, d.i. de kentering na den natten tijd. *Wisikhan*, d.i. zachte aangename wind, van Zuid=oost naar Noord=west. Het is de tijd, waarin de geoogste *padi* naar de *padi*schuren wordt gebracht en het *padi*stroo op de *sawah's* staat.

De *Tiang Tengger* onderscheiden vóór de invoering van de Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening een tijdsverloop van vijf en een van zeven dagen, waarvan de dagen dezelfde namen droegen, als die van de *Woekoe*=tijdrekening.

DE TELLING BIJ EEUWEN.

De *Tiang Tengger* kenden ook een eeuwtelling en droegen de eeuwen dezelfde namen als de sterren van den dierenriem. Den duur van elke eeuw is 2600 zonnejaren van 365¼ dagen.

Deze eeuwtelling is als volgt :

	Eeuwen	Dieren, enz.	Dierteekens, enz.	Sterrebeelden.
1	Mesa.	Mesaris.	Ram.	Ram.
2	Mrisa.	Mresaba.	Stier.	Stier.
3	Mithoena.	Mrikaga.	Krab.	Tweelingen.
4	Karkata.	Kalakata.	Kreeft.	Kreeft.
5	Singa.	Grigeson.	Leeuw.	Leeuw.
6	Kanija.	Kangeroso.	Maagd.	Maagd.
7	Djoela.	Toeloeressi.	Balans.	Weegschaal.
8	Writjaka.	Priwitoressi.	Schorpioen.	Schorpioen.
9	Danoe.	Wanok.	Pijl en boog.	Schutter.
10	Makara.	Mangkara.	Zeemonster.	Steenbok.
11	Koemba.	Koebo.	Waterpot.	Waterman.
12	Mina.	Menah.	Een visch.	Visschen.

De 12 bovengemelde eeuwen elk van 2600 zonnejaren vormen te zamen één kosmisch jaar van 31200 zonnejaren, namelijk de tijd, die ons zonnestelsel noodig heeft om zijn loop door de 12 teekens van den Dierenriem te volbrengen.

Sedert het jaar 1843 van de Javaansche tijdrekening, overeenkomende met het Christelijke jaar 1913, bevindt zich ons zonnestelsel in het teeken van den Waterman, waarin het 2600 zonnejaren zal blijven.

DE STERREKUNDIGE TIJDKRINGEN.

Hoewel nog slechts bij naam bij de *Tiang Tengger* bekend, onderscheiden de Parsi nog sterrekundige tijdkringen, aan elk waarvan geheime eigenschappen of hoedanigheden worden toegeschreven en voornamelijk dienen om toekomstige gebeurtenissen met onze aarde, van het menschdom, zelfs van elken persoon te voorspellen. Deze tijdkringen heeten:

1 *Samwatsara*, 2 *Pariwatsara*, 3 *Idwatsara*, 4 *Anoewatsara* en 5 *Oedrawatsara*.

Deze tijdkring van 5 jaren omvat 60 zonnesterrenmaanden van 1800 dagen, 61 zonnemaanden of 1830 dagen, 62 maanmaanden of 1860 maandagen en 67 maangesterntenmaanden of 1809 zulke dagen. Twaalf van dergelijke tijdkringen van 5 jaren vormen een eeuw van 60 jaren, berustend op de conjunctie van de zon en de maan om de 60 jaren. Een dergelijke eeuw wordt „*Sossoes*" genoemd. Tien *Sossoes* elk van 60 jaren, vormen een tijdkring van 600 jaren, genaamd „*Neros*". Zes *Neros* elk van 600 jaren vormen een tijdkring van 3600 jaren, genaamd „*Zars*" of „*Saros*". Zes *Saros* elk van 3600 jaren of 21600 jaren vormen „het groote jaar", na verloop waarvan de aarde verandering ondergaat, dat gepaard gaat met zondvloed of andere rampen, terwijl 200000 van dergelijke tijdperken één *Kalpa* vormen van 4320000000000 zonnejaren, na verloop van welk tijdperk de aarde zal worden verwoest en opnieuw zal worden gevormd in een schooner gedaante dan zij nu heeft.

In andere geschriften wordt nog melding gemaakt van de groote eeuw die vijf groote jaren van 21600 of 108000 zonnejaren telt.

Volgens bovengemelde eeuwtelling en aanteekeningen van Magiers was het in het jaar 1900 der Christelijke tijdrekening 11900 jaren geleden, dat de zondvloed heeft plaats gehad zoodat over 9100 jaren het groote jaar van 21600 jaren zal eindigen.

Volgens deze berekening was het jaar 1900 na Chr. het jaar 1955886587 gerekend van de kosmische ontwikkeling der Aarde en van ons zonnestelsel, berustende op psychometrische gegevens.

AFDEELING C.

DE TIJDREKENING VAN DE ANIMISTEN OP JAVA.

DE SEIZOENEN.

De Animisten, de eerste bewoners van Java, later *Tiang pasek* of ongeloovigen genoemd, kenden geen andere tijdrekening, dan de verdeeling van het zonnejaar in seizoenen. Deze tijdrekening, die vooral voor het landbouwjaar van veel nut is, bestaat tot op den huidigen dag naast de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening, die thans over bijna geheel Java in gebruik is.

Het zonnejaar wordt door de *Tiang pasek* in 12 jaargetijden of seizoenen van ongelijken duur verdeeld, naar ieder waarvan de verschillende werkzaamheden van den landbouw geregeld worden. Deze seizoenen of *mangsa's* (mal. *moesim's*) worden onderling onderscheiden door de namen :

1.	*Kasa*	van	41	dagen.
2.	*Karo of Kalih*	„	23	„
3.	*Kateloe* of *Katiga*	„	24	„
4.	*Kapat* of *Kasakawan*	„	24	„
5.	*Kalima* of *Gangsal*	„	26	„
6.	*Kanem*	„	41	„
7.	*Kapitoe*	„	41	„
8.	*Kawoloe*	„	26	„
9.	*Kasanga*	„	25	„
10.	*Kasapoeloeh* of *Kasadasa*	„	25	„
11.	*Desta*	„	23	„
12.	*Sadha*	„	41	„
		Totaal	360	dagen.

Het begin van elke nieuwe *mangsa* werd bepaald door de waarneming van de lengte der schaduw van een staand mensch, gemeten met zijn eigen voeten, b.v. in *mangsa Kasa* des middags 4 voeten, tegen 4 uur 11 voeten, in *mangsa Karo* op dezelfde uren respectievelijk 3 en 10 voeten, enz. of van een op een horizontaal vlak loodrecht bevestigden stok, op welk vlak de lijn der middagschaduwen nauwkeurig afgezet en verder in 6 gelijke deelen verdeeld wordt. Daar de middagschaduw deze lijn twee maal 's jaars van Noord naar Zuid en omgekeerd doorloopt, wordt bedoelde lijn in 12 verschillende deelen verdeeld en aldus de verdeeling van het jaar in 12 *mangsa's* aangegeven.

De *mangsa Kasa* begint wanneer de schaduw zich het verst zuidwaarts uitstrekt ; het tegenovergestelde noordelijk uiteinde daarvan is het begin

der *mangsa Kapitoe*, terwijl de voet van den stijl, die aan de twee jaarlijksche doorgangen van de zon door het toppunt beantwoordt, den aanvang der *mangsa's Kapat* en *Kasadasa* aangeeft. De duur van iedere *mangsa* kan met behulp van deze soort van zonnewijzer, hetzij door eenvoudige waarneming, hetzij door berekening gemakkelijk worden bepaald, terwijl verder uit de gelijke verdeeling der middag-schaduwlijn volgt, dat de tijdslengte der verschillende seizoenen onderling zeer verschillen en de *mangsa's Kasa*, *Kanem*, *Kapitoe* en *Sadha* de langste moeten zijn.

Naar deze regeling kan het jaar in twee of in vier hoofdjaargetijden worden verdeeld, nl. in een drogen en natten moesson, of in een drogen moesson, een regentijd en twee kenteringen, terwijl naar de verdeeling in 12 *mangsa's* de verschillende werkzaamheden van den landbouw geregeld kunnen worden.

Door nauwkeurige waarneming is men er verder toe gekomen, de onderscheidene kenmerken van iedere *mangsa* te leeren kennen, zooals hieronder nader wordt opgegeven.

Seizoenen.		Kenmerken van de verschillende seizoenen.
1	Kasa.	De tijd van verbranding van het staangebleven *padi*stroo op de velden ; begin der ontginningen en beplanting der velden met tweede gewassen.
2	Karo.	De tijd, waarin de tweede gewassen beginnen te ontkiemen.
3	Katiga.	De tijd, waarin de tweede gewassen bloeien en vruchten dragen.
4	Kapat.	De tijd, waarin de velden braak liggen ; de tijd van groote hitte, droogte en gebrek aan water, waardoor de grond scheurt.
5	Kalima.	De tijd, waarin de eerste regens beginnen te vallen en de landbouwer een begin maakt met het in orde brengen der slootjes en dijkjes langs en om de *sawah's*.
6	Kanem.	De tijd, waarin de landbouwer een begin maakt met de bewerking der *sawah's* en het uitzaaien van zaad-*padi*.
7	Kapitoe.	De tijd, waarin de rijstplantjes uit de kweekbeddingen in de *sawah's* worden overgeplant.
8	Kawoloe.	De tijd, waarin de rijstplantjes goed beginnen te groeien en de *sawah's* er groen uitzien.
9	Kasanga.	De tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te bloeien en vruchten te dragen.
10	Kasadasa.	De tijd, waarin de rijstaren tot rijpheid komen en de rijstaanplant er geel begint uit te zien.
11	Desta.	De tijd van den rijstoogst.
12	Sadha.	De tijd, waarin de *padi* in de schuren wordt opgeborgen en waarin het *padi*stroo op de *sawah's* staat.

Terwijl naar de richting der winden elke moesson zich onderscheidt als hieronder is aangegeven.

Moessons.	Wind.	Kenmerken der moessons.
Ketiga.	Timoer=Barat.	De wind waait van Oost naar West en van Noord=oost naar Zuid=west. De koude tijd, waarin veel verkoudheid en hoest heerschen.
Laboeh.	Oetara=Selatan.	De wind waait van Noord naar Zuid en van Noord=west naar Zuid=oost en veroor=zaakt veel buikziekten.
Rendang.	Barat=Timoer.	De wind waait van West naar Oost en van Zuidwest naar Noord=oost. De tijd, waarin weinig ziekten heerschen.
Trentjeng.	Selatan=Oetara.	De wind waait van Zuid naar Noord en van Zuid=oost naar Noord=west en ver=oorzaakt soms veel koortsen.

De *Tiang pasek* kenden vroeger een tijdsverloop van een week of zeven dagen alsmede eene regeling der *pasar*dagen ten Noorden, Oosten, Zuiden, Westen en in het Midden en droegen deze weken van zeven en vijf dagen dezelfde namen als die van de Hindoe=Javaansche tijdrekening.

DE TELLING BIJ EEUWEN.

De *Tiang pasek* kenden ook een eeuwtelling van zeven *mangsa*jaren en droegen de jaren namen van dieren, uit den aard van welke de eigenschappen van het jaar voorspeld werden, zooals blijkt uit de onderstaande opgave.

Deze *mangsa*jaren telden vroeger 360 dagen.

Jaren	Dieren	Kenmerken der jaren
1. Mangkara.	Garnaal.	Weinig regen doch veel wind.
2. Menda.	Geit.	Weinig regen en felle droogte.
3. Klabang.	Duizendpoot.	Weinig regen en felle droogte.
4. Witjitra.	Aardworm.	Weinig regen doch veel grondwater.
5. Mitroena.	Kreeft.	Veel regen en wind.
6. Was.	Schorpioen.	Weinig regen en felle droogte.
7. Maisa.	Buffel.	Veel regen en wind.

Deze eeuwen van zeven jaren hebben hun oorsprong in het geloof aan het telkens wisselen van zeven goede en zeven slechte jaren of jaren van voorspoed en jaren van tegenspoed. Om te onderzoeken of het jaar goed of slecht zal zijn, wordt het jaartal gedeeld door 7, het restant der deeling wijst aan welk jaar men heeft en hoe de kenmerken in dat jaar zullen zijn.

Indien men b.v. het Javaansche jaar 1848 door 7 deelt, krijgt men 0 of 7 als restant der deeling, hetgeen volgens bovenstaande tafel beteekent dat bedoeld jaar het laatste is van de eeuw van zeven jaren loopende van 1841 tot 1848 en dat de kenmerken van dat jaar zullen zijn: „Veel regen en wind". Onderzoekt men het jaar 1918 van de Christelijke tijdrekening dat overeenkomt met het jaar 1848 der Javaansche tijdrekening, dan zal men tot uitkomst krijgen dat 1918 het laatste is van de eeuw loopende van 1912 tot 1918 en dat de kenmerken van het Javaansche jaar 1848 overeen komen met het Christelijke jaar 1918.

AFDEELING D.

DE JAVAANSCH=MOHAMMEDAANSCHE TIJDREKENING.

Het tegenwoordige Javaansch=Mohammedaansche maatschappelijke jaar is een zuiver lunair jaar, ontstaan uit de vermenging der luni=solaire jaartelling van *Adji Saka* en der lunaire jaarrekening der Arabieren, die hier door hen met den Islam is overgebracht. Dientengevolge wijkt het tegenwoordige Javaansch=Mohammedaansche jaar eenigszins af van het Arabische maanjaar.

Zooals wij voren schreven, is de Indische tijdrekening met maanjaren, die door invoeging van schrikkelmaanden zoo na mogelijk met den loop der zon in overeenstemming gebracht worden en daardoor den duur van 365¼ dagen hebben, op Java in gebruik gekomen, sedert de overkomst van *Adji Saka*, van welk tijdstip (± 14 Maart van het jaar 78 na Chr.) de Indisch=Javaansche tijdrekening aanvangt, totdat omstreeks het jaar 1555 der Indisch=Javaansche, of 1043 der Arabische jaartelling (omstreeks Juli 1633 na Chr.) de voorbedoelde vermenging plaats vond en het tegen=woordige Javaansch=Mohammedaansche jaar in gebruik kwam, echter met behoud van het Indisch=Javaansche jaartal 1555 als begin der nieuwe tel=ling. Dit Javaansch=Mohammedaansche jaar is echter gemiddeld 10 à 11 dagen korter dan het zuivere zonnejaar, zoodat het Javaansche jaartal ongeveer na elke eeuw met drie jaren het onze nadert en in 1910 nog 70 jaren daarmede verschilt.

Het Javaansch=Mohammedaansche jaar bestaat uit 12 maanden van 29 of 30 dagen, die onderverdeeld worden in weken van 7 dagen, welke met eenige wijzigingen in de schrijfwijze en uitspraak dezelfde namen als de Arabische hebben, terwijl enkele buitendien nog onder meer gebruike=lijke bijnamen bekend zijn.

De namen der dagen zijn :

1. *Senen* of *Isnen*,
2. *Selasa*,
3. *Rebo*,
4. *Kemis*,
5. *Djoemahat*, *Djoemoengah* of *Djoemoewah*,
6. *Septoe* of *Saptoe*,
7. *Ngahat*, *Ahad* of *Minggoe*.

Hoewel van Hindoeschen oorsprong is de vijfdaagsche week in de Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening opgenomen en in gebruik. De volgorde van deze dagen is echter in de Javaansch=Mohammedaansche tijdrekening als volgt :

1. *Wage,*
2. *Kliwon,*
3. *Legi,*
4. *Paing,*
5. *Pon.*

En wel omdat de Javaansch=Mohammedaansche eeuw met *Wage* aanvangt.

De namen der maanden zijn.

1. *Moeharam, Soera* of *Asjoera,*
2. *Sapar* of *Apit,*
3. *Rabingoel=awal* of *Moeloed.*
4. *Rabingoel=akir,*
5. *Djoemadil=awal,*
6. *Djoemadil=akir,*
7. *Redjeb* of *Radjab,*
8. *Saban* of *Sjaban,* ook *Roewah* of *Arwah,*
9. *Ramelan, Pasa, Poeasa, Poewasa* of *Oepawasa,* ook *Siam,*
10. *Sawal* of *Sjawal,*
11. *Doelkangidah* of *Sela,*
12. *Doelkidjah* of *Besar,* ook *Boelan* (*Woelan*) *Hadji.*

Evenals bij de Arabische telling hebben de maanden met oneven nummers allen 30, die met even nummers allen 29 dagen, behalve in schrikkeljaren, wanneer aan de 12de maand een dag wordt toegevoegd en deze dus ook 30 dagen telt.

De bepaling der schrikkeljaren geschiedt door middel van een tijdrekening van 8 jaren, die „*windoe*" wordt genoemd, en waarvan de jaren zijn:

1. *Alip* of *Alepoe,*
2. *Ehe* of *Ha,*
3. *Djimawal* of *Dji,* ook *Djim,*
4. *Dje* of *Dsa,* ook *Djei,*
5. *Dal* of *Dalang awala,*
6. *Be* of *Ba,*
7. *Wawoe* of *Oewaoe,* ook *Waoe,*
8. *Djimakir* of *Dalang ahera* ook *Djin.*

Van deze jaren zijn naar de telling te Soerakarta en volgens hun *neptoe's* het 2de, 5de en 8ste, dus *Ehe, Dal* en *Djimakir,* schrikkeljaren, die 355 dagen tellen, terwijl de overige jaren 354 dagen hebben, zoodat de eeuw 2835 dagen telt.

Hierdoor valt de Javaansche dagteekening niet altijd samen met de gelijknamige Arabische, en aangezien verder het tegenwoordige Javaansch=Mohammedaansche jaar gemiddeld $354\frac{3}{8}$ dagen lang is, terwijl het Arabische $354\frac{11}{30}$ dagen telt, zou het Javaansch=Mohammedaansche jaar om de 120 jaren één dag bij de Arabische telling ten achter zijn, indien hierin niet door vereffening werd voorzien. Dit heeft, volgens een aanteekening van wijlen den heer Dr. A. B. Cohen Stuart in de door hem samengestelde Javaansche tijdrekening, voorkomende in de regeeringsalmanak van 1902, het laatst plaats gehad in het Javaansche jaar *Ehe* 1748, welk jaar met een dag werd verminderd, waardoor het daarop volgende jaar *Djimawal* met Vrijdag 28 September 1821 in plaats van met Zaterdag

29 September 1821 begon en ook de aanvangsdag van de *windoe*, die vóór dien Donderdag (*Shoeroep Kamsiah*) was, tot Woensdag (*Shoeroep Arbangiah*) werd teruggebracht, of de Donderdagsche kalender door den Woensdagschen vervangen werd. De eerstvolgende vereffening zal nu plaats moeten vinden in het jaar 1941 na Chr. of ± 1868 der Javaansche telling, althans indien deze vereffening geregeld om de 120 jaren of 15 *windoe's* geschiedt, wat betwijfeld mag worden, daar, indien men zich daaraan had gehouden, de eerste vereffening reeds in 1675, de tweede in 1795 der Javaansche telling had moeten hebben plaats gehad, en de tegenwoordige Woensdagsche en de daarop volgende Dinsdagsche kalender reeds in die jaren hadden moeten worden ingevoerd.

Te Soerakarta is evenwel van een vereffening als bovenbedoeld in het jaar 1821 niets bekend. Wel was vroeger het hof te Jogjakarta één dag ten achter met het hof te Soerakarta en werd dit sedert vereffend. De tijdrekening evenwel, die in het jaar 1633 na Chr. gewijzigd werd, niet alleen naar de Arabische maar ook naar de oude Hindoesche tijdrekening, met zoodanige *neptoe's* der jaren en maanden, dat deze tijdrekeningen om de 16 jaren steeds met dezelfde dagen aanvangen, werd nimmer gewijzigd. Door genoemde wijzigingen en invoering der *neptoe's*, mag de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening beschouwd worden als het non plus ultra van een zuiver lunaire tijdrekening.

Hoe het zij, uit het oogpunt der practische bruikbaarheid wint de Javaansche telling het verre van de Arabische, waarmede zij in nauwkeurigheid vrij gelijk staat, daar beide eerst in 2400 jaren de maan één dag vóór zullen komen, zoodat de Arabische kalender, die tijdkringen van 30 jaren telt, eens om de 80 kringen van 30 jaren een schrikkeljaar meer hebben moet, terwijl de Javaansche eens om de 20 kringen van 120 jaren de gewone vereffening zal moeten overslaan. Niet alleen toch is de Javaansche rekening bij *windoe's* van 8 jaren, waarvan de 2de, 5de en 8ste schrikkeljaren zijn, eenvoudiger dan de Arabische met kringen van 30 jaren, waaronder 11 schrikkeljaren, maar buitendien is het aantal in een *windoe* voorkomende dagen, namelijk $8 \times 354 + 3 = 2835$, het gedurig product van $3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 5 \times 7$, dus door 7 en 5 deelbaar, wat van geen geringe beteekenis is, daar 1ste de deelbaarheid door 7 ten gevolge heeft, dat, zoolang geen nieuwe vereffening plaats heeft, elke *windoe* met een vasten dag van de week, tegenwoordig Woensdag, aanvangt en elke volgende dag van de *windoe* ook aan een bepaalden weekdag beantwoordt, terwijl 2de de deelbaarheid door 5 voor het gebruik der zoogenaamde *neptoe's*, waarover wij het nader zullen hebben, geen gering voordeel is, Deze *neptoe's* of kabalistische cijfers, blijkbaar aan de Arabieren ontleend, zijn de aan elk jaar van een *windoe* en aan elke maand van het jaar, zelfs aan iederen dag der week, enz. eigen cijfers, waarvan de Javaan zich bij voorkeur bedient, om den datum van een gegeven weekdag of omgekeerd te vinden. In de *neptoe's* der jaren is de verklaring te vinden van de namen daarvan, daar zij ontleend zijn aan de namen der letters, waarmede die cijfers soms in het Arabisch worden aangegeven, nl. 1 = ا (*alip*), 5 = ه (*ha* of *ehe*), 3 = ج (*djim*), onderscheiden van de volgende ج door *awal* =

de eerstkomende, terwijl de ander *akir* of *ahir* = de laatste genoemd wordt, 7 = ج (*dsa* of *dje*), 4 = د (*dal*), 2 = ب (*ba* of *be*), 6 = و (*waoe* of *wawoe*) en 3 = ج (*djim*, met bijvoeging van *akir* zooals hiervoren is opgegeven).

Behalve de hiervoren beschreven Javaansch-Mohammedaansche tijdrekeningen, kennen de Javanen ook de zuiver Arabische telling, aanvangende met het jaar der *Hedjrah*, doch overigens vereenigd met de eigenaardigheden der Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening, welke tegenwoordig de algemeen in gebruik zijnde is.

Hoewel in elken kalender de voornaamste Javaansch-Mohammedaansche feestdagen vermeld worden, kan het nuttig zijn alle feest- en biddagen te kennen, waarom deze in het kort hieronder vermeld worden.

Den 1sten *Soera*, d.i. de eerste dag van het nieuwe jaar, wordt er een feest gevierd, door eenigen „*Asjoera*" door anderen „*Gerebeg Besar*" genoemd. De kleine man viert dit feest niet; de meesten weten niet beter dan dat op den 1sten *Sawal* of het einde der groote vasten, de nieuwjaarsdag is. In den laatsten tijd wordt evenwel aan den werkelijken nieuwjaarsdag meer aandacht geschonken.

Den 10den *Soera* is het een biddag, genaamd „*Soeran*", ter herdenking van het sneuvelen van *Mosain*, Mohammads kleinzoon, in den slag bij Karbala in het jaar 680 na Chr.

Den 12den *Rabingoel-awal* is het een biddag, genaamd „*Moeloed*" of „*Moeloedan*" ter herdenking van Mohammads geboortedag.

Den 9den *Djoemadil-akir* is het een biddag, genaamd „*Djoemadil-akir*", ter afwending van het kwaad, dat de duivel sticht.

Den 27sten *Redjeb* is het een biddag, genaamd „*Mihrad*" of „*Mikrad*", ter herdenking van de hemelvaart van Mohammad.

Den 1sten *Roewah* is het een biddag, genaamd „*Arwah*", ter herdenking van afgestorvenen.

Den 15den *Roewah* is het een biddag, genaamd „*Roewah*", ter afwending van oorzaken, die den dood ten gevolge kunnen hebben.

Den 1sten *Poeasa* is het een biddag, genaamd „*Poeasa*", voor de inwijding van het begin der groote vasten.

Den 1sten *Sawal* wordt voor het einde der groote vasten een algemeen feest gevierd, genaamd „*Lebaran*" of „*Garebeg Poeasa*".

Den 8sten *Sawal* wordt door den kleinen man een algemeen feest gevierd, genaamd „*Lebaran ketoepat*", vóór het einde der kleine vasten, die van 2 tot 7 *Sawal* duren.

Den 10den *Besar* is het een biddag voor *hadji's*, genaamd „*Gerebeg hadji*", ter herdenking van de bedevaart naar Mekka.

DE WOENSDAGSCHE KALENDER.

De *neptoe's* der jaren en maanden, alsmede het gebruik daarvan bij het zoeken van den dag der zevendaagsche week en van den *pasaran*, waarop een gegeven datum zal komen te vallen of omgekeerd, worden hieronder opgegeven en verklaard. De tafel der *neptoe's* van de jaren en maanden voor het zoeken der dagen, waarop de eerste van iedere maand zal vallen, is als volgt :

Jaren	Neptoe's	Maanden	Neptoe's
Alip	1	Soera	7
Ehe.....	5	Sapar	2
Djimawal	3	Rabingoel=awal ..	3
Dje	7	Rabingoel=akir ..	5
Dal	4	Djoemadil=awal ..	6
Be	2	Djoemadil=akir ..	1
Wawoe	6	Redjeb	2
Djimakir	3	Roewah	4
		Poeasa	5
		Sawal	7
		Sela	1
		Besar	3

Om nu te weten, op welken dag b.v. de 1ste van de maand *Soera* in het jaar *Alip* zal vallen, telt men met de *neptoe's* van *Alip* = 1 en *Soera* = 7, totaal 8, zoolang op de onderstaande tabel, te beginnen met *Rebo* 1, volgorde der dagen, totdat men zooveel malen geteld heeft, als de *neptoe's* bedragen.

Rebo	Kemis	Djoe= mahat	Septoe	Ngahat	Senen	Selasa
1	2	3	4	5	6	7

Voor het hiervoren aangegeven voorbeeld, eindigt de telling op *Rebo* (Woensdag), zoodat de eerste dag van de maand *Soera* in het jaar *Alip* dus een *Rebo* (Woensdag) moet zijn.

Het zoeken van den eersten *pasaran* der maand, geschiedt op dezelfde wijze, doch met gebruik van andere tabellen. De tabel der *neptoe's* van de jaren en maanden voor het zoeken van den *pasaran*, waarop de eerste van iedere maand zal vallen, is als volgt :

Jaren	Neptoe's	Maanden	Neptoe's
Alip	1	Soera	0
Ehe.....	5	Sapar	0
Djimawal	5	Rabingoel=awal ..	4
Dje	4	Rabingoel=akir ..	4
Dal	3	Djoemadil=awal ..	3
Be	3	Djoemadil=akir ..	3
Wawoe	2	Redjeb	2
Djimakir	1	Roewah	2
		Poeasa	1
		Sawal.....	1
		Sela	0
		Besar	0

Den *pasaran* b.v. van den 1sten der maand *Soera* in het jaar *Alip* zoekende en als voren de *neptoe's* van *Soera* = 0 en *Alip* = 1 optellende, verkrijgen wij het totaal = 1, waarmede wij op de onderstaande tabel de telling op dezelfde wijze als hiervoren reeds is aangegeven, voortzetten.

Wage	Kliwon	Legi	Pahing	Pon
1	2	3	4	5

Deze telling wijst *Wage* tot uitkomst aan, zoodat de 1ste der maand *Soera* in het jaar *Alip* zal vallen op een *Wage*. Op deze wijze kan men voor elken datum van elke maand in elk jaar den dag en den *pasaran* bepalen. Gemakshalve echter worden hierbij drie uitgewerkte staten gevoegd, waarop de uitkomsten dezer tellingen zijn aangegeven.

De eerste staat geeft aan, op welken dag en *pasaran* de eerste van elke maand in elk jaar zal vallen ; de tweede staat geeft aan het aantal dagen van iedere maand in de verschillende jaren van een eeuw en de derde op welke dagen en *pasaran* de verschillende data zullen vallen.

Om den dag en *pasaran* van een bepaalden datum te vinden, zoekt men in den derden staat den dag en den *pasaran*, waarmede de maand volgens de opgave van den eerstbedoelden staat begint, en zoodra men die gevonden heeft, volgt men de lijn, waarop de gewenschte dag en *pasaran*

voorkomen, van links naar rechts, totdat men het cijfer 1 aantreft. In de kolom, waarin dit cijfer voorkomt, zoekt men naar beneden tellende den verlangden datum en van dit cijfer af van rechts naar links de lijn, waarop het voorkomt, volgende, vindt men van zelf den gezochten dag en *pasaran*. Gebeurt het, dat men, op die wijze benedenwaarts in een kolom eenigen datum zoekende, aan den voet daarvan op een cijfer stuit, dat kleiner is dan de gezochte datum, dan telt men van dit eindcijfer opwaarts, totdat men voorttellende, den verlangden datum heeft uitgeteld, waarbij men dan natuurlijk weder op een ander cijfer van de kolom zal eindigen. Van dit tweede eindcijfer nu gaat men de lijn, waarop het staat, van rechts naar links, om den gezochten dag en *pasaran* te vinden.

Een voorbeeld moge dit duidelijk maken. Wanneer men b.v. wenscht te weten, op welken dag en *pasaran* de 30ste der maand *Besar* in het jaar *Dal* zal vallen, raadpleegt men eerst den eersten staat en zoekt daarin zoowel het jaar als de maand op. De kolom van het jaar benedenwaarts volgende en langs de lijn, waarop de maand aangegeven is, rechts zoekende, zal men, waar deze de kolom van het jaar snijdt, *Selasa* (Dinsdag) *Legi* vermeld vinden als de dag en *pasaran* van den 1sten dier maand. Dezen dag en *pasaran* zoekt men verder op in den derden staat, waar een en ander op den tienden regel te vinden is, en in de richting van links naar rechts dien regel volgende, zal men in de 10de kolom der data het cijfer 1, zijnde de begindatum der maand, waarop *Selasa=Legi* valt, aantreffen. In deze kolom benedenwaarts zoekende, zal men aan den voet daarvan op het cijfer 26 stuiten, dat 4 minder bedraagt dan de gezochte datum, zoodat men tot 26 gekomen, van dit cijfer uit weder 4 moet tellen, doch nu boven in dezelfde kolom te beginnen met 27 en zoodoende dus zal eindigen bij het cijfer 30, dat op de lijn staat van *Rebo* (Woensdag) *Kliwon*, zoodat de 30ste der maand *Besar* in het jaar *Dal* dus een Woensdag *Rebo=Kliwon* moet zijn.

Deze staten kunnen, zoolang de telling naar den *Shoeroep=Arbangiah* duurt, den dienst van een Javaanschen kalender doen.

STAAT, AANGEVENDE DE DAGEN EN PASARAN'S, WAAR= EEN EEUW

Maanden	Alip	Ehe	Djimawal
Soera.	Rebo= Wage.	Ngahat= Pon.	Djoemahat= Pon.
Sapar.	Djoemahat= Wage.	Selasa= Pon.	Ngahat= Pon.
Rabingoel=awal.	Septoe= Pon.	Rebo= Pahing.	Senen= Paing.
Rabingoel=akir.	Senen= Pon.	Djoemahat= Pahing.	Rebo= Paing.
Djoemadil=awal.	Selasa= Paing.	Septoe= Legi.	Kemis= Legi.
Djoemadil=akir.	Kemis= Paing.	Senen= Legi.	Septoe= Legi.
Redjeb.	Djoemahat= Legi.	Selasa= Kliwon.	Nghat= Kliwon.
Roewah.	Ngahat= Legi.	Kemis= Kliwon.	Selasa= Kliwon.
Poeasa.	Senen= Kliwon.	Djoemahat= Wage.	Rebo= Wage.
Sawal.	Rebo= Kliwon.	Ngahat= Wage.	Djoemahat= Wage.
Sela.	Kemis= Wage.	Senen= Pon.	Septoe= Pon.
Besar.	Septoe= Wage.	Rebo= Pon.	Senen= Pon.

STAAT, AANGEVENDE HET AANTAL DAGEN VAN IEDERE

Maanden	Alip	Ehe	Djimawal
Soera.	30 dagen.	30 dagen.	30 dagen.
Sapar.	29 ,,	29 ,,	29 ,,
Rabingoel=awal.	30 ,,	30 ,,	30 ,,
Rabingoel=akir.	29 ,,	29 ,,	29 ,,
Djoemadil=awal.	30 ,,	30 ,,	30 ,,
Djoemadil=akir.	29 ,,	29 ,,	29 ,,
Redjeb.	30 ,,	30 ,,	30 ,,
Roewah.	29 ,,	29 ,,	29 ,,
Poeasa.	30 ,,	30 ,,	30 ,,
Sawal.	29 ,,	29 ,,	29 ,,
Sela.	30 ,,	30 ,,	30 ,,
Besar.	29 ,,	30 ,,	29 ,,
Totaal	354 dagen	355 dagen	354 dagen

MEDE DE VERSCHILLENDE MAANDEN IN ELK JAAR VAN AANVANGEN.

Dje	Dal	Be	Wawoe	Djimakir
Selasa=	Septoe=	Kemis=	Senen=	Djoemahat=
Paing.	Legi.	Legi.	Kliwon.	Wage.
Kemis=	Senen=	Septoe=	Rebo=	Ngahat=
Paing.	Legi.	Legi.	Kliwon.	Wage.
Djoemahat=	Selasa=	Ngahat=	Kemis=	Senen=
Legi.	Kliwon.	Kliwon	Wage.	Pon.
Ngahat=	Kemis=	Selasa=	Septoe=	Rebo=
Legi.	Kliwon.	Kliwon.	Wage.	Pon.
Senen=	Djoemahat=	Rebo=	Ngahat=	Kemis=
Kliwon.	Wage.	Wage.	Pon.	Paing.
Rebo=	Ngahat=	Djoemahat=	Selasa=	Septoe=
Kliwon.	Wage.	Wage.	Pon.	Paing.
Kemis=	Senen=	Septoe=	Rebo=	Ngahat=
Wage.	Pon.	Pon.	Paing.	Legi.
Septoe=	Rebo=	Senen=	Djoemahat=	Selasa=
Wage.	Pon.	Pon.	Paing.	Legi.
Ngahat=	Kemis=	Selasa=	Septoe=	Rebo=
Pon.	Paing	Paing	Legi.	Kliwon.
Selasa=	Septoe=	Kemis=	Senen=	Djoemahat=
Pon.	Paing.	Paing.	Legi.	Kliwon.
Rebo=	Ngahat=	Djoemahat=	Selasa=	Septoe=
Paing.	Legi.	Legi.	Kliwon.	Wage.
Djoemahat=	Selasa=	Ngahat=	Kemis=	Senen=
Paing.	Legi.	Legi.	Kliwon.	Wage.

MAAND IN DE VERSCHILLENDE JAREN VAN EEN EEUW.

Dje	Dal	Be	Wawoe	Djimakir
30 dagen.	30 dagen.	30 dagen.	30 dagen.	30 dagen.
29 "	29 "	29 "	29 "	29 "
30 "	30 "	30 "	30 "	30 "
29 "	29 "	29 "	29 "	29 "
30 "	30 "	30 "	30 "	30 "
29 "	29 "	29 "	29 "	29 "
30 "	30 "	30 "	30 "	30 "
29 "	29 "	29 "	29 "	29 "
30 "	30 "	30 "	30 "	30 "
29 "	29 "	29 "	29 "	29 "
30 "	30 "	30 "	30 "	30 "
29 "	30 "	29 "	29 "	30 "
354 dagen	355 dagen	354 dagen	354 dagen	355 dagen

STAAT, TEN GEBRUIKE BIJ HET ZOEKEN VAN DE DAGEN IEDERE MAAND IN IEDER JAAR VAN EEN

Dagen	Pasaran	De data												
Ngahat.	Paing.	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24
Senen.	Pon.	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25
Selasa.	Wage.	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26
Rebo.	Kliwon.	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27
Kemis.	Legi.	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28
Djoemahat.	Paing.	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29
Septoe.	Pon.	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30
Ngahat.	Wage.	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—
Senen.	Kliwon.	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—
Selasa.	Legi.	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—
Rebo.	Paing.	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—
Kemis.	Pon.	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—
Djoemahat.	Wage.	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Septoe.	Kliwon.	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2
Ngahat.	Legi.	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3
Senen.	Paing.	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4
Selasa.	Pon.	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5
Rebo.	Wage.	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6
Kemis.	Kliwon.	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7
Djoemahat.	Legi.	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8
Septoe.	Paing.	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9
Ngahat.	Pon.	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10
Senen.	Wage.	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11
Selasa.	Kliwon.	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12
Rebo.	Legi.	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13
Kemis.	Paing.	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14
Djoemahat.	Pon.	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15
Septoe.	Wage.	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16
Ngahat.	Kliwon.	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17
Senen.	Legi.	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18
Selasa.	Paing.	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19
Rebo.	Pon.	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20
Kemis.	Wage.	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21
Djoemahat.	Kliwon.	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22
Septoe.	Legi.	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23

der maanden.

23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2
24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3
25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4
26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5
27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6
28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7
29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8
30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9
—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10
—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11
—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12
—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13
—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14
1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15
2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16
3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17
4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18
5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19
6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20
7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21
8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23	22
9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24	23
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25	24
11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26	25
12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27	26
13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28	27
14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29	28
15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30	29
16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—	30
17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—	—
18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—	—
19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—	—
20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—	—
21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	—
22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

DE SEIZOENEN.

Hoewel van Indischen oorsprong is de indeeling van het jaar in seizoenen ook bij de Mohammedanen bekend en in hun tijdrekening opgenomen. Uit de verschillende seizoenverdeelingen op Java in gebruik, waarbij door de *Badoewi's* en andere afstammelingen der Hindoesche Brahmanen het seizoenjaar op 365 ¼ dagen werd berekend, door de *Tiang Tengger* en andere afstammelingen der Hindoesche Parsi en Hindoe-*waisija's* op 360 dagen en door de *Tiang pasek*, zijnde de oorspronkelijke bevolking van Java, en andere afstammelingen van Animisten, eveneens op 360 dagen, evenwel met een andere indeeling van het seizoenjaar dan de *Tiang Tengger*, ontsproot een Javaansch-Mohammedaansche indeeling der jaargetijden in twaalf maanden van ongelijken duur, vastgesteld door den toenmaligen *Soesoehoenan* van Soerakarta *Pakoe Boewana VII* op den 22sten Juni 1855 bij een voor vast aangenomen *pranata mangsa* of indeeling van het *mangsa*jaar voor geheel Java, waarbij ten behoeve der landbouwwerkzaamheden het *mangsa*jaar als volgt werd ingedeeld :

1.	*Kasa*,	met	41 dagen.
2.	*Karo*,	,,	23 ,,
3.	*Katiga*,	,,	24 ,,
4.	*Kapat*,	,,	25 ,,
5.	*Kalima*,	,,	27 ,,
6.	*Kanem*,	,,	43 ,,
7.	*Kapitoe*,	,,	43 ,,
8.	*Kawoloe*,	,,	26 of 27 dagen.
9.	*Kasanga*,	,,	25 dagen.
10.	*Kasadasa*,	,,	24 ,,
11.	*Dhesta*,	,,	23 ,,
12.	*Sadha*,	,,	41 ,,
	Tezamen		365 of 366 dagen.

In een schrikkeljaar telt de *mangsa Kawoeloe* 27 dagen.

Deze wijziging ving aan bij het begin van *mangsa* 1 *Kasa* op 21 Juni 1855 en is sedert onveranderd gebleven.

Zooals wij hiervoren reeds schreven, vormen de *mangsa's* 1, 2, 3 en 4 den Oostmoesson of *Ketiga* ; de *mangsa's* 5 en 6 de kentering na den Oostmoesson of *Laboeh* ; de *mangsa's* 7, 8, 9 en 10 den Westmoesson of *Rendeng* en de *mangsa's* 11 en 12 de kentering na den Westmoesson of *Trentjeng*.

De tijdstippen, waarop de boven beschreven seizoenen naar onze tijdrekening beginnen, zijn als volgt :

Seizoenen	Aanvang	Seizoenen	Aanvang
1 Kasa.	21 Juni.	7 Kapitoe.	21 December.
2 Karo.	1 Augustus.	8 Kawoloe.	2 Februari.
3 Katiga.	24 "	9 Kasangsa.	28 of 29 Februari.
4 Kapat.	17 September.	10 Kasadasa.	25 Maart.
5 Kalima.	12 October.	11 Desta.	18 April.
6 Kanem.	8 November.	12 Sadha.	11 Mei.

De tijdstippen, waarop de verschillende moessons volgens onze tijdrekening beginnen, zijn als volgt :

Moessons	Aanvang
Ketiga.	21 Juni.
Laboeh.	12 October.
Rendeng.	21 December.
Trentjeng.	18 April.

Naar de voorgemelde indeeling van het *mangsa*jaar worden de landbouwwerkzaamheden geregeld, zooals in den ondervolgenden staat is aangegeven, waarin tevens de kenmerken der verschillende *mangsa's* vermeld worden.

Seizoenen.		Regeling der werkzaamheden in en de kenmerken van de verschillende seizoenen.
1	Kasa.	De tijd, waarin het staangebleven *padi*stroo op de velden verbrand wordt en men een begin maakt met de ontginning der velden en beplanting met tweede gewassen.
2	Karo.	De tijd, waarin de tweede gewassen beginnen te ontkiemen.
3	Katiga.	De tijd, waarin de tweede gewassen bloeien en vruchten dragen.
4	Kapat.	De tijd, waarin gebrek aan water is, de grond door groote hitte scheurt en waarin de velden braak liggen.
5	Kalima.	De tijd, waarin de eerste regens beginnen te vallen en de landbouwer een begin maakt met het in orde brengen der slootjes en dijkjes langs en om de *sawah's*.

Seizoenen		Regeling der werkzaamheden in en de kenmerken van de verschillende seizoenen
6	Kanem.	De tijd, waarin de landbouwer zijn *sawah's* en gronden bewerkt en zaad*padi* uitzaait.
7	Kapitoe.	De tijd, waarin de rijstplantjes uit de kweekbeddingen in de *sawah's* worden overgeplant.
8	Kawoloe.	De tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te groeien en de *sawah's* er groen uitzien.
9	Kasanga.	De tijd, waarin de rijstplantjes beginnen te bloeien en vruchten te dragen.
10	Kasadasa.	De tijd, waarin de rijstaren tot rijpheid komen en de rijstaanplant er geel begint uit te zien.
11	Desta.	De tijd, waarin de *padi* geoogst en op de velden gedroogd wordt.
12	Sadha.	De tijd, waarin de padi in de schuren wordt opgeborgen en waarin het *padi*stroo op de velden staat.

DE TELLING BIJ EEUWEN.

Zooals wij hiervoren reeds schreven, wordt voor de bepaling der schrikkeljaren door den Javaan de *windoe* van 8 jaren gebezigd, *windoe saja* genaamd, maar buitendien wordt deze *windoe* ook gebruikt tot de vorming van een in hun voorspellingen soms in aanmerking gebrachten tijdkring van zes *windoe's* of 48 jaren, waarvan ieder zesde deel, dus elke *windoe*, een afzonderlijke benaming heeft. De aldus gebruikte *windoe's* worden verder beurtelings in mannelijke en vrouwelijke onderscheiden en hebben ieder bepaalde kenmerken, waarop bij voorspellingen gelet wordt.

Ieder dezer tijdkringen van 48 jaren begint naar den tegenwoordigen Woensdagschen kalender met den eersten der maand *Soera* van het jaar *Alip*. Voor den cyclus, die met het Javaansche jaar 1819 aanving, hebben wij derhalve de volgende opgave der in de verschillende *windoe's* daarvan vallende jaren.

Volgorde.	Eeuwen.	Mannelijk of Vrouwelijk.	Jaren							
			Alip.	Ehe.	Djima-wal.	Dje.	Dal.	Be.	Wawoe	Djima-kir.
1	Karal.	Mannelijk.	1819	1820	1821	1822	1823	1824	1825	1826
2	Karo.	Vrouwelijk.	1827	1828	1829	1830	1831	1832	1833	1834
3	Setra.	Mannelijk.	1835	1836	1837	1838	1839	1840	1841	1842
4	Kerta.	Vrouwelijk.	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850
5	Praniti.	Mannelijk.	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858
6	Pranila.	Vrouwelijk.	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866

Verder heeft men de regelmatig terugkeerende kenmerken van een *windoe* en van elk jaar in een *windoe* door astrologische waarnemingen, waarbij voornamelijk op den stand der hemelteekens (*tengeran taoens*) gelet werd, als volgt vastgesteld, namelijk :

Eeuwen	Kenmerken
1. Karal.	*Sandi oepaja*, d.i. voorspoed in werkzaamheden ; de menschen hebben voldoende werk en zijn rustig en tevreden, niemand wordt lastig gevallen.
2. Karo.	*Wetjaning ngalaga*, d.i. de een spreekt kwaad van den ander ; de menschen komen niet met elkander overeen, dit wordt veroorzaakt door moeilijkheden en duurte der levensmiddelen, waardoor kwesties ontstaan. Ten gevolge van hongersnood sterven vele menschen. Het land wordt op vele plaatsen verwoest.

Eeuwen	Kenmerken
3. Setra.	*Loediro samodro*, d.i. een zee van bloed. Door den toestand in de vorige jaren zijn er overal onlusten uitgebroken, en aan het zeestrand liggen vele lijken. De moeilijkheden nemen toe door de uitbarsting van vele vuurspuwende bergen, waardoor vele menschen in het gebergte omkomen ; de grond is warm en ongezond, vele menschen vluchten wegens de onvruchtbaarheid van den grond, waardoor de gewassen misluk=ken en veel moeilijkheden worden veroorzaakt.
4. Kerta.	*Panglilir boewana*, d.i. de wederopkomst van het land ; er heerschen echter nog vele moeilijkheden en ziekten, veroorzaakt door de armoede der menschen, waardoor nog velen sterven. De levensmiddelen zijn nog hoog in prijs, wegens het mislukken van vele gewassen.
5. Praniti.	*Dadining karjo*, d.i. veel werk, waardoor veel verdiend wordt. De gewassen gelukken, waardoor overal blijd=schap heerscht. De wil van den koning wordt gaarne gevolgd. De levensmiddelen en kleeding zijn goedkoop en gemakkelijk te krijgen.
6. Pranila.	*Woegoening nada*, d.i. opstand tegen den vorst ; de vorst en zijn familie vluchten. Er heerscht overal regeeringloosheid en verwarring en tengevolge daarvan wordt veel gestolen. Velen treffen een ongeluk. De priesters komen van de bergen, hun bedoeling is slecht.

De legende voegt hieraan toe, dat de voorbedoelde voorspellingen van hetgeen in de verschillende eeuwen gebeuren zal, niet toepasselijk is op alle landen der wereld, wel op enkele. Het zelfde zegt de legende van de kenmerken der jaren.

De kenmerken der jaren zijn als volgt :

Jaren	Dieren	Kenmerken
1 Alip.	Maesa.	Buffel. Veel regen en wind ; de weersgesteldheid is echter veranderlijk. Er heerschen vele ziekten.
2 Ehe.	Kenobo.	Duizendpoot. Weinig regen, erge droogte en hitte ; er gebeuren vele ongeluk=ken.

Jaren	Dieren	Kenmerken
3 Djimawal.	Mangkara.	Garnaal. Weinig regen doch veel wind ; er heerschen vele ziekten.
4 Die.	Rekata.	Krab. Weinig regen, erge droogte ; de grond scheurt door hitte. Men ondervindt vele moeilijkheden.
5 Dal.	Menda.	Geit. Weinig regen, erge hitte ; de gewassen mislukken. Men ondervindt veel moeilijkheden.
6 Be.	Mitoena.	Kreeft. Veel regen, vele ongelukken en moeilijkheden.
7 Wawoe.	Witjitra.	Aardworm. Weinig regen, doch veel grond= of welwater. De putten zijn vol water.
8 Djimakir.	Was.	Schorpioen. Weinig regen, doch veel wind ; er heerschen vele ziekten.

DE VERDEELING VAN DEN DAG.

De Mohammedanen brachten bij de invoering van een nieuwe tijdrekening op Java geen verandering in de verdeeling van den dag, door den Hindoe-Javaan aangenomen, daar dergelijke verdeelingen ook geheel afhangen van plaatselijke gewoonten en van de *petangan's*, die gebruikt worden.

De verdeeling van den dag, die door den Mohammedaan en door het gebruik van *primbon's* gevolgd wordt, is als volgt :

De tijdstippen, waarop de Mohammedaan zijn gebeden behoort op te zeggen, worden *wektoe's* of *waktoe's* genoemd, en zijn :

1. *Wektoe* (*waktoe*) *soeboeh* (Arabisch صبح) 's ochtends 4¼ à 5 uur.
2. „ „ *loehoer* of *lohor* (Arabisch ظهر) 's middags 12 „
3. „ „ *asar* of *ngasar* (Arabisch عصر) 's namiddags 3 „
4. „ „ *magrib* of *mahrib* (Arabisch مغرب) 's namiddags 6 „
5. „ „ *isa* of *ngisa* (Arabisch عشا) 's avonds 7½ uur.

Voor zijn berekeningen van de goede en slechte dagen, de gunstige en gevaarlijke tijdstippen tot het verrichten van het een of ander, houdt hij zich echter aan zijn *patjak rolas* (*kalig welas*) of indeeling van den dag en den nacht in de volgende tijdstippen, *wajah's* (*wantji's*) genaamd.

1 *Wajah* (*wantji*) *pletek ing srengenge* (*soerja*), d.i. de zonsopgang, ± 6 uur.
2 „ „ *esok* (*endjing*), d.i. de vroege ochtend, ± 6½ à 7 uur.
3 „ „ *wisan gawe* (*damel*), d.i. het einde van den veldarbeid voor de werkdieren, ± 8¼ à 9 uur.
4 „ „ *toemawon*, d.i. de drukke markttijd, ± 11 uur.
5 „ „ *lingsir wetan*, d.i. de late ochtend, ± 11 uur.
6 „ „ *tengange*, d.i. het tijdstip, waarop de zon een meer loodrechten stand begint aan te nemen, ± 11¼ à 11¾ uur.
7 „ „ *bedhoeg*, d.i. de middag, ± 12 uur.
8 „ „ *lingsir koelon*, d.i. het tijdstip, waarop de zon naar het Westen begint te hellen, ± 1 uur.
9 „ „ *asar*, d.i. de namiddag, ± 3¼ à 4 uur.
10 „ „ *sore* (*sonten*), d.i. de late namiddag, ± 5 à 5½ uur.
11 „ „ *toenggang goenoeng* (*toempak redi*), d.i. het tijdstip, waarop de zon op den rug der bergen rijdt, d.w.z. langzaam daar achter ondergaat, ± 5¼ uur en
12 „ „ *soeroep* (*serap*), d.i. het vallen van den avond, wanneer de zon achter de Westerkim verdwijnt, ± 6 uur.

1 *Wajah* (*wantji*) *magrip* of *remeng=remeng sore* (*sonten*), d.i. de tijd der avondschemering, ± 6¼ à 6½ uur.
2 " " *sirep botjah* (*lare*), d.i. 7 à 9 uur, het tijdstip, waarop de kinderen naar bed gaan.
3 " " *sirep wong* (*tiang*), d.i. ± 10 uur, waarop ouderen zich ter ruste begeven.
4 " " *wengi* of *bengi* (*daloe*), d.i. de voornacht, ± 11 uur.
5 " " *bedhoeg wengi* (*daloe*) of *tengah wengi* (*daloe*), d.i. middernacht, 12 uur.
6 " " *lingsir wengi* (*daloe*), d.i. de nanacht, 1 à 1¼ uur.
7 " " *djago* (*sawoeng*) *kaloeroek sapisan sapindhah*), d.i. ± 2½ à 3 uur.
8 " " *djago* (*sawoeng*) *kaloeroek kapindho* (*kaping kalih*), d.i. ± 3 à 3¼ uur.
9 " " *djago* (*sawoeng*) *kaloeroek ping teloe* (*kaping tiga*), d.i. ± 4 à 4¼ uur, welke drie laatste tijdstippen zoo genoemd zijn naar de uren, waarop de hanen hun eerste, tweede en derde nachtelijk gekraai doen hooren.
10 " " *remeng=remeng* (*repet=repet*) *esoek* (*endjing*), d.i. ± 4¾ uur, wanneer het nachtelijk duister begint te wijken en de ochtendschemering nadert.
11 " " *bangoen*, d.i. het einde van den nacht, de vroegste ochtendschemering, ± 5 uur.
12 " " *bjar* of *ebjar*, d.i. het gloren van den dageraad, ± 5½ uur.

Gewoonlijk echter worden deze verschillende *wajah's* (*wantji's*) samengevat tot drie of vijf, zoowel voor den dag als voor den nacht naar de tijdstippen *wektoe's* (*waktoe's*), waarop de verschillende godheden, die de aarde bewaken, elkander aflossen en spreekt de Javaan dan in het eerste geval van :

1. *Wektoe* (*waktoe*) *esoek* (*endjing* of *endjang*), d.i. de ochtend, van 6 tot 10 uur.
2. " " *awan* (*siang*), d.i. de voormiddag, van 10 tot 2 uur.
3. " " *sore* (*sonten*), d.i. de namiddag, van 2 tot 6 uur.

1. *Wektoe* (*waktoe*) *wengi* (*daloe*), d.i. de avond, van 6 uur of zonsondergang tot 10 uur.
2. " " *tengah wengi* (*daloe*) *bedhoeg wengi* (*daloe*) of *bedhoeg dawa* (*pandjang*), d.i. de voornacht en de nanacht, van 10 tot 2 uur.
3. " " *bangoen esoek* (*endjing*), d.i. de aankomende ochtend, van 2 tot 6 uur, terwijl in het tweede geval het etmaal door hen verdeeld wordt in :

1. *Wektoe* (*waktoe*) *esoek* (*endjing*), d.i. de vroege ochtend, van 6 tot 9 uur.
2. " " *awan* (*siang*), d.i. de late ochtend, van 9 tot 11 uur.
3. " " *tengah dina* (*dinten*), d.i. de voormiddag, van 11 tot 1 uur.

4. *Wektoe (waktoe) lingsir*, d.i. de middag, van 1 tot 3 uur.
5. „ „ *asar*, d.i. de namiddag, van 3 tot 6 uur.
1. *Wektoe* (*waktoe*) *sore* (*sonten*), d.i. de avond, van 6 tot 9 uur.
2. „ „ *wengi* (*daloe*), d.i. de naavond, van 9 tot 11 uur.
3. „ „ *tengah wengi* (*daloe*), d.i. de voornacht, van 11 tot 1 uur.
4. „ „ *lingsir wengi* (*daloe*), d.i. de nanacht, van 1 tot 3 uur en
5. „ „ *bangoen easoek* (*endjing*), d.i. de ochtend, van 3 tot 6 uur.

Ook de twee malen vijf *wektoe's* (*waktoe's*) der *sahat's* of wachten, waarin een etmaal verdeeld wordt, en die bij verschillende berekeningen in aanmerking worden gebracht, omdat ieder daarvan afwisselend onder de bijzondere hoede staat van een der beschermers *Ahmad*, *Djabarail*, *Ibrahim*, *Joesoep* en *Ngidjrail*, zijn niet geheel dezelfde als die der bidstonden. Deze wachten duren :

1. *Wektoe* (*waktoe*) *esoek* (*endjing*), d.i. de ochtend, van 6 tot 7 uur.
2. „ „ *awan* (*siang*), d.i. de late ochtend, van 7 tot 10 uur.
3. „ „ *tengah dina* (*dinten*), d.i. de voormiddag, van 10 tot 1 uur.
4. „ „ *lingsir koelon* (*goemlewang*), d.i. de namiddag, van 1 tot 4 uur.
5. „ „ *asar endek* (*andap*), d.i. de namiddag, van 4 tot 6 uur.
1. *Wektoe* (*waktoe*) *soeroep* (*serep*), d.i. de avondschemering, van 6 tot 7 uur.
2. „ „ *sore* (*sonten*), d.i. de avond, van 7 tot 10 uur.
3. „ „ *wengi* of *bengi* (*daloe*), d.i. de voornacht, van 10 tot 1 uur.
4. „ „ *lingsir wengi* (*daloe*), d.i. de nanacht, van 1 tot 4 uur.
5. „ „ *remeng=remeng* (*repet=repet*) *esoek* (*endjing*), d.i. de naderende ochtend, van 4 tot 6 uur.

De Javaan heeft langzamerhand ook onze verdeeling van den dag en den nacht in 12 uren leeren kennen. Naar deze verdeeling hebben de verschillende uren geen bijzondere benamingen, maar worden zij, evenals door ons, eenvoudig door cijfers aangegeven, ofschoon de Javaan daarbij dikwijls ook de uitdrukkingen *esoek* (*endjing*), d.i. 's ochtends, *awan* (*siang*), d.i. overdag of 's middags, *sore* (*sonten*), d.i. 's namiddags of 's avonds en *wengi* (*daloe*), d.i. 's nachts en het woord *djam* (uur) vóór het uurcijfer gebruikt, om de door hem bedoelde tijdstippen juister of duidelijker aan te duiden.

HOOFDSTUK IV.

DE BEREKENINGEN VAN DEN DAG EN DEN PASARAN NAAR DE CHRISTELIJKE TIJDREKENING IN DE JAREN 180 TOT 2000.

OM het raadplegen der *primbon's* den Europeanen mogelijk te maken en hen in staat te stellen te berekenen op welken dag en *pasaran* b.v. iemand geboren of iets voorgevallen is, make men gebruik van de onderstaande tafels, waarin zoowel de namen der maanden, als die der dagen en hun *neptoe's* zijn aangegeven voor de eeuwen, die van 1801 tot 2000 A. D. loopen en wier gebruik wij gemakshalve door voorbeelden duidelijk zullen maken.

De eerste dezer tafel dient tot het zoeken van den dag in de eeuw 1801 — 1900 waarop een bepaalde datum valt, en is als volgt :

Maanden	Neptoe's	Maanden	Neptoe's	Dagen	Neptoe's
Januari.	2	Augustus.	4	Zondag.	0
Februari.	5	September	0	Maandag.	1
Maart.	5	October.	2	Dinsdag.	2
April.	1	November.	5	Woensdag.	3
Mei.	3	December.	0	Donderdag.	4
Juni.	6			Vrijdag.	5
Juli.	1			Zaterdag.	6

Men wenscht b.v. te weten, op welken dag de 1ste Mei van het jaar 1890 viel.

Daartoe neemt men het cijfer der eenheden en tientallen van het jaartal ..... = 90.
men deelt dit door 4 en schrijft de geheelen van het quotiënt onder het vorige cijfer op ..... = 22.
vervolgens zoekt men in de bovenstaande tafel de *neptoe* der maand Mei op ..... = 3.
en schrijft men hieronder het cijfer van den gegeven datum .... = 1.
De optelling dezer verschillende cijfers geeft ..... 116.

Het getal 116 deelt men verder door 7 en het restant dier deeling, in dit gegeven geval = 4, wijst de *neptoe* van den dag aan, dien men zoekt.

Deze *neptoe* in de kolom der dagen zoekende, vindt men, dat het cijfer 4 beantwoordt aan Donderdag, zoodat de 1ste Mei 1890 dus een Donderdag geweest moet zijn.

Is het jaar een schrikkeljaar, dan moet men voor de data, die tusschen den 1sten Januari en den 1sten Maart vallen, van het bij voorbedoelde deeling verkregen restant 1 aftrekken ; voor de overige data van het jaar is dit niet noodig.

B. v. om te weten, op welken dag de 5de Januari 1892 viel, telt men als voren :

de eenheden en tientallen van het jaartal	=	92.
de uitkomst der deeling door 4	=	23.
de *neptoe* der maand Januari	=	2.
de opgegeven datum	=	5.
Totaal		122.

Het cijfer 122 door 7 gedeeld, geeft tot restant het getal 3, waarvan 1 voor het schrikkeljaar moet worden afgetrokken, zoodat men dus 2 als uitkomst van den gezochten dag krijgt, die volgens bovenstaande tafel Dinsdag is ; derhalve viel de 5de Januari 1892 op een Dinsdag.

Op ongeveer dezelfde wijze berekent men den *pasaran* van een bepaalden datum, met gebruikmaking van de ondervolgende tafel :

Maanden	Neptoe's	Maanden	Neptoe's	Dagen	Neptoe's
Januari.	3	Augustus.	0	Paing.	3
Februari.	4	September.	1	Pon.	4
Maart.	2	October.	1	Wage.	0
April.	3	November.	2	Kliwon.	1
Mei.	3	December.	2	Legi.	2
Juni.	4				
Juli.	4				

Om het gebruik dezer tafel duidelijk te maken, mogen eveneens de volgende voorbeelden dienen.

Wanneer men b. v. wenscht te weten, op welken *pasaran* de 1ste Mei 1890 viel, deelt men de eenheden en tientallen van het jaarcijfer hier 90 door 4 en schrijft de uitkomst dezer deeling, als hiervoren reeds is aangegeven, op ..... = 22.

vervolgens voegt men hierbij de *neptoe* der maand Mei volgens de bovenstaande tafel ..... = 3.

en telt men hierbij nog het cijfer van den gegeven datum .. = 1.

waardoor men een totaal krijgt van ..... 26.

Het getal 26 door 5 deelende, krijgt men een restant van 1, welk cijfer de *neptoe* is van *Kliwon*, zoodat de *pasaran* van den 1sten Mei 1890 dus *Kliwon* geweest in.

Heeft men met een schrikkeljaar te doen, dan handele men voor de data, die tusschen 1 Januari en 1 Maart vallen, evenals hierboven reeds is aangegeven, d.w.z., dat men van het verkregen restant weder 1 moet aftrekken, b.v. :

Men wenscht te weten, op welken *pasaran* de 5de Januari 1892 viel
Hiertoe schrijft men als voren:

de uitkomst der deeling van de eenheden en tientallen van het jaartal door 4	= 23.
de *neptoe* der maand Januari	= 3.
den opgegeven datum	= 5.
Totaal	31.

Het getal 31 door 5 deelende, verkrijgt men een rest van 1, waarvan voor het schrikkeljaar 1 afgetrokken moet worden, zoodat 0 overblijft als uitkomst van den gezochten *pasaran*, nl. *Wage*, zoodat de 5de Januari 1892 dus op *Wage* viel.

Voor de eeuw, die van 1901 tot 2000 A. D. loopt, gebruikt men met inachtneming van hetgeen voor de schrikkeljaren bepaald is, voor het zoeken van den dag, waarop een zeker datum gevallen is, de onderstaande tafel.

Maanden	Neptoe's	Maanden	Neptoe's	Dagen	Neptoe's
Januari.	2	Juli.	1	Zondag.	2
Februari.	5	Augustus.	4	Maandag.	3
Maart.	5	September.	0	Dinsdag.	4
April.	1	October.	2	Woensdag.	5
Mei.	3	November.	5	Donderdag.	6
Juni.	6	December.	0	Vrijdag.	0
				Zaterdag.	1

Indien men bij de optelling een uitkomst krijgt van minder dan 7 blijft dit ongedeeld en wijst dit getal de uitkomst aan. Bij een schrikkeljaar dient men echter daarvan één af te trekken.

De tafel voor het zoeken van den *pasar*dag voor bedoelde eeuw is als volgt:

Maander.	Neptoe's	Maanden	Neptoe's	Dagen	Neptoe's
Januari.	3	Juli.	4	Paing.	4
Februari.	4	Augustus.	0	Pon.	0
Maart.	2	September.	1	Wage.	1
April.	3	October.	1	Kliwon.	2
Mei.	3	November.	2	Legi.	3
Juni.	4	December.	2		

Hetgeen hiervoren omtrent de uitkomst der optelling en het schrikkeljaar is gezegd, is ook voor deze tafel van toepassing.

DE BEREKENING VAN DEN DATUM DER CHRISTELIJKE TIJDREKENING, WAAROP EEN DATUM DER HINDOE-JAVAANSCHE OF JAVAANSCH-MOHAMMEDAANSCHE TIJDREKENING GEVALLEN IS.

Ten einde te kunnen berekenen, op welken datum der Christelijke tijdrekening een datum der Hindoe-Javaansche of Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening gevallen is, vindt men hieronder een opgave van den datum, waarop de eerste dag van de maand *Soera* van elk Javaansch-Mohammedaansche jaar, van af het jaar 1795 (1866) tot 1840 (1910), begonnen is, zoodat men in voorgemelde Woekoe-kalender van Afdeeling A kan nagaan, in welke *woekoe* der Hindoe-Javaansche tijdrekening en in de Woensdagsche kalender van Afdeeling D op welken datum der Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening een datum naar de Christelijke tijdrekening gevallen is.

Jaartal van de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening.	Naam van het Javaansch-Mohammedaansche jaar.	Datum van onze tijdrekening, waarop de 1ste van de maand *Soera* gevallen is.
1795	Alip	16 Mei 1866.
1796	Ehe.	5 Mei 1867.
1797	Djimawal.	24 April 1868.
1798	Dje.	13 April 1869.
1799	Dal.	2 April 1870.
1800	Be.	23 Maart 1871.
1801	Wawoe.	11 Maart 1872.
1802	Djimakir.	28 Februari 1873.
1803	Alip.	18 Februari 1874.
1804	Ehe.	7 Februari 1875.
1805	Djimawal.	28 Januari 1876.
1806	Dje.	16 Januari 1877.
1807	Dal.	5 Januari 1877.
1808	Be.	26 December 1878.
1809	Wawoe.	15 December 1879.
1810	Djimakir.	3 December 1880.
1811	Alip.	23 November 1881.
1812	Ehe.	12 November 1882.
1813	Djimawal.	2 November 1883.
1814	Dje.	21 October 1884.
1815	Dal.	10 October 1885.
1816	Be.	30 September 1886.

Jaartal van de Javaansch-Mohammedaansche tijdrekening.	Naam van het Javaansch-Mohammedaansche jaar.	Datum van onze tijdrekening, waarop de 1ste van de maand *Soera* gevallen is.
1817	Wawoe.	19 September 1887.
1818	Djimakir.	7 September 1888.
1819	Alip.	28 Augustus 1889.
1820	Ehe.	17 Augustus 1890.
1821	Djimawal.	7 Augustus 1891.
1822	Dje.	26 Juli 1892.
1823	Dal.	15 Juli 1893.
1824	Be.	5 Juli 1894.
1825	Wawoe.	24 Juli 1895.
1826	Djimakir.	12 Juli 1896.
1827	Alip.	2 Juni 1897.
1828	Ehe.	22 Mei 1898.
1839	Djimawal.	12 Mei 1899.
1830	Dje.	1 Mei 1900.
1831	Dal.	20 April 1901.
1832	Be.	10 April 1902.
1833	Wawoe.	30 Maart 1903.
1834	Djimakir.	18 Maart 1904.
1835	Alip.	8 Maart 1905.
1836	Ehe.	25 Februari 1906.
1837	Djimawal.	15 Februari 1907.
1838	Dje.	4 Februari 1908.
1839	Dal.	23 Januari 1909.
1840	Be.	13 Januari 1910.

99012072